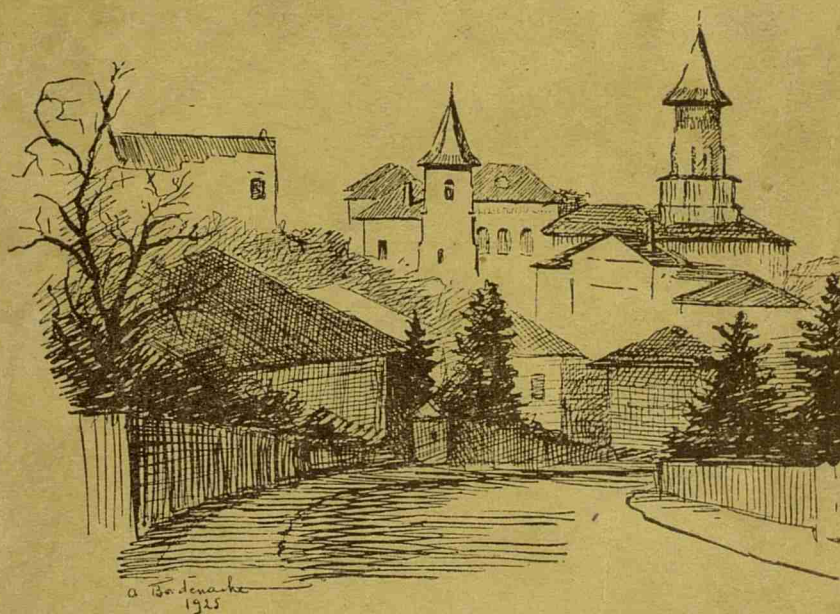

ARTUR GOROVEI

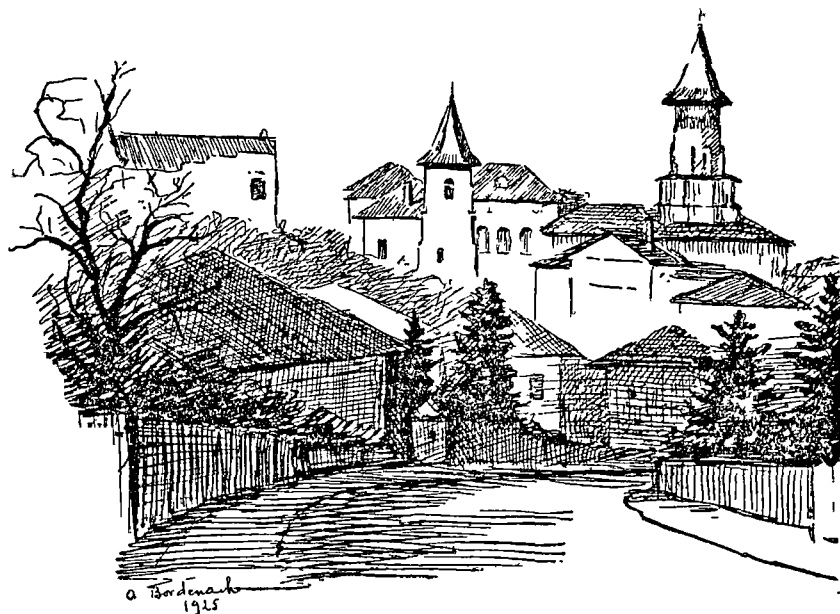
Monografia Oraşului BOTOŞANI

Ediția Primăriei de Botoşani

ARTUR GOROVEI

Monografia Oraşului **BOTOŞANI**

Ediția Primăriei de Botoşani

Institutul de Arte Grafice „M. SAIDMAN“, Folticeni

www.digibuc.ro

D-l Dimitrie D. Hangan, Președintele Comisiunii Interimare a comunei Botoșani, călăuzit de importanța ce o are acest oraș al Moldovei, din toate punctele de vedere, și doritor ca să se poată aduna, într'un mănunchiu, toate datele și cunoștințele privitoare la viața Botoșanilor, a propus, și Comisiunea interimară a admis, să se înjghebeze, sub auspiciile ei, și mai înainte de a fi prea târziu, o monografie a orașului Botoșani.

O asemenea lucrare cerând o muncă migăloasă și obositoare, reclamând cercetări amănunțite prin arhivele publice și răsfoirea documentelor uitate prin saltarele și lăzile particularelor, nu se putea face de un singur om, care să-și fi consacrat o parte din viață pentru acest scop; de aceea Comisiunea interimară s'a gândit că sarcina aceasta trebuie împărțită între mai mulți cercetători, și pentru ca să se poată menține o unitate în lucrări, a găsit de cuviință să însărcineze pe cineva care să centralizeze rezultatul cercetărilor, și să dea lucrării o formă definitivă.

D-l Hangan mi-a propus să primesc această însărcinare, și am primit-o, deși mi-am dat samă, și mi-o dau și acuma, de răspunderea grea, pe care mi-o iau. Am călcat, însă, peste toate considerentele care mă îndemnau să nu mă încumet că voi putea săvârși o așa de importantă lucrare, pentru că am văzut cât de mare este dorința, celui care a conceput-o, de a o vedea înfăptuită, și am crezut că este o datorie să dau tot concursul unui om preocupat de chestiuni sentimentale, în aceste timpuri când cel mai odios materialism s'a abătut, ca o molimă, peste sufletul și peste mintea marei mulțimi, chiar a acelor meniși să fie altfel.

Pentru descălcirea dosarelor vechi, din arhiva comunei Botoșani, și pentru adunarea materialului ascuns în arhiva Statului din Iași, Comisiunea interimară s'a gândit la omul muncitor care este d-l Traian Ichim, funcționar la acea arhivă, căruia d. Sever Zotta, Directorul arhivei, i-a dat învoirea necesară pentru a ni pune la dispoziție materialul ce va culege.

Socotind că ar fi din cale afară de greu să se ajungă la un rezultat satisfăcător, dacă nu am avea și concursul cetățenilor botoșăneni, păstrători de documente vechi, din care s'ar scoate multe informații folositoare, d. Hangan a adresat un apel călduros către toată populația

oraşului, rugând să-mi dea concursul, pe care-l ceream şi eu, tot printr'un apel către publicul botoşănean.

La apelul d-lui Hangan au răspuns mai multe persoane, fără concursul cărora lucrarea aceasta nu s'ar fi putut alcătui, şi cărora li aducem toate mulţămirile.

În fruntea tuturor este d. Norbert Ştefan Dombrowski, magistrat şi un fiu al Botoşanilor, care nu a cruţat nicio muncă pentru a ni da un ajutor foarte preţios. Dl. Jean Mavrocordat ni-a pus în putinţă de a cerceta o serie întreagă de documente, din colecţia sa, şi d. farmacist Semaca a pus la dispoziţia d-lui Ichim documentele celei mai vechi farmacii din Botoşani, astăzi proprietatea sa; Dl. avocat Zverdling şi d. I. M. Wechsler, comerciant, ni-au încredinţat documente, din care am cules informaţii interesante.

Un concurs preţios ni-au dat şi preoţii din Botoşani. Cu părere de rău, însă, nu am putut să dau la iveală însemnările lor, din pricină că, dacă ar fi fost să facem istoricul fiecărei biserici, monografia aceasta ar fi trecut peste marginile înlăuntrul cărora urma să fie scrisă. Bisericile din Botoşani pot forma obiectul unei monografii speciale, precum a şi făcut Iconomul Stavrofor Al. H. Simionescu, pentru biserica Păpăuţi, şi care ni-a comunicat, pentru monografie, un rezumat al lucrării sale.

Amănunte, asupra genealogiei unor familii botoşănene, ni-a dat D-ra Sofia Tăutu, o botoşăneancă de baştină, şi D-na Natalia Vârnav, din Folticeni.

D-l Const. Karadja, dela Grumăzeştii Neamţului, ni-a dat o mână de ajutor de mult folos. Din bogata sa bibliotecă, a scos însemnări de prin cărţile călătorilor străini, cari s'au abătut şi prin Botoşani, şi ni-a dat o fotografie a hărţii. cu lupta dela Botoşani, din 19 Martie 1788.

Desenele monumentelor din Botoşani, de pe care s'au făcut clişeele din această carte, sunt lucrate de D-na Maria G. Vârnav, din Folticeni, şi unele sunt ale pictorului Bordenachi, pe care ni le-a încredinţat Dl. profesor Dr. I. Simionescu.

Din motive lesne de înţeles, ne am oprit, în monografia aceasta, la data Unirii Principatelor.

ARTUR GOROVEI

Folticeni, Februarie 1926

Numirea Oraşului

Botoşanii! De unde să vie numele oraşului şi al judeţului acestuia, unul dintre cele mai însemnate oraşe, şi unul dintre cele mai bogate judeţe ale Moldovei?

În unele cărţi, scrise cu câteva decenii în urmă, pe când studiile filologice şi istorice erau, în ţara noastră, încă în faşă, au dat unii părerea că numele de „Botoşani” s’ar trage dela *Batus-chan*, Hanul Tatarilor, care în anul 1240, a prădat toată partea Europei dela Polonia până în Bulgaria, şi ale cărui hoarde s’au revărsat peste Transilvania şi Serbia, străbătând până în Silezia şi Croaţia.

Ca să explice cum de a ajuns Batus-Chan să-şi lege numele de această localitate, care, pe atunci, trebuie să fi fost un loc pustiu, sau cel mult un sătîşor sărac şi umilit, se spune că Hanul fioros, neglijînd oraşele întemeiate, în care s’ar fi mândrit să-şi implînte steagul, şi-ar fi statornicit reşedinţa la Botoşani.

Adevărul este că Botoşanii îşi trage numele dela un *Botăş*, care din timpurile cele mai vechi va fi avut vreun rost prin meleagurile acestea.

„Botăş e un nume care trebuie pus alături cu Bontăş, cu Motăş, cu „Crasnăş, cu Hasnăş. Finala—ăş se adăugea la unele nume de oameni „pentru a face nume nouă. Cele de mai sus vin dela Bontea, Motea, „Crasnea, Hasnea, sau dela formele şi mai vechi: Bontul, Motul, etc. „*Botăş* vine deci dela *Botea* sau *Botul*. E un nume care se află în „toate părţile româneşti: în ţara Bârsei, în Banatul Timişean”¹⁾.

Părerea D-lui Iorga este hotărâtoare.

1. — N. Iorga : Inscricpţii Botoşănene, p. 5. Bucureşti, 1905 ; Istoria Romînilor în chipuri şi icoane, p. 168. Editura „Ramuri”, Craiova, 1921.

Numele familiei *Botăş* sau *Botăşan* este pomenit în documente foarte vechi.

La 1487 Octombrie 16, Ştefan-Cel-Mare cumpără câteva moşii pe care le dăruieşte Mitropoliei Romanului, şi în uricul de cumpăratură se zice aşa : „ . . . şi aşijderea veni înaintea noastră şi înaintea a noştri moldoveneşti boeri, Neagşa, fiica lui Băila dela Racova, nepoata lui *Botăş*, de a sa bună voie, de nime nevoită şi nici silită, şi vându a sa dreaptă ocină dela al său drept uric, un sat pe Moldova la Câmpul-Părăului, anume partea lui *Botăş*, unde fu moşul ei *Botăş*, însuşi Domniei Mele, pentru 60 zloţi tătărăşti, şi au plătit Domnia Mea, toţi cei mai sus scrişi bani, 60 zloţi, la mâna Neagşai, fiicei lui Băila dela Racova, înaintea noastră şi înaintea a noştri boeri“. ¹⁾

Familia *Botăş* este menţionată şi în documente posterioare, ca una din familiile alese ale Moldovei. Doamna lui Ieremia Movilă era fiica unui *Botăşan*, şi un frate al ei a fost pus în ţapă de Ştefan Tomşa, ²⁾ care a domnit în Moldova între 1611-1615. Chiar în zilele noastre, un *I. Botăş* iscăleşte, la 11 Iunie 1856, actul de adeziune a judeţului Dorohoi la programa Unirei. ³⁾

În altă parte a românismului, în Maramureş, de unde au descălicat multe familii în Moldova, un *Botăş* figurează printre românii de samă, din partea locului. La 29 August 1566, s'a dat o luptă crâncenă la Sighet, capitala Maramureşului, asediat de armatele Sultanului Suleiman, şi între vitejii cari au căzut, luptând contra păgânilor, a fost şi *Petre Botoş*, comandantul pedestrimii maramureşene. ⁴⁾

De altfel, cea mai veche pecete, cunoscută până acuma, a târgului Botoşani, care avea drept marcă un păun cu coada răsfirată, poartă inscripţia : „*Pecetea târgu Botăş*“, după cum se vede din o carte a târgoveţilor, cu data de 5 August 1670, în care se vorbeşte despre o judecată a vornicilor de Botoşani, Gheorghită Logofătu şi Dumitraşco Visternicul, asupra unei pricini dintre Căldăruşă şi Apostol Traistă, pentru un loc de casă din mijlocul târgului. ⁵⁾

1.— Melhisedek : Cronica Romanului, I, p. 133.— Bucureşti, 1874.

2.— Tesaur de documente istorice, II, p. 24, unde Papiu Ilarian reproduce lucrarea lui Charles de Joppecourt : Histoire sommaire de choses plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie, Paris 1620

3.— Acte şi documente relative la Istoria Renaşterii României, publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza şi Dimitrie C. Sturdza, vol. III, p. 547.

4.— A. Papadopol-Calimach : Notiţă istorică asupra oraşului Botoşani, p. 5.— Extras din Analele Academiei Române, 1867.

5.— Arhiva Istorică, I, partea II, p. 21.

Că acest cuvânt, *Botăş*, este românesc, nu mai încapă nicio îndoială, şi în limba moldovenească el înseamnă „viţă de vie sădită de un an”¹⁾, care trebuie să aibă înrudire şi cu vorba «butaş».

„Botăş a fost strămoşul. Dela el s'a început viaţa locuitorilor satului care s'a prefăcut mai târziu, destul de târziu, într'un târg. El cu ai lui a întemeiat acel sat. Aşezat într'un loc oarecare, departe şi de apa cea mare a Prutului, într'un ținut care n'avea altă bogăţie decât a vitelor, ce găseau păşune înaltă şi grasă pe povârnişurile dealurilor de lut ce se întroacă aici, — satul Botăşănilor nu făcea să se prevadă prin nimic un viitor mare. Dar unul din drumurile cele mari de negoţ ale Moldovei lui Bogdan întemeietorul, lui Alexandru-cel-Bun şi lui Ştefan-cel-Mare, îl atingeau.”²⁾

1.— A. Papadopol-Calimach, op. cit., p. 5.

2.— N. Iorga, op. cit., p. 168.

Năvălirile Duşmanilor asupra Botoşanilor

Aceasta este explicația întemeerii Botoşanilor într'un loc așa puțin prielnic pentru un oraș și chiar pentru un sat: era în treacătul unui mare drum de negoț al Moldovei; și tot din această pricină erau ațintiți, spre această așezare, ochii acelor cari pândeau bogățiile firesc îngrămădite într'o asemenea localitate de popas al cărauşilor, cari transportau mărfurile ce intrau în Moldova, și acelea care ieşeau din țară.

Atrași de mirajul prăzilor, tatarii din Crâm au pustiit Moldova, și, după cum spune Cronica veche a țării: „In anul 6947 (1439), au venit tătarii și au prădat până în Botoşani“.

De pradă și de foc, din partea duşmanilor, a mai avut de multe ori parte așezarea lui Botăș, care dintr'un sat mic, precum fusese la întemeiere, se făcuse mai mare și căpătase și mai multă însemnătate.

În anul 1505, Bogdan-Vodă, din pricină că sora Craiului leșesc nu voise să-l eie de bărbat, pentru că era chior de un ochiu, și Regina mamă se împotrivise, s'a supărat și a intrat cu oastea în țara leșască, a lovit Pocuția, și a pus oamenii săi în ea, iar el prădând, s'a întors înapoi. Și atunci, spune cronicarul Grigore Neculcea: „Văzând leșii paguba ce li făcuse Bogdan-Vodă, nu suferiră, ci strânseră oaste cu leafă, și pre oamenii lui Bogdan-Vodă ce-i lăsase în Pocuția, i-au împins înapoi. Și într'acel războiu au pierit doi frați, feciori de boeri leșești, feciorii lui Trus; și de acii au intrat oastea leșască în țara Moldovei, de au făcut multă pagubă și pieire, și au prădat până la *Botoşani*, prinzând pe o samă de boeri de țară, și în mânia pentru cei doi frați ce au pierit în războiu, pre toți i-au tăiat în Cămenia¹⁾“.

Incursiunile duşmănoase ale soldaţilor poloni, în Moldova, continuă, până ce un detaşament mai mare, în 1537, fu distrus în lupta

1.— Croniclele României, ediția 1872, I, p. 180.

dela Tărăşăuţi, şi la 22 februar se ajunse la o pace pe 6 luni, prelungită apoi pe un an. „În 1538, mercenari lăsaţi de Regele polon la graniţa Moldovei, începură a face incursiuni, au atacat şi prădat Cernăuţii, *Botoşanii*, arzând sate şi alte oraşe moldoveneşti, până la Suceava“. ¹⁾

Tot din pricina lui Bogdan-Vodă mai îndură Botoşanii, şi tot din partea leşilor, un alt prăpăd peste câţiva ani, în 1509. Şi anume, ori din dragostea pentru «Elisaftha», sora Craiului leşesc, ori din mândria ca să-i fie cumnat, năzuia mereu la sora Craiului, şi neizbutindu-i planurile, a voit să-şi răzbune. A strâns oastea, a trecut Nistrul, în ziua de vineri, iunie în 29, a intrat în Podolia, şi sâmbătă a sosit la Cameniţă. Arzând şi prădând ţara, s'a tras la Liov, „şi zic că singur Bogdan-Vodă au lovit cu suliţa în poarta Liovului, care semn se cunoaşte şi astăzi“. Încărcat de prăzi, s'a întors Bogdan-Vodă la Suceava şi-a luat Doamnă din ţară şi s'a liniştit. Dar nici leşii nu s'au lăsat mai pre jos, că a trimes Craiul pe Hatmanul său Kamineţki, Voevodul de Cracau, şi a intrat fără de veste în ţară, „şi au prădat Cernăuţii, Dorohoiul, *Botoşanii* şi Ştefăneştii, neavând cine li sta în potrivă“. ²⁾

În 1529, Petru-Vodă, voind să întoarcă Pocuţia înapoi la ţara Moldovei, „gândi cu sabia să o ia“, şi a intrat în ţara leşască, a prădat Pocuţia, şi a ars satele şi târgurile împrejur: Colomeia, Snia-tinul, Tismeniţa, pân la Halici, pretutindeni. Leşii, la rândul lor, au trimis pe Hatmanul Tarnovski, cu o oaste mare, „de au prădat şi au ars la Cernăuţi, şi alte sate, până la Botoşani“. ³⁾

1.— I. Minea : O cronică leşescă a Moldovei, în revista Ion Neculce, din Iaşi, 1923.

2.— Cronicile României, I, p. 182.

3.— Cronicile României, I, p. 192.

Botoşanii Reşedinţă Domnească

Aşezarea Botoşanilor pe drumul care duce din Suceava la Iaşi, unde călătorii trebuiau să poposască, şi unde de multe ori trebuie să fi poposit şi Ştefan-Cel-Mare, când îl îndemna la drum dragostea lui pentru Maria de la Hârlău, cu care a avut pe Petru Rareş, împrejurarea aceasta l-a îndemnat pe marele Voevod să-şi zidească aici o biserică, în care să ridice laude lui Dumnezeu, şi în acelaş timp să fie şi o cetăţue de apărare a Botoşanilor, între zidurile căreia să se poată adăposti, la vreme de nevoie, locuitorii satului, expuşi la furia duşmanilor. Loc mai potrivit decât Păpăuţii n'ar fi putut să găsească, prin împrejurimi, şi aici a ridicat el, în 1496, biserica frumoasă care dăinuieşte şi în zilele noastre.

Dacă a zidit Ştefan-Vodă o biserică domnească, în locul unde avea de făcut popas, oare să nu fi avut el, acolo, şi o locuinţă pentru el şi curtenii lui, un palat, cum am zice pe limba de astăzi?

Documentele ne încredinţează că un asemenea palat a existat până într'o vreme oarecare.

Tradiţia, păstrată din bătrâni, spune că în ograda bisericei ar fi nişte pivniţi mari, ale căror urme astăzi nu se mai văd,¹⁾ şi unele documente ar confirma această tradiţie.

La 1639, Vasile Lupu dă lui Cristea Brăileanul moşia Ruşilor, dela Botoşani, pe care o hotărâseră mai mulţi târgoveţi, între care şi „popa Ionaşcu dela biserica Domniei mele *dela curte din Botoşani*“.²⁾

În 1661, pe lângă popa Ionaşcu mai găsim, la «curtea domnească» dela Păpăuţi, şi pe Mirăuţă.³⁾

În un document din 1678, se vorbeşte tot de «curtea domnească» din Botoşani,⁴⁾ Într'un hrisov al lui Constantin Mavrocordat, din 1733, se vedeşte existenţa acestei curţi domneşti din târgul Botoşani, la a căreia biserică erau pe atunci slujind doi preuţi, un diacon şi un

1.— Icon. Stavrofor Al. H. Simionescu : Mănăstirea Popouţi, p. 7.—Botoşani 1912.

2.— N. Iorga ; Studii şi documente, V, p. 218.

3.— Idem p. 222.

4.— Idem, p. 224.

țircovnic ¹⁾, și la 1751 se mai pomenește încă despre *curtenii* din Botoșani ²⁾.

Această curte domnească s'a ruinat, cu trecerea vremii, când și importanța Botoșanilor, din punct de vedere comercial, a început să scadă, după cum s'a ruinat și biserica lui Ștefan-Vodă. Intr'un hrisov din 1752, dela Matei Ghica, se spune : „Luând aminte pentru o sfântă biserică de piatră ce au fost zidită de luminatul răposat Domn Ștefan Voevod, cel Bun, la târgul Botoșanii, care după trecerea vremilor rămânând descoperită și surpată de zidurile ei, au înțoit-o din iznoavă răposata Maica Domniei mele . . . făcând și *chilii*.” ³⁾

Curtea domnească n'a mai fost înțoită, fiindcă nu mai era simțită trebuința ei, pe cînd chiliile erau necesare pentru locuința călugărilor, de oarece încă din 1751, biserica Sf. Neculai domnesc din Botoșani, fusese prefăcută în mănăstire de călugări.

Pe vremea când Ștefan-Cel-mare a zidit biserica dela Păpăuți, Botoșanii trebuie să fi fost încă un sat, care însă, mulțămită importanței ce o dobândea mereu, din faptul că prin el trecea drumul pe care se făcea schimbul de mărfuri dintre Polonia și Turcia, se dezvoltă repede ⁴⁾, și ajunge în rîndul orașelor Moldovei, oraș care, pe vremea lui Petru Rareș și Alexandru Lăpușneanu, devenise o adevărată reședință domnească.

Din Botoșani, în 1527, Petru Rareș scrie Bistriței (în Maramureș) la 8 maiu, reclamând pe un medic scos dela turci de dumnialui Logofătul, și care acuma refuză să vie în Moldova, deși se oferă 5000 de aspri și doi cai foarte buni. ⁵⁾

În 1528 scrie, tot „din târgul Botoșanilor“, în care se întoarce în 1529, după ce învinse pe sașii din Ardeal, la Feldioara ⁶⁾, de unde la 31 iulie îndreaptă întăia lui somație către Bistrița, anunțând că Regele Ioan i-a dăruit orașul, împreună cu castelul Unguraș, reclamând cedarea acestuia în mânele noului Părcalab de Ciceiu, Dracșin Simon, ca să nu mai fie vorbă și dacă vrea binele lor ⁷⁾.

Tot la Botoșani se întoarce Petru Rareș, după asediul Brașovului

1 — Idem, VI, p. 274.

2 — Idem, V, p. 247.

3 — Idem, I, p. 218.

4 — N. Iorga ; Istoria Românilor în chipuri și icoane, p. 169.

5 — N. Iorga ; Documente românești din arhivele Bistriței, I, p. XVII.

6 — N. Iorga ; Istoria Românilor în chipuri și icoane, p. 169.

7 — N. Iorga ; Documentele Bistriței, I, p. XXIII.

şi din Botoşani scrie Braşovenilor o scrisoare de afaceri, la 25 ianuar 1530 ¹⁾ şi altă scrisoare de afaceri în anul 1531 ²⁾

Ca dintr'o adevărată reşedinţă domnească, la 19 Iulie 1546, Petru Rareş, din Botoşani scrie bistriţenilor şi recomandă pe noul Episcop al vidicului bistriţan, Tarasie, „mai mare peste toţi popii români din ţinutul vostru, precum au mai fost alţii şi înainte” ³⁾.

Petru Rareş nu venia în mod întâmplător în Botoşani, ci aici avea şi afaceri personale. „Din cetatea noastră Botoşani”, la 24 noiembrie 1552, el expediază spre vânzare, la Bistriţa, o sumă de porci şi scroafe, cerând bistriţenilor să-i repare un ceasornic şi să-i plătească o datorie ⁴⁾.

Dar nu numai Petru Rareş petrecea, în Botoşani, o parte din timp, ci şi alţi domni făceau acte de domnie în acest oraş. Astfel, la 29 iulie 1557, Alexandru Lăpuşneanu scrie din Botoşani explicând că el clădeşte la Câmpulung numai un adăpost pentru călători, văzând în drumul său, din anul trecut, locurile acelea în mijlocul munţilor şi stâncilor ⁵⁾, şi în veacul următor, la 27 maiu 1635, Vasile Lupu, din Botoşani scrie bistriţenilor pentru unsprezece vaci şi şase boi de pomână, luaţi în post dela călugării din Coşula ⁶⁾.

Din vremea domniei lui Petru Rareş, oraşul Botoşani ia o dezvoltare şi mai mare. Ceea ce a contribuit la înflorirea oraşului, este faptul probabil că Petru Rareş l-a dăruit Doamnei sale, Elena, fata lui Ioan, Despotul sârbesc, constituindu-i ceea ce am numi noi astăzi un „apanaj”. — „De acum înainte oraşul fu cârmuit pe de o parte ca toate celelalte, de un şoltuz şi doisprezece pârgari, iar pe de alta de Vornicii Doamnei” ⁷⁾.

Doamna Elena, având tot interesul ca Botoşanii, care se mai numea şi «Târgul Doamnei», să progreseze, din toate punctele de vedere, se gândi să-l mărească.

Era femeie învăţată; ea cunoştea foarte bine limba slavonă, care pe atunci era limba diplomatică în Orient, şi scria, cu mâna ei, scrisorile domneşti, către Sultanul Suleiman ⁸⁾. Înţelepciunea ei a făcut-o

1.— Ibid., p. XXVII.

2.— Ibid., p. XLIII.

3.— Ibid., p. XLIII.

4.— Ibid., p. L.

5.— Ibid., p. LIII.

6.— Ibid., p. XCV.

7.— N. Iorga: Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.

8.— Magazin istoric pentru Dacia, I, p. 173

să dăruiască târgului Botoşani două biserici de piatră, „făcute întocmai după biserica lui Ştefan-cel-Mare din Păpăuţi, cu un turnuleţ la mijloc şi intrarea pe lature. Discuri de smalt verde, galben, aşezate în brâuri, le împodobiau. Aveau şi o clopotniţă de o parte, care s'a dărâmat apoi şi au fost înlocuite prin altele" ¹⁾.

D. Iorga crede că Elena Doamna va mai fi zidit şi o biserică în satul Mănăstirea Doamnei, lângă Botoşani, de unde i-ar fi venind şi numele.

Elena Doamna, care poate să fie socotită printre întemeetorii târgului Botoşani, şi-a sfârşit viaţa într'un mod pe care nu l-a meritat întru nimic. Şi, pentru că ei se datoresc două monumente, cu care oraşul acesta se poate mândri, se cuvine să avem mai multe ştiinţi despre viaţa acestei femei.

După Petru Rareş, mort în 1547, au rămas doi fii, Ştefăniţă şi Iliaş. Acest din urmă, după o domnie de mai puţin de patru ani, părăsi tronul, lăsându-l fratelui său Ştefăniţă, care se conducea mai mult de sfaturile mamei sale, iar el se duse la Constantinopol şi se turci luând numele de Mehmet, şi Sultanul Suleiman, drept mulţămită, îl făcu Paşă de Dorostor. La 15 iunie 1551, Ştefăniţă fiul lui Petru Rareş, se urcă pe tron, dar nu avu multe zile, căci în septembrie 1553 a fost asasinat şi înlocuit cu unul dintre asasini, cu Joldea. Boerii moldoveni, pibegi prin Polonia, luând ştiinţă despre cele ce s'au petrecut cu Ştefăniţă Vodă, au căpătat ajutor dela Voievodul Galiţiei, şi aleseră Domn pe Alexandru Lăpuşneanu. Acesta trimise pe vornicul Moţoc cu oaste leşască spre Suceava, în urmărirea lui Joldea, care se ducea să facă nuntă cu Domniţa Ruxanda, fata lui Petru Rareş. Oastea lui Lăpuşneanu prinde pe Joldea, la Şipote, îi tăie nasul şi pe Joldea îl dădu la călugărie. Lăpuşneanu luă de soţie pe Domniţa Ruxanda, iar pe Doamna Elena, fundatoarea bisericei Sf. Gheorghe şi a bisericei Ospenia, o ucise.

Elena Doamna este înmormântată, împreună cu soţul ei, Petru Rareş, în mănăstirea Probota, din judeţul Folticeni, numit mai înainte judeţul Suceava.

1. — N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri şi icoane*, p. 170.

Târgul Doamnei

Se crede că Petru Rareş a dăruit soţiei sale, Elena, veniturile târgului Botoşani ¹⁾.

Nu se cunoaşte actul prin care s'a făcut această danie către Doamnă, danie pe care alţi Domni au reînnoit-o, prin hrisoave care s'au păstrat.

Astfel, în 1784, Alexandru Constantin Voevod [Mavrocordat], dăruieşte Doamnei Ralu, venitul mortăsăpiei târgului Botoşani şi Focşani, cu următorul hrisov : ²⁾

*Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Voevod
Domn al Țării Moldovei*

„Datorie nepregetată iaste, după toată legea, oblăduitorii să să „îngrijască, cu cele spre odihna acelor ci sunt supt oblăduire, sau „pământeni, sau străini şi ori di ce stare vor fi, cu cât mai vârtos „fiind fiicili de Domn, de a nu-i lăsa nepuşi la orânduială, cu cele „câte să cuvin a le ave după dreptate, spre oareşi care agiutor, fiind „ştiut că pre fiii Domnilor, nici înălţime stării, nici obicei nu-i lasă „a să împărtăşi cu alte chiverniseli, precum alţii de alte stări, fără „numai cu cuprinderea, prin deosăbit agiutoriu, ce li să dă di către „luminaţii Domni, cu acele rânduite şi nestrămutate mile, şi când de „aceste mile să vor lipsi cu strâmbătate şi fără cuvânt de dreptate va „fi ca să rămăie neîmpărtăşiţi din domneştile orânduite mile. Care a- „ceastă bine socotită şi de laudă urmare giudecându-o cu dreptate „şi cu cuviinţă, şi cei mai înainte de Noi fericiţi şi luminaţi Domni „s'au pus la cale cele spre folosul lor. Deci socotit-am Domnie me „şi pentru luminată pre iubita fiica noastră, Doamna *Ralu*, că să cadă „şi cu dreptate este a fi împărtăşită cu oareşicare domnesc agiutoriu; „nu numai că după făgăduială ce cuviincioasă a fiicilor de Domn iaste

1. — N. Iorga ; Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.

2. — Colecţia Muzeului Municipal din Iaşi, documentul XII, No. 176.

„cu cale a ave, dar şi pentru multe faceri de bine şi apărare ce au
„avut ȧara aceasta, în multe vremi, dela fericiȧii întru pomenire moşii
„şi părintele Domniei Mele, cum şi de cătră Domnie Me, prin câte
„ni-au fost cu putinȧă, după cum iaste ştiut de toȧi. Pentru aceasta iată
„prin acest hrisov al Domniei Mele, hotărăm ca să aibă a lua pre iu-
„bita fiica noastră, luminata *Doamna Ralu*, venitul mortăsipiei dela
„târgul *Botoşanilor* şi de la târgul *Focşani*, care iaste obicinuit de să
„ia câte 24 bani noi de cal, iapă, bou, vacă, ci să vând în târg, adecă
„12 bani dela cumpărătoriu şi 12 bani dela vânzătoriu. Iar dacă vre-
„unii din străini, ori vânzători, ori cumpărători de vite, vor fi din cei
„ce trec vitele piste hotar în ȧară străină, aceia să nu să superi a plăti
„mortăsipia, ce pe vitele ce vor vinde ori vor cumpăra unii ca aceia
„să să ia banii mortăsipiei deplin, adecă 24 bani, de vită, dela partea
„cari va face acest alişveriş cu dânsii, şi fiindcă pără acum acest venit
„mortăsipie să lua de cătră Vameş, hotărăm Domnie Me ca ori în
„vânzare, de va fi vama, ori în credinȧă de se va da, vameşii să nu
„aibă a să amesteca, ca să strângă mortăsipie de pe vitele ci să vor
„vinde la aceste 2 târguri, ci oamenii ci vor fi rânduiȧi de cătră pre
„iubita fiica noastră, luminata *Doamna Ralu*, la această slujbă, să aibă
„a strânge acest venit în toată vreme, după hotărâre Hrisovului Dom-
„niei Mele. Poftim şi pe alȧi fraȧi luminaȧi Domni pe carii sfântul
„Dumnezău va rândui, în urma Noastră, la Domnie aceştii ȧări, să nu
„surpe acest puȧin agiutoriu, ce mai ales pentru a Domniilor sale
„cinste să-l întărească şi să-l adaogă, ca pe un obicei ci l-au urmat
„dintru început precum şi noi am păzit şi am întărit toate milele ce
„am găsit dela cei mai de înainte Noastră luminaȧi Domni.

1784 Septembri 20

Noi Alexandru Voevod.

Ianachi Canta

Vel Visternic. Procitoh

Mai târziu, o parte din venitul Doamnei a început să fie între-
buiȧat pentru scopuri culturale, în special pentru întreȧinerea şcoalei
domneşti din Botoşani.

Astfel, Alexandru Moruzi, prin hrisovul din 17 august 1806,
hotărâşte ca 620 lei să se deie pe fiecare an, dascalilor elineşti şi

moldoveneşti ce s'au aşezat spre învăţătura copiilor, afară de venitul bisericei domneşti a Oспенiei, şi în acelaş timp dispune să se mai deie, pe tot anul, «din iratul Luminătei prea iubitei noastre Doamne» cîte trei sute lei.

Iată hrisovul :

*Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Moruz Voevod
Domn al Țării Moldovei*

«Imbrăcați-vă cu învăţătura, zice înțeleptul ca să trăiți împreună-nându-vă cu cunoștința adevărului. Netăgăduită dară și prin lucrare cunoscută fiind aceasta, mai luminat de cât soarele și cătră noi se arată căci, ori unde înfloreste învăţătura, întru acea țară locuește înțelepciunea, acolo se află și cunoștința tuturor bunătăților învățătorei și de acolo se depărtează nesimțirea dobitociei. Drept aceia din ceasul care s'au încredințat nouă de la cereasca Pronie oblăduirea aceștii de Dumnezeu păzite țări, nu am cruțat nici osteneala, nici adăogire de îndestulate venituri, spre a deschide cele încuete uși a învățătorei, prin școli obștești; nu numai în capitala oraşului Domniei, dară și prin celelalte târguri a țarei Domniei mele. Si întru acest chip, prin al nostru domnesc hrisov ce s'au dat pentru aşezarea școlilor altor târguri, s'au rânduit și la târgul Botoşanii şesă sute douăzeci lei pe an, ca să se deie dascălilor Elinești și Moldovenești ce s'au aşăzat spre învăţătura copiilor, afară din venitul bisericei domneşti a Oспенiei, care este legat la școlile aceste, dându-se aceștie câte şesă sute douăzeci lei din venitul școlilor obștești care s'au și urmat până acum. Însă înmulțându-se adunarea ucenicilor, ca să se înmulțască și rodul învățătorei copiilor săraci, atât în limba Elinească și Grecească cât și Moldovinească, făcând rugăciune acei ce locuiesc acolo, cum și epitropii aceștii școli ca să se adaugă și venitul, după care să se poată aşeza dascăli cu îndestulare de procopsală, iată milostivindu-ne prin acest hrisov a Domniei Mele hotărâm : întâi, din veniturile școalelor obștești să se mai deie încă pe tot anul la școala din târgul Botoşanilor câte două sute cincizeci lei, peste şesă sute douăzeci lei ce să da până acum, după osebit hrisov a domniei mele, ca să se facă câte opt sute șeptezeci lei pe an din acest venit a școalilor obștești. Al doilea să se mai deie pe tot anul din iratul Luminătei, prea iubitei noastre Doamne a ținutului Botoşanii, din ciferturile rân-

«duite, câte trei sute lei, adecă câte şaptezeci şi cinci lei pe tot cifer-
 «fertilul, scăzându-se în sama ce vor. trimite dregătorii ținutului şi
 «dându-se nestrămutat la epitropii aceştii şcoli. Al treilea, să aibă a
 «scuti această şcoală pe tot anul câte două sute boi de negoţ de va-
 «mă i cornărit, fiind şi această milă statornică spre ajutorul aceştii şcoli
 «întocmai după orânduiala ce se urmează şi la alţii, care au miluire
 «de boi prin hrisoavele domneşti; fiind datori vameşii a-i scuti de la
 «sine, afară de suma cumpărătorei. Şi poftim Domnia me şi pe alţi
 «fraţi luminaţi Domni pe care Sfântul Dumnezeu îi va orândui în urma
 «noastră stăpânitori ţărei aceştia, să adaugă şi să întărească aceste
 «mile, spre a Domniilor sale vecinică pomenire; ca să să statorni-
 «cească rodul învăţăturei copiilor săraci a multor şi osebite trepte din
 «pământeni, ce nu au putinţă a şine, şi a plăti dascalilor pentru în-
 «văţătura copiilor, şi să se întindă lauda Patriei şi prin aceasta. Scri-
 «su-s' a hrisovul acesta la scaunul Domniei mele, în oraşul Eşii, într-
 «a doua Domnie a noastră la Moldavia, în anul al patrulea.

La Let 1806, Avgust 17.

Alexandru Constantin Moruz Vvd

De altfel, Botoşanii furnizau Curtea Domnească din Iaşi cu multe lucruri.

Din ținutul Botoşani, în 1742, se duceau 350 cară de lemne de foc la Curte ¹⁾, şi în 1739 se duceau 200 stoguri de fân. ²⁾ Tot pe vremurile acelea se trimeteau caii de la Curte, la iernat în Botoşani ³⁾, şi la nevoi mari se făcea apel la punga târgoveţilor de Botoşani, pentru a împrumuta şara.

În 1742, ispravnicul de Botoşani, ca şi ceilalţi ispravnici ai ținuturilor Moldovei, primeşte dela Domnie porunca aceasta: «Orânduindu-ne puternica împărăţie cu o sumă de bani ca să dăm în lefile ienice-
 rilor de Bender, şi neputându-se plini cu rămăşiţa şfertului al doilea a acestui ce a trecut, cheltuindu-se banii la alte trebuinţi şi poronci, am orânduit pe toţi boerii ispravnici de pe la ținuturi, ca să ni gă-
 sască împrumut de pe la neguţitori, de pe la prietenii, precum şi pe dumneta te am orânduit să ni găseşti 100 lei, într'o lună, cu dobândă

1. N. Iorga : Studii şi documente, VI, p. 312

2. Id. p. 438.

3. Id. p. 315, 323, 338.

câte 10 lei de pungă. Se cere ispravnicului să puie grabă în efectuarea acestui împrumut, de vreme ce havalagii stau aici, şi este să li dăm banii şi să-i pornim cât mai în grabă şi fără de zăbavă. Şi aceşti bani cu dobânda lor ți-i vei lua dumneata din şfertul al treilea, ce este să iasă acum, la maiu. Căci să nu arăţi dumneata că nu poţi găsi cu atâta dobândă ce dăm; nu poţi să zici. Căci acolo sunt şi neguţitori turci, cari cu dobânda aceasta poţi găsi dumneata. Şi de ni-i face sminteală, să ştii că vom avea părere de rău asupra dumitale".^{1]}

Pentru conducerea târgului domnesc, şi pentru încasarea veniturilor Doamnei, erau rânduiţi, în Botoşani, doi funcţionari speciali, doi vornici „despre Doamna”.

Dacă vornicii despre Doamna au fost numiţi chiar din timpul când târgul Botoşani a fost dăruit Doamnei, nu se ştie, dar primul Vornic de Botoşani, pomenit de documentele cunoscute până astăzi, este *Cârstea*, în 1592.

1. N. Iorga : Studii şi Documente, VI, p. 351.

Evenimente Istorice

Botoşanii au fost marturii mai multor evenimente însemnate din trecutul Moldovei.

În anul 1498, aici a zdrobit Ştefan-Cel-Mare pe turcii cari, făcând războiu contra ruşilor, după ce au prădat Podolia şi Galiţia, i-a apucat un ger cumplit, şi din 70000, câţi fuseseră la început, mai mult de 40000 au murit de frig, iar restul armatei a fost nimicit, de oastea lui Ştefan, la Botoşani, rămânând 10000, din toată armata Sultanului.

În luna lui Martie din anul 1500, Albrecht Craiul Lehieii intră în Moldova şi pustieşte toată ţara, până la Botoşani. Ştefan Vodă îl întâmpină cu oastea lui, şi la 14 Martie, în lupta de la Botoşani, învinge pe leşi, ucigând o mare parte din ei, iar alţii i-a luat robi. Cronicarul Ion Niculce scrie că robii aceştia au fost puşi în plug de Ştefan Vodă, şi a arat cu ei o câmpie, în care a sămănat ghindă şi a ieşit Dumbrava Roşie de la Botoşani.

Ştefan Tomşa, ales Domn de cătră boerii răsculaţi contra lui Despot Voda, tăbărise cu oastea la Botoşani, în 1560, aşteptând să deie piept cu oastea leşască, pusă sub comanda lui Dimitrie Vişnovieţki, sau Dumitraşco, precum îi zic cronicarii. O parte din boerimea Moldovei încercau să puie Domn pe Vişnovieţki, şi acesta trimete o armată la Botoşani, să prindă pe Tomşa, iar Tomşa înfrânge armata duşmană.

În vremea asta Vişnovieţki, care nu-şi putea închipui că oastea lui nu va face ispravă, venia în urmă, în trăsură, visându-se pe tronul Moldovei, şi dădu lui Piasovski, căruia îi mai zicea şi Pisacenski, comanda acestei armate. Tomşa aştepta în Botoşani, şi oştenii lui bat rău pe duşman, la Vercicani, prind pe Piasovski, a căruia armată se împrăştie. Vişnovieţki, uitându-şi trufia cu care pornise contra lui Tomşa, văzând ce-l aşteaptă, se ascunse într'o căpiţă cu fân, la marginea Botoşanilor, unde fu găsit şi dus în Botoşani, la curtea lui Tomşa, care-l trimise *pescheş* Sultanului, la Constantinopol.

Se mai pomeneşte despre o întâmplare din Botoşani, în anul 1663, despre care cronicarul Neculai Mustea scrie că în anul 1662, în timpul războiului pornit de turci contra nemţilor, Domnitorii Moldovei şi al Valahiei au primit poruncă, de la Sultan, să pornească şi ei, cu armatele lor, în contra nemţilor. Cu tot ajutorul ce aveau, turcii au fost bătuţi, şi Domnii români erau hotărâţi să părăsască tronurile şi să fugă în Polonia. Grigori Ghica Domnul Munteniei, trece în Moldova, se duce la Suceava şi, prin Botoşani, fuge în Polonia. Grigori Ghica era însoţit de Cămăraşul său, Iştoc, care avea asupra lui toţi banii stăpânului său, doi desagi cu galbeni. Plecarea li-a fost în zori de ziuă, pe o vreme neguroasă, şi Iştoc a rătăcit drumul şi a fost găsit de slujitorii Vornicului Jora din Botoşani. Vornicul a mai luat din galbenii îngrămădiţi în desagii lui Iştoc, pe cari i-a trimis lui Dabija Vodă, Domnul Moldovei, împreună cu rătăcitul lui Camaraş, scriind însă lui Duca Vodă că desagii cu galbeni i-a găsit aşa, despecetluiţi.

Domnitorul Moldovei, Dabija Vodă, sfătuit şi îmbărbătat de soţia sa, Doamna Dafina, şi de marele Postelnic Stamate, nu a fugit din ţară, şi a nimerit-o mai bine de cât Domnul Munteniei.

Peste câţiva ani, la 1683, Botoşanii erau ocupaţi de armata lui Kuniŭki, Hatmanul Cazacilor, iar în luna lui decembrie 1684, Ştefan Petriceicu Vodă, venind din Polonia ca să ocupe, pentru a doua oară, tronul Moldovei, a trecut prin Botoşani spre Iaşi, scaunul Domniei. Despre aceasta, pomeneşte *Neniolava Formanti* în cartea sa: «Raccolta delle Historie delle Vite degl' Imperatori Ottomani sino a Mehemet IV Regnante... Venetia, 1684, p. 335, spunând: «Il Palatino di Valachia Stefano Pietro spedito da Sua Maesta a ricuperare il suo Principato e arriuato della Moldauia nella Citta di Botuszany done a lui come a legitimo Prencipe vengono tutti i piu grandi di quel lo stato»¹⁾

O vizită neplăcută a mai avut acest oraş în anul 1691, când Sobieski, Regele Poloniei, mânat de veşnicul dor al cuceririi, a trecut în Moldova, a făcut popas în Botoşani, de unde s'a îndreptat spre Iaşi; dar vremea s'a întors în potriva lui, că a pornit un viscol care a ţinut patru zile, cum se întâmplă, pe la noi, în luna lui Noembrie.

1.— D-l Const. Karadga a, binevult să ni comunice acest extras din cartea aceasta care este foarte rară. D-l Iorşa a cunoscut un exemplar din care lipsesc tocmai paginile cele mai importante pentru noi. Cf Studii şi documente, XI, p. 146.

şi până la Târgul-Frumos, jumătate din armata leşască s'a topit de frig şi de foame, şi mândrul Rege al Poloniei s'a grăbit înapoi spre casa lui, lăsându-şi gândul cuceririi.

Împăratul Rusiei, Petru I, era în duşmănie cu Regele Suediei, Carol XII; Mihai Racoviţă, Domnul Moldovei, ca să facă pe placul Împăratului, se pune la cale cu acesta, că dacă Regele Suediei ar ajunge la Iaşi, Împăratul să trimeată o oaste care să-l prindă.

Ca să-şi puie planul în lucrare, Mihai Racoviţă a început pregătirile necesare, şi pentrucă în Iaşi s'ar fi putut prinde de veste despre gândurile Domnitorului, acesta a pus meşterii din Botoşani să lucreze căruţi şi să facă potcoave pentru cai.

Mihai Racoviţă a plătit scump dragostea lui pentru împăratul, rusesc, pentrucă protivnicii lui dând de veste Sultanului, acesta a poruncit de l-au pus pe Domn în fiare şi l-au dus la Țarigrad, unde Sultanul l-a aruncat în închisoare.

Letopisiştele pomenesc despre şederea, în Botoşani, timp de zece zile, la 1728, a Domnitorului Moldovei, Grigori Ghica, cu armata sa de peste 7000 de oameni, unde aştepta pe Mustafa Paşa dela Hotin cu care trebuia să plece asupra lui Adâl-Gherei, răsculat împotriva Hanului Crimeei. Schimbându-se planurile turcilor, Grigori Ghica a plecat din Botoşani la Ismail, de unde apoi a trecut asupra tatarilor.

O mare luptă, dusă după regulile strategice ale timpului, s'a dat în jurul Botoşanilor, în anul 1788, între trupele austriace, conduse de comandantul Fabry, şi trupele turcilor, ale lui Ibrahim Nazir Paşa, când acesta a fost învins, şi urmărit de trupele lui Fabry, a fost din nou înfrânt în lupta dela Larga, în judeţul Iaşi.

În acel an izbucni un nou războiu între turci şi ruşi, cari aveau de partea lor pe austriaci, şi cari, în afară de o mare armată la Dunăre, mai trimeseră şi în Bucovina, sub comanda Principelui de Coburg, 20000 de oameni. La 10 Mart, Principele de Coburg primeşte vestea, la Cernăuţi, că Ibrahim Nazir Paşa, cu o armată compusă din 500 spahii, 400 ieniceri şi 3 tunuri, înaintează spre Botoşani. Hotărît să împedice pe turci de a-şi atinge planul, ceea ce li-ar fi deschis drumul spre Hotin, Principele de Coburg ordonă colonelului Fabry, care se afla în Dorohoiu, să ocupe Botoşanii. Acesta înaintează, în fruntea unei armate compusă din 4 escadroane de husari Erdödy, 4

companii din regimentul românesc de grăniceri, 50 de muşchetari şi 2 tunuri, şi bate pe turci. La 21 Mart, notabilii oraşului Botoşani roagă pe Fabry să eie oraşul sub protecţia lui. În vremea asta turcii au ocupat Botoşanii, dar Fabry dă o nouă luptă, pune pe turci pe fugă, şi în ziua de 22 Mart, trupele austriece intră în Botoşani, cu muzică şi cu steagurile desfăşurate.

Lupta din Botoşani este pomenită în însemnările unui boer moldovan, care a scris, într'o condică, despre evenimentele petrecute în timpul lui, printre alte însemnări, cu privire la averea şi la gospodăria lui. ¹⁾

Astfel, cu data de 18 Mart 1788, Ion Lupaşcu ²⁾ scrie: „Au mers nemţii în Botoşani şi s'au bătut cu turcii, şi mi-au luat toate oile turcii“.

Cu data de 6 Mart 1788, însemnează: „Au mers obârşterul Fabriţian cu nemţii asupra Iaşului, şi au ieşit turcii în Larga înaintea nemţilor şi s'au lovit, şi au înfrânt catanele cu volintirii pe turci, şi au perit 154 turci, şi din catane patru morţi şi răniţi. Sâmbătă pe chindie [8 mart] au fost aceasta, şi au purces nemţii spre Iaşi, şi turcii au fugit la Larga. 1788 mart 9, duminică, au intrat nemţii în Iaşi şi Vodă au vrut să scape de păgâni, şi au venit 600 arnăuţi a lui, şi au zis turcilor să nu fugă. Şi au făcut tropos şi au venit nemţii şi l-au prins cu voia lui, cu toţi arnăuţii şi cu toţi oamenii lui, anume pe Alexandru Ipsilante; şi 18 l-au gătit şi l-au purces la Botoşani, şi 20 au venit la Suceava şi au şezut patru zile în săptămâna cea mare, lângă Paşti“.

Panica făcută în Iaşi a îndrumat pe boerii de acolo în pribegie spre Botoşani: «1788 iunie 29. S'au tras nemţii înapoi dela Iaşi şi au fost mare frică şi au fugit toţi boerii şi negustorii din Iaşi cât s'au calcat omul pe om, şi au venit toţi din Iaşi în Botoşani, şi au fost mare frică şi s'au făcut multă pagubă în creştini“.

Despre acest războiu s'au scris multe cărţi, şi D. N. Docan a publicat un studiu de mare valoare, intitulat: «Lucrările cartografice despre războiul din 1787-1791» ³⁾, în care la pagina 1317, citează

1.— N. Iorga; Însemnări de cronică moldovenească, 1788-1806, în Studii şi Documente XXII, p. 53-60.

2.— În însemnările scrise de el, Ion Lupaşcu zice: „1770 ghenarie I. Cu vrerea Sf. Treită, mi însemnez întru această condică toate cele ce am avut şi ce am cumpărat anume, după cum arată mai înainte tot pe rând, fără de greş, de când am venit în Moldova şi în numitul târg Botoşani“. În aceleaşi însemnări se arată că la 18 Octombrie 1770 „m'am însurat şi m'am aşezat cu soacră-mea să-mi dele zestre moşia dela Prut iar eu să fac două rânduri de strale miresel, şi am cheltuit cu totul, până m'am însurat, 750 lei“.

3 — Analele Academiei Române, tom. XXXIV, p. 1250-1360. Memoriile Secţiunii Istorice,

următoarele, cu privire la Botoşani:

1. — „Plan der am 22-ten Marty 1788 zwischen dem K. K. Erdödischen Hussaren Regiments Commandanten Herrn Obrist von Fabri und dem türkischen Bassa Ibrahim Nasir bey Botuschan in der Moldau vorgefallenen Affaire.—Plan în parte colorat, împărţit vertical în două, la stânga planul, la dreapta legendă foarte detaliată; cuprinde regiunea dintre Botoşani şi iazul Sulişei, numit „Uriskayer Mühl Teich“.

2. — «Plan der am 22-ten Marty 1788 zwischen dem K. K. Erdödischen Hussaren Regiments Commandanten Herrn Obricht von Fabri und dem türkischen Bassa Ibrachim Nasir bey Botuschan an der Sikna in der Moldau vorgefallenen Affaire». Semnat: Emeric v. Csanady, cadet în der Ingenieur Academie zu Wien.—Pare a fi o copie a planului precedent.

3. — «Plan des Vorfalles in der Moldau bey Botuschan zwischen dem K. K. Hus. Reg. Com. Hrn. Obr. v. Fabri und dem türk Bassa brah. Nasir den 22-ten März 1788». Plan negru, cuprinzând poziţiunile trupelor indicate în color, anexat la vol. II al lucrării „Vollständige Geschichte des itzigen Krieges zwischen Oesterreich, Russland und der Ottomanischen Pforte, von 1788. Wien, Seb. Hartl, 2 vol.

4. — „Vorstellung der Kriegs Geshichte in Kupferstichen zwischen den drey Kaiserhofen, nämlich den Römisch-Kaiserlichen, den Russischen und Türkischen, denn dem nordischen Krieg in den Jahren 1788 bis 1791“ O colecţie de planşe formând un album cu titlul arătat mai sus, fără nume de autor sau editor şi fără dată şi loc.

Planşa No: 9 e intitulată: „Karte des Scharmützel bey Botuschan am 19-ten März 1788“, cu legendă în 6 linii, semnat: Wien, im Jahr 1788. Ponheimer sc.

5. — „Cu prilejul războiului, tipograful vienez Trattner a dat la lumină o serie de mici planuri colorate, a căror publicare trebuie să fi început din 1788, căci în 1789 ieşiseră deja 22. Aceste planuri n'au fost strânse în colecţii, astfel încât sunt greu de găsit. Planşele sunt colorate şi au de regulă 30|25 cm.; fiecare e imprimată pe hârtie groasă şi cuprinde unul sau mai multe planuri colorate şi scene de luptă; ele sunt numerotate cu cifre romane, au o explicaţie tipărită în două coloane, în limba germană şi franţuzească şi poartă menţiunea: „Wien, bey Thomas Edlen von Trattnern K.K. Hofbuchdrucker“.

Planşa VII cuprinde 2 planuri şi o vedere, Primul plan e înti-

tulat: „Carte der Attaque bei Botuschani zwischen den K. K. Truppen unter Com-do des Oberst Fabry und dem Ibrahim Nasir Pascha, den 18 März 1788“.

6. — „Planul Hotin, No. 27. „Foaie de planuri originale, colorate, nesemnate, arătând poziţiunile luate de trupele lui Coburg în marşul dela Hotin la Roman“. În planul 3 se arată poziţia trupelor la Botoşani (bey Bottusan) la 15 octombrie ; pl. 4 la Flămânzi (Flamunsen) la 17 Oct. ; pl. 5 la Hârlău (Herleu) la 18 oct.

7. — Al. Papadopol-Calimach, în lucrarea menţionată, mai citează un plan: „ Ansicht der stadt Botuschan. Die K.K. Trupen unter comando des Oberst Fabry rüchten mit klingenden Spiele den 22-ten März 1788 in diese Stadt ein, woraus die Türken nach Jassy flohen“

Dintre aceste multe planuri reproducem pe acel din colecţia Trattner, datorit amabilităţii d-lui Const. I. Karadja, dela Grumăzeşti, care ni-a dat o copie fotografiată de pe el, şi vederea oraşului Botoşani, citată de Papadopol Calimach, datorit amabilităţii d-lui Ioan C. Băcilă, Bibliotecar-Ajutor la Academia Română.

Eteria din 1821

Evenimentele din 1821 au avut oarecare răsunet şi în Botoşani.

Iată ce spune Postelnicul Manolachi Drăghici, în „Istoria Moldovei” : În zilele anarhiei ce izvorise în Moldova din întâmplările Eteriei greceşti din 1821, şi din părăsirea ţării de Domnul Moldovei Mihail, Suţu, boerii, nevrând a se asocia şi a face cauză comună cu eteriştii au pibegit parte în Rusia şi în Bucovina, iar parte s’au tras în Botoşani, unde nu se prea grămădeau eteriştii, pentru frica nemţilor ce se vorbea să vie ca să respingă pe eterişti dela hotarele Moldovei, în unire cu turcii ; iar alţii s’au tras la Bârlad şi din Bârlad în jos, adunându-se pe la Focşani în preajma sârhaturilor [etape ocupate de turci] aşteptând să vie oştile turceşti, după jalba ce boerii trimiseră către Sultanul Mahmud şi către Seraskierul de Silistra, spre a împrăştia pe greci.

Cărmuirea Moldovei rămase în mâna lui Pendedeka, locotenentul lui Ipsilante, iar la Botoşani se găsea ispravnic numit de Pendedeka, Stolnicul Grigori Rizu, cu doi comandiri ai eteriştilor, Căpitan Balaşu şi Căpitan Pantazi Spiru, având sub dânsii ca una sută de mavrofori cu arnăuţi, pentru paza oraşului.

Boerii Moldovei nevoind a face cauză comună cu eteriştii şi cerând dela turci ajutor, şi reîntoarcerea vechilor drepturi ale ţării, ţineau în ţinutul Dorohoiului, tainice întâlniri, într’un cătun al Zvoriştei de pe hotar, şi puneau la cale să ridice satele şi să pornească asupra eteriştilor. În acele întâlniri făcea parte Vornicul Teodor Balş, Vornicul Ioniţă Sturza, Spătarul Petrachi Sturza, Vornicul Gheorghe Cuza şi ceilalţi boeri Cuzeşti, Căminarul Iordachi Râşcanu, Hatmanul Costachi Cerchez, Sărdarul Iancu Stavăr, Arhimandritul Ghenadie Roset, Hatmanul Răducanu Roset, Vistiernicul Alecu Balş, Vornicul Ioan Tăutul, şi alţii. Căminarul Ştefanachi Gherghel şi Paharnicul Gavril Istrati, pornindu-se dela Zvorişte, au început a ridica puşcaşii şi locuitorii cu arme, propăşind tot pe malul Siretului în jos, până s’au strâns ca la trei mii

de oameni sub steagurile lor, ce fluturau pe lănci, făcute din bucăţi de materie roşie, semn de războiu şi de moarte. Înştiinţându-se Botoşănenii de apropierea lui Gherghel şi a lui Istrati, cu atâta popor, s'au înarmat şi ei, neguţitorii cu oamenii boereşti de prin ogrăzi şi mergând la Isprăvnicie, au luat administraţia din mâna Rizului, izgonindu-l din târg, şi rânduinind Ispravnic pe Petru Vârnav, apoi au pus oraşul în apărare despre eteristi, întărindu-l cu străji la toate drumurile; iar eteriştii, văzând ţara ridicată, au perit cu fuga din oraş apucând drumurile părăsite, în jos, şi nu s'au oprit până la Țuțora, înconjurând punctul Sculenii, pe unde nu putea trece în ceea parte din pricina străjerilor lui Perdedeca, ce pedepseau aspru pe oricare din greci ce vrea să fugă în Basarabia, vrând ca să stee cu toţii față la războiul ce era să urmeze între dâșșii cu turcii, cari veneau asupra eteriștilor.

Ștefanachi Gherghel și Paharnicul Gavril Istrati, cu urdia lor de săteni, ajungând cătră moșia Stăncești, au tăbărât în pâlcuri pre câmpiile predominitoare șesurilor Siretului, și acolo au rămas trei zile așteptând hrană și povățuri de mers înainte, din Botoșani, unde erau strânși boerii din toate satele. Dar neprimind nicio înlesnire dela dâșșii până în sfârșit, pentru că în nedumerirea lor au schimbat planul de a nu ataca, spre a nu veni în conflicte necunoscute, oamenii s'au înprăștiat la casele lor, fără să facă vre-un progres altul decât slobozirea Botoșanilor, și alungarea eteriștilor din țara de sus.¹⁾

Despre cele petrecute, în Botoșani, pe vremea Eteriei, avem o mărturisire în o scrisoare adresată de Procopescu, lui Iordachi Balș biv Vel Spatar, în care se descriu isprăvile ce fac volintirii în Botoșani:

„Ducându-se Monsieu Diubsché la Botușani m'au luat pre mine „dinpreună, deci îndrăznesc a face știre dumitale cele ce am văzut. „Turcii la Botoșani erau în număr ca de 150, și se mai aștepta să „vie încă vro 500. Eu am umblat printre dâșșii, Monsieu Diubsché „au vorbit cu cel mai mare dintre dâșșii și au cerut încă și un bilet „ca satele Joldeștii și Dolhasca să nu fie supărate la nimica. Bilet „n'au dat, ci au scris într'o condică satele acestea. Lucrurile grecilor „se vând la mezat cu cel mai gios preț. Bisericile s'au pecetluit și „dughenile grecilor. Nici un rău nu fac la Moldoveni. Armenii și

1. — Reprodus de Papadopol-Calimach, în lucrarea menționată.

„Jidovii sunt cei mai de aproape a lor. Comandantul şede în casele lui Loiz. Eteriştii au prădat ieri Fântânelele. Alaltăeri şase voluntari trecând prin sat, s'au sculat oamenii cu unul vatazul Ionică şi gonindu-i au luat doi cai, şi scăpând au dat de ştire la ceilalţi. tovarăşi a lor, cari au venit în număr de 50, au căutat pe vatazul Ionică şi negăsindu-l, au înfricoşat satul, că dacă nu-l vor da pe mâna lor, pe toţi oamenii îi vor pune sub sabie. Pe Buium, jidovul orândariu din Fântânele l-au bătut de moarte, pe Gheorghiţă Furculiţă, dela Băneşti, iarăş l-au bătut, şi pe un popă, pentrucă l-au scăpat pe sub cumpăt; aceste sunt cele ce am văzut şi mi-au spus şi oamenii de credinţă vrednici.

„Şi sunt al dumitale, milostive stăpâne, pre plecată şi pre supusă slugă.
Procopescu 1)

D. Norbert Ştefan Dombrowski, magistrat din Botoşani, îşi aminteşte că bunica sa, Emelina Haynal, istorisea copiilor că mama ei, Ana Binder, povestea, cu groază încă, despre cele văzute de ea, în Botoşani, în timpul Eteriei.

Casa lor părintească (astăzi farmacia Semaca), zidită pe la 1796, era cea mai mare clădire, ca un fel de cetate, în mijlocul târgului. În una din subteranele acestei case, subterane care există şi astăzi, bătrânul Binder ascunsese un turc pripăşit în Botoşani; grecii lui Ipsilanti au descoperit pe turc în ascunzătoarea lui, l-au scos afară, l-au târât până în faţa pităriei, ce era chiar peste drum de spiţaria Binder, i-au tăiat capul în stradă, şi grecii s-au repezit cu toţii în pitărie, au luat de acolo pâne proaspătă, au muiat-o în sângele proaspăt a turcului, şi au mâncat-o, ca o împărtăşenie.

1.— C. Erbiceanu; Istoria Mitropoliei de Iaşi, p. 143.—Iaşi, 1888.

Ocupația Rusască

Țările române au trecut prin multe încercări, și ocupația lor de către armatele rusești și austriace, poate fi socotită ca una dintre cele mai mari calamități.

Despre cele ce va fi îndurat Botoșanii, în timpul unor asemenea ocupații, multe lucruri nu se știu, dar din anul 1832 s'au păstrat câteva documente, care ni dau o slabă idee de cele ce s'au petrecut pe aceste vremuri.

La 12 iunie 1832, Vornicia ținutului Botoșani scrie către «Cinstit Sfat munițial al acestui târg», să facă un inventar de toate casele rechiziționate pentru trebuințele armatei rusești, și pentru care nu s'a primit nicio plată.

Adresa aceasta e interesantă prin forma ei, și merită să fie reprodusă în întregime :

Vornicia ținut. Botoșani către cinstit Sfat munițial al acestui târg.

Ca să se poată aduce întru îndeplinire poruncitoarea carte a cinstitului Departament Ministeriei pricinilor din lăuntru supt No. 5617, întru cea ce se atinge de științele ce cere trebuința a avea pentru casele fețelor acelora dela cari s'au luat cu tot pentru spitalurile și alte trebuințe obștești, pe vremea dela intrarea oștilor rosienesti în acest prințipat și până acum, Vornicia poștește pe acest sfat ca fără pregetare să facă o prescriere de toate casele luate cu totul i alte heiuri în trebuințe oștienesți și spitaluri cu prețaluire cuviincioasei chirii, și pe câtă vreme cât anume, din ce bani, care vidomostie să se trimeată acestei Vornicii spre cea mai departe și cuviincioasă din partea sa lucrare, și spre asemine Sfatul se va putea lămuri din acturile desființatei comisii de cvartaruri găsindu-se trecute la dânsul.

P. Asachi, Căminar

*No. 1642
1832 Iuni 12*

*Sameș A. Onicescu
Stolonacialnic, Buzdugan*

Îndeplinindu-și însărcinarea, Sfatul municipal trimite Vorniciei tabloul următor ;

Botoșanii

Vidomostie pentru anume câte case s'au luat în târgul Botoșani pentru spitale și alte magazine pentru oștirile rusești care nicio plată nu s'au primit. 1832.

No. hazaiilor	Numele boerilor și a neguțitorilor a căroră au fost casele și dughenile	No. caselor	Câte odăi	Câte luni au șezut	În ce s'au întrebuințat acele odăi	Plata pe o lună Lei	Banii ce cuprind peste tot pentru o casă Lei
1	D-lui Medelnicer Grigori Racliș	2	9	10	Pentru General Voinov	160	1600
2	Ștefan Trancu	1	7	8	pentru spital	50	400
3	Grigori sin Cristea Mani	1	7	8	pentru spital	50	400
4	Ioniță Babic		3	2	"	30	60
5	Bogdan Trancu		2	8	" spițarie	20	160
6	Andrieș Marcovici		3	8	" spital	30	240
7	Neculai Trancu		1	8	bucătăriei	10	80
8	Cristea Popovici		2	8	chitării	20	160
9	Garabet Bolfosu		2	8	—	—	160
10	Andrei Bolboacă	1	2	12	pentru spital	12	144
11	Aron Croitoriu	1	2	3	"	10	30
12	Solomon Cepregariu	1	2	3	p. spital	10	30
13	Avram Croitoriu	1	2	3	p. spital	10	30
14	Marcu Croitoriu	1	2	3	"	10	30
15	Gheorghe Cizmariu	1	2	2	"	10	25
16	Iani Cizmariu	1	2	3	"	10	25
17	Ionica Ploeanu	1	2	2	"	10	25
18	Altăr Blaniariu iudov	1	2	3	p. caraol	10	30
19	Iancu sin Dascalu Iord.	2	4	12	p. spital	20	80
20	Petrea Conțescu	3	6	12	"	20	90
21	Vasile Bozgan	3	4	12	"	10	72
22	Dobrița Căvășoia	2	4	12	"	10	53
23	Mărioara Vadana	2	2	6	"	20	60
24	Marin Crâșmariu	1	2	12	"	10	30
25	Șarban Blaniariu	6	12	12	"	25	200
26	Chiriac Iutuleasa	3	6	12	"	8	220
27	Neculai Bacanu	2	4	12	"	10	110
28	Pavăl a Diaconiții	4	8	12	"	15	120
29	Leiba Cepregariu	1	2	3	"	10	180
30	Avram Starostele	1	2	2	p. Magazine	10	30
31	Îtic Croitoriu	1	2	3	p. spital	10	25
32	Crâșma Mănăs. Păpăuților	2	4	3	"	10	30
33	Avrâmică Geambașu	1	2	3	"	10	35
34	Crâșma lui Îtic Sfeclariu	1	2	2	"	10	35
35	Avram Precupețu	2	4	5	p. chitării	20	20
36	Hanul lui Moscu Cohos	1	3	2	p. spital	30	100
37	Nusâm Crâșmariu	1	3	2	"	30	60
38	Nichita Popovici și Tanasă				cu ținere de	10	120
39	Un han cu grajdul lor	1	—	12	cai		
40	Dughenile Sf. Mitropolii	23	—	6	p. spital		
41	Hanul Reizăi Vadana	1	—	12	p. spital		
42	Maria Brânzăloaia	—	6	6	p. zbarnea		

S'au plătit cu analoogie dela boeri și neguțitori. S'au plătit din banii nației iudovești.
I s'au plătit din banii cazacilor trecători.

Un alt document interesant, în care se descrie suferinţile botoşănenilor, în anul 1832, este jalba Medelnicerului Grigori Racliş, către Ministerul de Interne, jalbă pe care s'a pus rezoluţia: „S'a scris Isprăvniciei”, dar despre al cărei rezultat nu avem nicio ştiinţă.

Jalba este aceasta:

*Cătră cinstitul Departament Ministeriei Pricinilor din Lăuntru
Medelnicerul Grigori Racliş Jalobă*

Luni spre Marţi la 23 Maiu, pe la 6 ceasuri de noapte, au trimes dumnealui Căminarul Petrachi Asachi, Ispravnicul de Botoşani, la casele mele, pe doi slujitori ai săi şi cu un ofiţer rusăsc, anume Alexi Ivanovici, şi cu doi cazaci, şi sărind peste zaplaz în ograda mea, s'a suit în cerdac şi au început slujitorii a izbi în uşă foarte cumplit şi aşa sperându-ne noi din casă, socotind că sunt tâlharii s'au trezit şi slugile din odăile de jos şi începând a-i întreba pe slujitori, cunoscându-i că sînt de la Isprăvnicie, de ce fac aşa huet, ei au zis că aşa au poroncă, să mă scoale din somn ca să merg eu singur să dau cfartir ofiţerului rus, şi suindu-se o slugă la fereastră, mi-au spus pricina, şi îndată chemându-mă de a deschide uşa fiindcă s'au fost spăriet soţul meu, apucând-o estericalele de frică, cum şi o nepoată a mea de un an, răcnea, am zis, pe fereastră, că de li trebuie cfartire să-i ducă oamenii mei să li deie, sau să rămăe în odăile de jos până dimineată; şi nimică n'au vrut să înţelegă şi tot strigau slujitorii izbind în uşă să deschid, că au poroncă de la Ispravnicu să strice uşa, dacă nu voi. deschide, iară ofiţerul şi cu cazacii stăteau de o parte numai şi priveau, nici au pus mâna, şi în sfârşit s'au dus ofiţerul singur, auzind mai ales plânsete în casă, şi au rămas numai soldaţii de au mas în odăile de jos, care ofiţer, cu soldaţii săi, s'au şi pornit dimineată, zicându-mi atâta, că ei nu s'au amestecat la nimica.

Pentru care plecat mă rog de o aşa neîncuviinţată faptă a D-sale Comisului Asachi, ce în tot ceasul îmi caută prilejuri de supărări, ca să mi se facă cuviincioasa îndes-

tulare, căci D-lui mi se pare că nu este ertat a rîndui cfar-tire care se atinge de casa muniţipalităţii, şi mai ales la mine, care jertfesc osteneală întru această slujbă, şi acuma a treia oară îmi face supărare aceasta, cu trecători musafiri, şi nu am jăluit, dar cu aceasta făcând vârv, unde din spaimă mi s'au înbolnăvit soţia şi o caut cu doftor, alerg cu rugămintे, prin această a mea jalebă, cătră însuşi nacialstfa mea, ca să iau îndestulare satisfacţiei mele, ne mai putând nici slujba a o purta cu acest fel de tirănie, de cătră Dregătorul por-nită asupra mea.

1832 Maiu 24 ¹⁾

Grigore Racliş Medelnicer

Medelnicerul Grigori Racliş este cel întâi Efor al Botoşanilor, ales după dispoziţiunile Regulamentului Organic, pus în aplicare în acel an, şi jalba Medelnicerului arată că şi pe acele vremuri oamenii erau tot aşa de pătimaşi, ca şi în timpurile de astăzi, şi pentru răzbu-nările lor personale, chiar ispravnicii ţinuturilor făceau fapte uricioase.

1. — Document din Arhiva Statului din Iaşi.

Anul 1848

Despre cele petrecute, în Botoşani, în anul 1848, se găsesc, în Arhiva Statului din Iaşi, documentele de mai la vale, în care se vorbeşte de expulzarea fraţilor Casimireşti, prin vama Mihăileni, cărora li s'au dat şi 225 galbeni, bani de drum; se vorbeşte despre nişte măsuri ce trebuiau luate contra boerilor, Logofătul Costache Sturza, de la Ruginoasa şi Iorgu Ghica, de la Deleni, şi despre alte măsuri poruncite de Stăpânire.

No. 94
1925 April 3

*Raportul No 2206 al Isprăvniceii ţinutului Botoşani
cătră Departamentul Trebilor din lăuntru al Moldovei.*

RAPORT

La urmarea poruncii respectivului Departament No. 5687, Secsia 4, cu însăşi ducerea de cătră supt iscălitul a fraţilor Casimireşti de aice până la prigavorul zastavei Mihăileni, s'au şi expedit peste hotar, dându-li-se 225 galbeni, după adeverinţa ce se însoţeşte, fiindcă atâta s'au primit de la convoirisitoriul Căpitan de slujitori, iar nu 235 galbeni, precum prin poroncă se însamnă.

Despre care plecat se supune în cunoştinţă.

Gherghel

Pe acest raport s'a pus rezoluţia următoare: «Secţia 4, Mai 30, să se puie la dellă, iar acei 10 galbeni opriţi de Căpitan, i-am primit eu, din leafa sa, prin d-l Şef Secţiei a 4-a, Dimitrie Gane».

Iscăleşte, prin prescurtare,: Mih.

No. 102
1848 April 4

*Raportul No. 2218 al Isprăvniciei ținutului Botoşani
cătră Departamentul treburilor d'in lăuntru al Moldovei.*

RAPORT

Înaltele ofisuri sub No. 36 și 37, poroncitoare de măsurile ce se cuvin a se lua în privirea îngrădirii d-lor boerilor Logofeți Costache Sturza, cu fii săi, și Iorgu Ghica, aflători cel dintăiu la moșia Ruginoasa, din ținutul Sucevei, iar cel al doilea la Deleni, ținutul acesta, primindu-se cu toată supunerea se răspunde, că cât pentru D-lui Logofătul Ghica, s'a și comenderuit un înadins cinovnic și cu doi slujitori, spre a îndeplini poruncita măsură, iară ce se atinge de aceia ce privește expediția pentru Ruginoasa, se va urma. Tot odată însă se însămnă că, după cum cinstit. Departament din alăturata aici dislocație a slujitorilor va vedea, mijloacele acestei Isprăvnicii sânt prea puține pentru ceia ce privește puterea slujitorilor, de vreme ce deși acum s'a regularisit a se mai știrbi de la privighetori, sânt prea puțini, încât abia ajung pentru paza hasnelii și a orașului, după împrejurări. De aceia plecat se face rugămintea a se ridica aceasta din sarcina acestei Isprăvnicii».

Gherghel

Urmează rezoluția: «Să se puie la dellă, căci pentru slujitorii ce propune, urmează alt raport al acelei Isprăvnicii din 4 April cu No 2219»

No. 103

1848 April 4

RAPORT

Înaltul domnesc ofis cu No. 39, înfățișat suptiscălitului de cătră D. Postelnic Petrachi Asachi, cu toată supunerea s'a văzut, și pentru urmare, cu tot respectul se răspunde că se va păzi întocmai, atât în ceia ce privește regulile de privighere (pentru care s'a și întins îndestule îngrijitoare măsuri), precum și pentru ceia ce privește înădușirea a or ce rău, când ar veni a se ivi undeva.

Plecat numai se roagă pe cinstitul Departament, că după cum însuşi D. Postelnicul va încredinţa, fiindcă este de neaparat a se înlesni mijloacele acestei Isprăvniciei cu un număr de 20 slujitori, macar dela ținuturile megieşite, cinstitul Departament să poruncească aceasta, şi cât se va putea mai curând.

Liniştea până astăzi este neturburată, şi după cum se află, la oareşcare încercări din partea feţelor pe care D Postelnicul le va numi, norodul este cu totul neînduplecat de a lua la orice încercări ale unor asemenea feţe, rostind că apăsările li vin dela boeri, iar nu dela Înălţimea Sa“.

Gherghel

Sub iscălitura lui „Catargiu“, este această rezoluţie: „La vreme dacă va urma trebuinţa, se va regularisi şi aceasta“.

No 104

1848 April 8

RAPORT

Potrivit cuprinselor prin Înaltul domnesc ofis No. 60, de îndată s'au întins toate măsurile poruncite în cuprinsul acestui ținut, atât pentru neîngăduirea întrării în țară a feţelor ce anume se însemnează, şi care sânt peste hotar, cu pasuri, cât şi pentru prinderea acelor ce au scăpat din des-țărarea de peste Dunăre. Iar mai cu samă pe granița Bucovinei s'a rânduit înadins pe stegarul cu un număr de slujitori, ca întru înțelegere cu privighitorul de ocol, să fie cu cea mai strictă privighere a se păzi urmare întocmai celor poruncite.

Despre care supus se aduce la cunoștința cinst. Departament, cu adăogire că așa precum prin numerarisitul ofis nu se face excepție pentru jidovi, apoi să binevoiască a da cuvenita deslegare, dacă şi acești urmează a fi opriți, până când li se vor revizui pașaporturile de cătră ocârmuire şi până când cinst. Departament ar porunci ce să se păzască în asemenea.“

Gherghel

Rezoluția: „Se răspunde Departamentului asupra ofisului cu No. 60 că s'au şi pus în lucrare măsurile prin el rostite. „Sameş Teodoru“.

Unirea principatelor : 1857-1859

Despre activitatea şi chipul participărei botoşănenilor la actul Unirii ţărilor române, vorbesc o serie de documente, pe care se cuvine să le cunoască urmaşii acelor care au contribuit la mărirea şi prosperitatea ţării.

Documentele ce urmează sunt publicate în colecţiunea de „Acte şi documente relative la Istoria Renascerei României”, de Dimitrie A. Sturdza, în unire şi cu alţi cercetători ai trecutului nostru.

Iată aceste documente interesante :

1. — Adresa Comitetului Unirei din Botoşani către Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 20 Martie (1 Aprilie 1857.)

Onorabili Domni

Ca în toate celelalte ţinuturi, şi ca chiar în capitala d-voastră, a urmat şi la noi oarecare desbinare de opinii, am fost însă totdeauna mai mult decât o partidă, şi chiar astăzi, în apropierea zilei de întrebare, ţinutaşii de Botoşani se pronunţă în unanimitate pentru unirea Principatelor şi pentru reorganizarea lor, pe principiile adoptate de societatea d-voastră de acolo. Sperăm încă a ne pregăti şi mai bine după simpatiile ce ne tovărăşesc, şi după înlesnirea modului ce ni l-aţi comunicat, prin adresa dela 1 Martie, pe care îmbrăţişându-l cu osebită interesare, comunitatea fraţilor de aici a şi numit de îndată Comitetul electoral, compus din subscrişii :

Vornicul Alecu Ventura, Vornicul Sebastian Canano, Post. Teodor Buzdugan, Colonel Costin Vârnav, Aga Costache Ciolacu, Spatarul Neculai Canano, Spatarul George Vasiliu, Banul George Hasnaş, Comisul Costache Bobeică, Sardarul Petrachi Cristea, Sardarul Alecu Belcic, Caminarul Vasile Neculescu şi D-nul Vasile Climescu. Acest Comitet este autorizat a lucra, cu credinţă şi devotament, totul ce va fi de trebuinţă în conformitatea regulei ce ni-aţi prescris ; şi mai

avem încă îndatorire de a vă comunica recunoştinţa tuturor ţinutaşilor, pentru zelul cu care vă îndeletniciţi în sprijinirea sfintei cauze, ca adevăraţi patrioţi.

Primiţi stima şi respectuoasele cugetări ale membrilor Comitetului electoral al Unirei pentru ţinutul Botoşani.

(Subscrişi) *Vornicul A. Ventura, Buzdugan, N. Canano, Hasnaş, S. Canano, C. Varnav, G. Vasiliu, C. Bobelca.*

(Volumul IV, p. 193).

2) — *Scrisoarea D-lui Buzdugan către Comitetul central a Unirei din Iaşi, din 24 maiu (5 iunie) 1857.*

Cu supunere mă închin D-voastră.

Iertaţi-mă, preţuitul meu domn, dacă în mijlocul înţeleptelor ocupaţii îndrăznesc a vă cere perderea a trei minute întru citirea scrisoarei de faţă. — Eu sunt mai mult decât convins că Comitetul din Iaşi a lucrat şi lucrează tot ce se cuvine în privinţa sfintei noastre cauze, şi iarăş sunt tot aşa de convins că şi celelalte comitete ţinutale îşi fac datoriile lor în cea mai deplină măsură. Cu toate acestea cutez a vă ruga să binevoiţi a primi încredinţare, că şi chiar atunci când n'ar mai rămânea în ţară niciun singur individ pentru Unire, totuşi, dacă sistemul rămâne neschimbat, nu este niciun chip să poate eşi la lumină adevăratele dorinţi ale ţării întregi.

Sunt acum două săptămâni, de când unul din amicii noştri politici a întâlnit pe vorniceii satelor a acestui ţinut mergând la isprăvnicie cu peceşile. Sunt acum două zile de când un alt omic mă înştiinţează dela ţinutul Dorohoiu, că privighitorii având jurnaturi pregătite, sau pregândite, pentru acei câte doi oameni de acolo cari să se înfăţişeze la isprăvnicie întru alegerea deputatului, vorniceii duc peceşile din poruncă, spuindu-li privighitorii fiecăruia că ocolul a ales pe cutare şi cutare, va se zică privighetorii fac pe preuţi, şi vorniceii pe dascalii de zic Amin.

Pe lângă acestea, dv. cunoaşteţi mult mai bine decât mine, că răzăşii şi neguţătorii nu sunt departe de ţărani, şi iarăş asemenea cunoaşteţi că aceste clase atârinate, niciodată n'au curajul convicţiei lor, când guvernul se amestecă în trebile ce-i privesc. Cărmuirea ţine în mâinile sale interesele fiecăruia, şi îmbrăcată cu putere izbeşte sau loveşte în toate părţile. Şi apoi ce va se zică dacă toată ţara

cere astăzi unirea Principatelor, când guvernul, având majoritatea claselor în dispoziția sa, a venit la aceia să se lupte împotriva noastră ?

Ce este partida neunirei decât o mână de oameni, și aceia cum i-au dat Dumnezeu, va să zică răul nu ni poate veni dela dânsa, așa dar boala este înfăleasă matematiceste.

Pentru scrisorile ce am trimes boerului Cogălniceanu, și în care sunt mai multe persoane compromitate, după însăși conduita lor, fiindcă unii din aceia se îmbunează la Comitetul din Iași ca să poată pune mâna pe dânsese, vă rog, și iarăș vă rog cu cel mai adânc respect, să mi se înapoiască. Ele sunt numai două, din care una este întovărașită cu o foaie ce cuprinde în sine observațiile mele.

Intru așteptarea cinstitudinii răspuns, și recomandându-mă bunelor plecări ce aveți, sunt și rămân pe totdeauna

Al vostru, scumpule domn, umilită slugă
(subscris) *Buzdugan*

Cu toată supunerea, respectabilul meu domn, iau îndrăzneală a vă încredința că toate cele ce vă lămurește d. Post Buzdugan sunt mai mult decât sigure, căci în multe m'am convins și eu și nădăjduesc a culege neîntârziat dovezi spre a putea merita a d-v. plecată slugă,
(subscris) *Vasilii*.

(Vol. I, p. 735).

3. — *Adresa Comitetului unionist din Botoşani către Comitetul central al Unirii din Iaşi, din 5/17 iunie 1857.*

Domnilor,

Cu cea mai deplină prețuire primind scrisoarea instructivă, acea din 2 a curenteii, care ați bine-voit a ne trimite în alăturarea cu listele câte au eșit până acum, avem onoare spre răspuns a vă comunica, în interesul cauzei, și ideia următoare, pe care nu cutezăm a o pune în lucrare mai înainte de a se încuviința de către Domnia-voastră. Spre exemplu, la ținutul Botoșanii, după însăși lista publicată sunt 35 proprietari mari, aleși chiar după voința guvernului. Prin urmare, dacă am putea izbuti ca să treacă în partida noastră macar No. de 20, atunci acea majoritate necontestată, să-și alcătuiască singură protestul său, în cuprindere că deși s'au trecut în listă persoane neîndrituite, totuși iscăliții în protest alcătuiesc majoritatea clasei proprietarilor mari, cari

doresc unirea Principatelor cu prinţ străin şi cari însă nu pot merge la alegere până când sistemul nu va fi conform tratatului din Paris.

Nişte asemenea protestări ar trebui să se facă de toate ținuturile, după brulionul ce s'ar compune de către Domnia-Voastră, cerându-se, în cazul de față, o mare băgare de samă din partea dv, ca nu cumva, prin exprimarea dorințelor alături cu drumul legal al deputăției, sau prin nemergerea noastră la alegere, să fim considerați, prin răstălmăciri, ca nesupuși rostirei înaltului firman.

Bineînțelegându-se că dacă sistemul rămâne neschimbat, atunci locuitorii, răzăși și patentarii ce alcătuiesc majoritatea claselor, neavând curajul opiniei lor, vor merge cu ochii închiși pe calea ce li va însemna guvernul, și apoi însăși proprietarii mari, neavând între dânsii din acele persoane ce li-ar putea da o deplină încredere, dela sine glasurile au a se împărți, în paguba cauzei noastre.

Intru așteptarea prețutului răspuns, suntem ai dv. plecați servi (subscriși) *I. Canano, Buzdugan, G. Vasiliu, Cristea, PISOȘCHI.*

Dacă această idee se va adopta de către dv, noi socotim să se aplice și pentru proprietarii mici, nu mai puțin și pentru orășeni.

(Subscriși) *S. Canano, Buzdugan.*

4. — Protestația d-lui Teodor Buzdugan și celorlalți proprietari din districtul Botoșani adresată către Comisiunea europeană pentru reorganizarea Principatelor dunărene, în 13/25 iunie 1857.

A leurs Excellences Messieurs les Membres de la Haute Commission, à Bucarest.

Aux nombreux actes d'oppression du gouvernement actuel, à l'approche des élections des députés pour le Divan ad-hoc, vient se joindre un fait d'une importante gravité que nous, soussignés, propriétaires du district de Botoschani, croyons de notre devoir de porter à la connaissance de la haute Commission.

Le 20 du mois courant, le nouveau préfet de district, M. le colonel Jacob Ranetti, dans son zèle exagéré pour le système actuel, a non seulement opéré plusieurs arrestations parmi les négociants et menacé, à haute voix, d'infliger les peines les plus infamantes à ceux qui signeraient une opinion favorable à l'union des Principautés ou qui signeraient la protestation collective du pays contre l'illégalité des

élections, mais il a poussé l'audace jusqu'à se porter à des voies de fait sur la personne du négociant Georges Sergiu, ex-membre de la municipalité de Botoschani.

Cet acte de barbarie, commis à une heure avancée de la nuit, dans la maison du préfet, par le préfet lui-même qui y avait attiré le négociant Sergiu, a été motivé par le refus de celui-ci de se soumettre aux ordres que le préfet lui intima de ne point signer la protestation collective du district. Le négociant Sergiu fut maltraité pour avoir osé répondre qu'il ne croyait pas commettre une action criminelle en usant de la liberté d'exprimer son opinion, en vertu même du firman de Sa Majesté le Sultan. A cete réponse, le préfet, exaspéré de trouver de la résistance dans ce simple négociant, oublia toute retenue. Il accabla celui-ci d'invectives grossières, le menaça de le faire condamner aux salines par le gouvernement et finalement, se porta à des actes de violence qui laissèrent des traces évidentes sur le corps et sur le visage de la victime.

Son Excellence le căimacam a pu constater de ses propres yeux les preuves de violence de son préfet, car le négociant Sergiu, accompagné de plusieurs notables de Botoschani, est venu porter plainte en personne contre les mauvais traitements qu'il a subis. Nous ferons connaître ultérieurement à la haute Commission la satisfaction que le gouvernement aura accordé au plaignant dont la présence à Iassy a mis les consuls à même de pouvoir attester l'exactitude de ces faits, pour avoir vu et entendu le négociant Sergiu.

Telles sont les mesures employées par le gouvernement, dans le but de dénaturer la libre expression des vœux de la population. Aucune chicane, aucune menace, aucun acte arbitraire, aucun genre de pression illégale ne sont épargnés par lui, pour arriver à ces fins.

Forts de notre droit et confiants dans la justice des grandes Puissances qui ont pris notre pays sous leur garantie, nous avons jusqu'à présent supporté avec un calme absolu les atteintes faites journellement par le gouvernement, à notre dignité et à nos droits; mais il est temps de mettre un terme à un pareil état de choses et c'est dans cet espoir que nous nous adressons à la haute Commission siégeant à Bucarest.

Le postelnik *Theodore Bouzdougan*

Le vornik *P. Canano, propriétaire*

Le postelnik	<i>Gh. Canano, propriétaire</i>
L'aga	<i>Alex. Jian, grand propriétaire</i>
L'aga	<i>Lascar Iamandy</i>
Le ban	<i>Hasnach, grand propriétaire</i>
Le spatar	<i>Georges Basiliou propriétaire</i>
	<i>Grégore Holban</i>

(Volumul IV, p. 962).

5. — *Adresa Comitetului unionist din Botoşani către Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 17/29 Iunie 1857.*

Domnilor,

Avem onoare a vă comunica Dv. o foaie lămuritoare de toate lucrările ce s'au încheiat până astăzi de către comitetul de revizie a driturilor electorale din judeţul Botoşani. Această lămurire este agonisită din isvoare destul de sigure. Vă mai alăturăm încă şi listele ce ni le aţi cerut, cu toate explicaţiunile doveditoare de abuz, de neorânduială şi de respingere asupraitoare, şi anume :

1. Lista patentarilor neguţători, cu staroste şi delegaţii lor, în care listă, la rubrica întâia, sunt însemnaţi toţi alegătorii ce prin «*Buletinul*» No. 5 s'au publicat ; iar numărul acelor alegători este de 174 persoane aşezate la deosebitele lor condiţii ; însă :

113 neguţători patentari publicaţi dela No. 43 până la No. 185 ;

13 staroşti ai deosebitelor corporaţii ce s'au înfiinţat şi desfiinţat după intenţiile şi interesele guvernului actual, publicaţi dela No. 155 până la 168 ;

47 delegaţi ai corporaţiilor, publicaţi dela No. 169 până la 213

1 alegător care, sub numele de George Cokaneţ, este publicat între No. 194 şi 195, fără cifra convenită la rostul numelui său.

174 este numărul total al neguţătorilor patentari ;

31 se scad fiind avuţi aşezaţi între alegători, însă :

3 delegaţi închipuiţi ai corpului de cofetari, care n'a existat nici odată după cum nu există nici starostele acestei corporaţii

28 alegători pe cari guvernul i-a îndrituit cu îndoit vot de alegere

31 care după ce se văzură publicaţi la postul neguţătorilor patentari.

143 pentru ca să se alcătuiască numărul de 113 alegători, apoi

îi însemna şi a doua oară la rostul delegaţilor, pentru ca să sporească numărul de 47 de unde rezultă, din 28 voturi nominale, să iasă prin aceleaşi persoane îndoite glasurile de 56.

Prin urmare numai 143 alegători sunt acei necontestăţi, alegători în cari guvernul a mărginit alegerea sa, după ce însă a respins 81 patentari ce au figurat în toate listele trecutelor elecţii municipale.

Restul rubricii a doua arată pe toţi acei respinşi fără dreptate. Cătră aceste de luat aminte ca nu cumva uneltirea de a duplica numele alegătorilor să se fi urmat şi pe la celelalte ţinuturi.

b. Lista proprietarilor de case, în care sunt trecuţi toţi alegătorii recunoscuţi de guvern. Numărul acestor persoane este de îngustat până la câtime de 42, publicaţi dela No. 1 până la No. 42.

Observaţiile însă dela rubrica a doua dovedesc :

Că guvernul a instituit 9 alegători, cari poartă asupra-le greutate de ipotecă, zestre şi altele, şi au respins 42 alegători ce posedau toate driturile legiuite. Spre dovadă, aveţi observaţiile dela rubrica a treia, cu arătare de însuşirea fiecărei persoane, şi

c. Lista proprietarilor de moşie în care, la rubrica întâia, sunt trecuţi toţi alegătorii necontestăţi. La rubrica a doua, sunt aceia ce fără dreptate s'au îndrituit, alcătuiind împreună 35 alegători, şi la rubrica a treia, sunt acei respinşi fără dreptate şi împotriva firmanului.

În cât priveşte despre protestul ce aţi bine-voit a ni-l trimite, cu toată stăruinţa cuvenită s'a pus în lucrare subscrierea lui şi sperăm că în puţine zile îl vom trimete prin deputaţii ce au să meargă la Bucureşti.

Avem onoare a ne semna ai d-v, plecaţi servi.

(Urmează patru subscrieri)

(Volumul IV., p. 1001.)

6. — *Adresa Comitetului unionist din Botoşani cătră Comisiunea europeană în Principate, din 13 iulie 1857.*

Messieurs,

Nous avons l'honneur de porter à votre connaissance, les inconvenances dont s'est rendu coupable le préfet du district, après notre départ pour la capitale, provoqué par l'affaire des voies de fait dont a été victime le négociant Sergiu.

2. Pendant notre absence, M. le préfet a rédigé une pétition, soi-

disant de la part des habitants de Botoschani, par laquelle ils demandent l'invalidation des signatures apposées sur la protestation à la Commission de Bucarest, sous prétexte qu'on les aurait induit en erreur, en leur faisant signer cette pétition.

MM. le souldjère Aleco Carali auquel on a promis une nomination de préposé à l'arrondissement de Stephanesti, le souldjère Iorgou Iacovaki, sous-caissier du district et le boulanger Isaia, ont été chargés de colporter cette pétition et de la faire signer. Ils ont employé les moyens les plus persistants ; ils sont allés jusqu'aux menaces, pour arriver à leur but.

Aux quelques signatures qu'ils ont pu obtenir, ils ont ajouté les signatures des garçons de boutique.

Comme preuves des violences commises par M. le préfet, nous joignons ici une supplique de la part de plusieurs d'entre les signataires de la pétition rédigée par M. le préfet.

2. M. le ministre des finances, le logothète Nicolas Millo, arrivé à Botoschani la veille des élections, a désigné les candidats que le gouvernement avait choisis pour ce district, promettant aux uns et menaçant ceux qui résistaient à ses désirs.

3. Georges Harnav, fameux faussaire, qui, à ce titre, est privé de tout droit civil, s'est aussi rendu, avant les élections, à Botochani, où, durant plusieurs jours, il a siégé parmi les membres du Comité de révision. Là, se tenant derrière le préfet, il a rempli le rôle de souffleur.

4. M. Aleco Braesco, employé du ministère des finances, est aussi arrivé, avant les élections, à Botochani où il se trouve encore et où il promet argent et décrets de noblesse, comme dépositaire de toutes les largesses du gouvernement.

5. M. le préfet, avec l'aide de ses soubalternes et d'autres affiliées, a semé partout l'intimidation et a dit à M. le spatar Ghéorghiou Vassiliou que jusqu'ici il avait fermé la bouche, mais qu'on allait l'entendre maintenant. Il a fait appeler l'entrepreneur des boucheries et fabricant de chandelles, Michel Tcherkese, arménien, et lui a dit qu'il lui permettrait de se soustraire aux conditions de son contrat, s'il s'employait de tout son zèle à amener aux élections bon nombre de bourgeois qui consentissent à voter pour les

personnes désignées par le gouvernement.

Le vornik Sévastian Canano, le postelnik Th. Bousdougan, le colonel Costin Varnav, l'aga Alex. Sion, le postelnik N. Pisotzki, le ban Vassiliou, l'aga Hasnache, Christî.

(Volumul V, p. 105).

La 13 iulie 1857 aceleaşi persoane adresează o altă adresă Comisiunei europene, tot în pricina cu Sirghi. (Volumul V, p. 107).

7. — *Raportul proprietarilor mari din districtul Botoşani către Comitetul central al unirei din Iaşi, din 8/20 iulie 1857.*

Messieurs,

Les élections des grands propriétaires ayant eu lieu dans ce district de Botoschani, au jour désigné par le gouvernement, nous avons l'honneur de porter à votre connaissance que, de 40 admis par le gouvernement lui-même, il n'y en a eu que douze qui ont pris part, savoir :

Le vornik Kostaki Rosetti, le postelnik Aleco Sorotchiano, le spatar D. Gavrilache, le comice T. Bouzila, le comice Ianco Tchoulei, le paharnik G. Klotpotzel, le stolnik Kostaki Timouche, le sardar B. Arapo, le sardar Ianco Stavri, le sardar Iordaki Issatchesco, actuellement promu à un grade de boyarie, le sardar G. Apostol, le sardar Grégoire Sorotcheano.

Cette faible minorité dont font partie des personnes sans droit aucun, sur lesquelles nous vous enverrons nos observations quand toutes les opérations seront terminées, ont élu pour députés, d'après la feuille ci-jointe, MM. l'aga Kostaki Tcholoc qui se trouve à l'étranger et le spatar Démetre Gavrilache.

Nous avons l'honneur, etc.

Le vornik A. Ventura, le colonel C. Varnav, N. Pissotzki, A. Beltchik, Vassilio, Christe, Bouzdougan.

(Volumul V, p. 195).

La 17 Iulie 1857, S. Canano, C. Varnav, Buzdugan şi Belcic, adresează două rapoarte Comitetului Unirei din Iaşi, prin care se arată abuzurile făcute de guvern, în vederea alegerilor. (Vol. V. p. 277 şi 279). În alt raport, din 26 Iulie, se arată că din 222 alegători din oraşul

Botoşani, numai 28 au luat parte la vot (p, 408). La 29 Iulie, *N. Pitsotzki*, *S. Canano*, *Buzdugan* şi *Hasnaş*, arată silniciile făcute la alegerea sătenilor.

8. — *Extract din o scrisoare a Postelnicului Teodor Buzdugan, publicată în ziarul „Etoile du Danube”, din 3 septembrie 1857:*

. . . . Au nombre des moyens abusifs que le gouvernement a employés pour fausser les élections, figurent aussi les décrets qui confèrent des rangs de boyarie, bien que le règlement organique, dont la stricte observation a été recommandée au căimacam par le firman de son installation, refuse expressément au gouvernement provisoire la faculté de conférer des titres de noblesse. Mais la joie de ces nouveaux boyards n'a pas été de longue durée ; car, sous prétexte d'enregistrer ces décrets, on les a fait redemander aux possesseurs, auxquels ils n'ont plus été rendus. Il paraît que les hommes qui ont été chargés de la distribution de ces décrets veulent en tirer profit pour eux-mêmes, après qu'ils auront servi aux élections.

(Vol. V, p. 473).

La alegerile pentru Divanul ad-hoc, au fost aleşi deputaţi, din judeţul Botoşani :

Din partea marilor proprietari : *Vornicul Dimitrie Ralet* şi *Spatarul Neculai Canano*, cel întâi cu 37 şi al doilea cu 35 voturi, din 40 de alegători;

Din partea micilor proprietari : *Clucerul Ştefan Calin*, cu 6 voturi din 9 alegători ;

Din partea comunelor rurale: *Slmion a Stancii*, din Plopeni,

(Vol. V, p. 609).

9. — *Alegătorii înscrişi pe listele finutului Botoşani, pentru alegerile Divanului ad-hoc, sunt arătaţi pe larg, cu moşiile ce aveau, în puterea cărora aveau dreptul de vot.*

Alegătorii primari.

1. Ocolul Târgului.

1. Colonelul Costin Vârnav, parte din Pitulăşăni.

2. Comisul Ioan Tăutu, Zăiceştii.

3. Căminar G. Iminovici, Ipoteşti.
4. Clucerul G. Coşteanu, parte din Silişcani, Iacobenii şi Zăiceşti.
5. Dv. Neculai Isăcescu, parte din Ipoteşti.
6. Alecu Moţoc, parte din Coşuleni.

2. Ocolul Meletinului.

1. Vorn. Costachi Roşeţ, parte din Tomeşti.
2. Colonel Dim. Fotea, Tomeşti.
3. Spăt. Teodor Gherghel, parte din Sălişcani.
4. Hagi Iancu Stavri, Starosilţa.
5. Vasile Adamachi, asemenea.
6. Sărd. Petru Bobeică, parte din Socrujăni.
7. Nobilul Alecu Cuza, Viforăni.
8. Stolnicul Ştefan Frunzeţi, parte din Coşuţeni.

3. Ocolul Jijiei.

1. Hagi Iorgu Caruz, parte din Strahotin.
2. Iancu Caruz, asemenea.
3. Spatar Nicu Vasiliu, Ungureni.
4. Nicu Stihii, parte din Buneni.
5. Comis Iancu Ciulei, Ungureni.
6. Sardar Gh. Isăcescu, parte din Ungureni.
7. Stolnic Costachi Jianu, asemenea.
8. Alecu Isăcescu, asemenea.
9. C. Timuş, Şătrărenii.
10. Sluger Cost. Ciogolea, parte din Şătrărenii şi Crăciuneni.
11. Hurmuzachi Tăutu, Petreşti.
12. Comis Mihalachi Dimitriu, parte din Şătrărenii.
13. Sardar Gh. Apostol, parte din Ungureni.
14. Dimitrie Cristea, Cobicenii.
15. Clucer Dimitrie Ciulei, parte din Buneni.

4. Ocolul Ştefăneşti.

1. Maiorul Mihalachi Maican, Bărsăneşti.
2. Spatar Dimitrie Soroceanu, asemenea şi Soroceni.
3. Căpitan Alexandru Soroceanu, asemenea.
4. Sardar Grigori Soroceanu, asemenea.
5. Stolnic Damian Soroceanu, asemenea.
6. Banul Gh. Hasnaş, Broşteni.

7. Comis Alecu Maghistan, Odaia Leheştii.
8. Căminar Costacki Maghistan, Sălişcanii.
9. Stolnic Neculai Maghistan, parte din Sălişcani.
10. Petrachi Maican, parte din Bârsăneşti,
11. Teodor Maican, asemenea.
12. Sluger Gh. Negrescu, parte din Sălişcani.

5. Ocolul Siretului.

1. Sardar Vasile Mustaţă, Vorona lui Lupaşcu.
2. Pitar Ion Dobrowolski, parte din Vorona.

II. Alegătorii direcţi din reşedinţa ţinutală.

1. Vornicii : Ilie Gherghel	25. Leitenent Iancu Cocotă
2. Sevastian Canano	26. Căminari: Teodor Ioan
3. Iordachi Ciolac	27. Costea Haret
4. Colonel Fotea Mavromati	28. Ioan Radu
5. Postelnicii : Mihail Holban	29. Dimitrie Sgârcea
6. Manolachi Mişoglu	30. Cornetul Matei Roset
7. Gh. Codrescu	31. Sărdari : Neculai Haret
8. Teodor Buzdugan	32. Mihail Haret
9. Costachi Bobeica	33. Alexandru Belcic
10. Iancu Roset	34. Ioan Călinescu
11. Hagi Costea Foti	35. Mihail Cociu
12. Costache Cerkez	36. Costache Enescu
13. Costache Codrescu	37. Sluger Adam Haret
14. Petru Cristea	38. Sluger Panait Nicolau
15. Manoil Vasilevici	39. Pitar Dimitrie Aronovici
16. Vasile Nicolescu	40. Comis Ioan Andronic Țaranu
17. Nicu Costandachi	41. Căminari: Cristea Manea
18. Sărdari : Gh. Buzilă	42. Andreiaş Goilav
19. Neculai Sofian	43. Sava Bolfos
20. Banul Gheorghe Baltă	44. Sărdari: Cristea Goilav
21. Comişi : Statachi Figa	45. Iacob Andronic Bolfos
22. Petrachi Mărgărint	46. Slugeri: Luca Goilaf
23. Costache Caimacan	47. Mihail Manea
24. Costache Pandelea	48. Comisul Teodor Pisoŭki.

III. Alegători direcţi în ţinut.

1. Înălţimea Sa Prinţul Mihail Sturza, Flămânzii, Copălău, Prăjani Lătăi, Dracşani, Suliţa, Cerchejeni, Stroeşti, Băznoasa, Nilipeştii, Novacii şi Gârbeştii.
2. Beizade Alecu Moruz, Bobuleştii şi Băscătenii.
3. Beizade Alecu Ghica, Stăucenii.
4. Hatmanul Nicu Mavrocordat, Ştefăneştii şi Stânca.
5. Vornicul Teodor Ghica, Delenii şi Macsutu.
6. Vornicul Dimitrie Mavrocordat, Storeştii.
7. Vornicul Alecu Ventura, Jăvârtanii, Răpicenii şi Movila ruptă.
8. Vornicul Costache Ciolac, Călugărenii şi Mihălăşanii.
9. Vornicul Lascar Cantacuzin, Tudora, Voronă, Salcea şi Plopeni.
10. Spatar Iorgu Miclescu, Călineştii, Siminicea, Şaşcămenii şi Berza
11. Dimitrie Gavrilaş, Ionăşanii.
12. Logofăt Anastasie Başotă, Cocorăanii.
13. Grigori Crupenschi, Feredienii.
14. Neculai Millo, Guranda.
15. Colonel Iacovachi Ranet, Rădeni.
16. Iancu Brănişteanu, Dorneşti.

Postelnicii :

17. Alecu Mavrocordat, Vlădeni.
18. Iordachi Boian, Curteşti.
19. Nicu Vârnav, Pitulăşani.
20. Iorgu Aslan, Unţanii.
21. Neculai Canano, Cornii.
22. Hagi Iancu Fotea, Brătenii.
23. Alecu Soroceanu, Costineştii şi din Levârda.
24. Iancu Ralet, Băneştii şi Cotârgacii.
25. Vasile Arapu, Costineştii, Dragomireştii şi parte din Levârda.
26. Costache Miclescu, Băloşanii.
27. Vasile Canano, Hancea şi Corocăeştii.
28. Panait Cazimir, Dobârcenii.
29. Lascar Iamandi, Şoldăneştii.
30. Vasile Stârcea, Cişăneştii.
31. Teodor Buzilă, Dămideni
32. Spătarul Alecu Cristescu, parte din Cristeşti.
33. Gheorghe Clopoţel, Tălhăreştii şi din Sălişcani,

34. Comis Emanoil Sălceanu, Vicolenii.
35. Aga Alecu Beldiman, jumătate din Stânceşti.
36. Spătar Ioniţă Herescu, Soroceni.
37. Comis Teodor Mătăsariu, Mănăstireni.

(Volumul VII, p. 1004-6).

10. *Telegrama alegătorilor din oraşul Botoşani trimisă la Iaşi Domnitorului Alexandru Ioan I, cu ocazia alegerii sale, în 5|15 Ianuarie 1859.*

Între cele mai frumoase zile ce a putut avea prea iubită noastră patrie, istoria va trebui să cuprindă în sine cu litere de aur strălucita zi de 5 Ianuarie 1859, în care mult îndurătoarea providenţă a binevoit a îndeplini lipsa Prinţului străin prin suirea Măriei Voastre pe tronul ţării pe acel mărit tron, ce l-au împodobit respectabili deputaţi cu însăşi adevăratele dorinţe ale Românilor din Moldova.

Prin urmare, noi botoşănenii, în a glasului tărie ne grăbim a felicita pe alesul oblăduitor, pe prea înaltul Domn Alexandru Ioan Cuza Voevod, căruia aducem, din mijlocul bucuriei obşteşti, deplină credinţă, adevărată dragoste şi întreagă supunere.

Buzdugan Post; Post. C. Bobeică; Leitenent I. Cocota; Ion Caruz, Agă; Gr. Holban, Post.; Cornet Mihail Rosetti; Ioan Rosetti, Post.; Stefan Gheorghe, Agă; Gheorghe Hermeziu; Neculai Mişoglu; Costache Frim Spatar; Vasile Miclescu; Costache Gregoriadi; Neculai Sofian; Căpitan Vasile Gherghel; Toma Pişoschi, Post.; Gheorghe Cocotă; Teodor Matasar; D. Soroceanu, Spatar; Vasile Pisoski; Ioan Frâncu; Costache Mavrogheni; Ioan Fătu; Ioan Mătăsar; Alecu Boldescu, Comis Costache Grecu.

(Volumul III p. 358)

11. *Telegrama Comunităţii armene din Botoşani, către Alexandru Ioan I, cu ocazia alegerii sale, la 5|17 Ianuar 1857.*

Comunitatea armeană din oraşul Botoşani, pătrunsă de cele mai adevărate simţiri de bucurie pentru suirea Înălţimei Voastre, pe tronul Moldovei, vine a Vă supune jurământul de credinţă către patria ce vi s'a încredinţat înțelepte voastre oblăduiri şi, cu lacrimi de bucurie binecuvintează pe alegătorii români cari au ştiut a cunoaşte necontestatele calităţi ce Vă caracterizează.

Primiţi, prea înălţate Doamne, felicităţiile unor oameni uniţi cu

sentimentul naţional al României, cari din inimă curată Vă doresc mulţi ani de fericire, ani a prea slăvitului veac, ce sub înţeleapta Voastră cârmă negreşit vor produce rodul unei nemuritoare bucurii în toate clasele de societate a Moldovei.

I. Goilav, Spatar; Cristea Manea, Căminar; Ariton Pruncu; Iacob Ivanovici, Comis; Iacob Bolfos; Sava Sahanovici, Căminăr; Luca Stefan Goilav; David Stefan Goilav; Sava Bolfos; Valerian Missir; S. Serghi-evici, Sardar; M. Baronfi, Căminar; M. Manea; Iacob Sahanovici, Căminar; Andrieş Goilav, Căminar; N. Cerchez, Sardar; Anton Sahan, Sardar; Iacob Goilav; Ion Missir; Iacob Bolfos; Simion Popovici; G. Missir; T. Goilav; Cristea Goilav, Sardar; Luca Goilav, sluger; Ariton Buicliu, Stolnic; Bogdan Buicliu; Avram Buicliu; Iacob Buicliu; Anton Goilav; V. Goilav, Caminar; Iacob Manea; David Luca Goilav, Slugger; Gheorghe Missir; Iacob Barac Kapri; S. Barac Kapri, Căminar; Luca Popovici; Chr. Ciomag; G. Missir; P. Ciolac, Sardar; G. Ţaranu, Paharnic; Ariton Goilav; M. Ţaran, Sardar; Simion Ciomag; Ariton Iacobovici; G. I. Ciomag; I. H. Ciomag; Vartan Maximovici; Paul Maximovici; Ioan A. Ţaranu.

(Volumul VIII p. 360).

Războiul din 1877.

Din vremea războiului 1877, se pot reproduce următoarele documente :

Prescript-Verbal

Astăzi în 15 Maiu 1877, întrunindu-se subsemnatele dame din Botoşani la concetăţeana noastră, d-na Catinca Buzdugan, pentru ca să formăm un comitet executiv, care să primească cu îngrijire banii şi obiectele ce se vor oferi de către filantropii de ambele sexe, în ajutorul ostaşilor noştri răniţi, am discutat mai întâiu asupra formei alegerii şi toate damele într'un glas au găsit de cuviinţă a oferi preşidenţia acestui comitet Măriei Sale Doamnei. După care apoi s'a ales şi următoarele dame care urmează a compune Comitetul :

D-na Catinca Buzdugan

„ Raluca Miclesco

„ Ruxanda Sofian

} Vice-preşedinte

D-na <i>Soltie Hentzesco</i>	}	Casierie
„ <i>Matilda Prunko</i>		
„ <i>Natalia Sireteano</i>	}	Secretare
„ <i>Maria Iamandy</i>		

Cât pentru celelalte dame subscrise mai jos, vor avea bună-voinţa de a lucra fiecare în parte într-o primă ofrandă ce li se vor încredinţa de cunoştinţele Domniilor sale, după care le vor înmâna Comitetului spre a le trimite locurilor respective.

Maria A. Vărescu, Raluca Miclescu, Catinca Buzdugan, Maria Iamandy, Hortansea Hentzesco, Marie Stamatine, Tinca Sava, Nastasia Cocotă, Helene Ciulei, Zoe Cocotă, Soltie Hentzesco, Smaranda Greco, Aglăia Stefanovici, Eleonora Ciolac, Natalia Boian, Caterina Kiriac, Emeline Hajnal, Theodosie Pisoski, Natalie Sireteanu, Ana Baltă, Profira Borş.

Telegrama Damelor către Măria Sa Doamna

Măriei Sale Doamnei Elisabeta

Bucureşti

Având în vedere poziţiunea dificilă în care evenimentele au aruncat ţara noastră, şi simţind ca o sacră datorie de a veni în ajutorul ostaşilor români răniţi, pentru acest scop, am format un comitet a căruia fiinţă cu profund respect o punem sub augustul scut al Măriei Voastre, oferindu-Vă preşedinţia.

Ale Măriei-Voastre devotate serve.

(Urmează iscăliturile damelor din prescriptul-verbal.).

Răspunsul telegrafic al Măriei-Sale Doamnei

Doamnei Catinca Buzdugan

Botoşani

Primind cu adâncă mulţămire preşedinţia ce-mi oferiţi, frumoasa operă a Domniei-Voastre este pentru mine o dovadă de iubire către scumpa noastră patrie, iubire care îmi impune plăcuta sarcină de a vă arăta toată recunoştinţa noastră pentru devotamentul şi sacrificiile ce faceţi spre a veni în ajutorul ostaşilor noştri.

Elisabeta

(Documente în posesiunea d-lui Norbert Ştefan Dombrowski).

Aspectul Oraşului

Literatura noastră nu cunoaşte lucrări documentare asupra vieţii din trecut; înaintaşii noştri nu ni-au lăsat „memorii”, amintiri din viaţa lor, sau descrieri ale locurilor ori ale obiceiurilor din vremea lor, şi dacă sunt câteva pagini de felul acesta, privesc viaţa dela începutul veacului trecut, precum sunt amintirile boerului moldovan Teodor Vârnav, în care se dau amănunte interesante din vremea când a trăit el, între anii 1801-1845, când îşi scrie amintirile ¹⁾.

În lipsa unor asemenea documente, nu se poate cunoaşte aproape nimic despre organizarea vieţii şi despre aşezarea oraşului Botoşani, în cursul anilor din trecutul mai îndepărtat.

Călătorii străini, cari au trecut prin ţările române, şi au avut prilejul să se abată şi prin Botoşani, pomenesc, despre el, câte ceva, în lucrările lor, şi acestea ar fi, până astăzi, singurele izvoare din care aflăm câteva date despre viaţa Botoşanilor.

În anul 1684, Johann Christoph Wagner Norimbergensis, istoric şi geograf, în cartea sa: „Delineatio provinciarum Pannoniae ex imperio Turciei in Oriente” (Augspurch, 1684, p. 38) ²⁾, pomenind despre Botoşani, spune numai atâta: „Botoşanii este o localitate însemnată în Moldova, pe care Hatmanul cazacilor, Kuniţki, la 1683, a ocupat-o cu oardele sale”.

Peste 84 de ani, Baronul de Tott, un diplomat francez, de origine ungar, în drumul său spre ţara tătarască, unde trebuia să îndeplinească serviciul de consul al Franţei pe lângă Hanul tatarilor Macsud Gherei, trece prin Botoşani, despre care scrie lucruri interesante, în cartea sa: „Mémoires du Baron de Tott, sur les Turcs et les Tartares”, tom. II, p. 170, 185-192. Amsterdam, 1784 ³⁾,

Din cauza Poloniei se aspresc relaţiunile între Rusia şi Turcia.

1.— Teodor Vârnav; Istoria vieţii mele, editată de Artur Gorovei. Râmnicul-Sărat, tipografia Gazetei Săteanului; o altă ediţie în biblioteca Minerva, din Bucureşti.

2.— Citat de A. Papadopol-Calimach, în op. cit. p. 19

3.— Pasagi reproducute de A. Papadopol-Calimach, p. 24-27.

Sultanul începe ostilităţile, punând la închisoare pe ministrul Rusiei la 25 septembrie 1769. Hanul Macsud Gherei e mazilit din tron şi înlocuit cu Hanul Krim-Gherei, şi consulii puterilor străine sunt invitaţi să iasă întru întimpinarea noului han, la Căuşani, în Basarabia. Krim-Gherei, prieten cu Baronul de Tott, îl rugă să înlesnească solului tatar conducerea tratativelor cu reprezentanţii confederaţilor poloni, în vederea declarării războiului. Pentru aceasta Tott şi cu solul tatar trecură în Moldova.

Era vremea aspră, în Noembrie 1768. Drumul era greu de făcut, călătorii erau obosiţi şi duceau lipsă de ale mâncărei. Baronul de Tott se mângâia cu gândul că ajungând în Botoşani, se va odihni şi va găsi de toate.

În descrierea ce o face, despre cele ce a văzut în Botoşani, sunt lucruri interesante.

„Drumurile cele rele, pe care le am întipinat —zice el— ne ar fi desgustat de toate, fără speranţa că voi ajunge în curând la Botoşani. Mi se spusese că oraşul acesta este unul dintre cele mai mari ale Moldovei, o ţară a făgăduinţii, unde m’aş putea aproviziona pentru restul călătoriei mele. Când am intrat în oraş, era încă ziuă, dar oraşul era cu totul pustiu, şi casele deschise ni îngăduiră să intrăm în aceea care ni se păru mai chipoasă, şi despre care călăuza mea îmi spuse că-i a unui boer. Poziţia aceasta nu ni era de niciun ajutor, şi am înduplecat pe călăuză să ni-l ceară dela Superiorul unei mănăstiri vecine (Păpăuţii). Aşteptam cu nerăbdare întoarcerea călăuzei, când văd intrând în ogradă o caretă cu şase cai, în care era gazda mea. Intrând, îmi spuse că fiind informat de cătră emisarul meu, despre domiciliul ce mi-am ales, şi despre nevoile mele, a venit el singur, pentruca să nu lese altuia satisfacţia de a-mi veni în ajutor. Un debut aşa de omenos ne-a însufleţit, şi n’am aşteptat multă vreme proviziile. Oricât de simandicoasă ar fi fost gazda mea, am priceput, din conversaţia sa, că nu era un om de mare ispravă (qu’il n’était pas l’aigle du canton), şi că, cedând din slăbăciune de caracter tuturor impulsurilor care i se dădeau, totdeauna cel din urmă cu care vorbea avea dreptate în judecata lui. Ca urmare, îmi fu lesne să-i demonstrez primejdia la care se expuneau boerii, când nu se opuneau celor cari îşi părăsau casele, ba încă îi îndemnau la aceasta prin pilda lor. Mi-a spus că toţi locuitorii oraşului, în număr de şapte până la opt mii,

spăimântaţi de relele tratamente şi de hoţiile spahiilor, s'au refugiat la mănăstire; că mai mulţi boeri, tot aşa de fricoşi ca şi mulţimea oamenilor, înţeţineau această dezordine fără să-i prevadă urmările: am fost şi eu dintre aceştia, îmi spuse el, şi m'ai convertit; haide să faci acelaş serviciu tovarăşilor mei. Plăcerea ce aveam să-i văd pe aceşti nenorociţi pe la vetrele lor, pe cari nu-i ameninţa nicio supărare, m'a făcut să nesocotesc orice primejdie, la care eram expus încercând această faptă bună, am oprit pe gazda mea în târg, să doarmă în casa lui, şi pentrucă drumul era chiar pe la poarta mănăstirei, ţipetele femeilor, ale copiilor, zgomotul mulţimei îngrămădite şi tabloul mizeriei care se desfăşura, m'au determinat să urmez pe boerul meu. Cu ajutorul lui am străbătut prin mulţime, până la un peron pe care tovarăşii săi m'au primit şi m'au introdus în salonul în care îşi ţineau şedinţile. Făcusem aşa de mare efect asupra gazdei mele, că încă plin de argumentele mele, încercă să-şi convertească tovarăşii. Dar îndată fu intrerupt cu injurii, care mă încredinţară că omul acesta nu era vreun şef de partid. Atunci m'am crezut dator să-mi dezvolt elocvenţa, şi am văzut îndată că nu puteam să am mare succes cu ea; auditorul meu era furtunos, zgomotul lăsa puţin acces liniştei ce voiam să stabilesc. Atunci am recurs la mijloace mai eficace. Dezordinea aceasta pricinuisse mare panică; numai o teroare mai reală putea să-i fie de leac. Am schimbat tonul, i-am ameninţat că mă voi plânge Hanului, care va face îndată dreptate. Scuzam poporul, care se lasă totdeauna să fie condus, inculpam de rebeliune pe acei cari mă ascultau, şi îndată am văzut înaintea mea numai oameni supuşi, cari tremurau. Vorbeşte D-ta mulţimei acesteia înspăimântate, îmi spuse cel mai turbulent dintre boeri; îi vei convinge mai bine decât noi, te vor binecuvânta, şi în loc de a ne acuza pe noi, vei mărturisi despre buna noastră voinţă. M'am codit multă vreme; n'aş fi primit niciodată rolul primejdios ce mi se propunea, dacă revenind pe peron, pentru a pleca, nu aş fi văzut imposibilitatea de a străbate prin mulţimea pe care neliniştea o frământa, dela sosirea mea. Vorbeşte acestor nenorociţi, îmi zise acelaş boer, înaintând în faţa peronului. Trei ieniceri înarmaţi până'n dinţi stăteau acolo, cu toată trufia islamizmului. Aerul lor important arăta în ei nişte protectori, şi nevoit de a pune capăt acestei aventuri, am crezut că era vremea să încep a impune acestor bravi, pentru a îngrozi mulţimea. Ce faceţi aici?, i-am întrebat eu cu

un ton hotărît. Apărăm pe aceşti necredincioşi, îmi răspunse unul dintre ei. Ii apăraţi, zisei eu, şi contra cui? Unde sunt inamicii lor? Dumnezeu sau Hanul tatarilor? În acest caz sunteţi nişte rebeli şi singurii pricinuitori ai dezordinei care domneşte aici. Vă făgăduesc eu că veţi fi pedepsiţi. N'am sfârşit această scurtă apostrofă, şi mândria turcilor mei s'a prefăcut în frică, s'au sculat ca să mă asculte, au scoborît scările, disculpându-se. Acest prim avantaj, asupra trupelor auxiliare, atrăsese atenţia mulţimei, a căreia tăcere îmi păru un semn bun. Atunci înaintez şi ridicându-mi glasul pe greceşte. aş fi obţinut toate succesele lui Demostene, când un beţiv, ieşind din mulţime, şi erijindu-se în şampion advers, îmi ţinu acest discurs îndrăzneţ: „Ce vorbeşti de supunere, de linişte, de cultură, când noi murim de foame? Adă-ni pâne, răcni acest furios, iată ce ni trebuie”. Da, pâne, repetă mulţimea turbată. Văzindu-mi atunci tot edificiul doborât, şi niciun chip ca să scap din pasul în care mă angajasem aşa de imprudent, am scos din buzunar doi pumni de argint: na-vă, răcni eu, aruncând banii spre mulţime; iată pâne, copiii mei, duceţi-vă la casele voastre, unde veţi găsi belşug. Scena se schimbă într'o clipă, toţi se îmbulzesc ca să culeagă banii, beţivul dispare sub greutatea celor cari se răpăd, binecuvântările iau locul injuriilor, şi graba ce am pus ca să plec, era egală cu zelul indiscret care mă vârîse în acest bucluc. Retragera mea a avut toate onorurile unui războiu, şi am ajuns la trăsura mea în mijlocul aplauzelor poporului, care-mi făcu loc, şi care a doua zi s'a întors la vetrele lor”.

Abatele dalmatin Boscowicz, în 1762, în călătoria ce a făcut prin Moldova, a trecut şi prin Botoşani, despre care scrie lucruri destul de bune.

În ziua de 10 Iulie a plecat din Iaşi, şi după o întârziere din pricină că i s'a stricat căruţa în drum, pe la ceasurile 5 sara a ajuns în POTOCHAM.

Botoşanii, zice el, e un fel de oraş, «una specie de cîttă», cu 400 de case şi 5 biserici. În casele din Botoşani vede el mobile de lemn frumos, cu lustru. A rămas surprins văzînd şi geamuri la unele fereşti.

Îndată după sosirea lui a venit «guvernatorul» oraşului, să se închine Excelenţii Sale, şi să se scuze că nu a putut să-i iasă înainte pentrucă în acea zi fiind Sfântul Petru, era la biserică. Incurând a

venit şi „comisarul”, cu o scrisoare sosită pentru Excelenţa Sa din Cernăuţi (Ciarnouz) ¹⁾.

O vedere a oraşului Botoşani, din anul 1789-1790, se găseşte în cartea lui Walenta, citată mai sus, în care se reprezintă intrarea trupelor austriace în oraşul încunjurat cu ziduri, dar care pare a fi mănăstirea Păpăuţii, şi în orice caz, autorul acestei gravuri şi-a pus la contribuţie fantazia.

În 1805 s'a tipărit, în Hermannstadt, cartea lui Andreas Wolf: «Beschreibung der Moldau», şi în vol. I, p 69, spune următoarele:

«Districtul Botoşani (Botuschan), cu un burg (Marktflechen) cu acelaş nume, în care este stabilită şi reşedinţa Ispravnicului. După Iaşi şi Galaţi, ca şi după Focşani, acest burg are un loc de frunte printre toate. În vremurile vechi, acest burg Botoşanii era o localitate foarte importantă, pe care a ocupat-o generalul comandant al cazacilor, Kü-nichi, în anul 1683. Chiar şi mai pe urmă, locuiau în el mulţi unguri şi saşi, dar astăzi numai valahi şi evrei, cari, aceşti din urmă, fac comerţ până în Bucovina vecină, neavând de parcurs un drum mai lung de patru ceasuri până la Suceava».

Tot în 1805, un alt călător, Vincenz Rathyáni, se abate prin Botoşani, despre care, în cartea sa: „Reise durch einen Theil Ungarns Siebenbürgens der Moldau und Bukovina in Jahr 1805 Pest, 1812, la pagina 77, spune lucruri prea puţin măgulitoare despre Botoşani şi botoşăneni: «Botoşanii au o poziţie şi o temperatură care primeşte vânturile muntoase ale Bucovinei. Emigrării Armenilor, de care pome-neşte Alexandru-cel-Bun, datoreşte Botoşanii case frumoase şi un comerţ întins. Astăzi se ocupă mai ales cu tutunul, şi-l negustoresc până la Leipzig şi Brody. După Iaşi şi Focşani trece drept cel mai mare oraş din Moldova, nu are însă un aspect mai bun ca un sat prost. Casele sunt joase, uliţile încurcate, murdare şi mai cu samă pustii. Toate se înghesuiesc în piaţă, care e destul de spaţioasă şi încunjurată cu o mulţime de magherniţi. Acestea sunt închiriate foarte scump, pentru că comerţul mic este liber pentru fiecare om şi puţin împus. Aceasta ar avea cele mai bune urmări, dacă toate felurile de meserii productive s'ar găsi în aceeaş situaţie. Dintre cei 10000 de locuitori ai Botoşanilor, cei mai mulţi sunt valahi. Printre poporul de rând, nu

1.— Giornale di un viaggio de Constantinopoli în Polonia, publicat în Utricarul, vol. XXIV p. 309

vezi pe nimeni cu trăsături nobile, cu faţa fragedă sau cu o haină curată. Cel mai urât aspect îl au femeile, cu rochia lor de culoare închisă, încinsă peste şold, şi care abia ajunge la pulpe şi la umeri. Pe cap au o capelă rotundă, din care spânzură, până la nas, un păr zbârlit. Tot aici sunt evrei turceşti, cari trebuie să fie numeroşi, şi femeile lor se îmbracă mai chipeş. Fizionomiile lor trădează tot atâta foc cât şi un spirit ager. Aici sunt doi ispravnici, pentrucă Botoşanii este capitala unuia dintre cele 12 districte ale Moldovei. Ca cei mai înalţi magistraţi ai districtului, ei judecă certurile, execută poroncile Prinţului şi încasează dările. După obiceiul Orientului, ei trebuie să îngrijască şi de hrana străinilor. În fiecare zi li se aduc 12 oameni înarmaţi pentru serviciu. Au leafă bună şi ocazia să-şi producă venituri mari. Din această pricină Isprăvnicia se dă mai ales persoanelor scăpătate distinse, pentru a le ajuta. Am fost invitaţi la masă la un boer de aici; masa era acoperită cu pânzături de culori vii, şi de jur împrejur stăteau ȕigani cu haine vargate. Musafirii iau locurile cele mai comode pe scaune sau pe divan. Fiecare apuca din farfurie ce-i plăcea mai mult. Bucatele constau din carne de pasere şi de berbec, preparate în diferite chipuri. Unele din tacâmuri erau elegante, altele grosolane, şi toate rău aranjate, după gustul nostru. Bărbaţii vorbesc puţin între ei, pentru că nu trebuie să se confieze unul în altul. Femeile nu vorbesc cu nimeni, lucru obişnuit în Moldova. Un simptom trist! Masa dură trei ceasuri, în timp ce trăsurile aşteptau, cu toate că afară ploua neîncetat. M'am mirat de aceasta, şi mi s'a răspuns: «Nu vor muri viziteii, din pricina aceasta». Cu asemenea sentimente, poate să se ceară orice dela supuşii săi, numai dragoste, nu».

Tot în acel an, 1805, un călător englez, Adam Neale, a vizitat Botoşanii—Botussano—, cum zice el, şi în cartea sa: «Voyage», Paris 1818, tom. II, p. 12, spune: „Botoşanii ni s'a părut mai mare decât Dorohoiul. Am văzut în oraş câteva dughene aranjate după moda orientală. Negustorul era îmbrăcat greceşte, şi sta la marginea ferestrei, cu picioarele încrucişate, fumându-şi ciubucul. Am petrecut noaptea într'un han evreesc. În sara aceea era o nuntă, şi răcnetele sau mai degrabă urletele sălbatece ale oaspeţilor, nu ne au lăsat să închidem ochii până în ziuă, când călăuzile noastre (nos Fuhrmans) intrară pentru a ni anunţa că era vremea de plecat».

La întoarcerea lui Neale din Constantinopol, spune [vol. II, p

235): «Prințul (Alexandru Moruzi) îmi dădu o scrisoare pentru Ispravnicul Frangopoli, la Botoşani, ruda lui, la care am petrecut noaptea următoare. Această persoană era un grec din Naxos, şi, de nu mă înşel, este acelaş despre care vorbeşte Doctorul Clarke şi care cu Prințul Alexandru însoţi pe acest călător şi pe ambasadorul turc în călătoria lor pe muntele Hemus». ¹⁾

Alţi scriitori, cari utilizează lucrările călătorilor anteriori, nu ni dau amănunte nouă despre Botoşani.

Fedor Graf von Karaczay, în «Beytrage zur Europäische Landeskunde», Wien, 1818, p. 55, spune: «Botoşanii, după Galaţi şi Roman, cel mai important oraş al Moldovei, are cam 1000 de case; oraşul e aşezat pe un loc înalt, sănătos. Comerţul acestui oraş, făcut mai numai de armeni şi de evrei, se întinde până la Leipzig şi Brody, şi constă în coloniale, manufactură saxonă, pielărie rusască, ceară şi tutun şi este însufleţit».

Un călător englez, Sir Robert Ker Porter, în cartea sa: „Travels in Georgia, Persia, Armenia, Ancient Babylonia, etc., etc., during the yars 1817, 1818, 1819 and 1820“. London (Lengman), 1821-22, 2 vol. 40, a trecut şi prin Botoşani, despre care, în vol. II, p. 804, spune: „17 febr. 1820. La 5 după amiază ajunserăm în oraşul *Potoshan*, localitate respectabilă de vreo mie de case, cu 8 sau 10 biserici. Ciuma însă a decimat într'atât populaţia încât de abia jumătate din locuitori mai trăiesc. Am tras la O. Gorgias, agentul austriac.

„18 febr. La 7 dimineată am plecat“ (spre Bucovina, prin Dorohoi).

Max. Fried. Thielen, în „Die Europäische Türkei“, Wien, 1828, p. 48: „Botoşanii, un ținut mic în partea de Vest a Moldovei, care este în graniță cu ținutul Cernăuțului, în Galiția, udat de *Siena* și alte riuri mici, și este bogat în grâu, vin, miere și ceară și vite bune“.

Riul *Siena* este *Sicna*, al cărui nume este greșit în harta din 1788 despre care am vorbit mai sus.

Despre oraşul Botoşani, Thielen spune: „Botoşanii, oraş şi reşedința Ispravnicului, mai sus de micul riu Botoşani, care nu departe de aici se var să în *Siena*. Are cam 1000 de case numai de lemn, 4000 de locuitori, şi face un comerț foarte viu, care se întinde până la Brody, Brünn şi Leipzig. Iarmarocul de aici este dintre cele mai vizitate din întreaga Moldovă“.

1.— Vezi şi rezumatul D-lui Const. I. Karadja, în Spicuiitor în Ogor vecin, 1920, p. 4-12 care a binevoit să ni comunice extrasele din călătoriile străinii, publicate în acest capitol.

Date interesante găsim la F. Neigebaur, în a sa „Beschreibung der Moldau und Walachei”, ed. Breslau, 1854. p. 16: «Districtul Botoşani . . . în cele 6 ocoale are 188 de sate (în care vieţuesc 11711 ţărani birnici) şi 7 oraşe. Capitala Botoşani este al treilea oraş din Principat, cu mai mult de 20000 locuitori, între cari sunt 647 supuşi străini, 150 boeri, 3145 evrei şi 2000 armeni, cari au 2 biserici, credincioşii creştini ortodoxi au 14 biserici şi evreei 10 sinagogi. Cele 3847 case ale acestui oraş sunt pe nişte strade foarte neregulate şi murdare, ceea ce nu se poate înţelege, de oarece are un venit anual de 114000 lei (Piaster). Din acest ţinut trec produse în Austria de 100000 galbeni şi în Turcia de 2000 galbeni. Din Austria trec tot soiul de mărfuri de 70000 galbeni în Turcia şi de 20000 galbeni în Rusia.

* * *

Despre viaţa orăşenească a Botoşanilor, în timpurile mai vechi, nu ştim nimic.

Cum era, la început, sătişorul în care s'a stabilit Botăş, întemeietorul lui, cum s'a dezvoltat, ce progrese treptate a făcut, până ce a ajuns târg, nimeni n'ar putea să spuie, pentrucă nu avem documente care să desvăluie aceste taine, după cum nu ştim nimic despre împărţirea târgului în mahalale, despre uliţile care-l străbăteau.

Abia pe la jumătatea veacului XVIII găsim, în documente, vorbire despre mahalalele şi uliţile târgului Botoşani.

Documentele arată că Botoşanii era împărţit în *târgul de sus* şi *târgul de jos*.

La 1745, Domnitorul Ion Mavrocordat dă o carte *târgoveţilor moldoveni, armeni şi jidovi din târgul de sus* din Botoşani, pentru a-şi stăpâni locurile de casă¹⁾. La 1753, octombrie 20, Matei Ghica Voievod scrie lui Tudurachi, biv. Vel Pitar, Vornic de Botoşani, lui Vasile Balş, biv. vtor Logofăt, lui Adam Pancul, Pitar, şi lui Miron Gorovei, biv. Cămăraş, pentru plângerea lui Manoli, neguţător din Botoşani, contra lui Anfim egumenul dela Sfeti Neculai de lângă Botoşani, asupra unor nemulţămiri ce are dela acesta, izvorâte de când Domnitorul a luat şi moşia *târgului din gios* şi a dat-o mănăstirei²⁾.

D-l N. Iorga, în volumul VII din „Studii şi Documente cu privire la Istoria Românilor”, la pag. 121—152, publică, în rezumat, un număr de 127 „documente botoşănene”, foarte interesante şi fără care

1.— Iorga, Studii, V, p. 243

2.— Ibid., p. 248.

am fi încă într'un întunec desăvârşit, cu privire la această chestiune.

Începând cu anul 1757, documentele acestea mărturisesc existenţa, în Botoşani, a următoarelor măhălăli:

Mahalaua Armenilor, menţionată în 1757, 1783 şi 1810; la această din urmă dată avem şi amănuntul că această mahala este „din sus de podul cel de piatră, lângă casa Fränzäloaie”.

Mahalaua Vrăbienilor, care în 1764 e menţionată astfel: „o căscioară a mea în Vrăghieni, care acea casă este în mahalaua părintelui Panait”, iar în 1765: „părintele Popa Panait de Vrăbieni”. În 1776 se dă un amănunt: „un loc în mahalaua Vrăghienilor, lângă fântâna lui Merăuţ”. Un document din 1796 menţionează numai mahalaua, iar altul din 1805 ni dă altă indicaţie: «mahalaua Vrăbienilor, în poporul pre cuvioasei maica noastră Paraschevi». La 1809: „o casă pe locul mănăstirii în mahalaua Vrăbienilor, lângă casa Lătoiului”. La 1813 se zice: „o casă în mahalaua Vrăbienilor, pe locul mănăstirii Sf. Neculai”, iar la 1833 se spune că mahalaua Vrăbieni este „lângă pod”.

Despre această mahala, D-l Iorga zice: «Vrăbieni, al căror strămoş şi întemeetor trebuie să fi fost un anume Vrabie».

Din unele documente ar rezulta că mahalaua Vrăbienilor se mai numea şi *mahalaua grecilor*, nume pomenit încă în 1771 ¹⁾. Într'un document din 1801, din Arhiva Statului din Iaşi, vorbindu-se de o casă din Botoşani, se spune că-i situată în mahalaua Vrăbienilor, şi peste câteva rânduri, aceiaş casă e indicată pe *uliţa grecească*.

Mahalaua sfântului Neculai cel sărac, la 1814 menţionată astfel: „pe locul mănăstirii ot Păpăuţi”.

Mahalaua Sfeti Gheorghe, menţionată în documente din 1780 şi 1795.

Mahalaua Morăreştii, de care pomenesc documente din 1812 şi 1816, şi acest din urmă cu menţiunea: „din gios de podul cel de piatră”.

Țigăniile, la 1815 cu menţiunea: «o casă în Țigăniile, lângă pod».

Mahalaua cea de sus, la 1805: „aici, în mahalaua cea de sus, pe moşia sfinţilor Arhangheli”.

Mahalaua Târgului-nou apare abia în anul 1779, şi se menţionează şi în 1810, în opoziţie cu *Târgul-vechiu*, care este pomenit în documente din 1784, şi în 1844 este indicat în partea oraşului în care era „hramul mănăstirii Vorona”.

1.— Iorga, Studii, XXII, p. 53-60.

Poate că *Mahalaua Târgului*, indicată în condica de socoteli a lui Grigori Vodă Calimachi ¹⁾, este tot acea mahala care mai pe urmă o găsim cu numele de „Mahalaua târgului nou”.

D-l Iorga mai citează *Mahalaua Tataraşilor*, care se numia astfel: „ca şi toate acele părţi ale vechilor oraşe moldovenesti, unde fuseseră aşezate de Domnie salaşele Tataraşilor învinşi, ale ȝiganilor aduşi de tătari şi rămaşi acuma în sama şi în folosul Voevozelor biruitori”

Astfel explicată origina cuvântului *Tatarăşi*, concordă cu înprejurarea că astăzi chiar există, în Botoşani, *strada Tatarilor*, în mahalaua pe care o pomeneste d-l Iorga.

Erau părţi ale oraşului care primeau numirea de „mahala”, după numele unor persoane care compuneau o familie mai numeroasă. Astfel în 27 iulie 1816, Vornicia de Botoşani însărcinează pe doi orăşani, Anania Calistru şi Căpitan Ioniţă, să măsoare un loc din *mahalaua Pelineştilor*, pe care avea să-l vândă Neculai Herariu. „Pelineştii” erau o familie de negustori din Botoşani ²⁾.

Târgul Boilor, pomenit în documente de pe la jumătatea veacului XVIII, era mahalaua cea mai excentrică a Botoşanilor.

În anul 1831, găsim pomenită şi *mahalaua Treisfetitele*, într'un document pe care ni l-a încredinţat d. Norbert Stefan Dombrovski, şi care prezentând mult interes, arătând formele sub care se făceau vânzările de case în târgul Botoşani, pe acele vremuri, îl reproducem în întregime:

Eu mai gios iscălită, Eufrosina fiica răpousatului Hagi Costandin şi soţia răpousatului Gheorghic Ilie din Botoşani, adeverez prin acest zăpis al meu de vecinică vânzare, ce-l dau la mâna d-sale Iordachi Ioan, tot din Botoşani, precum ştiut să fie că eu, de nimene silită, nici asuprită, ci din buna voia me, am făcut cerere către cinstita vornicie, de mi-au dat ţidulă rânduitoare către D-lor Epitropii târgului, care mi-au făcut măsurare locului casei mele ce am în *mahalaua Treisfetitele* din Botoşani, zăstre dela părinţi şi voiesc a vinde de veci, asămine şi hotarnică măsurătoare

1. — N. Iorga : Documentele Calimachi, II, p. 177.

2. — Document în păstrarea d-lui I. M. Wechsler din Botoşani.

pentru locul casei ce l-am oprit pentru odihna mea, şi dându-o la telal în strigare de mezat, după obicei, unde strigându-o în curgere de cinci luni de zile, şi muştireii ce s'au arătat prin ţădulă nu mi-au dat preţul cel de mulţămirea mea, căruie şi eu i-am mai dat doi stânjăni loc în lat, din locul ce l-am fost oprit pentru odihna mea, mai mult din cuprinderea hotărniciei, în faţă, în mijloc şi în fund într-o asămine. Deci d-lui lordache Ioan, mai sus arătatul, ca un megieş şi ne'am ce-mi este, înţelegând de vânzarea ce am făcut cu d-lui Dumitrachi sin Iani Hagioglu, prin riza-pazar, s'au sculat cu protimisis să ia d-lui mai bine casa cu locul ce o am făcut vânzătoare, carele mi-au şi dat peste preţul lui Dumitrachi sin Hagioglu, mai mult, rădicând toată cheltuiala unde eu am rămas desăvârşit mulţămită, lăsând în vecinică stăpânire d-sale arătatele mele casă, împreună cu tot cuprinsul lor loc, care şi măsurile locului sunt aceste, adică : întâi măsura începând din locul D-sale lordache Ioan şi alături cu *drumul ce merge drept la Treisfetitele*, şi pără în locul oprit pentru mine, din care i-am mai dat doi stânjăni, au cuprins nouăsprezece stânjăni, patru palme gospod faţa şi de acolo alături cu locul ce l-am oprit pentru mine şi pără în locul Haretului Gheorghiu, unde iaste fundul livezii, sunt patru zăci şi şase stânjăni, patru palme gospod lungul locului ; şi de acolo alături cu locul D-sale Haretului, şi pără în locul lui lordache Ioan, sunt douăzeci şi cinci stânjenii gospod fundul în lat, şi din locul Haretului şi alături cu locul lui lordache Ioan, până în drum de unde întâi s'au început cu măsura, sunt trezeci şi şapte stânjăni gospod ; s'au mai dat o măsură prin mijlocul locului, în lat, din locul lui lordache Ioan, pentru fântână şi şură şi alături cu casăle până în locul oprit pentru mine unde sunt douăzeci stânjăni, patru palme gospod, care cu aceste măsuri s'au încheet toată starea locului căsăi ce l-am vândut, pe care bani de sus arătaţ, primindu-i toţi deplin în mânele mele, drept aceea i-am dat D-sale lordache Ioan acest zapis de vecinică vânzare, dimpreună şi toate hărţile vechi asupra acestor casă, adică : un zapis din let 7224

Septembrie, şi alt zapis din let 1774 Mart 20, şi fidula mezatului din 1830 Mai 11, cu care am scos casa la vânzare şi alte cărţi volnicii hotarnice şi mărturii asupra acestui loc, cu care de astăzi înainte să aibă a stăpâni d-lui Iordache Ioan, copii, nepoţii şi strănepoţii D-sale, ca pe o sa dreaptă ocină şi moşie, nestrămutată şi nerăşuită de către nimene, în veci iară când după vreme s'ar scula careva, oricine ar fivre un chip de răsculare, pre unii ca aceia la orice cinstită judecată ar merge, să nu li să fie nici într'o samă, iar d-lui să stăpânească nesupărat în pace, şi eu pentru mai adevărată credinţă, am dat condeiul în mâna duhovnicului meu, de mi-au iscălit numele, şi eu am pus degetul pe sămnuł cinstitei cruci, poftind şi pe alte cinstite, persoane şi megieşi de s'au iscălit marturi, rugând şi pe d-lor boerii Epitropii târgului şi neguţitorii Epitropi, ca să întărească această dreaptă vânzare, cu iscăliturile D-sale, punând şi pecetea târgului Botoşani.

1831 Maiu 1

Eu Eufrosina fiica răpousatului Hagi Costandin şi soţia răpousatului Gheorghe Ilie, am făcut această vânzare cu bună voia mea.

Constantin fiul răpousatului Gheorghe Ilie

Ioana fiica răpousatului Gheorghe Ilie.

Vasile fiul răpousatului Gheorghe Ilie.

Domintie Iconom şi duhovnic adeverez.

(Urmează trei iscălituri greceşti)

Anania Stihi, martur.

Vasile Ioan martur.

Cu zisa şi buna primire iscălitei vânzătoare am scris şi sunt martur : *Iancu sin Iordachi Sătrar.*

Epitropia târgului Botoşani

Această pentru de veci vânzare care face Eufrosina fiica săvârşitului din viaţă Hagi Constandin şi soţia lui Gheorghe Ilie, către neguţitoriul Gheorghe Ioan, urmându-să cu bună credinţă prin reza-pazar, să încredinţază şi de către noi de marturi puindu-se pecetea târgului.

No. 47 831 Mai 4

Ion Mavromafis Comis
Anghelachi Climinti Comis.
Ioan Vasiliu martur.
Gheorghe Schipor, Hristodor Ioan.

O iscălitură armenească

Când a început să se facă deosebirea între *Târgul-vechiu* şi *Târgul-nou* al Botoşanilor. adică pe ce vreme a crescut populaţia oraşului aşa de mult, încât a fost nevoie să se întindă şi să se formeze un târg nou, nu s'ar putea spune, dar într'un document din 1753, vorbindu-se de mănăstirea Sf. Neculaiu, se zice că e *lângă Botoşani* ceea ce însemnează că târgul nou nu se întindea, ca astăzi, şi păpăuţii nu făceau parte din oraşul Botoşani.

* * *

La punerea în aplicare a Regulamentului organic, decând începe o organizare sistematică a ţărilor române, s'a făcut, în 1832, o catagrafie amănunţită a populaţiei din oraşele Moldovei ; întâmplarea a făcut să ajungă, până în zilele noastre, catagrafia oraşului Botoşani, care, atunci s'a împărţit în 6 *ceaste* sau cvartale, cu 7 mähälăli, şi anume :

Ceasta I, cu mahalalele Procov şi Murăreştii ;
Ceasta II, formată din mahalaua Sf. Gheorghe ;
Ceasta III, cu mahalaua Târgul-nou ;
Ceasta IV, cu mahalaua Calicimea ;
Ceasta V, cu mahalaua Vrabieni ;
Ceasta VI, formată din mahalaua Piaţul târgului.

Încă din 1779 se menţionează despre *Târgul Cailor*, citat şi în documente din 1789 şi 1796, şi unde trebuie să se fi făcut tranzacţiile între crescătorii de cai moldoveneşti şi cumpărătorii din Podolia, şi din alte localităţi, cari veniau la iarmaroacele din Botoşani să cumpere mulţimea de vite moldoveneşti, aşa de căutate pe vremurile acelea.

Nu putem şti cum se numiau, în vechime, stradele din Botoşani se pare însă că unele dintre ele nici nu aveau un nume propriu,

Aşa, găsim, în documente : „uliţa ce merge spre Sfeti Gheorghe“ (1786), „uliţa ce merge spre târgul cailor (1779, 1796), „uliţa ce poartă spre PISOŢKI“ (1796). Găsim, cu toate acestea; şi câteva uliţi

care individualizează anumite caracteristice ; așa erau : *ulița băcăliilor* (1742), *ulița căsăpiei* (1794,) *ulița târgului vechiu* (1814), *ulița veche* în documente din 1766, 1780, 1786, *ulița armenească* (1781) și *ulița cea mare* (1799), care era aceeași cu „*ulița ce merge spre târgul cailor*“, de oarece într'un document din 1779 se zice : „*ulița ce merge spre târgul cailor, ulița cea mare ce merge în gios*“.

Cele mai multe din ulițele târgului erau cunoscute sub numele de *drum*. Astfel, la 1807, se face un schimb de casă în mahalaua Târgului nou, megieșite „despre Răsărit cu *drumul cel mare* ce vine dela cișmea“ ¹⁾).

Chiar și mai târziu, în 1816 stradele nu aveau nume, și unele dintre ele nu se numiau nici macar *hudiță*, ci se intitulau cu numele de *drum*. Astfel, la 4 iulie 1816, „Paraschiva fiica lui Apostol Țigan herari, rob a Măriei Sale Domniței Ralu“, vinde lui „Damian Scripcariu rob a Sfintei Mitropolii“, un loc în Botoșani, măsurat „din hudița, ce se hotărăște cu Neculai Colțariu“, până în drumul ce merge spre Sf. Gheorghe“ ²⁾).

În documente de pe la 1801, se pomeneste : *ulița grecească*.

Regulamentul Organic din 1832, prevede obligațiunea Eforiilor de a da nume la toate stradele din orașe.

Oricum s'ar fi numit stradele Botoșanilor, ele nu meritau numele de stradă, în înțelesul pe care-l dăm noi astăzi drumurilor care străbat orașele. Pentru aceasta e destul să ascultăm cum se descrie starea lor într'un hrisov al Domnitorului Mihail Grigori Suțu din 1820 : „ . . . , . luat-am aminte la arătarea ce i s'au făcut prin jalba obștiei locuitorilor din târgul Botoșani, boeri, neguțători și din ale stări, că acest târg se află și până acuma fără poduri pe ulițele sale, din care pricină toată obștia târgoveților se află în cea mai mare strâmtorare de nevoe și întru pătimire, afară din puțință de a se mai suferi și de a se mai putea iconomisi. Căci afară de greutatea aceia a umbletului de a nu putea străbate uneori nici cu sufletul dela un loc la altul, și de zmintea și zăticnirea ce li se face prin aceasta, și lor și lăcuitorilor din afară, întru ale alișverișului, și, osebit de vătămarea și primejdia ce li se întâmplă de apururea în dobitoace, apoi cele mai de multe ori și îndestularea târgului despre cele trebuincioase ale

1. — Document la Primăria Botoșani.

2. — Document în păstrarea d-lui I. M. Wechsler, din Botoșani.

petrecerei, precum lemne, zahirele, şi alte asemenea lucruri, vine cu totul în scădere, iar uneori şi în cea de istov împuţinare şi lipsă, neputând locuitorii să străbată în târg ca să aducă lucruri de acestea, şi mai vârtos în vremile de ploi, primăvara şi toamna, când toate uliţele târgului se năruiesc şi se fac de istov neumblate¹⁾.

Stradele Botoşanilor au rămas în aceeaşi stare multe vreme încă după 1820, şi sunt printre botoşăneni persoane care-şi mai amintesc despre boerul Contemir care, pentru a face vizite în oraş, înjuga la cupeu boi, în loc de a inhăma cai, şi alte persoane țin minte că, în copilăria lor, acum 40 de ani, când voia cineva să iasă cu trăsura, trimetea mai întâi vizitiul călare ca să facă recunoaştere, pe care anume uliţi este chip de umblat, căci erau nepracticabile şi pe timp urât şi pe timp frumos: pe vremuri ploioase, din pricina glodului şi a băltoacelor, pe vremuri de secetă din pricina gropilor.

Nici aspectul caselor nu era mai atrăgător, în Botoşani.

Călătorul străin Ratthyani, în 1805, spune că în Botoşani casele sânt joase, uliţile încurcate şi murdare, iar un document intern, din 1814, ni dă informaţii mai amănunţite despre aspectul dughenilor din târg.

Vornicia de Botoşani, la 12 maiu 1814, dă învoire neguţătorului armean Luca Goilav să facă anumite reparaţii la nişte dugheni ale sale: «Fiindcă în uliţa Târgului Vechiu toate dughenile, şi de o parte de uliţă, şi pe de altă parte, din învechime sînt făcute cu sandramale pe dinaintea dughenilor, care şandramale sînt făcute şi pentru folosul mărfurilor ce sînt pentru dugheni, că nu se strică de arşiţa soarelui şi a vântului, şi, la vreme de ploi şi de gloduri, pentru înlesnirea norodului, având loc de mers pe jos, pe supt acele şandră-măli, fără să pătinească atîta supărare, în care uliţă, într'un capăt despre apus, în răspintiile drumului, sînt vreo câteva dugheni a neguţătorului Luca Goiliav, arman de aice, şi la celelalte dugheni are făcute trebuincioasele şandramale, iar la dugheana din capăt, care este şi crăsmă, n'au apucat a-şi face şandramaua pe drept locul său, ce înadins l-au fost lăsat slobod, spre a-şi face şandramaua trebuincioasă, şi acuma voind a-şi face acea şandrama, care este de rînd şi într'o

1. — N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 669.

linie cu a sale dugheni şi a altora, Sfinţia sa părintele Athanasie, proin iconom, se plânge că se ia lumina la o dugheană a mănăstirei. Nu se poate, „fiind dugheana mănăstirei peste drum. Şi precum toate dughenile au şandrămăliile lor, spre alişveriş şi folosul mărfurilor ce țin prin dugheni, asemenea şi această dugheană poate să aibă şandra-maua ei“.

Vornicul dă învoirea cerută şi pentru consideraţii edilitare, şandramalele fiind «împodobire rândului de dugheni, şi înlesnire celor ce umblă prin târg pe gios» ¹⁾.

Vederea acestor şandramale a făcut pe călătorul englez Neale să scrie că, în Botoşani, sînt dughene aranjate după moda orientală.

Case de zid nu vor fi fost în Botoşani, în vremurile mai vechi, sau poate foarte puţine. Veşnicile năvăliri ale duşmanilor de peste Nistru, nu îngăduiau construcţiuni cu caracter de stabilitate, totul trebuia făcut în mod provizor, şi prin urmare nici locuinţile oamenilor nu puteau să reprezinte un capital mai însemnat, când la fiecare năvălire totul trebuia să cadă pradă focului şi distrugerii.

Multe case, în Botoşani, erau acoperite cu stuh.

La 1742 se face o judecată între nişte evrei din Botoşani. „O văduvă dintre ei ia pe un jidov Leiba din Bucureşti. Casa fusese „cu acoperemântul ei prost, *cu nişte stuh*, şi după ce au intrat Iosăp în casa aceia, o au tocmit şi o au coperit cu şindrili şi au îngrădit-o cu zaplaz, şi au făcut şi alte damuri în ogradă, suind-o la bun preţ” ²⁾:

Pe acea vreme, în 1742, o casă locuită de un alt evreu, în Botoşani, era preţuită 250 lei ³⁾.

Casele de bârne şi de vălătuci erau cele obişnuite; la 1828, Mitropolia din Iaşi are 51 de dugheni în Botoşani, pe care le dă în schimb Vel Vornicului Al. Callimachi, pentru un loc din Iaşi; binalele sînt toate vechi, „unele cu bârne şi vălătuci”, şi experţii le evaluiază la 150000 lei ⁴⁾.

Aspectul caselor boereşti era, însă, cu totul deosebit.

Încă în 1805, călătorul Ratthyáni menţionează că în Botoşani a văzut case frumoase; dar, ca oricare străin, necunoscător de istoria ţării şi de condiţiunile de viaţă ale poporului, el crede că existenţa

1.— N. Iorga: Studii şi Documente, VII, p. 143.

2.— Id., VI, p. 254.

3.— Ibid., p. 248.

N. Iorga, Documentele Callimachi, II, p. 67 şi 70.

acestor case frumoase se datoreşte armenilor, cari au emigrat în Moldova, neştiind că acele case reprezintă frumosul stil moldovenesc.

Dintre aceste case frumoase, unele s'au păstrat până astăzi. Şi din acest punct de vedere, Botoşanii este—poate—unicul oraş din Moldova, unde se găsesc mai multe amintiri ale unui trecut, de care ne despărţim aşa de lesne.

Moşia târgului

Intemeetorii târgului Botoşani l-au înzestrat cu moşii, precum se făcea de obicei la întemeierea tuturor târgurilor.

Cine au dăruit moşiile, şi câte anume moşii, nu se ştie, dar se poate bănuî că trebuie să fi fost pe aproape, în jurul târgului, pentru ca populaţia să se poată folosi de pământ.

Una din aceste moşii a fost *Păpăuţii*, pe cari la 1673, Ştefan Petru Vodă o ia din stăpânirea târgului, şi o dăruieşte lui Andronic Cerchiazul, ce au fost Armaş-Mare: „..... deci Domnia Mea, văzând mila noastră, miluitu-l-am într'a noastră ţară a Moldovei, cu un sat anume Păpăuţii, în ţinutul Hărlăului, care sat au fost drept *domnesc de ocolul târgului Botoşănilor* satul întreg, cu vecini şi cu tot venitul”. (¹)

O altă moşie a fost *Tătăraşii*.

Un hrisov a lui Grigori Ghica, din 1748, întăreşte hrisovul lui Ion Neculai Voevod, prin care s'a fost dăruit bisericei Sf. Neculai şi Cămăraşului Ştefan Bosie, câte jumătate din *moşia Tătăraşii*, „ce a fost din locul târgului Botoşani”, iar Const. Mihail Cehan Racoviţă, la 1751, dăruieşte bisericei, pe care el a ridicat-o în rândul mănăstirilor, întregul sat Tătăraşii, adică şi partea Cămăraşului Ştefan Bosie. În acelaş timp îi dăruieşte şi toată *dijma de pe tot hotarul târgului Botoşani*, cu cuprindere că ori cine ce ar lucra pe acel loc, să deie dijmă mănăstirei, afară de hotarul Tătăraşilor ce este dat sfintei mănăstiri cu loc cu tot.

Astfel, de unde până pe vremea lui Ioan Mavrocordat (1744-1747), târgul Botoşani avea întreaga moşie Tătăraşii, ajunge în 1751, să plătească mănăstirei Păpăuţi, dijmă pe locurile de pe hotarul târgului, dijmă întărită şi prin hrisovul 12 Mart 1754, al Domnitorului Matei Ghica. Târgoveţii aveau dreptul de a se hrăni pe locul dat mănăstirei, de a ara şi a face fân, de a-şi paşte vitele, însă numai ei, nu şi străinii.

Hrisovul acesta are următorul cuprins, redat de dl. Iorga. (²)

1 N. Iorga : Studii şi Documente, V, p. 222.

2 Studii şi Documente, V. p. 249.

„Dat-am cartea Domniei Mele tuturor târgoveţilor de la târgul Botoşanilor, pentru locul târgului Botoşanilor ce s'au dat mănăstirei Sf. Neculai, să fie volnici cu cartea Domniei Mele a se hrăni pe acel loc, să are, şi pe unde a fi loc de fânaş, să facă fân, şi să-şi păstorească bucatele lor, să le fie pe locul târgului, şi cu alte chipuri de hrană ce vor fi având a-şi face, să-şi facă; iar alţi străini, neajungându-li lor loc să se hrănească pe dânsul, să nu fie volnici a se hrăni pe locul târgului; ce ei să aibă a se hrăni pe tot locul târgului, după cum şi în anii trecuţi s'au hrănit pe acel loc, şi ei încă după obiceiul să aibă a-şi da dejmă mănăstirei din toate cele ce ar face pe locul târgului“.

Între călugării greci de la Păpăuţi şi târgoveţii de Botoşani se ivesc mereu certuri, din pricina hotarului care despărţea târgul de foasta moşie a târgului.

În 1774 târgoveţii jăluiesc la Divan că s'ar fi împresurând moşia lor Botoşanii de către moşia Păpăuţi, a mănăstirei.

«Au dat jalbă o samă de târgoveţi din Botoşani, cum că despre moşia Păpăuţi, ce este a mănăstirei Sf. Neculai din Botoşani, se împresoară moşia Botoşanilor, unde locuiesc ei, şi de apururea se supără, făcând mănăstirea călcare cu Păpăuţii, şi cerând ca să îndrepteze hotarele moşiilor“ (1).

La 1776 egumenul mănăstirei se tânguise că târgoveţii, cu întemeierea şi adăugirea oraşului, au făcut case şi pe moşia *Tătărăşanii*, şi nu se supun a plăti dijma obişnuită, şi Domnitorul Grigori Ghica întăreşte mănăstirei dreptul de a stăpâni moşia Tătărăşanii, cu tot venitul.

La 1778, Dimitrie Moruzi Vodă împuterniceşte pe egumen să-şi stăpânească locul din prejurul vetrei târgului, poroncind Isprăvniciei de Botoşani ca să înfrâneze pe acei din târgoveţi ce nu se vor supune poroncii, şi vor face păgubire mănăstirei.

La 1780, Const. Moruzi Vodă, după jalba egumenului, rândueşte hotarnici să deosebească vatra târgului, şi aceştia cercetând au descoperit că târgul, din vechime, a fost mai mic, şi că atunci s'a fost mărit cu trei părţi de cât a fost mai înainte. Hotarnicii au mijlocit către egumen de a lăsat pe unde au socotit ei, după care au şi stălpit vatra târgului.

1. — N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 254.

La 1783, Alex. Mavrocordat întăreşte hrisovul lui Grigori Ghica, din 1776, şi a lui Const. Moruzi.

Conflictul între târgoveţi şi egumeni nu se mai sfârşeşte. În 1794 târgoveţii se jăluiesc Domnului, şi Mihail Const. Suţu îi milueşte şi li dă danie vatra târgului Botoşani, unde au case şi dughene, cum şi locul gospod ce, din întâmplare, a rămas fără zidiri, cât până atuncia nu era dat nimănui, afară de locul ce cu deosebite hrisoave de mai înainte este lăsat pentru vânzarea vitelor, şi afară de locul mănăstirii Sf. Neculai, ce este dat când locul era încă domnesc.

Se începe judecată între târgoveţi şi mănăstire, şi asupra acestei judecăţi, la 1803, Domnitorul Alex. Const. Moruzi hotărăşte ca despărţirea între vatra târgului şi între locul mănăstirii, să se urmeze după hotarnica şi hrisovul din 1780, şi câţi locuitori sau târgoveţi vor veni cu casele pe locul mănăstirii, să plătească bezmăn. Mai hotărăşte; după o anafora din 1768, urmată pentru locul ce arendase egumenul unui Ştefan Stihi, asemenea şi pentru că mănăstirea, afară de vitele ce avea, mai făcea şi vite de neguţitorie şi fân de vânzare, s'a fost hotărât ca Stihi să-şi ridice vitele de pe acel loc, şi preţul cumpărături să-l deie târgoveţilor spre a li fi locul pentru hrana lor, iar egumenul să nu mai primească vite de negoţ, nici să facă fân de vânzare, şi numai pentru trebuinţa mănăstirii. Care din târgoveţi vor ară sau vor cosi pe locurile nevândute, să deie dijmă mănăstirii, şi mănăstirea să nu mai primească a se mări satele ce ar fi făcut pe moşia mănăstirii, ca să cuprindă loc mult, nici alte închipuiri de strămutare pentru târgoveţi, să nu mai facă, şi nici târgoveţii ce vor voi a face case pe locul mănăstirii să nu cuprindă loc mai mult de cât după învoiala ce vor; face.

Pentru imaş se hotăreşte ca să fie la un loc, atât vitele mănăstirii cât şi a locuitorilor şi a târgoveţilor, fără ca aceştia de pe urmă să fie datori a plăti ceva pentru imaş, însă cu aceasta că asemenea loc s'a dat numai în privirea locuitorilor celor săraci.

Călugării greci din mănăstirea Păpăuţi se purtau foarte rău cu târgoveţii, ale căror drepturi le călcau întru una, şi cu toate tânguiriile drepte ale târgoveţilor, către Domnul ţării, dreptate nu puteau găsi.

La 1805 târgoveţii se jăluiesc; peste câţiva ani se jăluiesc iară,

şi la 1820 obştea târgului Botoşani trimete Domnitorului jalba rezumată de d. Iorga astfel :¹⁾

«Jăluesc Înălţimi Tale, noi, toţi locuitorii din târg Botoşanii, pentru atâte supărări ce pătimim despre Sfinţia sa arhimandritul Ionichentie, egumenul mănăstirei Sfântului Neculai din Popăuţi». Arată cum din biserică s'a făcut mănăstirea. „Apoi la vreme de bejenii strămoşii noştri pierzând hrisoavele moşiei târgului“, egumenul ia şi restul acestei moşii“, cuprinzând şi o mulţime de casă împrejurul târgului, rămăind numai vatra târgului slobodă, în voie avea cu toţii a sămăna şi a cosi, luându-li din al zecelea şi casele cele ce se cuprinsese în hotarul mănăstirei i-au supus mănăstirea supt bezmăn, fără voinţa lor unde plătesc şi astăzi. Şi la anul 1803, asupriţi fiind de cătră mănăstire, după jaloba ce am dat fericitului întru pomenire Domn Alexandru Costandin Moruz Voevod, fost-am apropieti cu anafora înaintea Domniei Sale, de unde ni s'au dat desăvârşit hotărâre, ca mănăstirea să nu aibă voe 'de a vinde moşia cuiva, nici vite de neguţitorie să facă, nici fân de vânzare, nici vite străine să primească în vitele mănăstirei, ci numai pentru trebuinţa mănăstirei, şi cât va prisosi, să fie pentru a satelor mănăstirei, i nouă a târgoveţilor, şi unde se vor păşuna vitele mănăstirei i a satelor mănăstirei, acolo să-şi păşuneze şi a târgoveţilor, fără nici o plată. Aşisdere, dugheni sau case ce vor fi făcut pe locul mănăstirei cu bezmăn, să aibă a se urma cu plata bezmănului asemenea; iar după aceia, voind careva de a lua loc de casă dela mănăstire, să aibă a se învoi cum va putea. Acum mănăstirea nu se ţine nici de unele. Întăi, moşia o vinde în orândă cu totul, şi orândătorii vând emaşurile pe la neguţitori, şi locuitorilor locul de hrană ce li-au rămas, precum şi imaşurile prinprejurul târgului, nu numai strămtează cu arături lăcuiorii satelor mănăstirei, ci încă se păşunează şi cu mutări de oi, de nu are acum sărăcimea unde să păşu-

1. — Studii şi Documente, V, p. 260.

neze câte o vacă ce au pe la casele lor; i peste toate aceste asupriri mai adauge cu supărarea şi lăcuiitorilor târgoveţi ce au case pe locul mănăstirei, neurmând hotărârei giudecăţii, vrea să li strice aşezările, că de se strică vreun gard cuiva, nu-l îngăduieşte de a-şi îngrădi locul său, după cum îl avea din vechi, şi de va voi careva ca să-şi vândă casa sa, li stă împotriva, vrând de a sui bezmănul şi, lăsându-se cumpărătorii, la cei mulţi se risipesc casele şi rămân săraci. La unii au răsluit locurile, la alţii au adaus bezmănul; pe alţii în bătăi i-au supus; au închis târgul împrejur cu heleşteie şi cu velnişi, cerând dela locuitori şi aşezări înscris despre mănăstire. La care ce aşezare poate să aibă, când se află *drept locul lor domnesc*, şi cu sila i-au supus bezmănului? «Cer ordin către dumnealor dregătorii Botoşanilor de aice şi către vreo doi boeri din locuitori tot de aice», să cerceteze şi să oprească dela abuzuri pe egumeni. Semnează: „toată obştea lăcuiitorilor oraşului Botoşani”.

«La 29 ianuar 1825, Domnul scrie la «dumnealui Iordache Rosăt Vel Vist.» ca să dea cercetarea „dumnealui Neculai Dimachi biv Vel Vornic”, dimpreună cu dumnealor Vornicii de Botoşani, în fiinţa şi a igumenului de Păpăuţi, Prea Sfinţia-Sa părintele Inochentie Iliupoleos».

Dimachi era şi el grec, precum şi mulţi alţii dintre cei chemaţi să judece plângerea târgoveţilor, şi ce fel de cercetare va fi făcut Dimachi, nu se ştie, dar în urma judecăţii, prin anaforaua domnească se imputerniceşte mănăstirea să stăpânească tot locul pe împrejurul vetrei târgului, cât se cuprinde în hrisovul ctitoricesc, împreună cu moşia Tataşaşi, şi să-şi eie toate veniturile întocmai precum îşi iau şi alţi stăpânitori a moşiilor.

Incălcările de care se plâneau mereu locuitorii târgului Botoşani că le supăr din partea călugărilor greci dela Păpăuţi, nu încetau; contra acestor uzurpatori ai ţării, nu era niciun mijloc de luptă.

La 1832, când s'a pus în aplicare Regulamentul organic, şi se părea că noul aşezământ mai pune frâu lăcomiei greceşti, târgoveţii se adresează Sfatului oraşienesc, cerând dreptate contra tulburărilor ce sufăr.

Jalba lor este aceasta :

*Cătră cinstit sfatul orăşienesc din Botoşani.
Obştea târgoveţilor.*

Jalubă ¹⁾

Epitropia de mai înainte au fost împuternicită pentru ori ce fel, atârinate din împotrivă pentru a obştiei folos. Deci acum ne vîdem cu totul împresuraţi în imaşul târgului ce este pentru păşunatul vitelor, căci mulţi din neguţători cari acum să va arăta mai gios, au aşăzat stâni pe acest imaş a târgului şi cu păşunatul oilor, iar vitele obştiei sunt cu totul împresurate neavînd loc de păşunat, care şi văcarii ce s'au pus spre paza acestor vite, ciobanii acelor stâni împotrivindu-i i-au alungaţ de pe acest imaş. Pentru aceasta facem cunoscut şi poftitoare cerere cinstitului sfat, ca să se pue în cale această obijduire ce pătimeşte târgul nostru, spre a să rădica acele stâni, şi a să strica cu totul cujbele lor depe acest imaş, căci din împotrivă, vom fi siliţi a să arăta cu jalobă cătră înalta ocărnuire.

1832 Mai 8

*Niculai Luca, Vasile Ioan, Dimitrache Teodoru, Ionică
Constandin, Alecu Popovici, Constandin Dimitriu, Ilie Bratu,
Dumitru Mihail, şi alte iscălituri armeneshi şi evreeşti.*

Insemnare de stânele ce sunt :

- 1) Stâna lui Chir Costache Caraeni ;
- 2) Stâna Vataşului Mihălache ;
- 3) Stâna Iconomului dela Vrabieni, Vasile ;
- 4) Stâna lui Şarban Blănariu şi a altor de pe acasă
ci au mai mult de 10 oi.

Aceasta era starea moşiei de care fusese despoiat târgul Botoşani, în folosul călugărilor greci din mănăstirea Păpăuţi, până în 1844,

1. — Din dosarul Primăriei Botoşani, No. 29/1832.

când intervine o judecată a Divanului domnesc, şi mai îndreaptă lucrurile.

Târgoveţii cer să stăpânească tot locul numit „al târgului”, afară de moşia Tătarăşii, pe temeiul că mănăstirea nu are proprietatea acelui loc.

Hrisovul din 7259, îi dă numai dreptul de folosinţă în dijmă, şi acest hrisov a rămas în nelucrare, de oarece mănăstirea nu l-a executat. La 1820, vornicul N. Dimachi însărcinat să cerceteze pricinile la faţa locului, constată că târgoveţii stăpânesc 1630 fălci, imaş şi arătură.

Înainte Divanului se înfăţişează, din partea târgoveţilor, Maiorul Mihail Cogălniceanu, Sardarul Costachi Mavroieni, Sardarul Tudurachi Pistoşki, şi Cost. Lazu, iar din partea mănăstirii Păpăuţi, însuşi proistosul mănăstirii, Prea Cuvioşia sa arhimandritul Kiril, întovărăşit de Postelnicul Vasile Pogor, de faţă fiind şi dumnealui Marele Logofăt a Dreptăţii, şi jurisconsultul Comisul Neculai Docan.

Cogălniceanu a susţinut drepturile târgoveţilor cu toată inteligenţa lui nemărginită şi cu tot focul unei tinereţi nepângărită. Puterea lui de argumentare şi talentul oratoric, au izbutit să înfrângă prejudiciile membrilor Divanului, cari altfel nu ar fi îndrăznit să indispuie pe reprezentanţii lui Dumnezeu pe pământul Moldovei, pe călugării greci din mănăstirea Păpăuţi, şi Divanul a hotărît: Tot locul târgului dăruit mănăstirii prin hrisovul din 7261 este numai a mănăstirii, iar vatra târgului este dreaptă proprietate a târgoveţilor, după hotarnica din 1780, pe temeiul hrisovului din 1794. Mănăstirea să lese, în folosul locuitorilor săraci ai târgului, 850 fălci, care să se deie jurîmprejurul târgului, începându-se măsura din marginea pământului, pe care se află până acum întinderea locuinţei mahalalelor de prin prejurul vetei, şi întinzându-se despre o parte până în hotarul despre păraul Dresleuca, iar de cealaltă parte până în păraul Sicna, spre îndemânarea adăpătoarei vitelor, pe cât va fi loc slobod, atât de vii precum şi de satul Teascu, cu locul trebuincios pentru hrana locuitorilor aceluia sat, chibzuindu-se a se lăsa şi pentru locuitorii mahalalei ce este pe moşia Tătarăşii, din suma arătată de 850 fălci, locul convenit spre înlesnirea şi acelor locuitori, care loc de 850 fălci să se măsoare inginereşte, nefiind volnic egumenul mănăstirii a păşuna pe asemenea imaş vitele mănăstirii sau a locuitorilor satelor, ci să rămăie deapănarea pentru păşunatul vitelor târgoveţilor şi a locuitorilor din mahalalele şi de pe moşiile mănăstirii, fără a da niciodinioară vreo plată

pentru aceasta, şi dacă, după vreme, s'ar mai mări târgul, cu întinderea mahalalelor, fiindcă asemenea întindere este a se face cu folosul mănăstirei, apoi pe cât loc se va cuprinde de acum înainte cu binale şi aşezări, sau vii şi altele, să aibă a se da din celalt loc al mănăstirei, pe atât iarăş pământ, spre a se păzi deapururea nestrămutat mărimea imaşului târgului în sumă de 850 fălci, care imaş va sluji totodată şi spre îndemănarea negoşului ce se face în pomenitul oraş şi a străinilor ce aduc cele trebuincioase pentru hrana şi îndemănarea locuitorilor, după cum şi până acum s'a obişnuit. Iar apoi, acei din locuitorii târgoveţi cari sunt în stare de a-şi închipui îndemănările lor cu alte chipuri, să nu fie nicum slobozi a cuprinde imaşul cu cârduri de vite cornute şi herghelii, sau a ţinea turme de oi pe acel imaş.

Anaforaua hotărăşte apoi bezmănul ce trebuia plătit mănăstirei ¹⁾.

Altă moşie a târgului Botoşani a fost *Curteştii*, pe care, la 1627, Miron Barnoschi Moghila Voevod o dăruieşte unui grec, ajuns în rândul boerilor Moldovei.

Următorul document, pe care d. Gh. Mavrocordat a binevoit să ni-l puie la dispoziţie, merită a fi reprodus în întregime, pentru unele amănunte interesante din cuprinsul lui :

*Suret de pe ispisoc sârbesc dela Miron Barnovschi
Maghila Voevod din velet 7135 Mai 22.
1627*

Facem înştiinţare tuturor cui să cade a şti, pentru adevărat şi credincios boierul nostru Duca Comis, carele au slujit mai înainte altor răposăţi Domni, acum slujăşte şi Domniei Mele, cu dreaptă credinţă. Pentru aceea, Noi văzând a lui dreaptă şi credincioasă slujbă către Noi şi pământului nostru, l-am miluit pre dânsul cu deosăbită mila noastră, şi i-am dat şi l-am miluit pre el de la noi întru al nostru pământ al Moldaviei, un sat anume *Curteştii supt Bucovina* în protiva *târgului Botoşănilor*, care acel sat au fost drept domnescu suptu ascultarea ocolului *târgului Botoşănilor*, însă Domnia Me i-am dat şi l-am miluit pre dânsul pentru a lui dreaptă şi credincioasă slujbă, ce au slujit în

1. — Arhiva Statului din Iaşi, condica No. 27, depusă de Divanul domnesc, la 1853, cu adresa 2455.

zilele Radului Voevod, la Hanul şi la Sahan-Cheri Soltan, când au robît tătarii ţara românească şi au vrut ca să ro-bască şi ţara noastră, şi în zilele Domniei Mele, când mi-au dăruit mie Domnul Dumnezău domnia împărătescul scaun, şi au venit Hanul cu multă mulţime de Tătar din ţara le-şască cu mînie asupra Radului Voevod şi au vrut ca să prădi toată ţara noastră, iar el iarăşi au slujit Domniei Mele şi Ţării noastre, pentru aceea acel de mai sus scris sat Curteştii să fie dela Domnia Me, boerului nostru de mai sus zis Ducăi Comis, dreaptă ocină şi danie şi miluire pentru slujire, lui şi feciorilor lui, nepoţilor şi strănepoţilor lui şi a tot neamul lui, ce să va alege mai aproape, neruşuit nici odată în veci vecinici. Iar hotarul acelui de mai sus scris sat să fie lui de cătră toate părţile după hotarările sale cele vechi, pe unde au umblat din vechi. Şi spre aceasta este credinţa Domniei Mele de mai sus scris, Noi Miron Bar-novschi Moghila Voevod, şi credinţa tuturor boierinilor noştri ai Moldovei a mari şi mici, iar după a noastră viaţă şi Domnie, cine va fi Domnu din fiii noştri sau din neamul nostru, sau iarăşi pre carele Domnul Dumnăzău va rîndui a fi Domnu ţării noastre Moldaviei, să nu strice a noastră danie şi miluire şi aşăzare, ci mai ales să aibă a da lui şi a întări pentru că este lui dreaptă dania pentru a sa slujbă, iar cine s'ar ispiti a strămută a noastră danie şi miluire, acela să fie treclet şi proklet de Domnul Dumnezău făcă-toriul cerului şi a pămîntului şi de precurata maica lui Dumnezău, şi de 12 sfinţi apostoli, şi de 4 evanghelişti, şi de 318 părinţi dela Cetate Nicheia, şi să aibă parte cu Iuda şi cu trecletul Arie şi cu alţi necredincioşi jidovi ce au strigat asupra Domnului Dumnezău, sângele lui asupra lor şi asupra ficiilor lor, şi este şi va fi, şi pentru mai mare tărie şi întăritură a tuturor celor de mai sus scrise am po-roncît cinstit şi credincios boerului nostru dumisali Dumitraşcu Ştefănachî vel Logofăt, să scrie şi a noastră pecete să lege cătră aceasta adevărată carte a noastră.

S-au tălmăcit de Gheorghie Evloghie dascal.

1781 februar 20

Populația Oraşului.

Cei mai vechi locuitori ai satului întemeiat de Botăș, de sigur că au fost moldoveni, dintre acei cari au populat Moldova la întemeierea statului.

Că, mai târziu, au început să sosască în localitate și oameni de peste hotar, aduși de boeri cu învoirea Domnitorilor, în diferitele lor „slobozii”, nu s'ar putea contesta; dar puterea cea mare de asimilare cu care e înzestrat moldovanul, a prefăcut populațiile acestea diferite într'un popor omogen moldovenesc, cimentat prin forța misterioasă ce o desfășură, asupra omului, mediul în care trăește și limba pe care o vorbește.

Andreas Wolf, care a trecut prin Botoșani, în anul 1805, spune că chiar după 1683, locuiau în Botoșani mulți unguri și sași, dar că în 1805, populația se compunea numai din «valahi» și evrei.

Suntem în tot dreptul să credem că afirmația acestui străin este cu totul neîntemeiată. Că se vor fi găsit, în Botoșani, în cursul vremii, câțiva unguri și sași, nu ar fi cu neputință; prezența lor, în mod sporadic, în diferite localități din părțile acestea ale Moldovei, este menționată în câteva documente, dar o populație compactă de unguri și sași, în Botoșani, nu o putem admite, pentru că nu a lăsat niciun fel de urmă.

De altfel, cât de proaste informații avea Wolf, cu toate că era medic, se vede și din faptul că nu pomeniște nimic despre armeni, cari, în 1805, formau o colonie puternică în acest oraș, al cărui comerț era în mâinile lor, și acuma se întindeau și asupra moșiilor boerești, pe care le exploatau ca arendași, sau „posesori de moșii”, precum li se zicea, și cari încă în 1803 erau organizați în „breaslă”, cum se vede în „Condica liuzilor” pe acel an ¹⁾.

Armenii, deși veniți în Moldova pe vremea lui Alexandru-cel-Bun (1402-1433), nu au putut să se stabilească în Botoșani decât după

1.— Uricarul, VIII, p. 315.

ce satul lui Botăş a devenit un centru comercial, un oraş. Afirmarea prinţului Neculai Suţu, că la 1350 locuiau armeni în Botoşani, unde aveau şi o biserică, lucru de care pare a nu se fi îndoit nici Hasdeu, dar pe care îl contestă Episcopul Melhisedek, a fost cu prisos sfărămată de Al. Papadopol-Calimach ²⁾, care a dovedit, că data de 1350, cetită ca an de fundare al unei biserici armenesti din Botoşani, este cu totul greşită, de oarece armenii socotesc veleatul lor dela 11 iulie 552, iar nu, ca noi, dela anul I al naşterii lui Hristos, şi deci, dacă pretinsa dată de 1350 ar fi adevărată, atunci, după calendarul armenesc, epoca bisericii celei vechi armenesti din Botoşani ar fi anul 1901, lucru cu totul absurd.

Biserica aceasta datează de înainte de 1669, când e menţionată de preutul Luigi Maria Pindou, şi descălicarea armenilor în Botoşani, nu poate să se fi întâmplat cu mult înainte de zidirea primei lor biserici. În 1662 documentele pomenesc despre „David nemesnicul al armenilor din Botoşani“ ³⁾.

Aceleaşi motive—afacerile comerciale—, care au determinat pe armeni să se stabilească în Botoşani, au îndrumat întracoace şi pe evrei, concurenţii armenilor. Mai puţini, la început, numărul lor trebuie să fi crescut treptat cu desvoltarea oraşului.

Evreii au început să vie în Botoşani încă din primii ani ai veacului XVII.

În cartea «B. H.» (Beis Chudas — Casa nouă), a marelui Rabin Ioil Sircş, tipărită în Frankfurt pe Main, în anul 1696 (5457), se tratează despre o femeie al căreia soţ murise, şi aceasta, pentru a se putea remărita, trebuia să facă dovada că primul ei soţ era mort. Această dovadă o făcea cu marturi, înaintea unei comisiuni care încheie următoarea lucrare:

Înainte noastră, Comisiunea de trei, a venit Iosub sin Şmil şi l-am întreat, sub jurământul cel mare şi prin afurisenie, să ni spuie adevărul, şi iată ce a spus: Eu şi cu Haim, ginerele lui Ific sin Şloim, mergând din Crasna spre Stefanovitz, am fost într'o gospodărie în Valahia, în ceasul când era bătălia cu Mîhl. Ne am temut şi am plecat la hospodar, şi acolo era adunat poporul Valahiei şi poliaci,

2.— Op. citat, p. 11.

3.— N. Iorga: Studii şi Documente, V, p. 222.

pe câmp, la o jumătate de poştă de Botoşani. Şi era mare bătălie, şi în fiecare minut mergeau ştafete încolo şi înapoi să afle dacă vine Mihl. Şi am zis eu Iosub lui Haim: are să fie aici mare bătălie cu Mihl, şi ne vom prăpădi, ferească Dumnezeu, hai să plecăm la Botoşani, poate acolo vom scăpa. Şi n'a vrut, şi am plecat singur, şi Haim a rămas acolo. În sfârşit eu Iosub şi alţi evrei din Lemberg am plecat şi sara am fost în Botoşani, şi am auzit că ai noştri au bătut poporul lui Mihl şi s'a retras la Cotnari. Şi ne am temut să rămânem la Botoşani, fiindcă puţină lume era acolo. Am angajat oameni să meargă cu noi la Stefanovitz. În drum am văzut cum Haim zăcea cu faţa în sus, şi avea răni la gât, şi era cu hainele pline de sânge, mort. Eu l-am atins cu mâna şi oamenii cari ne însoţeau au vrut să-l desbrace de jupită, şi avea o jupită bună de merdşa. Am zis, eu Iosub: nu-l desbrăcaţi, şi ne am dus grabnic la Stefanovitz de frica bătăliei. Asta a fost la 5 zile după ce ne am despărţit. Acesta este raportul celor trei. Astăzi luni 26 teivās (ianuar) Mzibit 5365 (1604)¹⁾.

În pîntirumul cel vechiu israelit din Botoşani, este o piatră de mormânt cu următoarea inscripţie: „Aici sunt înmormântaţi cei omorîţi Iziel sin Iosub, Iosub sin Şmil, Ihuda sin Marcu, cari au fost ucişi în ziua de luni, 7 septembrie 1724“.

În 1742, iscăleşte într'un act: „Mihăl Peveşul şi credincios *breslei jidoveşti*“²⁾. Pentru ca la 1742 să fi fost o breaslă a jidovilor în Botoşani, trebuie să fi fost ei în număr mai mare, şi prin urmare mai de mulţi ani stabiliţi în oraş, ceea ce mai rezultă şi din faptul că la 1723, Ilie jidovul din Botoşani, venit din ţara leşască, avea ocaşă în acest oraş³⁾.

Din opreliştea lui Petru Şchiopul, dela 8 ianuar 1579, se constată că pe atunci evreei poloni pătrundeau în Moldova, pentru a cumpără vestitele vite albe ce se exportau până la Danzig şi în Anglia, şi aduceau postavuri leşeşti⁴⁾. Negoţul cel mare cu vite, se făcea, pe atunci, în Botoşani.

1.— Comunicat de D-l I. M. Wechsler din Botoşani. Arătarea acestui martur, făcută în 1604, se referă probabil la evenimentele din 1596, pe timpul lui Ieremia Movilă, Domnul Moldovei, când Mihail Viteazul ocupase Moldova, şi poate că spaima cuprinsese şi Botoşanii. „Mihl“, de care se vorbeşte în acest pasaj, trebuie să fie „Mihail“.

2.— N. Iorga, Studii şi Documente, VI, p. 250.

3.— Ibid., p. 248.

4.— N. Iorga, Istoria evreilor în ţările noastre. Relaţiile Acalem'ei Române, XXXVI p. 171

Despre numărul populației oraşului, în trecut, până la 1832, avem prea puține informații.

Cea mai veche mențiune este a lui Boscowicz, care spune că la 1762 erau în Botoşani 400 de case, ceea ce ar fi însemnat o populație de cel mult 4000 de locuitori.

Baronul de Tott, peste 6 ani, în 1768, ni dă o populație de 7-8000, iar Karaczáy, în 1805, socotește 10000 de locuitori în Botoşani, ceea ce ar corespunde cu locuitorii celor o mie de case, care ar fi fost în Botoşani, în 1828, cum scrie Thielen.

Cea întâi statistică a populației Botoşanilor, o găsim în „Condica liuzilor” din 1803, dar se referă numai la acei oameni din Botoşani, aduși de peste hotar, de către mănăstiri și boeri, pentru slujba lor, și dela care Visteria nu percepea nicio dare.

Iată numărul liuzilor din Botoşani:

No. oamenilor	Bani unui sferit nou de 3 luni	Suma peste tot a biru- lui anului	Târgul Botoşanii	Cei fără bir	De cătră cine sunt scutiți
Lăuzi	Lei	Lei		Liuzi	
30	152	608	Mahalaua Morăreştii, meşteşugu ciubotăriei	2	Căminar Ioniţă Başotă
30	152	608	Mahalaua sf. Gheorghe, ciubotari şi croitori	2	Ban I Miclescu
50	232	928	Mahalaua Vrăbieni, asemenea	2	Logof. C. Ghica
44	222	888	Mahalaua Târgu-Nou, asemenea	2	Logof. C. Balş
90	359	1436	Haimanalele fără nicio stare	2	Logof. C. Balş
8	20	80	Breslaşi Medelnicerului Necu- lai Aslan	1	Stolnic Ioniţă Vărnăv
18	40	160	Oamenii doftorului Samurcaş	4	Pitar C. Dimitriu
10	35	140	Liuzii Stol. Const. Manole cu 31 breslaşi	2	Pitar Iord Popa
14	30	120	Oamenii Sărdăresei Casandrei	2	Clucer N. Cristescu
17	30	120	Breslaşi Vornicului Manolachi Dimachi	6	Vist. Gr. Sturza
3	8	32	Liuzii Căminarului Vasile Balş	2	Stol. Safta Cogălnicean
2	8	32	Breslaşi Banului Ienachi Vărnăv	2	Smaranda Cogălniceanu
14	51	204	Scutelnicii D-sale Banului Const. Miclescu	2	Ilinca fiica Paharn. Gosan
3	10	40	Liuzii ce au fost a Măriei Sale Beizade Mavrocordato	3	Clucereasa lui Manole
3	5	20	Liuzii Banului Armaşu	2	Spatar C. Balş
8	10	40	Liuzii Pitarului Ioniţă Brăniş- teanu	1	Sulger Ştefan Manole
3	5	20	Liuzii Diaconului Vasile Scânteie	1	Sardar Iord. Gioan
1	5	20	Liuzii lui Gh. Blanariu	2	Dim. Talianu treti
1	3	12	Liuzii lui Trumbale	2	Visternic
1	3	12	Ioan Croitoriu	2	Smaranda nepoata Vlădicăi
3	8	32	Liuzii Polcov. Ioniţă Prăjvan	1	Ilinca fiica Rahtivanului
12	15	60	Liuzii Păhărnicesei Ruxanda Calimah	1	Camil Petrichi Vărnăv
365	1403	5612	Mazili	1	Pitar Neculai Dalamă
7	16.60	66	Ruptaşi		
6	15.60	60	Rupte de visterie		
77	903.30	180660	Negustori hrivoliti		
20	200	400	Bresla armenilor		
62	1150	2300	Jidovii ce plătesc pe toată luna		
350	—	—			
				43	
				189	

*Bresle ce nu plătesc bir*Liuzi

138	slujitori vorniceşti
40	ciocli
10	Postelnici şi alţii cu cărţi
153	Preuţi
22	Diaconi
<u>363</u> ¹⁾	

În arhiva Statului din Iaşi, se păstrează dosarul 166, o condică a Visteriei, în care este „Catagrafia pentru birnici şi alţii fără de bir cari se scutesc supt numele unora şi altora aici în târg în 1820”. Târgul este Botoşani.

Între scutiţii de bir găsim pe un liud al Sfintei Mitropolii, şi alţi liuzi ai autorităţilor din localitate. Astfel, Divan Efendi avea un liud; Beşleaga avea 19; Căpitănia Târgului avea 19 liuzi, osebît 27 „vătă-jăii cari slujesc la Căpitănia de târg, umblă noaptea cu straja şi cu paza focului, şi pentru împlinirea banilor domneşti dela mahalale”; Isprăvnicia avea 27 liuzi „lumănărari isprăvniceşti”, şi bisericile aveau câte un număr de liuzi, sub numele de „breslaşi”. Vovidenia avea 3; Sf. Neculai 16; Uspenia, Sf. Spiridon şi Sf. Dumitru câte 17, iar Treisfetitele avea 22 de liudi. „Breslaşii Sămeşiei” erau în număr de 5. Sunt: «ciocli pentru îngroparea morţilor cari după hrisov au să fie 40», şi 16: „cei botezaţi dintr’altă lege şi iertaţi de bir cu cărţi gospod.” Între scutiţi de bir mai erau 65 liudi „sudiţi austrieceşti”, şi 14 „sudiţi ruseşti”. Mai găsim, însă, o categorie de oameni indicaţi cu un nume care spune aşa de multe: „haimanalele împreună cu burlacii”; aceştia erau cei mai numeroşi: 265, precum şi o altă categorie a căroră situaţie trebuie să fi fost destul de critică: «cei ce nu i-au primit mahalalele din lipsa unora şi altora», în număr de 65.

Numărul total al acestor scutiţi de bir este 1400 de indivizi.

Documentul este interesant şi-l reproducem în întregime:

1. — Urlicarul, VIII, p. 315.

BOTOŞANII

Catagrafie pentru birnici şi alţii fără de bir cari se scutesc supt numele unora şi altora aice în târg în 1820.¹⁾.

1. Mahalaua Morăreştii, birnici vechi	21
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	23
2. Mahalaua Târgul-Nou birnici vechi	37
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	36
3. Mahalaua Vrăbienii, birnici vechi	21
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	57
4. Mahalaua Sf. Gheorghe, birnici vechi	21
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	36
5. Breslaşii Paharnicului Ion Brănişteanu	16
6. Slugi cu cartea Visteriei	8
7. Breslaşii Sămeşiei	5
8. Breslaşii D-sale Căminarului Grigoraş	18
9. Breslaşii D-sale Vornicului Manolachi Dimachi	13
10. Haimanalele împreună cu burlacii	265
11. Cei ce nu i-au primit mahalalele din lipsa unora şi altora	65
12. Breslaşii Stolnicului Iordachi Brănişteanu	15
13. Băneasa Arghira a răposatului Paharnic Alexandru	24
14. Breslaşii D-sale Spatarul Iordachi Bucşănescu	6
15. Breslaşii bisericii Sf. Spiridon	17
16. Breslaşii Sulgeresei Maria Greaca	7
17. Breslaşii Bănesei Catinca Armag	4
18. „ lui Iordahi Făclieriu	7
19. „ Mariei Vadana a lui Agram Talianu	10
20. „ Căpitanului Hrâste	6
21. „ D-sale Stoln. Dumitrachi Oatu	3
22. „ Spiţărului Ioan Gheorghias	17
23. „ Bisericei Oспенie cu hrisov gospod	17
24. Lumânărarii isprăvniceşti	27
25. Breslaşii Logof. Ioniţă Furculiţă	3
26. „ Stolnicului Săndulachi Caţichi	1
27. „ Spatarulu! Ion Neculce	1
28. „ Polcovniculu! Vasile ot Săveni	3

1. — Arhiva Statului din Iaşi, Tr. 166, Visterie. Condica 17, fila 111-132.

29.	„ Spatarului Costachi Canano	2
30.	„ Bisericei Treisfetitele	22
31.	Breslaşii Spatarului Vasile Balş	4
32.	Beşlegi liudi	19
33.	Breslaşii Bisericei Sf. Dumitru	7
34.	„ Agăi Dumitrachi Ghica	5
35.	„ D-sale Doftorului Caruz	24
36.	„ Spatarului Costache Loiz	2
37.	„ Sulgherului Ştefan Manole	4
38.	„ Bisericei Sf. Neculai	16
39.	„ Căminarului Ştefanachi Gherghel	8
40.	Liuzii fără de bir a Spatarului Ioniţă Vărnăv	7
41.	„ bisericei Vovidenia	3
42.	Liuzii Raliţăi Tălpoaia	1
43.	„ Bănesei Maria Vărnăv	1
44.	„ Căpitanului Andrei Ciornei	7
45.	„ Stolnicului Gh. Albineţ	1
46.	„ Paraschivei Oarba, fiica Părcalabului dela Cernăuţi	11
47.	„ Paharnicului Gavril Istrati	1
48.	„ Pitarului Ştefan	3
49.	„ Stolnicului Iordachi Gioan	1
50.	„ Comisului Vasile Pisoschi	3
51.	„ D-sale Logofăteasa Măriuţa Canta	2
52.	„ Domniţei Mărioara Calimah	6
53.	„ Medelnicerului Stavarachi Tăutu	1
54.	„ Dvornicului Costache Mavrocordat	8
55.	„ Iconomului Darie	3
56.	„ Căpiteniei de târg	19
57.	„ Poroşnicului Şan	2
58.	„ Paharnicului Necula Dalamaci	1
59.	„ Lui Mihai Tăutu	1
60.	„ Stolnicului Costachi Pisoschi	5
61.	„ Sachelariului Ghiaţă	1
62.	„ a lui Garabet Bolfosu	1
63.	„ Căminarului Gheorghe Loiz	6
64.	„ Dvornicului Alecu Ghica	6
65.	„ Paharnicului Sterie	7

66. Un liud al Catrinei Goroviesei s'au trecut la haimanale	
67. Liuzii Căpitănesei Maria a lui Pitale	4
68. „ Dvornicului Vasile Roset	2
69. „ Comisului Vasile Crupenschi ce-i păzeşte casa	1
70. „ Lui Divan Efendi	1
71. „ Vornicului Iancu Miclescul	1
72. „ Căminarului Scarlat Miclescul	1
73. „ Logofătului Lupu Balş	1
74. „ Spatarului Vasile Crupenschi	1
75. „ Sfintei Mitropolii	1
76. „ lui Enachi Patraşcu	1
77. „ Preutului Grigori ot Ospenie	1
78. „ Pităresei Zamfira vădana	2
79. „ Zmarandei Cogălniceniţa	4
80. „ D-sale Ene Cocotă	4
81. „ Pităresei Catinca văduva	1
82. „ lui Drumbali	1
83. „ Vornicului Iordachi Catargiu	1
84. „ Bănesei Ruxanda Donici	1
85. „ lui Tudurachi Pisoschi	1
86. „ Sardarului Const. Dumitriu	1
87. „ Spatarului Toader Sillion	2
88. „ Polcovnicului Toader Beraru	1
89. „ Stolnicului Vasile Ioan	1
90. „ Vornicesei Catinca Balş	2
91. Vătăjăii cari slujesc la Căpitănia de târg, umblă noaptea cu stra- ja şi cu paza focului şi pentru împlinirea banilor domneşti dela mahalale	27 liudi
92. Ciocli pentru îngroparea morţilor cari după hrisov au să fie	40
93. Cei botezaţi dintr'altă lege şi ertaţi de bir cu cărţi gospod	16
94. Slugi . . . 7 câte una a D-sale Vornicul Alecu Calimah, a Vis- ternicului Costache Canta, a Sardarului Vasile Manole, a Spata- rului Iancul Canano, a Spatarului Alecu Ralet, a Hatmanului Săndulachi Sturza şi a Căminarului Grigoraş	
95. Sudişii austrieceşti, liudi	65
96. Sudişii ruseşti, liudi	14
97. Negustori hrisovoliţi	18

98. Oamenii ce s'au dat D-sale Visternicului Sandu Sturza după cartea Visteriei după hrisovul gospod ce are 10 liudi
99. Rupțile Visteriei după cum sânt aşezați de dau birul lor la un şfert 162 liudi

Tot în 1820 s'a făcut, de către Visterie, o statistică a tuturor supuşilor străini, din Botoşani, lucrare care se păstrează în Arhiva Statutului din Iaşi ¹⁾.

Statistica aceasta cuprinde 70 de numere, dar numărul supuşilor era mai mare, pentrucă sub acelaş număr sunt puşi uneori şi câte doi indivizi.

Iată ce cuprinde 'această „Catagrafie de toți sudiții din târgul Botoşani în 1820“:

Sudiți Nemțești

1. *Neculai Gheorghiu*, moldovan, născut în satul Ropce, din Bucovina; holtei, are dugheană în târgul vechiu. Se neguțitorește cu vin, rachiu, în tovărășie cu Ioan Gheorghiu.

2. *Ioan Caracaș*, arman, născut la Suceava, în Bucovina; a venit în Moldova la 1810; holtei, are dugheană în târgul vechi; breasla lui e bogasier.

3. *Gheorghe Ioan*, moldovan, născut în satul Plopenii, ținul Sucevii, în Moldova; holtei, șade în casă cu cumnatul seu Manole Teodosă; breasla lui, cu vite se neguțitorește.

4. *Manole Teodosă*, moldovan, născut în Botoşani, înșurat cu Ileana, fata lui Ionică Blănariu din Botoşani; are 4 copii, are casă de veci în târgul vechi, are și un loc sterp în mahalaua Morăreștii. Breasla lui e cojocar; are dugheană. Neguțitorești și cu vin, rachiu, că are și crâsmă.

5. *Ștefan Iacobovici*, leah, născut în Botoşani, înșurat cu Teodora, fată de sârb a Crâstii Cuzum Necula din Roman. Are 3 copii. Are casă de veci în mahalaua târgu-nou. Breasla; băcal, are dugheană în târg vechi. Mai ține 2 dugheane cu chirie dela Sf. Mitropolie, tot în târgul vechiu, pentru vin, rachiu; neguțitorește și cu vite de negoț, ține imaş cu anul.

6. *Ioan Boşneagu*, moldovan, născut, în Cernăuţi; a venit în Moldova la 1802. Insurat cu Zamfira fiica lui Constantin Avram, grec din Botoşani. Are un copil; are casă de zăstre în mahalaua Sf. Gheorghe; breasla: e butnar; ţine dugheană cu chirie dela Garabet Bolfosu, în târgul vechiu. Mai are o dugheană, crâsmă, din casele greceşti a lui Hristodor Cuşu, pentru vin şi rachiu.

7. *Gheorghe Sprânceană*, moldovan, născut în Moldova, însurat cu Smaranda, fata lui Ştefan Bulucbaşa din Eşi, are 3 copii; are un han, 2 dughene, în una vin, rachiu, iar în alta are *cafine* şi *bilart*; are o vie la Eşi de zăstre, pe Valea Nebunii, pe moşia M-rei Cetăţuia.

8. *Neculai şi Ştefan Focşăneanu*, armeni, născuţi la Suceava, în Bucovina; au venit în Moldova la 1810 cu părinţii săi, holtei. Au casă părinţască în mahalaua Sf. Gheorghe. Să neguţitoreşte ținând un biliart şi *cafine*, în târgul vechiu.

9. *Toader Bolboc*, moldovan, născut în Moldova. Insurat cu Ileana, fata lui Vasile Herţanu din Botoşani. Are 3 copii. Are casă şi dugheană a sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghe. Mai are o dugheană de zăstre, în Căşăpii, şi un loc sterp în mahalaua Grecimei. Breasla: *cojocar*.

10. *Constandin Onofreiovici*, rus, născut la Snetin, în Galiţia. A venit în Moldova la 1797. Insurat cu Raliţa, fata lui Gheorghe Mardarie din Bucovina. N'are copii. Şade în casa sa de veci, pe locul Mănăstirei Păpăuţii. Breasla: *gi-ambaş de cai*.

11. *Manolachi Leonti*, moldovan, născut în Bozance, în Bucovina. De copil cu părinţii săi au venit în Moldova. Insurat cu Maria, fata lui Iftimie Hârtie, din satul Măndreştii, ținut. Botăşani. N'are copii. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe. Breasla: e *precupeţ de vite*.

12. *Gheorghe Ludcovşchi*, leah, născut la Cernăuţi, în Bucovina. A venit în ţară la 1814. Insurat cu Maria, fata lui Culcevşchi din Stanislav. Are un copil. Are casă în mahalaua târgul nou. Breasla, e *pălărier*.

13. *Ivan Gogasievici*, arman, născut la Suceava, în

Bucovina. Insurat cu Hanuş, fata lui Ovanes Ciolacaulu din Suceava. Are 2 copii. Şade în casă cu chirie dela Asfadur Buicliu, în mahalaua armenească. Breasla : tiutiungiu ; ţine dugheană cu chirie dela biserica Oспенia în târgul vechiu.

14. *Hagi Ohan Iacobenţi*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Văduvoi cu 2 feciori. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe, şi mai are 2 dughene în uliţa Sticlăriei. E om bătrân, fără nici o negustorie.

15. *Iacob Sava Popovici*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Insurat cu Zanaza, fata lui Ariton din Suceava. Are 2 copii. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe. Breasla : bogasier. Ține dugheană cu chirie dela Criste Mane, pe Podul vechiu.

16. *Gheorghe Creţu*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. Holtei. Blănar. Are dugheană în dughenile greceşti, în Blănărie.

17. *Ioan Hagienciu*, bulgar, născut în Botoşani, însurat cu Sultana, fiica Stolnicului Ioan. Are un copil. Şade în mahalaua Vrăbienii. Breasla: să neguţitoreşte cu marfă turcească de Liptca. Are dugheană în târgu vechiu.

18. *Ioan Gheorghiu*, grec, născut la Bisărica Albă, în Banat. Holtei. Şade în târgul vechiu. Breasla: rachieriu, în tovărăşie cu Neculai Gheorghiu.

19. *Gheorghe Fridirih*, neamţ, născut la Bistriţa, în ţara Ardealului. Insurat cu Ecaterina, fata doftorului Peterson din Botoşani. Are un copil. Şade în mahalaua târg-nou, Casă de zăstre. Breasla stoleriu.

20. *Luca Goilav*, arman, născut în Botoşani. La stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căprii, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata lui Gaspar Hău, din Suceava. Are 6 copii ficiori şi 3 fete. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe; are şi 4 dughene ale sale în târgul vechiu, date cu chirie. Breasla: se neguţitoreşte cu vite de negoţ, fiind 2 moşii cu anul, Crasnaleuca şi Bodiasa, dela ținut Dorohoiului.

21. *Dumitrachi Teodor*, moldovan, născut în satul Stăncenii, ținut Botoşani. Tată său birnic au fost. Holteiu.

Are dugheană cu chirie dela casa răpos. Cost. Stroici, în târgul vechiu. Breasla: rachieriu şi cu precupia de vite.

22. *Neculai Damianovici*, grec, născut în Botoşani. Insurat cu Sultana, fiica Marghioalei Pomir. N'are copii. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe. Posesorul moşiei Protopopenii, ținut. Sucevii, cu anul.

23. *Petre Naghi*, ungur, născut la Rap, în țara Ungurească. Insurat cu Maria, fată străină din Liov. Are 7 copii. Şade în târgul vechiu. Breasla: cofetariu.

24. *Şagan Pavlovici*, arman, născut în Botoşani. Insurat cu Marta, fata lui Balasan, din Botoşani. Şade în casă de veci, în mahalaua Morăreştilor. Mai are şi un loc sterp. Breasla: se neguţitoreşte cu vite de negoţ, fiind moşii cu anul.

25. *Haralamb Calistru*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil, dat fiind la meşteşugul blănăriei, de părinţii săi. Insurat cu Catrina, fata lui Pintilie Păun. Are 2 copii. Şade în târgul vechiu, şi mai are o casă de zăstre, în mah. Vrăbieni. Breasla: crăşmar, în târgul lemnelor.

26. *Toader Tiron*, moldovan, născut la satul Iceştii, în Bucovina. Insurat cu Aniţa, fata lui Costantin din Iceşti. N'are copii. Statornicit în satul Măfienii, pe partea D-sale Dim. Gane. Este vătav pe acea moşie.

27. *Dimitrie Cărmâz*, grec, născut la Braşov, în Transilvania. Holteiu. Posesor de moşii cu anul.

28. *Karabet Iacobovici Nazaros*, arman, născut peste Dunăre, în țara turcească. Insurat cu Anica, fata lui Chiriac din Bucureşti. Are 5 copii. Şade în Sf. Gheorghe, în casa sa de veci. Are cumpărate de veci casăle cu dughenile de piatră din târgul vechi, dela d-l Spatar Raletul, în tovărăşie cu Carabet Bolfosul. Breasla: se neguţitoreşte cu moşii, cu vite şi negoţ cu marfă turcească.

29. *Mihail Gheragoşovici*, arman, născut în Basarabia. Venit în Moldova dela anul 1783. Insurat cu Maria, fata lui Ioniţă Armanu din Țara leşască. Are 2 copii. Şade în Sf. Gheorghe. Breasla: neguţitoreşte cu marfă turcească.

30. *Bogdan Pascalovici Buceliu*, arman, născut la Ruş-

ciuk, peste Nistru. Văduvoi, are 2 fete. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe. Mai are o dugheană de piatră cu casă deasupra şi 3 dughene de lemn pe uliţa Blănăriei. Breasla: neguţitoreşte cu marfă turcească.

31. *Andronic Pelin Albu*, arman, născut în Moldova. Insurat cu Balaşa, fiica lui David Cerchez din Roman. Are un copil. Şade în casa sa de veci din mah. Sf. Gheorghe. Breasla: să neguţitoreşte cu bogasierii, fiind dugheană cu chirie dela biserica armenească, pe uliţa Blănarilor.

32. *Mezrup şi Andronic Zenean sin Mezrup*, armeni, născuţi la Suceava, în Bucovina. Mezrup Zeneanu este în-surat cu Florinca, fata lui Donic Popăscul din Suceava. Are 2 copii, din care Andronic înurat cu Oschehalta, fata dascalului Mihalec din Suceava. Şade în mah. Sf. Gheorghe Breasla; este preotul bisericei armenesti, iar feciorul său Andronic, e rachieriu.

33. *Constantin Ion Caraeni*, grec, născut în Botoşani. Insurat cu Maria, fata preotului Vasile din Tătăraşi, în Eşi. Are 2 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Vrăbieni. Să neguţitoreşte cu vite de negoţ, posesie de moşie cu anu, cu vin, cu rachiu şi vutcă, are dugheană în târgul vechiu.

34. *Teodosie Dimitriu*, grec, născut în Moldova. Holteiu Şade în casele D-sale Spatar Raletu, în târgul vechiu. Are şi un loc sterp, în mah. Ospenie.

35. *Mihai Cheli-albă*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Insurat cu Ursănica, fata lui Ştefan Sârbul din Botoşani. Are 3 copii. Are case în mah. târgu nou. E precupeţ de mărunţuşuri, purtând negoţ prin sate.

36. *Gheorghe sin Ion Schipor*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1808, fiind dat la meşteşugul blănăriei, de maică sa, în Botoşani. E născut la 1792. Insurat cu Aguriţa, fata lui Hagi Manole din Suceava. Are 2 copii. Breasla: chetrariu. Şade în mahalaua Sf. Spiridon. Are şi un loc sterp al său de veci, tot în mahalaua Sf. Spiridon. Breasla chetrar.

37. *Iacob Vorotinschi*, rus, născut în Botoşani. Insurat

cu Maria, fata lui Onofrei Botezatul din Botoşani. Are 3 copii. Şade în mahalaua Vrăbieni. Breasla: chetrar.

38. *Gheorghe Dimitriu*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. Venit în Moldova la 1800. Holtei. Şade în târgu vechiu. Breasla: făclieriu.

39. *Petre Sturza*, ungur, născut la Solca, în Bucovina, a venit în Moldova la anul 1811. Fiziognomia lui: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căprii, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Aniţa, fata lui Pavăl din Rădăuţi. Are 5 copii. Şade în casa sa de veci, în Suliţa; mai are şi 2 dugheni în Suliţa, în uliţa mare. Breasla stoler.

40. *Teodor Grosul*, moldovan, născut în Botoşani. Insurat cu Zoia, fata lui Costandin din Bucovina. N'are copii. Şade în mahalaua târgului nou. Breasla: e vătav pe moşia târgului Botoşanii.

41. *Grigore Moşorul*, arman, născut în Moldova. Legea catolicească. Portul căzăcescu. Insurat cu Varvara, fată străină. N'are copii. Şade în târgul vitelor. Breasla: rachieriu.

42. *Iosăf Snizinschi*, leah, născut la Bucecea, în Galiţia. Insurat cu Maria, fata lui Obrăştain din Galiţia. Şade în mahalaua Vrăbieni. Breasla: curălar şi săidăcar.

43. *Martin Grosul*, sas, născut la Braşov, în Ardeal. Insurat cu Sura, fata lui Hinţin din Bistriţa. Are 5 copii. Şade în mahalaua Vrăbieni. Breasla: dulgher.

44. *Agop Iosăfescu*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Venit în ţară la 1800. Insurat cu Măriuca, fata lui Carabet din Botoşani. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: bogasier. Are dugheană în târgul vechiu.

45. *Ignat Sulţi*, neamţ, născut la Liov. Insurat cu Carolina, nemţoaică din Bucovina. Şade în berăria lui Ene Berariul, ţiindu-o cu chirie dela cumpărătorii acareturilor greceşti, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: berar

46. *Ştefan Salîţchi*, moldovan, născut la Cernăuţi, în Bucovina. Văduvoi. Are un fecior însurat. Breasla cojocar.

47. *Grigore Berezinschi*, leah, născut la Sadagura, în Bucovina. Văduvoi, are 3 copii. Breasla: căsap.

48. *Grigore Hulubei*, moldovan, născut la Botoşăniţa,

în Bucovina. Venit în Moldova la 1800. Insurat cu Catrina fata lui Başciauş Anghel din Eşi. Are 4 copii, neguţătoreşte cu pământul în posesie.

49. *Ion Mane*, arman, născut în Botoşani. Legea armenască. Fiziognomia : la stat de mijloc, la faţă bălan, ochii căpriei, părul capului cărunţ, portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Andronic Ungureanu din Botoşani. Are 5 fete. Şade în casa sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghe, are şi o crâşmă şi o dugheană în târgu vechi. Breasla : se neguţătoreşte cu marfă de Liptca, fiind dugheană cu chirie dela Karabet Bolfosu, în târgul vechiu.

50. *Ioniţ Mane*, arman, născut în Botoşani. Legea armenască. Fiziognomia : la stat înalt, la faţă smolit, ochii negri, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata unei văduve din Suceava. Are 3 copii. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : se neguţătoreşte cu marfă de Liptca în tovărăşie cu Ion Mane în dugheană cu chirie dela Karabet Bolfosu, în târgu vechiu, apoi se ocupă şi cu vite de negoţ, şi ţine moşii cu anul.

51. *Andrieş Focşăneanu*, arman, născut la Focşani, în Moldova. De copil mic a venit în Botoşani cu părinţii săi. La stat înalt, faţa smolit, ochii negri, părul negru, portul nemţasc. Insurat cu Zumruta, fata lui Ion Mane din Botoşani. Are 3 copii. Şade în casă cu socrul său în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : se neguţătoreşte cu marfă de Liptca în tovărăşie cu socrul său Ioan Mane, şi cu Ioniţă Mane ; are dugheană cu marfă şi la Eşi, tot în tovărăşie cu numiţii.

52. *Bogdan Ciomag*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil, cu părinţii săi. Fiziognomia: la stat mic, la faţă bălan, ochii căpriei, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Hagi Andronic din Botoşani. N'are copii. Şade în casă cu frate său Ioniţă Ciomag, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : e precupeţ de vite şi altele.

53. *Marcu Ciomag*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil mic, cu părinţii săi.

Insurat cu Sanda, fata lui Simion Antonaş din Botoşani. Are 3 copii. Şade în casă cu socrul său în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: se neguţitoreşte cu precupie de vite şi altele.

54. *Ştefan Mane*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova în 1802. Fizonomia: la stat mic, la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Dolcuţa, fata lui Crâste Tabacarul din Suceava. Are 8 copii. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe, are şi 6 dugheni, 4 în mahalaua târgului nou, pe podul lui Hrisoverghi, şi 2 în Țigănime. Precupeţ de vite şi de moşie.

55. *Crâste Andronic*, arman, născut la Suceava, în Bucovina; a venit în Moldova la 1807. Holteiu. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Morăreştilor. Se neguţitoreşte cu vite şi alte precupii.

56. *Ştefan Ioan*, moldovan, născut la Bozancea, în Bucovina. A venit în Moldova la 1793. Portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Neculai Căldăraru din Botoşani. Are 4 copii. Şade în mahalaua Târgu Nou. Breasla: cizmar.

57. *Ioniţ Ciomag*, arman, născut în Botoşani. Fizonomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Anica, fata lui Iacob Hristovin din Botoşani. Are 4 copii. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe. Se neguţitoreşte cu vite de negoţ, fiind moşie stearpă cu anul.

58. *Ştefan Ciomag*, arman, născut în Botoşani. Fizonomia: la stat înalt, la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Sarica, fata lui Ştefan Hău din Botoşani. Are 2 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghe. Se neguţitoreşte cu vite de negoţ şi ține moşie stearpă cu anul

59. *Crâste Ciomag*, arman, născut în Botoşani. Fizonomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căpriei, părul negru, portul moldovenesc. Insurat cu Dolcuţa, fata lui Ioniţ Mane din Botoşani. Are un copil. Şade cu chirie la mătuşă-sa Ruja, în mah. Sf. Gheorghe. Breasla: să negu-

ătămoreşte, fiind moşia Şoldăneşti cu anul.

60. *Neculai Robovici*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1782. Fiziognomia : la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii negri, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Elisaveta, fata lui Ştefan Cioban din Botoşani. Are 1 copil. Şade în casa sa de veci în mah. Sf. Gheorghe. Breasla : să afle în slujbile D-sale Vornicului Alecu Calimah.

61. *Anton Bolfosu*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1810. Fizonomia : la stat de mijloc ; la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Tofana, fata lui Baron Crâste din Suceava. N'are copii. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Sf. Gheorghe, are şi 2 dughene ale sale în târgu vechi. Breasla : să neguţătoreşte cu vite de negoţ, fiind moşii cu anul.

62. *Crâste David*, arman, născut la Suceava în Bucovina, a venit în Moldova la 1812. Insurat cu Marghiorita, fata lui Apostol Argintariu din Botoşani. N'are copii. Şade cu socrul său într'o casă în Sf. Gheorghe. Breasla : blănărie.

63. *Enacachi Stamotopulo*, italian, născut la Triest în Italia. Insurat cu Smaranda, fata lui Doncilă din Botoşani. Şade în mahalaua Vrăbienilor. Breasla : zugrav.

64. *Garabet sin Mardiros*, arman, născut în Moldova. Portul nemţesc. Insurat cu Măriuca, fata lui Gheorghe Trancu din Botoşani. Are 2 fete. Şade în mah. Sf. Gheorghe. Breasla : acum fiind scapatat şi căzut din stare, nu face nici o neguţitorie.

65. *Avac Narzis şi Mardiros fiul lui*. Armeni, născut la Suceava în Bucovina şi feciorul său în Botoşani. Legea armenească. Fiziognomia : la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii albaştri, părul capului cărunţ, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata lui Matos Argintariu din Botoşani. Mai are un fecior, iară Mardiros holtei. Şade în mahalaua Sfântului Gheorghe, şi mai are o dughenă a sa în târgul vechi. Breasla : bogasier.

66. *Hriste Teodorovici*, arman, născut la Suceava, în

Bucovina. A venit în Moldova la 1802. Insurat cu Ana, fata Popii Marcu din Suceava. Are un copil. Breasla : se neguţătoreşte cu vite, fiind moşii sterpe cu anul.

67. *Bogdan David*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1805. Insurat cu Soltana, fata lui Andronic Halco din Botoşani. Are 4 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Morăreştilor. Breasla : este sufăr la alţi neguţitori.

68. *Gheorghe Ciomag*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1820. Fizionomia lui este : la stat de mijloc, faţa smolită, ochii albaştri, părul capului cărunt, portul moldovenesc. Insurat cu Catrina, fata Pruncului din Suceava. Are 2 copii. Şade în casă cu chirie dela Garabet Vărtan, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : se neguţătoreşte cu vite de negoţ fiind imaş cu anul.

69. *Ilie Dragomir*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. La stat de mijloc, la faţă bălan, ochii albaştri, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Holteiu.

70). *Ariton sin Andronic Bolfosu*, arman, născut la Chişinău. Lege armenească. A venit în Moldova de la 1800. Fizionomia : la stat înalt, la faţă bălan, ochii albaştri, părul castaniu, portul nemţescu.

La punerea în aplicare a Regulamentului Organic, s'au făcut lucrări pregătitoare, şi Primăria de Botoşani a avut norocul să-şi păstreze, până astăzi, o lucrare de mare valoare, un document în care se concentrează activitatea desfăşurată pentru desăvârşirea uneia din aceste lucrări pregătitoare : o statistică amănunţită a populaţiei oraşului, în anul 1832.

Dosarul este intitulat : *Catagrafia a toată suflarea aflătoare în târgul Botoşanilor din ținutul Botoşani în anul 1832.*

Catagrafia este făcută după împărţirea oraşului în 6 «ciaste», sau «cvartale». Statistica ciastei I are data de 14 iulie 1832, a ciastei II, data de 28 iulie 1832, iar la celelalte ciaste nu se arată data când li s'a făcut numărătoarea.

Numărătoarea este făcută avându-se în vedere deosebirea de clase sociale. Întâi se enumeră «clasul boerilor» şi apoi «clasul mai de gios»;

se face o clasă deosebită din „tagma bisericească”, şi capitole speciale cuprind: *nația lipovenească, nația armenească, nația jidovească* şi chiar *nația ȱigănească*.

„Clasul mai de gios” cuprinde meşteşugarii, lucrătorii şi slujitorii.

După statistica aceasta, în anul 1832, erau în Botoşani 13796 de suflete, din care 6897 bărbaţi, şi 6899 femei, adică două femei mai mult decât bărbaţii, o egalitate care, în timpurile noastre, s'a transformat într'o proporție în care covârşeşte numărul femeilor.

În acest total boerimea era reprezentată prin 124 boeri, 130 cucoane, 76 fii de boeri şi 75 fiice de boeri.

Numărul familiilor era de 2853, ceea ce ni dă o proporție de 4 suflete la un cap de familie.

Supuşi străini erau 423, din care : 113 austrieceşti, 85 franţuzeşti, 95 prusieneşti, 75 rosienesci şi 55 britaniceşti.

Între supuşii ţărilor din Occident nu trebuie să căutăm numai franţuzi, prusieni, englezi de baştină; numărul acestora îl compuneau evreii şi armenii, ca şi mare parte din acei numiţi supuş austriaci şi ruşi.

Erau în Botoşani 2934 de case, şi apoi 13 „mănăstiri bisericeşti creştineşti”, 2 armenesci, şi 1 catolică, şi 10 «şcoale jidoveşti», adică case de închinăciune.

Mai erau 49 „fabrici”, din care : 1 de lumânări, 3 de oloiu, colţuni, boia, tulpane, pălării; 22 fabrici de pânzuri şi piei, 6 de găitan, 8 de matasă, de lână şi de sopon, precum şi 5 velniţi şi 15 ferării. Mori erau numai 3.

Statistica mai arată că în anul 1831 au murit, în Botoşani, de holeră, 710 persoane.

După această privire generală, cu care începe catagrafia, urmează un „extract statistic pentru târgul Botoşanii din ţinutul Botoşani alcătuit pe anul 1832”, amănunţit şi interesant. În acest extras se arată şi numărul animalelor din oraş, care în corpul statisticeii sunt trecute pe numărul lor la fiecare persoană ce le posedă.

În 1832 erau, în Botoşani, pe cvartale;

	cv. I	cv. II	cv. III	cv. IV	cv. V	cv. VI	Total
boeri	10	5	14	10	70	15	124
cucoane	11	6	10	10	77	16	130
fii de boeri	10	4	12	7	38	5	76
fiice de boeri	16	3	7	4	22	3	75
slugi	23	3	91	6	103	21	250
slujnice	16	4	16	5	120	20	181
fii de slugi	2	—	—	4	60	—	66
fiice de slugi	2	—	—	4	27	—	33
ţigani	20	—	9	21	53	80	183
ţigance	28	1	7	26	90	93	245
fii de ţigani	2	—	—	9	25	45	81
fiice de ţigani	4	—	5	10	17	14	50
suma peste tot	147	26	171	116	722	315	1497
clasa de mijloc	1403	1890	1494	2230	842	2168	10027
tagma bisericească cu							
femei şi copii	38	85	61	55	94	39	372
supuşi străini	30	50	65	33	60	185	423
jidovi	68	108	229	362	45	665	1477
no caselor	334	382	412	643	287	816	2934
no mănăstirilor şi bi-							
sericielor	2	3	2	2	4	2	15
no morilor	—	—	1	2	—	—	3
no fabricelor	2	5	1	10	12	10	40
no velniţelor	3	—	2	—	—	—	5
cai	130	284	239	265	311	59	1288
boi	52	300	74	26	64	4	320
vaci	61	103	136	168	98	36	602
mascuri	162	181	325	413	150	—	1273
oi	110	396	267	70	430	—	1231

Cvartalul cel mai populat al boerimei, era mahalaua Vrăbienilor, iar cvartalul al patrulea, mahalaua Calicimei, în care locuiau şi câţiva boeri, şi chiar consulul francez, cuprindea cel mai mare număr al clasei de mijloc.

Evreii, în număr de 1477, reprezentau 10,70 o/o din populaţia oraşului.

Armenii erau în număr de 324 familii, fără a se indica numărul sufletelor. Prin „familie“, catagrafia din 1832 înţelege „cap de familie“; văduvele erau socotite ca familii, având sau nu copii.

În „extractul statisticesc” nu este o rubrică pentru „nația lipo-venească” și „nația țigănească”, precum se specifică în corpul catagrafiei. Făcând însă numărătoarea, găsim că erau 58 familii de lipoveni, între care zece văduve, iar țiganii erau în număr de 73 familii. Numai pentru 13 familii de țigani nu se arată ocupația lor; restul cuprinde numai meșteșugari: ferari, lăutari, în număr de 34, și chiar 2 croitori. În numărătoarea aceasta a țiganilor nu intră și țiganii din slujba boerilor, cari trebuie să fi fost robi, cu un total de 559 suflete, din care 131 copii.

Nația nemțască se compunea numai din 11 familii, din care doi berari.

Catagrafia din 1832 este alcătuită foarte amănunțit.

Fiecare cvartal începe cu enumerarea familiilor boerești; familia era luată în înțelesul roman: capul familie, soția, copiii și servitorii; ba, la fiecare se arată și numărul animalelor dela gospodărie.

Așa, iată cum se indică familii din clasul boerilor :

Dumnealui Spatar Vasile Crupenschi
Dumneei Maria soția Dumisale

Mihai {
Ilie { feciori în casă

Catinca femeie {
Paraschiva fată { slugi în casă

Ștefan bucatar {
Gheorghe bucatar { țigani robi
Ileana {
Floarea {
cai 4

O altă casă este astfel catagrafiată :

Dumneei Elencu a Dumisale Iordache Canta Spatar
Zoița fiica D-sale Aga Scarlat Miclescu

Slugile D-sale : Dumitrache, vătav, burlac; Toader, fecior
Ion, viziteu; Anița, femeie în casă; Maria, fată în casă.

Țiganii D-sale : Vasile Bucataru ; Maria, femeia lui ; Gavril, Paraschiva.

La fiecare familie se arată și numele copiilor :

D-lui Aga Scarlat Miclescu

D-nei Maria cucoana D-sale

fii : Iordache, Neculai, Zoița, Zmaranda, Profira.

La casa Agăi Scarlat Miclescu erau 9 slugi și 15 țigani.

După „clasul boerilor“ vine tagma bisericească, repartizată pe fiecare biserică. Așa :

Biserica Trei-Erarhi

Erei Sandu Săchelarie

Presvitera Paraschiva soț

fii : Vasile, Neculai

slujnică : Maria

2 cai

Urmează apoi lista meșteșugarilor : făclieri, cizmari, etc., arătându-se numele soției și a copiilor.

Se menționează doi bucătari : *Ion Bucatariu*, care „ține locantă“, ceea ce arată că în 1823 era un restaurant în Botoșani ; al doilea bucătar, *Iosef Gorschi*, „bucătar la Alecu Ventura“, se vede că locuia în oraș, nu la stăpânul său, ceea ce însemnează că era un meșter deosebit.

Un capitol special au „pământenii fără negustorie“. Găsim, printre ei, ca pildă :

Neculai Botezatu, logofăt la spițarie

Ileana, soț lui

fii : Dumitrache, Anica, Ilinca, Catinca.

Un altul :

Enacachi Cazaciu, vatăv

Maria, soț lui

fii : Fotachi.

Armenii sunt catagrafiaţi deosebit. Preuţii, comercianţii, posesorii armenii fără negustorie, sunt indicaţi cu aceleaş amănunte.

În mahalaua Calicimei este o rubrică pentru „naţia nemţească” Sânt numai câteva familii:

1. Eva frânghieriţa nemţoaică văduvă
Anton Rozimel neamţ supus austriecesc
Iosef Buţcovschi neamţ ciubotar supus austriecesc
Anica femeia lui
şed toţi în casa Evei frânghieriţă.

2. Iohanos Lorhi neamţ pălărier supus austriecesc
Tudosia femeia lui
Maria fiica lor.

3. Gheorghe fânaragiu burlac, şede în casă cu Iohanos.

„Naţia Țiganilor” ocupă ultimul loc în catagrafie, şi în rubrica „lăutari” pare a se face deosebire între *lăutari* şi *scripcari*, de oarece unii sunt notaţi cu o profesiune, iar alţii cu cealaltă, iar cobzarii sunt trecuţi cu acest nume; ba găsim şi un Țigan doboşâr.

Statistica aceasta ni arată că în 1832 erau trei doctori în Botoşani: *Samurcaş*, *Gheorghe Meţu* şi *Gheorghiađe*.

Doctorul Samurcaş avea un număr mare de servitori şi de vite: cinci slugi, şase Țigani, 2 cai, 4 boi, 3 vaci şi 2 oi.

Doctorul Meţu avea 9 slugi şi un Țigan rob; între slugi: „două bucătărite nemţoaice”, iar doctorul Gheorghiađe, mai modest, Ținea numai trei slugi.

Tot aşa de mulţi servitori Țineau şi cei doi spiţari cari erau pe atunci în Botoşani: *Iohan Gorghiaş* şi *Iosef Dobrovotchi*: cel întâi 8, şi cel al doilea 6 „slugi”.

În 1832 era, în Botoşani, un consul franţuzesc, *Zacico Scotu*, care avea soţie pe *Catinca* şi Ținea patru slugi.

Una din casele catagrafiate este numită „Poşta Botoşani”, în care locuia *Căpitanu Vasile*, cu soţia sa *Anghelina* şi *Ileana*, fiică.

Poşta din Botoşani avea în serviciu 6 surugii, şi 7 „scutelnici la poştă”, singurii scutelnici pomeniţi în această catagrafie,

Boerimea

În fruntea populaţiunii oraşului „Botoşani”, catagrafia din 1832 pune „clasul boerilor”. Aceasta era concepţia timpurilor de atunci, şi era conformă cu starea de lucruri care predomina în toată lumea, nu doar că făceam o excepţie dela o regulă generală.

Prefaceri s'au făcut şi în rândul boerimei din Botoşani, cum se întâmplă în toate; nume de boeri care figurau în lista din 1803, au dispărut de pe listele din 1820 şi 1832; alţi boeri s'au ivit, ca cetăţeni ai Botoşanilor, fie prin căsătorie cu botoşănence, fie prin dobândire de proprietăţi în judeţ, şi ar trebui nişte cercetări, prea amănunţite, care ar ieşi din cadrul unei monografii ca aceasta, dacă am căuta să alcătuim un izvod al tuturor boerilor, pe care documentele vremurilor îi leagă de oraşul Botoşani. De aceea, în capitolul acesta, vom înşira numai acele familii boereşti, pe care le găsim în Botoşani în listele din 1803, 1820 şi 1832, de care am pomenit până acuma.

Aceste familii sunt următoarele :

Albineţ — *Stolnicul Gheorghe*, în 1820 scuteşte de bir un număr de birnici din Botoşani.

Albineţ — *Zamfira Albiniţoia* a D-sale *Tudurachi*, în catagrafia din 1932 are fii pe : *Iancu*, *Tudurachi*, *Marghioala* şi *Cătinca*.

Alexandru — *Paharnicul*, în lista din 1820.

Arhip — *Ancuţa Arhipoia*, văduvă ; în 1832 are un fiu, *Tudurachi*, registrator la cancelaria judecătoriei, şi două fiice : *Maria* şi *Safta*.

Într'o „carte de volnicie” a lui Grigore Ioan Voevod, din 1 Iulie 1762, este vorba de *Iordache Arhip*, nepotul lui *Neculai Gherghel*, cari jălueşte Domnului că nu se poate folosi de jumătate de sat de Brăeşti, dela ținutul Hârlăului, care li este dată danie de *Gavril Gherghel*

biv vel Căpitan, din pricina *Aniţăi*, giupăneasa lui *Miron Gorovei*, care stăpâneşte cealaltă jumătate de sat din Brăeşti, şi nu vrea să vie la hotărât moşia, cu hotarnicii rânduiri de Domn. (Document din colecţia mea.)

Armag — Banul, în 1803 are liudi în Botoşani, şi în 1820, Băneasa Armag scuteşte de bir un număr de birnici.

Asachi — Căminar Petrachi, la 1822 are soţie pe *Catinca*. In aceeaş casă locueşte şi cumnatul D-sale, ofiţerul *Grigori Pavlo*, cu soţia sa *Irimioana*, şi fiica lor *Nadejda*.

In „Foile de calităţi a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani“, pe anul 1839, găsim :

Petru Asachi, Agă, născut în Cernăuţi, la anul 1799, iunie 28.

A învaţat greceşte, franţuzeşte, nemţeşte, moschiceşte, malorusieneşte, italieneşte, şi leşeşte, 7 limbi de toate.

El este însurat şi are 2 copii adoptarişiţi şi anume *Dumitrache* şi *Maria*.

Are părţi de moşie în Herţa, Buda de jos, şi Sinihău din ocolul Hertii şi în Rusăni din Basarabia, şi o casă în târgul Herţa, şi o casă în Mihăileni, o casă în Dorohoi, un loc de casă în Vaslui, o vie în podgoria Eşii.

In diferite slujbe politice a fost de mai mulţi ani în urmă.

Aslan — *Medelnicerul Necula*, 1803.

„La anul 1806 în 9 zile a lunei dechemvrie s'au săvârşit matusămea, sora tătini-meu, Medelnicereasa *Anastasia Aslan*, în Botoşani, şi s'au îngropat tot la biserica din Botoşani, care a fost stearpă de fii“.

(N. Iorga : Studii şi Documente. XVI, p. 57.)

Avram — Catinca a Căminarului Costache, la 1832 are 'fii pe *Costache* şi *Nastasia*.

Balş — în lista din 1803 sunt trei Bălşeşti :

Logofătul Costache,

Spatarul Toader şi

Căminarul Vasile,

iar în lista din 1820 găsim pe :

Vorniceasa Catinca,

Logofătul Lupu, şi
Spatarul Vasile.

Başotă — Căminarul Ioniţă, în 1803

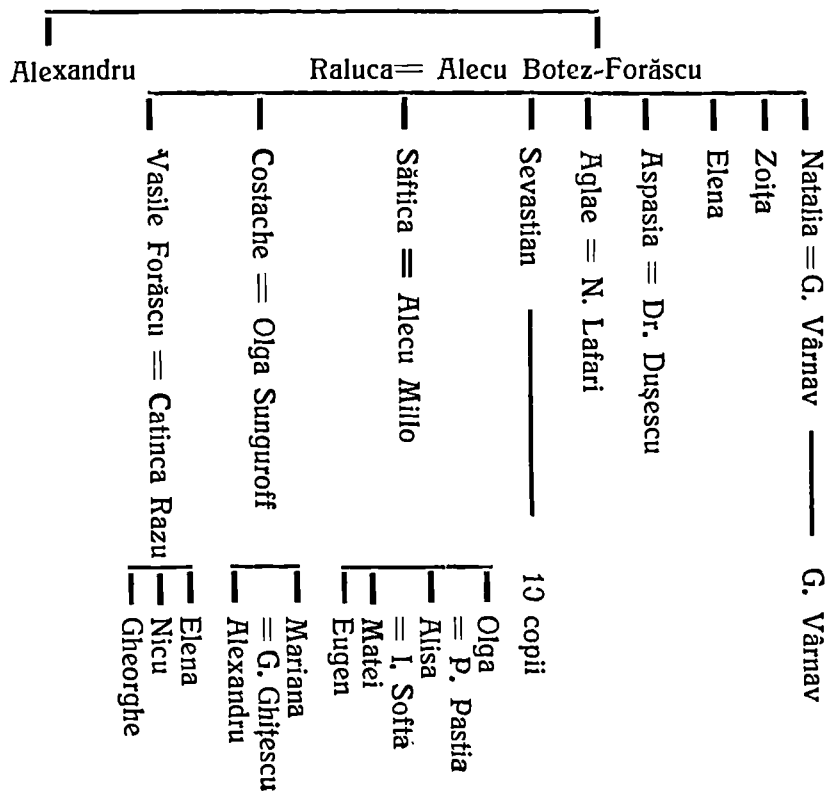
Başotă — Comisul Iordachi, la 1832 are soţie pe Ruxanda.

Familia Başotă din Botoşani era în strânse legături de înrudire cu Băşoteştii dela moşia Şoldăneşti, de lângă Folticeni, întemeietorii acestui târg.

Iată genealogia acestora, după informaţiile date de D-na Maria Vărnăv, strănepoata lui Ioniţă Başotă:

Ioniţă Başotă = cu o Cantacuzin Paşcanu

Andrieş = Zoiţa Miclescu (sora Mitropolitului Sofronie)

La 14 noembrie 1838, *Căminarul Iordache Başotă* arată că prin dieata soacrei sale, Postelniceasa Maria Ventura, din iulie 1836, este numit epitrop dinpreună cu cumnatul său, Comisul Alecu Ventura, şi cere să fie desărcinat din epitropie, că n'are timp pentru asta.

(Dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi).

Beraru — Polcovnicul Toader, în 1820.

Botezatu — Costache, la 1832 are soţie pe *Catinca* şi fiică pe *Smaranda*.

Bou — Medelnicer Antohi, la 1832: soţie *Maria*, fiică *Ileana*.

Bou — Sulgerul Manolachi, la 1832 trecut în catagrafie cu următoarea familie: *Elenco*, soţia sa; fii: *Grigore*, *Costache*, *Gheorghe*; *Maria*, maica D-sale; *Marghioala*, fiica sa, şi *Catinca*, nepoată.

Brănişteanu — Pitarul Ioniţă, 1803.

La 1820 găsim pe *Paharnicul Ioan*, iar la 1832, tot *Paharnicul Ioan* are soţie pe *Ruxanda*, şi o nepoată *Marghioala*.

Brănişteanu — Stolnicul Iordachi, în 1820.

La 1832, catagrafia menţionează pe: *Catinca nepoată* Paharnicului Brănişteanu.

Bucşan — Dumitrachi, la 1832: Logofăt la canţeleria Vorniciei, are soţie pe *Catinca*, şi un fiu, *Vasile*.

Bucşănescu — Spatarul Iordachi, 1820.

Burchi — Gheorghe; la 1832: *Safta*, soţia sa; *Ioan*, fiul său, logofăt la canţeleria Vorniciei; fiică: *Profira*, văduvă; *Costache*, *Evghenia*.

Un *Ion Burchi* a fost căsătorit cu *Maria*, sora lui *Anastasă Panu*.

Călin — Ştefan, vel Căpitan, în 1832 are trei fii: *Vasile*, *Costache*, *Toader*.

Calimah — Păhărniceasa *Ruxanda*, 1803, şi *Domniţa Mărioara*, în 1820.

Despre familia Calimah, şi rolul care l-a jucat în Istoria Moldovei, se va consulta lucrările D-lui N. Iorga: „Documente privitoare la familia Calimahi”, Buc., 1902, şi „Cartea neamului Calmăş din Moldova, zis Callimah”, Vălenii-de-Munte, 1910, şi lucrarea lui N. D. Xenopol: „Istoria şi geneologia casei Callimachi”, Buc. 1897.

Cananó — Spatarul Costache, 1820.

Din familia aceasta se trage *Veniamin Cananău*, fost egumen la mănăstirea Râşca din judeţul Suceava (Folticeni).

Canta — în 1820 menţionată: *Măriuţă Logofeteasa*, iar la 1832, locuia în Botoşani *Elencu* a D-sale *Iordache Canta*, Spatar, în casa căreia catagrafia arată şi pe: *Zoiţa fiica D-sale Aga Scarlat Miclescu*.

Carp — Polcovnicul Gavril, văduvoi. La 1832 şade în aceeaş casă cu fiica sa, *Maria*, văduvă, care are doi copii: *Catinca* şi *Scarlat*.

Carp — Căpitanu Iordache, la 1832 are pe soţia sa *Ruxanda*, şi *Catinca*, fiică.

Cărăiman — Gheorghe, holteiu. La 1832 trăeşte în aceeaş casă cu cumnatul său *Enacachi Pătraşc*, care are soţie pe Marghioala.

Caruz — Doctor, în 1820.

La 1832 catagrafia pune pe: „*Dumnealui Domnu Anton Caruz şi Ion*; D-nei *Smaranda*, soţ”, fără a se lămuri dacă Smaranda era soţia lui Anton sau a lui Ion, şi nici se ştie ai căruia dintre ei sunt copiii: *Gheorghe*, *Ion*, *Zoiţa*, *Reghina* şi *Maruţa*.

Un *Caruz* a fost căsătorit cu Aristiţa fata lui Greceanu, dela Pârăul-Glodului, din Suceava. Greceanu era căsătorit cu Nastasiica Balş.

Casandra — Sărdăreasa, în 1803.

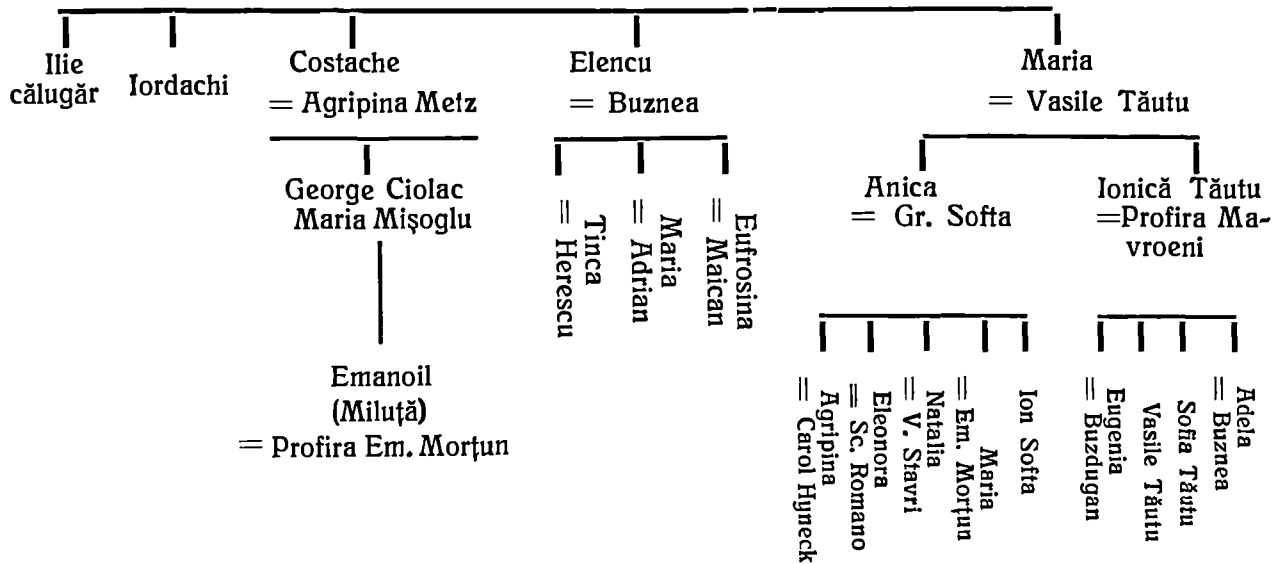
Catargiu — Vornicul Iordachi, în 1820.

Catinca — Polcovniceasa, în 1820 şi 1832.

Caţichi — Stolnicul Săndulachi, în 1820.

Ciolac — *Căminarul Costachi* şi *Agripina*, soţ lui, 1832.

Ilie Ciolac = Catinca Pisoski

Ciornei — Căpitanul Andrei, 1820.

Ciornei — Costache, coleţchi registrator, cu soţia sa Elencu 1832.

Cu zăpissul din 12 noemvre 1792, Petrache Pitarul şi fiii săi Iordachi, trefi Comis, şi Costache, vând căpitanului *Andrei Ciornei*, o casă cu locul ei din Botoşani, în mahalaua Vrăbieni, lângă biserica Vovidenia.

La 8 iunie 1794, Mihai Constantin Suţu Voevod întăreşte stăpânirea lui *Andrei Ciornei*, biv Căpitan, peste casa cu locul ei din Botoşani, ce a cumpărat-o dela Pitarul Petrache şi dela feciorii lui.

(Din Creşterea colecţiunilor Academiei Române pe anul 1908, p. 94).

Căpitanul *Andrei Ciornei* dă jalbă la Divan, arătând că moşia Starosilţii din ţinutul Hârlăului este hotărâtă şi stălpită de 35 de ani, şi acuma un *Ion Romănescu* şi *Grigoraş Timuş* şi cu alţi răzăşi ai lor din moşia Socrujăni „ce iaste de ţinut Botoşanii, care moşie îşi dă coate din gios cu Starosilţii”, găsim răzăşii de Socrujăni o piatră în siliştea Starosilţilor, au dat jalobă lui Alex. Const. VVd, şi s'a rânduit pe D-lui Pah. Const. Balş ca să facă cercetare la faţa locului; acesta însă, nu a ţinut în samă scrisorile ce s'au înfăţişat. Divanul rândueşte pe vornicii de Botoşani, D-lui *Grigoraş Sturza* biv vel Spat. şi *Dumitrache Ghica* biv vel Căminar, să facă din nou cercetare. Vornicii având treburi în ţinut, au rânduit cu cercetarea pe Vornicu de poartă [rupt locul unde e scris numele Vornicului].

Arapul a hotărît întâi moşia Starosilţii. Arapul e fiul lui *Lupaşcu Arapul* şi nepot lui *Udre Gânscă*.

Documente citate:

1632. Ispisoc dela Alex. Vd. din let 7140 iunie 10 „în carele întăreşte pe giumătate de sat de Starosilţi cu iaz şi ţarină parte de sus, că am dat *Irimii fetii Măriuţii nepoată Gorcii Udrii*”.

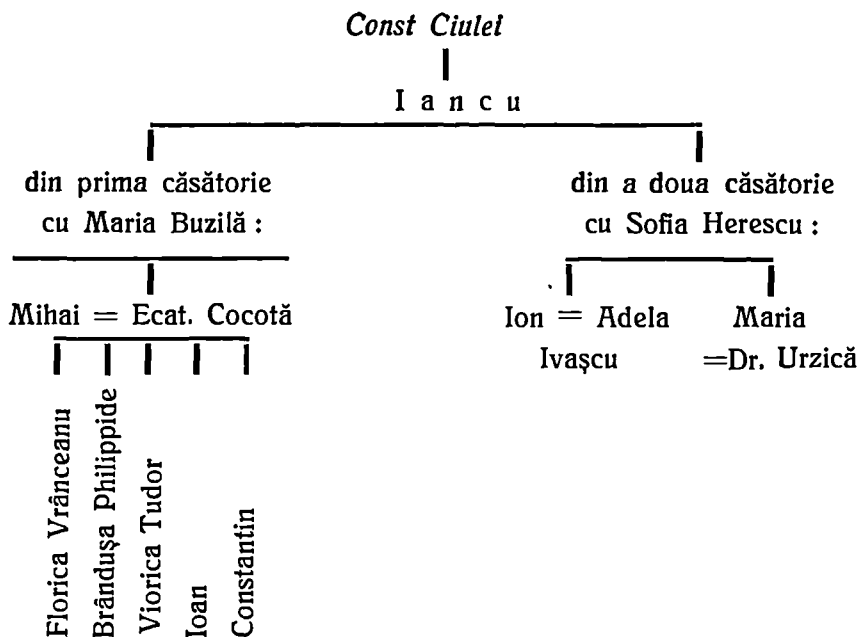
1643. Ispisoc de giudecată dela Vasile Vd. din 7151 maiu 30 „în care scrie şi dă lui *Udre Gânscă* două părţi din satul Starosilţii”.

1755. Hotarnică din 7263 iunie 20 „iscălită de răposatul *Ion Zosin* Şatrar şi de *Iordache Talpă*.

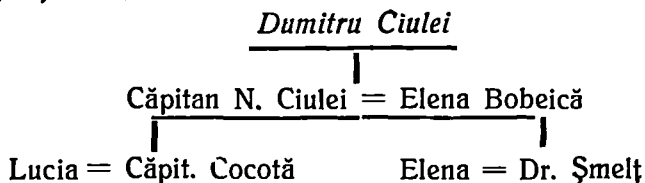
1790 oct. 9.

[Document dela D-l Zwerdling, avocat din Botoşani].

Ciulei — Stolnicul *Costache* ; *Zoița*, cucoana D-sale ; *Iancu*, fiul lor. 1832.

Ciulei — Sulgerul *Ursachi* ; *Ancuța*, soția ; *Alecu*, *Dumitru* și *Nezulai*, fii, 1832.

Clement — *Comisul Anghelache* ; *Casandra*, soție; fii : *Mihalache*, *Alecu*, *Marghiolița*, *Savasta* și *Ruxanda*. 1832.

Anghelache Clement a fost primul efor al Botoșanilor, ales după hrisovul lui *Mihail Grigori Suțu*, din 1820.

Cocoa — *Ileana Cocioaia*, văduvă, cu fiii : *Mihalache*, *Iancu Maria*. 1832.

Cocotă — Ene, 1820.

La 1832 e *Sărdar*; are soţie pe *Maria*, şi fii : *Constantin, Alexandru, Gheorghe, Platon, Iancu, Elencu* şi *Catinca*.

În „Condica foilor de calitate” din Arhiva Statului dela Iaşi găsim :

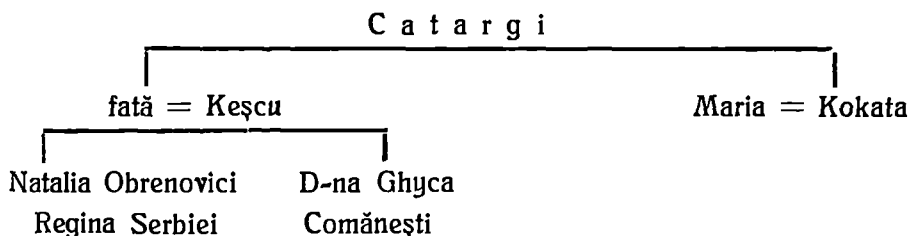
Sărdarul *Ioan Cocotă*, preşedintele Epitropiei din Botoşani, în 1839, este născut în oraşul Ianina (Grecia), la 24 Ghenar 1774. A învăţat acolo în patrie şi aici în Moldova la Dascalul Partenie Moraitul, în limba grecească. Vorbeşte greceşte, nemţeşte şi moldoveneşte. E însurat; are 7 copii : 5 feciori şi 2 fiice. Are moşia Căciulaşii, în ţinutul Romanului şi case în Botoşani.

Încă din anul 1811 a fost rânduit vameş la Botoşani, până la anul 1818. Dela 1818 giudecător la ţinutul Putnei, până la 1821, în vremea tulburărilor, iar după întoarcere de peste hotar, la 1823 a fost asupra vămii rachiului şi a apaltului cărţilor de joc. La 1824 iar vameş la Botoşani. La 1825 giudecător la Dorohoi. La 1827 vameş la Botoşani, până la 1831. Dela 1831-1836 revizor al vămilei, săvârşind şi alte slujbe, precum în vremea ciumei, goştină şi desetină, cu cărţi gospod. Dela 1834 april 22 giudecător al tribunalului de Botoşani, până la 1838, maiu 2, precum şi în vremea fostului preşedinte Spatar Iordache Caramfil, când acesta se afla deputat al ţinutului Botoşani, i-a ţinut locul, şi dela 1835 iarăşi giudecător la tribunalul de Botoşani, până la 1838 april 23.

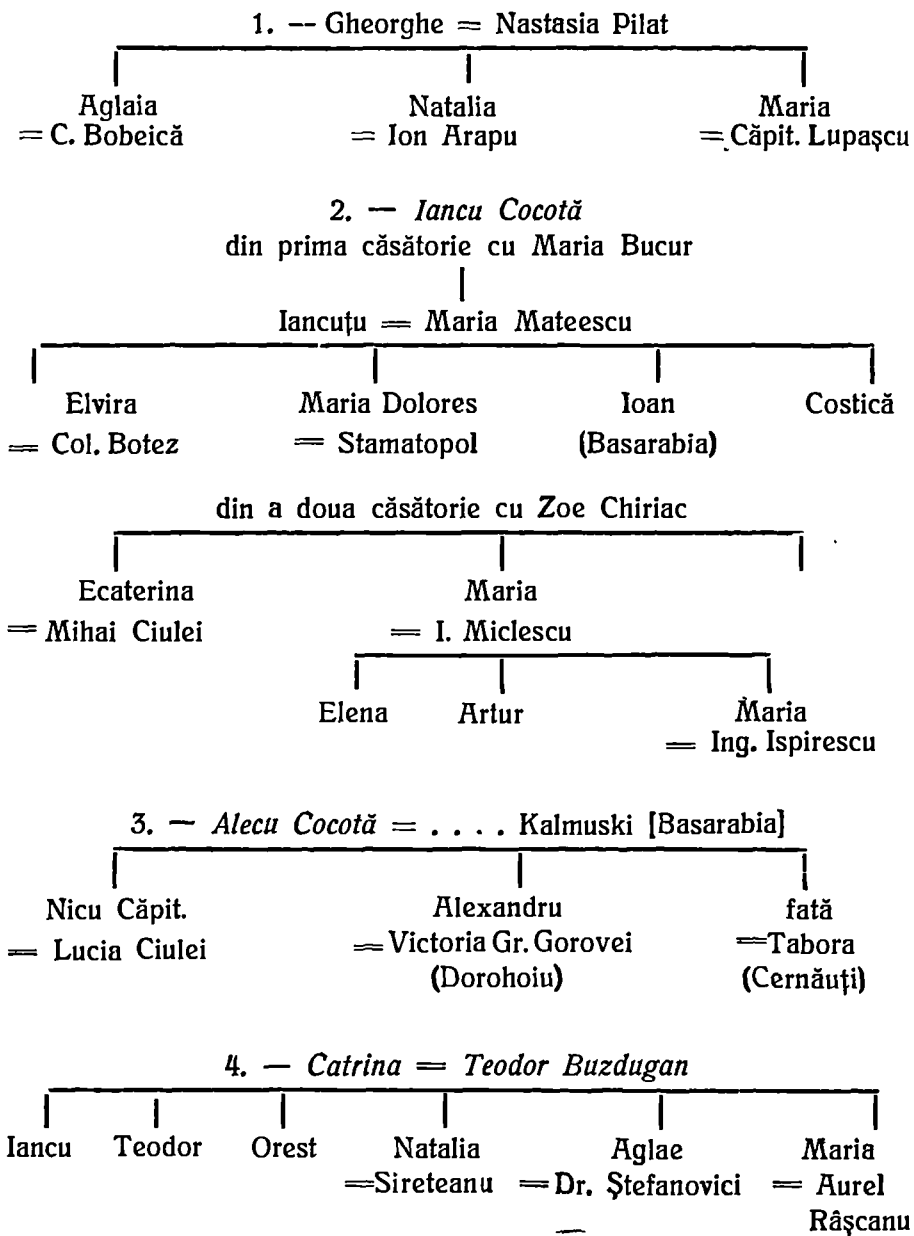
Preşedinte Eforiei de Botoşani dela 14 decembrie 1837.

Un alt *Iancu Cocotă*, născut în Botoşani, la 1818 august 3, holteiu, în 1837, era în serviciul giudecătoriei, Botoşani.

Numele adevărat al lui Cocotă, era *Kokata*, şi *Maria*, soţia lui Iancu Cocotă, era născută *Catargi*.

Copii lui Iancu (Ene) Cocotă sunt :

5. — *Elencu căsătorită cu Brănişteanu*

Cogălniceanu — *Smaranda*, în 1803 şi 1820; *Stolniceasa Safta* în 1803.

Covrig — *Polcovnicul Dumitru*, cu soţia sa *Anica*, 1832.

Cuciureanu — *Gheorghe*, cu soţia sa *Nastasilca* şi fiul *Ionică*, 1832.

Cuciureanu — *Enachi*, văduv ; *Iorgu*, fiu, 1832.

Enachi Cuciureanu = Zoîta Vasile Morţun din Budeniţi

Dr. Gh. Cuciureanu	Miluţă	Ioan
= Maria Tufăscu		

Maria	Victor
= Lt. col. I. Giurăscu	

Maria	George
= Gh. Vărnăv	= Elena Rossignon

Enachi Cuciureanu, în afară de fiul *Iorgu*, trecut în catagrafia din 1832, a mai avut 2 copii: *Ioan* şi *Miluţă*.

Cel mai în vârstă, *Gheorghe* sau *Iorgu*, a fost unul din cei mai distinşi fii ai Botoşanilor.

A făcut studii în Pesta, şi a luat doctoratul în medicină, la 23 april 1842, la München, după ce tot acolo luase licenţa în medicină, în 1837.

Reproducem amândouă aceste diplome, probabil cele întâi diplome obţinute, de un român, la Universitatea din München :

SUB AUSPICIIS GLORIOSISSIMIS
 AUGUSTISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI DOMINI
 L U D O V I C I
 BAVARIAE REGIS
 IN UNIVERSITATE LITERARIA LUDOVICO - MAXIMILIANEA
 RECTORE MAGNIFICO
 ILLUSTRISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO
 HIERONIMO BAYER
 PHILOS., JURIS UTRIUSQUE DOCTORE, PROFESSORE PUBLICO
 ORDINARIO ET FACULT. JURID. ASSESSORE.
 ILLUSRISSIMUS, EXPERIENTISSIMUS ET SPECTATISSIMUS VIR
 IOAN BAPT. WEISSBROD
 MEDICINAE ET CHIRURG. DOCTOR. CONSIL. REG. PROVINC.,
 PROFESSOR PUBLICUS ORDINARIUS, FACULTATIS MEDICAE
 ASSESSOR, P. T. DECANUS ET PROMOTOR LEGITIME CONS-
 TITUTUS, PRAENOBILI ET DOCTISSIMO VIRO
 GEORGIO DE KUCZURAN,
 BOTTOSCHANENSI, MOLDAVO,
 MEDICINAE ET CHIRURGIAE LICENTIATO,
 examinibus rigorosis cum nota eminentiae publice exantlatis, nec non
 praemissa

P R A E S I D E
 PERILLUSTRI, DOCTISSIMO ATQUE EXPERIMENTISSIMO VIRO
 IGNATIO DOELLINGER
 AA. LL. PHILOS., MEDICINAE ET CHIRURG. DOCTORE, CONSIL. IN RE MED.
 SUPREM., ACAD. REG. MONAC. SODAL, PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO,
 ET FACULTATIS MEDICAE ASSESSORE,
 DISPUTATIONE PUBLICA EXARATA PORRO, AC TYPIS IMPRESSA, DISSER-
 TATIONE INAUGURALI,
 DE INFANTICIDIO, AC DE VARIIS VITAE INFANTIS POST PARTUM ARGUMENTIS
 DOCTORE MEDICINAE, CHIRURGIAE ET ARTIS OBSTETRICIAE GRADUM
 CUM OMNIBUS PRIVILEGIIS ATQUE IMMUNITATIBUS EIDEM ADNEXIS,
 DIE IX. MENSIS FEBRUARII ANNI MDCCCXXXVII.
 EX UNANIMI ORDINIS MEDICORUM DECRETO RITE CONTULIT.
 QUOD QUI FACTUM SIT. HOC SOLEMNE DIPLOMA SIGILLIS MAJORIBUS RE-
 GIAE LITERARUM
 UNIVERSITATIS ET ORDINIS MEDICI NEC NON ORDINIS EJUSDEM DECANI
 ADSESSORUMQUE PORRO RECTORIS MAGNIFICI ET UNIVERSITATIS SECRE-
 TARIJ AUTOGRAPHIS MUNITIM TESTATUR.

Dr. Hier. Bayer
 p. t. rector. m. p.

Henr. Müller
 reg. Univ. Secret.

Dr. I. B. Weissbrod p. t. decan
 Dr. J. Doellinger f. m. Senior
 A. Walther Dr.
 Dr. Rengseis
 Dr. Buchner

SUB AUSPICIIS GLORIOSISSIMIS
 AUGUSTISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI DOMINI
 L U D O V I C I
 BAVARIAE REGIS
 COMITIS PALATINI AD RHENUM, BAVARIAE, FRANCONIAE, ET
 IN SUEVIA DVCS CT. CT.
 IN UNIVERSITATE LITERARIA LUDOVICO - MAXIMILIANEA
 RECTORE MAGNifico
 ILLUSTRISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO
 I. A D A M O O B E R N D O R F E R,
 JURIS UTRISQUE DOCTORE, PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO
 ILLUSTRISSIMUS, EXCELENTISSIMUS ET SPECTATISSIMUS VIR
 HENRICUS AUGUSTUS VOGEL
 PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTOR, PROFESSOR PUBLICUS
 ORDINARIUS, ACAD. REG. MONAC. SODAL. FACULTATIS PHILOSO
 PHAE, P. T. DECANUS ET PROMOTOR LEGITIME CONSTITUTUS
 ILLUSSTRISIMO ET DOCTISSIMO VIRO
 G E O R G I O D E K U C Z U R A N
 BOTTOSCHANENSI, MOLDAVO,
 MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTORI, OMNIUM NOSOCOMIORUM
 PATRIAE SUAE INSPECTORI SUPREMO
 PROPTER EXIMIUM SUCCESSUM, QUO, DUM AB ANNO
 MDCCCXXXI. USQUE AD ANNUM MDCCCXXXVII. MONACHII IN
 UNIVERSITATE NOSTRA VERSARETUR, IN STUDIA PHILOSO
 PHIAE ET MEDICINAE INCUBUIT, ET PROPTER ALACRITATEM
 QUA, IN PATRIA SUA PUBLICAE AEGROTORUM MEDELAE
 PRAEPOSITUS, OFFICIO HUICITA SATISFECIT, UT SIMUL CUM
 MORBORUM SANATIONE STIDIA DISCIPLINARUM, QUAE NATU
 RAM RERUM ILLUSTRANT, PER ILLAS TERRAS PROPAGARE,
 AUGERE ET CUM ARTE MEDICA ARCTIUS CONJungere NITATUR
 DOCTORIS PHILOSOPHIAE GRADUM
 CUM OMNIBUS PRIVILEGIIS ATQUE IMUNITATIBUS EIDEM AD
 NEXIS DIE XXIII. MENSIS APRILIS ANNI MDCCCXLII.
 EX UNANIMI ORDINIS PHILOSOPHORUM DECRETO RITE
 CONTULIT.
 QUOD QUI FACTUM SIT, HOC SOLEMNE DIPLOMA SIGILIIS MAJO
 RIBUS REGIAE LITERARUM UNIVERSITATIS ET ORDINIS PHILO
 SOPHI, NEC NON ORDINIS EJUSDEM DECANI PORRO RECTORIS
 MAGNIFICI ET UNIVERSITATIS SECRETARII AUTOGRAPHIS
 MUNITUM TESTATUR.

Dr. Oberndorfer, k. t. Rector

Dr. Vogel k. t. Decanus

He nr. Müller reg. Univ. Secret.

Intors în țară, Dr. Gheorghe Cuciureanu este numit medic la „Spitalul central” din Iași.

În 1840 noembrie 12, «Epitropia învățăturilor publice în Principatul Moldovei», îi mulțamește pentru „ostenelile” ce a „arătat cu tractarisirea tinerilor bolnavi la îmbie instituturile în vremea lipsei D. Doctor Cihak, și vă poștește de a primi mulțămirea și pentru o asemenea filantropică faptă hărăzită din partea D-tale”.

În 1841, Dr. Cuciureanu este trimes, de guvernul Moldovei, să studieze, în străinătate, organizarea spitalelor.

Pentru a-i înlesni această însărcinare, „Secretariatul de Stat a Moldovei”, îi dă, la 16 maiu 1841, o împuternicire vizată de consulii austriac, englez și francez din Iași, cu care-l recomandă guvernelor respective.

Împuternicirea aceasta merită să fie cunoscută, și are următoarea cuprindere:

Le Gouvernement de Moldavie ayant jugé nécessaire de faire entreprendre au Docteur en chef de l'hôpital central de Iassy Monsieur Georges de Kuczuran un voyage scientifique, pour connaître l'état des hôpitaux les mieux organisés de l'Europe et pour réformer à son retour d'après leur modèle ceux de la Principauté, sollicite toutes les autorités civiles et militaires, auxquelles Monsieur le Docteur aura besoin de s'adresser, de bien vouloir prendre en considération le but philanthropique de son voyage, et lui faciliter toute information dont il aura besoin, en retour de quoi le Secrétariat d'Etat s'oblige à agir en tout temps avec le même empressement pour des services réciproques.

Le secrétaire d'Etat.

G. Soutzo.

În «Albina Romanească», No. 29 din 13 april 1841, se publică un referat despre o vizită făcută la spitalul central din Iași, de ministrul de Interne, Lupu Balș, prin care se aduc mulțămiri epitropilor, Visternicul Alecu Sturza și Spatarul I. Veisa, cum și medicilor, pentru buna rânduială ce a găsit în acel spital.

În acest referat, între altele, se spune:

„Din revizia ce au făcut provizornicul Director al o-

spitalurilor din Prinţipat, D. Doctorul Georgie de Kuciurean, să văd, pe lângă altele, următoarele rezultaturi:

*Numărul
bolnav*

În spitalul din Botoşeni s'au tractat dela înfiinţarea lui,
17 april 1839, şi până la 31 dechemvrie acelu an, în 12
crevaturi 128

Iar în cursul anului 1840, în 18 crevaturi 220

Dela 1 Ianuarie şi până la 21 Martie 1841 44

Urmează apoi statistica pentru spitalele din Roman, Bârlad şi Galaţi.

La 17 maiu 1841, în urma anaforalei Mănăstirei Sf. Spiridon, despre „sânguinţa şi acuratura” cu care şi-a îndeplinit îndatorirea de „doctor premariu” la ospitalul din acea mănăstire, Domnitorul Mihai Sturza îi hărăzeşte rangul de *Vel Agă*.

La 16 iulie 1846, îi hărăzeşte rangul de Postelnic.

În 1842, Domnitorul Mihai Sturza îi recunoaşte vechimea de boer băştinaş al Moldovei, prin actul următor:

Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Mihail Grigoriu Sturza Vv.

Domn ţării Moldovei.

După luarea aminte asupra documenturilor ce ne au înfăţoşat D-lui Doftoru Gheorghe Cuciureanu Agă, despre tragerea neamului său, încredinţându-ne că familia sa este din acele nobile a acestui prinţipat, după care atât dumnea-lui Doftoru cât şi fraţii săi, Mihail şi Ioan Cuciuran, urmează a fi cunoscuţi de o evghenie moştenitoare în toate dreptăţile ei, Noi, în priivirea rugămintei ce ni-au făcut, şi în temeiul glăsuirei reglementului orgalnic, cap. IX, secţia I, art. 402, anexa litera B., prin acest al nostru domnesc ofis îi întărim cunoaşterea pomenitului drit, spre a-i sluji de dovadă în vreme*.

No. 21

anul 1842 martie 16 zile.

În 1847, Dr. Cuciureanu este numit medic primar al Ospitalului central din Iaşi.

În «Buletin, foae oficială», No. 6, din 19 ianuar 1847, se publică următorul ofis domnesc:

Cinstit credincios Boeriul Domniei Mele, D-ta arhon Post. Doctor Gheorghe Cuciureanu.

Infăţişându-mi de către Sfatul Ocărmuitor Anaforaua sa pentru rânduire de Protomedic, a căruia post, după săvârşirea din viaţă a Post. Dimitrie Samurcaş au rămas vacant, Noi am avut în vedere atât râvna şi vrednicia ce ai desvălit în ştiinţa medicală în curgere de 8 ani, supt îndatorire de Doctor primariu a ospitalului central, cât şi prielnicele rezultate produse prin a D-tale proiectare în urmare culegirilor făcute în călătoria ştiinţifică ce ai întreprins după a noastră însărcinare spre întemeierea unui din nou ospital central în capitală, şi dar preţuind asemenea slujbe, precum şi osebite însuşiri ce te caracterează, te rânduiam prin acest al nostru Domnesc Ofis Protomedic al Prinţipatului, şi recomandăm D-tale ca să stăruieşti cu ce mai de aproape sirguinţă pentru a să urma cu scumpătate regulile prescrise în art. XCIII sec. II din cap. III a Organicescului Reglement şi osebitele dispoziţii statornicite în acest ram şi a răspunde cu deplinătate la scopul legilor medicale în privinţa omennirei prin care vei trage a noastră şi a publicului osebită încredere.

Document preţios, pentru istoria timpului, este adresa Domnitorului Grigori Ghica, trimeasă lui Cuciureanu, pentru a aduna ajutoare populaţiei oraşului Bârlad, ars în 1851 :

Cinstit credincios boeri Domniei mele D-lui Gheorghe Cuciureanu, Postelnic.

Sfatul administrativ extraordinar sub prezidenţia Domniei Noastre luând în privire pe de o parte că focul întâmplat în oraşul Bârladu la 17 a trecutei luni april au prefăcut în cenuşă cea mai însemnată parte de locuinţe, încât un mare număr de vieţuitori au rămas în desăvârşită lipsă până şi de închipuirea vieţuiri, şi în neputinţă de a se înlesni ei însuşi la desăvârşita sărăcie în care au căzut din stările ce aveau, iar pe de alta că nenorocii de asemenea întâmplare au năzuit şi cu jalobă ca să li se facă o punere la cale de a fi agiutaţi în a lor tristă poziţie, s'au

găsit de cuviinţă ca pe lângă celelalte măsuri ce s'au luat şi se vor mai lua spre a lor înlesnire, să se facă şi o subscriere obştească, prin îndemnarea iubitorilor de omenire ca să contribuieze în agiutorul acelor pătimăş cu ceia ce din bună plecare vor voi a hărăzi.

Spre acest sfârşit dar, Domnia Noastră socotind a alege osebite persoane care însufleţite de simbatie omenirei, să se filotimisască a isprăvi o hărăzire însemnătoare, şi fiindcă din numărul acestora sunteţi şi Dumniavoastră cu aceiaş filantropică simţire de compătimire şi firească râvnă cătră fapta bună ce aţi dovedit şi în alte prilejuri, vi se împărtăşeşte o foare de subscriere şi vi se face poftire ca să binevoiţi a priimi asemenea însărcinare de a îndemna pe boeri, neguţitori, şi alte feţe a deosebitelor clase din Capitalie, ca să se cuprindă de această de mare cuviinţă agiutorinţă ce li se cere, spre mângâerea nenorociţilor fraţi şi compatrioţi, şi prin urmare să facă jărtfa ce sufleteasca îndurare îi îndemna mai mult în priinţa pătimitorilor, iar suma banilor sau alte osebite ce prin a Dv. sânguină se nădăjduşte că se vor aduna să o triimiteţi la departamentul din lăuntru, cât s'ar putea mai în grabă spre a se da în priimirea comitetului rânduit în acel oraş Bârladu, ca să-i întrebuinţeze după enstructivele îndatoriri ce i s'au pus.

1881 mai 7 zile.

Domnitorul Grigori Ghica, voind a înfiinţa *Institutul Gregorian* din Iaşi, şi să-i deie o organizare conform cerinţelor timpului, s'a gândit că numai Dr. Cuciureanu ar fi în stare să-l ajute în această lucrare, ca unul care se distinsese în ramura aceasta, şi avea şi cunoştinţi speciale, în urma călătoriei de studii ce făcuse în străinătate.

La 11 iulie 1881, G. Suţu îi trimete lui Cuciureanu, care se afla la moşia Soloneţ, o notiţă scrisă de mâna Domnitorului, în care se indicau normele ce trebuiau urmate pentru ajungerea acestui scop.

Suţu îi scrie următoarele:

Monsieur

Par ordre de Son Alt-sse je m'empresse de joindre ici

la note qu'il m'a remise pour vous être expédiée tout de suite, elle est écrite de sa propre main.

Je saisis l'occasion pour vous renouveler l'assurance de ma parfaite estime et de ma considération très distinguée.

G. Soutzo.

Jassy

le 11 Juillet 1851

Plicul, închis cu o pecete în ceară roşie, are următoarea adresă «Dumisale Arhon Agă Gheorghie Cuciuranu, etc., la moşia Soloneţul lângă Bivolari de pe Prut».

Notiţa Domnitorului Grigori Ghica are următorul cuprins:

D. Protomedicu va alcătui proiectul pentru care sau vorovit, încât instetutul să aibă 14 crevaturi pentru lehuză, să fie 24 interne şi să fie de 40 copii.

Va adăugi un art. pentru de ave Epitropie un dohovnic macar pentru acest aşăzământ, şi va pune îndatorire in-ternelor a merge regulat sărbătorile la bisărică.

În 1858, Cuciureanu este numit ministru de culte.

La 23 octombre „Căimăcămia Prinţipatului Moldaviei» îi scrie : „Considerând deosebitele merite ce vă caracterizează, Căimăcămia vă numeşte Ministru provizoriu de Cult şi de Instrucţia publică, rămăind în speranţă că-i veţi da concursul în împlinirea marei sale misii».

Din vremea aceasta trebuie să fie o scrisoare, fără dată, ce i-a tirmes-o C. Rolla, invitându-l la teatru;

Mon cher Couchiuran

Je suis chargé de la part du President de vous inviter a venir au Theatre, on y chantera un hymne nous avons la loge d'avant scène vis a vis du Prince, et nous serons tous en habit et cravate blanche.

Tout a vous

C. Rolla.

La 23 april 1860 este însărcinat să îndeplinească ad-interim funcţiile de Ministru al Lucrărilor publice „până la întoarcerea d-lui Sturza dela Bucureşti”

La 22 Octombrie 1866, Dr. A. Fetu, în calitate de «Preşedinte comitetului electoral dela Primărie», îi face cunoscut că «adunarea alegătorilor dela primărie, în şedinţa din 17 a curente, deliberând asupra candidaţilor ce au să se discute pentru viitoarele alegeri, s'au propus de unii dintre domnii alegători un număr de persoane între care sunteţi şi domnia voastră desemnat ca candidat pentru senat».

Pentru cunoaşterea obiceiurilor electorale din acea vreme, credem interesant să dăm la iveală restul acestei adrese :

„Aşa dară conform deciziunilor de mai înainte ale adunărei, sunteţi rugat să răspundeţi dacă voiţi a figura între candidaţii ce au să se discute. În cazul acesta veţi binevoi a declara că primiţi discuţiunea asupra vieţii publice şi sociale a d-voastră, şi a trimete subsemnatului profesiunea d-voastră de credinţă în scris, dacă nu veţi putea să vă prezentaţi la adunare chiar în persoană, spre a vă face această profesiune“.

Dr. Gh. Cuciureanu a fost membru al societăţii de medici şi naturalişti din Iaşi.

Dr. Cuciureanu a tipărit şi câteva lucrări, dintre care se menţionează : «Povăţuiri pentru sătenii Moldovei la tâmplare de holeră».

Cred că sunt interesante, pentru istoria legăturilor intelectuale dintre Moldova şi străinătate, pe la jumătatea veacului trecut, diplomele societăţilor savante date doctorului Gh. Cuciureanu, ales membru al acelor societăţi.

Societatea zoologică-botanică din Viena, Societatea ştiinţifică a Ducatului «Nassau», Institutul Africei din Paris, l-au ales membru.

Despre Institutul Africei, documentele rămase dela Dr. Cuciureanu, dau oarecare amănunte, care cred că interesează.

Despre alegerea sa ca membru al acestei societăţi, Dr. Cuciureanu a primit următoarea scrisoare :

Paris, la 25 Novembre 1847.

Monsieur

Je m'aquitte d'un devoir en vous informant que, désigné aux suffrages du Conseil supérieur de l'Institut d'Afrique,

par son comité de présentation, vous avez été proposé
«Membre titulaire de cette Société».

Confiant dans vos sentiments et dans vos lumières, l'Institut espère que vous aimerez concourir par votre suffrage, avec les hommes généreux du globe, à l'oeuvre chrétienne de l'abolition de la traite et de l'esclavage.

Le conseil, après avoir reçu votre adhésion vous fera parvenir, franc de port, votre Diplôme.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de notre haute considération.

Le Secrétaire Général

Hip. de Saint Antoine

chevalier de plusieurs ordres.

Scopul societăţii acesteia era civilizarea Africei, şi primul pas spre această ţintă era abolirea sclăviei şi a vânzării sclavilor.

Diploma are următoarea cuprindere :

Institut d'Afrique

Le conseil supérieur, par sa délibération du 15 novembre 1847, a nommé membre titulaire à vie de l'Institut d'Afrique, Son Excellence Le Postelnic *George de Kukzuran*.

Le présent Diplôme a été délivré à Paris, le 15 Février 1848.

Le président de la section

G-al Berthemy

Le président

Duc de Valentininois

Le secrétaire général

Hippolyte de St. Antoine

Membrii Institutului Africei se compuneau din *protectori*, *binefăcători* şi *membri*.

Intre *protectori*, găsim pe regele Suediei, regele Greciei, preşedinţii republicelor Haiti, al Equatorului, al Mexicului, şi prinţul

Gheorghe Bibescu al Munteniei, alături de nume ilustre, ca ducele de Montmorency, ducele d'Aumale, prințul de Rohan-Rochefort, și alții, iar între *binefăcători* și *membri* se găsesc toate celebritățile timpului.

Se înțelege că cinstea ce a avut Dr. Cuciureanu de a fi primit în o asemenea societate, se răsfângea asupra țării sale, asupra Moldovei.

Alt fiu a lui Enachi Cuciureanu, anume *Ion*, a intrat în armata austriacă și a ajuns la gradul de maior.

Al treilea fiu, *Miluță*, născut în Botoșani, la 5 noiembrie 1819, a făcut studii la gimnaziul din Pesta, pe când și fratele său Gheorghe studia acolo; vine apoi la Cernăuți, și pe când se pregătea să se ducă în Germania, pentru a-și continua studiile, îi sosește vestea despre moartea tatălui său, și se întoarce în Botoșani, pe la 1837.

După câțva timp, la 1839, Domnitorul Mihai Sturza îl numește asesor la tribunalul din Piatra-Neamț, dar el refuză postul, pentru că era ocupat de prietenul său, Alecu Russo. În urmă e numit la tribunalul din Folticeni, când i se dă și rangul de Comis.

În Folticeni leagă prietenie cu tinerii Cantacuzino, și în timpul unei excursii făcută cu dâșii, răcește, și la 5 mai 1844 moare în Folticeni, la vârsta de 24 ani și jumătate și e înmormântat în țintirul bisericii Sf. Ilie.

Cuciureanu era în relațiuni prietenești cu tinerimea care, pe atunci, se manifesta în literatură: Alexandri, Kogălniceanu, Negruți, Ralet, Hrisoverghi, Russo, și în mediul lor, a scris versuri. Influențat de cultura germană, pe care și-o apropiase în timpul studiilor, a tradus din Schiller, poetul care-l mișcase mai mult.

Alecu Russo a scris, în *România Literară*, un necrolog, în care arată calitățile sufletești alese ale prietenului său, Mihai Cuciureanu. (*Scieri*; publicate de Petre V. Haneș. Ediția Academiei Române, 1908 p. 151).

În vârstă de 20 de ani, la 1839, Cuciureanu a tipărit o broșură de 40 pagini, intitulată: „*Poetice cercări*“, dedicată Domnitorului Mihai Sturza, și peste un an, la 1840, a scos o a doua ediție, cu titlul de „*Poezii*“, broșură de 64 pagini, cu unele bucăți care nu sunt în prima ediție.

Mihai Cuciureanu a fost membru în societatea *Junimea* din Iași.

Doctorul Gh. Cuciureanu, mort în 1885; a avut o fiică, *Maria*, căsătorită cu Lt.-Colonel Ioan Giurăscu, și un fiu, *Victor*.

Victor Cuciureanu a făcut studiile de liceu la Theresianum, în Viena, și apoi a urmat cursurile facultății de drept din Iași, unde a luat licența. A fost magistrat la tribunalul din Iași și Focșani, apoi a intrat în diplomatie, făcând serviciu la Constantinopol, Petrograd, Berlin. la Pesta a fost consul general, și la Belgrad ministru plenipotențiar.

Retras din funcții, s'a stabilit în satul Spătărești, lângă Folticeni, la nepoata sa, D-na Maria Gh. Vârnav, și la 27 August 1916 a murit, de o boală de inimă.

Crupenschi — *Saptar Vasile; Maria*, soție. 1832.

Crupenschi — *Postelniceasa Catinca*. Fii: *Toader, Iancu, Elencu, Profira*, 1832.

Dabija — *Mihail*, directorul giudecătoriei ținutului Botoșani. *Ba lașa*, soție; fii: *Grigore* și *Catrina*, 1832.

Dalama — *Pitarul Neculai*, 1803. *Paharnic* în 1820.

Dimachi — *Stolnicul Grigori*, cu *Todosica*, soție. 1832.

Dimachi — *Vornicul Manolachi*, 1803, 1820.

Manolachi Dimachi era frate cu Maria Ion Vârnav.

Un alt Dimachi are soră pe Săftița Paladi, pe Agripina Sturdza Șcheianu și pe Frăsinița Rosetti, mama Didiței Mavrocordat, care a fost căsătorită cu Gh. Lătescu, dela Hudeștii-Mari, și a avut fată pe Natalia Sutz.

Dimitriu — *Constantin, Pitar* în 1803, *Sardar* în 1820.

Dumitriu — *Iancu; Sultana*, soție. *Neculai, Maria*, fii 1832.

Dumitriu — *Capitan Nastasă; Katrina*, soție; *Manolache* și *Smaranda*, fii. 1832.

Donici — *Băneasa Ruxanda*, 1820.

Donici — *Elenco Donicioaia*, văduvă, cu fiii: *Ștefan* și *Maria*, 1832

Donici — *Aga Iancu*, holteiu, 1832.

„Andronachi Donici, fiul lui Constantin Donici, în 1793 era Clucer. În 1795 e biv vel Medelnicer. În 1819 era Vornic şi preşedintele departamentului Afacerilor Străine. Acest titlu îl purta şi în 1820. În timpul eteriei, în 1821, el era socotit, dimpreună cu alţi boeri, printre carvunari, fiind nevoit să pribegască. Intors din pribegie, în Octombrie 1821, el fu scăzut din rang, prin numirea ca Vornic de aprozi, şi se retrase la Botoşani unde era Vornic, în 1822, *Spatarul Iancu Donici*. Pe urmă el revenind la Iaşi, îşi ocupă rangul şi slujba de mai înainte, redat lui de Ioniţă Sanda Sturza. La 1824 e mare Logofăt, şi moare în anul 1829 Noembrie. El încă din anul 1813, când era vel Agă, a compus o „Adunare din pravilele împărăteşti“, care şi-a avut lucrare în Basarabia“.

(N. Iorga : Istoria literaturii române, II, p. 451).

Ezovit — Elenco văduvă, cu fiii: *Iorgu, Dumitrache, Soltana, Nastasia* şi *Frăsina*, 1832.

Ezovit — Ralo, cu fiica *Elenco*, 1832.

Florescu — Căminarul Costache, Catinca, soţie. Fii: *Măriuţa* şi *Profiriţa*. — Catagrafia din 1832 menţionează: „în casă cu chirie“.

Fote — Spatarul Iordache. Soţie: *Ileana*. În catagrafie (1832) apoi se scrie: „*Iancu Fote, Dumitrachi, Costache, Balaşa Fote cu copiii aceştea Dumitrache şi Marghioala*“.

Furculiţă — Logofătul Ioniţă, 1820. Catagrafia din 1832 adaugă „D-nei *Ruxandra* soţia D-sale. D-lui Sărdar *Dumitrache Filimon*, Catinca soţia D-sale“.

Gâlgu — Căpităneasa Maria Gâlguloaia, cu fiica sa Ana. 1832.

Gheorghiade — D-lui Doftoru. 1832.

Gheorghiu — Sărdar Dumitrachi; *Zamfira*, soţie; *Ileana, Zoiţa, Catinca, Anghilea*, fiice. 1832.

Gherghel — Comisul Ilie; *Dochiţa*, mamă D-sale, *Clara*, fiică.

Gherghel — *Căminarul Ştefan*, 1820.

Gherghel — *Comisul Tudurachi; Zamfira*, soţie; *Constantin*, fiu 1832.

În „Foile de calitate a cinovnicilor tribunalului giudecătorească din Botoşani” pe anul 1839, găsim:

Mihalache Gherghel Căminar, născut în Şendriceni, ținutul Dorohoiu, la 1806, Mart 24.

A învățat la școli private.

Cunoaște elementele aritmeticești.

Vorbește grecește, franțuzește și moldovenește.

Insurat; nu are nici un copil.

Are parte de moșie în Şendriceni, dela Dorohoiu, și moșia Cerchejani, ținutul Botoşani.

A intrat în slujbă la anul 1834 în meliția pământeană, cu gradul de obâr-ofițer, până la 1837, apoi asesor la tribunalul Dorohoiu, iar de la 1838 asesor la tribunalul Botoşani.

În „Condica foilor de calitate”, pe anul 1848, găsim:

Ilie Gherghel Postelnic, adevărat numit român.

Născut la anul 1802 iunie 12 la moșia Călinești, ținutul Dorohoiu.

A învățat în Eși și școli particulare: grecește, nemțește, franțuzește, rusește, leșește, turcește și moldovenește.

Căsătorit, are 6 copii.

Are moștenire moșia Brăești, ținutul Dorohoiu. Are avere mișcătoare și nemișcătoare, acareturi și moșii în ținutul Botoşani.

Dela 1822-1827, a ocupat slujbe sub Ioan Sandu Sturza, de naționalnic gvardiei domnești, apoi dregător al ținutului Botoşani, apoi președintele giudecătoriei Botoşani, și alte însărcinări a guvernului, după atestatele ce le are.

Astăzi 1848 se află ispravnic ținutului, dela anul 1845 iulie 1.

Ghica — *Vornicul Alecu*, 1820.

Ghica — *Logofătul Costache*, 1803.

Ghica — *Aga Dumitrache*, 1820.

Gioan — *Sardarul Iordachi*, 1803. — *Iordachi Gioan* e Stolnic în 1820 și în catagrafia din 1832, Stolnicul are soție pe *Antița*.

Gioan — Iordachi, fără nici un titlu de boerie, în 1832 are soţe pe *Savastiţa*, şi tot atunci, în catagrafie figurează: *Soltana Gioan*, văduvă.

Giosan — Paharnicul, 1803.

Gorghias — Spiţăr, cu numele *Ioan*, în 1820, şi cu numele *Iohan* în catagrafia din 1832, unde e înscris astfel: „Dumnealui Iohan Gorghias, spiţăr, D-lui Iohan Bendel zăt lui (ginere), D-nei Anica Bendel, soţ lui. Copii: Amalia Bendel, Carolina Bendel, Emelina Bendel».

Iohann Gorgias a jucat un rol însemnat în Botoşani.

Sas de origină, născut în Braşov, în 1768, a căpătat o instrucţie solidă. Vorbea şapte limbi, şi avea întinse cunoştinţi. A învăţat farmacia şi s'a stabilit în Botoşani, înfiinţând farmacia care există şi astăzi, sub firma: „Farmacia Curţii, E. Haynal Succesori“ (Semaca).

Gorgias s'a căsătorit în Botoşani, cu fiica doctorului von Ziegler.

Dr. v. Ziegler a studiat, pe la 1760, la Jena şi la Erlangen, în Germania, fiind coleg şi prieten cu poetul *Gellert*. — D. Norbert Ştefan Dombrowski păstrează un album al străbunicului său, Dr. von Z'egler, cu diferite amintiri scrise de colegii lui studenţi, între care o poezie a lui Gellert, care nu-i tipărită în nicio ediţie din operele acestuia.

Iohann Gorgias a avut trei copii :

Ana, născută în 1810, măritată cu Sărdarul *Iohann Binder von engefeld*, (Bendel, din catagrafia dela 1832), născut în 1801. Binder a murit în 1865, şi soţia sa în 1873.

Iohann Binder a avut cinci fete :

Amalia, măritată cu farmacistul *Jean de Rossignon* din Rădăuţi (Bucovina) ;

Carolina, măritată întâia oară cu *Galgotzy von Galgotz*, iar a doua oară cu farmacistul *Frantz Linde von Lindenthal* ;

Matilda, măritată cu *Rudolf Führer*, farmacist din Dorohoiu ;

Natalia, măritată cu *Anton Lochmann de Muelz*, farmacist din Iaşi, şi

Emelina, măritată cu farmacistul *Emeric Haynal de Varad* (1820-1880).

Haynal, farmacist din Botoşani, era săcuiu din Târgul Mureşului,

adus în Moldova de valurile revoluției din 1848. Consulul austriac din Botoșani, *Udritzki*, l-a denunțat guvernului din Viena, și Haynal a fost nevoit să fugă la Constantinopol, unde a stat vreo doi ani, împreună cu toți marii patrioți unguri de pe vremea aceea. D. Dombrowski păstrează interesante scrisori de ale bunicului său, din timpul când era în exil la Constantinopol.

Emeric Haynal a avut 14 copii, dintre cari numai patru au ajuns vârsta matură, și anume:

Arpad Haynal, Dr. în medicină, în Botoșani, a fost până la moarte medicul, gratuit, al spitalului de copii „Filantropia”, din Botoșani, dela înființarea spitalului. Căsătorit cu Natalia Botez Romașcanu. Nu a avut copii.

Geyza Haynal, Dr. în medicină, în Bistrița (Transilvania), fost medicul șef al Comitetului Bistrița-Năsăud. Căsătorit cu Mariana Zareczky de Zarietzsi, și are 4 copii: *Imre*, Dr. în medicină, docent la Universitatea de Budapesta; *Geyza*, călugăr dominican (P. Andrea) la Collegio Angelico din Roma; *Elena*, cântăreață la Opera din Budapesta, și *Jenő* (Eugen), student în drept;

Ștefan Haynal, căsătorit cu *Olga Czengery*;

Etelca, măritată întâia oară cu *Sigismund Ștefan de Dameraw Dombrowski*, inginer, fost ofițer în armata austriacă. A scris o carte în românește, despre agricultură. Are trei copii: *Norbert Ștefan Dombrowski*, magistrat în Botoșani, căsătorit cu *Zoe I. Mavrocordat*, del Dăngeni; *Victor Alexandru Dombrowski*, Lt.-Colonel în Regimentul 11 Roșiori, căsătorit întâia oară cu *Elena Ilie Văsescu*, și a doua oară cu *Lola Butmy de Katzmann*, dela Rădiul-Mare, în Basarabia; *Eliza* căsătorită întâia oară cu Căpitanul *Const. Văsescu*, mort în septembrie 1916, în luptele dela Magheruș; are o fată: *Oana Viorica*. A doua oară căsătorită cu colonelul *Ionel Vassiescu*, cu care nu a avut copii. Moare în 1924.

Etelca Haynal, din a doua căsătorie cu *Ștefan Gh. Ghyka*, mor în 1924, nu are copii.

Al doilea copil al lui Iohann Gorgias a fost:

Catinca, măritată întâia oară cu Dr. *Jeschki* din Focșani, iar a doua oară cu *Argenti*, consul olandez din Galați.

Enachi Gorgias, fiul lui Iohann, s'a însurat cu *Elena Pisoski*, din Botoșani, și a avut o fiică, *Elena*, căsătorită cu *Iorgu Hârlescu*, din Folticeni, părinții pictorului Hârlescu.

Iohann Gorgias a murit la 28 decembrie 1841, şi în numărul din 22 Ianuar 1824 al gazetei „Siebenbürger Wochenblatt“, din Braşov, a apărut următorul necrolog, în care se dau amănunte interesante din viaţa acestui distins bărbat, necrolog pe care a binevoit să ni-l comunice doamna Virginie Dr. Rossignon, din Folticeni:

Necrolog

La 28 Decembrie 1841, dimineaţa la 6 $\frac{3}{4}$ decedă D. Johann Gorgias, farmacist, staroste de agenţie K. K. şi posesor al medaliei mari austriace de aur, civilă, de onoare. Muri de bătrâneţe, la vârsta de 73 ani.

El a fost născut la Braşov, în Transilvania, la 1768, fiul unui cetăţan onorabil şi membru de comunitate (protestantă) D. Iohann Gorgias se dedă, după absolvirea şcolilor latineşti, ştiinţei farmaciei care o învaţă în anii 1783-88, la D. farmacist Iohann von Becher, practicând. Ca să se perfecţioneze în ştiinţa sa, lucră mai mulţi ani în diferite oraşe şi veni în fine, ca să-şi încerce norocul, la Iaşi, la Dl. farm. Geofroy. Acesta, iubindu-l din cauza firei sale amabile şi a cinstei sale nemărginite, îl numi, fiind el singur străin şi fără copii, moştenitorul său universal. Farmacia, toată averea lui Geofroy, îi fu predată după moartea acestuia din partea stăpânirii moldovene şi a consulatului francez, cu toată forma, dar un an mai târziu fu chemat de nobilimea dela Botoşani, prin D-l Baron Theodor de Mustaţă, ca să-şi strămute farmacia acolo, fiindcă în acest oraş important de provincie nu se afla încă nici o farmacie. Negândindu-se mult, primi această propunere onorabilă şi avantajoasă, mai cu samă, fiindcă şi clima dela Iaşi nu pria sănătăţii sale, şi încă în acelaş an (1793) părăsi Iaşul. La Botoşani ocupă în acelaş timp funcţiunea de staroste, din însărcinarea agenţiei imperiale regale austriace, care îi implica datoria de a reprezenta şi ajuta pe supuşii austriaci înaintea judecătoriilor moldovene. În anul 1801 se căsătorii cu D-ra Rosalia fiica D-lui Dr. Johann Ziegler, în care căsătorie fericită Dumnezeu îi dăruie 9 copii, dintre cari remaseră în viaţă numai 3, două fiice şi un fiu. El se bucură, în afară de

durerea ce i-o pricinui perderea iubiţilor săi copii, de o fericită şi netulburată căsnicie, până la anul 1821, când îi fu răpită soţia după o scurtă suferinţă. Aceasta fu lovitura cea mai mare şi mai dureroasă a soartei care îl ajunse, dar pe care o purta ca un adevărat creştin. Astfel se arată în mai multe încercări grele din viaţa sa, unde arată un grad rar de putere sufletească şi încredere în Dumnezeu.

Un caz mai cu samă va servi de pildă. Când pe timpul furtunos al revoluţiei, îl vizitase bătrâna sa mamă, căreia la vrâsta ei înaintată îi era dor de fiul său iubit, şi muri, în acelaş an, când pierdu pe scumpa sa soţie, ea era tocmai atunci aşezată moartă pe masă şi el trebui, silit de Turci, să li dea acestora un banchet şi să ascundă doliul său sub o înfăţişare veselă.

Cu toate că era încă un bărbat în floarea vrâstei, nu voi să se mai căsătorească a doua oară şi trăi de acum înainte pentru el şi pentru scumpii săi copii, al căror bine-făcător era, împărţind bunătatea sa ori şi unde nevoia făcea apel la el şi în afară de cercul familiei sale. La anul 1836 ceru să fie scutit de slujba Agenţiei din cauza stărei sănătăţii sale debilitate. După multă rugămintă şi stăruinţă obţinu aceasta, împreună cu multe mulţămiri şi un decret de laudă, şi deacum trăi anii cari îi mai rămăneau în linişte netulburată, în sentimentul mulţămitor de a-şi fi îndeplinit datoriile cu cinste, până ce moartea nemiloasă îl zmulse din cercul familiei sale.

Gorgias se arată în viaţa sa privată demn de stima tuturor celor buni. Nu mai puţin îl arată activitatea sa oficială ca pe un barbat plin de loialitate şi energie. Desinteresarea şi cinstea sa, şi marele său zel în îndeplinirea îndatoririlor slujbei sale, îi dobândise un important renume, aşa că în curând după intrarea sa în slujbă, ca staroste al Agenţiei austriace, şi celelalte consulate, ca cel rusesc, francez, englez şi prusian, îi încredinţară soarta supuşilor lor respectivi, şi îşi văzură încrederea lor îndreptăţită cu prisosinţă, prin faptele sale nobile şi demne de laudă. Până la anul 1818 se putu arăta în acest cerc de activitate ca un bărbat

muncitor şi cinstit, pe urmă soarta îi oferi un câmp de activitate mai mare în anul acesta şi cel următor: în amândouă provinciile izbucni ciuma şi, răspândindu-se cu iuţeala fulgerului, făcù ravagii teribile şi îngrozitoare. Aici arată Gorgias o activitate neobicinuită. Cu primejdia vieţii sale, se consacră serviciului omenirei suferinde, luptă cu putere încontra prejudiţiilor locuitorilor şi luă măsurile cele mai energice contra răspândirii flagelului îngrozitor, închizând oraşul, ducând bolnavii de ciumă într'un spital, separând pe cei bănuţi de cei sănătoşi, şi dând acestora mijlocul de a se feri de molipsire. Aicea vizita cu abnegaţie zilnic pe bolnavii din spitalul de ciumaţi, li dădea curaj, îi sfătuia să aibă răbdare, resemnare şi încredere în Dzeu. El li dădea zilnic, din propriile sale mijloace, hrană precum şi medicamentele necesare, şi ajuta tot aşa, cu vorba şi cu fapta, pe cei separaţi ca suspecti. În tot timpul acesta lung şi teribil, fù în corespondenţă cu K. K. Kreisamt şi cu Comanda generală din Cernăuţi, precum şi cu înaltul gubernium al ţării [Landesgubernium] din Galiţia, unde trimetea de 2 şi 3 ori pe săptămână rapoarte despre situaţia boalei, şi contribui mult ca statele imperiale şi regale să fie ferite de aceeaastă pedeapsă a lui Dzeu. O mulţime de decrete de laudă dovedesc marile merite, care le a dobândit în acest timp dela Stat şi dela omenirea suferindă.

În curând după aceste teribile evenimente izbucni revoluţia (1821). Aici glasul umanităţii îl chemă din nou, să se facă ocrotitorul celor obijduţi. El se impuse voluntarilor, împiedică cât putù nedreptăţile şi faptele lor arbitrare şi îi opri de a comite barbarii, faţă de cei de altă opinie. Când mai târziu turcii ocupară ţara şi panica cuprinse pe toţi locuitorii, aşa că toţi fugeau, care cum puteau, chiar şi autorităţile părăsiră oraşul, lăsându-l în prada grozavei tulburări, atunci el se erijă singur ca ispravnic, ca să stăpânească grozavele tulburări, puse şi drapelul austriac, pe care Turcii îl respectau. În timpul acestei grozave catastrofe, casa sa fù asilul tuturor celor prizoniţi; bătrâni, bărbaţi, femei şi copii, fără deosebire de religie, găseau ocrotire la el, ba

zmulse multe victime, cu vitejie, din mâna turcilor, în momentul când trebuia să fie supuse unei morţi în chinuri. Multor boeri şi negustori li salvă avutul şi îi feri de grijile doborâtoare ale sărăciei. Alerga în toate părţile, unde prezenţa sa era necesară, făcea admiraţia tuturor, care chiar Turcii i-o aratau şi îl stimau. Multe oraşe au fost arse atunci de revoluţionari, sau de Turci, în turbare oarbă, şi Botoşanii datoresc numai energiei ocrotitorului lor de a fi scutiţi de o asemenea soartă. Astfel de merite nu puteau rămâne fără răsplată. Măria Sa Domnitorul Ioan Sturdza îl ridică, în anul 1823, cu un chrisov domnesc, la rangul de boer moldovan de clasa întâia, şi Majestatea Sa Imparatul Austrei, Francisc I, îi dădu, la 1830, pentru marile sale virtuţi cetăţeneşti şi merite, medalia de aur, civilă, de onoare care îi fu prinsă pe pieptul său nobil de D. Agent al Curţii, Iohann Lippa, în prezenţa multor personaje distinse, cu mare solemnitate. Cea mai mare răsplată o găsi însă în sentimentul frumos de a-şi fi împlinit îndatoririle ca soţ tată, cetăţean şi slujbaş, precum şi misiunea sa de om aici pe pământ, care îl întări în ceasul morţii şi îl făcu să-şdea liniştit sufletul în braţele copiilor săi, cari îl adorau. La 30 decembre rămăşiţile acestui bătrân venerabil fura duse la locaşul de veci. Immormântarea poate fi numită măreaţă. După o cruce simplă, acoperită cu văl negru, urma pastorul (preot protestant), D. Holzschucher, după care urma măreţul car acoperit de un baldachin şi tras de 4 cai acoperiţi cu negru. Innainte mergeau în şiruri lungi jandarmii şi pompierii locali, în urmă veneau copiii, funcţionarii mari şi mici ai oraşului, toată boerimea, toţi negustorii de clasa întâi, într'un şir nesfârşit de trăsuri, şi pe jos mai toată populaţia oraşului şi puţini se vedeau cu ochii fără lacrimi; plângeau pe tatăl, pe binefăcătorul, prietenul şi sfătuitorul lor. Cu tot timpul rău, toată lumea îl urmă până la țințirumul nemțesc, destul de departat, unde fu immormântat.

Pace cenuşei sale !

Gorovei — Catinca Goroveiasa, 1820.

Grigoraş — Căminar, 1820.

Harizan — Catinca, văduvă 1832.

Herescu — Paharnicul Gheorghe, văduvoiu; fii: *Alecu, Anica, Maria*. 1832.

Herescu — Căminarul Ioan; *Profira*, soţie; *Dumitru, Iancu, Antonî, Maria*, fii. 1832.

Holban — Stolnicul Mihalachi; *Soltana*, soţie; *Iorgu, Catinca Gripina, Ruxandra*, fii 1832.

În „Foile de calitate a cinovnicilor tribunalului gludecătoresc din Botoşani”, pe anul 1838, găsim:

Căminarul Mihalache Holban, prezident tribunalului, născut în satul Buda, ținutul Dorohoiu, la 1799.

A învățat în casa părințască grecește și moldovenește.

Însurat și are 8 copii: 2 fii și 6 fiice.

Are părți de moșie în Buda și pol sat în Călinești ot Dorohoiu. Dela 1818 ispravnic în ținutul Herții până la 1834.

Agripina, fiica lui Mih. Holban, s'a căsătorit cu Dr. Jian, și *Ruxanda* cu N. Sofian.

Hrănaci — Ioniță, Vornic de poartă; *Casandra*, soție, 1832.

Iamandi — Banul Iordachi, văduvoiu; *Lascarachi*, fiu, 1832.

Lascar Iamandi, dela Fântânele (Botoşani) a fost căsătorit de două ori; din prima căsătorie cu *Catinca Vârnav Liteanu* are copii, pe 1). *Mihai Iamandi*, căsătorit cu *Olga Ilie Gherghel*, și 2) *Maria*, căsătorită de trei ori:

Din prima căsătorie cu *Haret Iancu*, are pe *Eliza*, căsătorită *Lucinescu*;

Din a doua căsătorie cu *General Tobias Gherghel*, are:

Adela, căs. *Dr. Cerbureanu*.

Corina, căs. *Mălinescu*, și doi băieți.

A treia oară s'a căsătorit cu Col. *Persiceanu*.

Iftodi — Logofătul Costache, la canțelaria Vorniciei. *Safta*, soție, 1832.

Ioan — Stolnicul Vasile; soție *Casandra*; fii: *Iordachi*, *Necul i*, *Nastasiica*, *Maria*, *Elena* și *Catinca*, 1832.

Despre un *Teodor Ioan*, candidat la Eforia de Botoşani, în 1839, găsim în „Condica foilor de calitate”:

Teodor Ioan, candidat în locul prezidentului. Născut în Botoşani, la 1798 noembrie 21. A învățat grecește și moldovenește, a scris, a citit. Insurat; are un fecior. Are o casă și 6 dugheni în Botoşani. La 1832, când s'a înjghebat Eforia, el a dăruit, din a sa avere, o tulumă iar la 1837 a dăruit Eforiei 11 stânjeni de hurtum de ață, la una din tulumbe. Ales de obște candidat în 2 rânduri. Vrednic, credincios și sânguitor pentru folosul obștesc, cinstit și cu bune purtări.

Ionașc — Sardarul Ioniță; soție *Ilinca*; fii: *Vasile* și *Neculai*. 1832

Ioniță — Marghioala sin Căminar Ioniță, văduvă; *Neculai* fiu. 1832

Iordache — Mihalache sîn Pitaru Iordache. 1832.

Catagrafia adaugă: „Căpitan *Vasile Horodiște*; *Catinca*, soția sa; *D-sale*; fii: *Alecu*, *Dumitrache*, *Marghioala*, *Agripina*.

Iordachi — Polcovnicul; *Balașa*, soție; *Maria*, fiică. 1832,

Iorguleasa — Zoița, văduvă, cu fiii săi *Iancu* și *Alecu*. 1832.

Irimia — Manoli; *Zmaranda*, soția sa. *Gheorghe*, fiul său, Logofăt la Vornicie în canțelarie. *Soltana*, fiică. 1832.

Istrati — Paharnicul Gavril, citat la 1820, iar în catagrafia din 1832: „D-lui *Agachii*, monah, și *Paharnic Gavril Istrati* și *Necul i*, fiul D-sale”.

Leon — Paharnicul *Enacachi*; *Marghioala*, soție; *Alecu*, *Elena*, *Catinca* și *Profira*, fii. 1832.

Alecu Leon este tata d-lui *Dr. Leon*, profesor la Universitatea din Iași și al d-lui *Dr. Grig. Antipa*, profesor la Universitatea din București.

Loiz — Spatarul *Costache*, 1820.

Loiz — Căminarul *Gheorghe*, 1820.

Lupeiu — Pitarul *Stefan*; *Catină*, soţie; Dumitrachi, Costachi, Alecu, fii, 1832.

Manoli — Stolnicul *Costantin*, 1803.

Manoli — Sulgerul *Ştefan*, 1803, 1820.

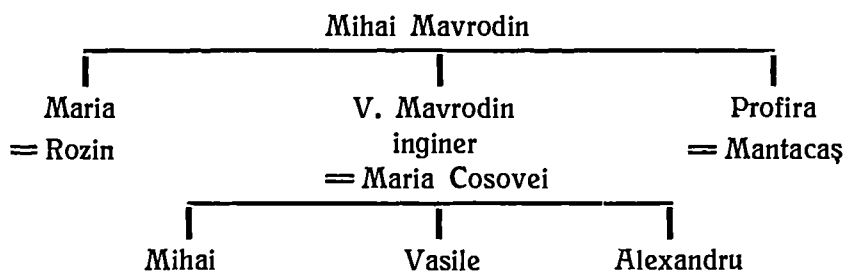
Manu — Hatmanul *Manoil*; Măria sa Domniţa *Soltana Mavroeni*; fii: *Savel*, *Marghioala*, *Manolachi*, *Catinca*, *Frosina*, *Zmaranda*, 1832.

Mavrocordat — Măria Sa Beizade, 1803.

Mavrocordat — Vornicul *Costache*, 1820.

Mavrodin — Stolnicul *Mihai*; *Maria*, soţie; *Profira* şi *Maria*, fiice, 1832.

Stolnicul *Mihai Mavrodin* a fost căsătorit cu *Maria Iuraşcu*, soră cu mama lui Eminescu :

Juraşcu a avut patru copii :

Maria, căs. *Mavrodin*,

Raluca, soţia lui *Eminovici*,

Olimbiada, maică la *Agafon*, şi

Fevronia, maică la *Agafon*, iar la bătrâneţe s'a făcut schivnică, luând numele de *Sofia*.

Mavromati — Comisul *Ioan*; *Marghioala*, soţie; *Teoder Bantăş*, nepot, 1832.

Ion Mavromati Comis, fost epitrop pe la 1830, supus austrieccesc, moare în anul 1834 mart 17, după cum se vede din o jalbă a fratelui său mai mic, Neculai Mavromatis. Mai avea încă un frate Gheorghe *Caraghiozu* zis şi *Mavromatis*.

(Dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi).

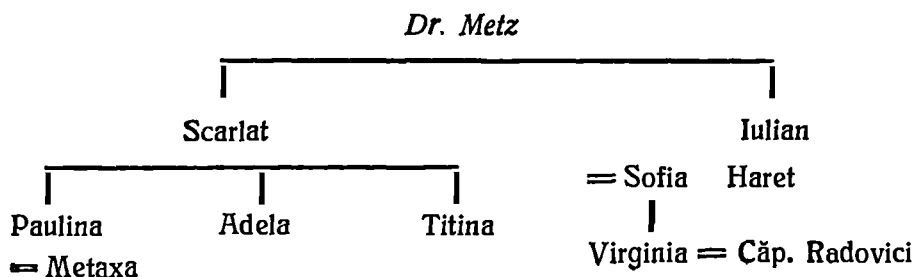
„La anul 1837, în 14 zile ianuarie, s’au săvârşit mai mică sorămea Maria Mavromati, care a fost starpă de fii şi s’a îngropat la biserică Sf. Dimitrie din Botoşani, alături cu soţul său, Comisul Ion Mavromati, care şi el săvârşindu-se din viaţă înainte de ea, la anul 1834 la 16 zile a lui martie, s’au îngropat tot acolo, ca un ctitor şi întâi începător a acei bisărici”.

(N. Iorga: Studii şi Documente, XVI, p. 57).

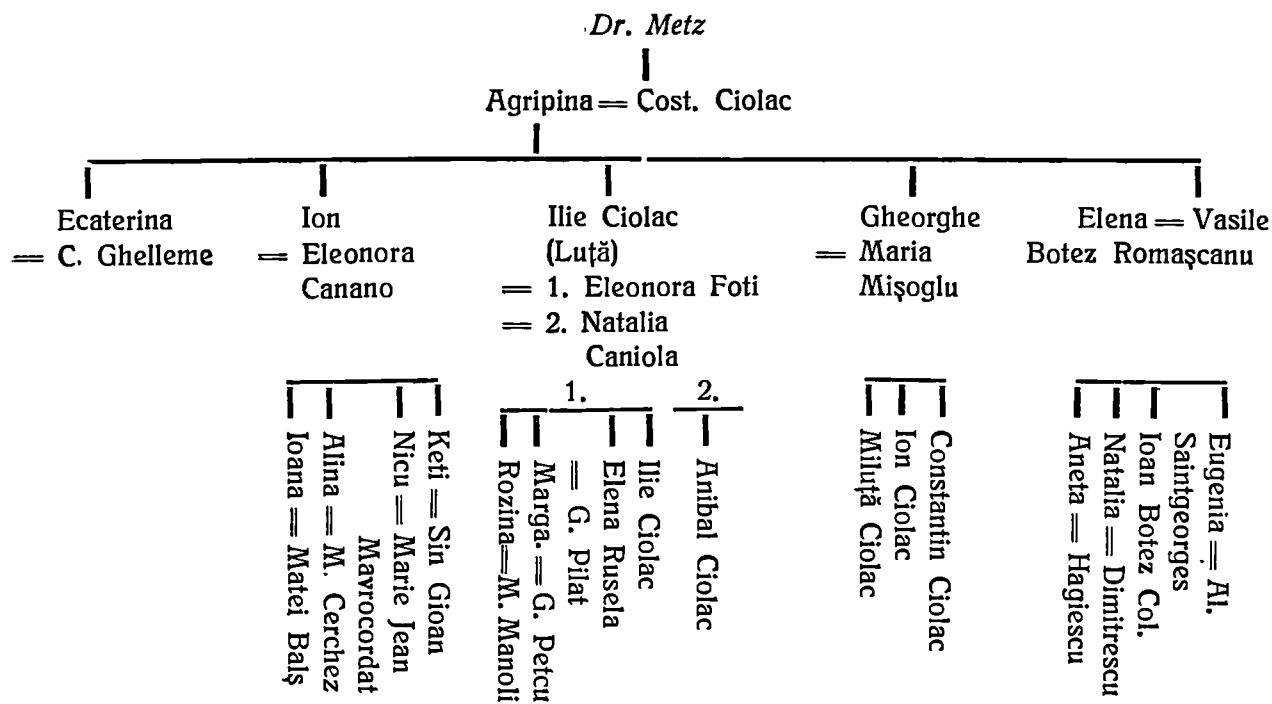
Meţu — doftorul *Gheorghe*; dumneei doftoroaia *Vârvara*; fii: *Scarlat* şi *Iulian*, 1832.

Doctorul *Metz* a fost însurat de două ori.

În prima căsătorie:

În a doua căsătorie :

Miclescu — Banul *Constantin*, 1803.

Miclescu — Banul *Iancu*, 1803. Vornic în 1820.

Miclescu — Aga *Scarlat*; *Maria*, cucoana D-sale; fii: *Iordachi*, *Neculai*, *Zoiţa*, *Zmaranda*, *Profira*, 1832.

În aceeaşi catagrafie, *Zoiţa* „fiica D-sale Aga *Scarlat Miclescu*” e trecută ca locuind în casă la Elencu a D-sale *Iordachi Canta Spatar*.

Aga *Scarlat Miclescu* era frate cu *Sofronie Mitropolitul* Moldovei, şi cu *Zoiţa* lui *Andrieş Başotă* dela satul *Şoldăneşti*, lângă *Folţiceni*.

La 1823 era în slujba tribunalului de Botoşani, şi în „*Condica foilor de calităţi*” găsim:

Alecu Miclescu, născut în satul *Cerviceşti* la 1803, mai 12.

A învăţat în Eşi: greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte.

Însurat; are un băiat.

Are moşia *Cerviceşti* dela Botoşani.

Mihail — Paharnicul *Vasile*, văduvoiu. D-lui *Mihalachi*, nepotul său. 1832.

Milu — Pastelnicul *Andrei*; *Safta*, soţie; *Neculai*, fiu. 1832.

Mitescu — Polcovnicul *Simion*; *Ruxandra*, soţie: *Marghioala*, *Safta* şi *Catinca*, fiice.

Catagrafia din 1832 zice; „şede în casa preotului *Dominte*”.

Morţun — Stolnicul *Ioan*; *Maria* soţie; *Dumitrachi*, *Gheorghe*, fii. 1832.

Stolnicul Iancu Morţun a fost căsătorit cu *Maria Moldovanu*.

Dela 6 oct. 1848 a fost privighitor la ocolul *Jijiei*, ținutul Botoşani. În „*Condica foilor de calităţi*” se spune:

Stolnicul Ioan Morţun, român, născut la 1802, în satul *Budenişa* din *Bucovina*.

A învăţat la şcoli private.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

E căsătorit şi are 2 copii.

Are moştenire o parte din trupul moşiei *Budenişa* din *Bucovina* şi a cumpărat o parte din trupul moşiei *Socrujeni*, ținutul Botoşani.

A mai fost cinovnic la giudecătoria Botoşani 13 ani.

(Despre Iancu Morţun se pot găsi informaţii şi în volumul „V. G. Morţun”, de D. Ioan Nădejde.—Bucureşti 1924).

Moţoc — *Panaite*, mazil. *Nastasia*, soţie; *Ilie*, *Alexandru*, *Eli-saveta*, *Maria*, fii. 1832.

Murguleţ — Căminăreasa *Elencu*, văduvă; fii: *Iancu*, *Costantin*, *Iorgu*, *Alecu*, *Scarlat* şi *Calipso*. 1832.

Mutencu — *Vasile*, mazil. *Casandra* soţie; *Gheorghe*, *Maria*, fii. 1832.

Neculce — Spatarul *Ion*. 1820.

Negruţi — Sărdaru *Iordachi*; *Catinca*, soţie; *Dumitrachi* şi *Iorgu*, fii. 1832.

Onicescu — *Anton*, sameşul ținutului Botoşani. *Teodor Buzdugan* umnat; *Elencu*, fiica sameşului, 1832.

Ouatu — Stolnicul *Dumitru*. 1820.

La 1825, *Sardarul Iordachi Ouatu* „era amestecat în administraţia poştilor Moldovei”, prin părţile botoşănene, şi era nepot al bătrânei Rariţa Talpă, femeie bogată, care pe lângă moşii în Basarabia şi în Moldova, avea şi case în Botoşani, lângă Sf. Neculai, în mahalaua Sfântului Gheorghe. (N. Iorga: *Familia Ouatul*, în *Analele Academiei Române. Memoriile secţiunii istorice*. Tom. XXXVI p. 931.)

Papadopol — *Constantin*, văduv. *Zoiţa*, fiică. 1832.

Pavalachi — Sărdăreasa *Zmaranda*, văduvă. 1832.

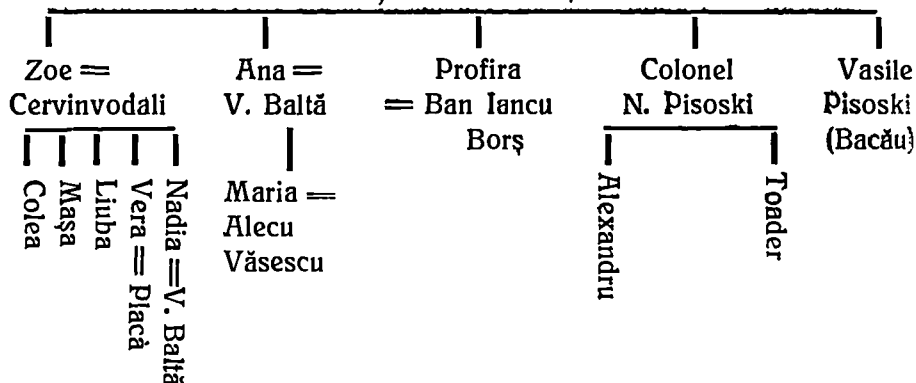
Petreu — Polcovnicul *Grigori*; *Ileana*, soţie; *Profira*, *Măranda*, *Zoiţa*, *Soltana*, fiice. 1832.

Pisoţchi — *Catrina*, văduvă. 1832.

Pisoţchi — Stolnicul Costachi, 1820.

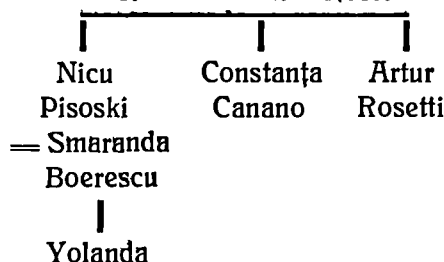
În catagrafia din 1832, trecut cu soţia *Marla*, şi fiii: *Vasile*, *Anica*, *Profira*, *Zmăranda*.

Stolnicul Costache Pisoţchi = o Brănişteanu din Basarabia.

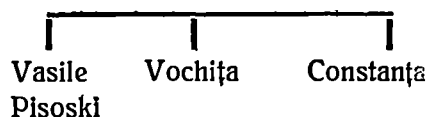

Vasile Pisoski căsătorit de două ori:

1. *Maria Matei Roset*

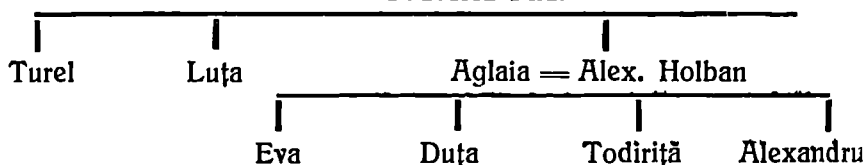
2. *Maria*

Stolnicul Costache Pisoski a mai avut doi fraţi şi trei surori. Un frate, *Tudurachi*, numit şi *Deli-boer*, n'a fost căsătorit.

Al doilea frate.

Allstar = *Todosica Pilat*

Surorile *Stolnicului* au fost:

Catinca, căs. cu *Ilie Ciolac*.

Zenaida, maică la *Agafon* şi

Safta, căs. Banul Vârgolici, care a avut o fiică *Maria*, căsătorită de trei ori: cu *Miclescu*, cu *Şerban Canano* şi cu *Păladi*, şi la urmă s'a călugărit la Agapia.

Pisoţchi — *Dumitrachi*, biv vătav la Vistierie; astăzi Poliţmaistru. 1832.

Pisoţchi — *Ioan*; *Ileana*, soţie; *Costachi*, *Tudorachi*, *Maria Savastia*, fii. 1832.

Pisoţchi — Sărdarul *Tudorachi*, holtei. „*Casuţa*, cumnată-sa văduvă; Toader şi *Maria* fii săi.” 1832.

În „Condica foilor de calitate” pe 1841 :

Sărdarul *Tudorachi Pisoţchi* preşedintele Eforiei, născut în Botoşani la 1791 august 3. A învăţat în şcoli publice, moldoveneşte şi greceşte. Vorbeşte: moldoveneşte, greceşte, sârbeşte, turceşte şi armeneste. Holteiu la 1841. Are o casă, 40 dugheni şi 3 locuri sterpe în Botoşani.

Pisoţchi — Căminarul *Vasile*. 1820.

Pitali — Căpităneasa *Maria*. 1820.

Popa — Pitarul *Iordachi*. 1803.

Popovici — Sărdarul *Costantin*; *Elenco*, soţie; *Iordachi* fiu, 1832

Prăjvan — Polcovnicul *Ioniţ*. 1803.

Racliš — Medelnierul *Grigori*; *Maria* soţie. 1832

Răhtivanu — *Ilinca*. 1803,

Ralet — Spatarul *Alecu*; soţie *Marghioala*; fii: *Dumitrache*, *Iancu*, *Catinca*, *Elencu*. 1832.

Romanov — Sărdarul *Enache*; *Safta* soţie. 1832.

Ruset — Vornicul *Vasile*. 1820.

Ruset — Spătarul *Costachi; Marghioala*, soţie. 1832. Ziditorul bisericii Roset, din Botoşani, la 1826.

Ruset — Paharnicul *Niculai*; soţie *Zoiţa*; *Iancu* şi *Marghioală* fii. 1832.

Sacară — Paharnicul *Ioniţă*; *Ralu*, soţie; *Marghioala* şi *Casuşa* fiice 1832.

Samurcaş — Doftor, citat în 1803, şi în catagrafia din 1832, cu fiii: *Pamenonda*, *Casandra* şi *Profira*.

Samurcaş — Comisul *Iordachi*; *Zamfira*, soţie 1832.

Sângiorzu — Medelnicerul *Tăoder*; *Catinca* soţie; *Gheorghe* fiu. 1832.

Sârbu — Polcovnicul *Petre*, văduv. 1832.

Scobihorn — Păhărniceasca *Maria* văduvă. Fii: *Costache* şi *Elenco* 1832.

Silion — Spatarul *Toader*. 1832.

Spătarul *Toader Silion* a avut trei fii: *Stefan*, *Costachi* şi *Teodor*. *Costachi* a fost căsătorit cu *Catinca Vârnav Liteanu* şi are un fiu: *Teodor Silion*.

Stefan Silion în 1849 sept. 5 a fost numit în slujbă la Isprăvnicia ținutului Botoşani, şi în „Condica foilor de calităţi” găsim:

Stefan Silion, român, născut în anul 1821, în Moldova.

A învăţat şi în Universitatea din Germania la Heidelberg.

Este doctor de pravile.

Ştie: franţuzeşte, nemţeste, greceşte, şi moldoveneşte.

Nu e căsătorit.

Sinescu — Logofătul *Gheorghe*, „Iftimia văduvă, *Gheorghe* fiul ei, *Manolachi* tij, şi *Maria*, şed în casele Sărdarului *Ene Cocotă*”. 1832.

În „Foile de calităţi a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani”, pe anul 1837, găsim:

Gheorghe Sânescu, născut în Eşi, la 1806 iulie 20.

Ştie ruseşte, greceşte şi moldoveneşte.
Insurat, fără copii.

Sterie — Paharnic. 1820.

Știhi — Clucerul *Gheorghe*; *Catinca*, soție; *Costache*, *Vasile*, *Elenco*, *Profira*, *Zamfira*, fii. 1832.

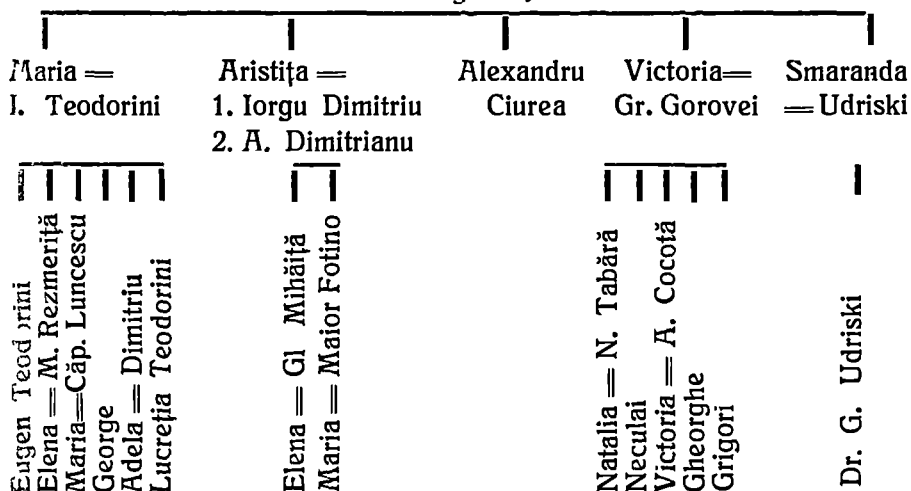
Sturza — Visternicul *Grigoraș*, 1833.

Sturza — Visternicul *Sandu*. 1820.

Șanu — Maiorul *Anastasă*; *Mariu*, soție; *Anica*, *Savasta*, *Soltana*, fiice. 1832.

Savasta, fiica Maiorului Șanu, s'a măritat cu *Gheorghe Dimitriu*, fiul *Casandrei*, fata lui *Vasile Ciurea*, dela *Tâmpești*, lângă *Folticeni*, și are următoarea genealogie :

Savasta = Gh. Rogalski, zis Dimitriu

Șendre — Paharnicul *Costache*; *Elenco*, soție. 1832.

Talianu — *Dimitrie*, treti Visternic. 1803.

Talianu — Agram. 1820.

Tăutu — Mihai. 1820.

Tăutu — Medelnicerul *Stavarachi*. 1820.

Tăutu — *Medelnicereasa Catinca Tăutuleasa*, văduvă, cu fiii *Iordache* şi *Iancu*. 1832.

Văduva Catinca Tăutuleasa este soţia lui *Valachi Tăutu*, şi fiu ei *Iordache*, este poetul *Gh. Tăutu*.

Gh. Tăutu s'a născut, în Botoşani, la 17 iulie 1823.

Despre el a scris d. Ion Gane un mic studiu, în ziarul „Epoca”, din 14 iulie 1923, cu prilejul împlinirii a 100 de ani dela naşterea poetului. Reproducem, în întregime, acest interesant articol :

Gh. Tăutu

La 17 Iulie se împlinesc o sută de ani dela naşterea poetului *Gh. Tăutu*.

Comemorările care, dela un timp încoace, se țin lan şi la noi în ţară, mai scapă din vedere, din când în când, pe câte un scriitor mai modest, dându-l uitării. E cazul lui Tăutu.

Acest poet trebuie însă cu atât mai mult amintit, cu cât versurile lui nu formează numai obiectul de studii a istoricilor literari, ci ele răătăcesc şi azi pe buzele copiilo de şcoală, fără a se pomeni autorul :

*A trecut iarna geroasă,
Câmpul iată-l înverzit,
Rândunica cea voioasă,
La noi iarăş a sosit..*

E constatat doar faptul că, în toate literaturile există opere cari trăesc în conştiinţa poporului mai mult decât autorii lor şi invers, autori despre care se vorbeşte mereu fără a le fi cunoscută îndeajuns opera. Tăutu face parte din prima categorie şi poate e mai bine aşa.

Născut în Botoşani, Tăutu se trăgea, după tată, din vechea familie moldovenească Tăuteleasă, iar după mamă din familia Adamescilor. În viaţă a întâmpinat multe nevoi.

Rămas încă de mic orfan de tată, fu crescut şi îngrijit de mama sa. În urma unui proces însă, mama pierdu cele două moşii rămase dela soful ei, din venitul cărora se întreţinea ea şi copilul. Tăutu, după ce făcu clasele primare în oraşul natal, ne mai putând studia mai departe din lipsă de mijloace, intră funcţionar la ministerul de justiţie din Iaşi. Dar, după doi ani şi jumătate îşi dădu demisia şi ajutat de amicii săi, rămase să studieze în particular. S'a amestecat şi în politică, luând parte în 1848 la mişcarea progresiştilor împotriva aristocraţiei. În acelaş an se însură şi se retrase la ţară, ocupându-se cu agricultura tot restul vieţii.

Activitatea literară şi-a început-o Tăutu pe la 1840 când, în satire biciui moravurile societăţii româneşti de pe atunci. Primul volum de versuri îl tipări în 1862 la Iaşi, mulţumită abonamentelor făcute dinainte pe la cunoscuţi. Cele 38 de poezii din acest prim volum se caracterizează printr'un fond limpede şi o versificaţie corectă şi uşoară, cum rar se mai întâlneşte la scriitorii contemporani. Nu e nimic silit în poezia lui Gh. Tăutu.

Unele din poeziile lui,—după cum am arătat,—au devenit populare, cum ar fi cu bucata „Românul” din primul volum:

*Veacuri triste, întunecoase ,
Peste capu-mi au trecut,
Cu mi oarde furioase
Prea adesea m'am bătut...etc.*

Acelaş lucru s'a petrecut şi cu cea intitulată „Ţara mea”, pusă şi pe muzică şi din care să-mi fie permis a desprinde, pentru sinceritatea şi frumuseţea lor naturală, câteva rânduri ;

*Ţara mea are câmpii mănoase
Dealuri înalte cu mândre flori....*

şi aşa mai departe :

*Ţara mea are neveste brune,
Neveste blonde cu ochii vii,
Cu sânuri albe, cu inimi bune,
Cu cosiţi negre şi aurii.*

*Are copile ca nişte zâne,
Ce-or ce durere cumplită, grea,
Cu-a lor privire pot să aline,
Ah, eu sunt mândru cu ţara mea !*

Sentimentul dragostei de ţară revine adesea în poeziile lui. Tăutu a mai scris epistole, cântece comice, canţonete, fabule, drama „Un ajutor la timp” tragedia „Văduva Carpaţilor”, precum şi poema istorică „Rarişa sau cerdacul lui Ferent”.

Meritul lui stă însă mai cu seamă în poeziile satirice. El satirizează scăderile societăţii de pe atunci, cu un spirit destul de înţepător :

*S'a schimbat mitologia
Muzele prin lux s'avânt,
Iar „Pegas”, bată-l urgia,
Cere şea şi frâu d'argint.
„Pastorale” n'ar mai face
Nici chiar însuşi Florian :
Omului azi banu-l place,
Fie-n rasă sau caftan.*

...Desigur că poeziile lui Gh. Tăutu nu sunt creaţiuni. Dar aşa cum sunt, prin limpezimea, sinceritatea şi forma lor curgătoare, ele dovedesc îndeajuns talentul acestui poet.

Faptul că în nici o istorie de până acum a literaturii noastre nu se vorbeşte aproape nimic despre Gh. Tăutu, constituie fără îndoială o *nedreptate*, care să sperăm că până la 1970—centenarul *morfi*l poetului,—va fi înlăturată.

Tăutu — Sardarul *Filipachi*. Anica, soţie; *Gheorghe*, fiu. 1832.

Teodor — Stolnicul *Neculai*. *Ileana* soţie. Fii: *Manole*, *Zoiţa*, *Anica*, *Balaşa*, *Marghioala*. 1832.

Un *Panaite* **Teodor** era cilen Eforiei de Botoşani, în 1843. Despre el se spune în „Condica foilor de calităţi”:

Născut în Botoşani la 1798.

Căsătorit; are trei băeţi şi o fiică.

Are două dugheni şi o casă.

Ştie moldoveneste şi greceşte.

În condica pe 1846, când era „candidat” la Eforie, avea 4 fiş şi 2 fiice.

Teohari — Paharnicul *Costantin. Ecaterina*, soţie. Fii: *Anastasă, Ileana, Agripina*. 1832.

Timuş — *Zmaranda* Timuşoaia, văduvă. „Fii, *Gheorghe Timuş* supus austriecesc, şi *Costaşi*”. 1832.

D. George Mavrocordat a binevoit să ni puie la îndămână documentele moşiei Curteşti, din care am cules următoarele informaţii :

Un document din 1827 vorbeşte despre *Gheorghe Timuş* fiul *Smarandei*, soră cu *Zoiţa*, mama lui *Fotachi* şi *Iordachi Romanov*, cari au un unchiu pe *Dumitrachi Radu*, poreclit *Bran*, care a măritat pe *Smaranda* după *Iordachi Timuş*.

Zoiţa, după un document din 1805, este fiica lui *Neculai Şeptelici*, cumnată cu *Iordachi Timuş*; are judecată cu *Dumitrachi Radu* fratele *Mariei*, mama lor, cea întâi a mortului *Şeptelici*. După moartea *Mariei*, s'a însurat cu *Maria*, fata *Perjului*, cu care a făcut o fată, *Catrina*.

Document din 1806: *Iordachi Timuş*, ginere lui *Dumitrachi Radu* Căpitan, e căsătorit cu *Smaranda*, fiica lui *Neculai Şeptelici*, nepoata lui *Radu*.

1828: *Fotachi* şi *Iordachi Romanov* fraţi, sunt fiii *Zoiţei*, sora *Smarandei*, amândouă fiice ale lui *Neculai Şeptelici* şi a *Mariei* fiica *Radului Cekmak* (Ciokmak?).

1790: *Kiriac Cărstian* are nepot pe *Dumitrachi Radu*, feciorul *Ilincăi Radu* şi *Sardarul Kiriac Cărstian* se judecă cu *Medelnicearea Zoiţa Jionesei*, care i-ă împresurat moşia Curteşti.

1786: *Safta Brănoae*, fiica răposatului *Gheorghişă Cărstian*, are frate pe *Pitar Kiriac Cărstian*.

1812: *Vasile Kiriac, Sardar*, are moşia Curteşti, alături cu sătenii lui *Zaharla Juan*.

1817, februar: Testamentul lui *Dumitrachi Radu*.

1795: Dieata *Sardarului Kiriac Cărstian*; are fii pe *Iordache, Costache, Panait, Dumitrache, Stefan*, îi lasă moşie în judeţul *Putna*, şi *Vasile*, căsătorit. Are soţie pe *Smaranda*.

1805: *Ceauş Dumitrachi Cristian* are Curteştii. Hotarnică de Paharnicul *Ioan Tăutu*.

1809: *Dumitrachi Kiriac* „biv ceauş de aprozi”

1828: *Spatarul Toader Kiriac* vinde *Mariei Roset* moşia Curteşti.

1844: *Gheorghe Timuş* vinde *Banului Iordachi Boian* cinci părţi din a opta parte din Curteşti. Are soră pe Balaşa.

1828: *Dumitrachi Radu* moare.

Ureche — Sulgereasa *Marghioala*, văduvă. 1832.

Varlaam — Căminarul *Costachi. Nastasiica*, soţie. 1832.

La 1843, *Aga Costachi Varlaam* era prezident al Eforiei la Botoşani, şi în „Condica foilor de calităţi“, găsim:

Aga Costache Varlaam, prezident Eforiei, născut în Botoşan la anul 1800.

Căsătorit, fără copii.

Are casă şi dugheană în Botoşani.

A fost la 1828 ispravnic ținutului Herţa.

Ştie moldoveneste şi greceşte.

Varlaam — Spatarul *Gheorghe. Smărăndiţa*, soţie. Fii: *Ioan* şi *Elencu*. 1832.

Varlaam — *Grigore. Elencu*, soţie. *Costache*, fiu. *Maria* soacr D-sale. 1832.

Varlaam — *Profira*, văduvă; şede la *Enache Hăgienciu*, supu. austriecesc, văduvoiu 1832.

Vârnav — Stolniceasa *Catinca*, văduvă, *Marghioala*, fiică 1832

Vârnav — Banul *Enache*. 1803.

Vârnav — Stolnicul *Ioniţă*, la 1803: Spatar la 1820.

Vârnav — Comisul *Iordache. Nastasica* soţie. 1832

Vârnav — Postelnicul *Ioan. Maria*, soţie, *Profira*, fiică. 1832

Vârnav — Băneasa *Maria*. 1820.

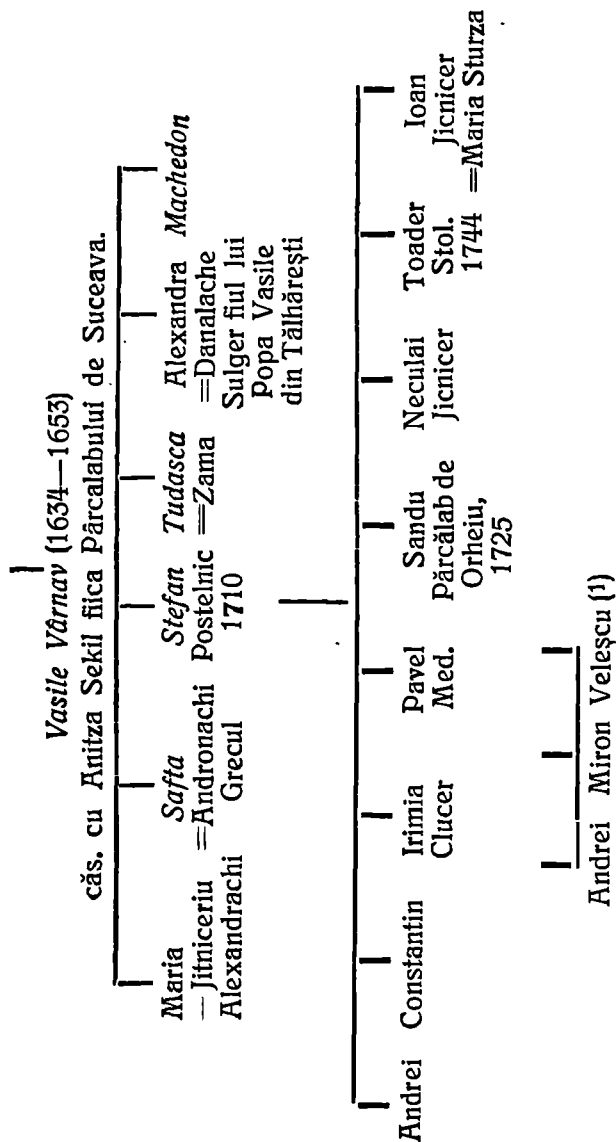
Vârnav — Căminarul *Petrache*. 1803.

Vârnav — Postelnicul *Petrache. Nastasica*, soţie. Fii: *Alecu, Grigore, Neculai, Costantin, Ion* şi *Ileana*. 1832.

Familia Vârnav, veche şi foarte numeroasă, are un arbore de familie începând de prin 1631, alcătuit din vechime; originalul nu se cunoaşte, dar d. G. Vârnav, din Folticeni, posedă o copie din 1868, pe care este scris: „Prescris pe curat de mine subsemnatul la 1868, octombrie 20 zile, *Gedeon fon Varnav*, numitul în mirenie *Iordachi fon Varnav*, fi

a Post. Ioan Varnav¹. Acest arbore a fost completat de d. G. Vârnăv.

Irimia Vârnăv, ot Cerneşti, diac în 1621, cel ce au venit de la Varna din Bulgaria, şi au fost ginere a Hatmanului Dinga,

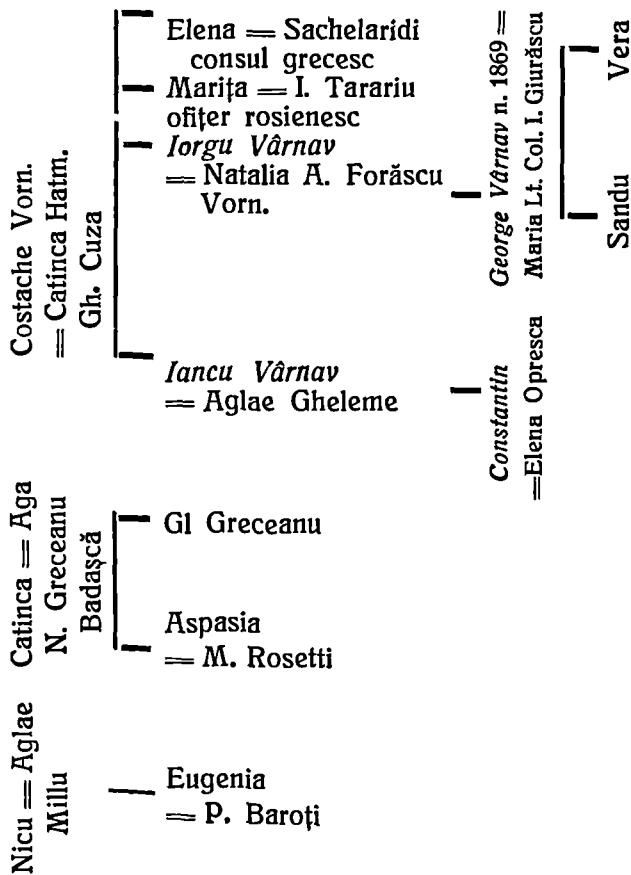
1. — În arborel lui Ghedeon fon Varnav, este această însemnare: „Aceşti trei sânt co-
lătorii a lui Irimie Varnav Clucer, şi a lui Pavel Varnav Medelnice, din cari aceştia se trag
Varnaveştii ce sînt în ţinuturile din gios, şi Toderaşcu Varnav dela Petle de lângă Folticen), a
ăria fiu este Iordache Varnav, ginerile Ghişescului dela Dorohoiu, iar despre Varnaveştii din
Băsarabia se arată mai sus”.

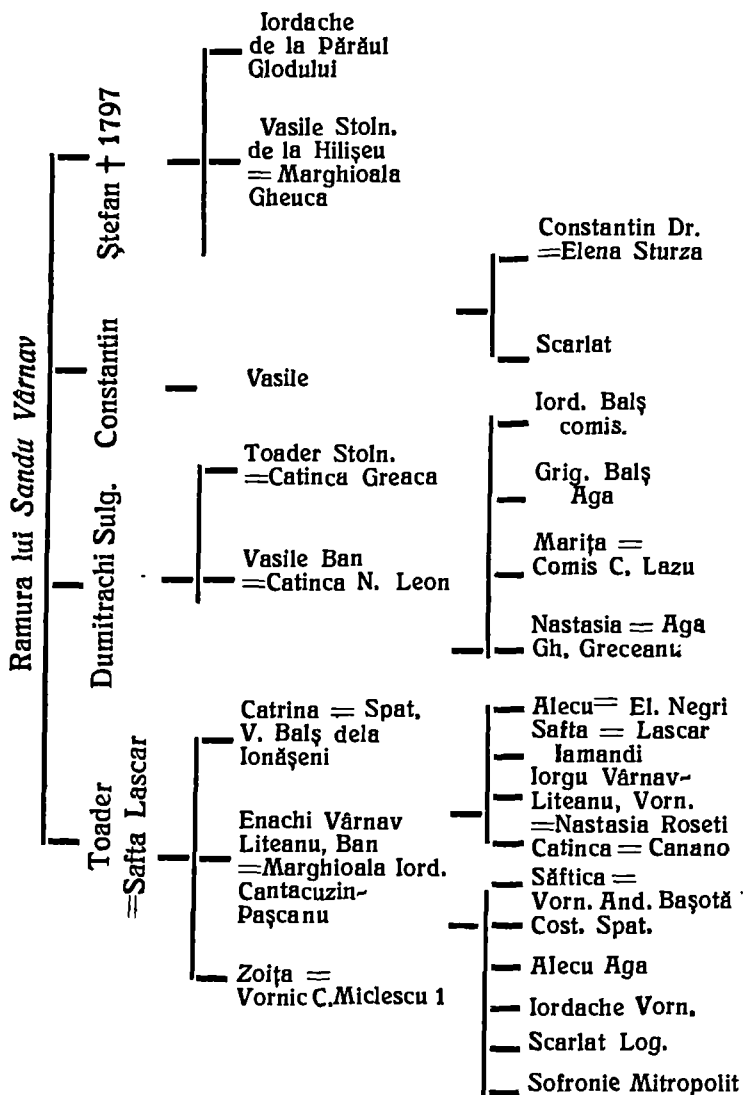
Ramura lui Ion Vornav

Constantin, Ban, 1770
= Safta Sturza, vară primară
a Logof. Mihai Sturza¹⁾

- *Ilîncă* = Const. Roset Aga
- *Zoiţa* = Lupu Balş Logof.
- *Petrache* Post. = Nastasiica lui Man. Dimachi Log.
- *Smaranda* = Andronachi Donici Logof.
- *Mărioara* = V. Krupenski Spat.
- *Manolachi*, Stol. = Todosiica Rusu (Basarabia)
- *Ioan*, = Post. 1815 = Mariţa fata lui Toma Dimachi Post apoi Shimonah Teodor
- *Safta* = Ilie Cantacuzin Aga
- *Alecă Vârnăv* Spat.
- *Nicu* = Aglae Millu
- *Costin*
- *Ierodiacon Ilarion*
- *Catinca* = Aga M. Greceanu Badaşcă
- *Costache Vorn.* = Catinca Hatm. Gh. Cuza
- *Iordachi* fon Vârnăv
- *Ştefan* fon Vârnăv
- *Catinca* = Post. V. Krupenski
- *Profiriţa* = Vorn. Andrieş Başotă
- *Iancu Cantacuzin* Logofăt
- *Kniază C. Cantacuzin* = Catinca Giurge Căm.
- *Alecă Cantacuzin* = Elena Gl. Mavru
- *Ilisei Cantacuzin* Spat.

1.— D-l Octav George Lecca arată că Banul Const. Vârnăv a fost căsătorit cu Ilea a Buhuş.

1.— Vornicul Const. Miclescu este fiul Banului Sandu Miclescu şi a Saftel, fiica Paharnicului Iordache Silton.

Constantin Dr.
=Elena Sturza

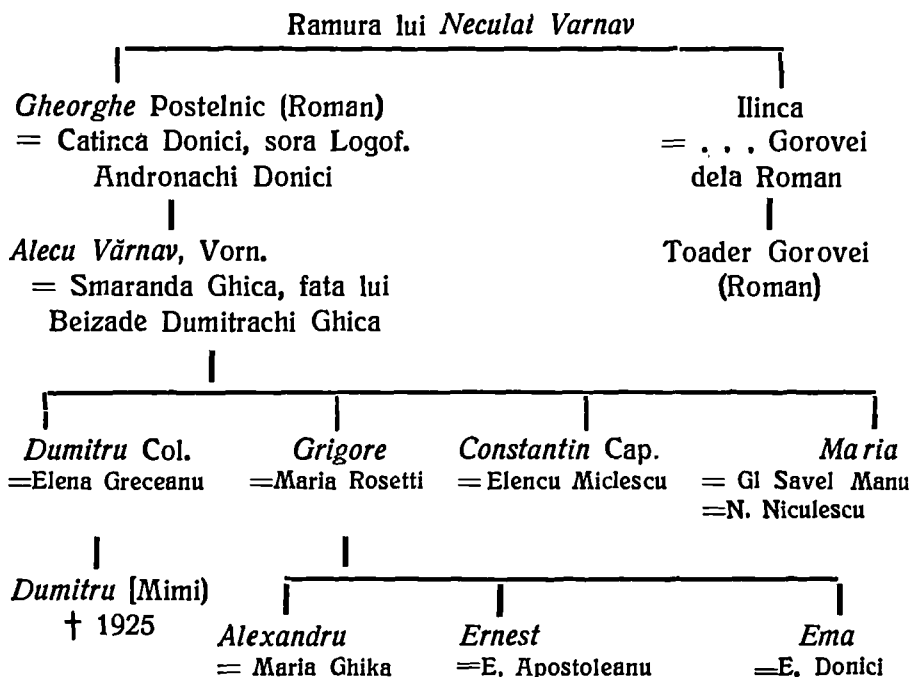
- Maria
- Vasile
- Scarlat

Iorgu Vărnăv Liteanu Vorn.
=Nastasia Roseti

- Iorgu dela Liteni
= Catrina Silion
- Smaranda
= D. Henţescu
- Maria =
Col. E. Casimir
- Natalia =
I. Paladi
- Safta =
G. Beldiman
- Elena =
T. Cristescu
- Alexandru
= Lucia
Cogălniceanu

- Lucia
= C. Crupenschi
- Caterina =
Col. Romanescu
- Mihai
- George
= El. Corjescu

Alexandru

Ghedeon fon Varnav, care a transcris arborul vechiu al familiei Vărnăv, scrie următoarele ;

Istoria boerilor Vărnăveşti ce sînt în Basarabia

Până a nu se deslipi Basarabia de Moldova, se afla la moşia Ionăşenii, lângă Dolina, în ţinutul Dorohoiul, trei boeri fraţi: Ilie, Costache şi Neculai (sau Toader) de familie Perjeşti, carii după luarea Basarabiei de către Rusia s'au mutat cu locuinţa în Basarabia, la ţinutul Hotinului, şi după statornicirea guvernului rosienesc, rânduindu-se o comisie cercetătoare de toţi adevaraţii dvoreni (nobili) ce se afla în acea nouă gubernie, au voit şi D-lor trei fraţi Perjeşti de a fi trecuţi în Cniga dvorenilor, însă cu numire de Vărnăveşti, iar un moş al meu, ce era trăitor în Basarabia, Stol. Manolachi Varnav, fratele a tatălui meu, au protestat a lor numire de Vărnăveşti, şi au rămas d-lor netrecuţi în

Cniga dvorenilor. Apoi la 1822, când turcii se aflau în Moldova, și eu subsemnatul eram bejănărit în Bucovina, cu toți ceilalți boeri moldoveni, am trecut cu familia mea în Basarabia, mergând să mă așez cu locuința la moșia Jorile din ținutul Orheiului, ce era zestre a soției mele, necunoscând însă locurile pe acolo am rătăcit drumul și apucându-ne noaptea pe o vreme ploioasă și cumplită, umblam prin întuneric nemernici pe câmpii pustietății, iar un glas a unui câne ne-au îndreptat la un sat ce era tocmai pe moșia acelor trei boeri Perjești, și întâlnind pe un țăran ne au dus la casa stăpânească târziu pe când boerii se culcase, trezindu-i însă o slugă și spuindu-le că un boer din Moldova, Comisul Iordachi Varnav se află la poartă, s'au sculat d-lor boerii îndată și ne au primit cu mare dragoste. După ce am intrat dar în odaia de primire, am întrebat pe d-lor în a cui casă am cinste și norocire a mă adăposti în această noapte, iar unul dintre d-lor mi-au răspuns: Noi sântem trei frați, Ilie, Costache și Neculai (sau Toader, bine nu țin minte), iar istoria noastră vom spune-o dv. mai pe urmă. După obișnuitele dar ceremonii a unei nobile primiri, istorisindu-mi despre d-lor cele de mai sus arătate, adică, cum d-lor au vrut să se treacă în Cniga dvorenilor sub nume de Varnavești, și cum moșul meu Manolachl i-au împotrivit, m'au rugat apoi să-i ajut, dându-li o mărturie că d-lor sunt cu adevărat Varnavești, spre a se putea trece în Cniga dvorenilor. Eu dar acel ce deapururea am simțit o nespasă mulțămire în sufletul meu la tot prilejul ce mi se înfățișa de a ajuta la soarta altuia asemenea mie, le-am răspuns că mărturia poate fi socotită falsă, dar după vre-o două luni, când eu voi fi cunoscut guvernului, să meargă unul dintre d-lor la Chișinău, și fără a spune că d-lor au avut întâlnire cu mine, să deie o proșenie la comisia dvorenștii cu rugămintă, fiindcă au auzit că un boer dela Moldova de familia Varnav, anume Comisul Iordachi Varnav, fiu a Post. Ioniță Varnav, au venit acum în Basarabia, și se află cu locuința la moșia Jorile, în ținutul Orheiului să se facă întrebare acelui boer

de suntem noi Varnaveşti ori ba, după care comisia îmi va face mie întrebare, şi eu voi face răspuns care va fi mult mai bun decât mărturia. Urmând dar d-lor după a mea povăţuire, şi făcându-mi comisia întrebare prin povescă, am răspuns că d-lor trei fraţi Ilie, Costache şi Neculai sunt cu adevărat nu numai de familie Varnav, dar şi în înrudire de aproape cu mine. După care apoi d-lor trei fraţi s'au trecut în Cniga dvorenilor cu numire de Varnavi, din carii se trag Varnaveştii cei din Basarabia.

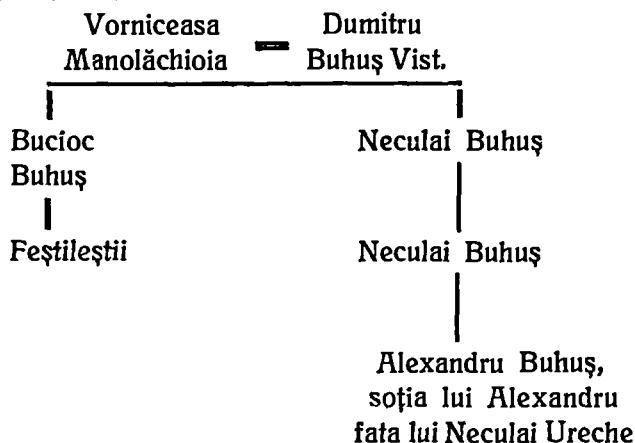
1868 octombrie 20.

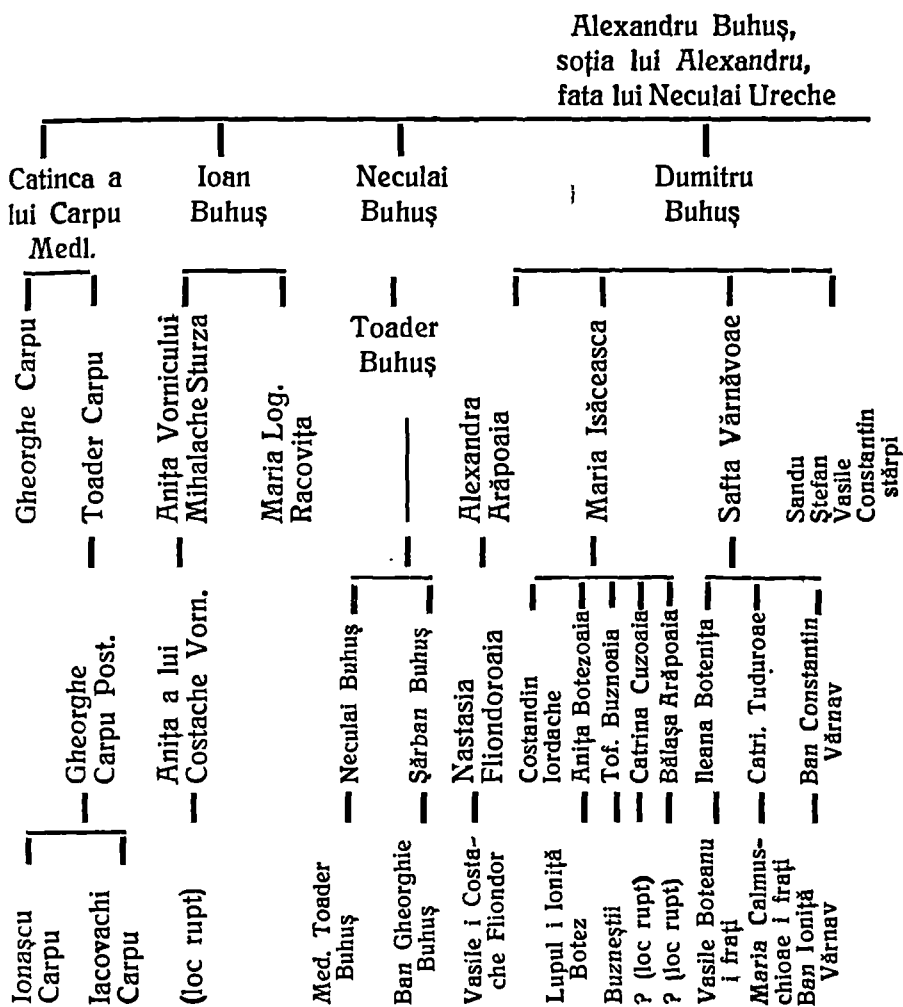
Ghedeon fon Varnav, numit în mirenie Iordachi fon Varnav.

Familia Vărnnav se înrudeşte cu familiile *Luca* şi *Buhuş*.

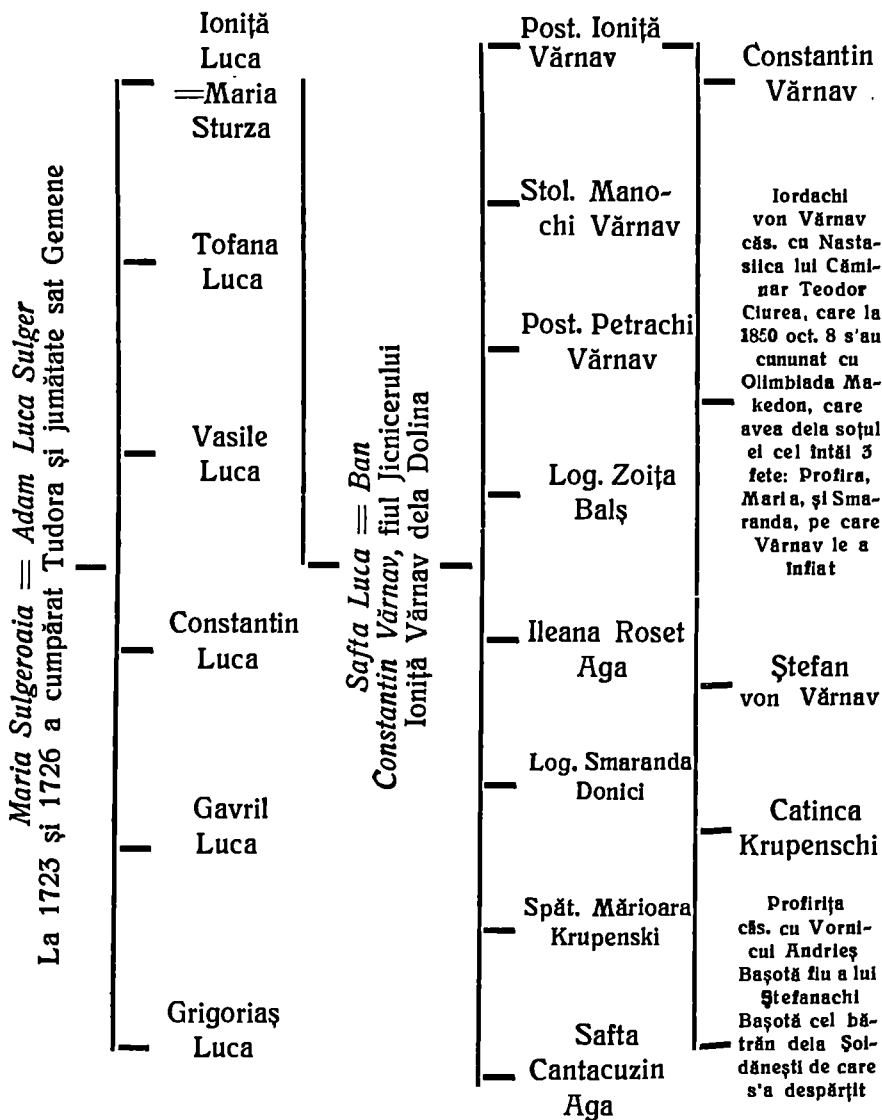
D. George Vărnnav ni-a comunicat două spiţe de familii. Pe una este această însemnare: „Copie de pe spiţa neamului întocmai după aceia ce este la Dumnealui Stolnic Ioan Keşcu. 813 dechemvri 22”.

Spiţa este aceasta:

Spiţa familiei *Luca* este aceasta :

În «Condica foilor de calitate» găsim ;

Dumnealui *Colonel Costin Vârnav*, român, născut la anul 1816, în Botoşani.

A învăţat în pensioane şi şcoli publice.

Ştie: româneşte, franţuzeşte şi nemţeşte.

Nu e căsătorit.

A fost 16 ani aghiotant domnesc.

Astăzi 1852 este adjutant domnesc şi ispravnicul ținutului Botoşani.

În dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi, se vede că a 3 octombrie 1834, *Costache Vârnav*, fiul răposatului *Căminar Vasile Vârnav*, cere a se rândui un epitrop asupra averii rămasă dela părintele său, şi dela moşul său, răposatul *Căminar Iordachi Vârnav*, fiindcă dumnealui voeşte a merge în altă ţară, şi aice mai rămâne un frate al său nevârstnic.

Căminarul Vasile Vârnav, fiul *Medelnicerului Constantin Vârnav*, are în 1813, şi fusese însurat cu *Maria Gheuca*, fiica *Stolnicului Constant Gheuca*, şi-i mai rămân trei copii nevârstnici.

Testamentul său are data de 28 februar 1813.

După moartea *Căminarului*, nevasta lui se mărită cu un Spatar Roset.

Vasiliu — Iani. *Maria*, soţie. Fii: *Tudurachi*, *Eufrosina*, *Ileana*, *Dimitrie*, *Zamfirachi*. 1832.

Ventura — Comisul Alecu. 1832.

« La anul 1838 în 8 zile a lunei noemvrie s'au săvârşit soacrărea *Postelniceasa Maria Ventura* şi s'au îngropat la biserica *Vovidenia*, din Botoşani, unde s'au adus şi oasele soţului ei, *Postelnicul G. Gori Ventura* ».

(N. Iorga, Studii şi Documente, XVI, p. 57)

Zapan — Ilinca Zăpănoaia, văduvă. *Sandulachi*, *Maria* fii. 1832.

Tagma bisericească

În catagrafia din 1832, după ce se înşiră toate familiile boereşti care locuiau, în acel an, în Botoşani, se arată familiile slujitorilor bisericeşti, cu aceiaş amănunţime ca şi la boeri. Slujitorii fiecărei biserici sunt indicaţi cu soţiile, copiii şi servitorii lor, ba chiar şi cu numărul de animale ce posedă fiecare.

Deşi preoţii sunt înglobaţi sub aceiaş numire: „clasul mai de gios“, împreună cu meseriaşii, armenii, evreii, şi ȝiganii, este incontestabil, însă, că a existat o mare deosebire între aceste clase, atât, în drept, faţă cu legile care ne au cărmuit totdeauna, cât şi în consideraţia pe care o avea clasa diriguitoare, boerimea, pentru preuţi şi pentru ceilalţi locuitori.

Trebuind să vie în contact cu preuţii, ca interpreţi între Dumnezeu şi oameni, boerimea nu-i putea considera ca nişte „paria“, ca pe mulţimea populaţiei. Între boeri şi preuţi erau oarecare relaţiuni impuse de tradiţiuni. La botezuri, la nunţi, la înmormântări, trebuia ca preuţii să facă parte dintre persoanele care mâncau la masa familiei; cu ocazia spovedaniilor, preuţii intrau în intimităţile şi misterele vieţii boerilor. Era, prin urmare, lucru aşa de firesc că nu se confunda un preut cu marea mulţime, şi faţă cu înprejurarea că un fiu de preut nu se întorcea niciodată în masa poporului de ţară, din care se recruta preuţimea, preuţii ar putea să fie socotiţi ca sămburele în jurul căruia s'a născut burghezimea noastră, care, în ţările române, nu a ajuns la desvoltarea pe care o are în occident.

Tagma bisericească din Botoşani, în 1832, se compunea din următorul personal :

Biserica Trei-Erarhi.

Erei Sandu, săchelar. Presvitera Paraschiva. Vasile, Neculai, fil.

Erei Aftanasă. Catrina presviteră. Gheorghe, Chirilă, Dumitru.

trache, fii.—Teodosie psaltul la această biserică, în ogradă la Dumneei *Elencu Costin*.

Erei Gheorghe. Maria presviteră. *Vasile, fiu,*

Biserica Sf. Ion Botezătorul.

Erei Ion.

Erei Vasile. Maria presvitera.

Erei Gheorghe. Savasta presvitera. *Ana, soră* presviterii.

Manolache Vasiliu, psalt.

Matei Ivanovici, dascal. Maria, soția lui.

Biserica Sf. Neculai.

Iconom Ilie. Maranda, presvitera. Luca, Gheorghe, Ruxandra, Profira, fii.

Sakelarul Dimitrie. Maria presvitera. *Costache, Mihalache, Ioan, Vasile, Safta, fii.*

Erei Aftanasie. Catrina presvitera. *Zoița* fiică. *Mihalache „brat“* sfinției sale.

Dimitrie dascal. *Maria* soț.

Iconom Ilie dela Sf. Gheorghe.¹ *Ana* presviteră. Fii: *Costache, Anastasache, Zamfira.*

Ion Corvin, pălimar la Sf. Vasile. *Casandra, soț* lui. Fii: *Gheorghe și Măriuța.*

Erei Gheorghe zet *Erei Petre, fără* popor. *Catrina* presvitera.

Fii: *Dumitru, Elisaveta, Maranda, Maria, Soltana.*

Dumitrachi Zugravu, dascal la Sfinții Voevozi. *Maria* soț.

Maria presviteră a preutului *Sileon, văduvă.*

Chirilă, dascal la Sf. Gheorghe. *Smaranda, Ileana, fiice.*

Rarița presvitera, văduvă a preutului *Gheorghe. Fiică:*

Zamfira. Calinica monahia, mama presviterii.

Biserica Sfinții Voevozi.

Iconomul Gheorghe 1). *Maria* presvitera. Fii: *Iancu, Smaranda și Catinca.*

Preutul Manole. Nastasia, soție. Fii: *Costache, Maria, Catinca și Elencu.*

1. — Iconomul Gheorghe Popovici Gheorghiu este tata Mitropolitului Iosif Gheorghian.

Sachelarul Constantin. Balaşa, soţie. Fii: Gheorghe şi Alexandru.

Iftime dascal. Domnica, femeia lui.

Biserica Sf. Spiridon.

Iconomul Iftime, văduvoiu.

Preutul Gheorghe. Ana preuteasa.

Preutul Iordachi, văduvoiu.

Preutul Neculai. Ileana, soţia sa.

Mihalache psalt. Zamfira, soţie.

Preutul Aftanasă. Paraschiva preuteasă.

Preutul Teofan, văduvoiu.

Iordachi pisalt. Smarandă soţie.

Ion Diaconu. Safta soţie.

Maria preuteasa, văduvă. Catinca fiica sa.

Biserica Pogorârea Duhului Sfânt.

Preutul Manole. Ileana preuteasă. Fii: Gheorghe, Apostol, fratele lui Manole.

Preutul Vasile. Săvastia, preuteasa. Fii: Costachi, Ioan, şi Ileana.

Preutul Niculai. Safta preuteasă.

Maria preuteasa, văduvă. Fii: Vasile şi Zoiţa.

Ana preuteasa, văduvă. Fii: Ioan dascal, Olimpiada.

Ierodiaconul Gheorghe, văduvoiu, zet Ana preuteasa.

Dumitru, brat, diiacon.

Sultana preuteasă, văduvă. Fii: Costache, Catrina.

Biserica Sfinţii Apostoli.

Preutul Vasile, Iconom. Ana, preuteasă. Fii: Neculai, Ion, Maria Ecaterina.

Preutul Vasile. Ecaterina, preuteasă. Fii: Grigori, Zoiţa.

Vasile, dascal bisericeii.

Maria, preuteasă, văduvă.

Caterina, preuteasă, văduvă.

*Preutul Ion. Zoîţa, preuteasa. Fii ; Neculai, Anica.
Ioana preuteasa, văduvă. Fii: Tudorache, Catrina.*

Biserica Preacuvioăsei.

*Preutul Vasile Icănomul. Catinca, preuteasa. Fii: Manolică,
Maria, Zoîţa, Dafina.*

*Preutul Ion, văduvoiu. Iancu, fiul său. Costachi nepotul său.
Gheorghe Bădărău, dascal.*

Ilie eclesiarh.

Preutul Gheorghe. Ileana preuteasă. Vasile fiu.

*Preutul Tudorache. Profira, presviteră. Zamfira, Catinca, fii.
Diaconul Costandin. Ecaterina, diaconiţa.*

Biserica Sfinţilor Impăraţi Constantin şi Elena

*Preutul Tanasă Iconom. Maria Iconomiţa. Neculai, Ileana,
Rabeica, fii.*

Gheorghe, dascal, holteiu.

Dumitru sin Neculai, holteiu; tij.

Biserica Sf. Dimitrie.

*Preutul Dominte Iconom, văduvoiu. Fii: Neculai, Toader
Smaranda.*

*Părintele Dimitrie, săchelar. Ecaterina, preuteasa. Fii: Va-
sile, Ion, Maria, Zamfira, Casandra, Zoîţa.*

*Preutul Gavril. Evdochia, preuteasa. Fii: Mihalachi, Neculai,
Maria, Catinca, Ileana.*

Gheorghe Ilie, psalt.

Dumitru eclisiarc.

Biserica cu hramul Vovidenia.

*Preutul Iordachi. Iustina, preuteasă. Fii: Alexandra, Ioan,
Nastasia.*

*Preutul Ioniţă. Zoiţa, preuteasă. Fii: Ileana şi Profira.
Diiaconul Neculai. Ileana diiaconiţa. Ion, fiu.
Dumitrache, dascal. Nastasia, maica sa, văduvă.
Preutul Gheorghe, fără popor. Paraschiva, preuteasa. Fii:
Iordache, Vasile, Iancu, Zamfira.*

În cvartalul VI, „mahalaua Pliatul târgului“, personalul bisericesc e indicat fără arătarea bisericei la care serveşte. Sub titlul: „tagma bisericească“, găsim:

*Preutul Ion, protopopul ținutului.
Preutul Grigori, Iconom. Zamfira, soție. Fii: Ioan, Costache,
Vasile, Profira, Ileana, Ecaterina,
Preutul Ioan Săchelarul. Zoiţa, soție. Fii: Dimitrie, Gheor-
ghe, Tofan, Neculai, Ana, Sofia, Catinca, şi Teodora,
Preutul Gavril. Soltana, soție.
Preutul Aftanasie. Paraschiva, soție. Fii: Iancu şi Catrina,
Părintele Teofan. Maria, fiica lui, văduvă.
Diiaconul Teodor. Maria, soție. Fii: Ion, Anica, Ecaterina.
Diiaconul Vasile. Domnica, soție. Fii: Gheorghe, Ioan, Maria.*

Clasul mai de gios.

Se înţelege că rubrica aceasta este cea mai lungă, în catagrafia populaţiei Botoşanilor, din 1832.

După „tagma bisericească”, se înşiră, pe fiecare cvartal, numărul familiilor împărţite după meserii. Aşa, în cvartalul I, rubrica începe cu *făclierii*, rânduiţi fiecare după normele urmate pentru clasa boerească. De pildă:

Haretu Gheorghiu, hrisovolit. *Sofia*, soţ. Fii: *Neculai*, *Mihalachi*, *Adam*, *Sultana*. 4 slugi şi unu la făclierie.

Urmează apoi, cu aceleaşi indicări, celelalte profesii: *solonari*, *cizmari*, *băcali*, *precupeţi*, etc., a căroră listă se va vedea mai la urmă.

În rubrica „pământenii fără negustorie”, sunt trecute diferite persoane, dintre care unele au „profesiune”, după înţelesul de astăzi al cuvântului. Astfel, găsim: *Haralamb Calistru*, sudet nemţesc; *Gheorghe s n Panaite*, sudet rusăsc, dar şi pe *Neculai Botezatu*, *logofăt la spi-fărie*; *Enache Cazacliu*, *vătav*, etc.

Armenii, ca străini, sunt catalogaţi deosebit. Întâi vin „preuţii armeni”, apoi diferiţii meşteşugari: *solonari armeni*, *cizmari armeni*, etc. Şi o rubrică specială au *posesorii armeni*, adică *arendaşii de moşii*.

La urma catagrafiei vin *figanli* şi *jidovii*.

În unele cvartale străinii sunt indicaţi sub denumirea: *naşia ar-menească*, *naşia jidovească*, *naşia lipovenească*, *naşia jigănească* şi meşteşugarii sunt clasaţi în bresle: *breaslă blanarilor*, *breasla bărbierilor*, etc.

Armenii erau consideraţi străini, ca şi evreii, şi, în această privinţă, nu era nicio deosebire între armeni şi evrei, în raporturile lor faţă cu pământenii.

De altfel, armenii ei însăşi se socoteau străini, şi chiar la 1859, când locuitorii oraşului Botoşani trimet o telegramă de felicitare Domnitorului Cuza, armenii, dintre cari unii erau alegători, nu iscălesc în telegrama aceasta, ci trimet o telegramă deosebită, în numele *comunităţii armenesti* din Botoşani.

Între semnatarii acestei telegrame, unii armeni îşi adaugă titlurile de boerie. Aceste titluri, însă, ei nule aveau din timpurile vechi, ci au început a le dobândi când boeriile se acordau aceloră cari puteau să le cumpere cu bani, dela domnitorii fanarioţi.

Cei întâi armeni din Botoşani cari obţin ranguri de boerie, sunt fraţii Goilav.

La 25 iulie 1857 se dă o *mărturie de neam* fraţilor Goilav şi a nume că: Sărdarul Gaşpar Goilav, Slugerul David Goilav, Căminar Valerian, Sărdarul Teodor, Ion şi Coleţki secretar Garabet Goilav, toţi fraţi, fiii Sulgerului Luca Goilav şi nepoţi răposatului Clucer David Goilav, din cari Garabet şi Ion Goilav se află trăitori în Basarabia Rosiei (în anul 1857), iar Gaşpar şi Valerian se află în Moldova, *cu paşporturi din Rusia*, proprietarii moşiei Sarata, *sunt cunoscuţi de boeri pământeni*, cinstindu-se bunicul lor anume David Goilav, la anul 1804, cu rangul de boer Clucer de cătră Domnitorul Alexandru Moruzi Voevod, *pentru serviciile făcute ţării*.

Mărturia este iscălită de boerii divaniţi: A. Mavrocordat, Logofăt; Teodor Balş; A. Cantacuzin, Vornic; Scarlat Roset, Vornic; Costache Carp, Postelnic ¹⁾.

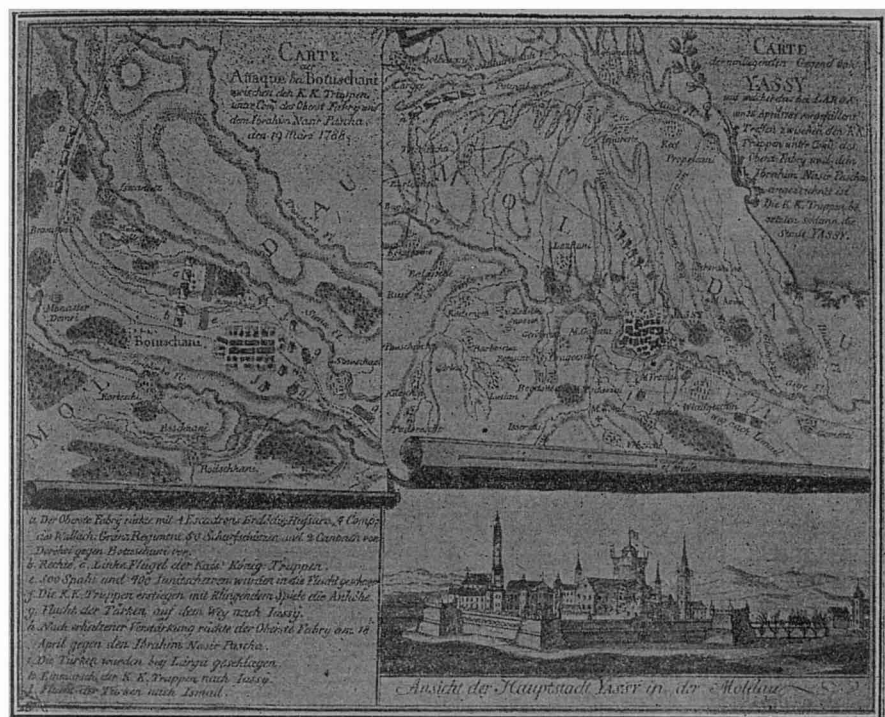
Membrii unui Divan cari afirmă că sunt *boeri pământeni*, armenii cari stăteau, în Moldova, *cu paşpoarte din Rusia*!

La 1832, după catagrafie, erau în Botoşani 155 familii de breslaşi armeni. În numărul breslaşilor erau trecuţi şi „posesorii”, adică arendaşii de moşii.

Începuse procesul de părăsire a agriculturii de cătră proprietari boeri, cari, ademeniţi de un traiu mai larg, în oraşe, sub influenţa civilizaţiei din occident, trebuiau să lese altora locurile goale ce rămăneau în curţile boereşti dela sate; armenii au umplut aceste goluri, au început să exploateze moşiile şi, nu după multă vreme, au devenit proprietari pe unele dintre cele mai mari şi mai bogate, graţie numai înprejurării că erau creştini, şi nu li era interzis, ca evreilor, să dobândească pământ rural.

În 1832 erau, în Botoşani, 43 familii de posesori, dintre care 38 armeni.

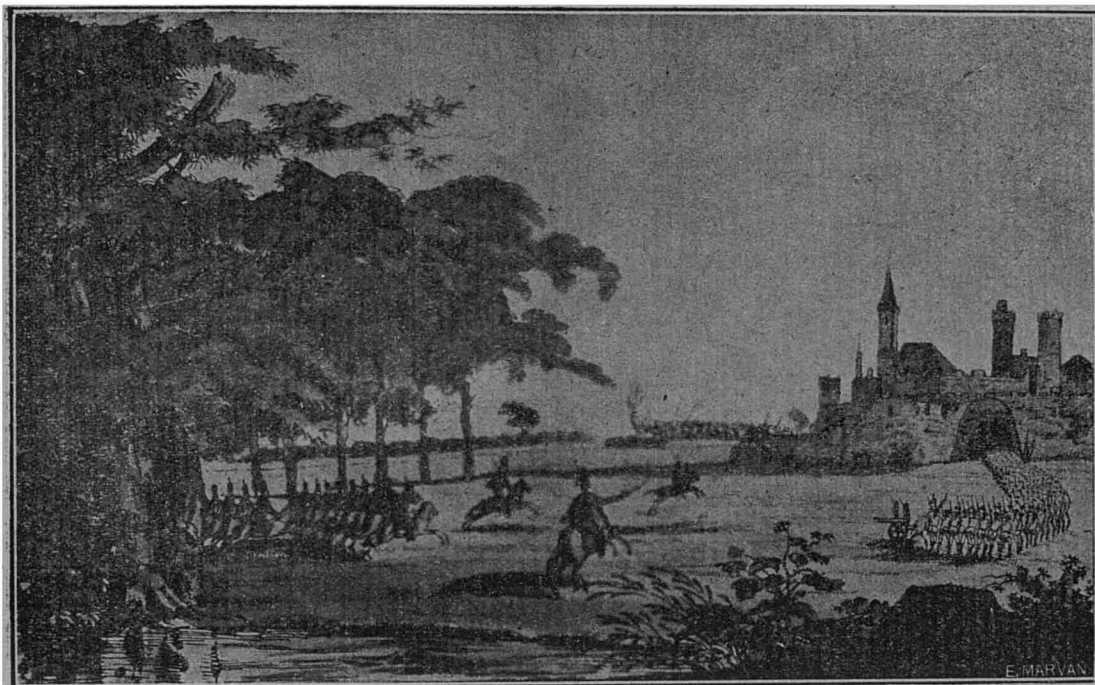
1.— Arhiva Statului din Iaşi, Condica 23, Tr. 166.

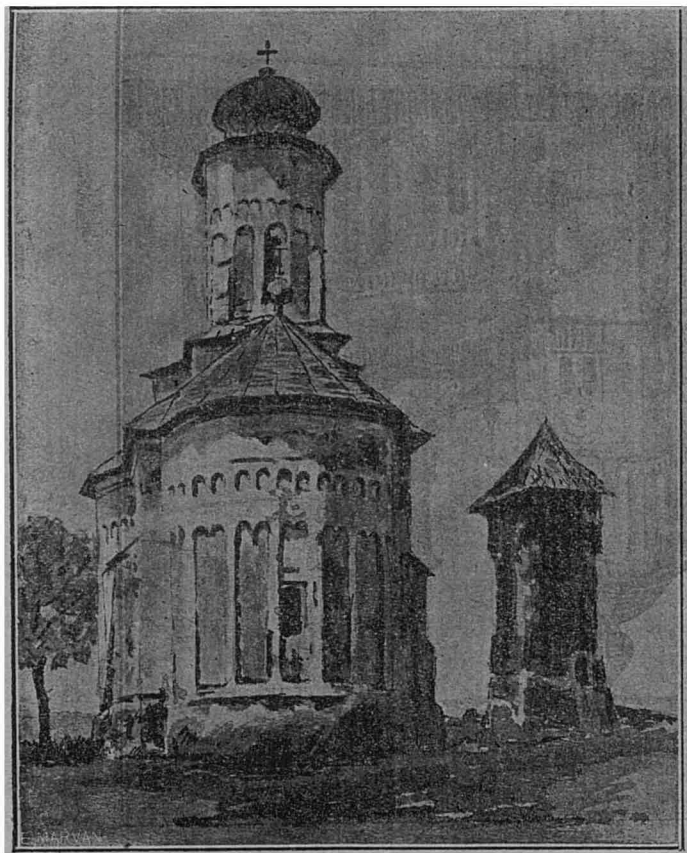

HARTA ATACULUI DELA BOTOŞANI

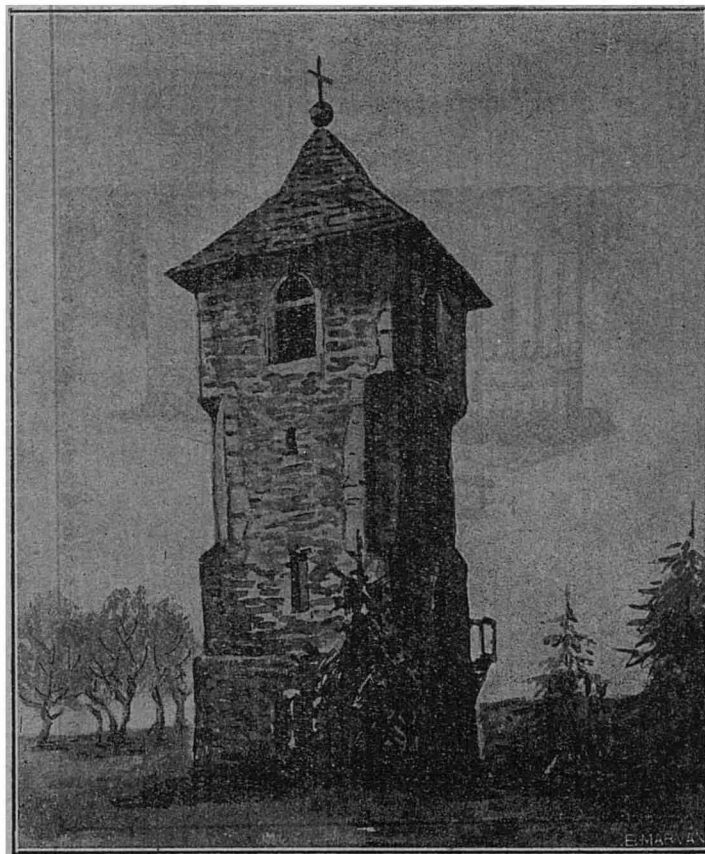
dintre trupele austriace, sub comanda lui Fabry și trupele turcești ale lui
Ibrahim Nazir Paşa, la 19 Martie 1788

„In vremea asta turcii au ocupat Botoşanii, dar Fabry dă o nouă luptă, pune pe turci pe fugă şi în ziua de 22 Martie, trupele austriace intră în Botoşani cu muzică şi cu steagurile desfăşurate”. (pagina 18)

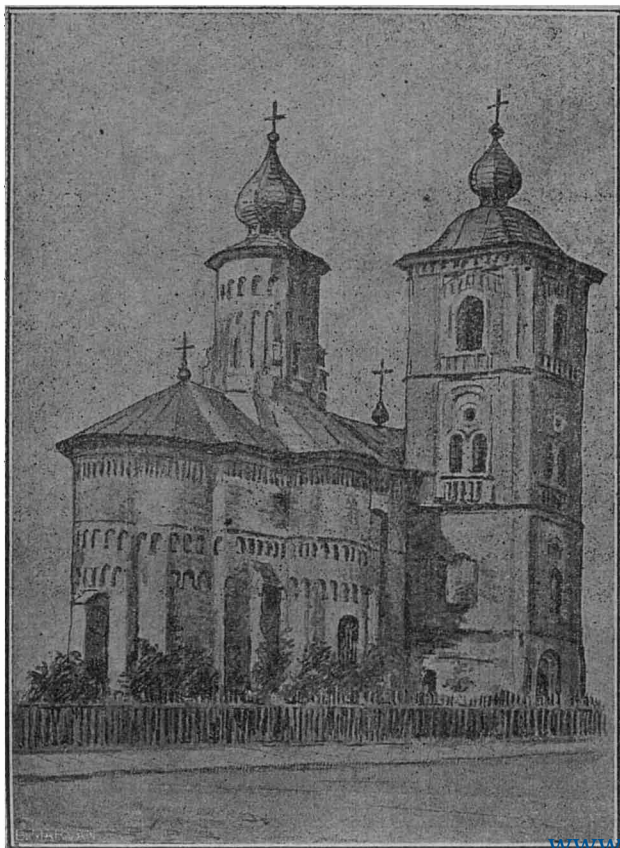

BISERICA PĂPĂUȚI
înainte de restaurare

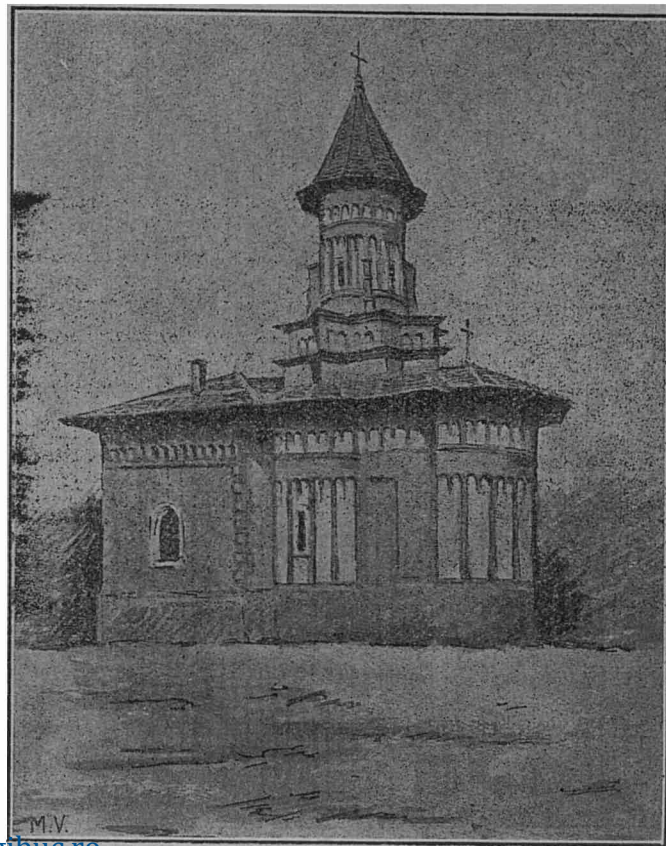

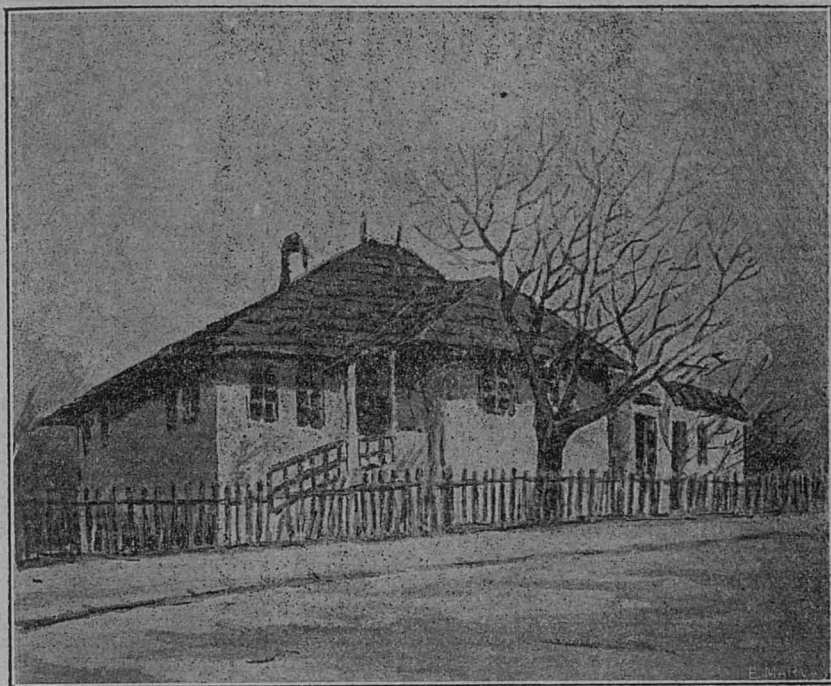
TURNUL BISERICEI PĂPĂUȚI

BISERICA SF. GHEORGHE
înainte de restaurare

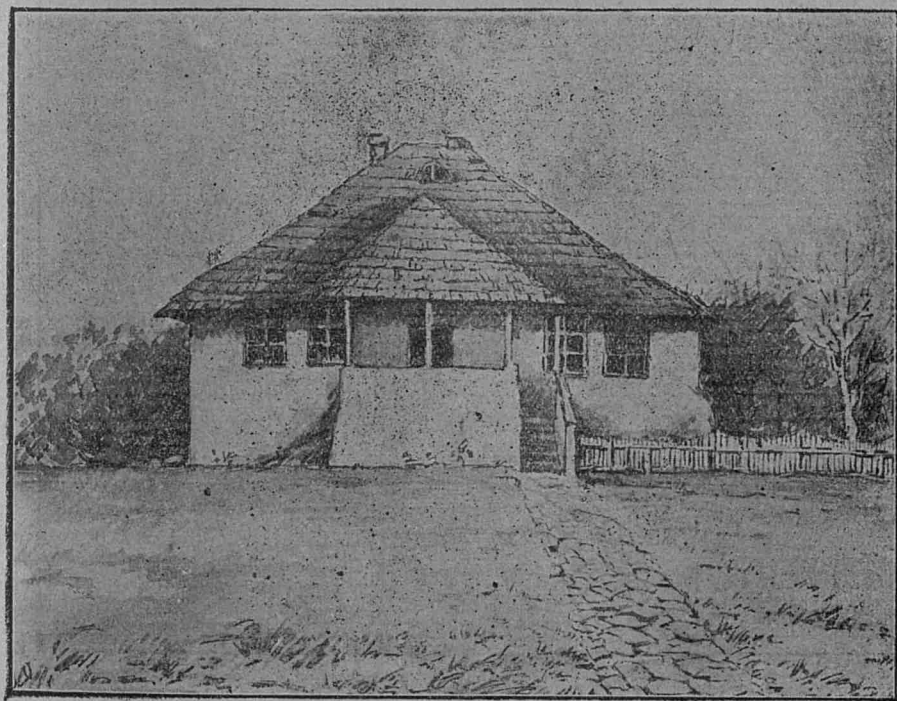

BISERICA SF. GHEORGHE
după restaurare

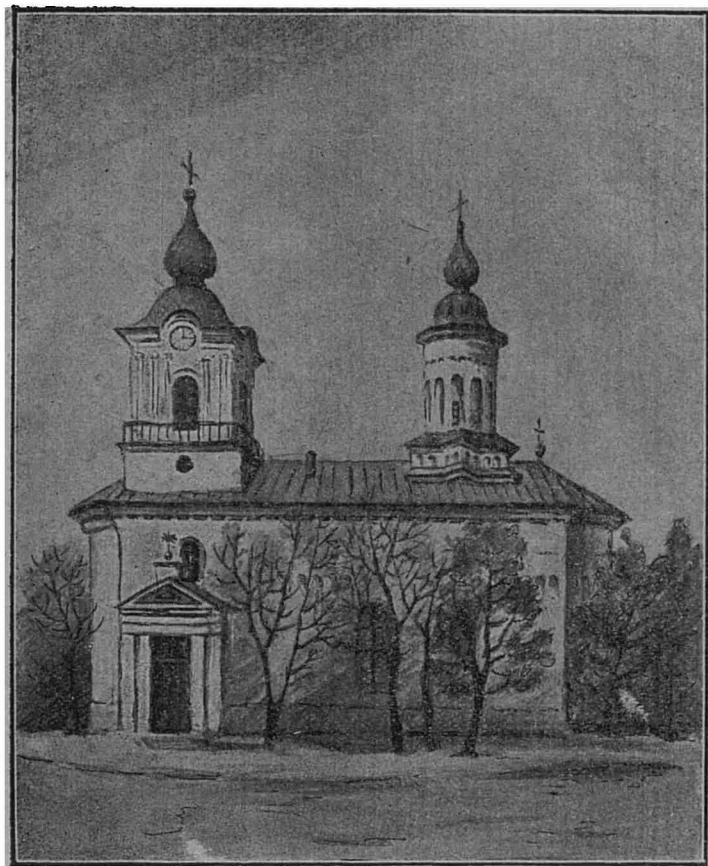

CASĂ DIN STRADA EMINESCU

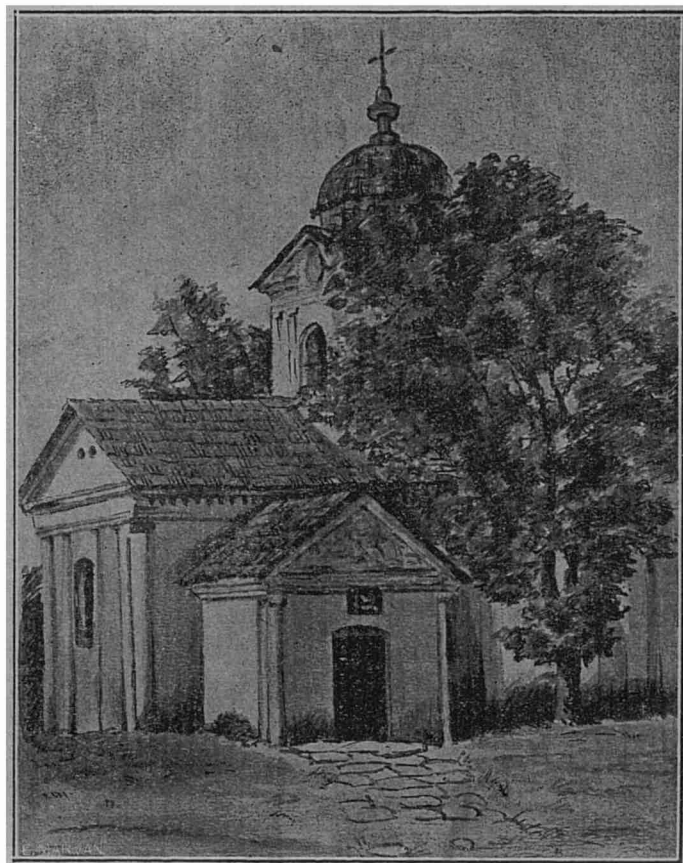

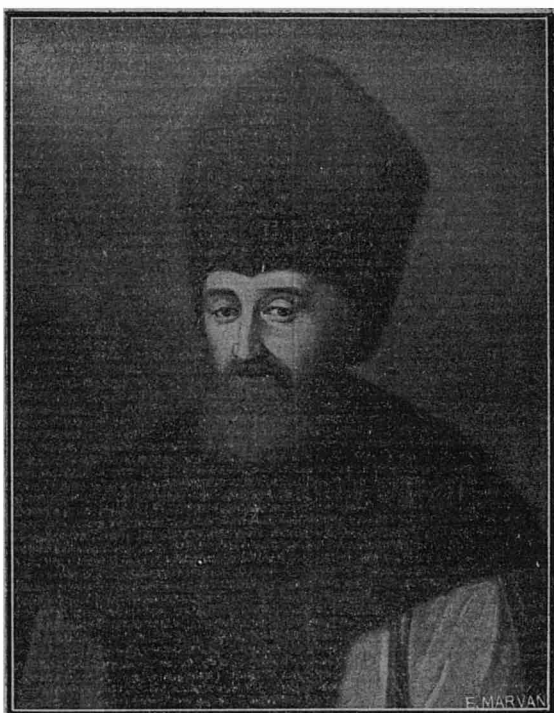
www.digibuc.ro
CASA DIN STRADA LAHOVARY

BISERICA OSPENIA

BISERICA ROSET

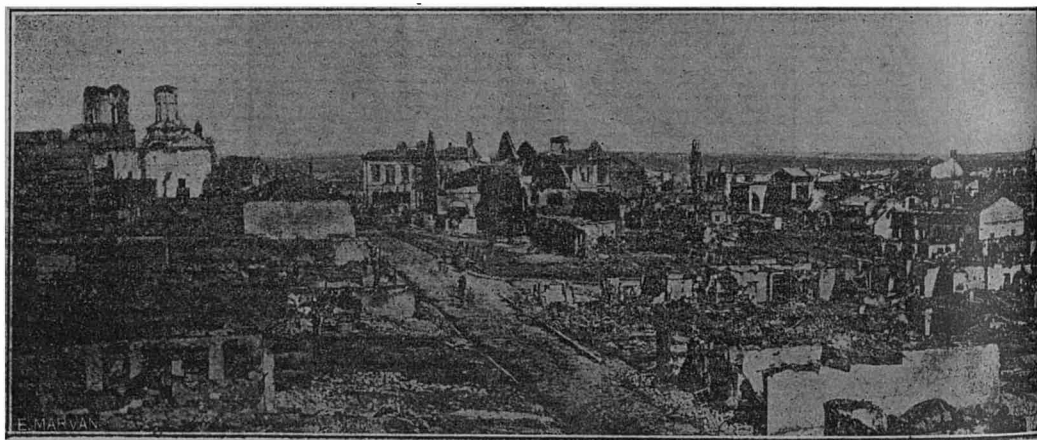

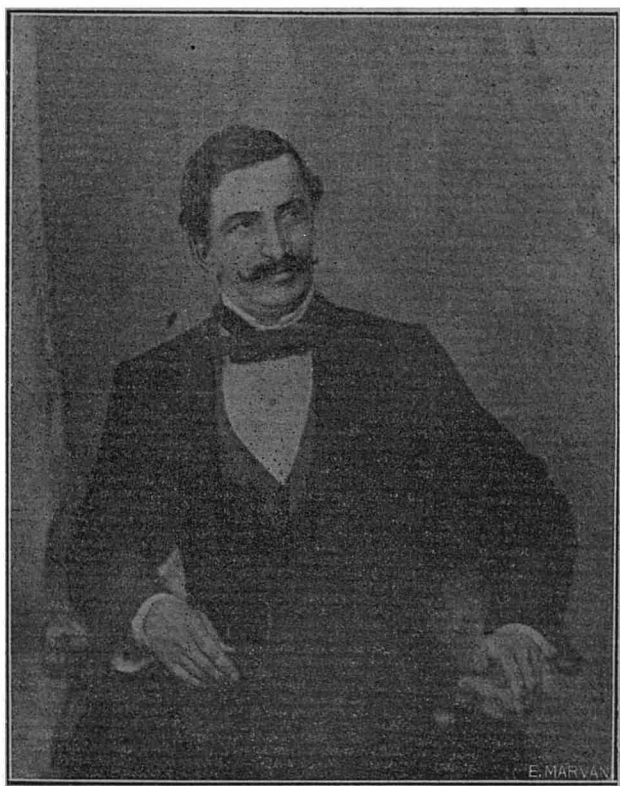
VORNICUL AL. CALIMAH

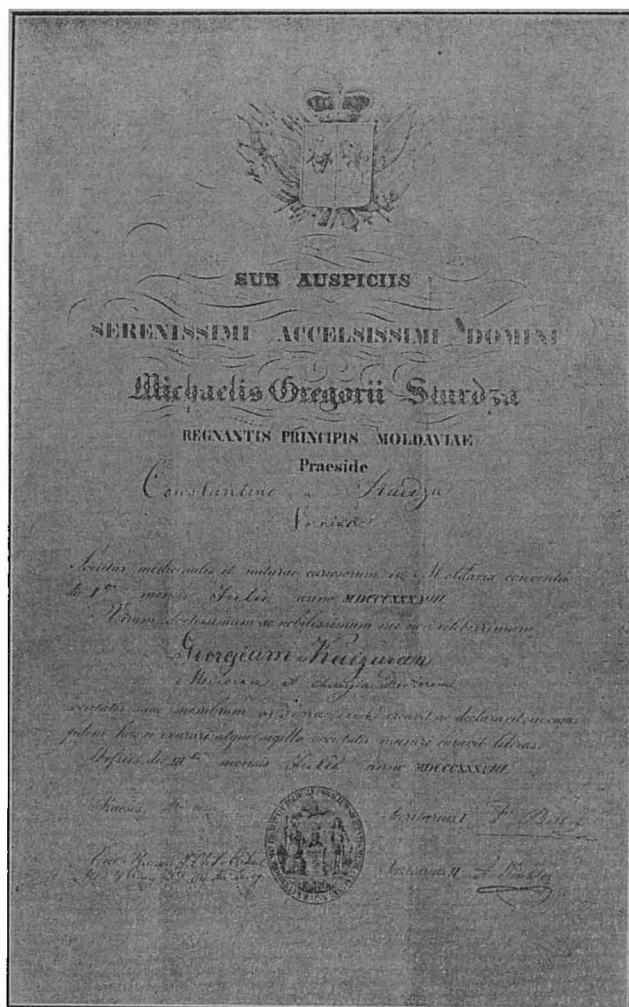
IOHAN GORGIAS ŞI SOŢIA SA

BISERICA OSPENIA ŞI O PARTE DIN TÂRG
distruse de focul din Iunie 1887,

DR. CUCIUREANU

DIPLOMA DE MEMBRU

a Societăţii de medici şi naturalişti din Iaşi, a D-ului G. Cuciureanu.

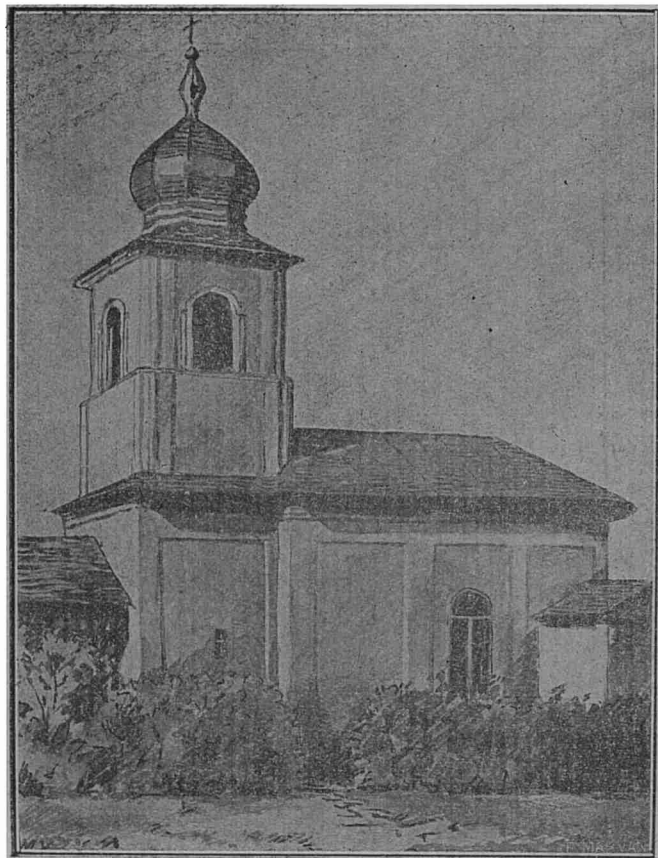

DIPLOMA DE MEMBRU a Societății de Zoologie și Botanică, din Viena

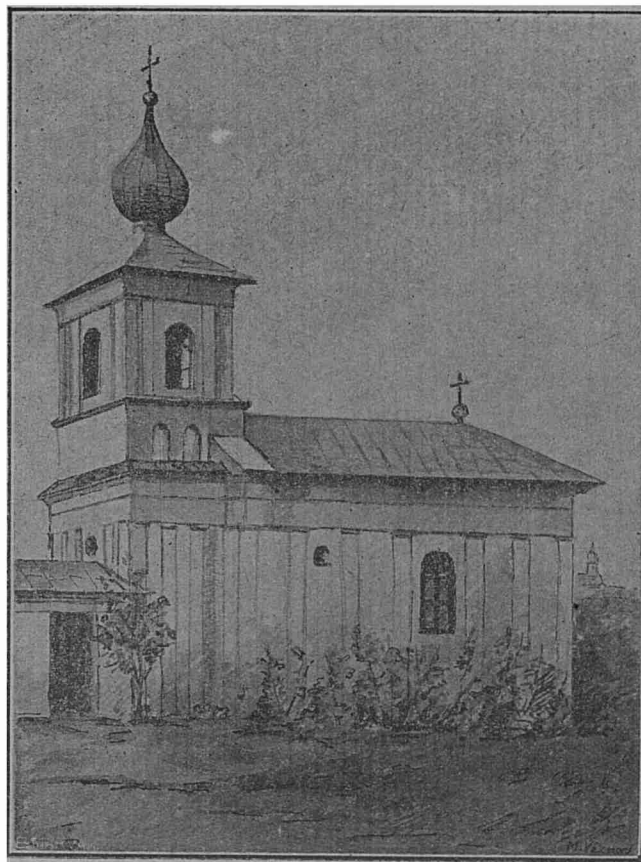

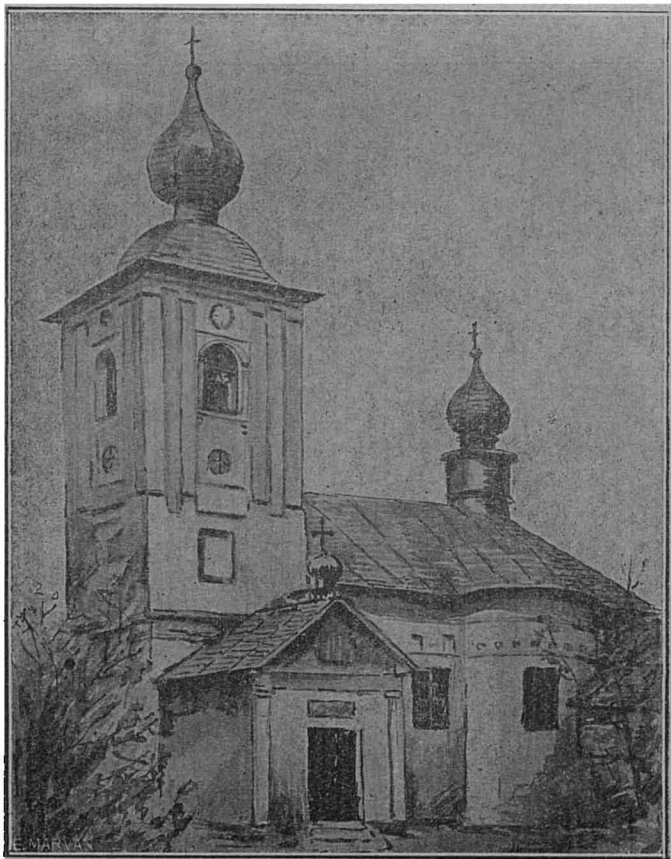
DIPLOMA DE MEMBRU a Societății științifice a Ducatului Nassau.

BISERICA CUVIOASA PARASCHIVA

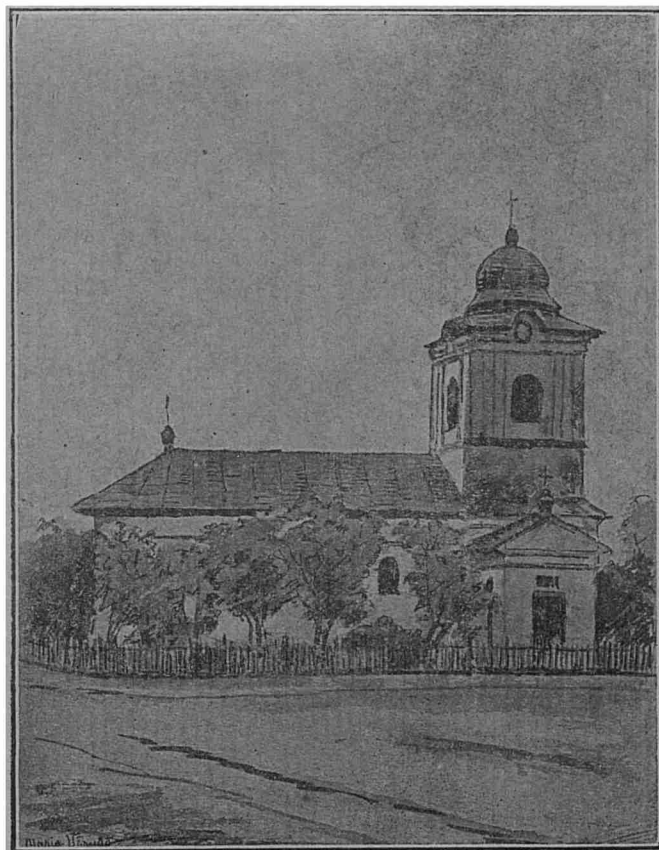

BISERICA SF. IOAN

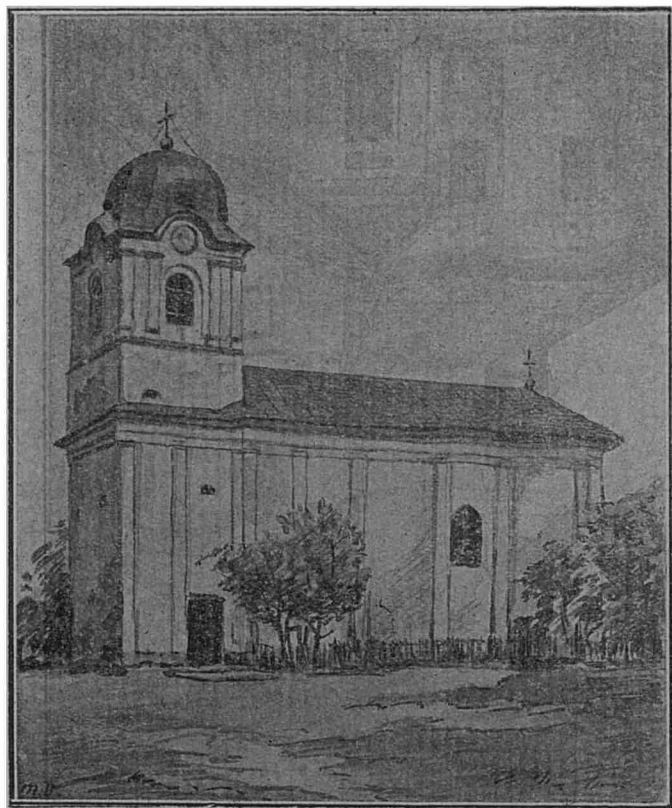

BISERICA SF. NECULAI

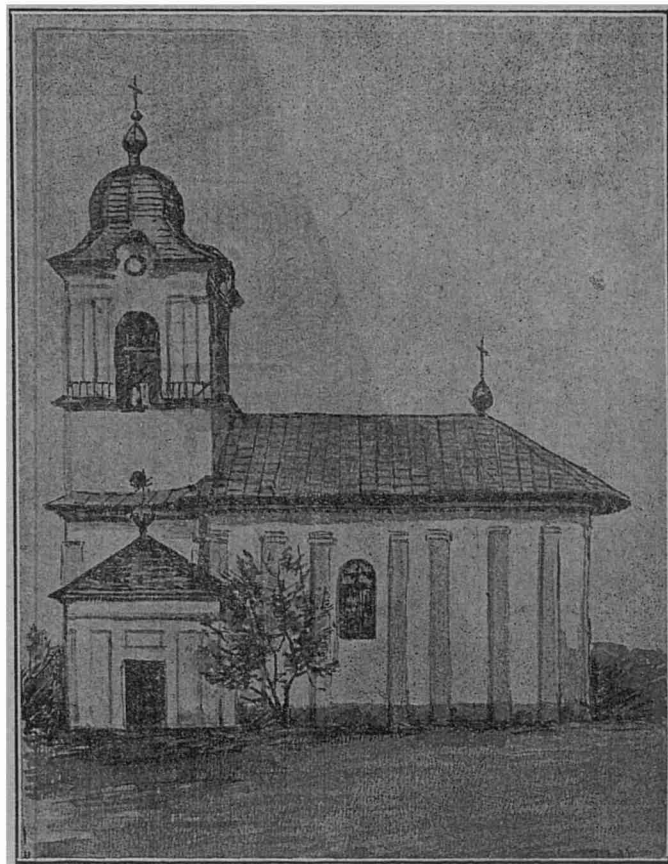

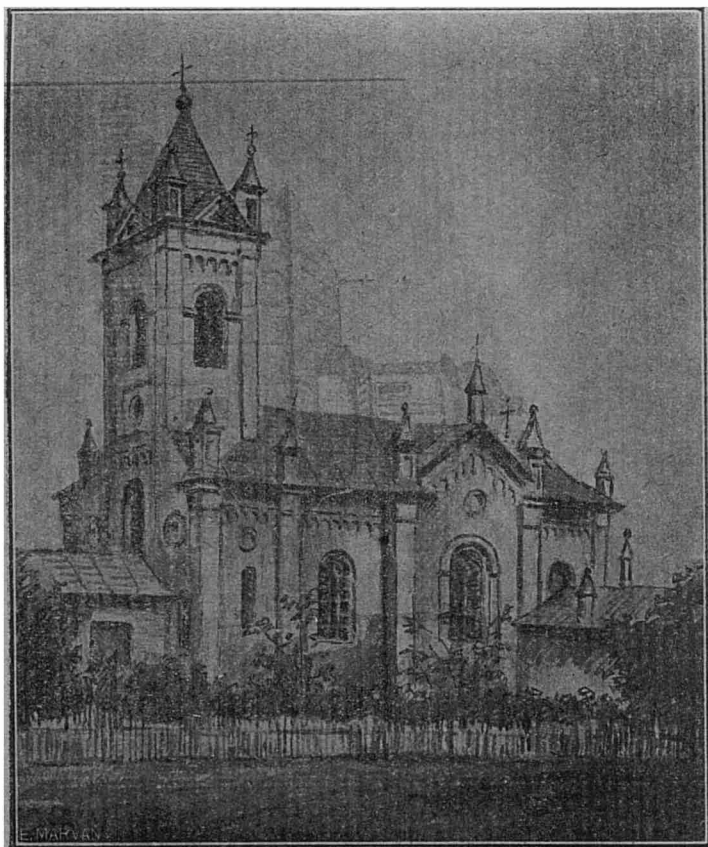
BISERICA SF. TREI-IERARHI

BISERICA SF. DUMITRU

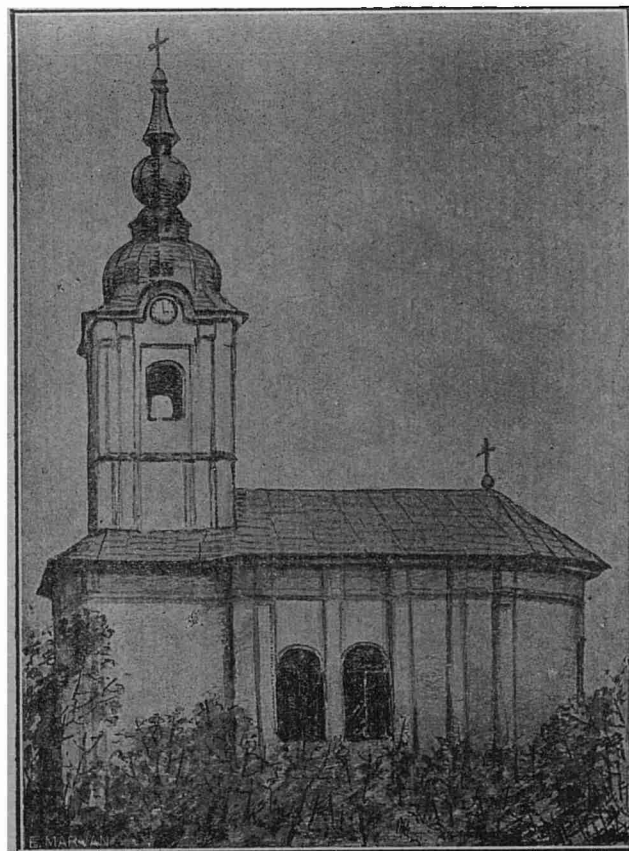

BISERICA POGORÂREA SF. DUH

BISERICA SFÂNTA TREIME

BISERICA VOVIDENIA

BISERICA ARMENEASCĂ SFÂNTA TREIME

BISERICA SF. ILIE

Posesorii armeni, cei mai mulţi supuşi străini, adică veniţi de curând în ţară, trecuţi în această catagrafie, sunt :

Ştefan Ciobanu sin Garabet,
Bogdan Teodorovici,
Grigori sin Cristea Mătăsar, sudet nemţesc,
Grigori sin Mane,
Luca Goilav,
Gaşpar sin Luca Goilav,
Ioniţă sin Gheorghe Trancu,
Andreieş Focşăneanu, sudet nemţesc,
Vartan sin Lazăr Antonaş, sudet nemţesc,
Gheorghe Ciomac, sudet nemţesc,
Cristea sin David Goilav, sudet nemţesc,
Gheorghe sin Toader Goilav, sudet nemţesc,
Sava sin Popovici, sudet nemţesc,
Ioniţă sin Toros Sucevean, sudet nemţesc,
Mane sin Criste Mane, sudet nemţesc,
Ioniţ sin Zaharie, sudet nemţesc,
Mihai Merzec, sudet nemţesc,
Pavăl Suceveanu sin Toros, sudet nemţesc,
Andronic sin Zaharia, sudet nemţesc,
Iacob Lebădă, sudet nemţesc,
Criste Teodorovici, sudet nemţesc,
Ştefan Ciomag, sudet nemţesc.
Criste Ciomag, sudet nemţesc,
Mardiros Ciomag, sudet nemţesc,
Cerchez sin Gheorghe Ceauş, sudet nemţesc,
Iacob Ştefanovici, sudet nemţesc,
Cristea Moisă, sudet nemţesc,
Mihai Pleşănschi, sudet franţuzesc,
Ştefan Pleşănschi, sudet franţuzesc,
Cerchez sin Ioniţ Balasan, sudet nemţesc,
Neculai sin Ştefan Trancu,
Mihai Suceveanu,
Hacires Goilav,
Ştefan Goilav, supus franţuzesc,
Andrieş Marcovici, neguţător de boi, supus austrieccesc,

Ştefan Hagi Rafailă,
Lohan Grigorovici,
Bogdan Hudic, supus austriecesc.

Restul populaţiei armenesti se compune din breslaşi şi din „armeni fără negustorie“.

La 1832 pare a fi fost un singur preut armenesc, în Botoşani, *Preutul Iacob Crăciun*, care avea soţie pe *Ana*, şi fii pe: *Ovanes*, *Toderaş*, *Criste*, *Hatuna*, *Hopesa*, iar *Papiga* era „maica preutului“.

„Naţia lipoveneasca“, care locuia numai în mahalaua Târgului Nou, cuprindea 48 de familii, şi 10 familii de văduve.

Ţigani erau cuprinşi în două categorii deosebite : robii şi servitorii erau clasaţi în familiile boereşti, cărora aparţineau, iar ceilalţi erau indicaţi după ocupaţii: ȱigani ferari, lăutari, scripcari, cobzari, şi câte unul trecut ca bucătar sau vezeteu.

Breasla lăutarilor, în 1832, era reprezentată prin următorii :

Ion, nepot lui Patachi Tălpălar, lăutar,
Gheorghe Enachi, lăutar,
Petre sin Grosu, cobzar,
Petre Chişcariu, scripcar,
Ion Ţiganu, covasliu,
Niţă şi Vasile Răţilă, scripcari,
Gheorghe Ţiganu, doboşar,
Vasile Grasu, scripcar,
Ion Răţilă, scripcar,
Ion Genănuş, scripcar,
Vasile Guşu, cobzar,
Toader Fandole, Gheorghe şi Paraschiv, cobzari,
Petrea, scripcar,
Ioan, muscalagiu,
Lupu Buiuc, diiaragiu,

iar starostele lor era Ioniţă Sărăcuţu, cobzarul.

Evreii, în marea lor majoritate, erau comercianţi. Se enumeră şi 132 „fără meşteşuguri“, cari trebuie să fi fost bătrâni ce nu mai pu-

teau munci, și statistica lor se încheie cu : „jidovi cu tot felul de meșteșuguri și neguțitorii proaste“, în număr de 202 familii.

În privința repartizării meseriilor între cele trei clase de locuitori ai Botoșanilor : *moldoveni*, *armeni* și *evrei*, statistica din 1832 ni arată unele lucruri caracteristice.

Așa, pe când unele meserii erau exercitate numai de moldoveni, a tele erau numai în mâinile evreilor sau ale armenilor.

Între abageri, blanari, boengii, butnari, cojocari, dulgheri, furmarii, olari, pălărieri, păscari, străchinari, rotari, șlicari, talpalari, nu era n'ciun armean sau evreu, pe când toți pitarii, cușmarii, lipscanii, sacagii își trăistarii erau numai evrei. Comercianți exclusiv armeni, între cari nu figurează niciun moldovan și nici un evreu, erau bogasii și mindirigii.

Celelalte meșteșuguri le făceau toate aceste trei clase, dar pe când ciubotarii erau, în mare majoritate, moldoveni, 82 la număr, evreii erau 29, iar armeni nici unu; croitorii erau 98 evrei, și numai 2 români și 3 armeni.

Un comerț, pentru care aveau multă dragoste moldovenii, era așma. Erau, în Botoșani, la 1832, un număr de 79 crâșmari și rachieri moldoveni, 6 armeni și 46 evrei.

La 1832 erau, în Botoșani, și trei berari nemți.

Din tabloul ce urmează se vede că numărul total al familiilor o meșteșugari, afară de berari, era de 1351, dintre cari 638 moldoveni, 155 armeni și 558 evrei.

	<u>români</u>	<u>armeni</u>	<u>evrei</u>
abageri	5	—	—
argintari, alamari	2	—	15
bacali	24	9	—
bărbieri	4	2	—
blănari	45	—	—
boengii	5	—	—
bogasieri	—	22	—
brașoveni	2	3	—
bucătari	2	—	—
butnari	5	—	—
cafengii	4	12	—
cârciumari, rachieri	79	6	46
casapi	10	—	22
cavafi	1	—	—

	<u>români</u>	<u>armeni</u>	<u>evrei</u>
chetrari	32	1	—
chitari	—	—	12
ciocli	3	—	5
ciubotari	82	—	29
cizmari	19	29	—
cojocari	15	—	—
croitori	32	3	98
curăləri	4	1	—
cuşmari	—	—	33
dulgheri	21	—	—
făclieri	4	1	—
furmagii	7	—	—
lipticani	—	—	42
mahali	—	—	2
mindirigii	—	5	—
moşanaşi	1	—	—
muncitori	72	—	—
olari	6	—	—
pălărieri	11	—	—
păscari	17	—	—
pastramagii	1	—	—
posesori	7	38	—
precupeţi	33	—	23
rotari	2	—	—
sacagii	—	—	5
solonari	8	20	—
soponari	11	2	—
steclari	—	—	11
stoleri	1	—	—
străchinari	2	—	—
şlicari	2	—	—
talpalari	45	—	—
trăistari	—	—	9
zugravi	2	—	—
cu tot felul de meş- teşuguri	10	—	202

Cea întâi statistică în care se arată mişcarea populaţiei oraşelo Moldovei, este din 1838, când în toată Moldova au fost 25.374 naşteri şi 15.035 morţi, deci un excedent de 10.339 suflete.

În Botoşani, statistica aceasta ni arată următoarele: (1)

	născuţi			căsătorii	morţi		
	bărbaţi	femei	total		bărbaţi	femei	total
creştini ortodoksi	1203	1140	2324	727	632	540	1175
catolici	2	1	3	—	3	2	5
evreii	33	26	59	20	15	16	31
musulmani	186	148	334	43	28	34	61
	1424	1315	2739	790	681	592	1273

1.— Spiculatorul Moldo-român, jurnal ştiinţific, literar şi industrial, rediguit de o societate de literaţi. April, maiu, iuni. Iaşi, la Institutul Albinel, 1842.

Cârmuirea oraşului în vremurile vechi.

Prea puţine lucruri se ştiu despre cârmuirea oraşelor noastre în vremurile vechi; se ştie numai că, în fiecare oraş, Domnul ţării, în persoana căruia se întruneau toate puterile statului, avea reprezentanţii lui. În Botoşani, care era oraş domnesc, şi ale cărui venituri aparţineau Doamnei, aceşti reprezentanţi erau „Vornicii despre Doamnă” cari, pe lângă atribuţiuni administrative şi judecătoreşti, aveau şi în-sărcinarea de a încasa veniturile stăpânei lor. Pe lângă vornici mai erau şi *ispravnici*.

Cel mai vechiu Vornic, pomenit în documentele din Arhiva Statului din Iaşi, care va fi avut vre-un amestec în treburile târgului Botoşani, este *Cârstea*, „Vornic de ţara de sus”, în 1592, iar cu titlu de *Vornic de Botoşani*, găsim pe *Pătraşcu*, în 1590.

În Botoşani, documentele ni mai arată şi *dregători* sau *urednici*.

Pe la 1600, jupân Gheorghe Părcălabul de Hotin, socrul lui Eremia Movilă Voevod, scrie, din Suceava, la 6 maiu, „fiului său prea iubit, pan Pătraşcu”; care e *urednic* la Botoşani. (1)

Iliaş Alexandru Voevod, porunceşte la 18 iulie 1668, lui Gheorghiş Cheanchea, *dregătorul de Botoşani*, să facă o cercetare pentru un hladnic din apropierea Vlădenilor, pentru care se ceartă Andronic Comisul şi cu Albotă. (2).

Negustorii oraşelor aveau, pe vremuri, un rost însemnat în conducerea treburilor. Ei erau reprezentaţi prin 12 delegaţi, cari se numeau *pârgari*, sub prezidenţia unui şoltuz.

Probabil că pârgarii şi şoltuzul erau aleşi, dar cine anume îi alegea şi în ce chip, rămâne încă un mister.

Cea mai veche amintire, despre şoltuzii de Botoşani, o avem din anul 1610, când, la 31 iulie, Gavril cu soţia sa Anisia, pune în

1.— N. Iorga, *Studii şi Documente*, XVI, p. 347.

2.— *Uricarul*, XX, p. 241.

zălog, drept opt taleri, o casă din Petia, dumisale Patraşcului, Ispravnic de Botoşani, şi în zăpisiul scris de Gheorghe Diiacul din Botoşani, iscăleşte ca martur: *Maxim Şoltuzul*. (1)

În cursul vremii, documentele menţionează existenţa şoltuzilor la Botoşani.

La 1639 se pomeneşte *Grigore Şoltuzul* (2); la 1653, *Dumitrachi Şoltuzul şi cu 12 pârgari* (3) întăresc un zăpis; la 1661, găsim pe *Grigori*, la 1662 pe *Vasile*, ca *şoltuzi*, şi tot în 1662 îl găsim pe *Ivan Şoltuzul* cu 12 pârgari; la 1678 era *şoltuz* un *Grigori* (4). În 1742 se mai pomeneşte un *şoltuz cu 12 pârgari* în Botoşani (5) şi dela acea dată documentele nu mai vorbesc despre şoltuzii de Botoşani.

În veacul XVIII apar şi alţi funcţionari în oraşe. La 1736 şi 1752 este vorba de Sandul, *judetele* dela Botoşani (6); la 1775 găsim un *cupar*, care împarte măsurile de vinuri, numite *bour*, şi încasează taxa anuală pentru această măsură, având şi leafă de 30 lei pe lună. *Vameşul* e plătit cu 60 lei pe lună.

Despre Vornici nu se ştie dacă şi ce leafă aveau, dar Vornicul de Botoşani lua a treia parte din mortăşăpia oraşului. (7).

Pentru anul 1776, din vremea lui *Anania Vornicul de Botoşani*, avem o listă de cheltuiala Vorniciei, în care se vede plăta havaetului unor alţi slujitori, dar Vornicul nu-i trecut între ei : (8).

Lei	Bani	
657	30	suma pe 239 ughi.
328	75	banii zaharelei câte 55 parale.
21	109	banii Giudecătoriei
2	39	havaetul lui ftori i treti Visternic
1009	117	

1.— Uricarul, XVI, p. 10.

2.— Iorga, Studii, V, p. 218.

3.— Iorga, Studii, XVIII, p. 72.

4.— Iorga, ibid., p. 221-234.

5.— Iorga, Studii, VI, p. 325

6.— Iorga, Studii, V, p. 108.

7.— Iorga, Studii, XXII, p. 19.

8.— N. Iorga, Studii, VI, p. 115.

Din diferitele documente ce s'au putut cerceta, am alcătuit următoarea listă a Vornicilor de Botoşani, care se va putea completa când toate documentele, care stau încă ascunse, vor fi cunoscute sau date la iveală.

Isvoarele din care s'a alcătuit această listă, sunt: *Uricarul*, lucrările d-lui Iorga, *Arhiva Genealogică* a d-lui Sever Zotta, şi documente inedite din Arhiva Statului din Iaşi, şi câteva documente din colecţia mea.

În lista ce urmează, se arată data din documente, la care este menţionat Vornicul.

1592	Cârstea, Vornic de Țara de sus.
1599	Pătraşcu.
1611	noemb. 30. Gheorghe Vornic şi Toma Vornic.
1625	ghenar, 12. Pătraşcu Udrea biv Vornic de Botoşan
1633	april 12 Constantin Ciogole,
1637	april 7 Costin Ciogole.
1639	iunie 7 Toderaşca Şoldan.
1641	Gligori Postelnicul
1644	Chiriac Vornic.
1645	august 24 Dimitrie Roşca
1646	august 6 Dumitru Vornic
1648	iunie 3 Solomon Vornic
1659	august 1 Gheorghe Vornic
1661	octomb. 5 Moşoc, biv Post. şi Chiriac Vornic
1662	februar 15 Toderaşcu Jora
1669	februar 4 Dumitraşcu Boul
1670	Idem
1670	februar 29 Jora, Medelnicer
1670	august 5 Gheorghită Logofătul şi Dumitraşcu Vis- ternicul.
1673	Toderaşcu Vornic
1678	ghenar 1 Toderaşcu Şoldan
1690	Ilie Zbiera
1700	Burghele Armaşul
1702	octomb 6 Toderaşcu Şoldan
1703	sept. 1 Costaşco Pancul

?	Cârstea Vornic
1712	Pancul şi Maxut
1731 martie	Hurmuzachi Camaraşul şi Cârste Vornic
1734	Pancul Vornic
1737	Dumitrache Calmaş
1738 iunie 6	Dumitraşcu Callimachi, (frate cu Ion Vodă Callimachi)
1741 noemb. 2	Constantin Roset
1742 februar 6	Antohei Caragea şi Dinul Armaş
1742 april	Ion Izmană Şătrar şi Neculi Vornic
1743	Vasile Macri şi Neculi Vornic
1744 mart. 18	Andronachi Vornic şi Dumitrachi Vornic
1745 iunie 22	Necula Vornic
1751 april 21	Anania Vornic
1753 octomb. 20	Tudurachi biv Vel Pitar
1754 octomb. 22	Idem
1756 iulie 1	Ivan
1757 decemb. 9	Răducanul Vornic
1761	Gh. Lefter, biv. Vel Armaş
1765	Teofan Vornic
1765 noemb. 12	Manolachi Dimachi, Stolnic
1768 ghenar 1	Manoli Clucer
1774 april 2	Constantin Crupenschi, Paharnic, şi Tana- să Giosan, Paharnic.
1774	Mihalachi Talpă, biv Vel Logofăt
1775 aug. 14	Necul, biv Vel Portar, şi Manolachi Di- machi, biv. Vel Jitnicer
1777 octomb. 9	Manolachi Dimachi, Stolnic
1778 iulie 2	Ianachi, biv Vel Paharnic
1780 decemb. 15	Manolachi Dimachi, Stolnic
1783 iulie 5	Ionachi Callimachi, biv Vel Pah, şi Ban.
1786 iulie 1	Iordachi Lazul, Paharnic, şi Neculai As- lan, Medelnicer.
1790 octomb. 9	Grigoraş Sturza biv vel spatar, şi Dumit- rache Ghica, biv vel Căminar.
1791	Grigoraş Sturza, Spatar

1794 decemb. 15	Matei Millo, Ban
1796 martie 18	Matei Millo, Ban şi Iordachi Haretu, Paharnic.
1797 iunie 24	Matei Millo, Ban
1798 aug. 12	Iordachi Bucşănescu, biv Vel Pah. şi Dimitrachi, biv Vel Pah.
1800 april 2	Iancu Miclescu Ban, şi ?
1809 iulie 3	Alexandru Callimachi
1810 feb. 23	Negel Spatar şi Alexandru Calimah
1812 iunie 6	Constantin Canta şi Başotă Căminar
1815 iunie 1	Costache Ban, şi Teodoros
1817 noemb. 19	Balş Căminar. şi ?
1822 noemb 22	Iancu Donici, Spatar, şi ? Spatar
1825 mart 21	Scarlat Miclescu Agă şi Ban
1827 aug. 22	Petrache Postelnic, şi Neculai Greceanu
1828 febr. 17	Alecu Ghica, Agă, şi Ralet, Spatar
1831	Teodor Sillion, Spatar
1832 iunie 12	Petru Asachi, Căminar
1832	Ionică Gherghel, Comis
1834 sept 11	Grigori Carp, Spatar
1835	Iordachi Cristescu, Spatar
1837	Iordachi Caramfil, Spatar
1838	Scarlat Miclescu, Agă
1845-1846	Alecu Sturza

Administraţia comunală după Hrisovul din 1820.

Despre o administraţie comunală, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu se pomenia în vremurile vechi. După cum toată administraţia ţării era alcătuită numai în vedere ca să se poată încasa birurile, care intrau în punga Domnitorului, tot asemenea administraţia, în special a oraşului Botoşani, avea ţinta principală de a încasa veniturile, care erau apanajul Doamnei.

Pentru a se putea încasa veniturile, trebuia să fie linişte în oraş; de aceea Vornicii, rânduiţi în numele Doamnei, aveau şi atribuţiuni poliţieneşti, şi în acelaş timp îndeplineau şi îndatoririle de judecători, pentru pricini de mai puţină însemnătate.

O împrejurare binefăcătoare dădu Botoşanilor un început de viaţă municipală, în anul 1820, un privilegiu exclusiv al acestui oraş din Moldova.

Locuitorii din Botoşani, „boeri, neguţători şi din alte stări”, s’au plâns Domnului, care pe atunci era Mihai Suţu, despre starea de miserie în care zăcea târgul lor, fără uliţi practicabile şi fără nicio înlesnire de traiu. În plângerea lor, locuitorii „au făcut obştească cerere şi rugăminte ca să se facă şi târgului acestuia o punere la cale, alcătuindu-se adică o cutie de oareşcare venit, şi făcându-i-se şi o aşezare de privilegii, în temeiul hrisoavelor şi a cărţilor domneşti, ce le are târgul dela luminaţi Domni, cei de mai înainte, pentruca prin acest ajutor să se poată înlesni a îndrepta uliţile târgului şi a se ridica nevoia şi pătımirea întru care se află, alcătuindu-şi poduri sau şosele, după trebuinţa următoare. Şi dar, Domnia Mea, cu milostivire asupra acestei obşteşti arătări de jalobe, şi cu bunăvoinţă asupra cererei şi rugămintei ce ne au făcut, care o am găsit a fi nu numai cu cale şi cu toată dreptatea lor, şi ca o trebuinţă neaparată pentru acest târg, care, după întinderea lui, este al doilea politic a ţării acesteia, şi care după tot cuvântul, se cuvine a fi adus în starea cea mai îndămănată, spre odihna norodului locuitor întrânsul”.

Veniturile necesare în acest scop nu se puteau strânge, bineînţeles, decât prin nişte dări impuse populaţiei, la care toţi botoşănenii se plecau cu mulţămire, şi astfel apar dările comunale, în oraşul Botoşani.

Dările hotărâte prin hrisovul lui Mihai Suţu, din 15 decembrie 1820, erau următoarele:

1.— Două parale să se ia dela carăle încărcate ce vor intra în târg, cu orice fel de marfă, de tot giugul, iar dela căruţele cu cai, câte două parale de tot calul.

2.— Zece parale să se ia de toată vadra cu horilcă şi rachiu ce va intra în târg, pentru vânzare, luându-se această plată dela vânzători, iar fiind în transit, să se ia numai câte două parale de giug.

3.— Zece parale să se ia de toată vadra de păcură sau dohot ce se va vinde acolo în târg, şi acest alişveriş să fie slobod a-l urmă oricine, plătind venitul hotărât la cutia târgului.

4.— Doi lei de toată butea şi un leu de tot polobocul cu vin, ce va intra în târg, spre vândut, să deie la cutia târgului. Şi pentru tot acest venit, vătăjii de harabagii, ce este a fi afierosit şcoalei acolo din Botoşani, nu are a se păgubi întru nimica şi cât de puţin.

5.— Zece parale să se ia de toată vadra de rachiu sau horilcă ce va ieşi dela velniţiile lucrătoare acolo în târg, şi afară de cfitul legiuit; iar pentru aceia ce se va ridica de acolo, şi se va duce în alte părţi, să nu se ia venit.

Toate veniturile acestea alcătuiau un fond destinat lucrărilor de edilitate, pe care trebuia să le administreze *Casa podurilor*, adică a stradelor care, în Iaşi, erau unele pavate cu scânduri: „poduri”. *Casa podurilor* se înfiinţa, în Botoşani, prin hrisovul care fixa şi dările de mai sus.

În afară de aceste venituri, Mihai Suţu mai acordă Botoşanilor şi nişte privilegii, tot numai în vederea îmbunătăţirii stradelor.

Casa podurilor avea dreptul să-şi aleagă un sat din apropiere de oraş, cu o populaţie de optzeci gospodari, ca să fie pentru întocmirea uliţelor şi pentru lucrul podurilor oraşului. Locuitorii acestui sat urmau să plătească birurile, iar de havalele şi despre orice altă dare erau scutiţi, în schimbul muncelor ce trebuiau să facă în oraş.

Acelaş hrisov institue şi prima *prestaţie* comună. „Locuitorii birnici ai mahalalelor, precum şi scutelnicii de acolo, ori a cui a fi,

să aibă a lucra fiştecare câte cinci zile pe an în trebuinţile uliţelor oraşului; cei ce vor avea cară cu boi, cu carăle, iar cei fără de cară, cu trupul numai, fără să se ia vreo plată pentru lucrul acestor zile.

„Carăle şi salahorii ce vor trebui spre îndreptarea uliţelor şi lucrul şoselelor, să se deie de ținut, prin dumnealor dregătorii, luându-se cu analoghie cea după cuviinţă, şi cu săptămâna, şi *epitropia podurilor* să li plătească câte un leu de un salahor fără car, pe zi. Acest ajutor însă de salahori şi cară să se deie numai în vremea până ce se va sfârşi lucrul şoselelor, iar nu mai mult“.

Tot în 1820, şi prin acelaş hrisov, Mihai Suţu orânduieşte şi o administraţie comunală propriu zisă, în Botoşani, înfiinţând o *Casă obştească*, compusă din şase persoane, alese de cătră obşteie, adică un *consiliu comunal*.

Membrii *Casei obşteşti* trebuiau să fie aleşi din toate clasele sociale: doi dintre boerii şezători în Botoşani, doi dintre neguţitorii fruntaşi, moldoveni sau greci, şi doi din fruntaşii armeni.

Aceşti aleşi, numiţi *epitropi*, erau îndatoriţi să strângă veniturile şi „a fi lucrători spre facerea şoselelor, precum şi altor întâmplătoare trebuinţi a târgului“.

La sfârşitul anului, epitropii târgului trebuiau să încheie socotelile şi să facă samă lămurită de venitul ce s'a strâns şi de toate cheltuelile urmate, şi în ce trebuinţă anume. *Sama* aceasta trebuia pusă în cunoştinţa Obşteiei, care «de se va găsi fără pricină», trebuia „să o iscălească“.

Epitropii Casei Obşteşti aveau şi atribuţiuni care nu priveau numai îngrijirea stradelor. „Orânduţii epitropi aceştia să fie cu purtare de grijă şi pentru căsăpii, mumgerii, pitării şi cele asemenea, ca să fie pururea întru îndestularea târgului, şi să nu se pricinuiască târgoveţilor vro asuprire în preţul acestor lucruri, adică epitropii să fie slobozi a găsi muşterii spre ținerea acestor lucruri, şi a alcătui tocmală cu dânsii pentru preţ, pe cât vor putea mai uşor“.

Era o adevărată intervenţie a statului în transacţiunile dintre producători şi consumatori, ceea ce însemnează că, în 1820, se simţeau oarecare greutate în procurarea mijloacelor de traiu, pentru lumea care era târâtă spre viaţa orăşănească.

Pentru a da o mai mare solemnitate actelor ce trebuiau să săvârşască epitropii, sau pentru mai multă siguranţă a corectitudinii lor,

hrisovul lui Mihai Suţu hotărăşte modul cum trebuie să urmeze acţiunea: „Contracturile tocmei să ia încheierea lor în Vornicie, unde au să se ia acele contracturi iscălite de contractieri, şi să se dea şi contractierilor asemenea contracturi iscălite de epitropi şi de dumnealor Vornicii“.

Indrumaţi pe această cale, în organizarea vieţii orăşaneşti, epitropii mai capătă şi rolul de apreciatori, de judecători în unele chestiuni edilitare: „Aşijderea şi pentru pricini de locuri de case şi dugheni, epitropii să fie slobozi a face cercetările cuviincioase, şi a desbate acele pricini, şi, după acele cercetări, fiind bune şi adevărate, să se facă şi lucrarea cuviincioasă din partea dregătorilor, spre a nu intra adică unii în locul altora, sau în locurile uliţelor şi a medianelor slobode, şi alte asemenea pricini. Iar în vânzări sau schimbări de case, dugheni şi orice alta, epitropii vor iscăli numai ca nişte marturi, punând şi pecetea târgului; care pecete a să stea în toată vremea la epitropi, şi în urma zapiselor acelor vânzări sau schimburi, le vor înţări şi dumnealor dregătorii“.

Epitropii se alegeau numai pe un an, şi nu aveau leafă. Hrisovul domnesc arată şi motivul acestei scurte durate: „pentru ca să slujască pe rând, şi nu numai unii, întru această trebuinţă de folosul a toată obştea târgului“.

În arhiva Primăriei de Botoşani nu se găseşte nicio urmă despre alegerile făcute în puterea acestui hrisov domnesc; dosarele vechi au fost vândute, ca netrebnice, prăpădindu-se astfel un material aşa de important, care ar fi descoperit multe lucruri din trecut, care vor rămâne învăluite în mister. D-l N. Iorga a publicat hrisovul lui Mihai Suţu ¹⁾ şi alte documente, cu ajutorul cărora se poate şti ceva din istoria epitropiei târgului Botoşani.

Hrisovul lui Mihai Suţu, din 1820, a fost reînnoit de Ion Sandu Sturza, la 23 ghenar 1828, în aceleaşi cuvinte, aşa că nu se deosebeşte de cel întâiu decât prin iscălitura Domnului ²⁾.

Cel întâi epitrop ales prezident al Casei Obşteşti, conform cu dispoziţiile hrisovului, a fost *Comisul Anghelache Climent*, şi care a fost reales până în 1824, când Obştea nefiind mulţămită de administraţia lui Climent, alege epitrop prezident pe *Spatarul Iordache Canta*.

1.— Studii şi Documente, V, p. 669.

2.— Documentul se găseşte în Arhiva Statului din Iaşi, litera B., dosar 92, fila 7.

care era ajutat de *Banul Ioan Brănişteanu*. Canta fu casier, „casa”, numai până la 1 februar 1825, şi muri, lăsând încurcate socotelile epitropiei.

Unul dintre epitropi, *Alecu Callimachi*, biv Vornic, fu recunoscut ca efor, prin poroncă domnească, în martie 1825, urmând să se aleagă noi epitropi, cari să strângă actele şi să încheie socotelile încurcate din trecut. Poronca domnească mai indica epitropilor să facă, în mijlocul oraşului, un loc îndestulător pentru un «pliaţ», adică o piaţă.

La întrunirea ce se făcu în casa boerului *Alecu Ralet*, sub îngrijirea *Agăi Scarlat Miclescu*, *Vornic de Botoşani*, se aleseră noii epitropi, dintre negustori nesupuşi unei protecţii străine, dându-li-se prezident pe *Spatărul Costache Roset*. *Manolache Iorga* era să strângă „ca un cinstit bătrân şi vechiu târgovăţ”, documenturile risipite ale oraşului.

În noua epitropie intrau armanul *Garabet Bolfos*, ca *taxildar*, şi păstrător al arhivei, apoi un *Iani Vasiliu* şi un alt arman, *Ştefan Goitav*, ca „epitropi lucrători”, iar *Tudurachi Bucalbaşa*, starostele băcanilor, şi *Andronic Zaharia*, erau „ostenitori la trebuinţile târgului”.

Alegerea aceasta a urmat după ce mai întâi s'a făcut „înălţarea de mulţămitoare glasuri la Pronie şi rugătoare pentru îndelungarea străluciţilor ani a Prea Înălţatului nostru Domn şi stăpân, Prea Luminatul Scaun al oblăduirei, semnul acel de milostivire ce au revărsat asupra acestui târg.”

Acest nou consiliu comunal a luat în desbatere socotelile anului 1823, a „iraturilor”, dela dumnealui Anghelachi Climent, şi a anului 1824, dela casa răposatului Spatar Iordachi Canta, s'a dat „bilanu”, anume şi pre larg arătător de toate datorile şi „luaturile” precum au urmat, la mâna „volnicitului zapciu”, ca aducându-le la cinstita Logofeţie, să le pliroforisască.

Iată însă că Eforia târgului Botoşani, instituită pentru a se pune rânduială în trebile oraşului, deschide pofte în inimele unora din botoşăneni. Fie că poftetele acestea erau numai nişte veleităţi de mărire, dorinţi de a fi în fruntea treburilor oraşului, fie că interesul personal, dorinţa de a se înfrupta din veniturile comunei, care făcuse pe Anghelachi Clement să comită acte necinstite, ispitea şi pe alţii, poftetele acestea au născut vrajba între botoşăneni, şi au întemeiat luptele politice care, pe atunci, se puteau manifesta numai la alegerea epitropilor Casei Obşteşti.

În jurul lui Anghelachi Climent se grupează un partid de opoziție, care urmărește răsturnarea lui Al. Callimachi din prezidenția Eforiei.

Membrii acestui partid, în majoritate, nu erau vechi boeri botoșăneni, sau negustori de baștină; mulți dintre ei erau „căftăniși ai ultimelor vremi de prefaceri și parvenire“, oameni veniți de curând de peste hotare, ca supuși ai altor state, mai cu samă supuși austriaci, cari dădeau bani cu împrumut și exploatau moșiile boerești luate de ei în arendă.

Acțiunea acestor opozanți nu ar fi putut să aibă nici o înrăurire asupra cercurilor conducătoare dela Iași, dacă în fruntea lor nu ar fi fost și câteva persoane cu vază în Botoșani. Comitetul partidului îl compuneau : *Postelnicul Petrache Varnav, Paharnicul Ioan Brănișteanu, Sardarul Ștefanache Racliș, Paharnicul Gheorghe Herescu, Sardarul Constantin Păpovici, Iordachi Negruș, Sardarul Ioan Cocotă, Stolnicul Dumitrachi Ouatu, Paharnicul Costachi Teohari, Căminarul Alestar Pisoșchi*. Bine înțeles că Comisul Anghelache Climent era sufletul mișcării, ajutat de un străin, *Dumitru Sărghievici*, care a jucat un oarecare rol în această luptă electorală, și de un preut, *Iconomul Ilie*, care trebue să fi avut oarecare rost prin mahalalele Botoșanilor.

Opozanții trimet o jalbă Domnitorului Ioan Sandu Sturza, contra epitropilor din Botoșani, învinuindu-i că s'ar atinge de „iratul casei în bani ce s'ar fi strâns din iratul podurilor până acum, mâncându-se și rășluindu-se acei bani“, și odată cu jalba, înaintează Domnitorului și un proiect de o nouă organizare a Eforiei, proiect intitulat de ei : „Ecstrucție de închipuire epitropiei acestui târg și urmare ce au să păzască după cuprinderea hrisovului și socotința obștească. 1837, noemvre 15“.

Organizarea propusă cuprindea cinci puncte și anume :

1.—Epitropii să fie aleși, câte doi, din boerii pământeni cu locuința în Botoșani, doi dintre negustorii moldoveni și greci, doi dintre armeni și 2 dintre negustorii jidovi; alegerea să se facă de toată obștia, pe timp de un an. Toți epitropii să aibă drepturi egale, să nu aibă «mai mult unul decât altul și niciunul va putea fi poruncitor, decât împreună închipuitori și împreună toți și lucrători.“

Acest punct din revendicările opoziției lovea în Callimachi, care era boer pământean, dar cu locuința nu era în Botoșani, ci conducea treburile Botoșanilor din satul Stăncești, unde locuia.

Pentru că aceste cereri trebuiau încuviinţate de Domnitor, care nu ar fi admis îndepărtarea boerilor din Eforie, opozaţii îndulceau întrucâtva relaţiunile cu aceştia, şi adaugă: «Dar, pentru că fireşte se înţelege că toată pornirea căutatului trebuinţelor are să curgă dela acei doi boeri însărcinaţi epitropi, aceştia amândoi la toate deopotrivă vor fi sărguitori, având întru ajutor şi pe ceilalţi însărcinaţi epitropi, şi la sfătuirile, închipuirile celor dreپţi, şi la toate săvârşirile lucrărilor, precum obşteşcul interes va cere.»

Aceste drepturi se recunoşteau boerilor numai în ceace priveşte lucrările în curs de executare: „întru cele conosciute şi organisiite“. Când va fi, însă, vorba despre o lucrare din nou, hotărârile se vor lua de cătră adunarea obştească, şi epitropii vor executa deciziunile dunărei.

2.—Casierul, „casa iraturilor veniturilor târgului“, va fi unul din neguţitori, acel mai cinstit şi mai de credinţă, singur, care se va socoti şi se va alege de cătră toată obşlia. La finele anului, casierul va da samă de încasările lui.

3.—Pecetea târgului să se împartă în două bucăţi, din care jumătate va sta, în toată vremea, la casierul epitropiei, şi jumătate la unul cinstit din negustorii armeni.

4.—Epitropii vor plăti doi funcţionari, cel mult cu câte 30 lei pe lună fiecare, şi de va fi nevoie şi de alţi funcţionari, se va consulta dunarea obştească. În niciun caz, însă, „epitropii dela sine nu vor putea nici tocmi deosebiţi oameni, nici a spori lefile».

5.—Ultimul punct din programul opoziţiei, atingea o chestiune gingaşă. Se prevedea că epitropii vor sluji fără leafă, dar se accentua că „tot epitropul se va feri de tot particularnicul interes, sau vreo cerere de plată pentru osteneală, care sub niciun cuvânt este ertată“. Sancţiunea, pentru cel ce ar urma din potrivă, era că «va fi îndepărtat din epitropie».

Jalba târgoveţilor cătră Domn a fost adusă la cunoştinţa lui Al. Callimachi, de cătră Postelnicul Ioan Canano, şi Callimachi adresează Domnului o plângere, arătând că el nu ştie că s'ar fi mâncat banii strânşi din iratul podurilor, şi roagă să se trimeată, cu carte de blăstăm, Aga Scarlat Miclescu şi Paharnicul Ioniţă Brănişteanu, cari împreună cu Canano să cerceteze dacă, în curgerea vremei cât a fost el efor, s'a cunoscut vreo rea voinţă din partea lui, cât venit s'a

strâns de epitropi şi pe ce lucrări s'au cheltuit banii. Calimach sfârşeşte astfel scrisoarea ; „Însfârşit, ca pe un domn şi părinte, te rog ca să cercetezi şi lucrările mele, şi să-mi fii apărător cinstei haraciturului meu».

Domnul admite cererea şi însărcinează pe Canano să facă cercetarea, împreună cu Miclescu şi Brănişteanu.

Cunoscând obiceiul pământului, târgoveţii cari cereau Domnului să dea un hrisov nou de organizarea epitropiei târgului Botoşani, în sensul propunerii lor, trimet la Iaşi un împuternicit care făgăduieşte Domnului Ioan Sandu Sturza o recompensă de 150 galbeni, pentru darea hrisovului. Era o „mită“ în toată regula, dar consacrată prin obicei. Calimachi intervine la Vel Visternicul Ghica, unul din curtenii Domnului, ca să-i dea concurs în această afacere, adică să puie stăruinţă să nu se aprobe cererea târgoveţilor, şi la 11 ianuar 1828, Ghica îi răspunde că «neştiind intrigile urmate acolo», poruncise să se facă hrisovul, dar că primind scrisoarea lui Callimachi, a oprit facerea hrisovului, până va veni Calimachi la Iaşi. Ii pune însă în vedere ca, la venirea lui, să aibă gata «atât ceasornicul cât şi acei 150 galbeni, şi care din două va voi a primi Măria Sa, aceia se va da».

Pe atunci Domnul ţării se cumpăra cu un ceasornic sau cu 150 galbeni.

La 24 ianuar 1828, Vel Visternicul Ghica îl înştiinţează pe Callimachi că se urcă preţul licitaţiei, şi că acum i se oferă Domnului douzeci de mii de lei, ca să dea hrisovul cerut de târgoveţi, şi-l sfătuieşte pe Callimachi să nu zăbovească de a veni mai curând la Iaşi.

Callimachi mai avea un prieten, la Curtea domnească, pe Vornicul Iordachi Drăghici ; acesta, însă, lucrase tocmai împotriva intereselor lui Callimachi, aducându-i aminte lui Vodă pentru darea hrisovului. La scrisoarea de nedumerire a lui Callimachi, Drăghici îi răspunde, scuzându-se că mijlocirea lui a făcut-o după cererea Visternicului Rosnovanu, pe care-l rugaseră târgoveţii de Botoşani să li steie întru ajutor. La sfârşitul scrisoarei acesteia, din 25 Ianuar 1828, Drăghici zice ; «Tălmăceşte bine cele scrise din sus ; tot este cum ni-i ţara şi tocmla ; luaţi, mâncaţi. Destul ţi-i atâta».

Callimachi—în sfârşit—a înţeles cum ni-i ţara şi tocmla, şi pe lângă ceasornicul sau suma de bani ce va fi dus cu el la Domnie, a

mai luat o jalbă, cătră Domn, iscălită de boeri botoşăneni, ca Aga Scarlat Miclescu, Spatarul C. Roseti, Spatarul Iordachi Foti, Constan-
tin Hagi Arbure, Spatarul Toader Silion, prin care arată turburările
ce le fac în oraş, semnatarii jalbei cari cer hrissovul; «care proecturi
au adus târgul în nelinişte şi în nenorocire pentru vremea viitoare». Boerii cer ca tot ce se face pentru târg să fie cu obşteasca socotinţă
a botoşănenilor boeri, iar nu să se alcătuiască de cu sară, de cătră doi,
trei, ceace pe a doua zi se hotăreşte»; mai cer «ca alegerea de epi-
tropi din boeri să se facă prin de isnoavă adunare şi schepsis a toată
sistema boerească din Botoşani, care aceasta să se săvârşască prin
inadins diiac rânduit, şi la acea adunare ce se va face, dacă vreunul
din boeri nu va putea merge, din încungiurări de boală sau altceva,
să i se ceară în scris socotinţa, nu numai pentru alegerea de epitropi
cât şi pentru toate trebuinţele târgului, ce se vor socoti de folos, de
podoabă şi de îndemănare la alişveriş şi vieţuire».

Glasul ceasornicului a influenţat pe Domn, care aprobă cererea
boerilor, şi făcându-se o nouă alegere, ieşiră biruitori opozanţii, cu
Climent în frunte.

Al. Callimachi, la 3 martie 1828, scrie Domnului că „toate prici-
nele de scandarăsăre şi de dihonie ce urmează în târgul Botoşani,
se pricinuesc numai de cătră un comis Anghelachi Climent, un Pisoţchi
şi de fraţii Manoleşti, întemeindu-se doi dintrânşii asupra sudiţilor”.
La alegere luaseră parte supuşii străini; aceştia erau «sudiţii».

Pe această cerere a lui Callimachi, Domnul pune încheiere, cu
mâna lui, că „întrucât şi la cea întâi epitropie, Anghelachi Climent
s'a arătat interesat, şi că tovarăşii lui nu sânt dintre boerii şi negu-
ţătorii cei mai întâi, să fie îndepărtaţi şi să se facă o altă alegere”,
iar în cartea ce o trimete Vornicilor de Botoşani, cu privire la acea-
stă nouă alegere, Domnul ordonă ca pentru noua epitropie să se a-
leagă câte doi, din boeri, din neguţătorii creştini şi neguţătorii jidovi,
iar nu cum s'a făcut la alegerea din urmă, când au eşit epitropi „un
Comis Anghelachi Climent, un stolnic Costachi Pisoţchi şi fraţii Ma-
noleşti», cari sunt doi supuşii străini, fără nici un drept, şi alte per-
soane, cari nu au nici case în oraş, nici moşii în ţinut. Domnul a-
minteşte în cartea cătră Vornici, că Climent este cunoscut „din chi-
purile cele abătute ale sale, încă la epitropia sa din anul 1832, când
cu zapciu s'au împlinit banii casei târgului” dela Climent, şi mai amin-

teşte de îndrăzneala acelor care au făcut „instrucţia” pricinuitoare de neînvoire şi de dihonii, „care nici într'un chip nu se socoteşte iertată”, şi care ar fi meritat să fie pedepsiţi cu surgun, dar trece cu vederea din bunătatea Domniei lui. De aceia Domnul porunceşte ca epitropii aleşi dintre neguţătorii creştini, armeni şi jidovi, să rămăe bine aleşi, iar pentru cei dintre boeri ce au moşii şi locuinţă în acel oraş, precum dumnealui Vornic Alecu Calimah, Vornic Costantin Miclescu, Spatar Vasile Crupenschi, Spatar Alecu Ralet, Aga Scarlat Miclescu, Spatar Cost. Roset, Spatar Toader Silion, Aga Iancu Donici, Spatar Iordachi Foti, şi alţii ce mai sânt şezători în acel oraş, şi au moşii la acel ținut, din boeri, oameni cunoscuţi întru bunele cugetări. La această adunare boerii vor rândui alţi epitropi din partea lor, «îndepărtând cu totul pe persoanele ce s'au pomenit mai sus de a se amesteca în ceva de ale oraşului, sau de a mai înfiinţa adunări, sau obşteşti sau în parte care s'au dosloşit şi s'au dovedit că sânt numai spre adăogire neliniştei şi folosului persoanelor lor». Ca încheiere, Domnul spune curat că cea mai mică mişcare de vor mai face, vor fi pedepsiţi şi izgoniţi din oraş.

Alecu Callimachi avu satisfacţie deplină: fu ales preşedinte al epitropiei târgului Botoşani.

La 28 octomvre 1830, Divanul Moldovei, prin cartea cu No. 26685 cere epitropiei târgului Botoşani să-i trimeată o copie întocmai «de pe hrisovul ce-l are târgul acesta pentru driturile şi eraturile care sânt hărăzite de cătră luminaţii Domni de mai înainte şi de care se va lua pre largă pliroforie». Epitropia trimete copia, cu lămurire că venitul iratului ce se strânge în tot anul după hrisov, nu are potrivire un an cu altul, pentrucă uneori acest venit este de 6 până la 7 mii lei, şi prea rar de 7 până la 9 mii lei pe an, «cari bani se întrebuinţază în lucrul drumurilor acestui oraş».

Bugetul Epitropiei Obştiei Botoşanilor.

În volumul V din «Studii şi Documente cu privire la Istoria Românilor», Dl. N. Iorga publică foarte interesante acte care arată ce venituri a avut târgul Botoşanii, din taxele puse prin hrisovul lui Mihaş Suţu din 1820, şi ce cheltueli s'au făcut. Avem, astfel, icoana celui întâi buget al unei comuni din Moldova.

În „Samă de banii iratului podului târgului Botoşăni pe anul de la 1 februar 1823 şi pâr la 1 februar 1824, cu aceia ce s'au adunat în toamna anului 1822 de la vasele ce au intrat în târg, în care vrem; au fost casă d-lui Anghelachi Climent, epitrop, şi D. Paharnic Vasile Tăutul“, se cuprind următoarele sumi:

496 lei	venitul din toamna anului 1822;
10000 »	iratul după hrisov, vândut cu contract D-sale Garabet Gligorovici pe anul acesta;
250 » 60	bani, luaţi de la podarii ot Băiceni pentru vremea ce n'au lucrat în târg.
10746 lei 60	

Scăderile, adică cheltuelile, au fost:

2575 lei	daţi D-sale Tudurachi Pisoschi, care luase în exploatare iratul, şi luând un altul iratul, cu preţ mai mare, s'au restituit banii lui Pisoschi;
36 lei 96 b.	dobândă la 908 lei, de la 21 Maiu şi pâr la 30 Iulie“, pe vremea peste vadeaua numărătoarei banilor».
48 lei 60 b.	cheltuiala unui drum la Iaşi a lui Tudurachi Bacalbaşa.
200 lei	lui Vărtan Ţăntănaş, luaţi cu împrumut la facerea hrisovului;

6 lei 60 b.	costul a două cazmale pentru lucrul drumurilor;
1315 „	plata podarilor din Băiceni;
480 „	lefile slujitorilor în lucrul drumurilor ;
180 „	daţi Comisului Ioan Tăutul ca să facă harta târgului vitelor, pentru neîmpresurare ;
141 lei	cheltueli de poştă a drumului făcut de Spatar Alecu Sturza şi Comis Ioan Tăutul, ce au mers în pricina stricărei veltiţelor din târg, după jaloaba târgului.

La aceste cheltueli mai trebuie adăogată o sumă, necuprinsă în documentul publicat de d. Iorga, dar care se arată că a fost: «împrumuturi la facerea hrisovului de la Spatar Costache Roset, Hatman Manuil Manu, Postelnic Petrachi Vârnav şi Spatar Cost. Lipan, cu sinet de la Ion Gorghias», cu care totalul cheltuelilor se urcă la suma de 5686 lei 96 bani.

«Suma», aceasta ni dă samă despre un obicei al pământului perpetuat până în zilele noastre: venalitatea funcţionarilor publici.

Cei 2575 lei avansaţi de Tudurachi Pisoschi s'au cheltuit, după cum arată documentul, «la înoirea hrisovului prin D. Spatar Lipan», şi altă sumă s'a cheltuit la facerea hrisovului.

Cine a încasat aceşti bani? Domnul ţării primea un ceasornic, sau 150 galbeni, ca să deie un hrisov, dar când se reînoia hrisovul, tot el va fi primit mita?

Asupra sumei prezentată de Anghelachi Climent, casierul casei podurilor, trebuia să se pronunţe Obştia, care face mai multe obiecţiuni consemnate în documentul publicat, şi cu ocazia aceasta se descopere cine a fost plătit în chestia hrisovului.

Obştia cere să se arate lămurit cui s'au dat cei 2575 lei, «condeiul de scădere ce se arată că s'au plătit lui Tudurachi Pisoschi, cu care s'au împrumutat D. Spatar Lipan la facerea hrisovului», şi Spatarul Lipan răspunde că 2000 lei a dat ruşfet Visternicului Costache Sturza, iar 575 lei a cheltuit cu facerea hrisovului, cu plata poştei drumului Eşului.

Visternicul ţării mituit!

Obştia se mai opune la plata sumei de 180 lei, daţi Comisului Ioan Tăutul, ca să facă harta târgului vitelor, mai întâi fiindcă nimeni

nu a cerut să se facă acest fel de hartă, şi afară de aceasta, nici se vede făcută acea hartă; apoi cu ce cuvânt s'au dat banii ?

Suma aceasta, însă, nu era să fie percută. În „sama” cheltuelilor se arată că Comisul Ioan Tăutul «nefiind faţă, urmează a se cere de la fratele D-sale, Paharnicul Vasile Tăutul, sau se va cere dela însuşi după intoarcerea de la Țarigrad».

Bugetul pe anul dela 1 februar 1824 până la 1 februar 1825, cât a fost „casă” răposatul Spatar Iordache Canta, fiind epitrop cu Banul Ioan Brănişteanu, a fost acesta:

Veniturile

8500 lei	vânzarea iratului podului, şi în plus 20 stejări.
516 » 3 bani	pentru rândurile de la poduri pe vremea ce n'au lucrat.
241 lei	ce se cuvine a-i răspunde Laba Leibiş jidovul, pentru birul şi havalelele vierilor ot Băiceni, ce i-au plătit casa, şi dela dânsul nu s'au luat.
9257 lei 3 bani	

Scăderile.

1350 lei 54 bani	şferturile şi havalelele pentru Băiceni. (Între altele s'au plătit „cibotele ocolaşului”).
705 »	lefile slujitorilor
100 »	pentru tăetul lemnelor de pod (pavaj)
140 »	plata imaşului pentru boii podarilor.
120 »	plata poştei pe 8 cai, dus la Eşi şi întors, a boerului rânduit în trebuinţa târgului.
835 »	ce s'au plătit bani împrumutaţi la facerea hrisovului de la Domnul Mihai Suţu Voevod.
3250 lei 54 bani	

Nu se cunosc bugetele altor ani; documentele ni destăinuesc însă oare care frământări în viaţa oraşănească a Botoşanilor, de acum 100 de ani.

Aga Scarlat Miclescu, în o scrisoare din martie 1825, mulţămind lui Al. Callimachi pentru „însoşitele dulci luminate cărţi ale Dumitale,

lăudatului întru patrioţi», îi spune cum în casa Spatarului Alecu Ralet „simpatriotul nostru», s'a făcut alegerea de epitropi buni, sub preşedenţia Spatarului Costache Roset; că socotelile vechilor epitropi nu sânt încheiate şi că sânt multe rămăşişi de bani rătăciţi, „afară de acei ce vor fi asupra celui în neputinţă de boală boer, ce au fost epitrop», adică asupra lui Anghelachi Climent, căruia Miclescu îi doreşte însănătoşire. Mai arată Aga Miclescu că unii dintre jidovii sudiţi, adică supuşi altor state, au ridicat pretenţia că ei n'ar trebui să plătească taxa pentru horilca lor, precum este statornicită în hrisovul lui Mihai Suflu. Vechii târgoveţi n'au voit nici să dea ascultare acestor sudiţi, dar Aga îl previne pe Callimachi că sudiţi puşi la cale de epistaţi, se pregătesc să plece la Iaşi, pentru a da o jalbă, şi Miclescu îl sfătuşeşte să sârguiască a li se da cel de cuviinţă răspuns, ştiind pe Callimachi «un lucrător de binele obştească».

Se temea Aga Scarlat Miclescu că jidovii din Botoşani, vor duce şi ei vre-un ceasornic la Iaşi, care se va întoarce cu cheia de aur, care deschide toate inimile.

Vechii epitropi de pe vremea lui Climent, nu mai dădeau socoteală de excedentele bugetare, destul de însemnate, şi la 21 mart 1825, Vornicia Botoşanilor, prin o adresă iscălită de Aga Scarlat Miclescu, arată aceste împrejurări Logofetei celei Mari, şi cere ca să fie executaţi epitropii ce au fost în acei doi ani trecuţi, ca să deie socoteala curată şi nevătămătoare de suflet, după carte de blăstăm de tot venitul târgului: câte s'au adunat, la ce s'a întrebuinţat, şi banii ce vor rămânea asupra acelor epitropi, să se împlinească, şi să se deie în mâna târgoveţilor, spre întrebuinţare la cele de folos târgului.

Ce s'a mai petrecut, în Botoşani, după această intervenţie a Vornicie, nu se ştie, căci nu se mai găsesc documente privitoare la această chestiune. Se pare însă că s'a pus oarecare rânduială în administraţia veniturilor târgului, deoarece în Arhiva Statului din Iaşi se găseşte «Sama lui Kir Iani Vasiliu», de câţi bani s'au primit din eratul târgului, din anul 1830 până la 3 iulie 1831, cum şi sama primită de Vasile Ioan, casier, din eratul podăritului anului 1831 până la 24 februar 1832.

Documentele aceste fiind interesante, le reproducem în întregime.

Sama lui Kir Eni Vasiliu de câţi bani s'au prîlmit din eratul târgului Botoşani din anul 1830 şi până la 1831 iulie 3.

Lei	Par.	
4480	—	Am primit dela răposatul Stati Ioan, cari bani au fost rămas din eratul anului 1820.
2083	20	Am primit dela jidovul ce au ținut eratul din 1830-1831, iar din câştiiu dintăiu au mai rămas să deie 1300 lei jidovul Leizăr.
12563	20	lei banii ce s'au priimit

Samă de banii ce au dat şi cheltuit D-lui Ene Vasiliu până la 1831.

Lei	Par.	
4480	—	Au dat pentru un loc ce s'au cumpărat pentru târg dela D-lui Hatmanul Todiraşc Sturza;
450	—	s'au dat hacul lui Nastasă pe 10 luni;
540	—	unui scriitor a epitropiei leafă pe 11 luni;
141	—	la 2 oameni pe 5 luni, pentru curăţitul drumurilor.
1360	—	pe 20 cară ce au lucrat la drumuri, pe 31 zile câte 68 lei fieştecare car;
91	—	au dat la pristavii ce au umblat cu carăle;
22	20	pe 10 conţuri hârtie ce au dat la epitropie;
22	20	pe 3 condici;
2	12	pe 1 coală hârtie turcească pentru copia hrisovului.
660	6	la ciocli, în 4 rânduri, cu răvaşul epitropilor în vremea holerei.
1137	20	s'au dat Comisului Anghelachi ca să cumpere făină pentru săraci în vremea holerei.
180	—	au dat leafa Căpitanului Nastasă pe 4 luni;
150	—	au dat lui Neculai Luca, cu răvaşul Comisului Anghelachi, pentru aducerea sfintei icoane dela Eşi;

150 — a dat, cu ravaşul Comisului, pentru întoarcerea sfintei icoane la Eşi.

9836 38 scăzut din suma de 12563,20, rămân lei 3176 cu 22 parale, bani în naht au numărat Ene Vasiliu, D-sale Vasile Ioan, casier.

Sama de câţi bani au primit Vasile Ioan casier din eratul podăritului anului 1831 şi până la 24 februar 1832

Lei	Par.	
3176	22	a primit dela D-lui Ene Vasiliu după soma din urmă.
1300	—	a primit din banii eratului, tot din căştiul dintăi, ce a fost rămas rămăşiţă dela Ene Vasiliu;
2387	20	a primit' dela Zeilic, căştiul al doilea.
261	—	a primit dala nişte lumânări de său şi dela formaşii.
7152	22	s'au primit până astăzi 24 februar 1832.

Scăderea de câţi bani s'au cheltuit

Lei	Par.	
12	25	a dat pe hârtie, cerneală, buline, la epitropi.
8	30	la poştă pe 2 scrisori în pricina tulumbelor;
180	—	a dat leafa lui Nastasă pe 4 luni;
180	—	leafa unui scriitor pe 4 luni, până la sfârşitul lui ghenar, 1832:
15	20	pe pari şi nuiete de s'au îngrădit locul târgului;
10	20	pe 6 conţuri hârtie la epitropie ;
207		lui Grigori şi Vasile Ciomag de cheltuială cu mergere la Eşi.
400	—	pentru meremetul canţelariei, pe scaune, mese, dulapi şi altele ;

1014 15 se scade din 7125 cu 22, rămân 6110 cu 27, adică aceşti bani să află în naht la casa Epitropiei, avându-se a se lua încă pe 2 câştiuri din erat, rămase de pricină, ce se împlineşte la 20 maiu 1832, după contract, cari bani fac pe 3 câştiuri 4765 lei.

Ion Brănişteanu

Activitatea Casei Obşteşti.

După cum s'a văzut, venitul iratului târgului Botoşani era totdeauna mai mare decât cheltuelile făcute de epitropi, cu trebuinţile edilitare, şi excedentele bugetare niciodată nu se ştie încotro apucau.

Iniinţată, prin hrisovul lui Mihai Suţu, cu principalul scop de a face „poduri”, adică pavaje de lemn, în Botoşani, precum erau la Iaşi, şi de a construi şosele în oraş, Epitropia pare că nu s'a ocupat tocmai mult cu aceste chestiuni. Din sămile ce dădeau epitropii, la finele fiecărui an, se vede cât de mult se cheltuia pentru orişice, afară de întreţinerea stradelor. Ce strade se puteau face cu *două cazmale*, cât se vede că cumpărase Epitropia pentru facerea drumurilor? În primul buget, pe 1823, la o cheltuială de 5686 lei, sânt numai 1321 plăţiţi pentru drumuri, din care 1315 lefuri la podari, iar în al doilea buget, la capitolul „scăderilor”, sânt numai 100 lei, plăţiţi pentru tăiatul lemnului de poduri.

Era, însă, o altă chestiune care preocupa pe epitropi, de care erau legaţi prin un interes particular al lor.

Botoşanii având casele construite din lemn, unele din ele, cele mărginaşe, acoperite cu paie, cădeau mereu jertfa focului. Şi focurile acestea mistuiau oraşul, nu numai când năvăleau duşmanii, ci şi în zile liniştite, şi l-au mistuit şi după ce barbarii n'au mai năvălit în ţară, în timpurile noastre.

Apărarea contra focului cere un corp de pompieri, de „tulumbagii”, apoi pompe de incendiu: „tulumbe”, şi alte unelte. Tulumbagiile ar fi trebuit plăţiţi, şi tulumbele cumpărate, şi acest lucru Epitropia nu putea să-l facă, pentrucă, nu intra în cuprinderea hrisovului din 1820. De aceia orăşenii au hotărît să cumpere tulumbele şi celelalte unelte cu cheltuiala lor, iar pentru personalul necesar au găsit o soluţie destul de practică.

După mai multe sfătuiri între dânşii, botoşănenii hotărâsc să cum-

pere, cu banii lor, patru tulumbe, 14 săcăli şi celelalte unelte trebuincioase, dar li „s'a înfăţişat deodată nedumerire pentru oamenii trebuincioşi spre întrebuinţarea tulumbelor şi a uneltelor”.

Ca să scape din această încurcătură, târgoveţii adresează o jalbă Domnitorului, cerând patruzeci de scutelnici din târgoveţi, cari să fie *tulumbagii, sacagii, căngerii, toporaşi, hornari şi clopotari*. Clopotarii erau observatorii cari, din turnul bisericii Ospeniei, trebuiau să deie de ştire când zăriau vreun foc în oraş, şi înştiinţarea o făceau prin tragere de clopot.

În aceiaş jalbă, târgoveţii arată că *podarii* ce sânt lăsaţi din târgoveţi, lipsesc în jumătate, fiind unii morţi, alţii fugiţi şi ticăloşi, şi cer ca pentru podari să se deie iarăşi satul Băiceni.

Jalba aceasta este semnată de un mare număr de târgoveţi, boeri şi negustori, între cari se pot ceti: C. Rossetos (iscălit pe greceşte); Sardarul Ion Cocotă; Samurcaş (pe greceşte); Georges Metz, med. doctor; Konte Karousos (pe greceşte); Enacachi Dragoş; Iordache Carale; Ilie Iconom; Vasile Iconom; Ioniţă Giosan; Costachi Ciornei; Neculai Davidel; Manolachi Gheorghiu; Vasile a Diiaconiţei; Ioan Mitrovici; Dumitru Neculai; Grigori Hortopan; Panaite sin Neculai a Diiaconului; Ştefan Moga; Dumitru Eremia; Ioan Vasiliu; Costandin Caraieni; Costandin Eşanu; Dimitrachi Braşovanu; Nicola Apostol; apoi armeni şi evrei, iar din partea Obştiei s'a pus şi pecetea târgului.

La 17 august 1827, mai mulţi târgoveţi scriu lui Alecu Callimachi şi-l roagă să stăruiască, la Iaşi, pentru aprôbarea cererei cu privire la scutelnicii ceruţi să fie lăsaţi în serviciul pompieriei, adăugându-i că „aceasta va fi întru adevăr faptă întru tot prielnică, aducătoare de laude, şi însuşi a dumitale”.

La 22 august 1827, Vornicia Botoşani face cunoscut cinstitei Visterii că a primit ordinul pentru tulumbe şi altele, «a căroră păstrare şi întrebuinţare cu chipul cuviincios să fie supt povăţuirea dumnealui Vel Vornic Alecu Callimachi, eforul acestui târg, şi în acelaş timp Vornicia intervine la Visterie ca să se deie 30 liude, în trebuinţile târgului.

În aceiaş zi, Petrachi Postelnicul şi Neculai Greceanu Vornicul, scriu lui Callimachi să stăruiască pentru patruzeci de scutelnici, din târgoveţii ce au fost podari, dintre cari şi «păzitori în clopotniţa Ospeniei, unde s'au şi pus doi oameni».

Scrisoarea către Callimachi se încheie astfel: „De aceasta rămâne

ca dumneata, ca un efor şi patriot, să mijloceşti împlinirea aceste cereri, ca să se facă desăvârşit binele, pentru acea şi a dumatăle desăvârşită cunoştinţă din partea târgului¹”.

Târgoveţii de Botoşani se îndatorează să susţină ei singuri cheltuielile cerute pentru înfiinţarea şi întreţinerea corpului de tulumbagii rânduind şi dările benevole. Pentru uneltele de foc, ajutorul târgoveţilor era „analoghisit pe acareturi, adică câte cinci lei de toată binaua mare, casă, dugheană, din târg şi mahalale, cu toate cele cuprinse în ograda lor, şi întru asemenea câte doi lei de toată dugheana şi casa de rând”. Banii aceştia îi plăteau toţi locuitorii, fără deosebire: tagma boerească şi tagma neguţătorească, de toate naţiile, iar ceilalţi lăcuiitori şi cei săraci nu plăteau nimic ¹).

La 1832, după rânduelile Regulamentului Organic, înfiinţându-s Poliţia în Botoşani, paza oraşului în contra focului, a fost dată în atribuţia ei.

1.— Documentele privitoare la această chestiune, sânt publicate de D-l Iorga, în „Studii şi Documente”, vol. V.

Administraţia Comunală după Regulamentul Organic.

Organizarea administrativă a Botoşanilor, creiată prin hrisovul lui Mihai Suţu din 1820, a ţinut până la punerea în aplicare a Regulamentului organic, din 1832, când s'au organizat, în acelaş fel, toate oraşele din Moldova.

Conducerea intereselor comunei era încredinţată unei *Eforii*, compusă din cinci membri, la Iaşi, şi câte 3 membri în celelalte oraşe, deci şi în Botoşani. Membrii erau aleşi, în fiecare an, la începutul lunii noemvre, şi nu primeau nici o leafă. Unu dintre membri era casier, şi altul preşedinte, numit de guvern. Eforia mai avea un secretar, pentru conducerea cancelariei, şi un număr de servitori, după trebuinţă.

Membrii Eforiei se alegeau de cătră locuitorii oraşului. Pe lângă cei trei membrii, se mai alegeau doi candidaţi, adică supleanţi, cari trebuiau să înlocuiască pe membrii cari, din o pricină oarecare, ar fi eşit din' Eforie.

Aveau dreptul de a alege toţi locuitorii de rit creştin, în vârstă de 25 de ani, anume :

a.—Boerii pământeni, cari aveau domiciliul şi un imobil în oraş;

b.—Negustorii din cele trei clase de patentari, cari aveau proprietate în oraş,

c.—Staroştii tuturor breslelor.

Puteau să fie aleşi membri ai Eforiei numai pământenii stabiliţi în oraş, cari aveau vârsta de 30 de ani şi posedau un imobil în oraş, în valoare de opt mii lei.

Un străin putea fi ales membru al Eforiei dacă, având vârsta de 30 de ani, şi fiind stabilit de 2 ani în oraş, dădea o declaraţie scrisă cătră Eforie, cel puţin cu şase luni înainte de alegeri, că este hotărât să se supuié tuturor îndatoririlor impuse locuitorilor indigeni a'oraşului, pentru a putea să obţie, ca şi ei, aceleaşi drepturi municipale.

Convocarea alegătorilor se făcea de autoritatea superioară, prin publicaţii, şi alegerea se efectua în localul Eforiei, sub preşedinţia Ispravnicului.

Eforia întocmea şi afişa lista alegătorilor, în cursul lunii sept. Lista era revăzută şi contrasemnată de Ispravnic, care primea, în cursul lunii octombrie, reclamaţiile care i s'ar fi adresat, cu privire la dreptul de înscriere în listă. Lista şi cererile de înscriere se înaintau, de ispravnic, Logofătului din lăuntru.

Eforia, odată instalată, trebuia să ţie o listă exactă de toţi locuitorii oraşului, cari aveau dreptul să fie alegători, sau membri ai Eforiei.

Alegerea se făcea cu majoritatea alegătorilor. Majoritatea o forma jumătate din numărul alegătorilor, plus unu. În caz când numărul necesar de membri nu putea să fie complectat, pentru că nu avea numărul cerut de membrii, se lua dintre candidaţii cari ar fi întrunit mai multe voturi, un număr întreg de membri, cari ar fi rămas de ales, şi prin balotaj între aceştia se complecta operaţia.

Alegerea se făcea la zi întâi noembrie, şi rezultatul se aducea la cunoştiinţa Logofătului din lăuntru, care supunea confirmării Domnitorului alegerea prezidentului, dintre membrii aleşi. Casierul era ales de membrii Eforiei.

Numirea prezidentului fiind făcută, eforii intrau în funcţiune, la 1 ianuar, şi erau instalaţi de către Ispravnic.

Hotărârile membrilor Eforiei se luau cu majoritate; în caz de paritate, prelua opinia de partea căreia era prezidentul.

Fiecare membru al Eforiei putea să expuie afacerile care intrau în atribuţiunile consiliului.

Casierul era îndatorit să încaseze şi să păstreze veniturile, să facă plăţi numai după ordinul scris al membrilor Eforiei, şi să prezinte conturi.

Astfel organizată Eforia, eforii aveau îndatoriri determinate prin un anume articol al Regulamentului organic.

Indatoririle impuse eforilor aveau de obiect :

a). Veniturile oraşului;

b). Cheltuelile oraşului;

c). Conservarea sumelor care intrau în casa Eforiei, şi darea socotelilor.

- d). Ingrijirea de înfrumuseţarea şi îmbunătăţirea oraşului;
- e). Executarea măsurilor luate de guvern pentru asigurarea mijloacelor de subsistenţă în oraş;
- f). Protecţia contra piedicilor ce ar întâmpina comerţul;
- g). Supravegherea tuturor aprovizionărilor populaţiunii.

Această ultimă chestiune era regulamentată în modul următor:

Se înfiinţa breasla pitarilor şi a casapilor, şi li se fixa la epoci determinate, preţul pâinei şi al cărnei, pe care Eforia le aducea la cunoştinţa şefului poliţiei, care trebuia să privigheze să fie observate şi executate cu stricteţă.

Pentru a îndemna pe săteni să aducă provizii în oraş, Eforia avea dreptul să înlăture ori ce stânjenire li s'ar aduce de oamenii poliţiei şi de revânzători, şi pentru a reprima abuzurile, Eforia trebuia să aie înţelegere cu Poliţia, sau cu administraţia districtului.

Alimentele stricate şi vătămate sântăţii se confiscău de Poliţie, după o examinare ce se făcea împreună cu un membru al Eforiei, care, în caz de nedreptate din partea Poliţiei, trebuia să facă raport la Eforie, şi aceasta să refereze guvernului.

Eforia era obligată să se îngrijască de paza oraşului contra focului, să construiască localuri pentru şcoli, pentru închisoare, să îngrijască de salubritatea şi înfrumuseţarea oraşului, de fântâni, de poduri, de luminat, de întreţinerea pavajului, în fine de tot ce se atinge de bunul traiu al locuitorilor.

Veniturile municipale.

Pentru a putea satisface toate aceste cerinţi, oraşul avea nevoie de venituri. Veniturile erau fixate tot prin Regulamentul Organic.

Veniturile se compuneau din :

- a. O zecime din patente şi din capitaţia tuturor contribuabililor, şi din taxa asupra evreilor;
- b. Taxa asupra vinului: doi lei de fiecare poloboc de 30 până la 70 vedre ; patru lei de polobocul dela 50 vedre în sus, şi un leu pentru balerca dela 30 vedre în jos ;
- c. Trei lei de vadra de rachiu şi spirt.

Dările pe băuturi se plăteau numai pentru vasele care intrau în oraş, nu şi pentru acele care ieşiau;

d. Un leu de vadra de păcură, la intrarea în oraş;

e. O plată de jumătate galbăn pe lună asupra trăsurilor, şi cinci lei asupra căruţelor de piaţă. Proprietarii acestor trăsură publice erau scutiţi de plata patentei şi a capitaţiei;

f. Taxele din cântărit.

Regulamentul organic desfiinţează unele privilegii, supunând, în mod expres, la plata taxei asupra băuturilor introduse în oraş, pe toate clasele în general, fie dintre clerici, fie boeri, fie negustori. Aceste taxe nu se percepeau, însă, pentru marfa care intra în oraş ca transit.

g. Doi lei pentru oca de tutun turcesc importat în ţară. Acest venit era dat în licitaţie; se percepea la Galaţi şi la Focşani, şi se împărţea anual în modul următor: 10000 lei Eforiei din Galaţi, 5000 lei Eforiei din Focşani, şi câte 4000 lei eforiilor din Botoşani, Roman şi Bârlad. Ceea ce întrecea, se vărsa Eforiei de Iaşi.

Taxa jugăritului a fost desfiinţată.

Cheltuelile şi contabilitatea.

Membrii Eforiei fiind aleşi la zi întâiu a lunei noiembrie, se întruneau cu ispravnicul, cu prezidentul tribunalului şi cu deputatul ţinutului, pentru a revizui, până la 20 noiembrie, socotelile de veniturile şi cheltuelile efectuate în cursul anului, de către membrii epitropiei precedente, lucrările săvârşite sau începute, acele proiectate pentru anul viitor şi cheltuelile cerute pentru aceste lucrări nouă. Astfel se întocmea bugetul anului viitor.

Bugetul se confirma sau se respingea de ispravnic, şi dacă se aproba, era pus în executare de la 1 ianuarie viitor.

Eforia avea dreptul să facă cheltueli neprevăzute în buget, până la 300 lei, după propria ei decizie, după ce se dresa un proces-verbal, care constata motivele necesităţii acestei cheltueli. Dacă cheltuiala trecea de 300 lei, părerea Eforiei era înaintată Logofătului din lăuntru, de către ispravnic, pentru a se obţine autorizarea Domnului, în urma unui raport al Consiliului administrativ.

Cheltueli extraordinare putea să facă Eforia numai cu autorizarea guvernului.

Toate cheltuelile oraşului trebuiau să fie astfel combinate, ca să poată să fie acoperite, în fiecare an, de veniturile anului, şi fără ca să fie nevoie de a se contracta datorii.

Alegerile la Eforia de Botoşani.

Cea întâi alegere a Eforiei târgului Botoşani, după cerinţile Regulamentului organic, s'a făcut la 2 ianuar 1832, când au fost aleşi „într'un glas“, ca membri ai Eforiei, dintre boeri: *Medelnicerul Grigori Racliş*, dintre negustorii creştini: *Gheorghe Ioan*, *Costache Caraiene* şi *Neculai Placa*, iar dintre negustorii armeni a fost ales *Andrieş Focşăneanu*.

Alegerea aceasta este constatată prin un proces-verbal încheiat în acea zi, în următoarea cuprindere :

Anul 1832 ghenar 2. Noi neguţitorii obştiei acestui târg adunându-ne în căntelaria Vorniciei, la 27 dechemvre, şi ascultând cartea cinstitului Divan împlinitoriu, din 22 a aceiaşi luni dechemvre, supt No. 126, împreună şi cu alăturata copie al anexului, ca păr în trei zile să facem alegere a trei mădulari cu un secretar şi doi scriitori, spre a se aşeza şi aici în târg muniţipalitate (adică sfat orăşienesc), să ocârmuiască materialnice interesuri a acestui oraş, în mercurea trecută, când am avut această vadè, pusă pentru alegerea acelor mădulări, neputându-ne cu toţii a ne aduna la un loc de a-i putea socoti şi alege, astăzi dar adunându-ne în căntălerie şi mai cetindu-ni-se de iznoavă cartea cinstitului Divan din cuvânt în cuvânt, şi cu pătrundere înţelegând bunul şi lăudatul acest obştesc folos, carele înalta Ocârmuire ni l-au hărăzit, toţi într'un glas am ales adică: din boeri pe d-lui *Medelnicerul Grigori Racliş*, din neguţătorii creştini : D-lui *Gheorghe Ioan*, *Costache Caraiene* şi *Neculai Placa*, şi din neguţătorii armeni pe d-lui *Andrieş Focşăneanu*, cari vor alcătui trupul numit sfatul orăşienesc cu săcritariul ce s'au socotit d-lui *Costache Caraiene*, carele va avea şi doi scriitori, în cuprinderea poroncilor, şi carele sfat va lucra acele ce prin instrucţiile ce au a se trimite, se va cuprinde, fiind aleşi aşa precum cartea cuprinde tre-cuţii cu vrâsta peste treizeci ani, cu stările lor, pentru care iscălim.

Hriste Ioan
Ştefan Moisa

Grigoraş Neculau
Hristodor Ioan

Haralambie Iordache	Gh. Gheorghiu, boengiu
Manolachi ?	Dimitrie Vasiliu
Grigori Sava	Neculai Boţan
Anastasă Paraschiv	Grigore Beşăte
Vasile Gheorghiu	Ionică Petrovici
Vasile Diiaconiţei	Panaite Diiaconu
„Dumitrache Sârghie	Pricop Ancăi
Ilie Dragomir	Chiriac Muste
Vasile Corne	Apostol sin Acsinie
Ionică Radul	Niţă Colăcel staroste
Vasile Viţul	Vasile nepot Curcan
Şărbăn Popovici	Vasile Ojog ciubotar
Iordache Popa Isac	Dumitru Scănteie ciubotar
Dumitrachi Paraschiv	Dumitru Marcu ciubotar
Iancu Cerneţchi, arhitect	Tomache Enache
10 iscălituri armenesti	Constantin Fotin
2 iscălituri greceşti (¹)	

Cum se vede, boerimea se abţinuse de la alegere.

Medelnicerul Grigori Racliş aduce la cunoştinţa Departamentului din lăuntru alegerea sa, şi Departamentul îl confirmă, anunţându-l că-i va trimite şi o instrucţie lămurită, de care să se conducă în administraţia oraşului. La poronca Departamentului, alesul Botoşanilor răspunde :

Cătră cinstit Departament Ministeriei din lăuntru
Medelnicer Grigore Racliş

Poronca cinstit Departament din 10 a următoarei luni februar sub No. 1090, întăritoare slujbei mele, după alegerea obştiei de aici, la sfatul muniţipal din acest oraş, cu supunere am primit astăzi 23, pentru care înţelegând cele poroncite, şi pre cât îmi va fi cu putinţă, mă voiu sârgui împreună cu celelalte mădulări neguţătoareşti a aduce poroncile ocârmuirei într-o îndeplinire, aşteptând numai întâi enstrucţia lămurită de cele ce avem a urma, precum ni se scrie că se va trimite.

Grigori Racliş, Medelnicer.

1.— Arhiva Statului din Iaşi. Ministerul de Interne, Dosar 526.

Indată după alegerea sfatului orăşănesc, se alcătueşte şi «statul cântăleriei», după poronca ocârmuirii, stat întărit de «Ministerul principinilor din lăuntru».

Statul era acesta:

Medelnicerul Grigori Racliş, prezident sfatului muniţipal,

Hristea Ioan (!) cilen din partea neguţătorilor,

Niculai Placa, tij cilen,

Sărdar Ştefan Racliş, secretar muniţipalităţii,

Neculai Dimitriu, scriitor,

Vasilea Stârcea, tij,

Comisarul Sulger Manolachi Bou pe ciasta al 3-le şi al 6-le,

Comisarul Iordachi Carp, pe ciasta al 4-le şi al 5-le,

Comisarul Ionică Anghel, pe ciasta 1-le şi 2-le,

Nastasă Dimitriu, epistat asupra drumurilor,

Vasile Cuciureanu, dejurnie în cântălerie,

Dumitru sîn Ioniţă Vierul, tij în cântălerie.

Statul mai cuprindea 14 *cfartalnici*, 17 *fânuragii*, 2 *clopotari*, 2 *hornari*, 1 *doboşar* şi 33 *ciocli moldoveni* ²⁾.

La 12 decembre 1832, personalul Eforiei se completează cu *Ionică Anghel*, numit *telal-başa*, care avea „o vrednică chizăşie”, şi care el singur trebuia să strige, prin mezaţ, orice i se va poronci, precum: vânzări de binale, de lucruri, şi alţii să nu fie volnici a umbla cu straie de telălie, fără ştirea lui telal-başa, care din toată vânzarea prin mezaţ, trebuia să primească un „havaet”, după socotinţă ³⁾.

Divanul împlintor al Moldovei cere Vorniciei de Botoşani să puie în vedere membrilor Eforiei ca să arăte ce lucrări cred ei că s'ar putea înfăptui pentru „îmbunătăţirea şi înflorirea interesurilor oraşului”. La această întrebare, membrii Eforiei încheie un proces-verbal, la 6 ianuar 1832, care cuprinde toate desideratele Eforiei:

Anul 1832 ghenar 6 zile. Intru adunarea de obşte ce-tinduni-se cuprinderea poronci cinstului Divan împlintor, acea cătră cinstita Vornicie de Botoşani din let 1831 dechenvre 28, supt No. 137, şi înţelegându-se pre larg cele cuprinse cătră urmarea de trei prusmeturi a îmbrăţşării

1 — Este o nepotrivire în acest nume, de oare ce în procesul-verbal de alegere, se vorbeşte de Gheorghe Ioan, nu de Criste.

2.— Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 49 din 1832.

3.— Arhiva Statului din Iaşi. Tr. lit. M. No. 526, vol. 17.

lucrurilor spre îmbunătăţire şi înflorirea interesurilor oraşului acestuia, întru o conglăsuire de obşte se pun înainte următoarele:

La I pont de alegerea mădularilor sfatului obştesc, aceeaşi săvârşire s'au îndeplinit după încheiatul jurnal din 832 ghenar 2, care s'au pristavlisit.

La al 2-le pont, de îndreptările acele mai de nevoie care trebuiesc a se face în acest târg, cătră liniştita petrecere i siguranţa şi înfrumuseţarea oraşului acestuia.

De odată s'au închipuit aceste care mai gios se arată şi cu ce cheltuială s'ar putea face, adică:

Pont 1. Drumurile mari i a o somă din a uliţilor şi a pliaţurilor, care după măsura ce li s'au făcut sânt în lungime de 3136 stânjeni (afară de drumurile altor uliţi ce sânt mai în dos şi a măhălărilor care şi aceste în urmă sânt de nevoie a se face, precum se va socoti), să se facă din piatră, la care trebuiesc 784 coşuri piatră, care socotindu-se în preţul ce urmează câte 380 lei coşul de piatră, cu lucrătorii împreună, se alcătueşte suma de 297920 lei.

Al 2-le. Adusul apei de izvoară, pe oale, cu depărtare aproape cale de un ceas (căci mai cu apropiere nu se găseşte), i facerea unei case de ape cu cişmea în pliaţu târgului, 5000 lei.

Al 3-le. Două tulumbe să se cumpere şi să se aducă cu năimala tulumbagiilor, 10000 lei.

Al 4-le. Şase sacale cu cai şi oameni, i 10 căngi şi 20 topoare pentru întâmplarea de foc, 2500 lei.

Al 5-le. O casă obştească să se facă cu patru odăi, cu cumpărătura locului, 2000 lei.

Al 6-le. Pentru un an, cheltuiala casei obştei i leafa a doi scriitori, i a 4 slujitori, i a 2 epistaţi asupra facerei drumurilor şi măsurătura locurilor, precum şi chiria casei de adunarea oraşienească, pe anul dintăiu, 3000 lei.

Fac peste tot: 320420 lei.

Aceste sânt cheltuelile care se socotesc de nevoie târgului acestuia de ocamdată, iară a fânarelor, a fânaragiilor şi a clopotarilor, precum s'au obişnuit aici, fiind a du-

ghenilor datorii să poarte şi se va purta şi de acum înainte, precum trebuinţa va cere.

La pontul al 3-le, pentru veniturile din care să se poată face cuprinsele prin al doile de mai sus prosmet şi închipuirea din nou cătră veniturile din vechi, ce are târgul acesta spre arătatele lucrări:

Vechi hărăzite prin hrisoave venituri are târgul acesta, care precum întru acest an s'au vândut, însemnează suma de 9500 lei, şi este a se lua două parale de tot jugul cu marfă ce va intra în târg, 10 parale de toată vadra de păcură, zece parale de toată vadra de horelcă ce va intra în târg, asemenea doi lei de butea de vin şi un leu de polobocul de vin ce va intra în târg. Acest vechiu venit care are acest târg este văzut că nu poate fi de ajuns la întimpinarea cheltuelilor însemnate care trebuesc. Şi pentru sporirea de alte din nou venituri spre însemnatele lucruri, alăturându-se şi legiuita zeciuială banilor patentelor din acest târg, socotim că cu vremea vom putea a săvârşi înfrumuseţarea oraşului cu cele însemnate mai sus, şi dacă văzând că nu va fi de ajuns aceste eraturi, atunci ne rugăm cinstiului Divan de a avea deschis drum spre a închipui noi obşteşti acestui târg şi alte eraturi care se vor găsi de cuviinţă.

La această adresă, Departamentul răspunde, la 1 februar 1832, următoarele:

Asupra punctului I Departamentul, spre răspuns, însemnează jurnalul acelui sfat din 6 ghenar la pontul I, cuprinzând (cu ce scopos nu se ştie) în fruntea punerilor la cale că cu pietruirea tuturor uliţelor ar trebui 297920 lei li s'au făcut luare aminte că o aşa lucrare nu se poate face din veniturile de peste an a oraşului, ce de ar urma o aşa protimire a avea aşa uliţi, apoi trebuie să urmeze şi pildeşul, şi spre aceasta li au arătat şi chipul şi înlesnirea spre facerea şoselelor. Şi dar de vreme că şi una şi alta nu este de închipuire ce are târgul acum, nici trebuia dar pusă prin jurnalul mai sus poménit, ci să se fi îngădit a însemna pentru îndreptarea uliţelor deodată numai astuparea

batacurilor, ce îngreuiază comunicaţia, atât între lăcuiitori, cât şi între drumeţi, cu lesnitorul chip ce mai jos la rândul lui se va arăta.

La al 2-le pont, şi pontul aducerei apei, dacă oraşul au avut înlesnire de puţuri, precum arată acum, pentruce atunce prin acel jurnal o au arătat ca un lucru din cele mai întâi de nevoie a oraşului, şi de vreme că arată că au puţuri vii, să întrebuinţeze de carele au, căci Departamentul n'au scris sfatului să închipuiască izvod de cheltueli pentru lucruri de prisos târgului, ci de acele de nevoi.

Al 3-le. Pentru tulumbe, sau dela Braşov, sau dela Liov, pre pilda Romanului, a Focşanilor, a Galaţilor, în care târguri neguţitorii ce au alişverişul cu Braşovul şi Liovu, dela sine s'au alcătuit a le aduce, câte cu 2000 lei una, cu toate ale lor, aşa urmeze şi Botoşanii, de n'au vroit a fi în frunte.

4. Pentru opt sacale câte patru adică de o tulumă, şi 10 căngi şi 20 topoare, alcătuiască-se precum scrie c preţul ce se va putea mai jos. Este de luat aminte însă că la tulumbe şi la sacale trebuesc cai.

5. Numai se face luare aminte că pe lângă şură, tre bueşte şi un grajd de cai.

6. Pentru secretar şi scriitori negresit că nu vor pute sluji fără leafă, şi mai jos se va vedea punere la cale asemenea şi pentru epistaţi şi slujitori.

1. Oraşul şi mahalalele va rămâne împărţit în 6 ciastve, şi va avea rânduiala în jos: fieştecare ciastă va avea comisarul ei, pe lună câte 60 lei.

2. Fieştecarele comisar va avea în a sa ascultare 4 cvartalnici cu leafă de 30 lei pe lună.

3. A patru ciocli de fieştecare ciastvie, însărcinaţi şi cu cercetarea sănătăţii, peste tot ciocli 24, cu leafă a 20 lei pe lună,

4. 12 hornari peste tot, adică câte 2 de fieştecare ciastvie, să fie sub ascultarea comisarilor.

5. Pentru luminarisirea oraşului, 150 fânare să se aşeze la uliţele generalnice, în depărtare de 15 stângen unul de altul, iar la celelalte uliţe la 25 stâneni.

6, Pentru 20 fânaragii câte 20 lei pe lună de unul,
7. Două tulumbe cu toate ale lor, 4000 lei, câte
2000 lei una.

4 cai câte 150 lei unul, cu hamuri.

4 tulumbagii câte 40 lei pe lună de unul.

6 sacale câte 60 lei una

6 sacagii câte 30 lei pe lună de unul.

20 topoare,

8 cară cu giugurile lor, câte 40 lei unul.

8 părechi boi, câte 240 lei părechea,

Argați câte 3 la 2 cară, câte 40 lei pe lună.

4 lopeți, 4 hârlețe.

Secretarul munițiplității cu leafă de 200 lei pe lună.

Chiria casei munițiplităței pe un an 400 lei, iar pentru slujba la casa munițiplității, se va lua cu rândul dela fieștecare cvartal câte unul pe fieștecare zi.

Cu raportul No. 158, din 1 februar 1832, către Departamentul din lăuntru, se arată că față de răspunsul care l-au primit ei, relativ la proiectul de înfrumusețare a târgului, membrii sfatului orășănesc sânt foarte desnădăjduiți, neavând încurajare de loc pentru binele ce ei îl doresc obștei. Din toți cei aleși la început, doi membri se retrag, din care Gheorghe Ioan fiind pătimaș, iar Costache Caraiane, care a fost însărcinat a fi secretar, iar se retrage, ne mai găsindu-se printre alți negustori cineva care să poată fi secretar. Intre altele, sfatul cere să se facă o nouă alegere, de oarece nici acei doi cari au rămas, Andrieș Focșăneanu și Neculai Placa, singuri nu pot lucra.

Alegerea din 1833.

Conform Regulamentului organic, trebuia să se facă o nouă alegere de membri ai Eforiei pe anul 1833.

La 16 april 1833, Obștia târgoveților dă o jalbă la Departamentul din lăuntru, cerând să nu se mai facă o nouă alegere, ci să rămăe tot acei aleși în anul 1832, în frunte cu boerul Grigori Racliș, Medelnicer, care „cu chipurile cele mai blânde și priincioase omenirei s'au purtat cu noi, și în fapte, dovadă că informăluirile și înfrumusețarea târgului cu toate cele de nevoe”. Obștia mai cere să se facă

prezidentului Eforiei şi o leafă lunară, din sporul iraturilor târgului, pentru vremea ce şi-o perde în nevoile obştiei.

Această cerere a obştiei nu putea fi ținută în samă, şi făcându-se o nouă alegere, au fost aleşi vechii membri: Medelnicerul Grigori Racliş, prezident, Hristea Ioan şi Neculai Placa, cileni, iar Sulgerul Ştefan Racliş, secretar.

Se păstrează lista boerilor şi a negustoriilor cari au ales sfatul municipal pe anul 1833, şi anume:

Boerii: Spatar Costache Roşet, Spatar Gheorghe Varlaam, Căminar Costache Varlaam, Căminar Costache Ciolacu, D-lui Enachi Cuciureanu, Costantin Popazu, Stolnicul Costache Mavroieni.

Neguştorii: Ene Vasiliu, Hriste Ioan, Gheorghe Ioan, Neculai Luca, Costantin Dimitriu, Ananie Stih, Ştefan Moisa, Ştefan Iacobovici, Dumitrachi Marin, Dumitrachi Sărghievi, Alexandru Dimitriu, Cost. Neculau, Gheorghe Neculau, Manolachi Nicşoi, Cost. Gheorghiu, Dimitrie Neculau, Dumitru Sava, Teodor Dragomir, Vasile a Diaconiţei, Gheorghe Stih, Neculai Placa, Pavăl Cazaciu, Chiriac Muste, Niţă Colac, Sava Brânzilă.

Alegerea din 1834.

Se vor fi petrecut nemulţămiri în administraţia oraşului Botoşani, se vor fi desfăşurat şi pe atunci patimi politice, al căror rezultat este totdeauna dăunător binelui public, şi probabil că tot unor intrigi se datoreşte tulburarea intervenită, în anul 1834, în conducerea Eforiei Botoşanilor.

Sfatul orăşănesc, în frunte cu prezidentul, Medelnicerul Grigori Racliş, face o adresă către Departamentul din lăuntru, prin care arată că dela întemeierea Eforiei, din 1832, ei şi-au făcut slujba cu sfinţenie, şi cu toată osârdia pentru binele obştesc, fără nici o leafă, pentru toate ostenelele, şi cer să fie scutiţi de asemenea însărcinare, după ce îşi vor încheia semile Eforiei pe anii 1833-1834.

Rezultatul acestei cereri a fost altfel de cum îl aştepta sfatul orăşănesc. Cărmuirea nu a aşteptat ca ei să-şi împlinească mandatul, până la finele anului, şi să se facă o nouă alegere, ci a înlocuit de-a dreptul pe membrii sfatului, instituind, ceiace am numi o *comisie interimară*, numind pe stolnicul Costache Mavrogheni prezident, iar pe Andrei Focşăneanu şi Hristodor Ioan, membri,

Iată şi ordinul Departamentului, către Vornicia de Botoşani, prin care se fac aceste numiri :

Cătră cinstita Vornicie de Botoşani

Fiindcă după încungiurările de aicea am găsit de trebuinţă a ridica mădulărilor sfatului orăşănesc sarcina îndatoririlor ce li au fost încredinţate, şi am împuternicit la aceasta, prin rezoluţia Prea Înaltului Stăpân, am însărcinat vremelniceşte împlinatori îndatoririlor în locul mădulărilor Eforiei, pe D-lui Stolnicul Costache Mavrogheni, iar pe D-lor Andrei Focşăneanu şi Hristodor Ioan, mădulări.

De aceia fac cunoscut şi Vorniciei spre ştiinţă.

A. Balş 1).

No. 11.—1834 august 8.

Comisia aceasta interimară nu a putut să aibă multe zile, pentru că peste câţva timp, la 16 august 1834, s'a făcut alegere de obştia rgului, alegându-se ca membri *Spatarul Gheorghe Varlaam, Andrieş Focşăneanu şi Vasile Ioan*.

Anul 1834 august 16. Intrunindu-se adunarea obştiei târgului Botoşani, supt prezenţia D-sale Agăi Alecu Balş, în casele D-sale Spatarului Iordachi Caramfil, fiind mai încăpătoare decât presedşiiile Vorniciei şi a Eforiei, pentru alegerea mădulărilor sfatului orăşănesc, din acest târg, după publicarisirile urmate, gios iscăliţii am ales cu a noastră mulţămire şi slobodă întrunire fără dezbinare măcar de un glas :

1. Pentru a fi mădulări sfatului orăşănesc, pe D-lor Spatar Gheorghe Varlaam, Andrieş Focşăneanu, Grigori Scurtu.

2, Pentru a fi candidaţi, pe D-lor Stolnicul Costachi Mavrogheni, Vasile Ioan.

Drept aceia am socotit a se încheia acest jurnal, că aleşii având cerutele însuşiri, să se poată pridstavlisi şi întări.

Calimah, Vornic	Ioniţă Teodorovici
Costache Roset, Vornic	Parăschiv Dimitriu
Iordachi Foca, Spatar	Const. Hariton
Iancu Cocotă, Sardar	Hristodor Ioan
Ion Brănişteanu, Paharnic	Vasile Ioan
Costantin Teohari, Paharnic	Ştefan Iacob
Gheorghe Stih, Clucer	Gheorghe Schipor
Ion Morţun, Stolnic	Costache Haretu
Tudurachi Pisoţchi, Sardar	Tudurachi Ioan
Neculai Luca	Ştefan Goilav
Neculai sin Hagi Anastasă	Cerchez Balasan
Dumitru Mihail	Gheorghe Săulică
Vasile Gheorghiu, staroste de bacali.	Ioniţă Suceveanu
Nastasă staroste de bărbieri	Ioniţă Zaharia
Niţă Molinschi, staroste de precupeţi de vin	
Iordachi Corban, staroste de păscari	
Mihalache Popovici, staroste de precupeţi	
Ştefan Ioan, staroste de cizmari	
Iordachi Radu, staroste de croitori	
Andrei zăt Grecu, staroste de ciocli	
Ştefan sin Hristea, staroste de blanari	
Ilie Strechie, staroste de tălpălari	
Ilie (?) staroste de curălari şi soponari	
Ivanov, staroste de marchitani	
şi alte semnături greceşti şi armeneste, ¹⁾ .	

Alegerea din 1835

Formele administrative, care de obicei se repetau în mo-
stereotip, în cancelaria din vremurile trecute, încep a evolua şi ele
De unde, până acuma, procesele-verbale a membrilor Eforiei indi-
cau numele tuturor alegătorilor cari luau parte la alegere, în 1835
când se face o nouă alegere, Spatarul Dimitrie Gane, ispravnicul ţi-
nutului, incheie un „jurnal“, care constată că au fost aleşi membri
ai Eforiei: *Costache Ciornei*, ca prezident, iar membri: „mădulări lu-

1.—Arhiva Statului Iaşi, Minist. Interne, Dosar 357 fila 25

crătoare", Gheorghe Ioan şi Panaite Teodoru, cum şi 2 supleanţi, Feodor Vasiliu şi Coste Haret :

Jurnal

Anul 1835 septemvre 15 zile. In sala caselor Dumisale Iohan Gorghias ¹⁾, supt prezenţia gios iscălitului dregător ţinutului Botoşani, întrunindu-se obştia boerilor şi a neguţitorilor din oraşul Botoşani, cari după convocaţia urmată, s'au adunat spre alegere prezidentului şi mădulărilor Eforiei, s'au sfetit după mulţime glasurilor în cinste de prezident D-lui Costache Ciornei, iară mădulări lucrătoare : Gheorghe Ioan, Panaite Teodoru, şi candidaţi: Feodor Vasiliu şi Coste Haretu, precum dovedeşte foaia de alegere care se, va înainta respectivului Departament al trebilor din lăuntru, pe lângă raport din partea ţinutalei isprăvnicii, spre cuviincioasa întărire.

Dimitrie Gane, Spatar. 2).

Iată însă un lucru neaşteptat: la 21 octomvre 1835, Isprăvnicia ţinutului Botoşani face cunoscut Departamentului din lăuntru, că a uitat să arăte în raportul făcut asupra alegerii din 15 septemvre, că prezidentul ales, Costache Ciornei, nu a fost faţă când s'a făcut alegerea, fiind dus la Odobeşti, la viile ce le are acolo, şi că alesul este şi „supus rosienesc“, dar că obştia negustorilor cari l-au ales au garantat că D-sa va primi slujba de efor, şi că el va da un înscris Eforiei că, deşi e supus rosienesc, se va supune legilor în tot timpul cât va purta slujba. Cu toate acestea Dumnealui Costache Ciornei, venind dela Odobeşti, a declarat că nu primeşte alegerea sa în slujba de prezident.

Motivat de aceste împrejurări, Departamentul dispune să se facă o nouă alegere, şi un jurnal din 24 noemvre 1835, iscălit de isprăvnicului ţinutului, Spatarul Dimitrie Gane, şi de sameşul ţinutului, constată că făcându-se alegere, în şala caselor D-sale Iohan Gorghias,

1.—Astăzi farmacia D-lui Semaca.

2.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 53, Ministerul de Interne,

au fost aleşi ca prezident *Spatarul Costache Roset*, cilenuri lucrătoare, neguţătorii Capitan de lefegii *Ştefan Gollav* şi vel *Căpitan Hriste Ioan*, iar candidaţi : *Teodor Vasiliu* şi *Coste Haret*.

Alegerea din 1836

Foarte interesante, pentru istoria Botoşanilor, sânt lucrările privitoare la alegerea de efori, făcută în 1836, de oarece găsim o lista amănunţită a alegătorilor cari au luat parte la alegere, şi la fiecare boer alegător se indică vârsta ce o are, şi ce imobile posedă, pentru a putea să aibă dreptul de alegător, conform Regulamentului organic.

Iată jurnalul alegerii şi lista alegătorilor ;

Jurnal

Anul 1836 noemvrie 1. In şala caselor D-sale Iohan Gorghias, sub prezidenţia D-sale dregătorului ţinutului Botoşani, potrivit cu poronca Departamentului din lăuntru No. 20761 şi hotărârea art. 8 din instrucţiunile pentru organizarea orăşieneştilor eforii, întrunindu-se obştia boerilor şi a neguţătorilor din acest oraş Botoşanii, cari se adunase şi după convocaţia urmată, spre alegere de prezident şi a mădulărilor Eforiei orăşieneşti, s'au arătat după mulţimea glasurilor în cinste de prezident pe D-lui *Spatarul Costache Roset*, precum şi cilenuri lucrătoare şi candidaţi tot pe cei cari au fost până acum, adică pe neguţătorii Căpitan de lefegii *Ştefan Gollav*, vel Căpitan *Hriste Ioan*, ca cilenuri, şi pe *Toader Vasiliu* şi *Coste Haretu* candidaţi, pentru care se va pristavlisi şi la Ministeria din lăuntru.

Secretar, Ştefan Racliş.

Lista alegătorilor este aceasta :

a. Boerii.

1. D-lui Bragadirul Ion Başotă de 70 ani, are în oraş o casă şi o vie
2. Postelnicul Petrachi Vârnav, 64 ani, o casă, 5 dugheni.
3. Aga Scarlat Miclescu, 47 ani, o casă, o dugheană şi o vie.
4. Spatarul Alecu Ralet, 61 ani, casă, vie, dugheană,

5. Spatar Costache Roset, 50 ani, 11 dugheni, o casă, o moşie şi o biserică cu chiliile ei în târg.
6. Spatar Gheorghe Varlaam, 42 ani, o casă.
7. Spatar Iordache Costache, 47 ani, o casă.
8. Spatar Costache Varlaam, 40 ani, o casă.
9. Spatar Iordache Cristescu, 39 ani, 4 dugheni.
10. Banul Iordachi Iamandi, 49 ani, o casă.
11. Banul Grigori Varlaam, 39 ani, o casă, o moşie şi 4 dugheni
12. Banul Ioniţă Gherghel, 38 ani, un loc sterp.
13. Comis Iordachi Başotă, 53 ani, o casă şi o moşie.
14. Comis Iordachi Vârnav, 67 ani, o casă.
15. Comis Neculai Roset, 41 ani, o casă şi o moşie.
16. Comis Teodor Gherghel, 37 ani, o casă şi o moşie.
17. Comis Dimitrie Sirghievici, 41 ani, o casă.
18. Dvorenin Costache Miclescu, 32 ani, o casă,
19. Dvorenin Alecu Miclescu, 31 ani, o casă.
20. Căminar Ioan Herescu, 38 ani, o casă şi o moşie.
21. Căminar Costache Ciolacu, 36 ani, o casă.
22. Paharnic Ioan Brănişteanu, 74 ani, o casă şi o dugheană.
23. Paharnic Gheorghe Herescu, 54 ani, o casă şi o moşie.
24. Paharnic Enacache Leon, 40 ani, 2 case şi 6 dughene.
25. Sardar Ioan Cocotă, 55 ani, o casă.
26. Sardar Alexandru, 50 ani, o casă.
27. Sardar Teodor Pisoschi, o casă şi o dugheană.
28. Sardar Ştefan Racliş, 44 ani, un loc sterp.
29. Sardar Filip Tăutu, 40 ani, o casă.
30. Sardar Ioniţă Jiianu, 43 ani, o casă.
31. Sardar Ioniţă Şendrea, 44 ani, o casă.
32. Sardar Const. Popovici, 43 ani, o casă.
33. Sardar Enachi Romano, 38 ani, casă, dugheană, o moşie.
34. Stolnic Costache Pisoschi, 53 ani, o casă.
35. Stolnic Vasile Ioan, 53 ani, o casă şi o dugheană.
36. Stolnic Costache Ciulei, 41 ani, o casă.
37. Stolnic Mihalache Mavrodin, 41 ani, o casă,
38. Stolnic Iancu Dimitriu, 40 ani, o casă şi 3 dugheni.
39. Stolnic Neculai Teodor, 53 ani, o casă, un han.
40. Stolnic Cost. Mavroieni, 43 ani, o casă.

41. Medelnicer Antohi Bou, 53 ani, o casă.
42. Medelnicer Teodor sîn Giorzu, 63 ani, o casă.
43. Clucer Gheorghe Stihî, 48 ani, o casă, 2 dughene.
44. Clucer Mihai Dabija, 43 ani, o casă,
45. Sulger Ursache, 74 ani, o casă.
46. Sulger Costache, 35 ani, o casă.
47. Pitar Ştefan Lupeiu, 65 ani, o casă.
48. Pitar Vasile Călugăreanu, 53 ani, o casă.
49. Dvorenin Alecu Cuza, 40 ani, o casă.
50. Dvorenin Gheorghe Cuciureanu, o casă.
51. Dvorenin Gheorghe Codrescu, o casă.
52. Dvorenin doftoru Samurcaş, 66 ani, o casă.
53. Dvorenin Iohan Ghiorghias spiţăr, 71 ani, o casă.
54. Doftorul Antonie Caruz, 61 ani, o casă.
55. Dl Gheorghe Timuş, 37 ani, o casă.
56. Dumitrachi Ciulei, 41 ani, o casă.
57. Costache Draguş, 40 ani, o casă.
58. Postelnic Dumitrachi Bogdan, 46 ani, o casă.
59. Costache Dimitriu, 47 ani, o casă,
60. Costache Iorga, 31 ani, o casă.

Neguşitorii de starea I.

Anania Stihî	Vasile Diaconiţei
Vasile Ioan	Vasile Stanciu
Pavăl Dărăngă	Ăndrieş Avedic
Gheorghe Schipor	Axinte sîn Petreanu
Neculai Luca	Neculai Anastasiu
Haretu Gheorghiu	Ştefan Psaltu
Ştefan Moisa	Dumitru Sava
Panaite a Diaconiţei	Dumitru Gheorghiu
Panaite Teodoru	Hristodor Cazacliu
Neculai Placa	Nastasă Paraschiv
Const. Placa	Vasile Ioan
Const. Eşanu	Ion Petrovici
Iordachi Stihî	Neagu Vasile
Const. Dimitriu	Constantin Frângefier

Gheorghe Mavroieni	Vasile Viţu
Neculai Păun	Iacob Pleşea
Luca Goilav	Tudurachi sîn Manoli
Cerchez Balasan	Enachi Ursachi
Ioniţă Bogos	Costache Zota
Andronic Zaharia	Costea a Fotei
Iacob Lebădă	Vasile Teodoru
Bogdan Misir	Vasile Cerbu
Ioniţă Bolfosu	Ilie Strechie
Grigore Matasaru	Dumitru Făşneată
Bogdan Hudic	Ion Zodieriu
Grigori Braşovanu	Mihai Rusu
Mane Suceveanu	Ion Bucioc
George Nazarie	Ilie Topan
Manolache Gheorghiu	Petrea Olariu

Neguţitori de starea II.

Agache Ioan	Hacic Mindirigiu
Ştefan Iacob	Ştefan Sîrghie
Vasile Troscu	Gheorghe Deliu
Ştefan Pilug	Ionică Polonic
Dumitru Leahu	Şerban Blanariu
Chiriac Mustea	Vasile Jocu
Ştefan Ciordic	Ilie Munteanu
Vasile Teodoru	Vasile Goian
Manea Haneş	Dimitrie Covăşel
Cristea Popovici	Iordache Huluţă
Ioniţă Pânzariu	Nastasă Ursache
Gheorghe Mârzac	Iordache Coţovanu
Grigori Toniţ	Vasile Sohaţchi
Garabet sîn Ariton	Ionică Covalcic
Ioniţă Trancu	

şi alţi patentari de clasa III, precum şi 22 de staroşti a o-sebitelor corporaţii, cu casierii lor,

Spatarul Costache Roset trebuie să fi fost stimat şi iubit de târgoveţii botoşăneni, de vreme ce acei cari nu au putut lua parte la vot, dau o declaraţie scrisă că consimt şi ei la acea alegere.

Declaraţia este interesantă şi o reproducem :

Declaraţie

Fiind că noi jos iscăliţii, având particularnice ale noastre interesuri, n'am putut fi la sorocita zi la adunarea obştiei târgului, pentru a doua alegere a prezidentului şi a mădu-lărilor Eforiei, aşa precum ne-am încredinţat pentru alegere, că toată obştia cu un glas împreună cu D-lui Spatarul Alecu Ralet, au ales de prezident Eforiei pe D-lui Spatarul Costache Roset, nu mai puţin şi noi fiind într'o unire la aceeaşi alegere şi cu totul mulţămiţi, pentru care avem de pildă patrioticeştele sale osârdii, ce cu liniştire au arătat acestui oraş, în anii trecuţi, când a fost epitropul târgului, că cu acel puţin venit ce avea casa Epitropiei, a făcut o somă de stânjeni cu pavé de piatră, poduri şi altele, care erau neapărat trebuincioase pentru înlesnirea orăşănilor.

Şi pentru că suntem mulţămiţi, nu lipsim cu aceasta a aduce la ştiinţa cinstitei Isprăvnicii.

1835 Noemvrie 25

Iacob Pleşea	Panaite Bacalu
Vasile Gheorghiu	Grigore Gheorghiu
Panaite Teodoru	Vasile Neagu
Nechita Popovici	Gheorghe Petcu
Bogdan Alaci	Ion Petrovici
Teodorache Dragoman	Vasile Cerbu
Vasile a Diaconişei	Vasile Corne
Iordache Stihi	Ştefan sin Ioan
Ion sin Hriste Anghel	Manolachi Drăgoi
Dumitru sin Gavril	Țintă Gheorghe
Gheorghe Simionovici	

şi alte semnături greceşti şi armenesti (1)

1.— Arhiva Ştatului din Iaşi. Dosar 53 fila 139. Minist. Interne.

Altă declaraţie de aderare la alegere face şi Petrache Vârnav ;

Cătră cinstita adunare a alegerii de prezident Eforiei
oraşului Botoşani.

Gios iscălitul Postelnic Petrache Vârnav, cu `cinste îşi însemnează gnomia a alegerii de prezident oraşului pe dumnealui Spatar Costache Roset, de care sântem mulţămiţi întru îndestul pentru jertfirea slujbelor dumisale din anul trecut, dorindu-l din suflet şi pentru anul următor, ca să ne slujască tot dumnealui Spatarul Costache întru acest predmet.

Petrache Vârnav, Postelnic. 1836, Noemvrie 1

Tot aşa de interesantă este şi adresa pe care Spatarul C. Roset. urma alegerii sale ca prezident al Eforiei, o face Departamentului în lăuntru:

Prezidentul Eforiei orăşieneşti din Botoşani
Spatarul Costache Roset
cătră

Cinstitul Departament trebilor din lăuntru.

Astăzi la 10 a curgătoarei luni, cu supunere am primit poronca cinstitului Departament din 7 ghenar supt No. 286, împreună şi cu înalta poroncă domnească de întărirea în slujba de prezident Eforiei oraşului Botoşani, asupra cărorora plecat răspund că astăzi prin d-lui dregătorul ţinutului am şi intrat în slujbă, şi că voiu sârgui întocmai a aduce întru împlinire cuprinderea instrucţiilor i a pravelilor obşteştei adunări şi după poruncile ce voiu primi, voiu fi următor pentru totdeauna în folosul obşteesc.

C. Roset, Spatar

În anii următori, alegerile de efori se fac cu mai puţină înfrigurare: lumea se obişnuise lesne cu acest sport, care, cu trecerea vremii devenise banal, plictisitor.

La 28 noiembrie 1837, tot în casele lui Ioan Gorgias, şi sub prezenţa dregătorului de Botoşani, se aleg efori:

Sardarul Ioan Cocotă, prezident;
neguţătorul Andronic Zaharia, şi
Ionică Radu, cilenuri lucrătoare, iar
Neculai Licu şi
Gheorghe Schipor, candidaţi.

Tot atunci se alege secretar Eforiei pe *Neculai D. Nebuneli*, c leafă de 200 lei pe lună ¹⁾.

În 1839 găsim efor pe *Ioan Cocotă*, Sardar, şi mădulari pe *Constantin Haretu* şi *Neculai Placa*, iar secretar era *C. Dragoş* ²⁾.

În 1840, Eforia se compunea astfel:

Tudurachi PISOŢKI, Sardar, efor.
Neculai Placa, mădular, casier;
Iorgu Schipor, mădular.
Clucer Neculai Luca şi
Grigore Matasar, candidaţi.
Secretar era *C. Pavlov* ³⁾.

Aceiaşi eforie o găsim în 1841 ⁴⁾, când la 1 noiembrie se aleg şi doi candidaţi: *Grigori Matasar* şi *Teodoru Ioan*.

În 1842 erau:

Tudurachi PISOŢKI, Sardar, efor.
Grigori Matasar, cilen.
Neculai Placa, casier.
Gheorghe Schipor, cilen.
Gheorghe Matasar şi
Teodor Ioan, candidaţi.
Iorgu Hristofor, secretar ⁵⁾.

În 1843:

Costache Varlaam, Agă, efor.
Gaspar Gollăv, şi
Panaite Teodor, mădulari.
Coste Haretu, Sardar, şi

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 524, Tr. 1333.

2.— Sd., Dos. 413, Tr. 1772.

3.— Sd., Dos. 619, Tr. 1333.

4.— Sd., Dos. 620, Tr. 1772, şi Dos. 736, Tr. 1333.

5.— Sd., Dos. 1448, Tr. 1772.

Costache Moşcovici, candidaţi.

Medelnicer Iorgu Hristofor, secretar,

iar în 1844, în locul lui Gaspar Goilav este mădular Medelnicerul Iorgu Hristofor ¹⁾.

La alegerea din 1845, iau parte ca alegători: 93 feţe de boeri, 16 neguţitori creştini, 19 corporaţii şi 34 armeni, şi se aleg:

Neculai Placa, *Sardar*, efor.

Ion Radul, *Sulger*, şi

Ştefan Goilav, Pitar, mădulari.

Ioan Teodor, *Sulger*, şi

Neculai Anastasiu, candidaţi.

Secretar: *Alecu Stroja*.

În 1846 găsim în Eforie pe: *Sardarul Teodor Ioan*, *Panaite Teodoru*, *Sulgerul Ion Radul*, *Sulgerul Cost. Placa*, iar secretar pe *Ioan Ţureanu* ²⁾.

În anul 1847, dosarele arată că Eforia de Botoşani se compunea astfel:

Efor: *Teodor Ioan*, *Sardar*.

Mădulari: *Ion Radul*, *Sluger*,

C. Placă,

P. Teodor

Pentru acest an avem şi listele alegătorilor mădulărilor Eforiei.

Izvod pentru alegătorii mădulărilor Eforiei oraşului Botoşani pe anul 1847. ¹⁾.

1.	Vornicul Scartat Miclescu	de 59 ani, are case
2.	" Costache Roset	" 61 " case dugheni biseriei
3.	" Iordache Crătescu	" 43 " loc.
4.	" Alecu Miclescu	" 39 " case
5.	Postelnic Ilie Gherghel	" 43 " case, vii
6.	Aga Neculai Rosset	" 51 " case
7.	" Costache Varlaam	" 49 " casă
8.	" Iorgu Canaris	" 37 " loc

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 5850, Tr. 1772.

2.— Sd., Dos. 7845, Tr. 1772.

9.	Aga Dimtrie Ralet	de 31	ani case şi vii
10.	" Emanuel Holztreger	" 46	" case
11.	Spatar Gheorghe Costachi	" 57	" case
12.	" Mihalache Holban	" 51	" case
13.	" Gheorghe Buzilă	" 49	" case
14.	" Gheorghe Varlaam	" 51	" case
15.	" Costache Miclescu	" 43	" Un han şi dugheni
16.	" Ion Cocotă	" 61	" case
17.	" Costachi Pisoschi	" 61	" case şi dugheni
18.	Spatar Iordachi Ciolac	" 39	" case
19.	Banul Iordache Iamandi	" 53	" case, vii
20.	Grigori Varlaam Ban	" 46	" case, dugheni
21.	Ban Mihail Mavrodin	" 51	" case
22.	Comisul Iordachi Başotă	" 61	" case
23.	Tudurachi Gherghel	" 49	" case
24.	Nicu Varnav	" 31	" casa
25.	Iordachi Sămurcaş	" 47	" case şi dugheni
26.	Comis. Cost. Florescu	" 41	" case
27.	Teodor Buzdugan Comis.	" 37	" case
28.	Comis. Gheorghe Codrescu	" 51	" »
29.	" Costachi Vizanti	" 41	" »
30.	Căminar Ion Herescu	" 51	" »
31.	" Vasile Florea	" 57	" »
32.	" Costachi Ciolac	" 46	" »
33.	" Costachi Codrescu	" 46	" »
34.	" Gheorghe Iminovici	" 46	" »
35.	Căminar Neculai Pisoschi	" 37	" loc
36.	Paharnic Ionache Leon	" 53	" case şi dugheni
37.	" Gheorge Herescu	" 61	" case
38.	" Mihalache Brănişteanu	" 51	" loc şi vii
39.	" Alexandru Tăutul	" 53	" case
40.	" Panaite Cozmulici	" 57	" »
41.	" Dimitrie Botez	" 43	" »
42.	Sardar Ioniţă Juan	" 59	" »
43.	" Alex. Belciuc	" 63	" »
44.	" Tudurachi Pisoschi	" 51	" »
45.	" Vasile Arapu	" 39	" »

46.	Sardar	Cost. Mavroieni	de 53 ani »
47.	"	Cost. Popovici	» 56 » »
48.	"	Neculai Placa	» 52 » case şi dugheni
49.	"	Teodor Ioan	» 49 » » »
50.	"	Cost. Haretu	" 46 » » »
51.	"	Mihail Gociu	» 29 " » »
52.	"	Ioan Călinescu	» 51 " case
53.	"	Neculai Haret	» 41 dugheni
54.	"	Hristea Goilav	» 48 " case şi dugheni
55.	"	Gaşpar Goilav	» 46 » » »
56.	Stolnic	Vasile Ioan	» 61 " » "
57.	"	Ioniţă Panaite	" 51 " case
58.	"	Iancu Dimitriu	" 51 » »
59.	"	Ion Morţun	» 47 » »
60.	"	Gheorghe Izovit	" 29 " "
61.	"	Alecu Iorga	» 31 » "
62.	"	Neculai Sofian	" 34 " case şi dugheni
63.	"	Ariton Buiuciu	" 46 " » "
64.	Medelnicer	Iorgu Hristofor	" 38 » case
65.	"	Gheorghe Cogeanu	" 36 " dugheni
66.	"	Gheorghe Popovici	" 38 » —
67.	"	Enachi Ionaşcu	» 34 " dugheni
68.	Clucer	Gheorghe Mavroiani	" 39 " case şi dugheni
69.	"	Alecu Corlaţan	" 35 " case
70.	Sluger	Scarlat Gheorghiu	" 46 " case
71.	"	Ioan Radu	" 37 " case şi dugheni
72.	"	Manole Bou	" 48 " case
73.	"	Cost. Ciogole	" 45 " "
74.	"	Cost. Marcu	" 35 " "
75.	"	Tanase Moşcovici	" 56 " "
76.	"	Costache Placa	" 45 " case şi dugheni
77.	"	Luca Goilav	" 58 " case şi dugheni
78.	Pitar	Stoian Coman	" 51 " case şi dugheni
79.	"	Vasile Călugăreanu	" 58 " case
80.	"	Neculai Popăscu	" 58 " case
81.	"	Stefan Goilav	" 56 " case şi dugheni
82.	Şatrar	Neculai Teodoru	" 33 " case şi dugheni
83.	"	Gheorghe Apostol	" 32 " case şi dugheni

Fil de boeri

84. Alecu Miclescu	are 32 ani are case
85. Alecu Cuza	„ 40 „ „ case
86. Gheorghe Sânjiorji	„ 36 „ are case
87. Todiraşc Buzilă	„ 51 „ are case
88. Manole Sălceanu	„ 38 „ „ case şi dughen
89. Gheorghe Baltă	„ 31 „ are case
90. Alecu Stroja	„ 42 „ are case
91. Vasile Pisoschi	„ 28 „ are case
92. Dumitrachi şi Costachi Lupei	„ 40 „ —
93. Gheorghe Cocotă	„ 29 „ —

Neguţitori patentari

Panaite Teodor,	Constantin Danu,
Cost. Eşanu,	Gheorghe Necşoi,
Vasile Viţu,	Vasile Ioan,
Neculai Hagi Anastasiu,	Dănilă Ioan,
Neculai Apostol,	Dimitrie Popovici,
Dimitrie Sava,	Ion Gheorghiu,
Ion Hristea Anghel,	Fotachi Neculau,
Anastase Gheorghiu,	Grigori Trancu,
Şarban Popovici,	Ioniţă Soponar,
Tanăsă Neculau,	Gheorghe Hulubei,
Ianachi Neculau,	Tanasă Soponar,
Gheorghe Simionovici,	Ilie Strechie,
Hristea Neculau,	Tudurachi Manoliu,
Ioniţă Bolfosu,	Dumitru Fâşneată,
Gheorghe Nazari,	Gheorghe Mustea,
Grigore Braşovan,	Gheorghe Huluţă,
Hristea Macsâm,	Dumitru Moscu,
Luca Macsâm,	Ilie Talabă,
Manea Suceveanu,	Gheorghe Dimitriu,
Grigori Daru,	Grigori Beşăte,
Andriaş Marcovici,	Alecu Stîhi,
Bogdan Săulică,	Ionică Dorohoiceanu,
Isaia Trancu,	Gheorghe Lencuţă,

Ioniţă Pânzaru,
 Luca Marcovici,
 Ion Petrovici,
 Gheorghe Facăş,
 Neculai Călimănescu,
 Teodor Neculau,
 Costachi Simionovici,
 Andrei Dimitriu,
 Grigori Popovici,
 Vasile Călin,
 Anania Popovici,
 Hristea Hotinceanu,

Ion Zodieru,
 Constantin Covăşal,
 Ion Burcă,
 Iordache Oghială,
 Ioan Creangă,
 Vasile Goran,
 Grigori Malbaş,
 Iacob Tanta,
 Anton Pesenschi,
 Bogdan Burdea,
 Ioniţă sin Ariton,

Starostii Corporaţiilor

Enachi Neculau	staroste de bacali şi crăşmari
Toader Neculau	„ de formagii
Gheorghe Conţăscu	„ de blănari
Grigori Cozmulici	„ de buingii
Grigori Braşovan	„ „ bogasieri
Garabet Balin	„ „ solonari
Toader Gheorghiu	„ „ făclieri
Neculai Vasiliu	„ „ cojocari
Dumitrachi Croitoru	» » croitori
Ion Mindirigiu	» » mindirigii
Gheorghe Mustea	» „ cizmari
Ion Popa	» » ciubotari
Ion Bărbieriu	» „ bărbieri
Gheorghe Huluţă	» » talpalari
Gheorghe Soltan	„ » brânzari
Toader Stănceanu	» „ păscari
Iacob Pălărieru	» » pălărieri
Dimitrie Voina	„ „ precupeţi
Alexie Avram	» „ marchitani
Dumitru sin Toader	„ » dulgheri
Toader Poclitaru	» » ciubotari
Iordachi Ciritel	» » cărămidari

Pe anii următori Eforia de Botoşani era astfel compusă:
1848.

Prezident: *Costache Varlaam, Aga.*
Mădulari: *Iorgu Hristofor, Medelnicer,*
Dimitrie Aronovici,
C. Placa.
Secretar: *Clucer Rîga ¹⁾.*

1849.

Prezident: *Cost. Varlaam, Agă.*
Mădulari: *Dumitrie Aronovici, casier;*
Iorgu Hristofor, Sardar,
Candidat: *I. Còman, Pitar.*
Secretar: *Carale ²⁾.*

1850.

Prezident: *Mihalache Holban, Spatar.*
Mădular: *Iorgu Hristofor, Sardar.*
Candidaţi: *D. Aronovici,*
I. Coman.
Secretar: *Ion Carale ³⁾.*

1851.

Prezident: *Teodor Buzdugan, Spatar, apoi*
Vasile Niculescu, Clucer.
Casier: *Dumitru Aronovici.*
Mădulari: *Neculai Teodor Şatrar,*
I. Coman.
Secretar: *Alecu Carale ⁴⁾.*

1852.

Prezident: *Vasile Niculescu, Clucer.*
Casier: *D. Aronovici.*

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos, 11819, Tr. 1772.

2.— Id., Dos. 20170, Tr. 1772.

3.— Id.

4.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 2946, Tr. 1772.

Mădular: *Nec. Teodorul, Şătrar.*

Candidaţi: *I. Coman,*
Ion Radul, Sulger ¹⁾.

1853.

Prezident: *Gh. Sinescu, Căminar.*

Casier: *D. Aronovici.*

Mădular: *Iorgu Hristofor, Căminar.*

Candidaţi: *Ion Radul, Sluger,*
Gheorghe Apostol, Şătrar.

Secretar: *C. Volcinschi ²⁾.*

1854.

Prezident: *Ion Radul.*

Casier: *D. Aronovici.*

Mădular: *Neculai Teodorul, Şătrar.*

Candidat: *Gh. Apostol.*

Secretar: *Volcinschi ³⁾.*

1855.

Prezident: *M. Brănişteanu, Paharnic.*

Casier: *D. Aronovici.*

Candidaţi: *Gh. Hamuzov, Medelnicer,*
Neculai Teodor, Şătrar,
Iorgu Hristofor,
Vasile Rigu, Clucer ⁴⁾.

1856.

Prezident: *Mihai Brănişteanu, Paharnic.*

Casier: *D. Aronovici.*

Mădular: *I. Rigu.*

Candidaţi: *Gh. Hamuzov,*
Iorgu Hristofor, Căminar.

Secretar: *Volcinschi ⁵⁾.*

1.— Id., Dos. 26025, Tr. 1772.

2.— Id., Dos. 28220, Tr. 1772.

3.— Id., Dos. 31261, Tr. 1772.

4.— Id., Dos. 34472, Tr. 1772.

5.— Id., Dos. 35343, Tr. 1772.

1857.

Prezident: *Gheorghe Cocotă.*Casier: *D. Aronovici.*Mădular; *Gh. Hamuzov,*Candidaţi: *Iorgu Cristofor, Căminar,*
Vasile Rigu ¹⁾.

1858.

Prezident: *D. Aronovici, apoi*
*I. Niculescu.*Casier: *C. Ionescu.*Mădular: *Gh. Hamuzov.*Candidaţi: *Gh. Mavroiani,*
*Z. Atanasiu.*Secretar; *Carale ²⁾.*

1859.

Prezident: *Nec. Placa.*Mădulari: *D. Aronovici,*
*Vasile Hazu.*Candidaţi: *Nec. Teodoru,*
*Z. Atanasiu.*Secretar: *N. Scripcă ³⁾.*

1860 şi 1861.

Prezident: *Gheorghe Cocotă.*Mădulari: *Nec. Teodoru,*
*Vasile Timuş.*Candidaţi: *Zamfir Atanasiu,*
*Costache Hazu.*Secretar: *Georgescu.*

1862.

Prezident: *Gheorghe Cocotă.*Mădulari; *Nec. Teodoru,*
*Zamfir Atanasiu.*Candidaţi: *Cost. Hazu,*
Andrei Dumitriu.

1.— Id., Dos. 39142, Tr. 1772.

2.— Id., Dos. 41913, Tr. 1772.

3.— Id., Dos. 43618, Tr. 1772.

Bugetele Eforiei.

Cu punerea în aplicare a Regulamentului organic, se produce o adevărată tulburare în viața orășănească, și eforii aleși nu erau de loc dumeriți.

Înainte de înființarea eforiilor, dregătorii ținuturilor aveau însărcinarea de a se ocupa și cu aprovizionarea orașelor cu cele trebuitoare pentru hrana locuitorilor; mai era, în orașe, o *căpitănie*, cu menirea de a supraveghea pentru paza și siguranța locuitorilor, adică straja nopții, pentru făcători de rele și pentru întâmplările de foc. După dispozițiunile Regulamentului organic, ispravnicii județelor nu mai aveau atribuțiuni municipale, iar despre „căpităanii” nu se mai vorbea. Atunci Eforia de Botoșani cere deslușiri departamentului: «cine va purta aceste griji».

La această întrebare, Departamentul răspunde că de acum Eforia va avea grijă de toate acestea, luând măsurile cuvenite și făcând închipuirea cheltuelilor celor mai de nevoie lucrări, trimete Eforiei următorul proiect de buget pe anul 1832:

Inchipuirea iraturilor casei munișipalităței.

Lei

60000 Pentru 20000 vedre rachiu ce negreșit se socotește că ar intra în târg pe fieștecare an.

10000 Pentru buțile și poloboacele cu vin ce intră în târg pe socoteala de 2 lei de poloboc și 4 de bute.

1500 Venitul păcurei ce intră în oraș, câte 20 parale de vadră.

6000 Zeciuiala patentelor.

77500 Afară de cele ce s'ar socoti a se lua la intrarea carelor cu marfă, pe pilda și a altor orașe, precum Focșani, Galați și altele, care au așezat a se lua 2

lei până la 16 lei de car, potrivit cu preţul şi osebirea mărfii, fără a atinge cele spre îndestulare obştiei oraşului, care, ori cum şi ori cât de uşor, ar putea aduce un venit de la 6 mii lei la 10000 lei pe an, fără a se simţi şi prinde locul harabagiă-cului, care pentru catahristicosul şi împiedecătorul său chip este desfiinţat în tot Prinţipatul.

Neaparatele cheltueli pe tot anul.

Lei

- 4320 Leafa la 6 comisari, câte 60 lei pe lună de om.
- 8640 24 cfartalnici, câte 4 de fieştecare ciastă, supt ascultarea comisarului, câte 30 lei pe lună.
- 5766 24 ciocli, câte 4 de fieştecare ciastie, însărcinaţi şi cu starea sănătăţii locuitorilor, câte 20 lei pe lună de cioclu.
- 12000 Pentru lumânările de său trebuitoare la 150 fânare cu iarnă, cu vară.
- 4800 Hacul a 20 fanaragii, câte 40 lei pe lună unul
- 1920 Leafa a 4 tulumbagii, câte 40 lei pe lună unul,
- 30 Unsul şi întocmitul tulumbelor.
- 1000 Hrana la 10 cai a tulumbelor şi a sacalelor.
- 2160 Hacul a 6 sacagii, câte 30 lei pe lună unul.
- 5760 Hacul a 12 argaţi de la 8 cară, câte 3 adică la 2 cară, pe lună de unul 40 lei.
- 800 Hrana a 16 boi de la 8 cară, ce au a sluji în curăţirea oraşului.
- 2400 Leafa secretarului Muniţipalităţii, câte 200 lei pe lună.
- 1200 Leafa scriitorilor, câte 100 lei pe lună.
- 400 Chiria casei Muniţipalităţii.
- 300 Cheltuiala canţelariei, încălzitul şi luminarisirea.
- 12 hornari, câte 2 pe ciastă, fără osebită leafă din casa Muniţipalităţii, rămăind a-şi lua după vechiul obicei acele câte 2 parale de hogeac, şi vor fi în ascultarea comisarilor, pentru că li se dă numai lor această dreptate şi nu se îngăduesc ca alţii a face acest meşteşug.

*Cheltueli pentru odată*Lei

- 500 100 fânare câte 5 lei unul, care au a se aşeza în depărtare unul de altul la generalnicele uliţi, 15 stânjeni, iară la celelalte uliţi, la câte 25 de stânjeni unul de altul.
- 150 Intocmirea a 150 fânare vechi, câte 1 leu de unul.
- 4000 Două tulumbi cu toate ale lor, câte 2000 lei una.
- 360 6 sacale, câte 60 lei una, fieştecare având câte 4 cercuri de „fiher“, şi cu cotiugile lor bune alcătuite.
- 720 6 cai cu hamurile lor, câte 120 unul.
- 200 20 cângi şi 20 topoare, câte 5 lei una cu alta.
- 320 8 cară cu giugurile lor, câte 40 lei unul.
- 1920 8 părechi boi, câte 240 părechea.
- 24 4 cazmale, 4 lopeţi şi 4 hârleţe.

*Perilipsis.*Lei

- 77500 iraturile, venitul lor pe an.
- 60290 cheltuelile, însă:

Lei

- 8794 cheltuelile pentru odată.
- 51496 cheltuelile pe tot anul.
- 60290

- 17210 prisosul, care în cât poate folosi la proiectul împietruirii uliţelor sau a facerei unor şosele, obştia lesne poate judeca, pentru că în anul întâiu prisosesc
- 17210
- şi cu 8794 cheltuelile care de la anul al 2-lea nu au a urma, adică 26004 lei pe fieşte care an, cu care iată în 10 ani şi chetruirea făcută şi cişmeaua făcută şi ori ce alta ar mai avea oraşul nevoie. Iar cu facerea de şosele şi în mai puţină vreme, uliţile în cea mai bună stare şi oraşul va urma de a face orice.

Cum să se încaseze veniturile? Cari funcţionari aveau această însărcinare.

Iată alte nedumeriri pentru Eforie, pe care Departamentul le lă mureşte, cerând ca de îndată să se strige la mezat venitul iraturilo târgului pe anul 1832-33, mai adăugându-se încă şi darea aşa zisă „cada târgului“, câte un leu de cadă, venit care, din vechime, a fost al Doamnei. Deci velnişile de rachiu, care vor avea cadă, vor plă câte un leu de cadă, înlocuind venitul ce era pe giugărit, şi care s' desfiinţat dela 1 ianuar 1833.

Noua viaţă care se înfiripa, în oraşe, cerea servicii publice pentru întreţinerea cărora era nevoie şi de venituri mai mari.

Eforia face cunoscut Departamentului, în 1832 martie 5, că pentru înfrumuseţarea şi paza oraşului, a luat următoarele hotărâri:

S'a făcut schepsis după întinderea uliţelor şi s'au mai pus încă 18 fânaragii, pe lângă cei 9 cari sânt din vechime, cu hacul câte 28 lei pe an de om, *cu lumânările lor*, ce se plăteau de dughengii d pe la uliţe;

A tocmnit şi 2 clopotari, ce neaparat trebuiesc, câte 280 lei unu pe an, cari vor supraveghea neîncetat ca la un caz de primejdie de fo să tragă clopotul la cea mai apropiată biserică;

S'a dat să se facă 60 fânare, pentru toate uliţile acestui târg ele vor fi de tinichea, şi 6 stâlpi cu deosebite fânare la cele trei pl aţuri;

Iar pentru astuparea batacurilor ce sânt atât la uliţe cât şi i mahalale, neputându-se trece uliţa, mai ales în timpul când se dispră măvărează, se hotărăşte ca fieştecare locuitor de pe la mahalalele tâ gului să steie câte cinci zile de om, acei ce au trăsură cu boi sau cu cai pentru caratul prundişului dela Siret, ca să se astupe batacurile.

De sigur că s'au născut mari nemulţămiri, în lumea comercială a Botoşanilor, prin birurile puse, dela 1 septembrie 1832, asupra pre- cupeţilor cari aveau trăbi şi scaune, în piaţa târgului, şi cari trebuia să plătească, pe an;

35 lei un precupeţ fruntaş,

22 lei un precupeţ mijlociu,

12 lei un precupeţ codaş.

Veniturile acestea trebuiau să fie trecute între iraturile târgului. La sfârşitul anului 1832 se încheie socotelile, şi se arată ce suma

a rămas în casă, din încaserile anului 1831, şi cât s'a încasat pe 7 luni şi 10 zile din anul 1832:

Casa Sfatului orăşienesc din Botoşani.

Samă de câţi bani are casa târgului din eraturile vechi a anului 1831 şi de câţi bani anume au intrat în casă din eraturile nouă ce s'au informat pe 7 luni şi 10 zile, adică dela 21 maiu 832 şi până la 31 dechemvrie 1832 după socotinţa obştiei.

Lei Par.

6465 20 s'au primit dela casierul Vasile Ioan, bani în naht,
din eraturile vechi.
3360 9 din luna iunie
3960 de pe un loc a târgului ce s'a vândut în luna
iulie lui Gheorghe Nazarie.
1852 venituri dela eraturi nouă pe luna iulie.
5444 7 venituri din eratul nou pe august.
21091 6 s'au priimit până la 1 oct. 1832.
16482 20 venit ce are a se mai lua.
37573 26 se cuprinde pe acest an 1832.

*Samă de câţi bani s'au cheltuit şi s'au dat în lefi şi altele
dela 1 ghenar 1832.*

	<u>Lei Par</u>
Pe luna februarie	610
martie	1499 21
april	1781 21
maiu	2477 11
iunie	3560 4
iulie	1935 17
avgust	1690 11
septembre	<u>2912 24</u>
Peste tot	16456 29

*Samă de câți bani se cere neaparat a se da și a se mai cheltui pe trei luni, până la 1 ghenar 1833, adică pe lunile octombrie,*noembre și dechembre.*

Lei	
600	pentru 6 cai la 3 tulumbe și 2 sacale
2891	pentru o tulumă ce neaparat trebuie
50	pentru 3 sacale cu cotiugile lor
60	pentru 3 hamuturi la tulumbe și sacale
240	leafa a 2 tulumbagii pe 3 luni câte 40 lei
360 10	hrana la 6 cai pe 3 luni
50	o căruță de curățit gunoaiele
600	pentru câteva cară spre întocmirea drumurilor
1650	are a se da birul a 30 ciocli precum sunt alcătuiți
950	pentru meremetul școlilor ce s'ar putea face fiind cu totul stricate, bez altele, mese, scaune, cercuri de fier
5957 5	lefile tuturor slujbașilor Eforiei pe 3 luni, și anume ;
600	leafa secretarului, Sărdar Ștefan Racliș
300	leafa scriitorului Neculai Dimitriu
240	leafa comisarului Sulger Neculai Bou
360	leafa a 2 comisari, câte 60 lei pe lună de om
1080	leafa a 12 cvartalnici
1060 25	leafa a 17 fânaragii pe 3 luni
180	leafa a 2 clopotari pe 3 luni
60	leafa doboșarului, câte 20 lei pe lună
75	leafa unui slujitor a canțelariei
252	leafa la 7 sacagii pentru hrana cailor
45	leafa unui străjăr
180	leafa unui scriitor la Poliție
844 20	pe 360 ocă lumănări de său ce se pun la fânarele așezate pe ulițe, pe 3 luni
150	cheltuiala canțelariei
180	leafa la doi nemți aduși spre uciderea cânilor și curățirea mortăciunilor din oraș, câte 30 lei pe lună de om

180	leafa la 2 slujbaşi la grijirea cailor dela tulumbe
50	pardosala grajdului ce are a se face
180	pentru o sobă de fier
13408 25	peste tot, au a se cheltui până la 1 ghenar 1833

Grigori Racliş, Medelnicer; Hriste Ioan; Neculai Placa
Secretar, Sardar Stefan Racliş.

Bugetul anului 1833—1834 avea oarecare baze, pe care putea sa fie alcătuit, după experienţa unui an, şi „Sama“ arată un venit de 45833 lei, cu o cheltuială de 37144 lei 80 bani.

Samă de veniturile şi cheltuelile Eforiei de Botoşani,
pe anul 1833-1834.

	<u>Lei</u>	<u>B.</u>
1. Poşlina vinului, a holercei şi a păcurei, suma ce au ieşit la a 3-a strigare a mezatului	30150	—
2. Venitul cântarului vândut în mezat	2825	—
3. Venitul de la scaunele precupeţilor închipuit pe un an	1465	—
4. Zeciuala patentelor şi a birnicilor din maha- lale cu a supuşilor străini	11393	—
Cuprind suma iraturilor	45833	—

Inchipuirea cheltuelilor.

	<u>Lei</u>	<u>B.</u>
Leafa secretarului, câte 200 lei pe lună 1,	2400	—
Leafa unui cinovnic, câte 120 lei pe lună, 1	1400	—
Leafa tulumbagiilor, câte 40 lei pe lună, 2	960	—
Leafa cvartalnicilor, câte 30 lei pe lună, 12	4320	—
Leafa fânaragiilor, câte 250 lei pe an, 17	4250	—
Leafa clopotarilor, 2	720	—
Leafa vizitiului pentru grija cailor tulumbei	360	—
Birul hornarilor, 2	72	—
Birul sacagiilor alcătuiţi a fi pururea cu caii şi sacalele lor cu apă pentru toată întâmplarea, 8	285	60

Leafa doboşarului pentru publicaţii, câte 20 lei pe lună, 1	220	—
Leafa cânerului, câte 30 lei pe lună, 1	360	—
Leafa ciocilor, 30	1807	60
Hrana a 4 cai a tulumbeilor şi 6 a sacagiilor	1980	—
Luminarisirea oraşului cu lumânări de său, 1250 ocă	3125	—
Încălzirea şi luminarisirea şcolii	500	—
Încălzirea, luminarisirea şi cheltuiala canțelariei, cerneală, hârtie şi altele	600	—
Chiria canțelariei Eforiei	442	—
Are a se da zeciuală dela cântar la mănăstirea Păpăuţii, după învoială.	282	60
Cu tahmin în adăogirea şcolilor ce au a se face	1500	—
Chiria casei pe un an pentru profesorul şcolii	200	—
Cu tahmin pentru 20 coşuri de piatră ce trebuiesc socotiţi de arhitecton, câte 400 lei coşul, cu lucru cu tot, spre pietruirea unei uliţi de piaţă în lungime de 125 stânjeni.	8000	—
Cu tahmin pentru facerea unui gros	3000	—
Alte cheltueli mărunte.	300	—
	<u>37144</u>	8

Instrumenturile de pojar

Tulumbe	2
Cai a tulumbeilor cu tacâmul lor	4
Sacale pentru apă de rezervă	2
Sacale cu cai şi tacâmurile lor	8
Topoare	6
Căngi	12

Mădulările Eforiei

1. Medelnicer Grigori Racliş, prezident.
 2. Hristea Ioan
 3. Neculai Placa
- { cileni (1)

Prevederile bugetare, însă, au fost întrecute, şi în sama anului dela 1 ghenar până la 31 dechemvre 1834, veniturile şi cheltuelile se cifrează astfel :

Venituri

1. Suma intrată pe întreg anul 1834, după adetiurile prin mezat.	43515	30
2. Are a se lua adetiul scaunelor precupe-tilor din pliaţ, pe $1\frac{1}{2}$ an din 1834.	875	60
3. Are a se lua rămăşiţa din zeciuala dajnicilor din târg, pe anul 1833, pe cursul hazneli	4703	—
4. Are a se lua zeciuala dajnicilor pe 1834.	9233	—
5. Are a se lua 100 lei dela Dumitru calfă de pietrari.	100	—
6. Ce are a intra rămăşiţa pietrei rămasă din anul 1834 cătră anul 1835.	1014	69
Peste tot	61241	30

Cheltueli

	pe an	
1. Leafa casierului, câte 150 lei pe lună	1800	—
2. Leafa scriitorului, câte 200 lei pe lună	2400	—
3. Leafa a doi comisari, câte 100 lei pe lună	2400	—
4. Leafa moaşei, câte 100 lei pe lună	1200	—
5. Hacul a 2 tulumbagii, câte 40 lei unul pe lună.	960	—
6. Leafa desătnicilor, câte 30 lei pe lună opt la număr.	2880	—
7. Luminarisirea oraşului cu lumânări de său	3037	60
8. Leafa fânaragiilor, câte 250 lei pe an, 10 la număr.	3000	—
9. Hacul a doi clopotari.	720	—
10 Hacul doboşarului, câte 30 lei pe lună	360	—
11 Birul a doi hornari.	72	—
12 Facerea a 8 sacale din nou, boite, cotiugile şi caii lor, precum şi meremetul altor două	2000	—

13. Leafa a 10 sacagii, câte 30 lei pe lună	3600	—
14. Leafa a 2 vezetei dela 2 tulumbe, câte 30 lei pe lună.	720	—
15. Incălzirea şi luminarisirea şcolii	500	—
16. Chiria canţelariei Eforiei în casele lui Arion Bolfos.	442	—
17. Chiria cântarilor a mănăstirei Păpăuţi	282	6
18. Cheltuiala canţelariei Eforiei	700	—
19. Chiria locuinţei profesorului şcolii	300	—
20. Impetruirea a 140 stânjeni de uliţă	8960	—
21. Hrana a 14 cai de serviciu	3350	—
22. Cheltueli mărunte	300	—
23. Prefacerea unei ţevi dela o tulumă	85	
24. Cheltuiala secretarului în mergerea la Eşi cu sama Eforiei pe anul 1833	383	—
25. În meremetul a 5 căzi în piaţă	54	—
26. Leafa poliţmaistrului pe 3 luni	450	—
27. Facerea şi meremetul a 6 podeţe	784	6
28. Pe o hartă a Moldovei	38	3
29. În facerea grosului ţinutului, adaos	1000	—
30. Meremetul a 2 ţevi de tulumbe	32	—
31. Lăcuirea unui cal de dalac	18	—
32. Progonu a opt cai	144	8
33. În facerea din nou a unui grajd şi o şură la Eforie.	424	6 ⁿ
34. În îngroparea a 2 copii orfani	17	6
35. Căutarea şi hrana unei slăbănoage străine	22	—
36. Hacul mancelor în creşterea copiilor orfani	466	—
37. Mobilarisirea şcolii publice dela Sf. Dumitru	779	6
38. Facerea a 32 stâlpi cu fânarele lor	712	—
39. Meremetul instrumentelor de pojar	212	6
40. Leafa a 7 păzitori	300	—
41. În strângerea iraturilor	300	—
42. Birul a 30 ciocli	1864	10
43. Meremetul şoselelor şi astuparea batacurilor	1000	—
Peste tot		42848 10 ⁿ

Perilipsis

Lei	Bani	
56622	79	suma iraturilor
47574	72	din sumele după buget, bez 7942 lei 108 b. ce lipsesc din sumele bugetului.
9048	3	mai mult decât bugetul
56623	75	
39219	16	toate cheltuelile
29326	76	după buget
9892	60	peste buget, cu deslegări
39219	16	
17403	59	adică şaptesprezece mii patru sute trei lei cu 59 bani, rămân din veniturile anului 1834, capitalul Eforiei care se vor încărca în sama anului 1835, împreună cu cursul de 2497 lei 117 bani pentru 25944 lei ce s'au primit de Eforie în cursul haznalei, şi s'au dat în cursul pieţii, care amândouă condeiele alcătuiesc capital pentru anul 1835 nouăsprezece mii nouă sute un leu 56 bani..

Iord. Caramfil, Spatar; Cost. Carp, Spatar; Gheorghe Varlaam, Spatar; Grigori Neculau.

Secretar, N. Dimitriu.

Bugetul Eforiei Botoşani, pe anul 1835, cuprinde 73683 lei 57 bani la venituri, şi 49392 lei 75 bani la cheltueli, deci cu un excedent de 24290 lei şi 102 bani.

În urma alcătuirii acestui buget, Eforia, la 5 ianuar 1835, cere Departamentului a se mai admite nişte cheltueli, de care se simte nevoie, şi anume pentru cumpărarea unei case de fier, în care să se ţie banii Eforiei şi toate documentele de valoare, care până atunci se aflau împrăştiate, şi în interesul obştesc a se face 2 cotiuge cu boi şi a se plăti 2 rânđaşi pentru curăţirea uliţelor de gunoiu, pentru astuparea batacurilor şi meremetisirea gropilor ce se vor ivi pe uliţe şi pe la mahalale.

Suma necesară era;
600 lei casa de fier,

700 lei 4 boi şi 2 cotiuge, câte 350 lei una, cu câte 2 boi

1300 bez plata a 2 oameni care este

720 pe an, câte 360 lei de unul

2020 face lei peste tot.

Departamentul admite şi această adăugire. şi dispune ca din economii să se mai adauge :

1000 lei pentru astuparea batacurilor de pe uliţi, care în anul 1834 nu s'au meremetisit

600 lei adăugirea lefei casierului

600 lei leafa unui scriitor agiutor secretarului, că nu poate dovedi singur

480 lei leafa unui odagiu pe an

480 lei leafa unui telal, ce neaparat Eforia are nevoie, în orânduirea facerei publicaţiilor ce se urmează necontenit, câte 40 lei pe lună

3160 lei se cuprinde peste tot.

La alcătuirea bugetului pe anul 1835, Eforia a avut în vedere veniturile încasate în cursul anului trecut, din care o parte însemnată o forma taxa asupra băuturilor spirtoase şi a păcurei, venituri compuse astfel:

Vidomostie de câţi bani s'au strâns de Eforie din venitul holercei, a vinului, a rachiului şi a păcurei, dela 1 noembrie 1834 şi până la 24 ghenar 1835.

Lei Bani

2549 66 S'au strâns dela 1274 vedre, 9 ocă holercă ce au intrat în târg şi s'au măsurat dela 1 noemvre şi până la 31 dechenvre 1834.

298 — S'au strâns dela 40 vase, 68 antale şi 2 balerce vin ce au intrat în oraş şi s'au descărcat.

290 60 S'au luat dela 290 vedre pol păcură, ce au intrat în târg şi s'au descărcat.

3138 06 adică trei mii una sută treizeci şi opt lei cu şase bani se cuprind adunaţi pe vreme de 2 luni în cursul haznelei.

58 — S'au luat dela 21 antale, 4 vase vin ce au intrat

în târg, dela 1 ghenar până la 24 dechenvre.

164 — S'au luat dela 164 vedre păcură ce s'au măsurat.

660 — S'au luat dela 330 vedre holercă ce au intrat în târg.

4020 6

Intre veniturile Eforiei târgului era şi zeciuala cuvenită Eforiei dela *dajnicii* acestui târg. Sumele care alcătuiau această zeciuală, pe anii 1832, 1833 şi 1834, sânt arătate de către Visteria Moldovei, cu portul No. 606 din 2 februar 1835, către Departamentul din lăuntru, şi anume:

Lei Bani

8626 — pe anul 1832, însă:

Lei Bani

6913 — dela patentari

1713 — dela birnici

8628

8595 60 pe anul 1833, însă:

6890 — dela patentari

1705 60 dela birnici

8595 60

8348 60 pe anul 1834, însă:

6944 60 dela patentari

1404 60 dela birnici

8348 60

2570 — în care sumă se însemnează şi 5561 lei zeciuala cuvenită dela jidovii intraţi în taxie, care urmează a se plăti cu analoghie pe 4 ani viitori, până la împlinirea *eptastiei*, fiindcă toate rămăşiţile anilor trecuţi ce au fost asupra jidovilor, după aşezarea taxiei, s'au împărţit pe toţi anii următori şi înainte până la împlinirea taxiei după contract.

Şi au rămas a se plăti cu analoghie precum se zice împreună cu celelalte dări, după pilda celor din oraşul Eşii ¹⁾.

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 68, Tr. 844, fila 117.

Un mic conflict se naşte între Eforia de Botoşani şi Inochent' Iliopoleos, egumenul mănăstirei Păpăuţi, din pricina *venitului cântarului*.

După un hrisov din 1752, se percepea o taxă pentru orice fel de marfă care se cântărea în târg, taxă care îngroşa veniturile călugărilor greci, stăpâni pe averile imense ale mănăstirilor Moldovei. Regulamentul organic trece acest venit în folosul Eforiei. Supăr de această ştirbire a veniturilor sale, egumenul adresează Domnitorului următoarea jalbă:

Pre Înălţate Doamne,

Mănăstirea Sf. Ierarch Neculai din Botoşani, între altele, a avut eratură ce au avut legiuite prin hrisoavele luminaţilor Domnitori. Au avut şi venitul cântarului din Botoşani, care s'au păz cu neajgignire până la anul 1832, şi de atunci s'au ridicat cu totul numai în singur folosul Eforiei, iar acest era legiuit prin hrisovul războasatului Domn Constantin Mihaela Cehan Racoviţ Voevod, din anii 1726, de se lua câte 4 parale de suta de oca de orice fel de marfă ce se trăgea la cântarul, care cuprindea pe fiecare an până la o mie patru sute lei, iar acum peste acest legiuit preţ s'au sporit până la 5000 lei pe an şi se nădăjduieşte ca în sfârşit să m' sporească, pentru care deşi în această despăgubire a S. mănăstiri ar urma o stavilă despre organicescul Reglement dar dacă Înălţimea Voastră veţi binevoi, lesne s'ar face ispravă cumpănită la aceasta, ca nici mănăstirea, nici Eforia să-şi jignească folosurile sale din acest erat, precum adică mănăstirea să rămâe pentru totdeauna a lua pe an câte un mie patru sute lei, hotărâţi prin pomenitul hrisov, care s' poate titlului, pentru că şi cântarele lucrătoare sânt şi acum ale acestei mănăstiri, sau cu o dreptate, precum s'au urma pentru eraturile mănăstirei Sf. Spiridon. Dar mai mult z când nădăjduiesc în lucrarea proniei, care au ales în treaptă ocărnuirei acestei ţări pre cel plin de milostivire bărbat iubit de dreptate şi ocrotitor sfintelor lăcaşuri. Aşa Înălţimea Voastră, privind cu milostivire către acest dumnezeu lăcaş, vă veţi încredinţa că pe lângă împuţinarea venitului

ce-şi are, este golită şi de tot avutul ei, după prada urmată pe la anul 1821, precum de obşte este ştiut. Iar Înălţimea Voastră, binevroid precum vă şi rugăm a se îngrădi această mănăstire cu acest puţin erat, se va face o nouă ctitorie a toată familia Înălţimei Voastre, pre care îndurătorul Dumnezeu să o întărească întru toată fericirea.

Inochentie Iliopoleos.

Pe această jalbă se pune rezoluţia domnească, din 12 februar 1835, iscălită de însuş Domnitorul, în următoarea cuprindere:

D-lui Logofătul din lăuntru.

Fiindcă după noul aşezământ acest fel de iraturi s'au lăsat în folosul Eforiilor numai, pentru aceia cererea jălui-torului nu poate fi îndestulată, decât dacă cântarele vor fi ale mănăstirei; se va chibzui cumpărarea lor din veniturile Eforiei în folosul căreia se legiuesc şi veniturile acestui irat ¹⁾.

Sturza Voevod.

Cântarele au fost cumpărate de Eforie, cu suma de 2257 lei, după ce încă dela 13 ianuar 1835 le şi luase în stăpânire :

*Insemnare de numărul cântarelor şi de câte ocă
are fiecare fiind în stăpânirea Eforiei
de Botoşani în 1833 ghenar 13*

No.

1 cântar mare de	1015 ocă,	costă	800 lei
1 tij mai mic de	515 ocă,	costă	515 lei
1 tij mic	„ 332 „ „	332 „	
1 tij mic	„ 250 „ „	250 „	
1 tij mic	„ 230 „ „	230 „	
1 tij mic	„ 130 „ „	130 „	
6 adică şase cântare şi trei pietre			

de fier

2257 „

Adică două mii două sute cincizeci şi şapte lei cuprinde, ce cere mănăstirea.

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 68, Tr. 844, fila 80.

În anul 1835 pe petrece o mare tulburare în Botoşani: Mi-halache Sturza face o inspecţie în oraş, cu ocazia întoarcerii sale din Târgul *Mihăileşti*, sau *Mihăileni*, cum i se zice astăzi, şi ia în deaproape cercetare actele de administraţie ale Eforiei.

Târgoveţii dăduseră o jalbă Domnitorului, asupra „vânzării prin mezat a eratului holercei, a vinului, şi a păcurei“, adică asupra li-citaţiei cu care se dăduse în întreprindere aceste venituri, şi Vodă, îndată cum a sosit în oraş, a cerut dosarul iraturilor şi contractul încheiat cu Leiba Carniol, antreprenorul iraturilor, şi cercetând della (dosarul), Înălţimea Sa a poroncit „slovesnoi“,—verbal—ca să se des-fiinţeze contractul „otcupcicului“, şi să se caute acest erat „în cre-dinţă“ până va eşi preţul cel mai folositor, după timpul ivit cu rodi-rea pânei.

Vodă se ocupă apoi de economiile ce se puteau realiza, prin reducerea cheltuelilor prevăzute în buget.

La 1835, maiu 31, Eforia mai raportează Departamentului că la întoarcerea Prea Înălţatului Domn dela târgul *Mihăileşti*, de îndatâ cum a sosit Înălţimea Sa, a cerut bugetul întărit şi cercetându-l îndeosebi, l-a chemat pe prezident şi i-a dat o însemnare de econo-mia ce a mai scăzut din buget asupra cheltuelilor, din care condeie unul e şi a luminarisirei oraşului, făcând socoteala la 100 fânare a se da pe sară, de un fânar numai câte o lumânare de acele 32 la ocă, şi vara şi iarna. Eforia i-a pus înainte motiv că vara ar ajunge o lumânare la un fânar, dar iarna se trece două lumânări şi mai bine, că o lumânare de acele nu ţine mai mult decât 4-5 ceasuri, dacă nu va fi vânt, iar mai ales că iarna nopţile sânt până la 14 ceasuri, nu ar ajunge o lumânare. Înălţimea Sa a redus şi numărul fânarelor din 18 câte erau la 10, apoi ce se face un târg ca al nos-tru numai cu zece fânaragii. Afară de acestea, Înălţimea Sa a mai făcut şi alte economii din buget, după anumită însemnare care se alătorează :

*Economia ce s'ar putea face din buget după
poronca Înălţatului Domn.*

1. Din leafa secretarului 250 lei, pe lună	50 lei
2. Din leafa casierului 150 lei, toată	150 „
3. Din 8 desătnici să rămăe 6, leafa la 2 pe lună	60 „

4. Din 18 fânaragil să rămâe 10, leafa la 8 pe lună va rămâne	170 „
5. Din numărul ciocnilor vor face îndatorire la 2 clopotari. a căror leafă rămâne	80 „
6. Din economia lumânărilor	120 „
7. Din hrana cailor economie	210 „
8. Hacul a 2 argaţi	60 „
Total	900 „

Despre cele ce se petreceau între membrii Eforiei, pe vremurile acelea, vorbeşte plângerea adresată Ministerului de Interne, de către Medelnicerul Grigori Racliş :

Cătră cinstitul Departament al trebilor din lăuntru.
Medelnicerul Grigori Racliş

Jalobă

În trecere Prea Înaltului Domn pe la târgul Botoşani la revedăţia canţelariei Eforiei ce au făcut Înălţimea Sa, găsind oareşcare cusururi în lucrările ei, Dumnealui Spatarul Gheorghe Varlaam, prezidentul Eforiei, ca să să poată astupa greşelile acele şi să mă păteze pe mine cu ele, au început a parastisi Înălţimei Sale pricinele cu totul de altfel, având şi prilej că eu lipsam din Botoşani la ţară, după care a D-sale pâri au şi poroncit Înălţimea Sa ispravnicului ca să-mi pue execuţie la casa mea, să îplinească 1000 lei pentru nişte material a grosului ţinutal, ce a fost poroncă ca în anul trecut să se facă, de care eu cu supunere şi umilit vă rog ca să puneţi la cale cum veţi socoti odihna mea, pentru că D-lui Spatarul în tot prilejul ce va găsi, nu mai conteneşte a mă supăra.

Grigori Racliş, Medelnicer

Asupra acestei cereri s'au făcut cercetările cuvenite : Medelnicerul a prezentat socotelile şi pentru acei 1000 lei ce au fost cheltuiţi cu groapa grosului, şi Departamentul a hotărât ca D-sa să rămâe ne-supărat de nimeni.

Din dosarele dela Arhiva Statului din Iaşi, se stabileşte bugetul Eforiei de Botoşani pe anii următori, din care vom reproduce numai sumele globale la venituri şi cheltueli.

Făcându-se verificarea actelor la venituri şi cheltueli a bugetului pe anul 1836, de către preşedintele tribunalului, Spatarul D. Gane, şi ispravnicul ținutului, Spatarul Ianachi Leon, s'a găsit:

la venituri 66697 lei 57 bani

la cheltueli 41843 lei 15 bani

Economii 24854 lei 42 bani

treceţi în bugetul anului 1837. (1).

Pe ceilalţi ani situaţia a fost astfel:

	Venituri	Cheltueli
1837	112312, 15	49581, 31
1838	138199, 69	62177, 105
1839	123105, 108	96241, 81
1840	108927	103381, 68
1841	116310, 96	106710
1842	153367, 93	106360, 95
1843	165638, 64	96823, 67
1844	175330, 17	110717, 108
1845	165870, 97	148885, 61
1846	147703, 111	130411, 86
1847	124470, 56	123102, 9
1848	119158, 47	114733, 73
1849	113075, 76	110379, 62
1850	115989, 87	112064, 23
1851	126789, 117	115416, 31
1852	133753, 29	128828, 23
1853	146240,	145326,
1854	164048, 117	166808, 115
1855	168677, 55	168368, 70
1856	235823, 17	216282, 8
1857	230494, 114	219788, 108
8858	241073, 1	194307, 23
1159	192253, 78	179288, 109

În toţi anii bugetul se încheia cu excedente, numai în anul 1854 a fost un deficit de 2819 lei, provenit din cheltuelile făcute cu rupele austriace, iar în 1859 a fost un deficit de 12964 lei, neplicat.

Din excedentele anului 1837, s'a dat oraşului Galaţi, cu împrumut, suma de 37800 lei, în 1200 galbeni, pentru facerea carantinei.

Stradele

Chestiunea stradelor a fost, totdeauna, în Botoşani, chestiunea care a pus mai mult pe gânduri pe cârmuitorii oraşului.

Dacă Botoşanii nu ar fi avut strade aşa de rele, nu ar fi ieşit la iveală hrisovul din 1820, al Prinţului Mihai Suţu, care poate fi socotit, cu drept cuvânt, ca prototipul organizării noastre comunale.

La înfiinţarea eforturilor, după Regulamentul organic, s'a pus mult râvnă pentru îmbunătăţirea stradelor, şi fiindcă veniturile târgului nu erau îndestulătoare pentru mulţimea cheltuelilor cerute, Sfatul oraşănesc a făcut apel la negustorii mai cuprinşi, ca să contribuie şi ei la înfrumuseţarea şi la nevoile oraşului. Cum se întâmplă, de obicei, apelul acesta nu a avut mult răsunet în inimile negustorilor, şi numai doi dintre ei s'au lăsat influenţaţi: *chir Iani Vasiliu* a dăruit târgului o tulumbă, cu tot tacâmul ei, pe care a adus-o dela Braşov iar *Hristea Matasariu* a adus 7 coşuri de piatră, pe a sa cheltuială, pentru astuparea „batacurilor“, adică a gropilor cu glod depe uliţel târgului.

„Batacurile“ acestea erau o mare nenorocire. Pentru astuparea lor Eforia încheie, la 22 april 1832, următorul contract:

Adică eu Sachilariu preot Gheorghe şi cu Diaconul Iordachi din satul Vorniceni, încredinţăm prin acest zapis al nostru ce-l dăm la cinstitul Sfat al oraşului Botoşani, precum să fie ştiut că ne am alcătuit cu îndatorire ca din satul Vorniceni să avem a scoate 30 de cară câte în doi boi, şi a duce moluz câte de două ori pe zi dela satul Cucorăni, de pe moşia D-sale Hatmanului Manu, şi a astupa batacurile pe unde ne va arăta rânduitul din part al cinstitului Sfat; însă carăle avem a le încărca bine, cu va e de o lună de zile, şi cinstit Sfat are a ne da de fieştecare car pentru treizeci şi una de zile lucrătoare, câte 90 li

care acum înainte am primit şase sute lei. Pentru aceasta dar ne îndatorim ca la zi întâi maiu să ne aflăm cu toate carăle şi a fi următori, iar când din împotrivă nefiind următori, atunci cinstit Sfat are a ne trage pe noi pentru ori ce fel de pretenţie s'ar întâmpla, care pentru mai multă credinţă am iscălit însune cu mâna noastră.

1832 april 2.

Iordache Sachelar ot Vorniceni

Gheorghe Diiakon ot tam, adeverez.

Încă din anul 1830 târgoveţii din Botoşani cumpăraseră, dela Hatmanul Teodorache Sturza, un loc din târg, cu 140 de galbeni, în interesul deschiderii unui drum de care, dela trunchiurile casapilor, să iasă în drumul pieţii târgului, pentru ori ce întâmplare, „ferească Dumnezeu şi de foc“, şi la 15 maiu 1832, cu voinţa obştiei, s'a vândut jumătate din acel loc, cu 120 galbeni, neguţitorului Nazarie Armanul, rămânând şi drumul deschis, şi Eforia primind, în casa ei, suma de 130 galbeni, pentru întâmpinarea altor nevoi ale târgului.

La 27 iulie 1833 Eforia face cunoscut Departamentului că o samă de drumuri întocmite din anul trecut, s'au stricat cu totul, dar găsindu-se nişte moluz dela o biserică armenescă ce s'au risipit, Eforia a şi tocmit vreo zece cară câte cu doi boi, cu oamenii lor, pe 15 zile, câte 4 lei pe zi, ca să care acel moluz, spre astuparea bataturilor şi meremetesirea drumurilor.

Biserica aceasta se numea *Sf. Arcsinte* (1).

De asemenea Eforia a găsit un meşter cu salahorii lui, ca să pietruiască pliaşurile cu piatră ce o are Eforia adunată încă din anul trecut şi cere învoirea Departamentului.

În 1834 văzând Eforia că toate încercările ei de a astupa bataturile, sânt zadarnice, cu toată nespusa cheltuială ce se face cu salahorii şi cu carăle pentru caratul moluzului, cere Departamentului să mijlocească la Domn, să hărăzească o milă asupra acestui târg, ca 100 de locuitori din prisosul catagrafiei, să fie întrebuinţaţi pentru facerea uliţelor şi alte înfrumuseţări ale târgului. La această cerere Departamentul răspunde că asemenea hrisoave, prin Regulamentul organic, s'au desfiinţat cu totul.

1.—Biserica armenescă cu hramul Sfânta Treime, este zidită pe locuri în care a fost vechea biserică Sf. Axinte, care era de lemn.

Pe vremea aceea se făcuse în Botoşani şi o stradă pavată cu lemn, »uliţă podită“, care în scurtă vreme s'a stricat, şi Eforia adresează Departamentului următorul interesant raport :

În urma poroncii cinstit. Departament, Eforia în feluri de chipuri şi publicaţii s'au sârguit a tocmi oameni de a căra piatră, în pardosirea uliţelor din oraş, şi asemenea oameni, din pricina secetei urmată, nu s'au putut găsi, mai mult decât un coş de piatră s'au plătit a-l căra un preut Costache ot sat Dracşani, şi uliţa din piaţa târgului ce era începută din anul 1833 a rămas în anul acesta nelucrată, şi fiindcă una din uliţe mai însemnată, tot din piaţa târgului, ce se află în rândul bogasierilor şi a lipscanilor, în lungime de 25 stânjeni, şi lată de 2 stânjeni şi 2 palme, *care uliţă fiind podită cu scânduri până la un loc*, acum cu totul se află stricată şi la vremea de sloată nu numai că *trecătorii cu sloboda nu pot umbla*, dară cu trăsurile apoi nici cum. Şi după jaluba dughengiilor din acea uliţă, Eforia a găsit de cuviinţă a se face în anul acesta măcar acel pod din piatra rămasă a anului 1833, şi de vreme ce piaţa nu s'au putut găti în anul acesta, din pricina cărării pietrei, şi pentru asemenea punere în lucrare, cu supunere facem cunoscut cinstitului Departament rugându-ne a avea poroncă de îmbunătăţire.

Gheorghe Varlaam, Spatar, Grigori Neculau.

La această intervenţie Departamentul răspunde că încuviinţează facerea acestei uliţi.

La 12 noemvre 1834 Eforia cere Departamentului ca să aprobe cheltuiala ce trebuie să se facă pentru un pod din nou, unde este pe acolo drum mare al ţării de jos, pe unde vin în oraş carăle cu sare, vin, păcură şi altele, care pod fiind acuma stricat, carăle trec pe alătura, după uscăciunea ce este, iar dând vreo sloată, atunci nu se va putea trece de loc pe alătura, şi Departamentul aprobă suma de 350 lei, cerută pentru facerea podului.

În 1835, când Mihalachi Sturza a vizitat Botoşanii şi a văzut în ce stare proastă sunt uliţele târgului, a revenit asupra interpretărei ce dăduse dispoziţiunilor din Regulamentul organic, care abrogase

toate hrisoavele domneşti cu privire la sarcinile impuse sătenilor pentru lucrul uliţelor în târguri, şi a dat poroncă Eforiei ca să găsească un sat, ca de 40 locuitori, cărora Eforia să li plătească birul, iar ei să fie îndatoriţi a lucra a treia săptămână pe lună în „meremetisirea” şi curăţirea drumurilor, cum şi la alte lucruri de nevoie.

Vizita Domnitorului a fost simţită de Eforia Botoşanilor, care a făcut mai multe cheltueli, cu primirea înaltului oaspete. Cea mai însemnată cheltuială a fost cu facerea a trei poduri din nou, şi reparaţia unui al patrulea, „în drumul ce merge pe unde s’au îndreptat drumul poştei”.

Lista ce urmează dă amănunte interesante asupra costului acestor poduri:

Lei Bani

		1 pod în colţ dela poarta bisericei Sf. Dimitrie
		1 pod mai la vale, în dreptul caselor Sf. Dimitrie
		<u>1</u> pod în colţ dela casele D-sale Enachi Cuciureanu
		3 adică trei poduri din nou ce s’a făcut, însă:
430		86 stânjeni talpă câte 5 lei stânjenu
66		22 amnări câte 3 lei unul
24		8 dulapi câte 3 lei unul
64		32 stânjeni costoroave
24		8 ocă piroane mari, câte 3 lei oca
120		plata dulgherilor
76		plata chetrarilor şi a salahorilor ce au făcut bolţile şi şanţurile
11	30	150 dimerlii năsâp a 7 lei 20 parale suta
52	60	10 merţe var, câte 5 lei 10 parale merţa, bez 10 picioare piatră ce au intrat la boltituri, din piatra adusă la pardosirea uliţelor
85		zugrăvitul a 3 poduri
48		2 stâlpi cu 2 fânare ce s’au făcut din nou, bez din stâlpi ce s’au mai pus din numărul a 32 făcuţi în anul 1834.
		Meremetisirea podului mare ce este mai la vale, însă:
20		4 stânjeni talpă câte 5 lei

20	lucrul dulgherului
20	zugrăvitul cu totul din nou care până acum n'au fost
1060	90 peste tot s'au cheltuit cu aceste 4 podeţuri.

Gheorghe Varlaam, Spatar.

La 25 iunie 1835, Eforia raportează Departamentului că la trecerea Înălţimei Sale Domnului Mihail Sturza prin Botoşani, umblând Măria Sa pe uliţe, şi chiar prin mahalale, a observat pe la multe locuri, uliţele foarte strâmte şi strâmbe, din pricina acelor locuitori cu locurile lor ce au strâmtat uliţele cu facerea gardurilor din vreme în vreme. „Înălţimea Sa cu asprime a poroncit Eforiei ca toate acele garduri ce se vor găsi ieşite din linie, din a căroră cauză uliţele sânt strâmte şi strâmbe, să se taie şi să se lărgască drumurile“. Eforia făcând cunoscut acelora poronca Înălţimei Sale, nici n'au vrut să audă. Cere Eforia instrucţii în ce fel să urmeze cu dânşii, câţi stânjeni să lese pentru drum, şi cum să urmeze pe viitorime cu acei ce nu se vor supune ordinului.

Departamentul ordonă ca Eforia să îndeplinească prin măsurile poliţieneşti ceea ce a poroncit Înălţimea Sa, iar gardurile să fie aliniete atât în „fentru“, cât şi la mahalale ¹⁾.

Străduinţile Eforiei rămăneau fără niciun rezultat, uliţile Botoşanilor nu se mai îmbunătăţiau. Despre starea în care se găseau, în 1835, ni poate da o idee petiţia adresată Isprăvniceii de cătră câţiva locuitori ai târgului:

Cătră cinstita Isprăvnicie a ținut. Botoşani, noi târgoveţii din mahalaua Sfinţilor mari Voevozi
Jalubă

În uliţa unde ne aflăm lăcuiitori cu casele noastre sânt două batacuri, pline cu noroiu şi cu apă, unde nu este cu putinţă a trece trăsurile cu încărcatul nici cu deşertul, măcar a ni aduce câte un car de lemne şi altele, *nici măcar pe jos a trece*, că în trecutele zile vrând un copil a trece a dumisale neguţătorului Vasile Gheorghiu pe acea uliţă şi ținându-se de zaplaz, s'au scapatat şi au căzut într'un batac, şi de nu s'ar fi întâmplat un om pe acolo de a-l scoate, putea a se îneca, pentru care noi plecaţi ne rugăm cinstitei

1.— Dosarul No. 68, din Arhiva Statului dela Iaşi.

Isprăvnicii ca să binevoiască a poronci ca acele batacuri să se astupe şi a se meremetisi acea uliţă, după cum s'au meremetisit şi altele, că nu sântem în stare a trece cu sloboda şi nici cu încărcatul a ne aduce cele trebuincioase pentru casele noastre, şi sântem încredinţaţi că respectiva Isprăvnicie va stărui pentru mulţămirea obştiei oraşului acestuia.

1835 sept. 13.

Gheorghe Iconom, slujitor la Sf. Voevozi
Vasile Gheorghiu
Petre Naghi
Vasile Ursachi
Ilie Birnoschi.

Luminatul oraşului.

Până la punerea în aplicare a Regulamentului organic, neexistând niciun fel de administraţie comunală, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu putea să fie vorba despre acte de edilitate, şi prin urmare nici despre iluminatul oraşelor.

Erau, în Botoşani, înainte de 1832, un număr de 9 fânaragii, cari aprindeau lumânări de său înfipite în vârful unor pari, dar lumânările şi fânaragii erau plătiţi de dughengii de pe la uliţi.

În 1832, când se face primul proiect de buget, de către Eforia Botoşanilor, se înscrie o sumă de 12000 lei pentru lumânările de său trebuitoare la 150 fânare, cu iarnă cu vară, şi 4800 lei leafa la 20 fânaragii, câte 20 lei pe lună de unul. Acestea erau „neapărate cheltueli pe tot anul”, şi în acelaş timp se prevede o sumă de 500 lei, costul a 100 fânare, câte cinci lei unul, care au a se aşeza în depărtare unul de altul, la „generalnicele uliţi”, 15 stânjeni, iar celelalte uliţi, la 25 stânjeni unul de altul, cum şi 150 lei „întocmirea” a 150 fânare vechi, câte un leu de unul — acestea ca „cheltueli pentru odată”.

Se vede însă că veniturile Botoşanilor nu permiteau acest lux de lumină, şi la 5 mart 1832, Eforia face cunoscut Departamentului că a dat să facă 60 de fânare de tinichea, pentru toate uliţile târgului, iar la cele trei „pliaţuri” vor fi 6 stâlpi „cu deosebite fânare”, şi că s’au mai pus încă 18 fânaragii, pe lângă acei 9, cari sânt din vechime, plătindu-li-se o leafă de 280 lei pe an, „cu lumânările lor”.

La 22 octombre 1833, Eforia raportează Departamentului că târgul are 65 fânare, numai prin uliţile din centru, iar la mahalale nu-s de loc, şi că în slujbă sunt 19 fânaragii.

Tabloul alăturat la acest raport este interesant, pentru ştiinţele pe care ni le dă despre viaţa oraşului din acea vreme.

*Insămnare
de câți fânaragii sânt alcătuiți și de câte fânare
sânt așezate pe ulițele din orașul Botoșani
care mai gios anume se arată :*

1833 octomvre 22

No. fânarelor	No. fânaragilor	
2	1	Pe ulița din lemnărie, pe la Haim.
3	1	Pe ulița târgului vechiu, în rândul lui Hudic, adică din capătul dughenei sale și până la dugheana Gh. Nazarie.
3	1	În dosul dughenilor lui Hudic și în fața cafenelei lui Ioniță Șchiopu.
3	1	Pe ulița dela hanul lui Ion Vasiliu și până în dughenile lui Hudic, între două rânduri, până la buiengeria lui Dumitru.
3	1	În rândul uliței spițăriei lui Dobrovotchi, adică dela buiengeria lui Dumitru și până la abageria lui Hristea Ioan.
3	1	Pe ulița lui Ioniță Armanu, în pliațul târgului vechiu, adică dela pităria lui Costea Panaiti și până la Aron Roșu, jidov.
3	1	În rândul dughenilor lui Ștefan Bacalu și Ștefan Psaltu, adică dela bolțile D-sale Solomon Lihtman și înainte până la băcălia lui Lazăr Grecu, tot în pliațul târgului vechiu.
3	1	În rândul dughenilor dela poarta Ospeniei, adică dela Lupul jidovul și până la bolțile D-sale Avram Șumer, și peste uliță, din. casa lui Iosip Meier și până în colțul dughenilor lui Gheorghe Argintariu, tot în pliațul târgului vechiu.
3	1	Pe ulița Liptcanilor, adică din colțul dela Tanasă Formagiu și peste uliță până în rândul dughenilor blănăriei.
3	1	Pe ulița blănăriei, adică din colțul dela Neculai Abageriu și până la dughenile lui Ștefan Spânceanu.

4	1	Pe rândul boltelor lui Şmil Lipţcanu, adică dela crâşma lui Vasile Neagu şi până la crâşma lui Iţic jidov.
4	1	In rândul bogasierilor, adică dela dughenile lui Ştefan Spâncenatu, între două rânduri, până la Moşcu Cohăn.
3	1	Pe uliţa în rândul Hanului D-sale Spatar Costache Roset, adică dela Moşcu Cohăn şi până la hanul lui Lupu Rachieriu în spre târgul vitelor.
3	1	Pe uliţa dughenilor lui Hristoverghi, între 2 rânduri, adică dela Vasile a Diiaconiţei şi până la crâşma neguţitorului Anania Stihi.
3	1	Pe uliţa pliaţului târgului vitelor, adică dela Gheorghe Formagiu şi până la dughenile lui Tanasă Formagiu.
2	1	Pe podul vărăriei, pe 2 rânduri, adică dela Dumitru Sava şi până la Panaioti Teodoriu.
3	1	Pe rândul dughenilor lui Nastasă Grecu, adică dela Anania Stihi şi până la Lupu Rachieriu, între 2 rânduri.
3	1	Pe rândul dughenilor înspre pliaţul târgul vitelor adică dela Constantin Frenţher şi până la Tudurachi Dragomir.
3	1	In rândul hanului lui Avramică Geambaşu, adică dela jidovca Credincioasa şi până la Haim Zosineanu.
56	19	Adică cincizeci şi şase fânare ce sânt împărţite

pe uliţe, şi 19 fânaragii ce sânt alcătuiţi însă :

4 fânare sânt date la canţelaria Vorniciei

2 fânare sânt date la gros

3 fânare sânt date la Eforie

65 fânare se află lucrătoare

Iar la toate aceste fânare se dau lumânări tot din casa Eforiei.

Peste câteva zile, la 3 noemvre 1833, D-lui Dimitrie PISOŢCHI poliţmaistrul din Botoşani, face un raport Departamentului că „grosul“

în care se țin închiși vinovații, se găsește „pe loc de drum”; și la vremea nopții este neapărat trebuință a se lumina cu un fânar din față și altul din dos, precum și înlăuntrul grosului, unde stăruesc și păzitorii, spre a se vedea vinovații la vreo faptă inchipuitoare de scăparea lor, să poată vesti străjării, «și cere să fie mărită cantitatea de lumânări, la 8 ocă pe lună, că și grosul se găsește în „cea de istov slăbăciune».

În 1834 numărul fânelor se sporise la 72, iar numărul fânara-
giilor scăzuse la 22, și în bugetul pe 1833-34 se prevăzuse 3125 lei
pentru „luminarisirea” oraşului, cu lumânări de său: 1250 ocă. Dar
nici acest număr de fânare nu se mai simțea îndestulător nevoilor
ârgului, și la 14 august 1834 se mai fac 28 fânare, peste cele 72
existente, așa să numărul lor se urcă la 200, sporindu-se și numărul
fânaragiilor până la 18.

Oricât s'ar fi înmulțit fânarele pe străzile Botoşanilor, Eforia nu
putea să facă față stăruințelor celor cari apreciau necesitatea unei lu-
nine, macar ca a unei lumânări de său, împrejurul caselor lor, și
dealungul ulițelor pe care aveau de umblat, pe întunericul nopții, și
Eforia se vedea nevoită să sporească mereu numărul fânelor.

La 28 septembrie 1843, Eforia raportează Departamentului că a
mai sporit numărul fânelor încă cu 30, pe unde este mare nevoie, dar
ă a făcut fânare cu stâlpi „după proba Eşului”, și că un asemenea
fânar costă 20 de lei. Trebuia o cheltuială de 600 lei, pentru care
Eforia cere aprobare.

Este interesant devizul costului unui fânar, „după proba Eşului” :

*Smed pentru facereu a 30 stâlpi cu fânarele lor după
proba Eşului. Însă :*

Lei

9	Facerea unui fânar de tinichea și cu sticlele lui
8	Facerea unui stâlp
3	Boitul unui stâlp și cu cârligele de fier ce ar trebui
20	Adică douăzeci lei se cuprinde facerea unui stâlp cu
fânarul lui, iar pentru 30, costisăscu 600 lei. 1)

Adică șase sute lei.

G. Varlaam, Grigori Neculau.

1. — Arhiva statului din Iași, Dosar 35, fila 435.

Conform ordinelor domneşti, Eforia face reduceri în buget, şi pe anul 1835 luminarea oraşului se face cu 100 fânare, în care ard 1405 ocă lumânări de său, câte 2 lei 12 parale oca, şi se plătesc 18 fanaragii, câte 250 lei de om pe an.

Economia se scotea şi din împuţinarea timpului de iluminat, şi în bugetul pe 1825, în care costul lumânărilor era de 3415 lei, se vede următoarea menţiune: „Această sumă se socoteşte numai pe 9 luni adică la 100 fânare câte 2 lumânări pe sară, din cele 32 la ocă, car fac 5 ocă 200 dramuri, scăzându-se 3 luni din 12, pentru că la nopţil cu lumină n'au a se arde lumânări la fânare, potrivit după pilda bugetului din 1834, şi adăugirea a încă 18 fânare, care dela septembrie urmează a se pune”.

Din pricina întunericului, locuitorii oraşului sufereau multe neplăceri, şi la 1 noemvre 1835, Eforia raportează Isprăvniceii că acum nopţile fiind mari şi întunecoase, din pricina vremii cu păclă, se fac multe tâlhării, mai ales pe la mahalale, şi cere să se încuviinţeze cel puţin două lumânări pe noapte, de fiecare fânar, mai ales pe uliţa unde se află grosul, şi Departamentul a încuviinţat ca târgul sa fie luminat toată noaptea.

În 1845, oraşul Botoşani face un mare progres în luminatul stradelor: trece dela lumânările de său la lămpile cu oloiu.

La 1 decembre, Eforia încheie un contract cu Patatie Macarov prin care acesta se obligă să-i procure cantitatea de 2541 ocă de oloi trebuitoare pentru luminarisirea a 56 fânare cu lampe din oraş, pe întreg anul 1846, cu preţ de 3 lei 20 parale oca.

Ca totdeauna, progresul a început cu centrul oraşului; cele 56 fânare cu lămpi nu puteau să ajungă pentru luminatul întregului oraş, şi marea mulţime a stradelor s'au luminat tot cu lumânări de său.

Această schimbare a cerut şi o prefacere în bugetul Eforiei, cu privire la luminatul oraşului.

În adevăr, pe anul 1846 se găseşte :

Regularisirea fânaragiilor în left

Lei	Bani	
2700		Leafa a 5 fânaragii pentru lampe, câte 40 lei de unul pe lună, pe întreg anul.
99	117	Pe 32 ocă, 100 dramuri lumânări de său, câte

		o lumânare de 32 la ocă pe noapte, la fieştecare lambagiu, spre aprinderea lampelor în cursul a 204 nopţi pentru un an.
5304		Leafa a 17 fânaragii, câte 26 lei pe lună, de fieştecare, pentru paza a 104 fânare cu lumânări de său.
286	54	Pentru lumânările ce trebuie la 14 fânare ce s'au sporit de acum, care s'au aşezat pe drumul poştii, şi pe alte uliţe unde era neapărată nevoie.
8390	51	total pentru luminarisirea târgului pe anul 1846 ¹⁾ .

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 8168, Tr. 1772.

Paza contra focului

Când majoritatea caselor din Botoşani erau acoperite cu stuh şi cu paie, când în ogrăzile gospodariilor se înălţau trufaşe stoguri de fân şi girezi de paie, era firesc lucru ca focul să mistuiască, adeseor părţi întregi din acest oraş, care a cunoscut spaima şi jalea focului chiar şi în timpurile din urmă, când Botoşanii nu mai avea aspectul unui sat.

Am văzut cum, încă prin 1820, târgoveţii de Botoşani se încercau să introducă un serviciu de pompierie, râvnind să aibă tulumbe şi oameni pregătiţi pentru mânăuirea acestor instrumente, pe care nimeni nu le cunoşteau oamenii „căpităniei”, însărcinaţi cu paza oraşului contra hoţilor şi a pojarului, dar măsuri preventive în contra focului au fost luate numai după înfiinţarea eforturilor, prin Regulamentul organic, când înfiinţându-se Poliţia, unul dintre comisarii poliţiei avea şi atribuţiuni «asupra lucrărilor pojarniceşti».

În 1832 Eforia opreşte pe negustorii cari prefac rachiul, de a încălzi căldările lor cu foc de lemn. Negustorii, înţelegând scopul luării acestor măsuri, răspund Eforiei că „pentru chivernisala alişverişului dughenilor lor nu pot fi opriţi”, dar se obligă să lucreze, în viitor, cu mangal.

Măsuri, care par ridicule, au fost luate de Departamentul treburilor din lăuntru, prin porunca din 22 februar 1834, către Vorhicia de Botoşani :

Târgul-Frumos, din ţinutul Cărligătura, la 18 a curgătoarei luni februar, pe la ceasurile 10 din zi turceşti, pe de o parte din pricina unui vânt silnic, iar pe de alta din pricina slabei îngrijiri a dregătorului ţinutului, cu mare nenorocire s'au prefăcut în cenuşă, rămânând neprimejdite numai mahalalele impregiurate. Această neaşteptată întâmplare şi plină de toată mahniciunea veste, agiungând la ştiinţa ocărnuirii, ea, ca una ce deapururea se îngrijeşte pentru fericirea şi liniştita petrecere a vieţuitorilor de prin

toate târgurile Prinţipatului, şi ţinteşte cu neadormire la nedărmarea stărei lor, grăbeşte a porunci că aşa precum vânturile când vremea pleacă spre primăvară sunt silnice, apoi Isprăvnicia să aibă grijă şi neadormită privighere ca fieştecare proprietar de casă sau dughene să aibă de obşteie cângi, otgoane, scări, vase cu apă, să privigheze a fi totdeauna hodgeagurile bine curăţite, a nu se face focuri pe afară, prin şuri şi alte locuri unde poate aburi vânt, a nu fi slobozi vezeteii a umbla cu liulelile aprinse prin grajduri şi locuri cu fân, *să nu se îngăduiască pe nimeni, orice faţă ar fi, să umble cu ciubucile aprinse prin uliţi şi mahalale, ci numai în casă a se afumi*, şi în sfârşit să se întrebuiţeze toate chipurile cu chibzuinţă pentru a se feri târgul de orice nenorocire ¹⁾.

Alexandru Ghica, vel Logofăt.

În 1835 Eforia dispunea de mai multe unelte necesare la paza ontra focului:

Insemnare de lucrurile pojărniceşti ce se află la Eforia oraşului Botoşani. 1835 ghenar 28.

- 2 tulumbe bune sănătoase
- 4 cai, însă 2 suri, şi 2 murgi, la aceste 2 tulumbe cu ştreangurile lor, i căpiţele de curea la aceşti cai
- 10 sacale cu cercurile de fier şi cu cotiugele lor, însă două şinuite
- 10 cofe de lemn cu cercurile de lemn
- 10 cai la 10 sacale, adică 7 cai şi 3 iepe
- 10 părechi de hamuturi de curea cu tot tacâmul lor.
- 14 harari de păr cu cângile lor la 14 cai
- 20 topoare bune
- 20 cângi tij
- 8 căzi mari ce sânt puse cu apă în piaţ
- 1 căruţă de cărat gunoiu
- 2 căruţi de câte de 2 cai de cărat fân
- 14 căpestre de frânghii, însă 4 căpiţele de curea

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 323, Tr. 133.

1 cleşte de fier întrebuinţat la tulumbi

128 Adică una sută două zeci şi opt de bucăţi.

Intocmai după cum se află

Secretar, Neculai Dimitriu

Desigur că reprezentanţii oraşului au simţit oarecare mândri când au văzut că, întrebuinţându-se aceste unelte, se poate pune stavilă unui foc, care altfel ar fi putut să prefacă în cenuşă, poat oraşul întreg.

Despre isprava pojarnicilor ei, Eforia raportează Departamentu lui următoarele ;

Mercuri sara, la 19 spre 20 mart 1835, pe la un cea din noapte, s'a aprins foc mare la o casă a unui jidov i uliţa Țigănimei nu departe de Eforie, şi am alergat noi cu toţii cu toate instrumenturile pojărniceşti, şi cu tot silnicul vânt ce era, şi care făcea de zbură scânteile departe, to am reuşit să nu se întindă răul mai departe. Casa care a ars nu este de o calitate vrednică, şi jidovul n'a fost următor instrucţiilor poliţieneşti, căci la dugheana lui n'a avut nici cadă cu apă, nici scară, nici otgon, nici cange, nici topor.

Departamentul a dispus să se „publicarisască” acest caz, pentru ca toată lumea să aibă instrumentile pojărniceşti contra focului naprasnic, care loveşte pe orişicine.

Pentru a preîntâmpina incendiile, Departamentul din lăuntru face cunoscut Eforiei, să ia grabnice măsuri ca toţi meşterii cari lucrează fierăria cu foiu şi cu ciocane, prin baratce de lemn din mijlocul târgului, să fie îndepărtaţi la mahalale, spre marginea târgului, că în mijlocul târgului nu se poate ca *între case acoperite cu stuh* şi atâtea baratce dugheni, să se lucreze cu foc; de aceea târgul se primejduşte în totdeauna la pojaruri, mai ales în timpul iernei. (!)

Conform unui vechiu obicei, cioclii erau datori să sară în ajutor, în caz de foc. În 18 iulie 1835, un cioclu, anume Tanasă Grosu, la un foc mare ce s'a iscat în mahalaua târgului nou, în vreme d noapte, din mare răpegiune în mergerea tulumbelor şi a sacalelor, a

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 849, Tr. 1333.

căzut jos, l-au călcat o tulumă şi a trecut peste dânsul, şi i-a rupt un picior, rămânând olog, bietul om. Despre păătoasa stare a lui, având şi o casă de copii, Eforia cere Departamentului să i se deie un ajutor pentru hrana zilnică, şi de a fi scăzut de bir.

Departamentul încuviinţază a se „răportui” cazul Înălţimei Sale, iar Înălţimea Sa pune rezoluţia: „Să se sloboadă 100 lei din veniturile acelu oraş. In 5 iulie 1835», şi iscăleşte: *Sturza Voivod».

Indestularea oraşului cu carne

După punerea în aplicare a Regulamentului organic, administrația comunală trebuia să se intereseze de îndestularea oraşului cu articole de prima necesitate, pentru hrană.

La 12 noiembrie 1835 intervine un contract, între Sfatul oraşienesc din Botoşani, şi între casapii «moldoveni şi jidovi», din acel oraş prin care aceştia se îndatoresc a vinde carne de vacă, în condiţiuni care să satisfacă toate cerinţele.

Iată acest act :

Contract

Noi mai gios căsapii moldoveni şi jidovi din târg Botoşani, încredinţăm prin acest contract al nostru, ce-l dăm în cancelaria cinstiului Sfat oraşienesc din Botăşăni, că după publicația ce s'au făcut, după înalta poroncă a ocârmuirei, nime alții nu s'au arătat a lua asupra cāsăpiile din acest târg, ci numai noi casapii vechi, întru care ne îndatorim cu aceste condiții mai gios însămnate, adică :

1. Ne îndatorim a tăia carne bună, grasă şi cu îndestulare a toată obştia, pe un an de zile începător dela 14 Ghenar 1834 şi până la 14 Noemvrie 1835.

2. Ne îndatorim a tăia vitele în afară de târg, şi a aduce numai carne curată şi bună, pe la trunchiurile unde vor fi aşezați, care trunchiuri vor fi acoperite bine, pentru de a nu să pricinui vreo mârşăvire şi putoare.

3. Ne îndatorim a vinde atât carne de vacă, precum şi de oaie cu prețul câte 18 parale oca dreaptă, fără a da lipsă un dram măcar şi alții nu vor fi slobozi a tăia vite şi a vinde carne afară de iscăliții prin contract. Iar pentru carne cuşăr, ne îndatorim a vinde câte 24 parale oca dreaptă, după cum se arată mai sus, osăbit de taxia ci ni va veni.

4. Ne îndatorim ca tot săul verde, ce va ieşi dela căsăpiile noastre să-l avem a da numai mumgiilor din acest târg, care vor fi alcătuiţi, şi cu preţul câte un leu oca, iară nu mai mult şi săul să-l avem a-l da curat fără nici un amestec.

5. Ne îndatorim a da carne bună, grasă, şi cu îndestulare obştiei pe timp de un an, şi pentru mai adevărată credinţă şi a fi următori întocmai, ne-am iscălit însuşi cu mânilor noastre fiind şi chizăşi unul pentru altul. 1835 Noemvrie 12.

Neculai Troscu

Ştefan Lazăr

Gheorghită Mitrulăchi

Gheorghe Cebâzgan, casap.

Asistenţa Publică

Ceiace numim noi astăzi „asistenţă publică”, în vremurile vechi se numea *ajutor, ajutorinţă* a celor nevoiaşi.

Ajutorinţa aceasta se simţia pe vremuri de epidemii: holeră, ciumă, la întâmplare de foc şi la lipsă de hrană, din pricina secetei sau a altor calamităţi.

Sistemul listelor de subscripţie s'a practicat şi în Moldova.

La 25 iunie 1833 a fost în Iaşi un mare foc, şi dela obştia târgului Botoşani, a adunat Comisul Ioan Gherghel, suma de 1428 lei, pe care, prin Departament, a trimes-o ajutor celor nenorociţi.

La 1831 a fost holeră şi, în arhiva Primăriei de Botoşani, se păstrează dosarele No. 62 din 1832 şi 120 din 1834, din care extragem actele de mai jos, relative la măsurile ce s'au luat, pentru ajutorul acelor cari aveau nevoie de a fi ajutaţi.

*Samă de banii ci s'au cheltuit prin mine şi care s'au
luat dela Casa Epitropiei târgului Botoşani pen-
tru a să împărţi producturi locuitorilor
lipsiţi de hrană în vremea epidemiceştii
boale a holerii*

Lei par.

1831

- 825 — In douăzeci şi cinci galbeni bez cinci galbeni ci s'au dat D-sale Comisului Anghelachi, spre cumpărătura a douăzeci de merţe făină de popuşoi, care s'au împărşitiet pe la săraci prin Dumnealui.
- 320 — Lui Avram făinarul, pentru făina ce s'au dat săracilor la 7 iunie, precum să cuprindă pre larg în ȋidula Vorniciei cătră neguȋitori.
- 66 — S'a dat cioclilor la 28 Iunie bez banii ce s'au dat mai dinainte dela Casa Epitropiei..

- 214 20 Pentru treisprezece merţe faină de popuşoi
cumpărată dela Mândreşti.
- 30 — Pentru două cară ce s'au luat dela oameni din
Popouţi pentru rădicarea morţilor.
- 198 — Paguba dela 2 părechi boi care s'au cumpărat
cu nouăsprezece galbeni pentru rădicarea morţilor
care boi după trecerea boalei s'au vândut nu-
mai cu treisprezece galbeni, precum să arată
în fâdula Vorniciei pentru preţăluirea lor,
- 828 20 Adică opt sute douăzeci parale cheltuiţi şi
trec mai mulţi peste banii luaţi, trei lei douăzeci parale.
- 1831 Octomvrie 13
Botoşani.

(semnătura indescifrabilă)

Vornicia de Botoşani

No 4871

1834 Septemvrie 16

Cătră cinstita Eforie a acestui
târg

Spre a se împlini poronca cinstitului Departament din
lăuntru cuprinzătoare a să propune închipuire magazalii tre-
buitoare pentru punerea zaharelelor pentru îndestularea lă-
cuiitorilor din acest târg şi tot odată a să raportui de ur-
mare, Vornicia face cunoscut D-tale Prezidentul Eforiei ca
mâne Luni Septembre 17 să vii în presudsfia Vorniciei,
spre a să face punere la cale pentru asămine magază
împreună cu mine dregătorul ţinutului, pentru ca tot odată
să să poată răportui Vorniciei de ispravă.

Carp, Spatar

Sameş, Derecliu Sulger

Higiена şi Salubritatea publică

Stăpânitorii ţărilor române n'au fost mai de loc preocupaţi de chestiunea higienei şi a salubrităţii publice, care, în timpurile de astăzi, este una din preocupările de căpetenie ale edililor noştri. Dar chiar dacă ar fi avut cineva intenţii oricât de bune, nu avea putinţa să le puie în aplicare, pentrucă lipseau mijloacele.

Ce ar fi putut să facă, bunăoară, cârmuitorul cel mai bine dispus, pentru a pune stavilă prăpădului lăsat în urma ei, de holeră? Ce mijloace de combatere se cunoşteau în vechime, contra întinderei acestui flagel? Clopotele bisericelor şi rugăciunile preoţilor puteau să întărească sufletele credincioşilor, dar erau neputincioase de a împedica răul, ca şi fumul de gunoaie care-şi lungea şfara pe la porţile ţarinelor dela sate.

Holera a făcut multe victime în Moldova, şi dacă, în cursul vremilor nu am ajuns la adevărate dezastre, aceasta se datoreşte numai împrejurării că erau prea puţin întinse relaţiunile între centrele de populaţie, se călătorea prea puţin, şi astfel era puţin contact între oameni.

În 1813 a fost ciumă în Moldova. Consulul austriac, Raab, ra poartază, la 12 noiembrie, lui Metternich, că un negustor sârb, ocolind carantina din Galaţi, şi umblând cu afaceri prin ţară, a ajuns în Iaşi, de unde a plecat spre Botoşani, şi acolo a murit de ciumă.¹⁾

Cu toate acestea ciuma nu s'a întins, în Iaşi şi în Botoşani, şi la 26 noiembrie 1813, Raab raportează că ciuma se întinde tare, dar „Iaşii şi Botoşanii sânt sănătoase“, iar la 13 decembrie face cunoscut că în Galaţi şi Tecuci face ravagii, dar în Iaşi şi Botoşani e linişte.

În 1832, când se introduce în Moldova organizarea comunală, după Regulamentul organic, s'au luat măsuri pentru păstrarea curăţeniei pe uliţile oraşului şi prin ogrăzile locuitorilor, care însă nu prea înţelegeau rostul dispoziţiilor prescrise de cârmuirea oraşului.

1. — N. Iorga : Documentele Callimachi I, p. 191

La-18 maiu 1833, Eforia raportează Departamentului că de mai înainte vreme a luat măsuri prin poliție ca toți dughengiii să aibă la dughenile lor, cele trebuincioase pentru a se apăra contra focului, precum cadă cu apă, cângi, odgoane și scară, și în acelaș timp să fie datori *a-și curăți în dreptul dughenei lui, și în față și gunoiul de din dos*. Cei mai mulți s'au supus acestor măsuri, numai câți-va sudiți austriecești nu s'au supus și nici că vor să audă de toate acestea. Așa, în ziua de 30 april 1833, pe la ceasurile 6 de noapte, s'a iscat un foc strașnic din dosul dughenilor din pliațul târgului, și cu ajutorul lui Dumnezeu în ceasul ce au ajuns și tulumbele cu alte unelte de foc, îndată s'au tăiet focul; asemenea și la un han al lui Zadurovici, ce i-au dat foc un frate al lor lipsit de minte. Și din toți negustorii aflători cu dughenile în pliaț, s'au supus la hotărârea acestei eforii, numai o samă din supuși străini, mai ales spițărul *Iosup Dobrovoțchi* supus austrieccesc, cu totul se împotrivește totdeauna, nefiind supus la nicio îmbunătățire de a Eforiei, precum de pildă și la curățirea uliței pe dinainte dughenei sale, unde acum venind din megieși neguțători, au făcut arătare, tânguindu-se de acest Dobrovoțchi, că au desbrăcat pe niște copii a lor în uliți, supt cuvânt că ar fi dat niște gunoaie din dosul caselor lui, făcându-se dela sine giudecător și împlinitor, și nici de poliție nu înțelege. Ca să nu mai fie, pe viitorime, o pildă rea și pentru alți locuitori, să se supuie cazul locului cuviincios.

Departamentul intervine la Agenția austriacă, cerând să se înfrâneze sumeția acestui supus, și de a fi îndatorit, ca și ceilalți locuitori, să execute măsurile luate pentru binele obștesc ¹⁾.

La 19 iunie 1834, *Doftorul Samurcaș* din Botoșani, face cunoscut Departamentului că din pricină că în mijlocul orașului sânt așezate la un loc 16 scaune de căsăpie, se pricinuește stricarea aerului, iar aceasta aduce boală locuitorilor, și cere ca acele trunchiuri să se împrăștie pe la marginile târgului, în diferite locuri, nu la un loc, ca să se ferească pe locuitori de orice molimă.

Iată și Insemnarea de numărul trunchiurilor de căsăpie din Botoșani, în anul 1834 septembrie 2:

1 pe locul lui Gheorghe Neculai Făclierul

1 pe locul lui Mihai zet Cornea

1	pe locul lui Luca Goilav
2	pe locul lui Gheorghe Cazacu
7	pe locul lui Zima Botezatu
1	pe locul lui Neculai Adam
5	pe locul bisericei armenesti
21	

Prin o altă cerere către Departament, Eforia intervine să i se aprobe măsura ce a luat ca fiecare mahalagiu, care vine în piaţa ce este pardosit, dar *plin de gunoaie şi de tină, ca de două palme*, să cureţe pe rând, ca unii ce se folosesc de piaţa pietruit, dar fac gunoaie pe urma lor, şi n'are cine să le cureţe.

Departamentul încuviinţează această măsură, şi dă ordin Isprăvniciei să se execute.

La 29 maiu 1835, Eforia raportează Departamentului că atunci când Domnitorul Mihalache Sturza a vizitat Botoşanii, s'a interesat de chipul cum execută locuitorii dispoziţiunile luate de Eforie pentru paza focului şi curăţenia oraşului, şi i s'a spus lui Vodă nesupunerea unora dintre orăşani, *boeri şi neguţători*, care nu păzesc de loc poroncil Inaltei ocărnuiri; că atunci Prea Înălţatul Domn a poroncit Isprăvniciei ca pe acei mai însemnaţi la asemenea nesupunere pentru binele şi liniştea obşteşcului folos, *să se străfuiască*, în folosul Casei Eforie, iară pe acei *mai de gios*, să se înfrâneze prin poliţieneştile măsur spre pilda şi a altora. Eforia întreabă: pentru asemenea nesupuşi, c anume ştraf să se poată lua, sau ce fel de înfrânare să se pilduiască

La această întrebare, Departamentul răspunde că: pe *frunţaşi* se străfuiască cu preţul ce ar costisi pojarniceştile enstrumenturi ce fieştecare este dator a le avea la binăua sa, în folosul Eforiei, car ştrafuri să se încarce prin sămi, iar pe *acei neavuţi să se înfrânga înaintea binalei sale câte cu zece lovituri*, spre pildarisirea şi a altora îndatorindu-i apoi, atât pe cei dintâi cum şi pe cei de al doilea, a fac îndată asemenea enstrumenturi. Aceasta va sluji de pravilă şi pentru alte târguri în asemenea înpregiurări¹⁾.

În vederea apărării oraşului contra primejdiei unei epidemii, dir pricina necurăţeniei, s'au luat măsuri de igienă destul de serioase.

Departamentul trebilor din lăuntru, având cunoştiinţă că la târgul

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 68, Tr. 884.

Botoşani este cea mai mare neorânduială în cece se atinge de curăţenia târgului, că pe toate uliţele ar fi aruncate gunoaie de prin ogrăzi, că mulţi locuitori ar fi făcut anume şanţuri de scurgere de prin ogrăzile lor în uliţe, de pe la cuhni şi fântâni, că toate carele şi căruţele ce aduc lucruri de vânzare, ar fi şezând în pliaţul pardosit cu piatră, încât gunoiul s'ar fi făcut nesuferit locuitorilor; că păscăriile nu s'au scos din târg, încât urmează putoare vătămătoare sănătăţii, şi precupeţii strâmtoresc peste măsură pliaţul târgului şi uliţile; că lucrarea lumânărilor şi tăerea carnei se face tot în târg, şi altele de acestea, Departamentul dispune să se eie următoarele măsuri:

1.—Să nu se îngăduiască mai mult aruncarea gunoaelor pe uliţi şi prin ogrăzi, nici jghiaburi eşite la uliţi din ogrăzi, prin care se scurge udeală sau necurăţenie de pe la cuhni, ci aceste gunoaie fieş-tecare stăpân de casă să le scoată cu a lor căruţi afară din oraş, şi întru aceasta să se facă şi publicaţie, ca să nu rămâe nimărui cuvânt de parapon asupra măsurilor ce s'ar lua, când s'ar vedea nesupunere şi neurmărire din partea cuiva.

2.—Carăle şi căruţele ce aduc lucruri spre îndestulare şi spre vânzare târgoveţilor, să nu steie mai mult în pliaţul cel pardosit cu piatră, nici să se poarte pe toate uliţile târgului, ci să li se hotărască un loc aiurea, îndemănată şi pentru oraşani, ca cu acest chip să lipsască gunoaiele ce fac ele.

3.—Păscăriile să fie scoase la marginea târgului, ca să lipsască putoarea ce aduce vătămare sănătăţii, urmare ce şi până acuma trebuia să se păzască.

4.—Tăerea cărnii să nu se îngăduie a fi în oraş, ci afară, la marginea oraşului, şi să se ducă apoi la scaune în târg atâta numai cât ar fi de trebuinţă pentru zilnica vânzare, dar şi aceia prin căruţe acoperite. Asemenea urmare se va păzi şi cu facerea lumânărilor.

Caracteristică este jalba dată Eforiei de cătră un negustor din Botoşani, care se tângue de «putoarea» pe care n'o mai poate suferi:

Neguţitorul Iosub Meier

cătră Eforia târgului

Cu plecată jalubă

Fiindcă înaintea dughenei mele s'au pus un precupeţ,
anume Harbuz, cu taraba de peşte sărat, încât din pricina

a multei putori ce sufăr din această pricină au rămas să-mi închid dugheana, nefiind în stare a putea şede a du-gheană, atât eu cât şi cei ce vin de-mi fac alişveriş, şi fiindcă eu ştiu că este poroncă ocârmuirii ca tot peştele sarat să se afle şezând pe la margine, iar nu prin piaţă, şi încă prin lipţcanie, din care pricină se poate smirdui îndestul oraşul, eu plecat rog pe cinstita Eforie, ca în puterea poroncilor ocârmuirii să mă mântue de această putoare în care mă aflu petrecând, şi de o parte şi de alta, căci în altfel trebuie să-mi închid dugheana.

1834 noemvre 16.

Iosub Meier

Pentru prinderea cânilor vagabonzi şi ridicarea cadavrelor de animale moarte, de pe stradă, Eforia angajase încă din 1832 oameni speciali, şi în anul 1835 face chiar un contract cu doi *hişili* :

Gios iscăliţi Vasile Cervinski şi Vasile Velnicieru facem ştiut prin acest înscris ce-l dăm în canţeleria orăşieneştei Epitropii din Botoşani, că noi ne am alcătuit pe un an de zile de a fi *hişil* spre ucidirea şi stârpirea cânilor ce umblă bezmetici pe uliţele târgului şi prin mahalale şi fac stricăciuni cu muşcarea oamenilor.

Nu mai puţin suntem îndatoriţi a ridica şi a curăţi orice hoituri moarte se vor găsi aruncate pe uliţi, asemenea şi hoiturile cânilor ce îi vom jupi, îndată cu a noastre căruţele vom scoate afară din oraş, la locul unde ni se va hotări. Şi pentru a noastră osteneală avem a priimi peile cânilor ucişi şi a le vinde cui vom vroi, nedându-ni Eforia nici o plată alta.

1835 septemvre 15.

Prima farmacie şi primii medici din Botoşani,

Cel întâi medic, în Botoşani, trebuie să fi venit în anul 1793, când Domnitorul Mihail Suţu, în urma tânguirii târgoveţilor că nu au *doftor*, şi din pricina asta viaţa li se primejduieşte, li dă voie ca „ori pe care doftor vor găsi şi se vor mulţami ei cu dănsul, să-l ție la târgul Botoşanilor”.

Hrisovul domnesc, care dă botoşănenilor această învoire ni-a fost pus la dispoziţie de d. farmacist Semaca, şi are următoarea cuprindere:

*Noi Mihail Costandin Suful Voevod cu mila lui Dumnezeu
Domnu Țării Moldaviei*

Să face ştire cu acest hrisov al Domniei mele, pentru că prin jalba ce ni-au dat târgoveţii din târgul Botoşani, au arătat că neavând *doftor* acolo, la mulţi viaţa li s-a primejduieşte, cerşând ca să aibă voia, să ție doftor cu a lor plată, şi pi care ei îl vor găsi şi se vor mulţami cu dănsul, cum şi spiţarie a deschide ei şi nu alţii. Deci văzând Domnia mea că a lor cerire iaste cu cale şi nu de stricăciune, iată li s-a dă voe, ca ori pe care doftor vor găsi şi să vor mulţami ei cu dănsul, să-l ție la târgul Botoşanilor. Pe care doftor poroncim Domnia mea, nimine din doftorii Curţii Gospod, să nu-l supere întru nimică. Şi el ca un arhiatros a târgului să fie datoriu a apăra târgul de doftori minciunoşi carii cu neştiinţa lor aduc primejdie vieţii omineşti. Şi fiind că i se plăteşte de cătră obşte, să fie datoriu a căuta cu silinţă şi cu cuget nevătămat şi pe acei săraci de care va fi chemat şi spre agiutoriu doftorului orânduim Domnia mea ca să aibă «opt» liudi scutelnici pentru care poroncim Domnia Mia Dumitale Vel Visternic, să-i treci la izvodul de scutelnici cu pecete gospod ce

iaste în Vistierie şi să-i aibă nestrămutat, cum şi spiţaria să aibă toată voia a avea acolo în Botoşani, iar fără voe târgoveţilor să nu poată alţii a avea spiţarie acolo, urmându-să şi plata doftorilor, precum şi la alte spiţarii de aicea din Eşii. Poftim dar Domnia Mia pe alţi fraţi luminaţi Domni pe carii svântul Dumnezău să va rândui în urma noastră la Domnie aceştii ţări, să nu strice aceasta aşezare, ci mai vârtos să o întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenirea. Scrisu-sau hrisovu acesta, la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii întru cea dintâi Domni a noastră la Moldavie în anul dintâi.

1793 octomvre 5

Io Mihail Suţu Voevoda.

Prin acelaş hrisov, în 1793, li se dă voe târgoveţilor de Botoşan să aibă şi o spiţarie.

Prin hrisovul din 11 ianuar 1796, Alexandru Calimah Voevod, apără şi întăreşte «privileghiul» dat de Mihail Suţu Voevod, în 1793, târgoveţilor de Botoşani, pentru a-şi alege un doftor şi a-şi deschid spiţarie în acel târg.

Din cartea domnească a lui Alexandru Constantin Moruzi, ce o dă, la 5 august 1806, spiţarului Ion Gorghias, se vede că acesta a avut prima farmacie, în Botoşani, în 1793, şi în 1806 nu se îngădu să se mai facă o nouă farmacie :

*Io Alexandru Constandin Moruzi Voivod cu mila
lui Dumnezău Domn ţării Moldovei.*

Ioan Gheorgiu spiţar dela Botoşani prin jaloba ce a dat cătră Domnie me, au arătat că de 12 ani ţine spiţar în târgul acesta la care au fostu cu toată silinţa să se af în toată vreme îndestulare de tot felul de doftorii fără lipsi vreodată cel mai mic lucru şi doftorii bune, şi în curgere acestor ani, n'au dat cât de puţin cusur, nu numai c lipsă de doftorii sau cu neplăcere lor, dar nici la urmare purtării lui cu orăşanii, după cum prin mărturie înscris c i-au datu toţi orăşanii de acolo arată şi încredinţează mu ţămire ce au despre dânsul şi pentru doftoriile ce ţine

spiţărie, şi pentru purtare sa cu dânsii, care mărturie este încredinţată şi de cătră D-lor Vornicii de Botoşani, şi ca unul ce ţine spiţărie de atăţia ani cu toată îndestulare şi odihna târgoveţilor, au făcut rugămintele ca să nu fie slobod a să mai deschide şi altă spiţărie de cătră alţii, *nefiind oraş la care să să poată afla mai multe spiţării*. După cum este cunoscut că întratăţia ani de când ţâne el spiţărie s'au îndestulat şi s'au mulţămît toţi târgoveţii, după a căruia jalobă rânduindu să de cătră Domnie Me pe *Arhiatros Antonie Fotino* ca să-i facă cercetare, întâi de este adevărat vrednic di treaba aceasta, are îndestul praxii şi învăţătură a meştersugului spiţării şi al doilea de ţine doftorii bune şi cu îndestulare şi al treilea de este îndestul a să afla numai o spiţărie în oraşul aciala, şi nu cere trebuinţa să se mai deschidă şi alta, şi al patru de are mărturia şi încredinţarea ce prin jalobă au arătat dela orăşani de acolo că este primită şi sunt cu toţii mulţămiţi şi de doftorii ce ţâne şi de urmările lui, după cercetarea ce cu amăruntul pentru toate aceste i s'au făcut de către *Arhiatros*, cu anafora ne înştiinţează că şi toate arătările lui sunt adevărate şi că el este cu îndestulă învăţătură la *meştersugul spiţării*, şi mărturii dela toţi orăşanii încredinţată şi de D-lor boerii Vornici de Botoşani are, prin care încredinţază că şi de doftorii că ţine cu toată îndestularea şi bune, şi de urmările şi purtarea sa cu dânsii sunt pre mulţămiţi. Pentru aceasta de vreme ce şi de cătră orăşani este priimită şi cerută şi slujba sa o păzeşte cu toată silinţa şi fără de cusur şi meştersugul său este bun, şi sânt trecuţi 12 ani de când prin silinţa sa au îndestulat oraşele de trebuincioasele doftorii, *Hotărâm* prin carte aceasta a Domniei Mele ca nimene alţii să nu poată deschide şi ave spiţării în târgul Botoşani fără numitul spiţăriu *Ioan Gheorgiu* cari şi păra acum au avut şi au îndestulat pe orăşanii cu trebuincioasele doftorii având şi el însă purtare de grijă ca şi deacum înainte să ții doftorii cu îndestulare şi bune proaspete, dându-le cu preţul cuviinciosu. Şi poruncim Domnia Me şi D-lor Vornicii de Botoşani ca pe nimene alţii să nu îngăduie a ţine spiţărie ce

numai acesta, urmându-să întocma după porunca şi hotărâre Domniei Mele precum mai sus să arată. Iar când după vreme nu va păzi slujba sa, după cum pân acum şi va face vreun cusur, atunci dând jalobă orăşanii de acolo, să va pune la cale precum va cere trebuinţa.

1806 August 5

La 9 iunie 1813, Scarlat Alexandru Calimah Voevod, prin Cartea Domnească ce o dă lui Gorghias, îi întăreşte dritul ca şi de acum înaintea să aibă a ţinea spiţarie în Botoşani, pentru binele obşteşc şi a celor de prin afară de târg, şi hotărăşte, spre ajutorul lui, ca să aibă şi 15 liudi oameni străini, pentru slujba sa şi a spiţăriei, care oameni, aducându-i de peste hotar, străini şi fără niciun amestec cu locuitorii acestei ţări, să fie ei scutiţi de tot birul Visteriei şi de orice alte dări şi havalele ¹⁾.

Un alt spiţer, „Franţi Xaiver Naiman“ cere, în 1813, să aibă voe a deschide o spiţarie în târgul Botoşani, în care să ţie şi să lucreze tot felul de doftorii curate şi alcătuite cu cea mai scumpă purtare de grijă, după rânduiala meşteşugului spiţericesc, şi pe lângă aceasta să le dea şi cu preţuri mai eftine decât se urma până acum dela *spiţăria ce se află*. Aduce şi adeverinţă dela dumnealui Arhiatros Spiridon Asani şi dumnealui doftorul Efstatie. Domnitorul strică privilegiul acordat spiţărului Gorghias, ca spiţăria lui să fie singură numai în poliţia Botoşani, şi-i dă scutire pentru o calfă şi trei slugi ²⁾.

Documentul este destul de limpede: în 1813 era o singură farmacie, în Botoşani, cea a lui Iohann Gorgias; în cererea lui Neuman de a i se acorda dreptul să deschidă o nouă farmacie, se obligă să vândă medicamentele cu preţuri mai eftine decât se urma până acuma dela *spiţăria ce se află*; dacă ar mai fi fost încă o spiţarie, nu ar fi întrebuiţat Neuman acest singular.

Documente din 1813 şi 1814 pomenesc despre un farmacist *Lochman*, în Botoşani.

La 15 ghenar 1813, Marghioala Calimah scrie lui Lochman :

Proschino, chir Locmane.

Poftesc pentru un şip de cerneală, ca să-mi dai, şi cu

1. — Documentele menţionate până aici sunt ale d-lui Semaca.

2. — N. Iorga; Documentele Callimachi, I, p. 509.

ţidula aceasta şi se va plăti, că-mi trebuieşte pentru cuco-
naşi, şi sminteală să nu se facă.

Spiţerul notează: „Rp. Atramenti Hij“. 1)

La 24 februar 1814, îi scrie:

Săor Locmane

Trimete-mi trei dramuri spirt de afion că îţi voi plăti
Mari Calimachi.

Spiţerul notează: „Rp. K. anod. 31.30“ 2).

Maria Callimachi era o clientă veche a farmaciei. La 3 maiu 1812
scrisese, fără a arăta numele farmacistului: «Arhon spiţăr, triimete-mi
nişte picături licfor anodinu» 3).

Din acestea ar rezulta că Lochman era farmacist în farmacia lui
Gorgias, dar nu proprietarul unei alte farmacii.

Din hrisovul lui Ion Sandu Sturza, dela 8 noembre 1822, se vede
că s'a mai fost înfiinţat o farmacie, în Botoşani, prin un hrisov al
Domnitorului Scarlat Kalimah, dar Sturza hotărăşte: „spiţăria aceia
care s'au fost deschis acolo prin hrisovul luminatului Domn Scarlat
Kalimah V. Vod., va rămâne după cum până acum, asemenea şi de a-
cum înainte în nelucrare, rămăind a fi în târgul acesta numai spiţăria
numitului Giorgias“.

Mai târziu, în 1833, documentele vorbesc despre spiţăria lui Io-
sup Dobrovoŭchi, supus austrieccesc, care funcţiona în Botoşani.

Despre calităţile şi meritele farmacistului Iohan Gorgias am vor-
bit, pe larg, în alt loc din această lucrare ; reproducem acuma hriso-
vul Domnitorului Ion Sandu Sturza, din 4 noembre 1822:

*Cu mila' lui Dumnezeu Noi Ion Sandu Sturza
Voevod Domn Ţării Moldovei*

Cu cuget neadormit şi cu tot gândul fiind Domnia Me,
cătră lucrarea facerilor de bine ce stăpânitorii sânt îndă-
toriţi purure a sta cătră toate stările ce se află supt ocâr-
muire lor, spre ce de obşteie a lor mulţămire şi fericire

1.— N. Iorga: Documentele Callimachi, II, p. 48.

2.— Id., p. 52.

3.— Id., p. 46.

pentru ca prin aceasta să să arăte mulţămitoriu cătră pronie cerească ce ne-au învrednicit oblăduirii şi Domniei aceştii păzită de Dumnezeu ţări a Moldaviei, iubita noastră patrie, prin urmare, în faptă a facerii de bine încât puțină va sluji cătră toţi de toate stările, împărtaşind pe fieşte care după cuviinţa stării sale, cu daruri, mile şi agiutoriu de darurile Domneşti, luat-am sama la jalba ce ni-au dat D-lui Iohan Gheorghias spiţariu din poliţie Botoşani, arătând că pentru slujba ce au adus oraşului acestuia cu lucrare spiţăriei sale, unde se află ţâind-o de 30 ani şi mai bine, şi pentru alte osebite săvârşiri cu care s'au aflat după vreme a oraşului trebuinţi, Luminaţii Domi de mai înainte i-au făcut oareşicare cuprindere de priveleghiu şi miluire, făcând rugămintele ca să i să întărească acea cuprindere şi prin Hrisovul Domniei Mele. Deci după jaloba ce mi-au dat încredinţându-ne Domnie Me prin cercetare că numitul cu adevărat au adus purure slujbă osârdnică, şi cu mărturisita vrednicie spre obşteasca mulţămire a lăcuitorilor din oraşul acesta, arătând cătră aceasta îndestule dovezi în scris atât din partea lăcuitorilor târgoveţi şi de alte stări cât şi din partea dregătorilor ci s'au aflat după vreme la ţinutul acela, după care dovezi s'au văzut că şi întru întâmplare de boala ciumei ci s'au întâmplat în pomenitul târg, chemat şi însărcinat fiind de a sluji, au jărtvit nu puțină osteneală şi nevoinţă şi au împlinit cele mai vrednice săvârşiri spre curăţirea şi mântuirea oraşului de răul acesta.

Asămine şi la întâmplările aceste de curând a răzvrătirilor au fost nelipsit, purtând de grijă cu toate chipurile ce au putut spre apărarea şi paza oraşului de întâmplări primejdioase. Am socotit şi după aceste viderate mărturii a râvnei şi a vrednicilor sale purtări, am găsit cu cale şi cu toată dreptatea de a avea şi dela noi, o asămine cuprindere de priveleghiu şi miluire.

Drept aceia dar spre oareşcare răsplătire a ostanelilor sale dovezi vrednice de toată credinţa, Hotărâm şi prin acest al nostru Domnesc Hrisov adiverind toate cele de

mai sus însemnate pentru D-lui şi pentru slujbile sale, îi întărim privilegiul care mai din vechiu prin cărţi şi hrisoave l-au avut şi îi facem cuprindere pronomium ca socotit fiind D-lui întru stările cele de bun niam a pământului acestuia, să i se de şi toată cinste cuviincioasă ca unuia din starea aceasta, folosindu-să şi cu legiuitul privilegiu a stării aceştia, de a scuti toate bucatile ce va ave drepte a sale, oi, stupi sau rămători şi vinul din adăvurate viile sale, de plata goştinei, a desătinei şi a vădrăritului fără să aibă supere de cătră slujbaşi cu cât de puţină plată. Iar pe lângă aceasta hotărâm ca în târgul acesta să aibă a fi numai a sa spiţarie, fiind aceasta şi cu de obşteie mulţămire a orăşanilor, iar spiţeria aceea care au fost deschis acolo, prin hrisovul Luminatului Domn Scarlat Calimah Voevod, va rămâne după cum păra acuma asămine şi de acum înainte în nelucrare, rămăind a fi în târgul acesta numai spiţaria numitului Gheorghias care au mărturisit destulă destoinicie spiţăriei şi vechiu spiţariu de samă de a fi acolo, precum să mărturiseşte şi i să dă acest drit şi prin hrisovul fericitului întru pomenire Domn Alexandru Moruz Voevod şi prin hrisov şi carte gospod din trecutul an 1820, fără să fie altul volnic de a deschide altă spiţarie în târgul acesta, îndatorîndu-să însă numitul Iohan Gheorghias de a fi cu căzuta sârguinţă spre a ave doftorii bune şi curate cu toată îndestulare, urmând şi vânzarea lor cu preţul cuviincios, fără asuprirea lăcuiitorilor orăşani. Să aibă a scuti şi una crăcimă ce va avé cu băutură în târgul acesta şi de toate alte orice dări adică banii agiutorinţii şi alte havalele. De osăbit să aibă a scuti şi 15 liuzi oameni străini aduşi de piste hotar adiveriţi prin mărturia dregătorilor şi cercetaţi de cătră Visterie că sânt străini aduşi de piste hotar fără amestec de bir cu lăcuiitorii ţării precum se hotărăşte. Poftim dar Domnie Me şi pe cei din urma noastră luminaţi Domni, fraţi noştri, care din pronie cerească să vor rândui întru ocârmuire ţării aceştie, nu numai să nu strămute această cuprindere de milă şi privilegiu, ce mai ales să întărească şi să adaugă pentru,

Domniilor sale laudă şi purure fericită pomenire. S'au scris hrisovul acesta la scaunul Domniei Mele în oraşul Eşi întru ce dintăi Domnie a noastră la Moldavie în anul din-tăiul *la let 1822 Noemvre 8.*

Ioan Sandu Sturza Voevoda ¹⁾.

Prin zăpisul de vecinică vânzare, din anul 1846 Ghenar 19, Iohan Gheorghias, spiţăr, fiul răpăusatului său părinte Iohan Gheorghias tot spiţăr, vinde cumnatului său Iohan Binder, spiţăr, a treia parte rămasa clironomie din spiţăria numită *spiţăria veche*, pe lângă partea ce a cumpărat-o dela sora lui, D-na *Catincă Argentie*, cu preţ de 1000 galbeni, iar prin zăpisul din 8 iunie 1855, Iohan Binder vinde ginerelui său Emerich Hajnal, dreptul farmaciei numită „Ighia“, astăzi farmacia Semaca.

Hrisovul din 1793 al lui Mihai Suţu dă învoire târgoveţilor de Botoşani să aibă doftor, care «ca un arhiatros a târgului să fie dator a apăra târgul de doftorii minciunoşi cari, cu neştiinţa lor, aduc primejdie vieţii omeneşti» ; dacă au găsit un medic, şi pe cine anum nu se ştie.

Se pare însă, că încă mulţi ani dela data acestui hrisov, nu fost medic în Botoşani, unde farmacistul Gorgias îndeplinea şi aceas a sarcină.

La 1813 era un doctor *Iani*.

O reţetă latină din 29 august, dată pentru cucoana Maria Call'machi: «Pro coc. Mariora Calimachi», e semnată : „Scarl. Ian. Dr. Iani“ ²⁾

În 1817 d. Iorga menţionează un *Dr. Scheş* ³⁾, iar alte documente citate în această lucrare, pomenesc despre un *Dr. Peterson*, care ar fi fost în Botoşani, pe la 1820.

În „Condica liuzilor“ din 1830, *doftorul Samurcaş* din Botoşa scuteşte un număr de liuzi, şi tot în 1820, găsim pe *doftorul Caru* scutind un număr de birnici.

Catagrafia din 1832 menţionează trei *dôctori* în Botoşani: *Samu-caş, Gheorghe Meşu* şi *Gheorghiede*.

1). Toate documentele acestea sunt reproduse şi de d. Iorga în lucrare sa :

2. — N. Iorga : Documentele Callimachi, II, p. 49.

3. — Id., p. 157.

În 1833, pe lângă doctorii Metz şi Samurcaş, mai găsim pe Dr. *Schmidt* şi Dr. *Caruzi* (Carouzi) Teodor.

La 1 ianuar 1836, doftorul *Cron* reclamă Vorniciei de Botoşani că sâmbătă noaptea, spre duminică, nişte hoţi i-au furat sania cu doi cai, telegari murgi, cu hamurile şi cergele pe dâşii, tocmai când el trebuia să plece spre căutarea bolnavilor, prin ținut.

Atribuţiunile medicilor de oraşe erau cam numeroase, în vremurile vechi.

Astfel, cu decretul No. 321 din 20 april 1844, *Doctor Max* este numit *doctor* şi *mamoş* a târgului Botoşani, cu însărcinare de : a căuta bolnavii scăpătaţi fără nicio plată ; a vizita morţii ; iscându-se niscaiva epidemii, a le părăsi după putinţă ; a privighia oprirea poamelor, şi a verdeţurilor crude. Pe lângă acestea, să caute de doftorirea pojar-nicilor, bolnavii grosului, apoi vizitarea căsăpiilor şi a cârdurilor de vite.

Leafa lui era : 5500 lei pe an. ¹⁾

Farmacişti, mai înainte vreme, îndeplineau şi însărcinările rezervate medicilor, prin firea lucrurilor.

Am văzut actele de devotament făcute de spişerul Gorgias, în timpul holerei, când a înlocuit, cu atâta succes, pe doctorii cari se vede că nu erau încă în Botoşani. Servicii identice a adus populaţi-unei oraşului şi farmacistul *Emerich Hajnal*, ale cărui merite sunt recunoscute prin o mărturie ce-i dă obştia Botoşanilor, la 10 octombrie 1852, în următoarea cuprindere :

Suptiscălii, obştia din târgul Botoşani, dorind a arăta stima şi consideraţia ce păstrează din mai multe motivuri d-sale d-lui Emeri Hainal, spişăr a mai sus zisului târg, se grăbesc într'o unire a-i da această declaraţie. Cu cinste se propune în asămine împregiurare a arăta d-lui Hainal omagiul sentimentelor de stimă şi recunoştinţă ce în vreme de 11 ani a împlinit în acest târg, cu cea mai vrednică şi şi de laudă sârguinţă în însărcinarea sa de spişăr atât a târgului cât şi a spitalului. Lăsând interesele sale, n'avea înaintea lui decât binele obştesc ; dorind a fi totdeauna trebuitor societăţii, întrebuiinţa zelul şi activitatea cea mai mare de a fi în toată vremea şi în tot locul, acolo unde

umanitatea suferitoare cerea a sale slujbe.

În anul 1848 îndurarea sa s'a desvălit în totul mai cu deosebire. Pe când cumplita¹ holeră făcea triste pustiiri în târgul Botoşani, dumnealui Hainal a fost încă cu mare zel şi activitate expunându-se în mai mult primejdii, el mergea în tot locul unde ar fi fost trebuitor spre a îndeplini nemărgenitele sale binefaceri, la sărmanii bolnavi. La săraci alerga cu cea mai mare grăbire spre a împrăştia neobositele sale binefaceri.

Suptiscăliţii sunt norociţi după atâta părere de rău ce li pricinueşte absinţa d-sale de a putea înoi astăzi expresia sentimentelor ce la fiecare vine din dragostea inimei şi datorii conştiinţei.

În urmarea acestor sentimente iscăliţii îşi fac o sfântă datorie de a arăta lui Hainal a lor vie recunoştinţă prin declaraţia de faţă, pe care îi rugat a o primi drept mărturie şi ca o recomandăţie pe lângă persoanele cu care ar avea onoare de a fi în relaţie.¹⁾

Mărturia aceasta este iscălită de un mare număr de boeri din Botoşani şi este întărită de Giudecătorie şi de agentul consulatului grecesc din localitate.

1. — Revista Miron Costin, An III, 1915, p. 10.

Încercări de aducerea apei în Botoşani.

Botoşănenii au făcut, încă de multă vreme, încercări de a aduce apă în oraşul lor.

La 1828 au cerut Sfatului orăşănesc să se facă, în mijlocul pieţii, „un havuz în care să se aducă apă pe oale, care să se verse întrânsul, prin o cişme făcută lângă havuz, şi în toată vremea să fie havuzul plin de apă”¹⁾.

În 1832 se trecuse, în buget, o sumă pentru facerea unei conducte, dar Departamentul treburilor din lăuntru a găsit inutilă o asemenea cheltuială.

Nevoia de apă, însă, nu se putea satisface numai cu împotrivirea Departamentului, şi în 1836 Eforia însărcinează pe doi arhitecţi, pe Halek Zamvel şi pe franţuzul Fideal, să facă săpături împrejurul oraşului, pentru a găsi apă bună de izvor, pe care să o aducă, pe oală, în oraş, dar după o muncă de trei săptămâni, nu au găsit niciun izvor. Atunci Eforia se învoieşte cu Comisul Alecu Ventura, ca pe locul acesta îl avea mai la vale de biserica Ospenia, să facă o fântână adâncă de 10 stânjeni, şi largă de un stângen, cu două ciuturi pe lanţ de fier, care a costat suma de 4615 lei 60 bani.

La 1844 se fac, pentru încercare, mai multe fântâni cu pompă, în diferite locuri ale oraşului.

Abia mult mai târziu, chestia apei a fost rezolvată în Botoşani.

1. — N. Iorga : Studii şi Documente, V, p. 283.

Piaţa oraşului

Din vremuri vechi exista o piaţă în Botoşani, un loc pe care se adunau negustorii, în zilele de iarmaroc, cu vitele şi alte lucruri ce aveau de vânzare. Locul acesta era destul de încăpător, ca să cuprindă mulţimea vitelor şi a carălor cu mărfuri, care se îngărmădeau într'un centru comercial, aşa de însemnat, precum erau Botoşanii.

În 4 maiu 1776, Grigori Alexandru Ghica Voevod dă un hrisov cu privire la piaţa târgului Botoşani, care „cu mila şi buna rânduială ce s'au urmat de cătră Domnia mea, au mers şi merge spre întemeiere şi adăogirea oamenilor, *ce năzuesc din părţi străine*, şi se aşaza la numitul târg Botoşanii, fiind loc cu toată îndestularea hranei trebuincioasă şi cu lesnire a face agonisită şi orice chip de neguţătorie“. Drept aceea, aflându-se acolo la Botoşani un loc slobod, carele dintr'început au fost menit pentru adunarea oamenilor ce se strângeau la zi de târg, fiindu-şi vitele ce aveau de vânzare pe acel loc, acum, din adăugirea şi înmulţirea lăcuitorilor ar fi început unii a se întinde ca să eie şi dintr'acel loc, şi cu această pricină de împedicarea aliş verişului ce se face la toate zilele de târg, neavând cei ce năzuesc cu vite de vânzare unde să le ţie, care lucru nesuferind Domnia mea a face împedicarea alişverişului locuitorilor“, a poruncit lui Nanul, biv vel Portar şi lui Manolache Dimachi, biv Vel Jitnicer, Vornici de Botoşani, de au măsurat acel loc, şi au găsit că din colţul gardului de sus a visternicului al doilea, Costandin Gheuca, şi până în gardul lui Pavăl a Anii, locul are o întindere de 120 stânjeni gospod, iar lungul locului este de 280 stânjeni gospod, din marginea drumului ce vine printre dughenile Visternicesei Catrina Catargi şi printre dughenile Stolnicesei Cogălnicenitei, pe din sus de cerdacul vămii Târgului-Botoşilor, din marginea drumului la vale upre Săcna. Acest loc l-au hotărît cu pietre, „fiind loc slobod şi fără pricină.“ Domnul porunceşte ca nimeni să nu se atingă de acest loc, şi cine ar înfrânge porunca domnească, să fie oprit şi împedat de Vornicii de Botoşani.¹⁾

1. — N. Iorga. Studii şi Documente, V. p. 254,

La 1828 târgoveţii «întru o unire, mari, şi mici, boeri şi neguţitori, ca nişte răzăşi a târgului Botoşani», se adună şi fac o jalbă către Sfatul orăşienesc, prin care, între alte deziderate, cer ca «în mijlocul piaţului târgului să se facă un havuz, în care să se aducă apă pe oale, care să se verse întrinsul prin o cişme făcută lângă havuz, şi în toată vremea să fie havuzul plin de apă»; în acelaş timp cer să se pietruiască piaţa: «Piaţul, uliţile şi drumurile târgului, pentru că din vreme în vreme acum au ajuns a se face, mai vârtos toamna şi primăvara, o *prăpastie a glodurilor*, din care pricină de multe ori se *închide şi târgul*, neputându-se aduce de pe afară producturile şi cele trebuincioase spre vânzare, şi, deşi se aduc câte puţin, numai din acea pricină urmează o scumpete nesuferită, şi pătimeşte saracul norod o mare lipsă şi multă nevoie, pentru aceia trebuinţa cere neapărat şi o dreaptă închipuire *a se face toate de piatră*, cu cât se va putea mai în grabă, ca să lipsască nevoia şi să se aducă întru efinătate toate spre obştescul bine». ²⁾

Dorinţa târgoveţilor a fost îndeplinită, şi cu trecerea vremei piaţa a fost pietruită.

De glod, însă, nu au scăpat botoşănenii, şi în anul 1832, Paharnicul Ion Brănişteanu adresează Ministerului de Interne o jalobă care merită să fie cunoscută :

Cătră cinstitul Departament Ministeriei
Pricinilor din lăuntru

Paharnicul Ion Brănişteanu

Plecată Jalobă.

De când au început a se aduna nărodul şi a se face târgul Botoşanii, în mijlocul târgului s'au lăsat un piaz unde se adună femeile de aduc de vânzare zarzavaturi şi altele de ale mâncărei şi precupeţi de vând sare şi alte lucruri, în care piaz se obişnuia dela o vreme de se strângea şi cară cu fân şi cu lemne, şi ne mai curăţindu-se de gunoiul ce se făcea dela cară, când ploua mai ales toamna şi

2. — Ibid, p. 283.

primăvara, se făcea o glodărie de nu putea omul pe gios să umble şi nici femeile ce aduceau legume de vânzare, şi nici precupeţii nu puteau să şază în glodărie. În anul trecut Eforia cu sfatul obştesc au pus oameni de au curăţit gunoiul şi pardosit cu piatră şi s'au făcut un lucru prea bun ; când plouă se scurge apa şi rămâne piatra curată, şi poate umbla nărodul pe gios. Dar nu s'a putut dezbara ca să lipsască carăle din piaţ. Din pricina a câteva dughene băcălii şi rachierii ce se megieşesc cu piaţu, care mai mult de zece dugheni nu sânt, care ţintăresc ca să vândă câte un pahar de rachiu mai mult la acei cu carele, şi din piaţ se face o uliţă mare, şi acolo în uliţă se strâng care cu fân şi cu lemne, de se iezeşte uliţa şi nu poate nimenea să treacă, D-lui Spatarul Gheorghe Varlaam, eforul, văzând acest lucru necuviincios, au pus oameni de au curăţit piii şi uliţa de gunoiu, şi au găsit un loc unde au fost casele răposatului Ban Vârnăv Petrachi, tot aproape de târg, care loc se stăpâneşte acum de cătră casa răposatului Căminar Mavromati, şi au pus oameni în piaţ, şi când vin carele cu lemne şi cu fân, le duc acolo, pe care loc pot să încapă peste 200 de cară, pentru care loc poate să se puie la cale casa Eforiei cu casa răposatului Mavromati, să-i dea ceva plată pe an ca să statornicească strângerea carălor pe acel loc, şi să rămâe piaţu şi uliţa curate, pentru sănătatea obştiei. După ce am văzut piaţul şi uliţile curate, nu numai eu m'am bucurat, dar şi toată obştia, acei ce înţeleg şi cunosc această bună rânduială.

Se vorbeşte prin târg că acei băcali şi rachieri cari nu voesc să fie piaţul şi uliţile curate, se sfătuesc ei ca să vie la Eşi să dea jalobă, cerând ca iar să fie carăle în piaţ şi în uliţă. Apoi de vor veni cu jalobă aici, să nu li se fie în samă, că cererea lor este neprimită de obştia celor ce înţeleg binele; căci după cum s'au pus la cale de cătră D-lui Spatarul Varlaam, ca să fie în toată vremea piaţul şi uliţile curate, bine s'a făcut şi toată obştia s'au bucurat văzând o curăţenie care n'au mai fost altădată. Şi acei bacali rachieri

care voesc să fie carăle în piaţă şi în uliţă, se înţelege că sânt îndemnaţi de o samă de oameni ce sânt învăţaţi a face răzvrătiri.

Ion Brănişteanu, Paharnic.

Departamentul a încuviinţat dispoziţiile luate de Eforie.

Nemuţămii de strămutarea făcută, o samă de negustori, bacali şi rachieri, dau o jalbă la Iaşi, chiar lui Vodă, plângându-se în contra eforului prezident şi a mădularilor, că-i necinsteşte în alişverişurile lor, că li-a mutat piaţa pentru cele trebuitoare hranei şi alişverişului, tocmai în târgul vitelor, ba că pe unii i-au şi bătut, şi pe ţaranii cari vin cu carăle tot îi bate şi-i trimete la pliaţul nou, ba în cele din urmă că li-a cerut şi bani pentru diferite motive. Pe această jalbă, însuşi Vodă pune următoarea rezoluţie: „Dumnealui Logofătul din lăuntru va face pătrunzătoare cercetare asupra banilor ce li se cer, punându-se răspunderea asupra Ispravnicului pentru neîngrijirea sa, şi prin a-nafora mi se va face cunoscut, iar celelalte se cunosc pornite din îndemnările altora, şi li se va poronci a se părăsi de asemenea uneltiri, căci vor cădea în urgie“.

20 dechemvre 1834.

Sturza Voevod.

Spatarul Grigori Carp, Vornicul de Botoşani, din înaltă poroncă făcând pătrunzătoare cercetare, a găsit că prezidentul Spatar Gheorghe Varlaam şi mădulările Eforiei, sânt nevinovaţi, căci chiar acei ce s'au găsit iscăliţi în jalba către Vodă, au declarat că ei nici nu ştiu cine i-a iscălit în acea jalbă, şi că în contra administraţiei n'au nimic de raportat.

Clădirile publice ale Eforiei

Casa Municipality

Până la 1820 nu putea să fie vorba, în Botoşani, despre o clădire publică, din acele destinate pentru satisfacerea nevoilor obşteşti; până la acea dată nu se ştia ce-i aceia o cancelarie comunală. Funcţionarii cari aveau atribuţiuni de administraţie comunală, cum era şoltuzul, îşi scria actele în casa lui; documentele nu ni vorbesc de vreo cancelarie a dregătorului, şi numai din 1820 se face menţiune despre «cancelaria Vorniciei», dar din faptul că din câteva semi ale Vorniciei, pe care le găsim, nu se vede cheltuiala cu plata chiriei acestei cancelarii, putem bănuî că şi cancelaria Vorniciei era în casa unuia dintre cei doi vornici.

În primul buget al Eforiei, din anul 1832, găsim la cheltueli suma de 400 lei, pentru „chiria casei muniipality”, dar în septemvre 1832 Eforia scrie Departamentului, că deoarece cancelaria sfatului orăşănesc se află în o casă cu chirie de 330 lei pe an, bez 400 lei pentru meremetul ei, şi fiindcă proprietarul acestei binale, dumnealui Mihai Bolfosu, voeşte să o vândă, casă bună, îndămănatecă, cu ogradă, şi *aproape de pliaful târgului*, Eforia cere învoire să o cumpere, cu preţul cel mai gios de 10.000 lei, pentru ca târgul să-şi aibă cancelaria sa proprie pentru deapururea. Dar, fiindcă în casa Eforiei nu sânt atâţia bani, cere ca Departamentul să închipuiască restul.

Casele lui Bolfosu erau în uliţa Țigănimei, şi erau expuse şi ele să ardă, în 1835, odată cu altă casă din apropiere, pe care a mistuit-o focul.

Abia în 1851 Eforia şi-a cumpărat un local propriu pentru cancelarie, casa care a fost pe locul unde este astăzi palatul Primăriei.

Casa aceasta a fost a Stolnicului Enachi Codrescu, dela care a trecut la Gheorghe Loiz, prin testamentul Stolnicului din 15 april 1806, şi Ioan Loiz, fiul Stolnicului, a vândut-o Hatmanului Anastasă Başotă, cu următorul act :

Zapis

Casele cu locul lor din Botoşani, care prin diata răpăosatului Stolnic Ianachi Codrescu, unchiul răpăosatului meu părinte Gheorghe Loiz, ce este din anul 1806 april 15, îndatoritoare părintelui meu ca să le deie unuia din fiii săi ce va fi de parte bărbătească, după această pomenită diată, s'au cuvenit mie aceste case, precum încredinţează şi maica mea acum Maria Loiz Căminăreasă, prin scrisoarea D-sale dela 5 a trecutei luni mart, încredinţată de pă-mântescul sud, ținutului Hotinului, a le stăpâni sau a le vinde. Pe care deşi după a mea cerere, giudecătoria ținutului Botoşani încă dela 14 a trecutei luni ghenar, au formăluit mezatul acestor case, acolo în Botoşani, dar pentru cea mai departe lucrare desăvârşirei fiind oprită, cinstita Giudecătorie prin a mea jalbă către cinstitul Divan, am cerut voie Giudecătoriei de a le harecilui vânzarea caselor, şi cinstitul Divan au găsit de cuviinţă a se publicarisi în toată ţara vânzarea acestor case, în vade de 40 zile, precum s'au şi urmat, şi după adresul cinstitului Divan către Giudecătorie, s'au încheiet mezatul cu 40000 lei asupra D-sale Hatmanului Anastasachi Başotă, pe care bani priimindu-i deplin în mânuli mele, am dat şi eu D-sale împreună cu zapisul acesta toate scrisorile ce am avut, şi de acum înainte şi în veci, în puterea mezatului şi a zapisului meu acesta, să aibă D-lui şi moştenitorii D-sale din neam în neam a stăpâni aceste case cu locul lor, ca pe unele ce le a cumpărat prin mezat, cu bună credinţă, precum spre aceasta urmează a mea iscălitură.

Ion Loiz, vânzător, adeverez. (1)

Domnitorul Moldovei Grigori Ghica, în semn de dragostea ce avea pentru Botoşani, de care-l legau amintiri de familie, cumpără casele şi le dăruieşte Eforiei, în anul 1851.

Obştia boerilor şi a negustorilor adresează Domnului o mulţămire călduroasă, pe care Ministerul de Interne o publică în «Buletinul Oficial», spre obştească ştiinţă:

1.—Urmează întăritura Giudecătoriei Botoşani din 5 dechembre

Departamentul Trebilor din Năuntru

No. 1229, anul 1851.

Se publică aice spre obştească ştiinţă înscris mulţămirea ce obştia oraşului Botoşani au adresarisit Prea Înălţatului Domn stăpânitor, pentru bunavoinţă ce au arătat cu hărăzirea cumpărării caselor de întăperi a autorităţilor acestui oraş.

Pre Înălţate Doamne.

Hărăzirea casei cumpărate de Înălţimea Voastră dela D-lui Hatmanul Başotă, pentru încăperile autorităţilor oraşului Botoşani, este o binefacere cu atâta mai însemnată cătră ținutul ce în a sa rezidenție au fost norocit a privi leagănul vostru, cu cât mijloacele sale nu-i înfătoşază puţinţa de a-şi procura asemenea îndămănată şi statornică aşezare.

Drept care întreaga obşteie a boerilor şi a neguţitorilor, pătrunsă de sentimentul cei mai afunde recunoştinţe, preţuind darul vrednic de sporita voastră bună cugetare, fiind menit pentru sălăşluirea dreptăţii şi al administraţiei, şi în încredinţare că Înălţimea Voastră aflaţi adâncă şi indestulă plăcere în însuşi făptuirea binelui, încheie a sa plecată mulţămire cu unita ferbinte rugă cătră cerescul părinte, pentru îndelungarea străluciţilor ani ai Înălţimei Voastre, dela a căruia suflet ales şi generos, pe lângă folosinţa pildei puternice, derază şi închizăşluirea liniştei şi a fericirii Patriei.

Ai Înălţimei Voastre pre plecate slugi 2).

(Urmează iscăliturile boerilor şi ale neguţitorilor).

Grosul (arestul).

În 1835 Eforia a construit o casă specială pentru *grosul ținutal*, adică pentru închisoare sau arest.

S'a păstrat şi însemnarea de suma cheltuită cu zidirea „grosului”, un document interesant al timpului:

*Insemnare de câți bani s'au cheltuit cu făcerea grosului
ținutal din oraşul Botoşani, de către Eforia oraşănească.*

Anul 1835 octombrie 4.

No.	Arătare anume	Lei	Bani
6	Coşuri de piatră câte 233 lei 20 par. un coş	1517	48
70800	cărămizi mari şi mici, câte 13 lei 30 par. mia, câtă mare, câtă mică	976	
235	merţe var câte 5 lei 30 par. merţa	1318	114
5290	dimerlii năsip şi lut câte 6 lei 26 par. suta	353	28
15	ciubere, frânghie, funii la schele, 4 bădă- năli şi alte	86	12
919	salahori ce au lucrat în 67 zile, adică pe o zi câte 10 salahori şi 4 aristanţi, câte un leu de om pe zi, şi la salahori câte 25 parale de unul	818	105
304	zile pietrarii ce au lucrat câte 2 lei de om pe zi şi 400 lei arhitectului şi a unei calfe	1006	60
168	zile la 49 dulgheri ce au lucrat în 44 zile câte 2 lei 20 par. de om pe zi	419	60
48	amnari şi 5 scânduri facerea uşorilor dela uşi, 2 lei 18 par.	127	90
209	dulapi şi 9 lătunoi pe pode şi acopere- mânt, 2 lei 17 par.	530	108
86	costoroave şi grinzi, tij câte 2 lei 33 parale	244	45
111	lătunoe, tij ce au intrat şi la divanuri câte 1 leu 20 par.	166	54
321	scânduri de sută tij la acoperemânt, câte 23 parale	185	
5	scânduri ulm şi 8 scânduri brad uscate, câte 3 lei 17 parale una	44	70
34	leaţuri	17	
	meşterului pentru facerea a 7 uşi	30	
	meşterului pentru facerea a 7 fereşti de stecă cu cercevelele lor	35	

6000	cuie de bătut scândurile la acoperemânt, 3 lei 21 par. suta cuie	214
32 1/2	ocă piroane ce au intrat la ridicarea aco- peremântului, câte 2 lei 35 par.	91 105
228	ocă fier lucrat adică în 9 gratii de fier şi legarea a 7 uşi, câte 2 lei 30	627 9
	2 tacâmuri de sobe	28
150	ocă var bun de feţuit mai în urmă, câte 8 parale oca	30
17	rogojini ce s'au pus la 10 divanuri, câte 2 lei una	34
	3 lăcăţi mari	28
	Preoţilor pentru aghiazmă şi mâncarea a 10 vinovaţi, când s'au băgat în grosul nou sfinţit	6
	Zugrăvit din faţă stâlpii cu negru şi cerceve- lele fereştilor	12
	Chiria unei başte pe vreme cât au şezut are- stanţii	120
		<u>9068 57</u>

Adică nouă mii şasezeci şi opt lei cu 57 bani se cu-
prind cheltuiţi cu o aşa famelnică zidire ce s'au făcut tot
din piatră şi cărămidă.

Gheorghe Varlaam, Spatar; Grigori Neculau.
Secretar: *Neculai Dimitriu* ¹⁾.

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar Minister Interne No. 25.

Slujbaşii Eforiei

Despre unii efori am dat oarecari amănunte în capitolul care tratează despre populaţia oraşului, şi anume despre acei cari figurează în catagrafia din 1832; mai sunt însă unii, despre care aflăm câte ceva din „condicile foilor de calităţi“, a funcţionarilor, păstrate în Arhiva Statului din Iaşi.

În condica 10, din 1839, găsim următoarele :

Costandin Haretu, cilen al Eforiei Botoşani.

Născut în Botoşani, la anul 1803 februar 3.

A învăţat, la osebiţi dascali, moldoveneşte şi greceşte, gramatica şi hristoitia.

Insurat. Are 3 copii: 2 fete şi un fecior.

Are o casă de piatră şi 2 dugheni, şi 2 locuri sterpe în târgul Botoşani.

La 1832, la înjghebarea Eforiei Botoşani, el a fost candidat ales de obşte, în mai multe rânduri, şi în prezent, acum de un an este ales de obşte cilen a Eforiei.

Este silitor, cinstit şi cu bune purtări.

Neculai Placă, cilen Eforiei Botoşani.

Născut în Botoşani la 1794 maiu 9.

A învăţat la osebiţi dascali a ceti şi a scrie greceşte şi moldoveneşte.

Insurat. Are 2 fiice şi 2 feciori.

Are o casă la mahala şi 4 dughene la piaţă.

Dela 1832 a fost ales de obşte cilen casier al Eforiei, până la 1854, iar dela anii 1836-1838 casier de corporaţie în strângerea banilor haznalii. Astăzi se află cilen casier, fără leafă.

Vrednic, credincios, sârguitor pentru folosul obştesc, cinstit şi cu bune purtări.

Costache Dragoș, secretar.

Născut în Botoșani la 1803 februarie 5.

A învățat grecește și moldovenește.

Insurat. Copii nu are.

Are o casă și un loc sterp.

Vasile Rigu, scriitor Eforiei.

Născut în Botoșani la 1818 dechemvre 18.

A învățat grecește și moldovenește.

Holteiu, cu șederea în casa părintească.

Dela 1832 a fost scriitor și pe la giudecătorie; astăzi, în 1839 e tot scriitor la Eforie.

Căpitan Anastasă Dimitriu, comisar.

Născut în Roman la 1784 iunie 29.

A învățat grecește și moldovenește.

Insurat. Are o fiică și un fecior.

Are o casă și un loc sterp în Botoșani.

La 1825 a fost epistat la Epitropia târgului Botoșani, la facerea drumurilor și altele, până la 1832, apoi comisar.

Neculai Cambani, comisar.

Născut la 1804 febr. 14, la Parnaxoi, în ostrovul Paros.

A învățat, în patria sa, grecește și aici moldovenește.

Insurat. Are trei copii, un băet și 2 fete.

Are o casă la mahala.

A fost comisar și este.

Gheorghe Ursachi, comisar.

Născut la 1805 april 5, în Moldova.

A învățat moldovenește.

Holteiu. Cu șederea în casa părintească.

Mihail Licachi, comisar.

Născut la 1776 noembrie 7, în Grechia, în Smirna.

A învățat, în patria sa, grecește. Vorbește grecește, moldovenește, turcește și rusește.

Insurat. Are o fată și 2 băeți.

Are o casă de veci în târgul Mihăileni.

In condica 11, pe 1841 :

Gheorghe Schipor, cilen.

Născut în Bucovina, la 1792.

A învăţat moldoveneşte şi nemţeşte.

Insurat. Are 3 feciori şi 5 fete.

Are o casă şi 2 dugheni, în Botoşani.

Dela 1830 a fost ales de obşteie epitrop al târgului Botoşani şi în mai multe slujbe.

Grigori Matasariu, candidat,

Născut în Bucovina, la Suceava, în anul 1810.

A învăţat, la şcoli particulare, armeneste şi moldoveneşte.

Insurat.

Are 3 case în oraşul Botoşani.

De multe ori a ţinut şi locul de prezident al Eforiei şi alte slujbe.

Cu bune purtări şi cinstit.

Costache Pavlov, Secretarul Eforiei.

Născut în Chişinău, Basarabia, la anii 1816.

A învăţat moldoveneşte şi ruseşte.

Văduv. Are un fecior.

Scriitor şi stolnacialnic dela 1833.

Secretar la Eforia de Botoşani din 1840.

Costache Hagioglu, comisar.

Născut în Botoşani la 1812.

A învăţat moldoveneşte şi greceşte.

Insurat. Are 3 feciori şi o fiică.

Comisar din 1820.

Ştefanache Romanó, comisar.

Născut la Deleni ot Botoşani la 1811.

Holteiu.

A învăţat moldoveneşte.

In condica 12, pe 1843 :

Sardarul Costache Moscovici, candidat Eforiei.

Născut la Botoşani în 1812 noembrie 8.

Căsătorit, fără copii.

Are un loc sterp de casă.

Ştie greceşte, nemţeşte şi moldoveneşte.

Gaspar Gollav, cilen şi casier Eforiei.

Născut la 1803, în Botoşani.

Căsătorit. Are 4 fii şi o fiică.

Are o casă şi o dugheană în Botoşani.

Ştie armeneste, turceşte, leşeşte, nemţeşte, ruseşte şi moldoveneşte.

Medelnicer Iorgu Hristofor, Secretar Eforiei.

Născut la 1809 dech. 6, în Eşi.

Căsătorit. Nu are copii.

Are o casă în Botoşani.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

A avut mai multe slujbe în vremea ocârmuirii ruseşti.

Ion Balasan, candidat Eforiei,

Născut la 1801, în Botoşani.

Căsătorit, cu 6 copii: 5 băeţi şi o fată.

Are o casă şi o dugheană în Botoşani.

Ştie armeneste, turceşte, nemţeşte şi moldoveneşte.

Costache Hazu, comisar Eforiei Botoşani.

Născut la 1818 dech. 16, în Botoşani.

Holteiu.

La 1836 a fost supleant la şcoala publică din Botoşani.

În condica 15, pe 1845 :

Ion Radul, cilen şi casier Eforiei.

Născut în Botoşani la 1808.

Holteiu.

Are 2 dugheni şi o casă.

Dela 1833 a fost casier de corporaţie, pentru strângerea banilor haznelei.

Ştefan Goilav Pitar, cilen Eforiei.

Născut la 1782, în Botoşani.

Căsătorit. Are 4 feciori şi o fată.

Are 4 case şi 2 bolţi de piatră. Are şi o moşie de veci în Bucovina.

La 1825 a fost episcopul târgului Botoşani, timp de 3 ani. Dela 1829 a fost însărcinat de obştea târgului în paza târgului despre lipicioasa boală a ciumei. La 1834 maiu a fost ales deputat din partea neguţitorilor de au mers la Eşi spre urarea suirei pe tron a I. S. Domn Nostru Mihail Grigoriu Sturza Voevod, apoi a fost ales cilen casier al Eforiei ca un om cinstit şi credincios obşteii.

A învăţat moldoveneşte şi armeneste şi vorbeşte turceşte, armeneste, moldoveneşte, şi ruseşte.

Neculai Anastasiu, candidat Eforiei.

Născut la 1800, în Botoşani.

Căsătorit. Are 4 fii şi 4 fete.

Are o casă şi 2 dughene.

A învăţat greceşte şi moldoveneşte.

Alecu Stroja, secretarul Eforiei.

Născut la 1805, în Botoşani.

Căsătorit. Are 2 fii şi 2 fete.

Are o casă.

A învăţat greceşte şi moldoveneşte ; ştie şi ruseşte.

Iftime Vicolovici, comisarul Eforiei.

Născut la 1807, în Botoşani.

Căsătorit. Are un copil.

A fost însărcinat cu catagrafia lăcuiţilor din ceasta 4.

A învăţat moldoveneşte şi ruseşte.

In condica 18, pe 1846-7:

Sulgerul Constantin Placă, Cilen Eforiei.

Născut la 1802 febr. 2, în Botoşani.

Căsătorit. Are 3 fii şi 3 fete.

Are o casă şi 2 dughene.

Ştie greceşte şi moldovneşte.

Costandin Eşanu, candidat Eforiei.

Născut la anul 1800, în Botoşani.

Căsătorit, cu 7 copii : 4 fii şi 3 fiice.

Are o casă şi 2 dugheni.

Ion Buţureanu, secretar Eforiei.

Născut în Botoşani la anul 1820.

Căsătorit; 2 fii şi o fiică.

A învăţat în şcoala publică din Botoşani, apoi în Institutul naţional al Capitaliei, unde a învăţat ştiinţele gimnaziale, filozofia, dritul natural, legi şi alte ştiinţi.

Ştie moldoveneşte, latineşte, franţeză şi nemţască.

Numirea lui Ion Buţureanu, ca secretar al Eforiei, s'a făcut în urma unei plângeri pe care a adresat-o el ministrului Ghica, şi care a dispus să fie numit în slujba aceasta, în locul titularului.

Petiţia lui Buţureanu, şi rezoluţia ministrului, sunt foarte caracteristice.

Excelenţa Voastră,

Părintele meu Iconomul Grigorie Buţureanu protoiereul de ţinut Botoşani după ce aproape de 40 ani de când necontenit să găseşte slujind Patriei, n'au vrut a să folosi cu agonisire de avere spre sprijinul *cărunteţilor sale*, de cât încrezut în recunoştinţa Patriei au nădăjduit ca şi fii săi să fie iarăşi trebnici spre slujba patriei pentru a-i fi şi *cărunteţilor sale* sprijinitori. Spre acest sfârşit din pruncie m'au dat la învăţăture unde învăţându-mă filosofia şi cunoştinţa legilor dreptului natural şi a dritului pozitiv, pentru a fi mai priincios slujbelor patriei, am şi slujit până acum neîntrerupt Patriei piste 9 ani.

Milostive Stăpâne, tristu şi de jălitu este pentru mine acest timp în care soarta m-au adus a jărtvi cei mai scumpi ani ai tinereţilor mele în slujba Patriei pentru că acum când cu venirea Excelenţei Voastre pe scaunul Ministeriei în privirea făgăduinţilor ce atât Excelenţia voastră cum şi cucoana Porfiriţa au dat părintelui meu că mă veţi agiuta de a mă

înainti, mă socotem norocit a mi să sfârşi apăsările ce până acum am suferit şi a ave o înaintire potrivită cu făgăduinţa ce aţi dat, şi acum din contra mă văd din pomoşcic ce am fost la secţia al 3-le, oborât a fi scriitoriu.

Milostive stăpâne, ştiu că nu pentru alt interes aţi întreprins acest post de cât a lăsa veacurilor viitoare în istoria Patriei o strălucită urmă că aţi fost adevărat părinte a Patriei.

Mare este numărul celor ce au stătut pe scaune împărăteşti şi au avut scheptru cârmuirii în mână, dară puţini sunt din ei pe carii istoria îi numesc barbaţi mari, căci acest strălucit nume nu li-au dat driturile tronurilor pe care au stat, ci nobilul haractir de dreptate şi faptele bune ce au săvârşit pe ele.

Un asămîne mare nume ştiu că vreţi să vă rămâie şi Excelenţei voastre şi în această nădejde şi îndrăznesc a vă alătura aice spre lămurire de meritele mele osăbite atestate şi docladul Şefului secţiei la care slujăscu şi cu supunere vă rog ca priivind la nedreptatea ce mi s'au făcut cu această din nou regularisire a Statului să nu îngăduiţi asuprirea mea ca să nu rămân a lăcrăma că m-am nenorocit în timpul Ministeriei Excelenţei Voastre acel ce aţi făgăduit pentru mine ocrotire. 1845 Noembrie 17.

La mila Excelenţei voastre
pre plecat
şi supusă slugă
Ion Buţureanu

Rezoluţie. Secţia I. Pe acest iscălit să să facă poroncile de orânduirea sa în slujba de secretar a Eforiei Botoşanilor în locul celui care să găseşte acum, iar în locul său la secţie se va amploiarisi pe Scarlat Botez dela secţia II şi la o II-a pe Alecu Manu în locul lui Botez.

1845 Noembrie 18,

Ghica Logofăt ¹⁾).

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 6962, Tr. 1772.

Dimitrie Aronovici, cilen și casier.

Născut la 1811, în Botoșani.

Căsătorit. Are 4 copii.

Are dugheană și casă în Botoșani.

Știe moldovenește, rusește și nemțește.

Clucerul Vasile Niculescu, candidat.

Născut la 1817, în Botoșani.

A învățat, în școlile particulare, grecește și moldovenește.

Pitar Stoian Coman, candidat.

Născut la 1798, în orașul Eșii.

Căsătorit. Are 6 copii.

Are dugheană și casă în Botoșani.

Știe moldovenește și grecește.

Stefan Stamati, scriitor Eforiei.

Născut la 1824, în Botoșani.

Holteiu.

În condica 21, pe 1848 :

Dimitri Volcinski, Medelnicer.

Născut adevărat român din familie noblesă în anul 1814 august, în târgul Herța, ținut Dorohoiu.

A învățat în casa părintească și particulare mijloace a cetii, a scrie moldovenește, aritmetica și altele.

Vorbește și scrie național, rosieneste și leșeste puțin.

Căsătorit. Are 2 copii.

Moștenire are în părți de moșie în oblastia Basarabiei, care fiind căzute în gâlcevire de proțăsurii, servirea lui în slujbele patriei nu l-au pozvolit a stărui în desbaterea lor. Zăstre numai i s'a făgăduit, iar inchipuirea lipsește de a se putea răspunde. Are avere mișcătoare dintr'o zi până în alta, și nemișcătoare case în târgul Mihăileni și în orașul Botoșani.

Dela 1832-35 a fost scriitor și locțiitor de sameș la Isprăvnicia de Herța, apoi dela 1836-41 nacialnic mesei criminale și arhivar, apoi polițmaisiru, etc.

Neculai Albotă, Pitar.

Născut la 1779 oct. 14, în satul Hrişcanii, ținut Botoşani.

A învăţat în şcoala domnească, în Botoşani.

Căsătorit. Are 6 copii.

Are parte de moşie în trupul moşiei Ipoteştii, ținut Botoşani, şi case în Botoşani.

În condica 26, pe 1849 :

Teodor Schipor, român.

Născut la anul 1826, în Botoşani.

A învăţat în pansioane şi şcoala publică, în Botoşani, 6 ani, iar în Academia Mihăileană 4 ani.

Ştie religia, geografia, istoria, retorica, poezia română şi latină, istoria naturală, moldoveneşte, latineşte, franţuzeşte, greceşte şi nemţeşte.

Holteiu.

Are acareturi în Botoşani.

Dela 1846 este pomoşnicul mesei I la Isprăvnicie.

În condica 28, pe 1850-51 :

Vasile Niculescu, clucer

Născut la anul 1822, în Botoşani.

A învăţat, la osebiţi dascali, moldoveneşte, greceşte şi nemţeşte.

Căsătorit, cu copii.

A mai ocupat slujbă şi în Divanul apelativ, 7 ani.

Breslele din Botoşani.

Încă din vremuri vechi trebuie să fi existat bresle în Botoşani despre care se găsesc urme în alte oraşe ale Moldovei.

În Iaşi era breasla *pograbacilor* (a ciocilor) încă prin 1675; i Focşani o găsim prin 1674, iar breasla cizmarilor şi a solonariilor din Iaşi, o pomenesc documente de prin 1733 ¹⁾.

Cea mai veche menţiune, cunoscută până acuma, despre vreo breaslă din Botoşani, este din anul 1690.

Grigori Goilav, un om cult şi un cercetător pasionat al trecutului armenilor din România, a publicat în revista «Arhiva», din Iaşi ²⁾, u studiu despre „Statutele breslei tinerilor botoşăneni, ieşeni şi romaş cani“, utilizând un manuscris din anul 1690, din Gheorghe Sânmicloş.

Breasla aceasta era o corporaţie în genul confraternităţilor franc masonice şi ale societăţilor de ajutor reciproc, pentru cazuri de boale şi deces, cum există şi astăzi în sudul Italiei.

Tinerii aveau un şef, *vatav*, sau *vatavul cel mare*, la care mai pe urmă se adause un ajutor, *vatavul cel mic*.

Vatavul avea putere discreţionară asupra membrilor breslei, putând chiar să-i puie în lanţuri, în caz de anumite abateri.

Fondurile breslei erau afectate cultului bisericesc.

În manuscrisul din 1690 sunt şi listele membrilor acestor bresle până în 1738.

În anul 1716, un arhiereu, adresează o scrisoare, din locurile sfinte, *breslaşilor din Botoşani*, în care trimete harul apostolic şi dumezeştiile nenumărate binecuvântări întregii *bresle botoşănene*; «întă a tinerilor, după aceia a dubălarilor, alămarilor, cizmarilor şi a tuturor altora, la mare şi la mic».

Alte documente vorbesc despre un Tanasă, *staroste de croitori* în 1781, şi tot atunci despre un *staroste de ciocli* şi despre un *stărò-*

1.— N. Iorga, *Studii şi Documente*, VI, p. 420, 428, 433.

2.— *An. VII*, 1896, p. 632—639.

ste de jidovi; iar în 1815 despre staroste de dulgheri.¹⁾

Breasla blănarilor din Botoşani se dovedeşte, cu acte, de prin 1768, şi despre dânsa se cunosc amănunte foarte interesante, pe care d-l Iorga le-a dat la iveală²⁾.

La 1832, când, după cerinţele Regulamentului organic, trebuiau să se organizeze toate breslele, în vederea dreptului de alegător pentru eforii, pe care-l aveau starostii breslelor, erau în Botoşani 63 de bresle, după cum arată lucrările păstrate din acea vreme³⁾.

Aceste bresle, rânduite după ordinea alfabetică, erau următoarele:

Abagerii

Aftârlicarii (negustori cari vindeau mărunţişuri, precum: cercei, nasturi, mărgel, oglingioare, etc.).

Alămarii, în 1832 fac breaslă cu căldărarii.

Argintarii

Bacalii — fac breaslă cu marchitanii, şi au starosti pe Dumitru Giansus şi Vasilca sin Ion.

Bărbierii — staroste: Nastasă sin Ursache.

Berarii

Blănarii — staroste: Dumitrache Scârcea.

Boengiii

Bogasierii

Braharii

Braşovenii

Cafengiii

Căldărarii — fac breaslă cu alămarii.

Căramidarii — staroste: Neculai Străchinariu.

Căsapii jidovi — staroste: IŃic.

Cavafii (lucrează pantoŃi şi papuci).

Cepregarii

Cetrarii — staroste: Costache Pânzariu.

Ceasornicarii

Ciubotarii — staroste: NiŃă Colăcel.

Ciubotarii jidovi — staroste: Avram sin Iosub.

Ciubotarii ruşi — staroste: Vasile SohoŃchi.

Cizmari moldoveni — staroste: Manolachi Drăgoiu.

1. — N. Iorga: Studii şi Documente, VI, p. 129—141.

2. — Breasia Blănarilor din Botoşani, în An. Acad. Rom. XXXIV.

3. — Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 7 din 1832 şi 28 din 1833.

Cojocarii — staroste: Costantin Eşanu.
Crâşmarii — fac breaslă cu rachierii.
Croitorii moldoveni — staroste: Nedelcu.
Croitorii jidovi
Curălarii — staroste: Neculai Beşate.
Cuşmarii — fac breaslă cu şlicarii.
Ferarii — staroste: Miron sin Antohi.
Formagiii — fac breaslă cu pitarii. Staroste: Tanasă Ioan.
Harabagiii
Lăcătuşii
Lefticarii
Lipovenii — staroste: Avacum Dascalu.
Liptcanii

Mahalii — staroste: Polcovnicul Toader.
Marchitanii — fac breaslă cu bacalii.
Mindirigiii — staroste: Andrei Răcleanu.
Mumgiii
Muzicanţii — staroste: Petrache Suceveanu.

Pălărierii
Pascarii — staroste: Iordache Corban.
Pitarii — fac breaslă cu formagiii.
Plugarii (lăcuiitori plugari muncitori) — staroste: Florea Ciubotariu.
Posesorii de moşii.
Precupeţii moldoveni — staroste: Mihalache Pantovici.

Rachierii — fac breaslă cu crâşmarii.

Slujitori cu hac — staroste: Simion Harabagiu.
Şlicarii — fac breaslă cu cuşmarii.
Solonarii (acei cari curăţă grăsimea de pe vitele dela abator) —
staroste: Tanasă a Cristei Cojocararu.
Soponarii — staroste: Neculai Beşate.
Spiţerii
Sticlarii

Tălpălarii

Telalii

Teslariî — staroste: Toader Hârjoabă.

Trăistarii

Tutungiii

Velnicerii

Zarafii

Zugrafii

După dispoziţiunile luate de Cărmuire, breslaşii de toate soiurile trebuiau să aleagă patru starosti, cărora li se dădeau atribuţiuni administrative, şi la 3 noembrie 1832 se face alegerea, al cărei rezultat este consemnat în următorul act:

Alegere.

Noi mai gios iscăliţii din toate breslele târgului Botoşăni, astăzi adunându-ne în canceleria cinstului Sfat orăşănesc, după atâtea poronci ce ni s'au făcut cunoscut, ca să alegem doi starosti asupra neguţătorilor patentari şi doi asupra meşterilor din acest oraş, spre strângerea banilor de pe la acei cari au luat patentă şi totdeodată ne îndatorim a ni pune staroste la fieştecare breaslă. Pentru aceasta dar luând în băgare de samă această vajnică lucrare, de a alege oameni de credinţă şi vrednici, şi cu bună ştiinţă la lucrare şi strângere banilor de pe patente hotărâte de Vişerie, şi unindu-ne noi toţi la un loc, am ales pe D-lui *Anania Stihi* şi *Gheorghe Săvulică*, starosti asupra neguţătorilor patentari, *Hriste sin Bogos Macsim* şi *Lupul Ceauşul*, starosti asupra meşterilor, iar *Meer* să fie agiutor *Lupului*.

De care D-lor numiţii neguţători de mai sus ce s'au ales de noi toate breslele a fi staroste spre împlinirea şi povăţuirile ce li se vor da de către cinstita Vornicie de Botoşăni, a le aduce întocmai întru îndeplinire şi a-şi da sama până la un ban, iară din împotrivă vreunul dintre aceşti aleşi nedându-şi sama cu banii haznelei ce-i vor strânge atunci noi toate breslele să avem a răspunde cu averile

noastre şi a împlini până la un ban, şi pentru mai adevărată credinţă ne am iscălit cu mâinile noastre.

1832 noembrie 3.

Gheorghe Neculau
Gheorghe Vasiliu
Vasile a Diaconiţei
Anastase Paraschiv
Gheorghe Chebariu
Eu Cheşu Gheorghe
Eu Ionică sin Pavăl
Eu Lazăr a Săvoaei
Eu Vasile sin Arhiri
Eu Lupu sin Iacob Casap
Starostele Niţă Colăcel
Starostele de precupeţi Mihalache Pantovici
Vasile zet Ojog adeverez
Ioan Popovici
Dumitrache Scânteie
Eu Grigori sin Ion Livadariu
toţi ciubotari de ciubote moldoveneşti
Eu Toader Răchiţanu
Eu Toader Hârjob
Eu Costantin Chetrariu
Eu Ilie feciorul lui Vasile Vinograschi
Eu Ioan Zablaşu
Eu Mihalache Chetrariu
Eu Costache Chetrariu

(Urmează încă 2 semnături armenesti şi 14 evreeşti).

Cu cioclii, Eforia încheie un contract la 2 ianuar 1834, prin care aceştia se obligă a face serviciile de îngroparea morţilor, şi în acelaş timp de a da ajutor la caz de foc :

Adică noi cari mai gios ne vom pune numele şi degetele, încredinţăm prin acest zapis al nostru, ce dăm în cântălăria cinstiului Sfat orăşănesc din Botoşani, precum să fie ştiut că ne am alcătuit a fi treizeci ciocli la acest

târg, însă numai la naşia creştinească, pe un an de zile, începător dela 1 ghenar 834 şi până la 1835, şi cu îndatorire ca în toată săptămâna să avem a fi câte zece oameni de rând spre îngroparea celor răposati, şi al doile a umbla cu sănătoşii după povăţuire ce ne se va da, şi a sta neclinţiţi la cinstita cântălărie, acei cari vom fi de rând a treia săptămână. Asemenea ne îndatorim ca cerând în altă săptămână mai mulţi ciocli spre îngroparea celor răposati, să avem a da, şi a sta cu toţii întru ajutor de va cere trebuinţa, precum şi din întâmplare (Doamne fereşte) de vreun foc, iarăşi ne îndatorim a sări cu toţii şi a sta păr ce se va potoli. Iar pentru osteneala noastră, cinstitul Sfat orăşănesc are a ni plăti birul după patentele ce vom avea, şi a fi scutiţi ori de ce havalele, nefiind supăraţi întru nimică, rămânând a căuta numai această îndatorire, precum mai sus se arată. Şi spre mai adevărată credinţă ne-am rugat de ni au scris numele şi noi am pus degetele, fiind chizăş unul pentru altul, rugând şi pe cinstita Vornicie de au încredinţat.

1834 ghenar 3.

Eu Ştefan Cojocaru adeverez. ¹⁾

În lumea ciocliilor se petreceau aceleaşi nemulţămiri ca şi între toţi breslaşii din lume. Doi din cei cari se credeau nedreptăţiţi, se jăluiesc Domnului şi capătă dreptate.

Iată jalba :

Pre Înălţate şi mult milostive Doamne !

Cu ferbinţi lacrimi jăluim milei Înălţimei Voastre că noi sântem doi fraţi, carele peste 25 de ani am slujit în toate perestasurele vremilor trecute, în felurimi de boale lipicioase, unde noi n'am fost în alt amestec de dări, ce numai a căuta această slujbă de ciocli şi a fi întru acele supuse de a păzi cioclia, după hrisov. Apoi acuma, de un an de zile păşind pe doi ani, un Andrei Brânzariu, ce este

1. — Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 1/1834.

vătav de ciocli, împreună cu un Sava, ce se porecleşte *Mic Bătrân*, prin chipurile ce între dânsii au uneltit, în locul nostru oameni cu bir, adică pe un Petrea Vlasăi şi un Alexandru Codăcel, pentru care cu ingenunchere rugăm mila Înălţimei Voastre, ca să priviţi cu milostivul ochiu asupra sărăciei noastre, şi din Înalta poruncă să vă milostiviţi asupra noastră, ca să fim rânduiţi iarăşi în breasla ce mai înainte am fost, şi va rămănea numelui Înălţimei Voastre o veşnică şi nemuritoare pomenire.

La mila Înălţimei Voastre
pre plecaţi şi supuşi
Ion Mocanu şi Vasile Mocanu
ciocli vechi din târgul Botoşani.

1834 noemvrie 5.

Pe această jalbă urmează următoarea rezoluţie :

Fiindcă ei au slujit obştiei în vremuri grele chiar cu primejdia vieţii lor, să nu se îndepărteze acum, în favorul altora.

In 12 noemvre 1834

Eşi.

*M. Sturza Voevod.*¹⁾

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 25, Ministerul de Interne, fila 473.

Breasla Blanarilor.

Ce organizație vor fi avut celelalte bresle, nu avem documente care să ne lămurească; cunoaștem, însă, în amănunțimi, organizarea breslei blanarilor din Botoșani, una din cele mai însemnate. D-l Iorga a publicat catastihul și actele acestei bresle.

La 13 maiu 1768, Gavriil Mitropolitul Moldovei, întărește privilegiul întemeietor al acestei bresle, cerut de blănari, cari doriau „ca să osebească și ei breasla lor cu catastih, după obiceiul altor bresle de printr'alte târguri și orașe”. Mitropolitul li aşază breasla, întărindu-li săvârșirea praznicului ce au ales, la Sf. Ilie.

Privilegiul Mitropolitului Gavriil era dat, cu următoarele îndatoriri :

1. Praznicul trebuie să fie ținut în fiecare an, cu cazută creștinească cuviință, fiind datori toți breslașii să meargă la casa starostelui în ziua praznicului, iar care nu va merge, să se globească, după obicei.

2. În biserică să fie o cutie în care să se adune banii strânși din milostenie, și cutia să se deschidă în ajunul hramului, și banii să se întrebuințeze pentru nevoile bisericei.

3. Cine nu va cinsti și nu va asculta pe staroste, să plătească gloabă 6 zloți, „după obiceiul vechiu”.

4. Cine nu va veni la îngroparea vreunui breslaș, să fie globit.

5. Oricare meșter va smomi ucenicul altui meșter, cel ce va smomi să fie globit cu 12 zloți, iar ucenicul să primească 100 lovituri de toiag.

6. Ucenicul care ar vrea să iasă calfă cu dugheana lui, cu știrea starostelui și a breslei, să plătească „bărbânța” ¹⁾ lui 5 zloți, iar feciorul de meșter ce va învăța meșteșug dela tată-său, să dea jumătate de bărbânță.

7. Un blănar străin care ar vrea să se așeze la breasla aceasta, să plătească bărbânța întreagă.

1, —Bărbânță însemna bir, amendă, taxă.

8. Străinii nu aveau voie să scoată pelcele ce erau de meşter-sugul breslei, şi cine ar face altfel, i se va lua pelcelele, şi va da şi gloabă 24 zloţi.

La 1768 erau în Botoşani 30 de blănari «fraţi», toţi moldoveni, cari aleg staroste pe Andrei Şlicariu şi alţi patru *epitropi*, «ca să fie luători de samă şi purtători de grijă la toate trebile şi orânduile breslei.

Epitropii au fost aleşi pe toată viaţa, şi la moartea lor au fost aleşi alţii, cu învoirea protopopului.

După câţva timp, starostelui i se creiază oarecare venituri: 10 parale dela calfa care „se tocmeşte”, un leu dela tovarăşii cari se scriu în breaslă, iar la fiecare praznic întreaga breaslă trebuie să-i deie o pă-reche de papuci.

Starostele Andrei Şlicariu, supărat de neajunsurile ce i se vor fi făcut, îşi dă demisia, dar la 25 iulie 1772, înduplecat de rugăminţile breslaşilor, rămâne la locul lui, iar nesupuşii sânt obligaţi să deie breslei 5 ocă de ceară, şi 10 lei gloabă „judecătorului de Botoşani». Pe lângă aceasta cei vinovaţi de supărarea starostelui, mai primesc şi 50 beţe la tălpi.

Breasla blănarilor începe să decadă, şi la o nouă alegere de staroste, la 6 august 1795, iscălesc numai 11 breslaşi.

Decadenţa blănarilor moldoveni se datoreşte concurenţei bogasierilor armeni, cari vindeau în dughenile lor blăni lucrate.

Blănarii s'au plâns Domnului, care a hotărât ca această concurenţă să înceteze, şi atunci armenii, printr'un act din 1797 maiu 8 s'au obligat să nu mai cumpere şi nici să ţie, prin dughenile lor, niciun fel de «gujulii», iar strae gata blănite, malotele şi caţaveici, să aibă voie a vinde, ca şi mai înainte, cum şi sângeap şi blăni gata să cumpere, dar numai pentru blănitul straelor de vânzare ce vor face, dar să nu poată vinde tanele de sângeap sau blăni.

La 1820, Mitropolitul Veniamin reînnoeşte privilegiile breslei blănarilor din Botoşani date de Gavriil Mitropolitul, şi fixează „pon-turile” următoare:

1. Ziua praznicului este tot Sf. Ilie, când toţi breslaşii sunt datori a merge la biserică, iar care nu va merge, se globeşte cu o ocă ceară.

2. Banii din cutia cu milostenii vor fi pentru trebuinţele bisericeii.

3. Cine nu se va supune ascultărei povăţuitorilor breslei, va fi globit cu 5 ocă de ceară.

4. Cine nu va veni la îngroparea unui breslaş, va fi globit cu o ocă ceară.

5. Meşterul care va smomi ucenicul sau calfa altui meşter, va fi globit cu şase ocă ceară, iar ucenicul va primi cincizeci de toiege.

6. Un ucenic nu va putea deschide dugheană deosebit, ci va sta cu leafă la stăpân şase ani, şi când va deschide dugheană, să plătească mai întâi 40 lei „testir“¹⁾ la cutie, iar de va fi fecior de meşter, va plăti 20 lei.

7. Un blandar străin care se va aşeza în breaslă, va plăti testirul întreg.

8. Străinii nu au voie să scoată pelcele ce sânt la meşteşugul acestei bresle; cei ce vor contraveni, vor plăti gloabă 30 de lei, şi li se vor confisca pelcelele.

9. Breslaşii vor putea angaja calfe, cu ştirea povăţuitorului breslei, şi calfa va da din leafa lui câte o para de leu la cutie; cine va tocmi calfă fără ştirea breslei, va fi globit cu trei ocă de ceară.

10. Când un breslaş va cumpăra o marfă şi alt breslaş ar vrea să aibă şi el de aceia, trebuie să-i deie o parte, şi asupra preţului cumpărăturii va pune la cutie câte 20 parale de suta de lei.

11. Cine va face tovărăşie fără ştirea povăţuitorilor, va fi globit cu patru ocă ceară.

12. *Niciun breslaş nu poate primi ucenic dintre armeni şi jidovi.*

13. *Armenii blanari din alte oraşe nu au voie să se aşeze în Botoşani.*

14. Blanarii cari lucrează pe la casele lor, şi numai la ziua târgului obicinuesc «de scot câte puţină marfă cu rogojina la uliţă», îşi vor plăti contribuţia la cutie, după putere.

Contribuţiile breslaşilor, «bărbânţele meştereşti», erau trecute într-o condică, cu însemnare că s'au plătit în mâinile starostelui sau în adunarea breslei.

La 1832, când s'a făcut catagrafia cea amănunţită a populaţiei din Botoşani, erau în acest oraş 45 de blănari, toţi români; peste câţiva ani, însă, la 1852, breslaşii blanari dau o jalbă isprăvniciei, în

1. — Acelaş înţeles ca şi „bărbântă“.

care arată că după privilegiile ce au prin hrisoavele mitropoliţilor, nu au voie să se amestece în breaslă naţii străine, armeni şi jidovi, dar dela o vreme breasla se vede ştirbită în aceste privilegii, de oarece jidovii «s'au năvălit a intra şi în acest meşteşug» şi speculând această meserie, li strică alişverişul.

Era concurenţa contra căreia se plâng blănarii botoşăneni cerând să fie opriţi jidovii de a practica acest meşteşug, ceiace mai ceruseră şi Domnitorului, cu câţiva ani mai înainte.

Faţă cu ideile de libertate, care pluteau şi în atmosfera Moldovei, cerinţile blănarilor din Botoşani nu au putut să fie satisfăcute.

Breasla lăutarilor

În Botoşani au fost totdeauna lăutari vestiţi, şi corporaţia lor avu-se, cândva, o organizare care, dela o vreme, se desfiinţase.

În o jalbă către Eforie, dată de lăutari în 1836, se vorbeşte de «breslaşii lăutari» din oraşul Botoşani şi despre cutia „bisericeii unde sântem închinaţi”, recunoscând că „acum de când au lipsit stărostia dintre noi, ce purta ocârmuirea noastră a tuturor, au lipsit şi unirea noastră şi alişverişul dintre noi”.

Aceasta dovedeşte că a existat breasla lăutarilor în Botoşani, pe care o mai găsim în 1832, când s'a făcut catagrafia locuitorilor, şi când se menţionează şi un staroste al «muzicanţilor».

La 29 noemvre 1832, Eforia primeşte următoarea jalbă dela neguţitorii din Botoşani :

Cătră cinstit Sfat orăşănesc din Botoşani
Neguţitorii din acest oraş

Jalobă

Aducem la ştiinţă că în acest târg, după aşezământul nou, toate de mai înainte catahrisuri ce se urma s'au desfiinţat, dar numai havaetul scripcarilor se vede crezut. Pentru aceasta facem cunoscut cinstitului Sfat, că o mare supărare şi obijduire avem dela starostele de scripcari că la ori ce nuntă trebuindu-ne scripcari, până nu dăm câte doi galbeni havaet starostelui nu putem tocmai nici un scripcar, şi acel havaet videm că-l pune în a lui socoteală, de care ne rugăm să se puie şi aceasta la cale după cuviinţă.

1832 noemvre 9

*Gheorghe Săvulică, Mihai Bolfosu, Ioniţă Ariton,
Luca Macsim, Avedic Marcovici, Munuc Suceveanu.*

Ca rezultat al acestei plângeri, Departamentul din lăuntru opreşte pe staroste de a mai lua havaet, ci numai tocmai dela început, pentru orice angajament de nuntă, cumătrie şi altele. 1)

Probabil că această oprire de a se mai lua havaet, a motivat desinteresarea starostelui breslei lăutarilor, şi prin urmare desorganizarea breslei.

Dar nevoia de a se reorganiza în breaslă, a făcut pe lăutarii din Botoşani să adreseze următoarea cerere:

Cătră cinstita Eforie a târgului Botoşani
Dela breasla lăutarilor din târg Botoşani

Plecată jalobă

Cu supunere facem cerere cinstitei Eforii, noi breslaşii lăutari de aici din oraş Botoşanilor, că acum de când au lipsit stărostia dintre noi, ce purta ocârmuirea noastră a tuturor, au lipsit unirea noastră şi alişverişul dintre noi, cât şi a cutiei bisericei unde sântem închinaţi, şi pentru aceasta ne-am sfătuit, cu toţii de obşteie, ca să facem plecată cerere cinstitei Eforii, ca să binevoiască a face alegere dintre noi, pe care se va găsi de cuviinţă, şi să ni se puie un staroste după cum şi în Eşi şi în alte târguri s'au pus, ca să nu umblăm tot besmetici ca albinele fără de matcă, *să se urmeze precum s'au urmat din învechime*, să fim folosiţi şi noi şi sfânta biserică unde sântem închinaţi, şi pentru această punere la cale va rămânea în veşnica pomenire D-voastră, şi care va rămânea staroste să aibă a da în folosul casei, în bani cât se va putea.

1836 septemvire 15.

Eu Petrache sin Niţă Sucevean, adeverez
Eu Vasile Buiuc, adeverez
Eu Ioan sin Niţă Sucevean, adeverez
Eu Iordachi Strahotin, adeverez
Eu Anastasă sin Toader, adeverez
Eu Gheorghe Sărăcuţu

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 652 litera M, fila 457,

Eu Gheorghe Bortă
Eu Gheorghe Buiuc
Eu Lupul Buiuc
Eu Fandole Gheorghe, cobzar ¹⁾

Eforia raportează Departamentului :

Cinstitului Departament Trebilor din Lăuntru
Eforia oraşului Botoşani

Raport

Lăutarii muzicanţi din acest târg au arătat cu jalobă spre a li se pune şi lor staroste, precum de pildă sânt regularişii în Eşi, de Eforia de acolo, de a se păzi buna orânduială şi unire între ei, precum au fost şi mai înainte, cu aceasta însă ca starostele ce va fi, să aibă a da în folosul casei Eforiei în bani cât se va putea, bez ceia ce au a strânge la cutia care au a da sfintei *bisericei Adormirea Maicei Domnului unde se găsesc închinaţi avându-şi şi făclia lor*, care jalobă a lor se pridstavliseşte cinstitului Departament spre pliroforie, însă totodată un muzicant slovesnoi au făgăduit că va da la casa Eforiei până la 400 lei pe an, spre folos, de aceia ne rugăm să avem poroncă în ce chip să urmăim şi de se poate a se lua un asemenea venit în folosul casei Eforiei, ca un lucru ce de a lor bună voie pe tot anul vroiesc a hărăzi spre înlesnirea cheltuelilor Eforiei.

Costache Roset, Hriste Ioan, Ştefan Goilav.

Departamentul aprobă cererea lăutarilor, şi pe raportul Eforiei se pune această rezoluţie: „Pe pilda urmată la Eşi, se încuviinţează iar banii însemnaţi, de nu se vor putea lua mai mulţi, se vor da în câştiuri la Eforie. ²⁾

1. 2. — Arhiva Statului Iaşi. Desar 115, Tr. 1773.

Ispravnicul ţinutului Botoşani, Spatarul Dimitrie Gane, prin raportul No. 12196 din 6 octombrie 1836, arată Departamentului că pentru alegerea starostelui de lăutari, adunându-se pe toţi lăutarii la Poliţie, li s'au dat poruncă ca să-şi aleagă pe acel asupra căruia vor avea ei mai multă încredere, şi lăutarii, în număr de 40, au ales de staroste al lor pe *Petrachi Paraschiv*, ce-i zic şi *Ciocoiu*, care de cătră Isprăvnicie s'au şi statornicit.

Dar după trei zile, la 9 octombrie 1836, Eforia oraşului face cunoscut Departamentului că ȕiganii lăutari s'au împărţit în două tabere : unii alegând-l pe *Petrachi Paraschiv*, şi alţii alegându-l pe *Vasile Buiuc*, mai mulţi fiind cu acesta din urmă, iar Eforia, ca să nu rămăe păgubaşă de acel venit de 400 lei, care se şi depune la casa Eforiei, prezintă Departamentului actul de alegere, spre statornicire.

Actul de alegere era acesta :

Cătră cinstita Eforie oraşului Botoşani.

Dela breasla lăutarilor din acest târg

După jaloa ce am dat noi cinstitei Eforii, la 15 a trecutei luni septemvre, pentru de a ni se pune staroste breslei noastre, acum arătându-ni-se porunca cinstitului Departament ca să facem alegere şi să punem staroste mai mare între noi, precum au fost şi mai înainte, de care noi următori fiind, după numerarisita poruncă, am şi ales de staroste pe D-lui *Vasile Buiuc*, cu aceasta însă ca să aibă a da în folosul casei cinstitei Eforii 400 lei pe fieştecare an, în cursul haznelei şi în căştiuri pe an să se deie, şi noi să avem a fi supt ascultarea pomenitului staroste, şi la ori ce nuntă sau alte cântări, fără ştirea starostelui niciun lăutar să nu aibă voie a se tocmi, ci numai D-lui starostele să poftească şi să se tocmească el, de unde să-şi ia şi havalul obişnuit a stărostiei. Pentru care spre ştiinţă, plecaţi facem cunoscut şi cinstitei Eforii, şi totodată o rugăm a binevoi de a face şi întăritura cuvenită după formă.

1836 Octomvre 7

Eu Petrache Sucevanu

Eu Ionică Sucevanu

Eu Iordache Strahotin
Eu Gheorghe Buiuc
Eu Neculai Naingiu
Eu Fandole Cobzarul
Eu Ionică Săcăluş
Eu Gheorghe sin Pavăl
Ion Muscalagiu

Eu Lupu Buiuc, şi toată breasla fruntaşilor atât cei
iscăliţi cât şi ceilalţi.

Peste un an, la 13 octomvre 1837, spatarul Leon, ispravnicul
ţinutului raportează Departamentului că scoţindu-se la mezat, pentru
un an de zile, *adetiul* stărostiei lăutarilor, care este în folosul casei
Eforiei, cel mai folositor preţ l-au dat *Nastasă Paraschiv*, adică 605
lei, în cursul haznelei.

În noemvre 1838, făcându-se iar mezat pentru *adetiul* stărostiei
lăutarilor, a ajuns havaetul acelei stărostii asupra lui *Vasile Buiuc*, în
sumă de 640 lei, dar după cinci ceasuri, înainte de a se încheia con-
tractul, vine *Petrache Paraschiv*, fostul staroste, şi dă 800 lei, pentru
care s'a încheiat şi următorul contract:

Contract.

Anul 1838 noemvre 13 zile, după publicaţiile urmate
şi în urmarea poronci cinstitului Departament din 5 noem-
vre, luând parte la strigările prin mezat a *adetiului* stăro-
stiei lăutarilor, cu preţ de 800 lei pe an, eu *Petrache Pa-
raschiv* voiu urma pe timp de un an, începător dela 26 oc-
tomvre 1838 şi până la 26 octomvre 1839, după următoarele
condiţiuni mai gios arătate:

1. Dator să fiu eu gios iscălitul a cârmui cu bună
chibzuială pe toată breasla lăutarilor, întocmai după cata-
stiful ce avem, având a lua dela toţi lăutarii havaetul stă-
rostiei după catastif, adică dela nunţi şi cumătrii câte se
vor face.

2. Osebiţi bani ce este obiceiul a se strânge la cutia
ce avem de pe la breslaşi, se va păstra la stărostie, fiind
dator a-i da bisericei Sf. Adormirea Maicei Domnului, unde
ne găsim închinaţi, spre pomenirea breslei.

3. Suma de 800 lei ne îndatorim a răspunde Eforiei în două câştiuri, iară când din împotrivă nerăspunzând banii la arătatele vadele, atuncia Eforia fără a lua în privire orice punere înainte, nu numai ca să aibă a mă scoate din această stărostie, dar şi toţi banii să aibă a i se împlini din orice avere a mea sau a chizăşului meu, mişcătoare sau nemişcătoare, neavând cuvânt de răspuns la orice instanţie giudecătorească ne vom arăta.

4. Toţi lăutarii atât aceşti de loc, cât şi acei străini cari vor veni în acest târg, spre a se hrăni, datori să fie a-mi da cuviincioasa ascultare şi cinste, ca la un staroste, şi mai ales acei cari vor veni străini întâi să se învoiască cu stărostia, după obicei, şi apoi vor fi primiţi a cânta, şi fără ştirea stărostiei să nu aibă voie niciun lăutar a se tocmi la nunţi şi cumătrii, ci numai prin mine gios iscălitul să aibă a se tocmi, spre a-mi lua havaetul hotărât de stărostie, iară din împotrivă când din lăutari se va dovedi că s'au tocmnit la vreo nuntă sau cumătrie fără ştirea stărostiei, apoi pe unii ca aceia să se globească la cutia breslei, având a-mi trage şi eu havaet stărostiei, însă prin ştirea poliţiei.

5. Orice gâlcevire se va întâmpla între lăutari, şi neputându-i eu împăca, atunce se vor îndrepta la poliţie, spre punere la cale.

Şi dară, spre siguranţia Eforiei că voi fi următor tuturor ponturilor cuprinse mai sus, şi cu darea banilor la vadele, pe lângă osebită chizăşie ce am dat, am mai pus amanet trei bucăţi hârtii documenturi a caselor mele din acest oraş, pentru care am şi făcut două asemenea contracturi încredinţate şi de Isprăvnicie.

1838 noemvre 21.

Venitul Eforiei din darea starostelui de lăutari creşte în fiecare an.

Pe 1839-40, la licitaţia făcută, la a treia strigare, *Ionică Paraschiv* a oferit 1260 lei, şi a încheiat un contract, tot în cuprinsul celui de mai sus; pe 1840-1841, starostele *Ion Negrei* a dat 1515 lei; pe 1841-1842, *Iordachi sin Toader* a urcat adetiul la 1630 lei, iar pe

anul 1842-1843, stărostia lăutarilor trece asupra lui *Ion sin Niţă Suceveanul*, cu 1780 lei pe an, făcând contract cu Eforia şi dând şi un act de chizăşie a Dvoreninului *Coştachi Vizanti*, în cuprinderea următoare :

Chizăşie.

Eu gios iscălitul închizăşluiesc prin aceasta ce dau în cîntelaria cinstitei orăşieneşti Eforii de Botoşani, că pentru orice din potrivă urmare a condiţiilor contractului a D-sale Ionică Suceveanul, ce au încheiet, luând în otcup stărostia lăutarilor, voi răspunde eu. Drept aceia urmează a mea iscălitură, rugînd totodată şi pe cinstita Isprăvnicie ţinutală de au încredinţat formalnic.

1842 noemvre 19.

Costache Vizanti.

Pe anul 1843—1844, stărostia lăutarilor trece, prin mezat, asupra lui *Nastasă sin Toader*, cu preţul de 2050 lei ¹⁾.

Din viaţa intimă a breslaşilor de Botoşani, nu ştim nimic.

D. Iorga a descoperit inventarul unui *furmagiu*, din 1828: Lucruri date „în mîna lui Mihai furmagiu“, şi anume: 3 hambari şi 1 covată, câmpiu de trei mîni, 1 gripcă de pâne, 4 site, 1 coti de cuptor, 5 lo. păţi, 2 poslovaci (?), 1 capac de gura cuptorului, fereşti de sticlă bune, 2 fereşti mici tij de sticlă, 1 masă de plăcinte, 6 mese înlăuntru şi din faţă, 11 lăiţi, 2 culmi de pus panacoadă, 1 trunchiu de tăiat carne, 1 broască la uşa din faţă, 1 cuptor gata sănătos, 1 ladă mare de pus pâne şi una veche, 1 sătă de cernut făină, 1 pat, 1 ladă tij din faţă, 1 tavă mare de fript. Toate aceste lucruri se vînd cu 100 lei ²⁾.

La 1819, Iani Lăcătuş se îndatoreşte a face giupânului Luca sin Davind Goilav patru gratii de fier cu flori, cum i-a plăcea dumisale, „şi cu fierul meu“. Va primi de ocă câte doi lei zece parale. Va mai face patru obloane cu fierul dumisale, adică taptele după ce se vor cîndări; cât fier oiu mai pune eu adaos la pervazuri, sau aiure, unde va trebui, are să-mi plătească tot cu acest preţ. Apoi alte gratii «sade, pitrecute una într'alta, câte şaptezeci de parale pe ocă» ³⁾.

1.— Toate datele din acest capitol sînt luate din Arhiva Statului Iaşi, Dosar 115 1836, Tr. 1772.

2.— Studii şi Documente, VII, p. 147.

3.— N. Iorga, Studii şi Documente, VII, p. 146.

Eforia oraşului Botoşani, cu raportul din 1835 Iunie 21 către Departament, face cunoscut că, în acest oraş, vin feliuri de oameni, de meşteri, unii de pe la alte târguri, alţii de peste hotar, unii cu paşaporturi, alţii fără paşaporturi, cari cu dela sine samovolnicie se împuternicesc a lucra meştesugul lor, fără însă a vroi să să înfăţoseze sau la Eforie, sau la breslele la care sunt cu ştiinţă de asemenea meştesuguri, cu care a lor răle urmări şi nebăgare de samă, nu fac alta de cât o răzvrătire şi o tulburare între toţi ceilalţi meşteri de aici din oraş, cu feluri de chipuri înşălătoare, că nici nu sunt supuşi la vre-o dare.

Departamentul încuviinţază ca Eforia prin măsurile poliţieneşti să-i îndepărteze de îndată, mai ales acei care n'au pasporturi în regulă, pentru liniştea celor localnici, fără a-i stingheri în alişverişul lor.

Comerţul în trecutul Botoşanilor.

Din timpuri vechi, iarmarocul din Botoşani era vestit în ţările vecine, ai căror negustori făceau un comerţ întins cu Moldova: cum-părau dela noi, în special, vite, şi ni aduceau obiecte de care aveam nevoie, şi noi nu ni le puteam procura din ţară.

Intr'o carte gospod a lui Petru Şchiopul, din 8 ianuar 1579, dată către negustorii din Liov, se vorbeşte despre târgul Botoşani, în care se ţinea cel mai vechiu iarmaroc din toată Moldova ¹⁾, iar călătorii cari au trecut prin acest oraş, în cursul veacurilor, pomenesc despre comerţul ce se face în Botoşani, cu vite, cu tutun, şi altele, mărfuri care se exportează până la Leipzig şi Brody.

Negustori, în vremurile vechi, în Botoşani, erau şi moldoveni, dar armenii, cu legăturile lor comerciale în ţările vecine, şi cunoscători de limbi străine, făceau comerţul internaţional, şi autorităţile locale li dădeau tot sprijinul.

În Arhivele Bistriţei (Ardeal) se pastrează o scrisoare, pe care Vornicii din Botoşani o trimet autorităţilor din Bistriţa, în interesul unui arman, Avan Baronce, la 25 ianuar 1706. Scrisoarea are această adresă: „La ai noştri cinstiţi şi buni prieteni, dumnealui giudeţul şi dumnealui harmişaşul dela cetatea Bistriţei, cu bună sănătate să se dea,, şi cuprinsul este acesta: ²⁾

Ai noştri cinstiţi şi buni prieteni, dumnealui giudeţul şi dumnealui harmişaşul dela cetatea Bistriţei, sănătate şi tot bunul poftim dumilorvoastre dela milostivul Dumnezeu. Pricina acestei scrisori a noastre, întâiu ca să cercăm de buna sănătate şi viaţa a dumilorvoastre; a doua iar vă poftim pentru acest negustor anume Avan Baronce, carele este de aici dela oraş dela Botăşeni: venind acolo în ţara dumilorvoastre, şi având datorii la nişte negustori ce trăesc

1. Uricarul, XVIII, p. 820.

2.—N. Iorga, Documentele Bistriţei, II, p. 100.

acolo, poftim să aibă dreptate, să i se facă plata pe zapis ce are. Ce noi încă la dreptate, ce ar fi pofta dumilorvoastre, gata ne vom afla în slujbă; că, neplătind banii acestui negustor s'a fi dator, apoi s'a da ştire Măriei Sale Vodă, şi se face zeberală, că acei negustori au boi aice.

Ce poftim dreptate să fie, şi milostivul Dumnezeu să fie cu Dumneavoastră.

† A dumilorvoastre buni prieteni :
Vornicii din Botăşeni,

1706 ghenar 25.

Probabil că iarmarocul de care se pomeneste, în 1579, erau cele patru iarmaroace care se ţineau, în Botoşani, la Vinerea Mare, la Sfântul Teodor, la Sfeti Ilie şi la Sfânta Maria Mică, despre care se face menţiune la 1740 ¹⁾.

Afară de armeni, se mai ocupau cu comerţul, în Botoşani, şi alţi străini.

Despre turci, pomenesc documente de prin 1742, că aveau fân de vânzare în Botoşani ²⁾; alte documente, tot de pe atunci, vorbesc despre negustori greci, cari ar fi trăitori de multă vreme în Botoşani ³⁾.

Negustorii turci nu erau oameni paşnici, ca armenii; ei se purtau rău cu locuitorii ţării, şi autorităţile locale se arătau neputincioase de a li pune stavilă. La 1742, Domnitorul Constantin Mavrocordat pare că a luat oarecare măsuri contra abuzurilor turceşti, şi trimete Ispravnicului de Suceava o poroncă, în care-l mustră pentru îndolenţa lui; şi-i, spune : „Cartea ce ne-ai trimes, am luat, şi pentru supărările ce fac turcii oamenilor, şi-i bat, şi banii ce au dat oamenilor pe poame şi pe altele îşi plinesc dela dânsii îndoit şi întreit, şi la poronca noastră nu se supun, şi ni arăţi că n'ai ce a li face, că fac ce li este voia, şi nu poţi să-i opreşti,—aceasta este blăstămăţia ta : pentru ce să nu aperi pe oameni, şi pentru ce să-i laşi în voia lor, să facă ce li este voia? Sau, dacă nu poţi tu şi nu eşti harnic de slujba aceasta ca să aperi pe lăcuitori, să ştim, să punem pe altul, carele va putea

1.—N. Iorga, Studii şi Documente, VI. p. 442.

2.—N. Iorga, Studii şi Documente, VI p. 254.

3.—Ibid. p. 326.

să li stea împotriva lor, şi să apere pe oameni. Ni arăţi că sânt în Bosance vre-o 7-8 Adalai, şi pe aiurile, şi numele lor nu le scrii. Pentru ce să nu-i scrii anume : ce turci sânt, şi de unde sânt, şi ce fel de răutăţi şi supărări au făcut, şi cui au făcut anume, una câte una. Că iată şi ceauş împărătesc am adus, cu care să li putem veni de hacul lor. Pe care ceauş l-am orânduie să vie şi la iarmarocul dela Botoşeni şi acolo la Suceava. Şi să cauţi să dai izvod ca acela anume, de toţi turcii şi de faptele lor cu amănuntul, şi el îi va prinde, ori de acolo dela Botoşeni, ori dela Suceava, şi cui ce vor fi luat rău şi cu strâmbul, vor plini dela dârşii şi se vor răsufla lăcuiitorii. Numai să nu cumva să tăinueşti pe vreunul şi să nu-i arăţi pe toţi, căci altfel el va da toată paguba. De vreme că noi în tot chipul silim ca să răsuflăm şi să odihnim pe lăcuiitori». ¹⁾

Mai răi decât turcii, însă, trebuie să fi fost grecii.

Unul dintre greci care a făcut, în curs de multe zecimi de ani, multe neajunsuri aceloră cu cari avea afaceri, era unu *Manoli*, al cărui nume îl găsim amestecat în toate judecăţile. Acest *Manoli* făcea tot felul de tovărăşii, cu orişicine, cu evreii, cu armenii, şi toţi aveau a se plânge de el.

În Botoşani nu se făcea negoţ numai cu vite. Un articol care se căuta mult, şi se găsea în cantităţi mari, era *mierea* de albine. În 1740 vestitul negustor *Manoli* cumpără dela Constantin Tăutul, *şase vedre* de miere, o afacere nenorocită pentru Tăutul, şi pentru a se putea plăti de *Manoli*, acesta i-a scos în vânzare partea lui din moşiile Rudeşti şi Dubova, în ţinutul Sucevei ²⁾. Tot cu *Manoli*, şi tot pentru miere, au procese şi alţii. Preutul Iftimie, dela Drăguşani, în vremea tulburării muscalilor, „s'au vorovit ei cu un Verdiş căpitan, şi cu un diiacon dela Stroeşti, şi s'au dus ei la Botăşeni, şi au luat acest preot şi cu diiaconul 15 lei arvonă pe miere, dela *Manoli*, cupeţ, iar Verdiş Căpitannul au luat singur 15 lei pe miere dela *Manoli*, şi s'au apucat ei să-i ducă mierea gioi, şi neputând ei să-i ducă mierea gioi, i-au dus mierea la săptămâna, duminică, şi când au intrat cu carăle cu miere în ogradă, iată şi cazacii venia să încarce târgul şi să prade, şi ei au îngiugat şi s'au dus până la Drăguşani. Şi agiungându-i cazacii, şi-au apucat boii şi au fugit, iar mierea a rămas peitoare

3.—Ibid. p. 281.

4.—N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 237.

de cazaci. Şi cer plată dela Manoli. Acesta arată „că li-au zis să descarcă mierea şi să o puie într'o groapă, în taină, să arunce gunoiu, că doară a scăpa, şi ei n'au primit, şi au îngiugat şi s'au dus cu mierea acasă, „zăbovind apoi şi până'n duminică, şi atunci a fost prada. Un diiacon, martur, arată că „s'au păgubit neguţitorul de 8 *poloboace de miere*, şi i-au luat şi 370 lei, bani, cazacii, dintr'un sicriu“.—Manoli câştigă procesul ¹⁾).

Negustorii din Botoşani îşi exercitau comerţul şi în afară de oraşul lor. În 1761, în Suceava, unde negustorii bogasieri, mătăsari, blănari, abageri, jidovi şi armeni, ce veniau cu marfă dela Botoşani, şi dela Roman, aveau un loc anume rezervat, „în dricul dughenilor din capul târgului“, unde să-şi întindă marfa lor, „la faţa târgului“, la u-liţă“.

Negustorii pământeni din Botoşani dau o jaloabă Domnitorului Mihail Suţu, pentru unele neajunsuri pe care le întâmpinau, în negustoria lor, şi cer sprijinul Domniei. Domnitorul prin hrisovul din 7 mart 1794 constată că negustorii au „hrisov gospod dela cei mai înainte de noi luminaţi domni, de aşezarea rânduelei lor“, care hrisov s'ar fi pierdut „în răzvrătirea trecutelor vremi“. Ca dovadă a existenţei acelor hrisoave, negustorii au înfăţişat cărţi care li se dăduseră în conformitate cu acele hrisoave, din care Domnul s'a încredinţat că ei „sânt negustori de Botoşani şi şi-au păzit orânduiala aşezării lor nesmintit“.

În temeiul acestor dovezi, şi în consideraţia că neguţitorii aceştia „nu puţin folos aduc cu negustoria lor şi Cămării gospod, şi lăcuitorilor înlesnire la alişverişul lor“, încuviinţează cererea de a li se acorda „privileghii“, şi hotărăşte următoarele :

Negustorii pământeni din târgul Botoşani având hrisov gospod dela cei mai înainte de noi luminaţi Domni, de aşezare rânduelei lor, în răzvrătirea trecutelor vremi s'ar fi prăpădit. Numai, spre încredinţare, au scos de au arătat cărţi date de atuncea, după cuprinderea celui hrisov, la mâna lor, de putea fi cunoscuţi că sânt negustori de Botoşani, şi s'au păzit orânduiala aşezării lor nesmintit, cerând hrisov pentru preveleghiile lor, ca unii ce nu puţin folos

aduc cu negustoria lor şi Cămării gospod şi lăcuitorilor înlesnire la alişverişul lor. Hotărăşte deci : la vremea desătinii, pe drepte bucatele lor ce vor avea, să plătească desătina până la trei lei bucata, câte patru parale vechi de stup şi de rămător, pentru rest dând ca şi ceilalţi lăcuitori. Cu cai de olac, cu alte rândueli de cară, salahori, chereste, chile la rânduiala zaharalei, şi cu alte angării ce vor fi pe alţi lăcuitori, aceştia întru nimică de acestea să nu se supere ci să fie apăraţi ; fără numai birul lor să aibă a-l plăti după aşezare, iar la cheltuelile târgului ce se vor întâmpla acolo în Botoşani să dea şi ei agiutor celorlalţi târgoveţi, câte treizeci bani pe an, de casă. Feciorii lor, fraţii lor, cum şi calfele lor, umblând cu marfă pe la iarmaroace şi pe la zile de târg pentru alişverişul lor, să nu se supere de cătră dregători, nici să li ia vreun ban cu pricină de bir, fiindcă ei plătesc birul lor la ținutul Botoşani, adeveriţi fiind prin mărturia dregătorilor ot Botoşani că sânt de breasla negustorilor birnici ot tam. Păstorii şi argaţii ce vor avea pe la bucatele şi căşlile lor, cum şi la alte negustorii a lor, fiind mazuri, ruşi, oameni străini, să nu fie supăraţi de cătră nimine pentru bir; asemenea şi flecăi pământeni neînsuraţi şi cu părinţi, fiindcă plătesc părinţii lor bir, la satul unde se află şezători; iar, fiind însuraţi, şi nu se vor afla legaţi cu birul la vreun sat, pe unii ca aceia să-i puie dregătorii la bir după starea şi putinţa lor. Asemene şi flecăi pământeni neînsuraţi şi fără părinţi, fiind de vrăstă şi de n'or fi legaţi cu birul la vreun sat. Pentru boii ce se rup cârduri de prin cirezi şi fug, cum şi cai, iepe din herghelii, să aibă a da colacul la cine i-ar găsi, numai câte doi lei de cârd; iar, când s'ar răzleţi din cireadă câte un bou sau doi, cum şi din herghelii câte un cal, iapă, sau câte două, atunci vor da colacul câte un leu de bou, cum şi de cal, iapă. Umblând aceşti negustori prin ţară pentru alişverişul lor, având niscaiva pricini cu cineva, poruncim dumneavoastră ispravnici giudecători de pe la ținuturi, să aveţi a giudeca cu dreptate prin carte de giudecată, sau, nemulţămindu-se cu giudecata de acolo, cu zi de soroc şi cu mărturia dumneavoastră

să vie la Divanul gospod. Pentru moşiile care le țin cu anul pentru pășunatul bucatelor, și pentru fânul ce fac pentru hrana vitelor lor, și fac arătare că unii din lăcuiitori fără tocmală și cu silnicie intră de ară și cosesc, cum și fân gata li iau, poroncim Domnia mea: întâi pentru cei ce li s'ar cădea protimisire la cumpărat veniturilor de moșii cu anul, până la Sfeti Gheorghe fieștecine să aibă a-și căuta protimisire după dreptate, iar după sorocul arătat, nimine să nu fie volnic a cere protimisire. Al doilea, pentru cei cari n'or fi având loc îndestul de arat și de cosit pe moșia care se află șezători, nici veți afla venitul acei moșii vândut la alții pentru negustorie, de nu se vor putea învoi cu stăpânii moșiilor ca să li dea loc cu dijmă pentru arat și cosit atuncea dumv. să le găsiți loc pe moșiile ce se megieșesc înpregiur, cu dijmă și învoială, să-și facă arături și sămănături și fânețe pentru vitele lor, însă numai pentru trebuința lor, iar nu și de negustorie, dându-li-se loc de o parte, iar nu împrăștiat, cu stricăciune moșiei. Iar care va îndrăzni și va intra cu silnicie în alte moșii, să are sau să cosască fără învoială sau fără știrea Dumv., sau să năvălească a lua fânul cuiva fără tocmală, pe unii ca aceia să-i cercetați și să-i înfrânați, și nici de cum să nu-i îngăduiți, fiindcă voința Domniei Mele este să se păzască dreptate de cătră toți, spre folosul obștiei. Drept aceia poroncim Domnia mea dum. ispravnici, giudecători, cum și tuturor dregătorilor, căpitani sau zapcii slujitori, pentru toate să aveți a urma întocmai și pe deplin după cum mai sus se cuprinde prin hrisovul acesta. (Hrisovul este întărit la mart 1796 și 31 august 1799)* 1).

Negoț mare cu blăni se făcea în Botoșani, unde se găsea marfa cea mai aleasă. Un ordin, din 1822, a lui Chehaia-beiu, ni dă științi interesante, în această privință:

Chehaia-Bei

Cătră cinstita Vornicie de Botoșani

Fiindu trebuință pentru unu tulumbu pacé de samuru cu profiluri loru, întregi samuri cumu și unu tulumu de

1.— N. Iorga, Studii și Documente, VII, p. 132.

sniihi (sic), cu profilurile de sniihi, buni osăbiți, însă cu prețulu celu mai de pe urmă până la două mii două sute lei, pentru care să scrie Dumnv. ca să cercetați pe la blanarii ce sântu acolo sau la alți ce voru fi avându aceste două tacămuri de blane cu prețulu arătat mai susu, și găsin-du-să, pe acel cu blanile să să trimată aice ca să să vadă și să-și priimască banii. Inșă aceasta se cere dela dumv. cătu de în grabă și fără zăbavă.

1822 April 8.

Sait-Efendi. Blanile găsin-du-se, să să de înu mâna aducătorului scrisorii aceştii, prețul să va plăti de cătră noi la Vistierie.

Porunca s. Chihae-beiu pentru 2 tacămuri de blani și s'au făcutu răspunsu că nu să găăsescu.

1822 April 2.

Cărie triimisu i-am datu huzmetu, de frică, 160 lei. ¹⁾

Târgul Făinei.

Din vremuri vechi se făcea, în Botoşani, un întins negoţ de făină şi dughenile negustorilor fiind grupate în partea de jos a oraşului, parte în care erau aşezate mulţimea aceasta de dughene, se numea *Târgul Făinei*.

În aceiaş parte a oraşului, printre dughenile negustorilor cari vindeau făină, mai erau amestecate şi dugheni în care se desfăcea altfel de marfă, ca băcăni, şi tot pe acolo era şi «meserniţa», adică abatorul, cum se numeşte astăzi. Oraşul dezvoltându-se, comerţul cu făină devenind mai întins, era firesc lucru să se înmulţască şi numărul neguţătorilor de făină, şi fiecare având interesul ca dugheana lui să fie la faţa uliţei, şi locul neîncăpând pentru alte clădiri, pe la anul 1720 s'a mutat Târgul Făinei în deal, pe lângă ţintirimul Bisericei Albe unde erau aşezaţi o sumă de evrei, şi alţi târgoveţi moldoveni.

Mutarea Târgului Făinei din vale în deal, nu convenia negustorilor cari aveau dughenile în vale; şi cu drept cuvânt, pentru că târgul făinei făcându-se din duminică în duminică, cumpărătorii se adunau numai în locul destinat pentru acest comerţ, şi fostul târg din vale rămânea pustiu, chiar dacă s'ar fi încăpăţinat vreun negustor să-şi continue, în vale, comerţul de făină.

Sperând că vor izbuti să strămute Târgul Făinei iar la vale, un număr de târgoveţi evrei şi moldoveni din Botoşani, se jăluiesc lui Grigori Vodă că «neîncăpând să-şi facă case mai înăuntru, unde se vinde făina şi se face târg din duminică în duminică, de câştigă şi ei hrana lor», şi acuma «unii şi alţii se scoală cu lăcomie şi cer să se mute Târgul Făinei iarăşi în vale, şi Domnul hotărăşte ca: Târgul Făinei să nu se clătească din deal, din locul lui, de unde s'au vândut şi până acum. Aşijderea şi băcăliile, şi negoate, şi meserniţa, şi pităria să stea toate la locul lor, şi să nu se mai strămute, trăgând unii la alţii, şi să aibă hrană cu toţii.

În 1742, pe vremea lui Constantin Mavrocordat, Vornicul de Botoşani, Visternicul Antiohie Caragea, văzând desbinările dintre neguţători,

din pricina Târgului Făinei, a luat în cercetare pricina şi constatând că târgul este în deal de vreò 20 de ani, «şi este cu cale aşezat, de vreme ce din vale, unde s'a vândut făina mai în trecutã vreme, îndesându-se casele, n'au unde sta carãle, a găsit o soluţie mijlocie, făcând dreptate la amândouã părţile, şi a hotărît ca târgul Făinei să rămãe în deal, dar altã marfã, afarã de făină, acolo să nu se vândã, iar bãcălii şi pânea (pita) şi alte măruntuşuri să se vândã de la vale, în Târgul Vechiu, în faţa uliţei, «ca să aibã cu toţii alişveriş şi hranã.»

Constantin Mavrocordat aprobã hotãrirea lui Caragea, îi scrie sã deie poroncã tuturor târgoveţilor ca sã urmeze toţi precum au hotărît el, şi sã nu mai umble amestecând lucrurile şi purtându-se cu cheltuialã pe la Iaşi. În acelaş timp Domnul poronceşte dcã acã me-deanul acela, unde se făcea Târgul Făinei din deal, va fi loc domnesc «fãrã pricinã», nimeni sã nu-l astupe cu case sau dughene, ci sã rămãe loc slobod.

Ca sancţiune a măsurilor acestora, Domnul hotãrãşte ca „de acum aceastã pricinã sã nu se mai poarte“, cãci acei cari se vor amesteca se vor pedepsi.

Cei interesaţi făceau, însã, mereu stãruinţi la Iaşi, pentru a se muta Târgul Făinei iarãşi în vale, şi Constantin Mavrocordat poronceşte Vornicului Caragea, sã nu se lase a fi înduplecat. Ii spune Domnitorul, cã jidovii şi târgoveţii «s'au agiuns cu Vornicii de Botoşani», adicã i-au conrapt cu *mãzdã*—cu mituire—ca sã li mute târgul unde li convine, şi-l previne pe Caragea cã «mãcar de ţi-ar şi da ceva dumitale, sã nu cauţi la aceia, ci sã cauţi poronca noastrã; şi unde a fost acel târg de veac, iarãşi acolo sã fie; şi mai mult jalobã sã nu vie». ¹⁾

Şcoala Domnească

Cea mai veche şcoală din Botoşani, pe care o pomenesc documentele cunoscute până acum, este cea înfiinţată prin hrisovul din 28 decembrie 1759 al Domnitorului Ioan Calimah.

În acest hrisov se spune că în Botoşani a fost «şi mai înainte» o şcoală domnească pentru învăţătura copiilor, dar se vede că acea şcoală, cu timpul, s'a părăsit, şi Domnitorul Calimah o reînfiinţează.

Nu rămâne îndoială că se învăţa carte, în Botoşani, şi înainte de 1759, dar «şcoală», în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu va fi fost, afară doar de acea şcoală domnească, de care vorbeşte hrisovul lui Calimah. Preoţii şi dascalii bisericelor au fost, în vremile trecute, îndrumătorii în ştiinţa cărţii a strămoşilor noştri.

Iată hrisovul lui Ioan Calimah Voevod : ¹⁾

Noi Ioan Teodor Voevoda Bojiio Milostivo
Gospodar Zemlii Moldavskoi

De vreme ce ne am încredinţat Domnia Mea că la târgul Botoşanii este trebuinţă ca să fie o şcoală domnească, pentru învăţătura copiilor, *după cum au fost şi mai înainte*, iată dar şi Domnia Mea am dat voie să se facă această şcoală la târgul Botoşani. Şi s'au poroncit la Vornicul de Botoşani ca să găsească dascal să puie la şcoala aceia, şi pentru osteneala dascalului s'au făcut orânduială din banii Botoşanilor, adică din tot sfertul câte 5 lei, care bani să deie Vornicul de Botoşani, de vreme ce i se ţine în samă la socoteală. Aşijderea am mai făcut Domnia Mea milă cu dascalul ce va fi la şcoala aceasta; întâi el să fie scutit de bir pe capul lui şi de toate alte dări şi angării, oricâte ar fi pre alţii în ţara Domniei Mele, el nimănu-i ni-

1.—Uricarul, II, p. 51.

mică să nu deie. Aşijderea şi la vremea desăţinei şi a goş-
tinei, pe cinzeci de stupi şi pe cincizeci oi să aibă a plăti
boereşte, şi pentru un om străin ce şi-ar fi găsit, fără de
bir în Visterie, încă l-am ertat Domnia Mea să fie scutit
de bir pe capul lui şi de toate alte dări şi angării, oricâte
ar fi pre alţii el nimănui nimică să nu deie, ca să fie nu-
mai pentru slujba casei lui, şi pentru ca să nu se strămute
niciodată această şcoală dela târgul Botoşani, le am întărit
Domnia Mea târgoveţilor de Botoşani cu acest hrisov al
Domniei Mele. Şi poftim Domnia Mea şi pre alţi luminaţi
Domni ce Dumnezeu îi va orândui în urma noastră, cu
Domnia acestei ţări, să nu strice mila aceasta ce am făcut
Domnia Mea cu lăcuiorii acestui oraş, ce mai vârtos să
întărească pentru a lor veşnică pomenire.

Let 7267 (1759) dechemvre 28.

Noi Ioan Voevoda.

În această şcoală, pe la 1785, se învăţa şi greceşte, ¹⁾ dar ce alte
cursuri se mai predau, şi cum era organizată şcoala, nu se ştie.

Se pare însă că după 1785, şcoala aceasta n'a mai funcţionat,
de oarece Domnitorul Mihail Suţu, în hrisovul dela 30 septembrie 1793,
prin care înfiinţază şcoala dela Ospenia, spune; „Deci luând samă
Domnia Mea că în târgul Botoşani nu se află şcoală, şi socotind că
se cade, n'am lăsat a nu se rândui şi acolo şcoală.“

Mihail Suţu creiază venituri pentru această şcoală, înstăue o e-
pitropie a şcoalei, şi dispune să funcţioneze dascal de *limba elină*
şi dascal de *carte bisericească* şi de *carte moldovenească*.

Iată acest hrisov: ²⁾,

*Noi Mihail Constantin Suful Voevodă cu mila lui
Dumnezeu Domn ţării Moldavei*

Neamurile carele numea acei vechi Elini varvari, a-
cum le vedem cele mai împodobite şi cine vra să cerceteze
pricina iscusirii lor, alta nu va găsi numai însăşi pe învă-
ţătură; învăţătura este pricinuitoare a tuturor bunătăţilor

1.—N. Iorga, *Istoria Literaturii Române*, II, p. 30.

2.—Uricarul II, p. 60.

ea împodobeşte pe trup, ea luminează pe suflet, ea este nălţimea stăpânitorilor şi rădicarea smeriţilor, ea este pozoaba fericirilor şi scăparea săracilor, ea este comoara bogărilor şi agiutoriul scăpătaţilor, ea este înfrânarea poftelor ea păzăşte bogăţia şi micşorează sărăcia, ea este cetate oraşelor şi întemeierea caselor, toiagul bătrâneţilor şi povătuirea tinereţilor, pentru aceasta şi Solomon cel înţelep⁴ nimică altă n-au cerut dela prea Înaltul Dumnezeu fără nu mai pe înţelepciune şi învăţătură de care învrednicindu-s zice : venit-mi-au împreună cu dânsa toate bunătăţile şi la mâna ei am găsit bogăţie şi slăvire; aceasta dar mare şi dumnezească bunătate, vrând şi Domnia Me a împodob pe supuşii noştri, urmând prea înalţilor de mai înainte luminaţi domni carii au întemeiat şcoalele, am întărit şi Domnia Me, şcoala elinească în oraşul Eşii în care se paradosăşte învăţăturile. Deci luând samă Domnia Me că în târgul Botoşani nu se află şcoală şi socotind că se cad , n'am lăsat a nu se rândui şi acolo şcoală şi dascal Elinesc şi spre întemeierea acestei şcoale cu sfatul Preosfinţiei sale Mitropolitului Chir Iacov, şi a dumisale velişilor boeri, ia dăm danie şi afierosim pe biserica de obşteie ce se numeşte *Ospenia* la care să prăznueşte Adormirea Prea Curat Maicei Dumnezeului nostru, *ca să fie la şcoala de acolo dimpreună cu toate dughenile şi afierosirea ce are şi va avea de acum înainte această biserică* şi rânduiam Domnie Me şi Epitropi atât asupra şcoalei cât şi asupra bisericei doi neguşitori ce se află cu locuinţa în Botoşani, pe Teodori Mutaţă şi pe Grigoraş Avram, cari Epitropi să fie datori a priveghia totdeauna şi a avea purtare de grijă spre întemeierea şcoalei şi a bisericei, *şi din venitul bisericei ci va prisoşi afară din trebuinţa bisericii să aibă a agiuta pe ucenicii săraci iubitori de învăţătură care vor năzui la acea şcoală*, şi oricând va veni la lipsă de dascal Elinescu să aibă a arăta la Preosfinţia sa părintele Mitropolitul şi la Dumnealor Epitropii şcoalei cei mari de aicea din Eşi, ca să orânduiască dascal de aice şi leafa dascalului Elinesc cât şi a *dascalului de carte bisericească* şi de carte mol-

dovenească să să deie din venitul şcoalelor nelipsit, şi spre agiutoriu şcoalei aceştia, hotărîm Domnia Me ca să aibă şi doisprezece liude scutelnici, pentru care poruncim Domnia Me dumisale Vel Visternic ca să-i treacă la izvodul de scutelnici ce este cu pecetea gospod în Visterie şi să-i aibă nesmintiţi de acum înainte, păzându-să de cătră toţi întocma precum mai sus să cuprinde prin hrisovul acesta. Poftim dar Domnia Me pe alţi fraţi luminaţi Domni, pe care sfântul Dumnezeu îi va orânduî în urma noastră cu Domnia acestei ţări, să nu strice această milă, ce mai vârtos să adaogă şi să întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenire.

Scrisu s'au hrisovu acesta la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii, întru cea dintâi Domnie a noastră la Moldavia, în anul dintăiu. *La let 1793 Septemvrie 30.*

Noi Mihail Suful Voevod (L. P.)

Procitoh, vel Visternic.

S'au trecut în condica Vistieriei

Constantin Burchi, Pitar.

La 1796, Domnitorul Alexandru Calimah întăreşte hrisovul lui Mihail Suflu, în urma jalbei ce i-a dat *Feodor Musteaţă* şi *Grigoraş Avram*, epitropii şcoalei din Botoşani, afierosind la şcoală toate veniturile bisericei Ospenia, şi luând măsuri ca nu cumva să ducă lipsă şcoala de *dascal elinesc*, care avea a primi leafă dela «şcoala cea mare» din Iaşi, ca şi dascalul de *carte bisericească* şi de *carte moldovenească*.

Hrisovul este acesta: ¹⁾.

Cu mila lui Dumnezeu Noi Alexandru Ioan Calimah
Voevod Domn ţării Moldovei.

Se face ştire cu acest hrisov al Domniei Mele că prin jaloaba ce au dat epitropii rânduiţi asupra bisericei Ospeniei şi a şcoalei de acolo din Botoşani, anume Feodor Musteaţă şi Grigoraş Avram, au făcut arătare că au hrisov gospod

1.— Uricarul, II, p. 55.

dela fratele nostru Mihail Costandin Suţu Voevod, cuprinzător că dă danie şi afieroseşte pe biserica Ospenia la şcoala din Botoşani, dinpreună cu toate dughenile şi afierosirile ce are şi va avea şi de acum înainte, rugându-se ca să se întărească şi de cătră Domnia Mea aceastră aşezare. Dec' cercetând Domnia Mea şi văzându-se şi hrisovul gospod, şi *socotind a fi cu cale a se afla şcoală acolo în târgul Botoşani*, iată şi de cătră Domnia Mea asemenea se hotărăşte prin hrisovul acesta ca biserica Ospenia să fie afierosire la şcoala de acolo din Botoşani, cu toate dughenile şi afierosirile ce are şi va avea, şi tot numiţii de mai sus să fie epitropi atât asupra şcoalei cât şi asupra bisericei, îndatorii fiind a priivire totdeauna şi a avea purtare de grijă spre întemeierea şcoalei şi a bisericei, şi din veniturile bisericei ce va prisosi afară din trebuinţa bisericei, să aibă a agiuta pe ucenicii săraci, iubitori de învăţătură, cari vor năzui la acea şcoală, şi oricând vor veni la lipsă de dascal elinesc, să aibă a arăta la preosfinţia sa părintele Mitropolitul şi la D-lor epitropii şcoalei cei mari de aice din oraşul Eşii, ca să rânduiască dascal de aice, şi leafă dascalului elinesc cât şi a dascalului de *carte bisericească* şi de *carte moldovenească* să-i deie din venitul şcoalelor, nelipsit; şi spre agiutoriu şcoalei aceştia hotărîm Domnia Mea ca să aibă şi doisprezece liudi scutelnici. Drept aceia poroncim Domnia Mea D-tale Vel Visternic ca să-i treci la izvodul de scutelnici, ce este cu pecetea gospod în Visterie şi să-i aibă nesmintiţi de acum înainte. Poftim dar Domnia Mea pe alţi fraţi luminaţi Domni pe cari Sfântul Dumnezeu îi va orându-i în urma noastră la Domnia acestei ţări, să nu strice această rânduială, ci mai vârtos să o întărească, pentru a domniilor sale veşnică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii, întru cea dintăiu domnie a noastră la Moldavia, în anul al doilea.

La let 1796 fevr. 15.

Tot Domnitorul Alexandru Calimah văzând că veniturile rânduite pentru şcoala domnească din Botoşani nu ajung, mai dă un hrisov,

în iulie 1797, prin care hotărăşte că şcoala să aibă voie a scuti câte trei sute boi de negoţ de vamă şi de cornărit, ceia ce trebuie să fi reprezentat un venit destul de însemnat ¹⁾.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Ioan Calimah
Voevod Domn Ţarei Moldavei

Cel mai întâi temeiul de laudă şi adevărată arătare a sufleteştii cunoştinţi de milostivire a Eghemonilor Domni este facerea de bine, căci rămâne şi după moarte neuitată, şi aduce vecinică pomenire, mai ales când se urmează la locuri cuviincioase. Şi fiind că din ceasul ce milostivul Dumnezeu ne-au înălţat la scaunul Domniei aceştia, tot scoposul şi voinţa Domniei Mele au fost şi este ca, mai întâi decât toate altele să cercăm şi să aflăm locurile acelea care sânt lipsite de cele trebuincioase, şi să punem la cale cu chipuri cuviincioase spre agiutorul lor.

Intre altele aflat-am Domnia Me că şi în târgul *Botoşani* se află şcoală pentru învăţătura obştiei în limba *Elinaască* şi *Moldovinească*, dar pentru că cu veniturile ce are rânduite până acum, nu este îndestul de a se cuprinde plata dascalilor şi a se agiutora şi din ucenicii cei străini ce năzuesc la învăţătură, am socotit că se cade a se face un agiutoriu din partea Domniei mele la această şcoală, precum eată şi prin hrisovul acesta hotărăm ca în toată vremea să aibă a scuti această şcoală câte trei sute boi de negoţ de vamă şi de cornărit, nesupărându-se de cătră cineva cât de puţin. Pentru care poroncim Domniea Me Dumnw. Vameşi de Carvasara, ca să aveţi a urma întocma şi pre deplin după cum se cuprinde prin hrisovul acesta. Şi poftim Domniea me şi pe alţi fraţi luminaţi Domni, pe carii sfântul Dumnezeu îi va orânduî în urma noastră la Domniea acestei ţări, să nu strice această milă ce cu cale s'au făcut, ce mai vârtos să adaogă şi să întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul Domniei mele,

1. — Uricarul, II, p. 57.

în oraşul Eşii, întru cea dintâi Domnie a noastră la Moldavia în anul al treilea (L. P.)

La anul 1797 Iulie,

Noi Alexandru Calimah Voevod

Iordachi Roset vel Visternic procitoh

S'au trecut în condica Visteriei.

Constantin Burchi Clucer,

Alexandru Moruzi Voevod văzând că numărul elevilor, al «ucenicilor», se înmulţeşte la şcoala domnească din Botoşani, şi veniturile nu ajung, prin hrisovul din 17 august 1806, dispune ca pe lângă cei 620 lei ce se dădea, până atunci, ajutor din veniturile şcoalelor obşteşti, să se mai deie încă 250 lei, din aceleaşi venituri, şi în acelaşi timp dispune ca din veniturile Doamnei, pe care le trăgea din Botoşani, să se deie şcoalei câte 300 lei pe an.

Din acest hrisov mai aflăm că în această şcoală se învăţa limbile *elinească, grecească, şi moldovenească*.

În anul 1820, această şcoală nu mai funcţiona.

Locuitorii din Botoşani înaintează o jalbă Domnitorului Mihai Suţu, care prin hrisovul din 5 mart 1820, spune că «dela o vreme cuprinderea venitului şi a miluirei ce avea (şcoala) smintindu-se şi perzându-se, *am venit şi şcoala în zăticnire şi cu totul în nelucrare*», şi în dorinţa de «*a aduce în fiinţă un lucru că acesta de trebuinţă*», confirmă hrisoavele vechi cu privire la şcoala domnească din Botoşani şi la veniturile ei, şi dispune ca din venitul şcoalelor obşteşti din Iaşi să se deie, pe fiecare an, câte 750 lei la şcoala din Botoşani, şi din venitul târgului, pe care-l încasa Doamna, să se deie 300 lei. Mai statorniceşte să fie al şcoalei şi «*venitul vătăjiei de harabagii din târgul Botoşanii, care mai dinainte este dat afierosire bisericei Ospeniei şi şcoalei*». Mai dă scutire şcolii, plata vamei şi a cornăritului pe 500 boi de negoţ, «*plătind însă şcoala analogul câte un leu de bou al casei răsurilor, după hotărârea obşteştii anaforale, precum şi acele câte opt parale de bou iarăşi pe an hotărâte prin hrisov gospod, spre ajutorul cutiei milelor*». Se scutesc de asemenea zece liude, oameni străini aduşi din alte părţi de locuri de peste hotar. Hrisovul mai rândueşte ca epitropii şcoalei să fie aleşi din boeri şi negustori oraşani, şi să se plătească dascali pentru limba elinească, pentru limba grecească şi cea moldovenească

Ce se va mai fi petrecut cu şcoala domnească din Botoşani, vreme de zece ani, nu ştim, dar la 1831, în vederea aplicării dispoziţiunilor din regulamentul organic, „Vornicia Mare din lăuntru a ţării româneşti» dă o circulară „cătră ocârmuitorii din toate giudeţele acestui Prinţipat“, la 7 septembrie, prin care li pune în vedere că trebuind să fie şcoli în toate oraşele de căpitenie unde vor fi fiind mănăstiri sau mitoace, şi în case mănăstireşti sau „obşteşti“, să hotărască pentru şcoala ce ar găsi întocmită acolo într'acel oraş *o casă din cele mănăstireşti sau obşteşti*, iar nefiind asemenea casă, să se închirieze de cătră oraşani, cu încăpere destulă, adică trei odăi, pentru locuinţa a doi dascali, şi alte două săli măricele pentru învăţătură ¹⁾

La 1 februar 1832, „Epitropia învăţăturilor publice a Prinţipatului Moldaviei», cu o adresă iscălită de Veniamin, Mitropolitul Moldovei şi de G. Asaki, referendar, trimete Departamentului din lăuntru o „publicaţie“ care, fiind interesantă, o reproducem în întregime :

Publicaţie

Epitropia învăţăturilor publice a Prinţipatului Moldaviei.

Intre măsurile cele mântuitoare carile înfiinţându-să în urmarea organicescului reglement, vor întemeie fericire lăcuiitorilor pământului acestuia şi îi vor face vrednici de stima altor naţii, sunt îmbunătăţirile ce au a să aduce ramului de publica învăţătură în capitalie şi aşăzarea din nou a şcolilor începătoare prin celelalte de căpitenii politii a Prinţipatului.

Spre a pute spori buna creştere a tinerimii, împlinind sfânta datorie prin însufleţire credinţei cătră ziditorul, cătră familia aproapelui şi ocârmuirea, nu mai puţin prin lesnicioasa împărţire a cunoştinţelor aducătoare fieşte căruia în parte şi Statului de dorite folosuri, Epitropia să îndeletniceşte, întru luarea măsurilor nimerite şi potrivite trebuinţelor şi mijloacelor de astăzi luând în a sa de aproape privighere şi povăţuire tot ramul de învăţătură şi pe tagma învăţaţilor pământeni şi străini, preţuind o epanghelmă în care razămă nădejdea părinţilor şi a Statului, guvernul, nu numai că au

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 1, fila 1, Tr. 1772.

întărit vechile ei pronomii ce încă prin legiuirile îmbunătăţitorului aşazământ au hărăzit corpusului academicesc din Moldova drept de a-şi alege diputat la obşteasca extra-ordinară adunare, rămâind mădulările acestei tagme scutite de orice dare şi de cfartira oştienească.—Iar tinerilor ce în public vor petrece regulatul curs a învăţăturilor rânduie s'au închizăşluit drept de a să protimisi la dregătoriile politiceşti şi militare când pentru creşterea acelora afară de sus arătatele şcoli, şi de o sistematică academie în Eşi ori a să zidi în apropierea acestuia un institut unde pentru învăţătură pe rând să vor primi cu şăderea şi hrana fiii dregătorilor Statului şi alţi tineri săraci carii prin a lor talent s'ar învrednici de îmbrăţişarea guvernului.

Asămine în apropierea Eşilor un institut pentru cuviincioasa creştire şi învăătura fiicelor de dregătorii Statului şi tot pentru fete să va aşăza în politie o şcoală publică elementară spre învăătura datoriiilor creştineşti a cetirei, a scrierii şi lucru de mână.

Numai puţin spre îmbunătăţirea lucrării pământului ce este izvorul avuţiei acestei ţări să va închipui un institut agromonom iconomicesc unde să vor învăţa teoritichi şi practica acestui ram după metodul cel mai nimerit, iar săminaria de la Socola îndeplinite cu toate cele cuvenite unui asămenea mântuitori aşazământ, să va deschide spre a priimi la învăţătură pe acei ci vor ave plecare pentru sfânta taină a preoţiei.

Insă până la rânduirea şi înfiinţarea acestora cerând trebuinţă a să aşăza la *Botoşani*, la *Roman*, la *Bârlad*, la *Galaţi* şcoli începătoare, şi pentru de a să pute rândui pe la acele locuri persoane cu ştiinţă potrivită unei asămenea însărcinări, de cuviinţă este ca cei ci vor voi a lua astfel de îndatorire să fie deprinşi cu meţodul după care să povăşuesc învăţăturile naţionale din Eşi, Drept accea Epitropia au rânduit ca dela 1 februarie viitoriu să să paradosască deosăbit în ghimnazia Vasiliană în curs de trei luni toate obiecturile ci au a să învăţa la şcolile începătoare pentru acei care având cerutele însuşiri vor dori să încapă şi

candidaţi pentru a să orândui profesori pentru însămnatele polii unde pe lângă lăcuinţa de două odăi, lemn de foc şi lumânări, este hotărât a să da din casa şcolilor o leafă câte de două mii cinci sute lei pe an.

Pe asemenea temeiuri dumnealor învăţătorii sau aceia ce au plecare a îmbrăţişa această însărcinare fiind de religia ortodoxă cu deplină ştiinţă de limba *moldovenească, de ca-tihisis, cu ştiinţă de istorie, gheografie şi aritmetică*, şi atestături de bune purtări atât acei din Eşi cât şi di pi la ținuturi să să adresuiască în scris şi în persoană la epitropie spre a fi trecuţi în numărul candidaţilor cu îndatorire a urma aicea sus arătatul curs de pedagogică, după care făcându-li-să epitropiceasca eczamenie vor primi decret de profesorat cu instrucţiunile ce au cu sfinţanie a le păzi întru împlinirea însărcinărilor lor.

Eşii 15 Ghenar 1832.

Veniamin Mitropolit Moldaviei.

Constantin Mavrocordat Vornic.

Mihail Sturza vel Visternic.

Gheorghe Asachi referindar.

La 16 iulie 1832, Epitropia învăţăturilor din Iaşi dispune să se cerceteze pe candidaţii pentru profesoria şcoalelor ținutale, spre a căroră deprindere în metodică şi paradosire s'a fost rânduit un curs special dela 1 februar. În urma examenului, s'a socotit în stare a putea paradosi în limba românească învăţăturile începătoare, şi anume clasul elementar şi clasul normal, şi dintre ei s'au ales şase, acei mai în vârstă, dintre cari *Anton Gheorghiu* a fost trimes la Botoşani.

Leafa lui Gheorghiu era 2599 lei pe an, din Casa Şcoalelor, iar 500 lei pe an, se plătea leafa vatavului şi simbria argatului şcoalei, din fondurile Eforiei târgului ¹⁾

Gheorghiu se prezintă la Eforie, şi aceasta face următorul raport la „Ministeria din lăuntru”: ²⁾

1.—V. A. Urechilă, *Din istoria şcoalelor I*, p. 200.

2.—Dosarul Primăriei Botoşani, No. 51 din 1832, fila 2.

Cătră cinstitul Departament al Ministeriei din Lăuntru
Sfatul orăşienesc.

Raport.

La acest sfat s'au arătat D-lui Anton Gheorghiu profesor şcoalelor în limba moldovenească din acest târg a Botoşanilor cu osebite instrucţii dela înalta ocârmuire de datoriile ce are a se păzi cu învăţătura copiilor, cerând de la acest sfat tot cuviinciosul ajutor adecă meremetul şcoalelor *ce au fost mai înainte* la biserica sfântului *Dimitrie*, ca scaune, mese, lemne de foc şi luminarisirea precum şi altele ci va cere trebuinţa. Pentru aceasta sfatul face cunoscut Cinstitului Departament, rugându-se a ave poroncă cu dezlegarea în ce chip să urmeze şi din ce bani anume să dea în aceste cheltuieli, căci Casa Eforiei după informarea iraturilor nu-i rămâne nici un chip a înmulţi şi alte cheltuieli piste acele ci s'au îmbunătăţit de cătră obştea târgului.

Grigori Racliş Medelnicer
Hriste Ioan
Neculai Placa

1832 Septemvrie 13
No. 93

Articol 28 din instrucţii. Mobilele şcoalei precum scaune, mese, cercuri şi table, profesorul va priimi prin Inspector dela muniţipalitatea locului, pentru a cărui priimire va iscăli un dublicat exemplar din carele unul va sta la Inspectorul iară altul să va triimete la Epitropi.

Articol 31. Locuinţa, lemnele de foc şi luminarisirea profesorul va priimi dela Muniţipalitatea locului.

Articol 33. Răpiraţia celor trebuincioase la şcoale se vor face de muniţipalitatea prin mezat la acei cu preţul mai gios după ce va răportui profesorul şi Inspectorul cătră Epitropi.

Anton Gheorghiu, profesorul şcoalelor din Botoşani.

Departamentul trimete Eforiei următoarele instrucţii: ¹⁾

1.— Acelaş Dosar, fila 4.

Departamentul Trebiilor din Lăuntru către sfatul Muniţipal din târgu Botoşani.

Epitropia învăţăturilor prin adres cu No. 43 către acest Departament face cunoscut că în casele alcătuite pentru şcoale la acel târg a rânduit împlinitor de profesor pentru paradosirea învăţăturii tinerilor pe d-lui Antonie Gheorghiu numind şi *inspector şcoalii* pe d-lui Spatar Alecu Ralet. Inşă fiind că în acele odăi trebuiesc mese, scaune, şi mobile care de şi este datoria Epitropiei a le face cu dela dânsa chel-tuială, dar spre mai grabnica lor gătire au cerut săvârşire lor prin înlesnirea acestui sfat cu chipul mezatului şi cu întâmpinarea banilor ce ar trebui a să da. Drept aceea să scrie sfatului că îndată ce să va arăta acolo, dumnealui îm- plinitoriul de profesor dând foaea şi proba precum ar trebui a să face acele prin ştirea şi a Isprăvniciei, să se strige la mezat sârguindu-să acel sfat a să pute face cu acel mai îngiositoriu preţ, dând şi banii trebuincioşi din casa sa, şi după săvârşirea acelora împreună cu cvitanţia luată dela profesor pentru a lor priimire, să să pridstavlisască la acest Departament prin Vornicie şi foaia mezatului anume arătă- toare preţului fieştecăruia lucru încredinţată şi de Inspec- torul şcoalei ca după priimirea lor aice, să se poată triimite acelui sfat banii cheltuiţi pentru gătirea lor. Iar pentru că această şcoală are neapărat trebuinţă de lumânări de său pentru iluminarisire i lemne pentru foc, cu al doile să va triimite de aice dezlegare.

Implinitor datoriilor trebilor din lăuntru.

Derector Departamentului, Vasile Veisa Spatar.

Şef secţiei, Dumitrii Drăghici Medelnicer

Secţia III

No. 11.006

1832 Sept. 20

Pentruca şcoala să poată funcţiona, avea nevoie de un material specificat în lista următoare: 1)

1. — Acelaş dosar, fila 25, 26.

Lucrurile ce trebuiesc în şcoală.

1832 septembrie 13.

12 scaune nemişcătoare
12 mese nemişcătoare
16 telegrafuri
15 cercuri de fier cu cârligele lor de atârnat
42 macavale
20 arătătoare
2 mese mişcătoare
3 scaune mişcătoare
3 tabele
1 catedră
16 table de tiniche
1 clopoţel
1 fluer mic
De acestea este neaparată trebuinţă.

Meremetul caselor

Fereştrele câte cu două rânduri
Păretele odăiei cei mici de scos afară
Meremetul cuhnii
Pe dinainte gard şi poartă
Sobele meremetisite
Tencuite şi văruite toate casele.

Prima şcoală, fondată prin hrisovul din 1759, a funcţionat în ograda bisericii Oşpenia; mai pe urmă s'a mutat în ograda bisericii Sf. Dimitrie, şi acum, în 1832, casele reparate pentru şcoală erau tot acele dela Sf. Dimitrie.

La 31 octombrie 1832, profesorul Antonie Gheorghiu primeşte dela Eforia târgului, pe sama lui, lucrurile de mai sus şi casele meremetisite.

Zestrea şcolii a costat 747 lei şi 20 parale şi lucrurile s'au făcut prin mezat.

Pe ziua de 1 noiembrie 1832, Epitropia învăţăturilor publice a numit *Inspector la şcoala din Botoşani, pe Vornicul Alecu Calimah.*

N'au trecut nici două săptămâni dela instalarea profesorului Anton Gheorghiu, şi el adresează Inspectorului şcoalei acest raport:

Cătră cinstit D-lui Cuconu Alecu Calimah biv Vel Vornic
dela împlinitorul profesoriei

Raport.

Şcolerilor cari sânt peste şasezeci, ce s'au adunat pentru a priimi şi a se pricopsi cu învăţătura din şcoala ce acum s'au informat în această politie, făcându-li după a mea datorie cercare, am aflat că mai mulţi din giurăţate ar fi vrednici a intra la clasul normal, care încă nu s'au format, din pricina lipsei ce este încă de o casă, şi pentru care toate lucrurile sânt gata. Eu dar, ca cel ce sânt dator, după cuprinderea art. 25 a instrucţiilor, a raportui de toate împregiurările, sau Epitropiei, sau Eforiei de aice, care însuşi D-voastră sânteţi, cu supunere dar înştiinţindu-vă de aceasta, vă rog să binevoiţi a face punere la cale, pentru a se da aceasta ca şi tinerimea ce s'au aflat destoinică să nu-şi piardă vreme în clasul elementar ¹⁾.

Antonie Gheorghiu
împlinitor profesoriei.

Inspectorul şcolar scrie, din Stănceşti, Eforiei de Botoşani, cerând casă pentru clasul normal :

Cătră cinstita casă a Muniţipalităţei din
oraşul Botoşani

Insărcinat fiind cu eforia şcoalei din acest oraş la 12 a următoarei supt No. 4 am priimit raportul profesorului de acolo. Deci dar după neapărată trebuinţă ce se cere a se închipui şi clasul normal, cinstita Casă va binevoi a lua măsurile cuviincioase ca să se închipuiască şi lipsa aceia de casă ce cere trebuinţa a se îndeplinî pentru clasul acesta. Gios iscălitul, fără îndoială crede că această propoziţie se pune înainte, fiind de o datorie aşa sfântă, care

1. 3.—Acelaş dosar. fila 25 26.

priveşte şi la ale religiei şi la ale omenirii, fără a se întinde mai departe, şi a cerca altă mijlocire, se va uneli din partea acei case cea mai nezăbavnică lucrare într-o cea care aduce şi cinste şi laudă unei aşa râvni.

Al. Calimah, Vornic.

La acest raport, Sfatul orăşănesc răspunde că alte case mai în apropiere de şcoală nu sânt, decât casele locuite de un preot Dimitrie, pentru care Epitropia bisericei Sf. Dimitrie cere chirie ²⁾

Acest caz aducându-se la cunoştinţa Departamentului din lăuntru, acesta răspunde că chiria acestor case în care s'a aşezat şcoala, trebuie să se plătească din veniturile muniţipalităţii, atât pentru acele de mai înainte odăi luate, cât şi pentru aceste de acum cerute, dacă sânt neapărat trebuitoare. Chiria acelor dintăi case pe an, era de 747 lei, pentru care s'a scris epitropiei şcoalelor ca să trimeată arătaţii bani la Departamentul din lăuntru, iar acesta Sfatului.

Eforia cere dela Epitropia bisericei Sf. Dimitrie oarecare relaţii, şi aceasta răspunde ;

Epitropia bisericei Sf. Dimitrie
din acest târg Botoşanii
1832 dech. 22.

Cătră cinstit Sfat orăşănesc.

S'au priimit cartea cinstitului Sfat din 20 a următoarei luni, prin care face întrebare de alcătuirea pentru bezmănul şcolilor, în ce chip au fost între epitropii Ospeniei cu epitropii acestei biserici. Şi se răspunde că toate acele hărţii de alcătuire ce au fost făcute dela anul 1816 în pricina aceasta, împreună cu alte lucruri a bisericei, dintru o ladă ce au fost pusă în Ospenia, s'au prădat de cătră ieniceri, în vremile tulburărilor trecute şi neaflându-se hărţiile, această Epitropie nu poate da lămurit răspuns, atâta numai că această biserică se află păgubaşă de bezmăn dela anul 1819 şi pâr acum. Cinstitul Sfat va binevoi a face întrebare şi D-lor epitropilor bisericei Ospeniei, unde negreşit poate fi hărţiile de alcătuire în această pricină ¹⁾

Ioan Mavromati, Comis

1.— Acelaş dosar, fila 47,50.

Departamentul cere ca Epitropia târgului numai decât să caute încă o casă pentru şcoală, căci casa în care se află acum şcoala, este neîncăpătoare pentru toţi copiii, după cum se constată şi din următorul raport al D-sale Al. Calimah, Vornicul dela Stănceşti, epitropul şcoalelor: ²⁾.

Cătră cinstitul sfat oraşienesc.

Pentru neaparata trebuinţă ce are şcoala publică de case mai încăpătoare decât aceste în care se află acum, cu încredinţare ştiu că încă odată m'am mai adresarisit acelui cinstit Sfat, arătându-mi părerea de rău ce avem pentru nenorocirea ce s'ar putea întâmpla tinerilor ce primesc învăţătură, şi căroră acum şi văz că s'au întâmplat bolnăvinduse mai mulţi de giumătate din pricina otrăviciosului aer ce naşte din îndesimea cea mare, grămădiţi fiind în o aşa mică casă peste una sută cincizeci copii, fără însă a vedea după aceea mea adresuire, vreo mişcare de punere la cale gios rămăind nădejdea ce aveam că poate şi acel cinstit Sfat ar favorisi acest lucru obştesc ce de toată lumea se socoteşte astăzi de sfânt.

Gios iscălitul însă pe lângă acestea face acelui cinstit Sfat a doua oară, şi cea mai de pe urmă poftitoare cerere (nădăjduind că poate până acum se vor fi isprăvit gândirile spre aceasta şi fără de a urmă vreo altă corespondenţie), să binevroiască a face să se sloboadă şcolii, nu o odaie care este vremelnicească, ci toate în care au petrecut Dlui Hatmanul Manul, şi care sânt în număr de opt, cu cele de gios, şi încă de ar urma şi vreun meremet, fără de îngreuiere a-l săvârşi, ca nişte adevăraţi patrioţi şi lucrători în favorul publicului, încredinţat fiind atât că de cătră Epitropia bisericei se dau, cât şi că acel cinstit Sfat va stărui a întruni un aşa lucru ce se socoteşte sfânt de toată lumea, după cum am mai zis, şi osebit fiindcă ieri am avut şi osebit slovesnoi întâlnire cu D-lui Comisul Mavromati, epitropul acei „biserici, şi l-am cunoscut cu multă protimie în pricina

aceasta, mai ales că şi casa unde se află şcoala, tot aceştii biserici este, şi rămân şi întru aceasta înlesnire.

Calimah, Vornic

1833 ghenar 1.

Din Stăncesti.

Epitropul bisericii Ospenia răspunde Sfatului muniţpal, în 30 decembre 1832, că dintr-o condică de socoteli, din vremea epitropiei gramaticului Leon, se vede că biserica Ospenia, din eraturile ce avea, da câte 50 lei bezmău, pe ar, pentru şcoalele Sf. Dimitrie.

În 1833, profesor la şcoala din Botoşani era *A. Vele*, care invită pe frunţaşii târgului să asiste la examenul de iarnă. Invitaţia o face prin o „publicaţie”, şi prin invitaţii speciale fiecărui dintre frunţaşi. Publicaţia este aceasta :

Publicaţie.

În urma reglementului sholastic având a se face examen, adecă cercetare la învăţăturile ce s'au paradosit tinerilor sholieri din şhoala publică a aceştii politii a Botoşanilor, Eforia de aici face poftire cuviincioasă atât părinţilor cari îşi au copiii daţi la această şhoală, cât şi celorlalţi doritori a vedea aceasta, să binevoiască a fi faţă la această publică cercetare ce se face giori în 9 a aceştii luni februar, la 9 ceasuri evropieneşti dimineaţa, adică la 4 ceasuri turceşti, în shoala publică din ograda bisericii Sfântului Dimitrie.

Calimah, Vornic

1833 februar 2.

A. Vele, profesor.

Publicaţia aceasta a fost trimeasă Sfatului orăşienesc, pentru a o aduce la cunoştinţa publicului, cu următoarea cerere :

Cătră cinstit Sfat orăşienesc
Shoala publică din acest oraş

Raport.

Trebuinţa fiind ca numai decât astăzi atât cuprinderea

acestor publicații a se face știut locuitorilor din acest oraș cât și acestor bilete a se da locurilor adresarilor, propunându-se însă cele ce se ating de acel cinstit Sfat, cinstitul Sfat binevoind va primi poftitoarea cerere ce se face din partea acestei școli, care nicio închipuire spre aceasta nu are, deși atâră de datoria ei, totodată și puind în lucrare aceasta.

A. Vele, profesor.

No. 8 Anul 1833. fev. 3.
Botoșani.

Pe această publicație, scrisă foarte frumos, de însuși profesorul Vele, se văd mai multe iscălituri în dos, sub răspunsurile invitațiilor. Răspunsurile aceste sânt interesante:

Priimind biletul voiu împlini.

Bașotă Logofăt.

Biletul am priimit, voiu îndeplini.

Milu.

Biletul am priimit zaif aflându-mă.

A. Ralet.

Neaparat voiu fi următor.

Varlaam Căminar.

Eu Stolnicul cel ce priimind biletul voiu întimpina și cerere și am dorință. (Nu iscălește)

Am priimit biletul, și în locul socrului meu am iscălit eu,

Iohan Binder, spițăr.

Voiu fi și eu cu toată bucuria.

Canta.

Am priimit biletul.

I. Mavromați.

Vom fi şi noi următor.

Dr. Samurcaş.

Am priimit beletul şi aflându-mă acasă la ziua însemnată voiu îndeplini a urma.

C. Varlaam.

Priimind biletul voiu veni spre a fi faţă.

D. Sîrghievici, Comis. 5 februar 833.

Biletul am priimit şi mă voiu afla la vreme.

Asanachi, Comis.

De m'a ierta slăbăciunea boalei în care mă aflu, oi veni şi eu la acea vreme.

Ioan Jora, Postelnic.

Eu mă aflu în slăbăciunea bătrîneţelor, nu pot ieşi din casă.

Crupenschi, Spatar.

Urmează o întreagă corespondenţă între Vornicul A. Calimah, in spectorul, şi Sfatul orăşienesc, în privinţa localului de şcoală neîncă-pător; inspectorul cere să se mai deie o casă pentru clasul al doilea normal, şi propune ca Sfatul să eie casele locuite de Sachelarul Dimitrie, care să se mute în altă parte, plătind Sfatul cei 50 lei pe an, bezmănul bisericei Ospenia.

În timpul iernei, clasul acesta normal s'a ținut cu «milostenie» în o casă boerească, «dar acum cere a se muta clasul normal lângă cealaltă clasă pregătitoare, căci i s'a stricat gardul şi casa».

Însfârşit, la 30 april 1833, profesorul A. Velini face un raport către Eforia oraşului, arătând că întârzierea cu căutarea unei case, a-ducând mare stinghereală acestei şcoli, este nevoit ca chiar de mâne să închidă clasul al doilea numit normal, până ce se va găsi o casă, căci până acuma, „*paradosindu-se afară învăţătura copiilor*, pricinueşte neregularisirea venirii copiilor la procopsala învăţăturai iar mie boală grea”.

În cele din urmă, după o lună, se încheie un contract între Eforia oraşului şi epitropia bisericei Sf. Dimitrie, pentru închirierea unei case, pentru şcoală, pe timp de 10 ani,

Contract

Se dă acest contract din partea Eforiei oraşului Botoşani, dumilorsale epitropilor bisericii Sf. Dimitrie, că casele din aceiaş ogradă în care locuieşte Săchilarul părintele Dimitrie, slujitorul acei biserici, în ştiinţă să fie că s'au luat acele case pe zece ani de zile, începători dela 10 mai 1833 şi până la 1843 maiu 10, pentru statornicirea şcolilor publice, şi cu bună învoire să aibă a se da din partea Eforiei câte trei sute lei pentru fieştecare an şi regulat totdeauna pe o jumătate de an banii înainte. Socotindu-se aceste dela încheierea acestui contract, precum mai sus se arată că s'au luat pe zece ani, urmează ca această Eforie să aibă a le ţinea pentru totdeauna în bună stare, şi chiar acuma la statornicirea şcolii publice are a se face cu puţină cheltuială pentru a se lungi pe acele vechi până în păretele casei ce s'a luat în chirie şi împregiur are a se împregiura cu zaplaz sau cu gard, osebit de cele ce va mai cere trebuinţa înlăuntru, şi spre întocmai urmare s'au făcut două asemenea condracturi din partea amândurora.

Grigori Racliş, Medelnicer

Gheorghe Ioan

Neculai Placa

No. 157

1833 maiu 4

Logofătul Alecu Ghica, ministrul Departamentului trebilor din lăuntru, la 12 iunie 1833, cere Eforiei oraşului Botoşani să-i trimeată o listă de cât număr de tineri sânt adunaţi în şcoala aceluî târg, spre procopsala învăţăturei, în care listă să se arâte şi numele părintelui, din ce târg, sau din ce sat este, şi numele tânărului.

Lista trimeasă este următoarea.

Numele părinţilor	Locul	No. copiilor cu numele lor
1. Iconomul Grigori	dela Oспенie	Are pe Iancu şi pe Costache
2. Iconomul Ioan	dela Oспенie	are pe Alecu
3. Sachelarul Ioan	dela Oспенie	are pe Ştefan
4. Iconomul Dominte	„ sf. Dimitrie	are pe Hristofor şi Neculai

5. Sachelarul Dimitrie	» sf. Dimitrie	are pe Ioan
6. Paharnic Gh. Herescu	din Botoşani	are pe Alecu
7. Stolnicul Cost. Ciulei	»	are pe Iancu
8. Sulgerul Manoli Bou	»	are pe Grigorachi
9. C. C. Catinca Bălămoae	»	are pe Iancu şi Gheorghe
10. C. C. Zamf. Albiniţoae	»	are pe Toader
11. C. Catinca Krupenschioaia	»	are pe Tudor
12. Paharnic C. Teohari	»	are pe Nastasă
13. D-lui Iancu PISOŢKI	»	are pe Costachi şi Teodor
14. C. C. Zoiţa Georguleasa	»	are pe Iancu
15. Iordachi Hagiu	»	are pe Toader şi Alexand.
16. Stolnic Ion Bobeică	din Socrujăni	are pe Costache
17. Sudet Grigori Hulubei	din Socrujăni	are pe Gheorghe
18. Vameşul Lupu Focşa	din Truşăşti	are pe Grigorachi
19. Hriste Abageriu	din Botoşani	are pe Petrachi, Costantin
20. Neculai Mustaca	»	are pe Grigori
21. Maria Vadana a lui Iordachi Comisul	»	are pe Iancu
22. Vasile Viţu, blandar	»	are pe Polihron
23. Atanasă Furmagiu	»	are pe Iancu şi Gheorghe
24. Zoiţa vadana lui Chistol	»	are pe Vasile
25. Căpitan Vasile	»	are pe Gheorghe
26. Smaranda Bălăneasa Vadana	»	are pe Dimitrachi
27. Glăfira Vadana	»	are pe Ilie
28. Teodora Vadana a lui Mane Abageru	»	are pe Gheorghe
29. Maria Popoviciţa	»	are pe Gheorghe
30. Maria Vadana	»	are pe Enacachi
31. Gheorghe Burchi	»	are pe Vasile
32. Ioan Spănu	»	are pe Zamfirachi
33. Iconomul Ştefan	din Bursuceni	are pe Enacachi
34. Elena Polcovniceasa	din Botoşani	are pe Gheorghe
35. Teodor Borcilă	din Soroceni	are pe Gheorghe
36. Iconomul Manoli	din Hântşăti	are pe Enachi şi Neculai Vasile Ioan şi Ştefan
37. Preotul Manoil	»	are pe Enachi
38. Preutul Neculai	»	are pe Manolachi
39. Căpitanu Matei	»	are pe Ioan
40. Maria Vadana	din Botoşani	are pe Vasile
41. Preutul Gavril	din Eşi	are pe Mihail şi Neculai
42. Ecaterina Vadana	din Botoşani	are pe Costachi
43. Iord. Huluţă, tălpălar	»	are pe Vasile
44. Preutul Gheorghe	din Văculeşt	are pe Grigori şi Filip

45. Preutul Constantin	»	are pe Zamfirache
46. Preutul Ioan	»	are pe Manoil şi Teofil
47. Paharnic Enachi Leon	din Botoşani	are pe Alecu
48. Smaranda Sărdăreasa	„	are pe Alecu
49. Neculai Cerchez	din Soci	are pe Gheorghe
50. Vasile Prisacariu	din Botoşani	are pe Gavril
51. Acsinte Bucatariu	„	are pe Teodor
52. Căpitanu Manoli	„	are pe Dumitrachi
53. Stolnic C. Mavroieni	„	are pe un Vasile slugă
54. Grigori Patraşc	„	are pe Iancu
55. Elena Poruşniciţa Lascar	„	are pe Iancu
peste tot 69 tineri		

În iunie 1833, numărul elevilor era peste 200, după cum se vede din raportul ce adresează profesorul către Eforie, cerând să se facă reparații la casă,

Profesorul mai cere lumânări de său și lemne, pentru trebuința școalei, și Departamentul dispune ca părinții copiilor, prin analoghie, să contribuie la cheltuiala aceasta.

Eforia face atunci apel la populația orașului, în modul următor:

Eforia orășienească din Botoşani

După poronca cinstului Departament supt No 11738 ce au priimit această Eforie, pentru lumânările de său și lemnele trebuitoare pentru încălzirea acestei școli, ne hotărâște ca cu analoghie să se dea de către părinții copiilor care învață la acea școală. Pentru aceasta dar se face cunoscut dumiilorvoastre ca întru aceasta să vă îndemnați a da fieștecăre lemne și lumânări pentru trebuința școlei, după analoghia ce veți face cu dumnealui profesorul rânduit, ca unii ce copiii dumiavoastră se folosesc cu învățătura, iar alții nu aveți a da nimica, căci Eforia după poroncile Ocârmuirei s'au sânguit și au făcut îndestule cheltuieli cu informarea și pregătirea acestor școli, numai pentru unii ca Dumiavoastră, apoi dar la această mică cheltuială ce ar ajunge pe fieștecăre persoană, este încredințată Eforia că dumiavoastră vă veți îndemna prin analoghie și veți face îndestulare cuviincioasă și de primire în punere în lucrare veți face cunoscut și Eforiei.

*Grigori Racliş
Hriste Ioan
Neculai Placa*

Pe dosul acestei adrese iscălesc mai mulţi târgoveţi, pentru analoghia ce-i va ajunge pe fiecare în parte.

În 1833, noul profesor al şcolei domneşti, A. Velini, face următoarea publicaţie: ¹⁾

Shoala publică din Botoşani

Fiindcă după instrucţiunile sholastice se împlineşte vacanţia în această lună, socotindu-se începută dela examenul trecut din 6 august, această inspecţie publicariseşte dar că de luni din 25 a acestei luni septembrie, shoala aceasta publică începe lucrările ei din cursul al doilea, şi dar toţi părinţii cei ce au plecare a-şi folosi pe fiii lor, să se înfăţoseze în persoană cu ai lor copii la această shoală, pentruca să se înscrie toţi aceia în catalogul cursului al doilea.

A. Velini, profesor.

1833 sept. 23

Pentru examinarea elevilor în iarna anului 1834, luna februar, profesorul face invitaţii ca şi anul trecut, iar boerii şi negustorii cari au primit invitaţii sânt: Postelnicul Petrachi Vărnăv, Bragadirul Ioan Başotă, Căminarul Ioan Herescu, Costache Varlaam, Alecu Ralet, Erei Ion preut, I. Mavromati, Cuciureanu, Varlaam, Ştefan Racliş, Dimitrie Pisoski, Anton Onicescu, D. Gavrilachi, Cost. Ciornei, Grigori Ichim, Dominti Ichim, Stolnicul Ioan Bobeică, Costandin Hagiul, Paharnicul Ioan Brănişteanu, Neculai Placa, cari toţi au iscălit de primirea biletului.

Despre rezultatul acestui examen, Eforia raportează Departamentului.

Aşa precum la 18 a următoarei luni făcându-se examenul de iarnă a copiilor adunaţi în şcoalele publice de aici,

1.—Toate informaţiile acestea sânt din dosarul citat al Primăriei Botoşani

care în fiinţa atât a o numeroasă parte de boeri şi de ne-
guţitori, precum şi a părinţilor copiilor, au dat vii dovezi
tinerimea de sporirea în învăţătura noului metod la care cu
îndestulă plăcere şi mulţămire privitorilor, precum prelarg
se va încredinţa cinstitul Departament din alăturata hârtie
de mulţămire a obştiei ce au făcut ei către Înalta Ocârmuire,
pentru informarea şcolilor şi părinteasca îngrijire, a binelui
obştesc ce se revarsă din zi în zi, cu sporire, de care
Eforia după datorie cu supunere le pridstavliseşte.

Costache Mavroieni, Stolnic

Hristea Ioan

Andrieş Focşăneanu

Vornicul A. Calimah, inspectorul şcolii publice, la 16 maiu 1834
face cunoscut Eforiei oraşului că profesorul Anton Velini pleacă la
Iaşi, şi Eforia să primească pe samă toate lucrurile scolastice şi zestrea
şcolii, şi la 17 maiu, Velini predă casierului Eforiei următoarele
lucruri: ¹⁾

- 16 cercuri de fier aşezate în păreţi
- 8 mese aşezate în clasuri elementare, cu scaunele lor şi cu 16
telegrafuri, din care mese şi scaune sunt câteva smintite.
- 16 table de macavale la păreţi în lăncăstru.
- 4 mese cu scaunele lor pentru clasa normală ce se află neaşe-
zate, care scaune n'au nidecum picioare fiindcă sânt hărbuite
- 50 de plăci, din care nouă sânt stricate,
- 13 Intăile cunoştinţe gratis.
- 20 coale hârtie tipărite cu cuvinte pentru ordine,
- 3 exemplare Intăile cunoştinţe,
- 3 trupuri table tipărite.
- 1 tablă neagră pentru socotele.
- 1 portret Biruinţa ce au făcut Ştefan cel Mare asupra Sultanului
Baiazit,
- 1 cutie cu 2 rânduri ordine pentru lăncăstru în No. 95.
- 2 mese cu scaunele lor mişcătoare.

1.—Dosarul Primăriei Botoşani, No. 18 din 1834. Din acest dosar sânt şi informaţiile
care urmează.

- 1 rând de cărţi geografice la No. 5
- 5 exemplare Regule pentru lăncăstru, compuse de Cleobul
- 1 clopoşel cu cumpâna lui aşezat în ogradă.
- 1 tablă mare ţintuită deasupra porţii.
- 3 condice şcolare¹
- 1 clopoşel mic pentru lăncăstru.
- 12 coale tipărite de table pentru lăncăstru.
- 1 una catedră.
- 8 probe la teligrafuri şi copiile cataloagelor dela începerea şcolii.
- 170 Adică una sută şaptezeci bucăţi se aială până acum înformă-luite de orăşienească Eforie din Botoşani, priimind şi eu aseme-nea cvitanţie, şi spre a fi ştiut am dat şi eu aceasta supt a mea iscălitură.

A. Velini, profesor,

1834 maiu 17

*Însămănare de lucrurile ce au avut D-lui fostul aice profesor
în comisioane, dela Dlui Aga Asaki*

- 9 exemplare Istoria Rosiei, partea întâia,
- 18 exemplare, partea a doua,
- 2 exemplare Anticile Romanilor,
- 2 exemplare Dregătorului de bună creştere.
- 10 Abeţedare franţeze româneşti.
- 23 Pravile pentru proprietarii de moşii,
- 15 caete litografice şi
- 1 potret Biruinţa ce au făcut Ştefan cel Mare asupra Sultanului Baiazit.
- 80 Adică optzeci bucăţi cărţi ce au avut fostul profesor în co-misioane, care s'a priimit de Eforia orăşienească din Boto-şani, iarăşi după adresul D-sale Vornicului Alecu Calimah, episcopul acestei şcoli, care cărţi au a se înainta noului pro-fesor ce se va rândui.

A. Velini, profesor

1834 Mai 17

*Insemnare de alte cărţi iarăşi date în comisioane
dela Dlui profesorul Săulescu.*

No. 93 Intăile cunoştinţe

40 gramatice româneşti

10 Antice a Romanilor

5 exemplare Dregătorului buneî creşteri.

148 Adică una sută patruzeci şi opt bucăţi de cărţi ce au avut fostul aice profesor în comisioane, care s'au priimit de Eforia orăşienească din Botoşani, după adresa D-sale Vornicului A. Calimah, inspectorul acestei şcoale, care cărţi au a se încredinţa noului profesor ce se va orândui.

A. Velini

1834 maiu 17.

În locul lui Velini, vine profesor *Alecu Corlaţan*, care face cunoscut Eforiei că şcoala este închisă mai bine de 7 săptămâni, şi copiii s'au împrăştiet dela şcoală, din pricina strămutărei profesorului Velini, şi cere ca Eforia să publice în tot cuprinsul oraşului ca să se adune copiii iarăşi la şcoală. Asemenea cere să se facă cunoscut că după cererea obştiei, el va învăţa pe copii în şcoala publică şi *limba germană*, pentru care Epitropia l-a însărcinat, după metoda ce se întrebuinţază şi la şcoala Vasiliană din Eşi, iar începerea paradosirei va fi la 4 iunie.

Zvonindu-se că Departamentul are de gând să aducă profesor, în locul lui Alecu Corlaţan, pe un preot Ioan, profesor dela Huşi, obştia locuitorilor dă o jalbă către Eforie, prin care se opune la această schimbare:

Cătră cinstita Eforie a oraşului Botoşani

Obştia Politiei Botoşani

Jalobă

Din particularnică ştiinţă (însă în bună încredinţare ce astăzi am auzit) că un preot Ioan, profesor din târgul Huşi ar veni la Botoşani spre a fi în locul D-sale Alecu Corlaţanul, profesor la şcoala din această politie, apoi aşa pre-

cum noi la publicul examen săvârşit de D-lui Corlăţanul în anul acesta pentru osârdia ce au jărtfit cu îndeletnicirea şi sportrea copiilor în învăţătură, atât în *limba patriei* cât şi *acei ghermane*, am rămas cu toţii în deplină mulţămire, priivind că nemargenita sa luare aminte, cătră folosul tinerimei, s'au văzut de o simfitoare înaintire dela venirea D-sale aice. Noi prin aceasta aducem la ştiinţa cinstitei Eforii că nu vom fi mulţămiţi cu acel orânduît, întâi că nu are ştiinţă de limba ghermană, care nouă ni este de mare nevoie, şi al doilea că prin această strămutare se pricinueşte nu puţină sminteală în cursul învăţăturilor. Pentru aceasta dar ne rugăm cinstitei Eforii ca să binevoiască, a răportui Epitropiei învăţăturilor publice, că mulţămirea noastră este de a fi tot D-lui Corlăţanul ca unul ce s'au arătat vrednic şi cu purtări bune în diastimă de un an de zile.

1835 april 29 zile.

Cererea aceasta este iscălită de următoarele persoane: Gheorghe Varlaam, Spatar; Iordache Juoan, Sardar; Grigori Ionom, protopop; Ioan Ionom, protopop; Gheorghe Papandopolos; Vasile Davidel, Paharnic; Ioan Morţun, Stolnic; Mihail Dabija; Grigori Neculai; Neculai Damianovici; Anastasă Huşu; Constantin Haretu; Constantin Dimitriu; Marcu sin Hagi Dimitriu; Marcu sin Hagi Simion; Alecu Zarometu; Iancu Foca.

Numărul elevilor creşte, şi profesorul Corlăţan, având oarecare nedumeriri, la 9 februar 1836 cere lămuriri dela Epitropia învăţăturilor din Iaşi arătând că: „dela o vreme încoace pe fieştecare zi sporeşte numărul elevilor trecuţi încă peste paragrafia anilor primirei în şcoală, mai ales fiind mulţi de aceştia şi *gospodari*“, şi întreabă „cum şi în ce fel trebuie să urmeze, căci numiţii cer a li paradosi numai o samă de obiecturi, fără a urma regulate cursuri a învăţăturei statornicite pentru o şcoală ţinutală, după care şi pretindirisăsc a li se slobozi şi atistaturi» ¹⁾.

În anul 1837 erau la şcoala din Botoşani 87 şcolari, din cari 27 învăţau şi limba germană.

În 1839, la şcoala domnească era adaos un profesor de limba

1.— V. A. Urechilă, op. cit., p. 245.

germană, şi la 13 maiu 1841, se numeşte profesor de limba franceză, G. Olivari, şi i se dă, pentru prelegere, orele dela 4-6. 2)

În 1842 găsim profesor la şcoala domnească din Botoşani, pe Vasile Paulini, din Iaşi, şi pentru acel an avem şi lista tuturor elevilor, cari erau următorii:

1. Costache, a neguţitorului Ioan Popovici, din Botoşani
2. Teodor, a neguţitorului Iordache, tij
3. Teodor, a neguţitorului Neculai Burghilea, tij
4. Iorgu, a preutului Vasile, tij
5. Iancu, a lui Costache Stamatopulo, tij
6. Costache, a neguţătorului Ştefan Iacovachi, tij
7. Costache, orfan supt epitropia lui Gheorghe Sinescu, tij
8. Dimitrie şi
9. Vasile, a văduvei Savasta Chetruş, tij
10. Costache a văduvei Zamfira din satul Terchei
11. Neculai, a neguţitorului Vasile Gheorghiu, din Botoşani
12. Costache a văduvei Catinca Dimachi, tij
13. Alecu, orfan supt epitropia Maicei Susana, tij
14. Dumitru, a văduvei Suzana Bogdan, tij
15. Iorgu, a D-sale Ioan Pisoŭki, tij
16. Dimitrie, a neguţitorului Ion Mândrescu, tij
17. Alecu a clisiarhului Vasile, tij
18. Dimitrie, supt Epitropia D-sale Nastasă Dimitriu tij
19. Mihail, a lui Costache Stamatopulo, tij
20. Ion, supt epitropia D-sale Alecu Davidel, din satul Şătrăreni
21. Alexandru a precupeţului Petru, din Botoşani
22. Mandache a vataului Dimitrache, din Mănăstireni
23. Vasile a preutului Gheorghe, din Botoşani
24. Alecu, a vataului Gheorghe, din satul Henerişul
25. Costache, a chelarului Gheorghe, din Botoşani
26. Chirică, a vataului Ilie, din satul Borolea
27. Gheorghe, a lui Vasile Hazu, din satul Stănceni
28. Ioan a mazelului Vasile din satul Sârbi
29. Gheorghe şi

30. Ioan, a diiaconului Iacob, din Botoşani
31. Costache a văduvei Varvara Cerneftki, tij
32. Costache a neguţitorului Dimitrie Moscu, tij
33. Ioan a cojocarului Tanasă, din satul Boghicieni
34. Iancu, a neguţitorului Dimitrie Sucevanul, din Botoşani
35. Ioan, orfan supt epitropia D-sale Comisului Teodor Gherghel, tij
36. Costache, a văduvei Irina tij
37. Neculai, orfan supt epitropia neguţ. I. Popovici, tij
38. Petru a lui Pavăl feciorul din satul Bucecea
39. Zazonti, a vechilului Vasile Ungureanu din Storeşti
40. Iorgu a neguţitorului Const. Eşanul din Botoşani
41. Tanasă, a preutului Ioan, tij
42. Iancu şi
43. Mihalachi, a văduvei Maria Holban tij
44. Alecu, a preutului Dimitrie, tij
45. Nastasă a vataului Alecu Strâjescu din Ceplenîa
46. Gheorghe a blănarului Petrea din Botoşani
47. Alecu, a neguţitorului Ştefan Moisa, tij
48. Haralamb, a D-sale Gheorghe Borcea, tij
49. Iorgu şi
50. Dimitrie a neguţitorului Gheorghe Deliu, tij
51. Iancu, orfan supt epitropia D-sale Cost. Pisoţki, tij
52. Apostol, a văduvei Smaranda, tij
53. Ioan a chelarului Costandin, tij
54. Iancu, a condicarului Pastii Petrovici, tij
55. Ştefan, a lui Nichifor, tij
56. Vasile, orfan supt epitropia unui arnăut Toader, tij
57. Alecu, a neguţitorului Gheorghe Zgârcea, tij
58. Iorgu, a neguţitorului Neculai Cheptănescu, tij
59. Ioan, a vataului Enuţă Vasiliu, tij
60. Gheorghe orfan supt epitropia mătuşă-sa Marghioala, tij
61. Dimitrie a blănarului Gheorghe Ivaşcu, tij
62. Dumitru şi
63. Iordache, a neguţitorului Iordache Braşovanu, tij
64. Gheorghe a neguţitorului Manolachi Covazi, tij
65. Alecu, a lui Vel Căpitan Panaite Carpovici,
66. Iordache, orfan supt epitropia D-sale Sărdar Teodor Ioan, tij

67. Dumitru şi
68. Petrache, a văduvei Catinca Popovici, tij
69. Arghir a Iconomului Alexandru din satul Vorniceni
70. Iancu, a văduvei Ileana Abageriul, din Botoşani
71. Dimitrie a croitorului Gheorghe, tij
72. Mihail a văduvei Zamfira din sat Terzim
73. Feodor, a neguţ. Mihalache Stăucean, din Botoşani
74. Vasile, a lui Gheorghe Fotea, tij
75. Iorgu, a D-sale dvorenin Dimitrie Beldiman, tij
76. Dimitrachi, şi
77. Ioan, şi
78. Alecu, a bărbierului Nastasă Muntean ot Țigăneşti
79. Alecu, a lui Iancu Dima din sat Socrujăni.
- 79 peste tot şcolerii, iară supleant este *Dimitrie Pofăscu* din satul Pomârla.¹⁾

In 1842, Referendarul Gh. Asaki cere să i se comunice tabloul şcoalelor primare judeţene, cu numărul şcolarilor dela 1832 până la 1842, şi rezultatul, pentru Botoşani, este următorul : ²⁾

<u>Anul</u>	<u>Şcolari</u>
1832	39
1833	24
1834	33
1835	29
1836	26
1837	25
1838	32
1839	31
1840	20
1841	23
1842	<u>15</u>
	306

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 358, fila 181, Tr. 1772.

2.— V. A. Urechia. ap. cit., II, p. 221

În 1843, situația școlii publice din Botoșani, sub profesorul V. Paulini, era aceasta :

Clasul lancastric, cu obiectele : cetirea, memorizația, scrierea și numerarea, 74 elevi.

Clasul I normal, cu obiectele : religia, gramatica română, geografia, aritmetica, caligrafia, 34 elevi.

Clasul II normal, cu obiectele : religia, cetirea, cetire latină, gramatica română, geografia, biografia, aritmetica, caligrafia, 14 elevi.

În 1842 mai găsim, în Botoșani, o școală elementară, care avea în clasa I un număr de 94 elevi, 23 în clasa II și 7 în secția II ¹⁾

Cu trecerea timpului se înmulțesc școlile publice în Botoșani. În 1850 se hotărăște să se înființeze școli de fete în toate reședințele ținutale, iar deocamdată cel puțin în *Botoșani*, Roman, Bârlad, Huși, Bacău și Galați. În 1858 se înființează încă 19 școli primare, prin ținuturi, din care una în Botoșani, și în acelaș an, la 1 septembrie, se deschide și școala de fete din acest oraș.

La finele anului 1859 se face o statistică a școalelor din Moldova, și pentru școalele din Botoșani se arată următoarea situație școlară :

In 1855 au fost	151 școlari	cu 9 absolvenți
In 1856	132	8
In 1857	151	6
In 1858	139	5
In 1859	163	10

În bugetul Eforiei Botoșani, pe 1856, se vede trecut, la cheltuieli, suma de 14800 lei, prețul pe jumătate pentru cumpărarea de veci a caselor din oraș, proprietate a Vornicului Dimitrie Ralet, pentru școala publică, și altă sumă de 11380 lei, pentru reparația acestor case care, după ocupația oștirilor austriace, au rămas în ruină. Arhitectul comunei referează că suma aceasta nu ajunge pentru »meremet«, și Eforia se împrumută dela Casa Școalelor, fără dobândă, pentru cumpărarea caselor și repararea lor.

1.—A. V. Urechia. op. citat II. p. 260

Şcoli particulare.

Chiar după ce s'a înfiinţat, în Botoşani, şcoala publică, au continuat să funcţioneze şcolile particulare, care încă cu multă vreme înainte trebuie să fi avut fiinţă. Aceste şcoli erau prin casele preoţilor ori a psalţilor, cari învăţau pe copii să citească în ceaslov.

Despre unul dintre aceşti profesori, despre *Psaltul Iordache*, care a avut o asemenea şcoală în Botoşani, înainte de 1830, ni-a rămas amintire din o corespondenţă a boerului *Gheorghe Cantemir*, din Bacău, cu comisia epitropicească din Iaşi, document dat la iveală de d-l Traian Ichim.

La 17 februar 1861, Comisia epitropicească trimete lui Gh. Cantemir o adresă, foarte frumos scrisă cu litere latine, în o chestiune care-l interesa. Cantemir, neputând să citească slova aceia nouă, restituie adresa, pe care scrie, sub formă de rezoluţie, cu litere chirilice «Nici franţuzeşte, nici lătineşte, nici păsăreşte n'am învăţat. Să fiu câne de am putut ceti literile de mai sus, şi prin urmare nu înţeleg ce se mai cere dela mine, căci eu toate dările le am plătit, după cvitanţile ce păstrez».

Comisia îi face o nouă adresă, tot cu litere latine, pe care Cantemir iar o restituie, cu altă rezoluţie: «Am mai răspuns pe un asemenea adres, că n'am învăţat franţuzeşte, nici lătineşte, ba nici chiar păsăreşte. Pe când m'au dat tatăl meu *la şcoală în Botoşani la Psaltul Iordache*, Dumnezeu să-l ierte, şi să-i fie ţarina uşoară, nu se sluja Moldova cu litere străine. De aceia nici cunosc asemenea schimonosiri de slove. Prin urmare, fiindcă după două ceasuri de straşnică muncă n'am fost în stare a mă lămuri din adresa de faţă, apoi rog ca să mi se trimeată odată cu ea şi pe ampoiatul ce au scris-o, ca să mi-o cetiască» ¹⁾.

La 28 noiembrie 1836, Epitropia învăţăturilor cere dela ispravnici şi dela agiile orăşieneşti, să deie ştiinţă despre şcolile şi pensioanele

1.— Revista „Ion Neculce”, 1923, fasc. 3, p. 233.

aflate prin târguri, cu numele elevilor şi a învăţătorilor, şi din răspunsul primit dela Botoşani, aflăm că în anul acela erau, în acest oraş, 9 şcoli, conduse de 9 profesori. Probabil însă că în aceste 9 şcoli nu intra şi şcoala publică, adică foasta şcoală domnească. În adevăr, fiecare din aceste şcoli avea un prea puţin număr de elevi, pentru a putea să fie socotită vreuna din ele ca şcoala publică, şi între profesori nu figurează numele lui Corlăţanu, pe care-l găsim, în 1838, conducând şcoala lui. Aceste nouă şcoli erau, prin urmare, ale unor dascăli sau altor persoane care se ocupau cu învăţământul.

Iată cari erau aceşti profesori: ¹⁾).

1. Neculai Panaite, cu 19 elevi, pentru greceşte
2. Grigori, cu 5 elevi, pentru greceşte
3. Constantin, cu 2 elevi, pentru greceşte
4. Ioan, cu 5 elevi, psaltichie bisericească
5. Vasile, cu 7 elevi, limba naţională
6. Nică, cu 29 elevi, „ „
7. Simion, cu 7 elevi, „ „
8. Ion, cu 8 elevi, „ „
9. Preut Iordan, cu 17 elevi, limba naţională

În 1837, şcolile particulare din Botoşani numărau 280 elevi, şi profesorii şcoalelor publice se plâng în contra şcoalelor particulare ²⁾).

În 1839, Epitropia învăţăturilor cere Departamentului din lăuntru ştiinţă despre numărul pansioanelor şi a tuturor şcoalelor particulare din ţară, şi numărul învăţătorilor şi al şcolarilor, şi din răspunsul Departamentului se vede că, în Botoşani, afară de şcoala publică dela Sf. Dimitrie, mai erau următoarele şcoli particulare: ³⁾).

No. şcoalelor	No. elevilor	Numirea învăţătorilor	Aşezământ şcoalelor şi a dialecturilor ce paradosesc.
1	40	Dascal Ioan Siretenovici	Greceşte şi moldoveneşte. Plata dela părinţii copiilor.
1	10	Dascalul Enachi Popovici	Moldoveneşte. Plata dela părinţii copiilor.

1.— V. A. Urechiiă, op. cit. I, p. 374.

2.— V. A. Urechiiă, op. cit.

3.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 338, Tr. 1772.

No. şcoalelor	No. elevilor	Numirea învăţătorilor	Aşezământ şcoalelor şi a di- lecturilor ce paradosesc.
1	10	Dascal Iordachi Popovici	Greceşte şi moldoveneşte. Plata dela părinţi.
1	8	Iconomul Iordachi	Greceşte, moldoveneşte şi pisaltichi, cu plată dela pă- rinţii copiilor.
1	2	Preotul Ioan	Moldoveneşte cu plata dela părinţii copiilor.
1	3	Preotul Vasile	Moldoveneşte cu plata dela părinţi.
1	15	Dascalul Dumitrachi	Moldoveneşte, cu plata dela părinţi.
1	8	Dascalul Ionică	Moldoveneşte şi greceşte, cu plata dela părinţii copiilor
1	4	Preotul Aftanasie	Moldoveneşte cu plata co- piilor dela părinţi.
1	4	Pisaltul Manolachi	Pisaltichie cu plata dela părinţi.
10	104	peste tot.	

În 1840, prin decretul cărmuirii din 14 iunie, se înfiinţază, în Botoşani, un pension de fete şi unu de băieţi, conduse de *George Olivari*, venit din Franţa, şi căsătorit cu o *Profiră*, din Roman, iar în 1842, afară de pensioanele Olivari, care la 21 octombrie aveau 19 eleve şi 18 elevi, mai erau în Botoşani încă două pensioane de băieţi: al lui *Adolf de Naihaus*, din Lemberg, cu 9 elevi, şi a lui *Icobo Bitru*, din Franţa, cu 12 elevi.

„Izvodul“ întocmit de sameşul I. Silion, sfârşeşte cu aceste cuvinte: „afară de aceste patru pensioane a căroră directori şi directo-riţe se însamnă mai sus, şi şcoala publică, altele nu se află în di-lecturi străine“ ¹⁾.

În acelaş an, 1842, pensionul doamnei Olivari, avea 21 eleve:

1.— Arhiva Statului Iaşi, idem.—În Hârlău erau trei şcoli particulare: a Dascalului Grigori, cu 4 elevi, în care se învăţa franţuzeşte şi nemţeşte; a Dascalului Iile, cu 21 elevi şi a Dascalului Neculai, cu 8 elevi, în care se învăţa moldoveneşte.

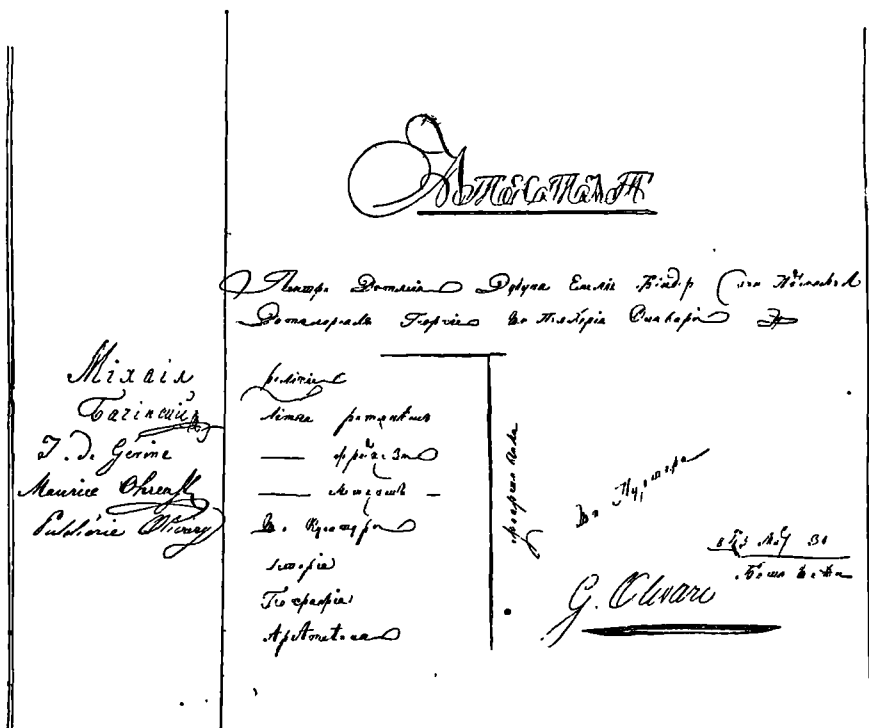
*Pansionul Madamii Profira Olivari care singură este
şi Directoriţă, iară fetele ce învaţă sânt
acestea, în anul 1842 noembre 5: 1)*

1. Profira { a Dumisale Vornicului Scarlat Miclescu din Eşi
2. Agripina {
3. Aglaia a D-sale Banului Iordache Iamandi din Botoşani
4. Maria a D-sale Comisului Costache Fotea din sat Tomeşti
5. Marghioala a D-sale Comis Costache Fotea din Botoşani
6. Eufrosina a D-sale Aga Alecu Ventura, tij
7. Cleopiţa a D-sale Comis Teodor Gherghel, tij
8. Elena a D-sale Spatar Mihalache Holban, tij
9. Catinca { a D-sale Costandache Neculau din Flămânzi
10. Eufrosina {
11. Catinca a D-sale Banului Scobihorn din Herţa
12. Maria a D-sale Sardarului Iancu Scheting, tot Herţa
13. Elena { a D-sale Stolnic Mihalache Mavrodin ot Mihăileni
14. Profira {
15. Elena a Sardarului Arghiri din Botoşani
16. Emilina { a D-lui Binder spiţar din Botoşani
17. Matilda {
18. Maria a D-sale Catinca Crupenski din Botoşani
19. Marghioala a D-sale Gheorghe Baltă din Botoşani
20. Elenca a D-sale Iancu Stroici dela Dorohoiu
21. Catinca a D-sale Elencu Gorgheas din Botoşani
- 21 peste tot, iară profesori de limba franţuzască pe D-lui *Pavăl Corombahion*, de nemţască pe D-lui *Moris Orinstein*, şi de romăneşte pe D-lui *Ioan Dimitriu*.

Despre studiile care se făceau în pensionul doamnei Olivari, şi despre profesorii cari le predau, avem cunoştinţi din două atestate ale acestei şcoli, care s'au păstrat.

Din ele se vede că, în 1843, profesori erau: *Mihail Bacinschi, J. de Gérine, Maurice Orenstein, Pulchérie Olivary şi G. Olivari*, iar în 1844, afară de soţii Olivari, iscălesc în atestat; *Dumitru Pavăl şi Moritz*, adică acel Maurice Ohrenstein din 1843.

În aceste atestate, pastrate de d-l Norbert Ştefan Dombrowski.
se arată şi materiile predate :

Atestat
Pentru Dumnezei Duduca Emilie Binder din pensionul
dumlorsale George şi Pulheria Olivari

Mihail Bacinschi	religie	foarte bine şi putare
J. d. Gérine	limba românească	
Maurice	„ franzezi	
Ohrenstein	„ nemţască	
Pulchérie	şi cusuturi	
Olivari	istoria	G. Olivari
	geografie	843 mart 31
	aritmetica	Botoşani

Atestatul din 1844 e mai amănunţit, şi din el se vede că erau eleve care învăţau şi limba grecească, dar nu se ştie cu care profesor:

Pansionul lui Gheorghe şi Profira Olivari
în
BOTOŞANI
după decretul stăpânirii din 14 Iunie 1840
Buletin dat dumisale Emilii Binder pentru II-le Patrar anului 1844

O. în limba română		cetirea		bine		(iscălit) Dumit. Pávál		(iscălit) Moritz		[iscălit] Olivari		bine (isc) P. Olivari		bolnavă		foarte bine		sănătatea		purtarea	
0	religia	bine	aritmetica	bine	caligrafia	0	caligrafia	0	caligrafia	0	caligrafia	0	caligrafia	0	caligrafia	0	caligrafia	0	caligrafia	0	caligrafia

Clas III-le

Avem şi lista elevilor din pensionul lui Olivari:

Pensionul D-lui Iordachi Olivari care este director şi profesor de gheografie şi istoria universală, iară cei ce învaţă sânt aceştia:
1842 noemv. 5.

1. Iorgu	{	a D-sale Mihalachi Holban din Botoşani
2. Grigori		
3. Iancu	{	a D-sale Aga Neculai Roset din Botoşani
4. Matei		

Димитрие' иа' Дача иа' Миса' иа' агаре' ас' Дача' манде
де' агаре' ас' манде' Дача' иа' ас' агаре' ас' Дача'
агаре' Дача' ас' агаре' агаре', иа' агаре' агаре'.
ас' агаре' Димитрие', ас' ас' агаре' ас', иа' агаре' агаре'
иа' агаре' агаре' ас' агаре' агаре' ас' агаре' ас'
агаре' ас' Димитрие' ас' агаре' ас', иа' агаре' агаре',
иа' агаре' агаре', ас' ас' агаре' ас', ас' ас' агаре'
ас', ас' ас' ас' ас'.

1843 Март 31.

Emelina Binder.

Temă scrisă de eleva Emelina Binder, din pensionul Olivari

5. Iancu	{	a D-sale Stolnic Vasile Stârcea din Ştefăneşti
6. Toma		
7. Dimitrie	{	a D-sale Comis Costache Fotea din sat Tomeşti
8. Nicu		
9. Nicu		
- a D-sale Căminăreasa Catinka Avram din Botoşani
a D-sale văduvei Elencu Hermeziu dela Mihăileni

10. Nicu {
11. Csinofon { a D-sale Stolnicului Vasile Ioan din Botoşani
12. Vasile a Cluceresei Catinca Stihi, tij
13. Iancu a D-sale Comis Feodor Gherghel, tij
14. Iancu a D-sale Paharnic Ştefan Scânteie din Bârlad
15. Petrachi a D-sale Stolnic Ioniţă Panaite din sat Perieni
16. Iancu a D-sale Aga Alecu Ventura din Botoşani
17. Edmond a D-sale Starostelui austriecesc Odriţki, tij
18. Conrat a D-lui Gepar Scoto, tij
19. Anfert a Madamei Perla, tij
20. Iorgu orfan supt epitropia D-sale Costachi Vizanti, tij
21. Alecu a D-sale Sluger Scarlat Gheorghiu, tij
22. Neculai a D-sale Căminar Costandachi Neculau ot Flămânzi
- 22 peste tot, iară profesor de limbă franţuzască pe D-lui *Pavăl Kernbah*, din Lemberg, de limba nemţască *Moris Orinstein* din Galiţia, şi de limba moldovenească pe D-lui *Ioan Dimitriu* din Botoşani, şi pe-
tagog pe D-lui *Daniil Natanzi* din Ungaria.

Alt pensioane din Botoşani :

*Pensionul domnului Iacob Vitru care singur este şi director,
iar acei ce învaţă sânt aceştia, în anul 1842 noemvre 5:*

1. Alexandru, fiul D-sale dvorenin Dimitrie Beldiman, din Botoşani
2. Neculai Calinov, fiul Căminăresei Marghioala Calinov, din Botoşani
3. Iancu, fiul Căminarului Ioniţă Herescu, din Botoşani
4. Neculai {
5. Ilie { fii a D-sale Ioan Călinescu din sat Trestiana
6. Iancu, fiu a D-sale Căminar Mihail Mironescu, dela sat Păltinişu ¹⁾
7. Tobcar {
8. Anibal { a D-sale Aga Ilie Gherghel din Botoşani
9. Vasile, fiul D-sale Păhărnicesei Smaranda Bejan, dela Roman
10. Gheorghe, a D-sale Comisul Costache Ciobanu, ot Botoşani
11. Iorgu {
12. Iancu { a D-sale Contesei Smaranda Caruzi, din Botoşani
13. Gheorghe {
14. Costache { fii a răpauşatului Stolnic Mihalachi

1.— Iancu Mironescu s'a stabilit în Folticeni, unde s'a însurat, şi a lăsat urmaşi.

14 peste tot, iară profesor de limba nemţască este Domnul *Naihaos* din Austria, şi de limba românească *Alecus Savastos*, din sat Levărda

*Pansionul Madamii Olimpia Gro care singură este directoriţă,
iară cele ce învaţă sânt acestea 1842 noemv. 5.*

1. Zmaranda
2. Savasta a D-sale Comisul Costache Florescu, Botoşani
3. Solic, a domnului Odrîţki, din Botoşani
4. Smaranda {
5. Frosiniţa { a D-sale Gheorghe Calino, din Piatra
6. Maria, a domnului Cnipu, din Botoşani
- 6 peste tot, iară profesor de limba nemţască este domnul *Naihaos* din Austria.

În 1846 cele două pensioane Olivari aveau următorul personal didactic :

*Listă de pansionele particulare din acest oraş
Botoşanii. 1846 maiu 21.*

2 pansioni a D-sale Gheorghe Olivarul, unul de cuconaşi şi unul de duduici în care se află directorii însămnai mai gios :

1. Pentru limba românească doi profesori, *Ioan Cernătescu* şi *Dimitrie Pavlescu*.

2. Pentru limba franţeză, *Josef Dejerné* şi *Ioan Duber*, amândoi de naţie franţuzi.

3. Pentru limba germană, *Moreţ* cu porecla *Orenştein*, de naţie neamţ.

4. Pentru clavier, *Ioşef Held*, neamţ.

5. Două guvernante, *Rozalia Şlend* şi *Josefina Şain*, amândouă nemţoaice.

Personalul pansionului Gros :

*Pansionu a D-sale Fridirih Gro cu soţia sa
1846 maiu 25*

2 pansioni a D-sale Fridirih Gro, unul de cuconaşi şi unul de duduici, în care se află directorii însămnai mai gios :

1. Pentru limba românească un profesor anume *Ion Dimitriu*.
2. Pentru limba franceză, *Simon fon Acsînte*.
3. Pentru limba germană un profesor *Iulius Tonosi* de naţie ungar
4. Trei guvernante: *Luiza Muşăs* pentru clavier, şi *TeŃilia Mervilhia* cu *Idalia Treter* pentru lucru, şi sânt de naţie germană.
5. Pentru limba ungurească şi pentru chitară, d-l *Carolus Taşia-din*, de naţie ungar.
6. Pentru danŃis d-l *Iosef Helt*, de naţie germană.

În 1858 se mai înfiinŃază şase pensioane de băeŃi prin Ńinuturi, din care două în Botoşani: al lui *Ferderber* şi al lui *Kvitniski*, şi în acel an se mai vede existând un pension al lui *Metei*, iar în 1859 funcŃionau, în Botoşani, încă trei pensioane: *Blanchin*, *Danilan* şi *Simionovici*.

Persoane din Botoşani îşi amintesc că, în acest oraş, au mai avut pensioane de fete, polonezele: *Soculska*, *Zawirska*, *Glovaska* şi *Zelinska*, şi au mai fost şi două pensioane pentru băeŃi, al lui *Mironescu* şi al lui *Mărgineanu*.

Numărul şcolilor particulare crescând pe fiecare an, în Moldova, Ministerul InstrucŃiunii începe a se ocupa mai serios de ele, şi având informaŃii că în aceste şcoli se dă puŃină atenŃie studiului limbei române, trimete o circulară către direcŃiile acestor şcoli, punându-li în vedere că de acuma devine obligatoare predarea „limbei naŃionale“ ¹⁾.

1.— V. A. Urechlă, op. cit., III, p. 170.

Şcoli străine

Afară de şcolile particulare, au fost, pe vremuri, în Botoşani, şi şcoli străine.

Evreii trebuie să fi avut şcoli, dela începutul aşezării lor în Botoşani, însă nu sânt pomenite în documente; nu se interesa nimeni de ele, precum nu se interesa nici de şcolile moldoveneşti ale preuţilor şi ale psaltţilor dela biserici.

O şcoală armenască, în Botoşani, este amintită prin veacul XVIII, şi abia pe vremea lui Mihalache Sturza s'a dat o recunoaştere oficială şcoalelor armenesti din Moldova, când s'a întemeiat şi aici o şcoală armenască, în temeiul hrisovului dat cu privire la ele, şi în 22 octombrie 1842 se serbează, cu mare pompă, la şcoala armenască din Botoşani, aniversarea hrisovului lui Mihai Sturza pentru şcoalele armenesc.

În Iaşi fiinţa o Direcţie a şcoalelor publice armenesti, care cere Epitropiei învaţământului autorizare de a se face o uniformă specială elevilor din şcoalele armenesti, pentru a se deosebi de ceilalţi şcolari, şi Epitropia încuviinţează această uniformă: frac, pantaloni şi şapcă de postav albastru închis, iar gulerul şi vipuşca de postav vişiniu deschis ¹⁾.

În 1843 funcţiona, în Botoşani, o şcoală armenască cu două clase, cu programul şcoalelor publice, dar în care se mai preda limba armenască şi germană. Şcoala avea 56 elevi ²⁾.

În statistica şcoalelor din Moldova, la finele anului 1859, se arată că şcoala armenască din Botoşani a avut următoarea mişcare şcolară:

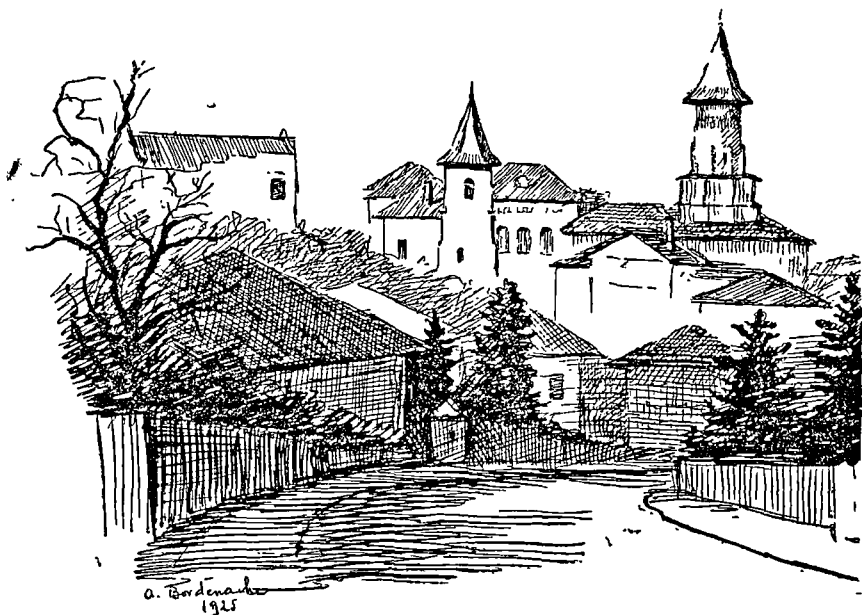
în 1855 70 şcolari şi nici un absolvent
în 1856 136 şcolari, 8 absolvenţi
în 1857 82 şcolari şi nici un absolvent
în 1858 41 şcolari şi nici un absolvent

1.— V. A. Urechia, op. cit., II, 259.

2.— Idem, p. 259.

pentru 1859 nu se arată nicio situație, dar în 1858 se mai înființase o școală armenescă în Botoșani ¹⁾.

După ce s'a aprobat înființarea școalelor armenesti, referendarul Gh. Asaki a făcut un raport, către Epitropia învățăturilor, cerând să se aprobe și înființarea de școli evreiești, în Moldova, dar nu se vede să se fi înființat vreo școală evreiască în ținuturi.

Vedere din Botoșani

1.— *Idem*, vol. III.

Tribunalul Judecătoresc.

O organizare judecătorească, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu am avut, în Moldova, până la Regulamentul Organic din 1832.

Nu intră în cadrul acestei lucrări să se facă istoricul vechilor noastre instituţii judecătoreşti ; vom aminti numai că în Botoşani, la diferite epoci, se face pomenire despre existenţa unor *judecători*.

Astfel, în actele privitoare la breasla blănarilor din Botoşani, se vorbeşte, în anul 1772, despre *judecători*, cari interveneau în conflictele dintre breslaşi.

Judecăţiile erau aspre, şi se vede că unii vinovaţi erau condamnaţi la moarte, de oarece la 1780 era şi spânzurătoare în Botoşani.

În hotărârea Domnescului Divan din 1844, în pricina dintre târgoveţii de Botoşani şi mănăstirea Sf. Neculai, se citează o hotărnicie din 1780, în care să zice : „... s'a găsit piatra hotar dela vale de *spânzurătoarea* care desparte Tataşaşii de locul târgului vitelor”¹⁾.

Un document, care poate să prezinte interes pentru cercetătorii trecutului nostru judecătoresc, este actul prin care Sărdarul Ioan Gorovei, bunicul meu, este numit, la 15 iulie 1825, judecător la ținutul Herţii.

Acest *decret* are următorul cuprins :

Io Ion Sandu Sturza Voevod, cu mila lui Dumnezeu
Domn ţării Moldovei.

Indoită datorie socotind cătră această ţară încredinţată nouă dela pronia cerească, aceia adică ce se atinge de dreapta oblăduire şi aceia unei adevărate patrioticeşti simţiri, cu prisosinţă şi mai strimătătoare se alcătuesc îndeletnicirile noastre, spre a dovedi cu fapte domneasca noastră îngrijire şi milostivnica plecare cătră toate stările, şi părintescul nostru ochiu este neadormit spre împlinirea tuturor mijloacelor care privesc spre fericirea supuşilor noştri, şi spre a ridica din mijloc toate acele ce li îngreunează liniş-

1. — Copie în Arhiva Primăriei Botoşani.

tita lor petrecere. De pildă ni sânt cunoscute neîndemănările cele până acum a celor ce avea pricini de giudecăţi, cari erau datori a alerge la divanurile de aice, a perde câteodată cele mai gingaşe şi mai scumpe vremi a anului, din pricina că divanurile îmbulzite de nenumăratele pricini, nu era în stare a cerceta în grabă toate pricinile, şi după îndestulă stăruire urmând la unele din pricini a se face cercetare la faţa locului, se întorcea cu poronci cătră dregători spre a se da de acolo mai întâi lămuriri acestora, şi după a doua sau şi a treia năzuire a jăluitoilor la divan, abia putea să se facă curmare după dreptate, încât unora se pricinuia dintru aceasta zăticnire dela alte interesuri, iar altora de istov sărăcire. Pentru aceasta de cuviinţă am găsit *a înoi şi a îndrepta aşezarea a celor de mai înainte obicinuite giudecătorii pe la ținuturi*, socotind că la aceste având a-şi lua începere cercetarea tuturor pricinilor de giudecată, acele mai mici vor putea a-şi lua dela aceste curmare a lor, fără a mai fi silit jăluitoarul să alerge pe la Divan cu simfitoare cheltuială, iar acele mai mari care nu se vor putea sfârşi acolo, vor veni lămurite întru înfăţişarea şi cercetarea divanurilor de aice, şi aceasta va sluji şi spre buna dumerire şi uşurinţa giudecătorilor şi spre mai mare grabnică hotărâre pricinelor prin care se alcătueşte cruşare de vreme acelor ce se giudecă.

Şi dar făcând înadins ponturi cu lămurită arătare datoriilor acestor giudecători şi a întinderilor în pricinele ce li se vor înfăţoşa, precum şi a datoriilor acelor ce vor avea pricini de giudecăţi, iată dela 15 a lunei lui iulie, rânduesc la ținutul Herţii giudecător pe D-lui *Sărdarul Ioan Gorovei*, în locul Sărdarului Mihalache Botezat, care va urma întru toate datoriile sale ce se cuprind prin ponturile Domniei Mele, fără a se abate din potrivă, poroncind şi D-lor dregători de ținutul acela ca să deie rânduitului giudecător tot cuviinciosul agiutor, spre urmare întocmai acelor cuprinse prin ponturile arătate mai sus, pe care sântei datori a le păzi întocmai. 1825, iuli 15.

La 1832 se înfiinţează, în Botoşani, ca şi în celelalte oraşe capitale de judeţ, câte o *giudecătorie*, adică tribunal, sau, cum îi mai zicea: *tribunal giudecătoresc*.

Cei întâi judecători la tribunalul de Botoşani, în 1832, au fost: *Alecu Ralet*, preşedinte, *Ioan Brănişteanu* şi *Anghelache Climent*, asesori, iar *Mihai Dabija*, era Directorul giudecătoriei, sau grefier, cum se zice azi.

Judecătorii de pe vremurile acelea nu erau nişte oameni pregătiţi pentru această misiune, oameni cu studii de drept, ci se alegeau dintre acei cari aveau trecere la Stăpânire. Era destul să ştie cineva a ceti şi a scrie, poate chiar că numai a iscăli, pentru a putea pretinde o numire în magistratură.

Giudecătoria din Botoşani a fost instalată, la înfiinţarea ei, în 1832, în casele lui Neculai Damianovici, pentru care i se plătea o chirie de 500 lei pe an ¹⁾

Din diferite dosare din Arhiva Statului din Iaşi, s'a alcătuit lista personalului Giudecătoriei Botoşani, dela înfiinţare:

Anul 1832

Prezident: *Alecu Ralet*

Asesori: *Ion Brănişteanu*, Paharnic
Anghelaghe Climent, Comis.

Director: *Mihai Dabija*.

1833

Prezident: *Petrachi Asachi*, Agă.

Asesori: *C. Ciulei*, Stolnic
C. Florescu, Comis.

În martie 1833, erau asesori: *I. Brănişteanu*, Paharnic şi *C. Caţichi*, Comis.

1834.

Prezident: *Ion Gherghel*, Comis, dela 28 maiu până în 16 august, iar dela 17 august: *Iordache Caramfil*, Spatar.

Asesori: *Ion Cocotă*, Sardar
I. Neculce, Stolnic.

1.— Arhiva Statului Iaşi — Postelnicie, dosar 2.

1835

Prezident : *Iordache Caramfil*, Spatar.Asesori; *Vasile Davidel*, Paharnic*Gheorghe Senjorj*.

1836

Prezident : *Nec. Bibire*, CăminarAsesori: *Ion Cocotă*, Sărdar*Gheorghe Senjorj*,

1837

Prezident : *E. Gane*, Spătar.Asesori: *Ion Cocotă*, Sărdar*Gheorghe Senjorj*.

În dosarul Arhivei Statului din Iaşi, Tr. 1382, No. 966/837 se află „Foile de calitate a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani pe 1837”, în care găsim :

Spătar *Enache Gane*, preşedintele Giudecătoriei Botoşani, născut la satul Ciumuleştii părinţască, în anul 1787 noemvrie 30.

A învăţat cu dascăli la casa părintească, greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte.

Însurat şi are 8 copii: 3 fii şi 5 fete

Are moşie părintească la Ciumuleşti, ținut Sucevei, moşia Anti-leşti şi parte din Petii, de zăstre.

Dela 1805 până la 1812 a fost în slujba Visteriei pământeşti.

Dela 1814-1821 a fost guberskii.secretar, pe vremea Ex. Sale Domnului Guvernator Sturza.

Dela 1821-1827, ispravnic la ținutul Roman, apoi asesor la Giudecătoria Sucevei, apoi preşident de tribunal ¹⁾.

Despre *Gheorghe Sânjorj* se spune :

Născut în Eşi la 1807 iunie 15.

A învăţat acasă, cu dascăli, greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte. Holteiu.

Are moşie în Basarabia, anume Filinţii, şi Ionăşanii ot Dorohoiu

1 — Despre familia Gane, vezi volumul; Pe aripa Vremii, de C. Gane. Buc. 1923

1838

Prezident : *E. Gane*, Spatar, până la 30 august, iar dela 1 Septembrie : *M. Holban*, Căminar.

Asesori : *Ion Cocotă*, Sardar
Gheorghe Senjorj.

1839

Prezident : *Mihalache Holban*, Căminar, până în martie, apoi *Petrachi Asaki*, Aga.

Asesori : *Dimitrie Botez*,
Gheorghe Senjorj

şi în acelaş an este asesor : *Mih. Gherghel*, Căminar.

1840

Prezident: *N. Vărnav*

Asesori: *Mihai Dabija*
Gh. Senjorj

Director: *C. Bobeică*, Clucer.

1841

Prezident: *D. Ralet*, Agă.

Asesori: *M. Dabija*, Căminar
N. Vărnav.

1842

Prezident: *D. Ralet*, Agă

Asesori: *M. Dabija*, Căminar
C. Florescu, Comis.

1843

Prezident: *D. Ralet*, Agă

Asesori: *N. Vărnav*
M. Dabija, Căminar,

Director: *A. Iorga*.

1844

Prezident: *T. Buzdugan*, Comis, iar din septembrie este prezident *A. Meriacre*, Spătar,

Asesori: *C. Ghenadiu*

Director: *Haretu.*

1845

Prezident: *A. Meriacre, Spatar*

Asesori: *T. Buzdugan, Comis*
C. Ghenadiu.

1846

Prezident: *Gh. Varlaam, Spatar*

Asesori: *D. Botez, Paharnic*
C. Ghiţăscu, Stolnic

Director: *Clogole.*

1847

Prezident: *D. Ralet, Agă.*

Asesori: *A. Guriţă*
C. Ghiţăscu, Stolnic.

1848

Prezident: *D. Ralet, Agă*

Asesori: *C. Florescu*
A. Guriţă

Director: *M. Văsilievici.*

1849

Prezident: *S. Greceanu*

Asesori: *C. Florescu*
M. Brănişteanu

1850

Prezident: *C. Bobeica, Stolnic*

Asesori: *N. Vărnăv*
S. Greceanu
A. Guriţă

1851

Prezident: *N. Vărnăv*

Asesori: *C. Bobeică, Stolnic*
V. Greceanu.

1852

Prezident: *N. Vărnăv*Asesori: *C. Bobeică**A. Aslan, apoi V. Greceanu*

1853

Prezident: *A. Crâste*Asesori: *C. Bobeica**Al. Aslan apoi Lepădatu*

1854

Prezident: *A. Crâste*Asesori: *C. Bobeică**Al. Aslan.*

1855, 1856

Prezident: *A. Juan*Asesori: *M. Vasiliievici*¹⁾*Gh. Ventura*Director: *Misihănescu*

1857

Prezident: *S. Greceanu*
apoi Iancu Cocotă
*apoi Iamandi*Asesori: *Man. Vasiliievici*
*D. Soroceanu*Director: *Juan*

1858

Prezident: *Iamandi**apoi C. Bobeică*Asesori: *M. Vasiliievici*
D. Soroceanu

1859

Prezident: *C. Bobeica*
*apoi M. Vasiliievici*Asesori: *D. Soroceanu*
*Juan*Director: *Costin*
apoi I. Pisoski

1.— Lui M. Vasiliievici îi mai zicea şi Manolache a Popel, personaj cunoscut, în Botoşani, şi despre care s'a vorbit mult, pe vremuri.

1860-1861

Prezident: *M. Vasilievici*, Agă
Asesori : *D. Soroceanu*, Spatar
Juan

1862

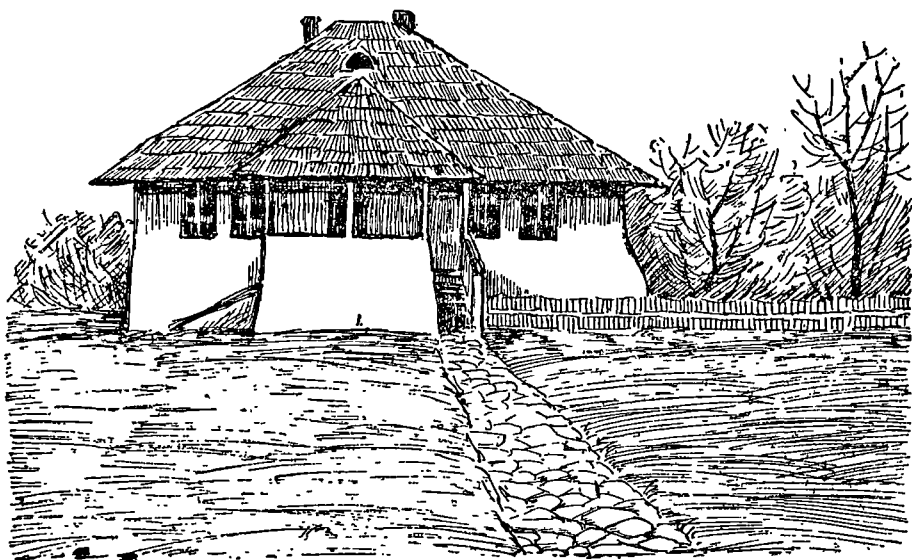
Prezident: *M. Vasilievici*
Asesori : *D. Soroceanu*
D. Davidel

1863, 1864, 1865

Prezident: *M. Vasilievici*
Asesori ; *D. Soroceanu*
I. Juan

1866

Prezident: *A. Juan*
Asesori : *I. Hermeziu*
Grefier : *I. C. Climescu*

! Casă veche, din Botoşani

Moravuri Sociale

O întâmplare, petrecută în Botoşani, în 1853, ni dă o idee despre modul cum îşi trecea vremea o parte din populaţia oraşului, şi despre nemulţămirile produse de unii tineri mai turbulenţi.

Ispravnicul ţinutului Botoşani, C. Vărnăv, cu raportul din 2 mart 1853, aduce la cunoştinţa Departamentului următoarele :

Asară la balul măscuit din acest oraş, ce a fost în casele d-lui Costachi Bobeica, Stolnicul, supt a d-sale direcţie şi a d-sale Colonel Iacovachi, urmând oare şi care price între D-lor Grigori Holban şi Comisul Nicu Vasiliu, Sameşul ţinutului, cu cuvinte ameninţătoare de răzbunare, după măsurile luate de iscălitul, au introdus linişte petrecerii fără vre-o bântuială, însă după trecerea vremii, ca de vre-o 3 ceasuri, s'au auzit deodată zgomot în odaia garderobului, unde alergând acolo am auzit dela unii cum că d-lui Vasiliu, în timpul când să dezbrăca D-l Holban de costiumul măştei, l-ar fi pălmuit, iar dela alţii că nu, dar pentru mai bună linişte a petrecerii am găsit trebuitor a-l depărta din bal, şi totodată l-am trimes acasă.

Intre cei ce făceau zgomot mai mare, strigând despre drepturile poporane, am depărtat din bal pentru dărjie şi cuvinte ameninţătoare şi pe d-lui Petrachi Maican, acesta care în timpul când era scos afară de un jandarm, l-au pălmuit pre acesta, pentru care faptă l-am închis la cazar-mie.

A doua zi au venit în presudsfia Isprăvniceii fraţii Holban, rostind că pe nedreptul s'a arestuit pe D-l Maican.

Ispravnicul cere să se numească o comisie, care să cerceteze la faţa locului, şi Departamentul numeşte în comisie pe Postelnicul Costache Negruţi, Aga Ştefan Silion şi Colonel Iacovachi.

În aceeaşi zi, mai mulţi boeri, în frunte cu Spatarul Mihalachi Holban, Banul Juan, I. Holban, N. Sofian, adresează o jalbă către „Sfatul extraordinar şi locotenent al Prea Înălţatului Domn“, prin care se plâng :

Mai multe familii vieţuitoare în Botoşani am ajuns a ne vedea înconju-raţi de atâtea ameninţări primejdioase, încât viaţa, cinstea şi averea fieştecăruia, stă fără cea mai mică asigurare.

Aşa, în trecutele zile, la o soţietate destul de nume-roasă, dată de d-lui Stolnicul Neculai Sofian, ne-am trezit de odată cu fereştrile sparte de un bolovan, a căruia întra-re în salon, numai prin agiutorul providenţii ne-au ferit de cruntă lovire şi omor. Administraţia n-a luat nici o măsu-ră. Acum iar în sara de pe urmă a Carnavalului, după ce în mijlocul balului masche au venit deodată fraţii Vasiliu, nepoŧiţi, înarmaţi cu beţe, respingând maştele dela locurile cuviincioase, cu o manieră răzvrătitoare, şi cu adăugiri de maltrataţi asupra maştei purtată de D-l Grigori Holban.

Petiŧionarii cer ca, spre pilduire, să se pedepsească pe vinovaţi.

Comisia rânduită pentru cercetări, vine în Botoşani, şi ia mărtu-riile tuturor boerilor cari au fost la balul mascat, şi anume: Sărdarul Gh. Cocotă, Cost. Mavroieni, Paharnicul Dimitrie Beldiman, Sărdarul Alex. Belcic, Sărdarul Cost. Enescu, Stolnicul Ioniţă Panaite, Iancu Romano, Iorgu Ezovit, Alecu Cozmulici, Şatrarul Petru Mărgărint, Ioan Tăutu, Alecu Iorga, Iancu Caruz, Iancu Cocotă, Grigore Softa, D. Carale, Petrache Cristea, Stolnicul Cost. Bobeica, şi toţi arată că Grigore Holban prea făcea pe «magnatul», că doar cu 6 lei «taxa unei antrele» era egal pentru fiecare.

Mai arată marturii că d-lui Director al balului, D-lui C. Bobeică, i s'a atras atenţia de multe ori pentru ţinuta fraţilor Holban şi P. Maicanu, dar d-lui Bobeica, pe lângă că n'a luat nici o măsură, dar pe de alta l-a încurajat pe Holban să înceapă tulburarea.

Se dovedeşte că în târziu, au venit în sala de bal şi slugile Holbăneştilor cu băte, înconju-raţi de Bobeica şi fraţii Holban.

D-l Beldiman a venit la bal cu fiicele D-sale, dar ele sperindu-se de huet şi încăerare, au fugit.

Fiind pricină de răzbunare mai de nainte între fraţii Vasiliu şi neamul Holban, când au intrat în bal fraţii Vasiliu, atunci Grigore Holban care-şi da aere de baron, s'a adresat cu gura mare că cei nepof-tiţi n'au ce căuta în bal, şi dacă nu pleacă, îi va trage palme. În timpul când se dănţuiau maştele, Grigore Holban se duce până sub policandru şi anină o mănuşă a sa de coada policandrului. Intrebându-l P. Maicanu, i-a răspuns că de acum poate să înceapă bătaia, fapt care era încurajat şi de Directorul balului, Dl. Bobeica. Fraţii Vasiliu l-au bătut pe Grigore Holban şi ai lui, aşa că balul s'a spart, unii fiind închişi.

Când fu vorba de depunerea mărturiilor, fraţii Holban văzând că toţi boerii marturi depun în contra lor, şi numai în favoarea fraţilor Vasiliu, au încercat să mituiască pe un boer, anume pe *Petrachi Mavrodin*, cu suma de 30 galbeni. Acesta a mărturisit adevărul, a luat cei 30 galbeni şi i-a depus Ispravnicului. Ispravnicul cu adresă trimite acei 30 galbeni D-sale Spatarului Costache Pisoţchi, episcopul Spitalului din Botoşani, spre a-i întrebuinţa pentru nevoile bolnavilor.

Comisia cercetătoare a încheiat următorul jurnal :

Că de vreme ce din cercetarea făcută, după jăluirea d-sale fraţilor Holbăneşti şi cu pâră asupra fraţilor Vasilieşti şi cu imputare asupra autorităţilor, să vede că D-lor Holbăneşti la propunerile lor nu au produs dovezi şi prin urmare jăluirea neprijinită de dovezi să socoate ca o clevetire; apoi D-lor Holbăneştii să fie supuşi a plăti cheltuiala Comisiei, iară D-lui Sameşului, care nu s'au măr-gînit în a sa datorie, pentru paza bunei rândueli, să i se facă reprimandă în Canţelaria Isprăvniceiei, care i să va ceti de cătră d-l dregătorul ţinutului. Deci asemenea hotărâre făcându-i-să cunoscut Isprăvniceiei, i să scrie ca pe de o parte să îplinească dela D-lor Holbăneştii 2520 lei, cheltuiala Comisiei pe 12 zile şi progonul a 16 cai, pentru mergerea şi întoarcerea Comisiei, iară pe de alta însuşi d-lui dregătorul chiamând pe d-lui Sameşul în presudsfie, îi va ceti reprimanda hotărâtă; banii, însă, cheltuiala şi progonul cuvenit Comisiei, grabnic îl va trimite departamentului.

II.

Mihalache Holban, spatarul, în 23 April 1853 face o jalbă, către Departament, prin care arată că în ziua de Marţi 21 Aprilie, către sară, au venit jandarmii acasă la el, cu arme, cu ofiţerul Comandir, cu Poliţmaistrul Oraşului şi cu Vahtmaistrul, au intrat în curte şi au ridicat pe fiul său *Grigori*, încă nevârstnic, şi l-au arestuit la Cazarmie. Pentru ce şi cum? — Cere să se elibereze fiul, că el e slăbănog de boală trupească.

Pricina pentru care a fost arestat Grigore Holban era, că după ce Comisiunea cercetătoare a încheiat jurnalul în pricina cu Grigore Holban, acesta, într'o zi eşind pe stradă cu prietenul său Costache Varlaam, l-a atacat pe Comisul Neculai Vasiliu Sameşul, ce era într'o trăsură cu Colonelul Costin Vârnăv, dregătorul ţinutului, lovindu-l cu o biciuşcă, în stradă, în faţa lumii trecătoare.

Asupra acestei pricini s'a dat o hotărâre în modul următor :

JURNAL

încheiat în seansa domnească la 28 August 1853, prin asistenţa următoarelor mădulări a sfatului administrativ extraordinar :

D-lui Ministru din Lăuntru, Logofăt Cost. Sturza.

" " Bisericescu, L. S. Bezede şi Lgft. Neculai Suţu.

" " Dreptăţii, Logft. Costache Sturza

" " Ostăşesc, Vorn. Neculai Mavrocordat.

" " Finanţelor, Vornic Vasile Ghica

" " Lucrări publice, Post. Petr. Mavrogheni

Secretarul de stat L. S. Bezede I. Ghica.

Din raportul ds. Colonelului Iancu Raneti, cu No. 9 din 28 April 1853, şi din alăturările primite pe lângă dănsul, s'au văzut că d-lui Grigore Holban s'au abătut la din nou necuviinţi, care cheamă cuvenita pedeapsă cu atât mai mult cu cât cazul sumeţiei să însemnează prin o nepilduită călcare a bunei cuviinţi, şi dar aşa precum d-lui Grigorie Holban prin nerespectarea datoriilor sale către soţietate şi către măsurile guvernului, care ţintesc la paza bunei orândue,

sau sumeţia la apucături neertate, pricinuitoare şi de scandal în ochii publicului, năvălind cu lovituri de biciuşcă asupra Comisului Neculai Vasiliu, ce să afla în trăsură cu d-lui Colonelul Costin Vărnăv, dregătorul de ținut Botoşani, şi aceasta cu pornire de răzbunare pentru o pricină hotărâtă de sfat în seansa domnească, faptă pe care însuşi d-lui Grigore Holban o mărturiseşte prin înscrisul său către D-lui Colonelul Raneti, sfatul încheie:

a) Că pe d-lui Grigorie Holban să să trimată la mănăstirea Vorona, unde se va ţine supt cuvenita pază, spre înţelegere, pe termin de 6 luni, şi deosebit, pe lângă răspunderea cheltuelii comisiei ce s'au hotărât mai înainte, să să supuie la un ştraf de şase mii lei în folosul Eforiei oraşului Botoşani.

b) Pe d-lui Costachi Varlaam, carele au luat parte la necuviinţă, părăsind nu mai puţin datoria sa către buna, orânduială, să se triimată şi să să periorisască, tot cu măsurile hotărâte pentru D-lui Holban, pe termin de trei luni la mănăstirea Neamţul.

Acest jurnal să să împărtăşească Departamentului din Năuntru, spre grabnică şi potrivită aducere întru împlinire şi tot odată această dispoziţie să va publica spre obşteasca ştiinţă.

În executarea acestei hotărâri, la 4 maiu 1853, Sofronie, Mitropolit Moldovei, face cunoscut stăriilor mănăstirelor Neamţ şi Vorona pentru primirea în exil a lui Costache Varlaam şi Grigore Holban, şi la 11 maiu, Cornetul Iancu Constantinov, cu 2 jandarmi, i-a rădicat din oraş şi i-a dus în exil, luând chitanţe de primirea lor, dela Egu-menii mănăstirilor.

III.

O icoană interesantă din viaţa Botoşanilor în veacul XVIII, o zugrăveşte d. Andronic Țăranu, într'o frumoasă povestire, publicată în „Universul Literar“ dela 29 iulie 1923, şi pe care o reproducem în întregime:

O căsătorie în secolul 17-lea în Botoșani

Maria Țăranu, era bunica mea, care a trăit 97 de ani, și a murit în anul 1872.

De multe ori stam de vorbă cu bunica și-mi plăcea mult s'o ascult pentru că îmi povestea lucruri vechi, interesante, fapte petrecute pe vremuri în Botoșani, care le știa și dânsa dela bunicul ei Ion Bolfosu, un bătrân aproape de 100 ani.

Iată ce i-a povestit Ion Bolfosu bunicei mele:

Andrei Tătaru și soția sa Măriuca, aveau un băiat mare, pe Ionică, și vroiau să-l însoare cu orice preț.

Andrei își petrecea viața mai mult într'o cafenea, care era situată pe atunci, unde este astăzi strada Unirei. Acolo, se întâlneau mulți bătrâni și discutau de negustorii, căsătorii și alte afaceri d'ale lor. Tinerilor, nu le era permis să viziteze cafenea.

Și bătrânii, nu rare ori făceau chefuri lungi și late. Mai cu seamă Andrei, care era decanul chefliilor, se plimba prin cafenea, cu paharul de vin în mână, și lăutarii îi cântau cântecul său obișnuit:

*„La fântâna lui Chitic,
N'avem apă nici un pic;
Deaceia eu beu vin,
Vin, vin, vin și pelin“.*

Era pe vremuri, în Botoșani, fântâna lui Chitic, cu cea mai bună apă potabilă. Dar Andrei zicea că fântâna a secăt, și neavând apă, de nevoie bea vin! Și bea atât de mult, că dacă ar fi suflat într'un poloboc cu apă, oțet s'ar fi făcut!..

Andrei, era un tată foarte sever, și-l ținea pe Ionică din scurt.

— Ar fi bine să-l însurăm pe Ionică, zicea Andrei către soția sa Măriuca, că știi d-ta, băiatul este mare, are 20 ani, și nu trebuie să-l lăsăm să îmbătrânească, și ferească D-zeu, să se îmbolnăvească.

— Și cu cine crezi să-l însurăm?

— Eu cred, să-i dăm pe copila lui Lebădă, care-i o fată cinstită și bună gospodină, și am auzit că are și zestre frumoasă; căci tatăl său îi dă o sută de galbeni zimți austriaci.

— Bine bărbate, vorbește cu Lebădă.

Andrei, chiar a doua zi, se îmbracă iute în hainele sale obișnuite, cu antereu de citarea, lung până la pământ, cu giubea, cu brâu roș, cu fes roș turcesc, și d'asupra fesului o șapcă cu cozoroc, și pornește spre cafenea, cu ciubucul în mână, unde știa că o să-l găsească pe Lebădă, și aici îl întâlnește.

— Noroc, și o mie de ani pace, jupâne Lebădă, ce mai faci?

— Mulțămesc d-tale, jupâne Andrei, ce să fac, sunt supărat că mi s'a stricat ciubucul cel turcesc, și nu găsesc altul la fel ca acela.

— Nu te supăra jupâne, că eu am două ciubuce acasă, și-ți dăruiesc d-tale unul, că de... doar suntem prieteni vechi.

— Îți mulțămesc, jupâne Andrei, dar eu ce să-ți dau d-tale?

— D-ta să-mi dai ce-mi trebuie mie.

— Ce-ți trebuie?

— Îmi trebuie pe copila d-tale Mărioara, pentru băiatul meu Ionică, că tare mi-i dragă, și aș vrea s'o am ca noră, pentru că știu că-i fată de treabă, cu purtări bune și bună gospodină. Știu că d-ta îl cunoști pe băiatul meu Ionică, ar fi foarte potriviți, amândoi. Ce zici, jupâne Lebădă?

— Bine, jupâne Andrei, d-ta ai băiat de însurat, și eu am fată de măritat. Așa se fac lucrurile în lume. Îți făgăduiesc că ți-o dau pe Mărioara, pentru că îmi place și mie băiatul d-tale.

— Și ce zestre dai fetei?

— Îi dau zestre frumoasă: 100 galbeni zimți, 4 vaci, 20 oi, '2 divanuri, 1 masă, scaune, 4 lăicere, cămeși de borangic, veșminte, și altă gospodărie.

— Atunci dă mâna încoace jupâne, ne-am împăcat, și să fie într'un ceas bun și cu noroc. Să trăiască copiii noștri!

Și bătrânii, după ce au bătut palma, au poruncit să li se aducă vin și cafele, ca să cinstească aldămașul. Și amândoi s'au cherchelit rău, căci nici unul din ei nu ducea la urechel... Apoi s'au despărțit ducându-se fiecare la casele lor, ca vai de ei, căci nu nemereau bine strada!...

Andrei, ajungând acasă, comunică soției sale că l-a logodit pe Ionică cu fata lui Lebădă. Apoi îl chemă pe băiat, ca să-l felicite.

— Ionică, vină încoace!

— Sărut mâna tată, zise acesta stând înaintea bătrânului drept, ca un soldat înaintea superiorului său.

— Să ştii, mă, că te-am logodit cu copila lui jupânu Lebădă, fată cinstită şi gospodină bună, şi cu zestre frumoasă, să trăiţi până la adânci bătrâneţe.

Ionică, sărută mâna tatălui său, dar nu văzuse pe fată niciodată, şi n'a văzut-o până în ziua cununiei, nici n'a îndrăznit să-l întrebe pe bătrân, dacă viitoarea lui soţie este înaltă, scurtă sau frumoasă, pentru că băiatul avea mare frică de tatăl său, şi cu nici un preţ nu putea să-i calce voinţa, căci pe atunci copiii erau ascultători şi respectuoşi faţă de părinţii lor.

În fine a sosit şi ziua nunţii. Mireasa, era cu faţa înhobotată, căci, cum îmi povestea bunica mea, pe acele vremuri, toate miresele erau acoperite pe faţă în timpul cununiei, cu un voal gros, obicei luat dela turci, care îl au astăzi şi evreii. Mirele, când a văzut-o, a rămas încântat de talia ei subţirică, de mânuţele şi picioarele ei delicate.

După cununie, s'au aşezat cu toţii la masa cea mare. Acum e momentul când mireasa trebuie să-şi descopere faţa. Sărmanul Ionică, când şi-a văzut soţia, s'a făcut la faţă, când galben, când roş, şi n'a putut mânca nimic: *Mireasa era urâtă în toată puterea cuvântului!*

Dar sărmanul băiat, ce era să facă? a trebuit să se resemneze, şi de frica tatălui său, îndată după masă, a plecat cu soţia sa la domiciliul său.

După vreo câteva zile, jupâneasa Măriuca, mama lui Ionică, merge să vadă ce fac tinerii însuraţi. Dar ce văzu? tânăra măritată, şedea la o masă, cu capul sprijinit între două mâni şi plângea amar.

Mama soacră o întreabă: de ce plângi noro?

— Cum să nu plâng, dacă Ionică nu vrea să steie cu mine, şi nici nu-mi vorbeşte nimic. Dânsul s'a închis într'o odaie, şi nu ştiu ce face acolo.

Mama lui Ionică, intră în camera sa, şi-l vede tologit pe un divan.

— Ce faci aici, Ionică dragul mamei, de ce nu stai la un loc cu soţia ta?

— N'o pot suferi, nu mi-i dragă, m'aţi nenorocit!

Iată că şi Andrei intră în camera lui Ionică. Băiatul, când a văzut pe tatăl său, nu s'a mai tologit pe divan, ci s'a sculat în picioare, stând înaintea bătrânului într'o poziţiune respectuoasă.

— Bine, măi, ce înseamnă purtarea asta faţă de soţia ta?

— Tată, nu pot, nu pot s'o văd, m'ai nenorocit, şi plângea amar.

— Cum te-am nenorocit, ticălosule? Stai! să-ţi arăt eu ție nenorocire!

Şi iute, ca un fulger, bătrânul a eşit în ceardac (în balcon) şi a chemat pe doi servitori ai săi: Gheorghe, Vasile, veniţi iute încoace! Luaţi-l pe ticălosul acesta, culcaţi-l la pământ, şi ţineţi-l bine, unul de cap, şi celalt de picioare.

Şi bătrânul Andrei, care avea ciubucul în mână, i-a aplicat lui Ionică, în mod sălbatec şi fără milă, atâtea lovituri, până şi-a rupt ciubucul în două, iar mama băiatului, a căzut leşinată la pământ. Sărmanul Ionică, a stat în pat multă vreme, până i s'au vîndecat rănila de pe corp.

Ion Bolfosu, bunicul bunicei mele, zicea că, în urma acestei lecţiuni severe, băiatul a trăit cu soţia sa 50 de ani, în cea mai mare armonie şi linişte, iar când moartea l-a despărţit de dânsa, Ionică am ar a plîns-o şi n'a uitat mult timp pe aceea, care întotdeauna i-a fost credincioasă, şi l-a îngrijit bine la boală.

Manifestații cetățânești.

De sigur că influenții administrative rusești se datorește obiceiul manifestațiilor și a serbărilor populare făcute în cinstea Domnitorului, obicei care apare, în Moldova, după punerea în aplicare a Regulamentului Organic.

Se păstrează, în Arhiva Statului din Iași, câteva documente interesante, din care se vede în ce chip se făceau, în Botoșani, aceste manifestații.

În 1835 Domnitorul Mihai Sturza face o inspecție în Botoșani, cu ocazia călătoriei în târgul Mihăileni, și la 30 maiu, Eforia orășienească raportează astfel Departamentului trebilor din lăuntru: ¹⁾

La 29 a următoarei luni, întorcându-să Înălțatul Domn de la târgul Mihăileștii, pe la 10 ceasuri evropienești, și eu Prezidentul împreună cu cilenurile, cu câți-va din orășani boieri și neguțitori călări, cu trăsuri și pedestri, am ieșit întru întâmpinarea Înălțimei sale, afară de târg cu două ceasuri mai înainte, și întâmpinându-l l-am adus cu toată rânduiala căzută, la gazdă la dumneaei cucoana Comisoaia Mavromat, unde să afla și d-lui Spatarul Iordachi Caramfil, Prezidentul Trebunelui giudecătoresc, unde s'au făcut toată pregătirea cuviincioasă. Iară sara s'au luminarisit tot orașul cu câte două lumânări de său, pe toată noaptea, în numele de bună venire Înălțimei sale între noi, și apoi pe la un cias de noapte, însuși Înălțimea sa Domnul au binevoit a eși și a să primbla prin toate ulițele și mahalalele, la care Înălțimea sa au rămas cu toată mulțămirea. Pentru aceasta nu lipsăsc a face cunoscut cinstului Departament de urmarea ce s'au păzit.

1.— Dosarul Ministerului de Interne, No. 75, fila 16.

Gheorghe Varlaam Spatar.
Vasile Ioan
Grigori Neculau.

No. 251
1835 Mai 30

Amănunte despre primirea făcută Domnitorului, se găsesc în raportul Vorniciei de Botoşani către Departament: ¹⁾

La ofiţia Ministeriei cu No. 8580 poveţuitoare pentru întâmpinarea Înălţimei Sale, cu toată supunere să răspunde. Mai gios iscălitul eu dregătorul de îndată ce s'au luat ştiinţă că Înălţime sa are a sosi şi în acest oraş, am avut toată îngrijirea de a să face gătirile trebuincioase în asăminea. Înălţimea sa luni la 27 a trecutei, având trecire prin acest oraş, s'au întâmpinat de către mine cu un număr mare de slujitori, bine şi curaţi gătiţi, la capătul ţinutului, unde slovesnoi raportuindu-i de starea ţinutului, am înmănat şi cuviinciosul report în asăminea. În drumul trecerii de prin sate, lăcuiitorii întovărăşiţi de a lor femei, fete şi flăcăi, ţiind în mâni stălpări au înfăţoşat prinosul îmbelşugării cu spice de săcăriche, cele de toamnă, ce sunt cât să poată de frumoasă şi care dau nădejde de pe acum de a lor hrană, făcând parte la această sătească pompă şi preoţii lor cu sămnele simbolului credinţei noastre, evanghelia şi crucea. Apropiindu-se de oraş, s'au întâmpinat în distanţie de către Eforul cu oraşanii neguţitori, de către boeri şi de către toţi acei aflători în slujbă, de către naţia armenească şi de către naţia evreească, cu 10 poronci supt un acoperemânt înfrumusăţat, supt carile au urmat trecirea Înălţimei sale.

La intrare în oraş era ridicat un arc de triumf înverzit cu frunzări, având deasupra lui şi aligoria filostorghiei; acolo s'au întâmpinat de 12 flecăi cu prinosuri păstoreşti, berbeci şi miei albi, împodobiţi cu ghirlande de flori, ţinând în mână spice şi stălpări, de 12 fete îmbrăcate în costumul ţărănesc, cu părechi de hulubi, asăminea împodobiţi, precum

1.— Dosar 75, fişa 27, Tr. 797.

şi mai mulţi bătrâni cu barbele albe, îmbrăcaţi toţi în alb precum li erau şi barbile, având pe capite câte o împletită pălărie de znopi de grâu şi cu spică în mână, luând parte la această ţeremonie şi clopotile bisericilor acestui târg. În mijlocul piaţului asăminea arc era ridicată, prin carele trecând au mers la biserica Ospenia, unde au urmat şi o religioasă ţeremonie, de acolo au mers la casile d-sale Spătar Ralet, unde era cvartira gătită pentru Înălţimea Sa, şi unde nu s'au lăsat de a să face iarăşi toată încuviinţata primire fiind pusă şi santineluri de slugitori pe la locuri unde au cerut trebuinţa.

După un puţin răsuflu, apoi au mers Înălţimea sa mai întâiu la canţelaria Vorniciei, făcând cuviincioasa enspecţie şi apoi asăminea şi la celelalte posturi toate.

După prânz au urmat purcederea Înălţimei sale în ținuturile de sus.

Inturnându-să Înălţimea sa Miercuri la 29, asăminea s'au întâmpinat cu aceeaşi gătire afară de oras, de cătră mine, precum şi de toţi ceilanţi aflători în slujbă i de un număr de orăşeni, trăgând în cvartiră la d-lui Spatarul Iordachi Caramfil, unde au fost şi masul, iară sara pentru asămine prilej spre sămnul bucuriei ce au simţit orăşanii cu venirea oblăduitorului Domn, au fost înluminarisit tot oraşul toată noaptea, vizitarisindu-l Înălţimea sa, întovărăşit de curtejul cuviincios şi de urăţiile norodului. A doua zi, la 30, au urmat purcederea Înălţimei sale cătră Flămânzi unde după poroncă, l-am întovărăşit şi eu până ce s'au pornit de acolo cătră Eşi.

Înălţimea sa au binevoit a-mi arăta deplina mulţămire despre care eu mă cunosc datoriu bunelor povăţuri şi sistisiri acei nacelstve, pe care plecat rog ca să binevoiască a primi recunoscătoarele mele mulţămiri şi să binevoiască protejarisindă-mă asăminea a mă povăţui pentru totdeauna.

Grigore Carp, Spatar

No. 3241

1835 Iunie 3 zile

La acest raport, Vornicul de Botoşani alătură şi copia unei hârtii pe care unul din ţăranii cu barbele albe a înmănat-o lui Vodă, şi pe care Vodă a citit-o, apoi a mulţămît bătrânilor şi a stat de vorbă cu ei.

Iată documentul :

Trâmbiţa vestirii răsunând bucurie venirii voastre în toată ţara, ni-au înuit şi puterile vrăstei noastre, şi cu paşi urieşăşti ni-au făcut să alergăm întru întâmpinarea voastră aceluia care aţi gonit întristare şi măhniciune ce ni-au întovărăşit până acum şi aţi chiebat în sânul ţării şi a patriei voastre îmbelşugare, dreptate şi veselie, fie numele tău bine cuvântat, fă-ne ca şi de acum să nu simţim niciodată pace şi bucurie fără a ne aduce aminte de Tine, care ni le-ai dat; zideşte în inimele noastre stâlpu pomenirii Tale care va merge dela părinţi la fii şi fă ca nimenea să nu poată a Te videa fără a striga din inimă ca şi noi ; „Iată fiul şi părintele patriei, iată cel povăţuit de pronie pe scaunul oblăduirii, bucuraţi-vă.

Ogoărele noastre nu vor mai fi udate cu lacrimi şi sarcinile noastre vor fi de znopi săceraţi în bucurii; bucuraţi-vă, aceste sunt Pre Înălţatule Voevod, cugeturile ce îndeletnicesc duhurile supuşilor Tăi, gustă şi Tu mulţămire de a fi iubit de supuşii Tăi.

Vodă Sturza intrase, în Botoşani, în ziua de 27 maiu 1835, şi Eforia tocmai a doua zi, la 28 maiu, a primit poronca Departamentului pentru a face pregătiri de primirea Domnitorului. Preziidentul Eforiei, însă, fusese mai prudent, şi aflând că Vodă are să viziteze Botoşanii, a început pregătirile cu 2 săptămâni mai înainte, după cum se vede din următorul raport către Departament:

Astăzi la 28 c. s'au primit poronca cinstitului Departament, vestitoare pentru eşirea Prea Înălţatului Domn în ţinut şi că Eforia să-şi aibă pregătirea ei întru toate. Cu supunere să răspunde că eu însuşi Preziidentul cu 2 săptămâni mai înainte îngrijindu-mă am stăruit cu necontenire în toate zilele în curăţania oraşului, meremeţisirea drumurilor şi a podeţelor.

1. Patru podeţe din nou cu cheresteaua nouă s'au făcut bune sănătoasă în drumul pe unde era a trece Înălţimea sa, care podeţă s'au şi 'boit, puindu-li-să şi câte un stâlp cu fânar.

2. Toate uliţile şi drumurile s'au curăţit şi s'au meremetisit luminarisirea oraşului într-o toată buna orânduială.

3. Cântălăria s'au grijit bine, apoi toate lucrurile pojar-niceşti iar s'au grijit bune sănătoasă şi cu oamenii lor au fost neclintii. Arhiva cântălăriei regularisită în delle cu opis pe fiştecare an, cnigile veniturilor şi a cheltuielilor, reghistrurile regularisite după instrucţii şi după toată formalitaua.

4. La marginea oraşului despre Rădiu s'au făcut 2 porţi împodobite cu teiu şi o paragramă de pânză boită în mijloc titlu Înălţimei sale cu „Vivat“, şi altă poartă asămenea iarăşi cu o aşa rânduială s'au făcut în mijlocul pliaşului. Şi eri la 27 Maiu pe la 10 ciasuri evropieneşti s'au înnorocit şi târgul nostru cu sosirea Înălţimei sale, unde mai înainte cu 2 ceasuri eu Prezidentul împreună cu mădulările întovărăşit atât de obşteimea boerească cât şi cu toate breslele precum naţia *armenească* şi *ace jîdovască* cu 10 poronci şi cu cortul lor, şi cu toţi amploianţii dicaniceşti, administrativi şi poliţieneşti în uniforme lor cu complect, şi am eşit noi tot nărodul într-o întâmpinarea Înălţimei sale, cari călări, cari cu trăsuri, cari pe gios, până la Rădiu, şi cu taraful de lăutari în frunte, cu Paraschiv şarostele. Iară la marginea târgului, unde era poarta, s'au rânduit din partea a toată obştea pe d-lui Stolnicul Mavroeni, cadetul Eforiei, şi pe d-lui secretariul eforiei, Neculai Dimitriu, de au întâmpinat pe Înălţimea sa cu 5 pâini, cu sare pe o tabla de argint şi cu flori mirositoare, şi la poartă pe de o parte zece fetişcane dela satul Cristeştii îmbrăcate cu pânză albă şi cu cununi de flori pe cap, şi prin mâini la altele câte o păreche de hulughi împodobiţi cu cordele şi cu flori, iar pe de altă parte 10 ficiori cu cununi de flori şi cu doi berbeci albi împodobiţi cu cordele şi cu flori.

Şi cum au agiunsu Înălţime sa la ace poartă, dindată au stănut şi s'au închinat pâine şi luând o bucăţică de pâine

şi au mulţămît tuturor de obşte, făcându-să şi urarea cuviincioasă în glas mare „Ura să trăiţi întru mulţi ani Înălţimea Voastră”. Şi de acolo cu toată gloata au mers Înălţimea sa în târg şi au intrat la biserica Adormirea Maicii Domnului, unde era toată pregătirea. Iconomii cu tot clirosul lor îmbrăcaţi în veşminte, şi i s’au făcut molebenul cuviincios. Şi de acolo eşind cu toată gloata cu „ura”, au mers la gazdă la d-lui Spatarul Alecu Ralet, şi după aceia peste vre-o 2 ciasuri după ce au mers la canţălăria Vorniciei şi a Giudicătoriei, au binevoit o veni şi la canţălăria Eforiei, şi de îndată au cerut bugetul şi au căutat veniturile şi cheltuielile Eforiei, arhiva precum şi toate uneltile pojarniceşti şi întru toate Înălţimea sa au rămas mulţămît, numai pentru vânzarea eraturilor au rămas nemulţămît zicând cum de s’au vândut cu aşa îngiosit preţ, de vreme că timpul să arată bine şi velniţile are să să pornească, şi mai bine ar fi fost a să căuta eratul în credinţă până acum, unde acum să putea vinde cu mult mai folositoriu preţ pentru că totdeauna s’au arătat şi jalobă din partea obştiei că acest otcupcic din 12 ocă ce era vadra de holercă din învechime, el acum prin poronca ce au adus o măsură numai pe 10 ocă, asăminea şi păcura din 15 ocă vadra o dă cu cotul iară pe 10 ocă, şi că târgoveţii pe numitul otcupcic, nu vroesc a-l priimi cu asăminea orânduială, şi peste aceea ce au dat el, ei dau mai mult în folosul Casei 3000 lei, adecă 28.000 lei, şi acele câte 300 lei pe lună dacă să vor deschide velniţele şi tot cu condiţiile de mai înainte să fie precum au urmat şi ceialalţi otcupcici,

Şi după aceasta Înălţimea sa au mers şi au şăzut la masă, şi îndată după masă s’au pornit la târg Mihăleştii şi totdeauna ni-au poroncit ca să facem aiar pâinei, ca cu întoarcerea Înălţimea sale pe Mercuri să facă punere la cale, unde în aceeaşi zi are să facă şi luminaţie, şi pentru toate aceste, nu lipsăsc a face cunoscut cinstului Departamentu,

Gheorghe Varlaam Spatar

Vasile Ioan

Grigori Nicolau

No. 236

1835 Mai 28 zile

Botăşani,

Mihai Sturza ia măsuri să se serbeze data urcării pe tron a Sultanului Mahmud, şi onomastica lui Neculai Pavlovici, Ţarul Rusiei. Şi iată cum motivează el această dispoziţie : ¹⁾

Cu mila lui Dumnezeu noi Mihail Grigorie Sturza
Voevod, Domn ţării Moldovei.

Ocărmuitorului Sfat al Domniei Mele

Una din cele mai sfinte datorii a nărodului acestui Prinţipat fiind aceea a recunoştinţei către monarhii cari, dorind întemeierea fericirii lui, au lucrat cu o părintească, plecare întru aşezare aceştii fericiri pe temelii statornice de care acum mai cu deosebire să folosăşte acest nărod ocărmuit de pravile mântuitoare şi bucurându-să de promisiunile hărăzite, Noi socotim că spre mărturisire acestii recunoştinţe, la care toată fiinţa moldovenească este datoră, ar fi de cuviinţă neapărată ca la 16 Iulie a fieşte cărui an să se serbeze întronizaţia a Măriei sale Sultan Mahmudhan, stăpânitorului suzeran, iar la 6 Decemvrie numele Măririi sale Impăratului a toată Rusiia, Neculai Pavlovici, protectorului, pentru care şi punem înaintea sfatului ca să le publicarisască spre obşteasca ştiinţă şi întocmai urmare.

1853 Noemvrie 30

Intr'un raport a Isprăvniceiei de Botoşani, către Departament, din 24 iulie 1839, se arată parada care s'a făcut, în acel oraş, la 15 iulie în cinstea Sultanului : ¹⁾

Ziua dela 20 a lunei, în urmarea poroncii Cinst. Departament cu No. 46 din 15 Iulie, s'a serbat în cinstea suirii pe tronul a măririi sale Sultanului *Abdul-Megid-han* cu toată ţeremonia cuvenită, toţi amploianţii giudecătoreşti şi administrativi s'au purtat toată ziua în un complex cu toată uniforma, iară sara au fost o privelişte foarte frumoasă, prin ticsitele lumini ce făcea a înlumina toate uliţele oraşului, păra târziu vreme, şi toţi de obşteie orăşanii pătrunşi

1 — Dosarul No. 108 dela Postelnice.

de simţirile ce au cătră noul Suzeran, cu cea mai fragedă mulţămire să bucură prin plimbări, din cari mulţi au rănduit şi lăutari, de făcea a răsuna prin toate răspântiile sâmnu bucuriei şi a supunerii cătră înaltul Suzeran, asemenea şi pe la toate celelalte târguri s'au cinstit aceeaşi zi prin luminaţii mulţămitoare privitorilor din fiecare târg.

Ispr. Aga Leon

Samis. M. Brănişteanu

Se luase obiceiul de a se sărbători şi onomastica Domnitorului, în ziua de Sf. Neculai (8 noembrie), „ziua universală” precum se zice în raportul Isprăvniciei cătră Departament:

Ziua universală a prea Înălţat. Domn, dela 8 Noem. s'au serbat de dimineaţă, când s'a săvârşit Dumnezeeasca leturghie la biserica catedrală, de cătră Prea osfinţitul Mitropolit Inochentie Iliopoleos, cu 2 protoerei şi îndestul sobor de preoţi, şi pe urmă fiind adunaţi toţi funcţionerii politiceşti şi obştime boerilor, s'au făcut molebin cu tragere clopotelor şi cu slobozire de îndestule împuşcături de cătră slujitorii Isprăvniciei, giudecătoreşti, a Eforiei şi a Poliţiei, carele în toată uniforma au fost adunaţi. Pe lângă aceasta s'au slobozit şi câteva salve, răsunând apoi îndestule strigări de „Mulţi ani să trăiască Domnul nostru stăpânitoriu, Ura”.

După aceasta s'au primit hiritizmos la casa suptiscălitului, unde obştimea boerilor s'au fost adunat, făcându-să apoi prânz tuturor slujitorilor, şi în osăbire arestanţilor de la închisoare. Iar sara a fost foarte iluminarisită în tot cuprinsul oraşului, şi mai în osăbi d-lor Staroştii protecţiilor străine au făcut pe la casele lor foarte frumoasă luminaţie, precum şi subseminatul, nu mai puţin, a făcut o îndestulă luminaţie şi strălucire, şi pe lângă multe salve slobozite am dat şi un bal obştimei boerilor, ca să se desfăteze la o aşă zi mare.

Leon Spatar

Sameş, M. Brănişteanu

Grigori Ghica Vodă, în timpul ocupaţiei ruseşti, 1853—1854, părăsire tronul, şi se întoarce în ţară prin noiembrie 1854. La reîntoarcere, cetăţenii din Botoşani, din Roman şi din Piatra, trimet Domnitorului câte o adresă de mulţămire şi bucurie. Adresa botoşănenilor este aceasta;

Prea Înălţate Doamne,

Obştia oraşului şi a ţinutului Botăşenii, împreună cu ampoianţii din toate ramurile, slăvesc fericita sosire a Înălţimei voastre pe pământul patriei. Ne bucurăm cu toţii privind pe bunul stăpânitoriu şi obştescul părinte, pe care pronia l-au ales vrednic de a împărţi comuna fericire a toată clasa compatrioţilor săi, şi această bucurie care astăzi îndestulează sufleteasca noastră mulţămire, ne face a uita întristarea ce ni-au adus lipsa Înălţimei Voastre, crezând cu asigurare că întoarcerea Voastră pe tronul ţării va restatornici dorita linişte şi, prin ajutorul îngrijitoarei providenţii, ne vom bucura cu o nouă fericire a Patriei, care supt înţăleapta Voastră cârmă pururia va răsună glasuri de mulţămire.

Noi însă cu neosăbite strigări, chemăm Dumnezeuască har asupra înţăleptelor voastre mişcări, şi cu neîncetare acelor din suflet bune cuvântări săntem a Înălţimei Voastre prea plecate şi supuse slugi:

Costache Rosset, Vornic; N. Rosset, Logf; A. Ventura; M. Holban, Spatar; D. Ralet; Aga Buzdugan; M. Brănişteanu Paharnic; Ion Radul, Căminar; Alecu Niculescu; Iancu Rosset, Gh. Sinescu; M. Rosett; M. Vasilievici, Sărdar; Costache Căimăcan, Clucer; Rigu, Clucer; Colonel Mavroieni; Gh. Cocotă; Mih. Vladovici; Nec. Sofiiian; Costache Bobeica, Sardar; Leinenten Murgul; A. Carale; Ion Cristescu, Clucer; S. Popovici; Teodor Schipor, Sulger; N. Burchi; D. Aronovici; Placa, Sluger; Gheorghiadis; Ciulei; Teodor Pisoschi, Sluger; P. Davidel; Iorgu Eşanu; Cost. Florescu.

Obştia naţiei armenesti (iscălesc de o parte).

Valerian Misir; Ariton Buiuciu, Stolnic; Gaşpar Goilav, Sardar; Ariton fon Pruncul; Iacob Şahanovici; A. Bolfosu; Ioniţă Riglet; M. Ştefanovici; Ariton Şahanovici; M. Ciomacu; Lohan Grigorovici; T. Matasar; I. A. Ţaranu; Mihail A. Ţaranu; I. Popovici; Burdea; Gh. Mane;

Obştia naţiei Evreeşti (urmează 21 de iscălituri evreeşti).

Inceputuri culturale.

Despre o mişcare culturală, aşa cum se înţelege astăzi, nu putea să fie vorba, în Botoşanii de odinioară. Cunoscătorii de carte erau aproape numai printre boeri şi printre feţele bisericeşti; negustorii armeni şi evrei erau străini de neam, şi nu puteau să aibă nici un interes pentru cultura românească. Boerii erau crescuţi sub influenţa culturii greceşti; din copilărie învăţau limba grecească, şi chiar dacă ar şi voit să citească româneşte, nu erau cărţi româneşti. Afară de ceaslovul şi câteva cărţi bisericeşti, ce alta s'a tipărit la noi, în vremurile vechi? Traducerile din greceşte erau bune pentru acei cari nu puteau ceti originalele.

Ce cultură putea să fie fără de cărţi!

Cu trecerea vremii au început a se înmulţi şi cărţile româneşti, şi s'a născut putinţa de a se înfiripa câte o mică bibliotecă prin casele celor mai cu dare de mână. Astfel, între 1830-40, un botoşănean şi-a însemnat ce cărţi are el, şi avem putinţă să ştim cam ce se citea pe acea vreme.

D-l Iorga publică această: «Insămnare de cărţile, istorii şi altele, ci am, precum mai gios să arată» ¹⁾, şi anume:

Dveneventi (*sic*) într'un tom
Don Chişot
Telemah
Aneta şi Liubin
Floarea Darurilor
Jucăria Norocului
Plutarh Nou
Numa Pombilii
Tragodiia lui Orest
Istoriia Rosăi
Anticile Romanilor
Ştiinţile Evropii pi luna Fevr.

Poeziile Moldoromane
Dregătorul bunei-creştiri
Robinson
Engolpion di aur
Plumper
Stihuri pentru fimei frumoasă
Culegire de înţălepciuni
Halimali, 2
Istoriia Paramidei (*sic*)
Bibliotecă desfătătoare
Petru Maiorul
Abeţădar

1. — Studii şi Documente VII, „p. 148.

Bordeiu Indienesc	Economia de casă
Paraclisul Sv. Haralamb	Praşcheia pentru jidovi
Calindariul pi anul 1836	Reglement, cap. 8-le
Biblia ruscă	Instrucţiile pentru ispravnici
Mazipa	Dracu Schiop
Triumful virtuţi împotriva morali	Poezii lui Mihalachi Cuciuranu
Tragodiia lui Eraclii	Scrieri de Demitrie Ralet
Erotohlit	Viaţa fimeiască
Aprodul Purici	Dovedirea pentru Armeni
Teiatru Moldovinesc	Reimont
Istoriia ereticului Luter	Ghenoveva de Brabant
Istoriia căp. di corsari	Icoana Lumei

După chipul cum ştie să-şi scrie titlul cărţilor ce are, proprietarul lor pare că nu era un mare cărturar.

Muzica nu se cultiva în familii, în trecutul nostru. În afară de muzica bisericească, boerii nu admiteau să cânte altceva odraslele lor. Se făcea o excepţie pentru fete, care învăţau să cânte din chitară. Vioara era un instrument vrednic pentru lăutarii ȝigani, pe cari boerii îi ascultau cu plăcere, şi adeseori îi puneau să facă serenade, pe sub ferestrele afroditelor, şi să ofteze pentru dânsii.

Cu pictura acelaş lucru. Cuvântul nici nu se cunoştea, şi „zugravii” făceau icoanele, şi tot „zugravi” se numeau şi pictorii străini, cari făceau portretele boerilor.

O descriere sugestivă a mentalităţii aceştia, în lumea botoşaneană de jumătate de veac în urmă, face d. Andronic M. Ţaranu, în nişte amintiri ce a publicat în ziarul „Cultura Poporului” (No. 26, din 22 August 1923] şi pe care le reproducem :

Bătrâni ruginiţi şi puterea voinţii

Încă din frageda mea copilărie, îmi plăcea pictura şi vioara, dar bătrânii mei nu apreciau de loc aceste arte, căci ei le considerau ca lucruri înjositoare pentru un băiat din familie bună.

Bătrânii erau pasionaţi să cânte la biserică, la strană, şi se concureau unii pe alţii, duminica şi în alte zile de sărbători, când era multă lume în biserică, să atragă laudele auditorilor.

Bătrânul Sandulache, venea totdeauna la biserică, cu o batistă găurită, şi cântând, îşi întorcea faţa spre public, şi prefăcându-se că-

și șterge sudoarea, privea prin gaura batistei, ca să vadă dacă lumea îl admiră!

Eu însă, ca copil eram pasionat pentru pictură și vioară, și cu orice preț doream să le studiez. Dar unchiul meu, care m'a crescut căci la vârsta de zece ani am rămas fără tată — nu mă putea suferi când mă vedea cu vioara în mână, sau lucrând pictură.

Intr'o zi, pe când studiam gamele la vioară, unchiul îmi zice mânios ;

„Ascultă-mă măi Andronic, să nu te mai văd cu spurcăciunea asta în mână, că am să ți-o sfărâm în bucăți ! Asta nu-i pentru cinstea familiei noastre. Nu-i destul că te cheamă „țaran“, apoi vrei să fii și țigan ?! Dacă-ți place cântarea, vino la biserică, să cântăm amândoi la strună, și să vezi cum o să ne laude popa, dascălul și tot norodul. Îți mai hotărâsc odată, să nu faci rușine familiei noastre, că doar nu ești nici lăutar, nici ursar !.

Cu toată ocara și amenințarea unchiului, pasiunea mea pentru vioară nu slăbise de loc ! Dar ce să fac ? Mi-am ascuns vioara în podul casei, de frica unchiului, ca să nu mi-o strice, și cântam în pod, când dânsul nu era acasă.

Tot așa mi s'a întâmplat și cu pictura. Intr'una din zile, văzându-mă că pictez, unchiul mă întreabă mânios :

— Ce însemnează mângălitura asta ?

— Pictură, unchiule.

— Ce pictură ? ce vorbești fleacuri ? eu văd că-i zugrăvitură, vrea să zică vrei să te faci și zugrav ? Altă rușine pe capul nostru ! Unde-i tatăl tău, să te vadă cum îți bați joc de familia noastră ? S'ar înbolnăvi saracul, de supărare. Dar măcar în groapă nu-l rușina; lasă-l să se odihnească în pace ! Iute să arunci afară murdăriile astea, că nu le pot suferi ; ai împuștit toată casa cu boielele tale !

Cum am zis, pentru vioară am găsit o soluțiune de a cânta în pod, dar pictura nu o puteam face în pod ; căci acolo era întuneric beznă ! Și m'am gândit mult, unde m'aș putea ascunde cu paleta mea ca să nu mă vadă unchiul ?

Iată că-mi vine o idee fericită ; în fundul grădinei noastre, era o poiată de găini. În timpul zilei păsările ciupeau prin grădină, și poiată fiind liberă, acolo mi-am instalat atelierul de pictură !

Mai mult interes a pus, lumea botoşăneană, pentru teatru, care pare să fi avut așa de mare influență asupra boerime locale, încât, cu vremea s'au urcat și boerii și cucoanele lor pe scena improvizată a unui teatru în Botoșani.

În 1838, directorul școalei domnești din Botoșani, anume Nicolini, s'a asociat cu Costache Caragiali și a început o serie de reprezentații teatrale, în Botoșani, cu o trupă pe care nu știm din cine era compusă.

Inercarea lui Nicolini a reușit. La 27 Noembrie 1838 se juca, în „al patrulea abonament”, *Uniforma lui Velington*, comedie în un act, de Kotzebue. Afișul acestei reprezentații se află în Biblioteca Academiei Române; e scris cu mână, pe o jumătate de hârtie, și în el se anunță că «priveliștea se va sfârși printr'o pantomie în două acte, *«Troa Diup»* și că începutul va fi „punct la 6 jum. ceasuri europenești”.

În iarna 1838-39, trupa lui Nicolini, a jucat mai multe piese, atât românești cât și traduse, între care *Ștefan cel mare*, piesă de Gh. Asaki, *Plumper* sau *Amestecătorul în toate*, comedie de I. F. Junger, tradusă din limba germană, de Samoil Botezatu, profesor la gimnazia Vasiliană ¹⁾.

Despre reprezentațiile din Botoșani, gazeta «Albina Românească», No. 94, din 27 noiembrie 1838, scrie; „Aflăm dela Botoșani că d-l Nicolini au informat acolo o trupă de actori moldoveni. Această întreprindere națională au aflat la nobleță și public, așa o îmbrățișare, încât direcția au fost în stare a începe șirul reprezentațiilor abonamentului întâi”.

În No. 96, aceiaș gazetă dă această informație: „Scriu dela Botoșani că reprezentațiile teatrului național urmează cu mare plăcere din partea publicului. — D. director Nicolini și d. C. Caragiali câștigă fieșcare dată vii aplaosuri pentru talentul lor și sânguința de a aduce mulțămire privitorilor prin alegerea pieselor și a lor nimerită jucare”.

Din o scrisoare adresată prințului Ghica, ministru de Interne, se vede că teatrul lui Nicolini era la el acasă, adică în localul școalei domnești, în sala în care încăpeau numai 40 de scaune. Se mai vede, din scrisoarea aceasta, că Eforia de Botoșani pretindea, dela Nicolini,

1.— Teodor T. Burada: *Istoria Teatrului în Moldova*, I, p. 205. Iași, 1915.

o plată de 30 sfanţi pentru fiecare reprezentaţie, osebit câte şase locuri gratis, când în toată sala erau numai 40.

Scrisoarea, în franţuzeşte, semnată de Nicolini, are acest cuprins; ¹⁾

A Son Excellence Monseigneur le Prince Ghya
Ministre de l'Interieur.

Mon Prince.

Le nommé Nicolini, à la demande de presque tous les boyards de Botoschan, veut établir chez lui un petit théâtre pour se distraire pendant les longues soirées d'hiver; mais il éprouve des difficultés de la part de l'Ephauri qui a exigé trente svantziger par soirée et six fauteuils, lorsque toute la salle de spectacle ne peut en contenir que quarante tout au plus.

Il supplie votre Excellence d'ordonner qu'il soit exempt de tout droit, car ce théâtre qui a droit d'être protégé est plutôt une affaire de distraction que d'intérêt.

Je suis avec le plus profond respect, Monseigneur, de votre Excellence le très humble et très reconnaissant serviteur.

Nicolini.

ce 26 sept. 1838.

Întreprinderea lui Nicolini are o însemnătate deosebită pentru că odată cu încetarea studiilor şi reprezentaţiilor Conservatorului din Iaşi, teatrul românesc rămăsese într-o complectă amorţire ²⁾, şi a fost rezervată oraşului Botoşani cinstea de a reîncepe, în Moldova, activitatea culturală a teatrului.

În iarna 1848-49, mai mulţi boeri şi cucoane din Botoşani au jucat teatru, pentru scopuri filantropice.

„Buletinul foaei oficiale“, No. 59, din 28 iulie 1849, publică următorul act oficial;

Isprăvnicia ţinutului Botăşanii.
No. 3064.

Domnealor Lascar Stavri, Mihalache Mişoglu, Dimitrie Davidel
Dimitrie Soroceanu, Dimitrie Morţun, Clucereasa Elenco Corlăţianu,

1.— Arhiva Statului Iaşi.

2.— T. T. Rurada, loc. cit.

Smaranda Morţun şi Elena Iliade, îndemnaţi de filantropice sentimente, au venit aici de a da trei reprezentaţii de teatru naţional în acest oraş, în carnavalul ernii trecute, şi adunând soma de 1045 lei în folosul saracilor, i-au şi trimis aici de s'au regularisit a lor împărţire, în care isprăvnicia pe de o parte pentru bunele sentimente, ce pragmatic au dovedit în agiutorul scapataţilor, li au şi făcut cuvenita din parte-i mulţămire, iar pe de alta se face obşteşte ştiut.

În stagiunea teatrală din 1857-58, «s'a înfiinţat o trupă teatrală moldovenească, în Botoşani, sub direcţia lui Costache Bălăceanu şi a Pitarului Costache Vasiliu. Trupa era compusă din tineri nobili şi dame, care au jucat o iarnă întreagă spre mulţămirea tuturor cetăţenilor botoşăneni».

Cu privire la această trupă, un număr de 70 de boeri şi negustori din Botoşani, au adresat, la 10 maiu 1858, Ministerului de Interne, următoarea petiţie:

Onoratului Ministru din Năuntru.

Sub iscăliţi considerând silinţa cu care D-lor Costache Bălăceanu şi Pitarul Costache Vasiliu, angajând o trupă de tineri nobili şi dame, au întreprins în acest oraş Teatru naţional, vreme de şase luni de zile, aducând o îndestulă mulţămire publicului, care mai ales au avut toată plăcerea a vizita acest teatru, deşi începătoriu, dar au fost îndestul de bine executat de trupă, necruţindu-şi silinţa, meritând a fi vrednici de aplausul privitorilor, găsesc de toată cuviinţa a ruga pe Onoratul Minister, că precum prin înfiinţarea unui asăminea Teatru, se aduce chiar oraşului înfrumuseţare, apoi să binevoiască a regula înfiinţarea şi statornicirea lui, şi în viitoriu tot sub a Dumnilor sale direcţie, având noi toată încrederea în Domnialor, că în viitor vor duce mai mare mulţămire publicului ce chear acum ca începători, au dat destulă dovadă.

Cu trecerea vremii, mentalitatea botoşănenilor s'a schimbat, cum s'a întâmplat în toată Moldova, şi din acest oraş s'au ridicat, deasupra mulţimei, oameni cari au însemnat ceva în mişcarea noastră sufletească.

Trei mitropoliţi cu vază sunt fiii Botoşanilor.

Sofronie Miclescu, mitropolit al Moldovei dela 1851 până la 1860, a fost de loc din judeţul Botoşani, născut pe la anul 1790, dar nu se poate afirma, în lipsă de dovezi, că s'a născut chiar în oraşul Botoşani.

Sofronie Miclescu, călugărit la Mănăstirea Neamţului, a fost con-

sacrat la 2 iunie 1826. Fiind episcop la Huşi, a fost ales mitropolit în 1851, şi a păstorit până la 1860, când Cuza Vodă l-a surgunit la Mănăstirea Slatina, din judeţul Sucevei, unde a murit în 1863.

E înmormântat la Neamţ.

Calinic Miclescu, mitropolitul primat al României, este fiul Logofătului *Scarlat Miclescu*, şi al *Mariei*, născută *Beldiman*. S'a născut, la 16 april 1822, în oraşul Suceava, unde se refugiaseră părinţii săi, în vremea eteriei. Povăţuit de unchiul său *Sofronie*, care era episcop la Huşi, Calinic se hotărăşte să intre în tagma călugărească, şi este tuns în ziua de 18 iunie 1842. În 1855 este arhiereu, şi în 1858 ia parte la adunarea adhoc, ca locotenent de episcop al Huşilor. În 1860 demisionează dela Huşi, şi în 1863, Cuza Vodă îi încredinţază locotenenţa mitropoliei Moldovei, şi la 10 maiu 1865 fu numit mitropolit.

Se ştie rolul ce a jucat mitropolitul Calinic, după abdicarea lui Cuza Vodă, în mişcarea din Iaşi, când a fost chiar rănit. Graţiat, de Prinţul Carol, la 9 maiu 1866, a ocupat scaunul mitropolitan de Iaşi până la 31 maiu 1875, când a fost ales mitropolit primat, şi a păstorit până la moarta sa, întâmplată în anul 1886.

Pe timpul mitropolitului Calinic Miclescu, biserica noastră românească şi-a căpătat autocefalia, şi tot în timpul lui s'a înfiinţat facultatea de teologie din Bucureşti.

Mitropolitul primat *Iosif Gheorghian*, fiul *preotului Gheorghe Popovici Gheorghian*, parohul bisericei Sfinţii Voevozi, şi al presviteriei *Maria*, este născut, în Botoşani, la 20 August 1829. La vârsta de 11 ani este dus la mănăstirea din Burdujeni; face apoi studii la şcoala dela Trei-Ierarhi şi în Academia Mihăileană din Iaşi. E trimis diacon la capela română din Paris, şi urmează cursuri la Sorbona. În 1853 este hirotonit preot; în 1865 arhiereu la Iaşi; în 1867 episcop la Huşi până la 1879, când e ales episcop al Dunărei de jos, şi la 1885 mitropolit Primat. Fiind bolnav, prin enciclica din 29 mart 1893, demisionează şi se retrage la mănăstirea Căldăruşani, dar la 5 Decembrie 1896 este ales, din nou, mitropolit primat, şi păstoreşte până la 23 ianuar 1909, când moare.

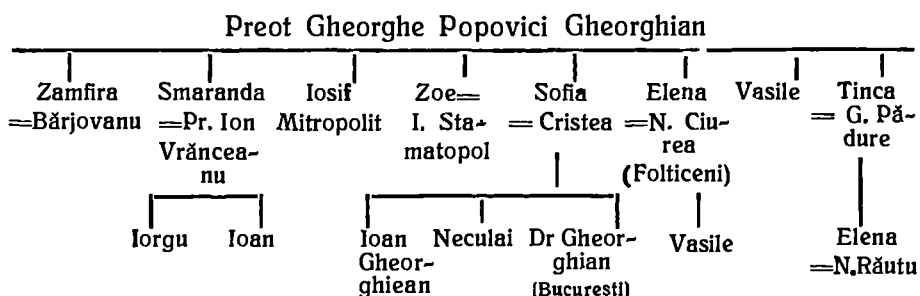
Un alt fiu al Botoşanilor, *Vasile Gheorghian*, fratele mitropolitului, născut în 1843. a fost ministru de Domenii în 1883. A învăţat clasele primare la şcoala Marchian; a făcut cursul complet în Academia Mihăileană, şi a studiat dreptul la Torino. Stabilit în Iaşi, a făcut avo-

catură, a fost prefect, deputat de Iaşi şi Suceava. A murit la 21 februar 1901.

În magistratura ţării s'a distins un alt fiu al Botoşanilor: *Ioan Vrănceanu*, fiul *preutului Ioan Vrănceanu*, parohul bisericii Sf. Dumitru.

Născut în 1850, a făcut clasele primare la şcoala Marchian, liceul în Iaşi, unde a luat şi licenţa în drept. A fost magistrat la Piatra N., la Fălticeni şi la Iaşi, unde moare ca preşedinte al Curţii de apel la 20 iulie 1905.

Preotul Ioan Vrănceanu a fost căsătorit cu *Smaranda*, sora mitropolitului Iosif Gheorghian :

Despre alţi fii ai Botoşanilor, despre fraţii *Cuciureanu*, despre poetul *Gh. Tăutu*, am vorbit mai în urmă. Dar acel a căruia faimă a trecut peste hotarele ţării, şi al cărui nume va rămânea pe totdeauna, este marele nostru poet şi cugetător *Mihail Eminescu*.

Clişeu alăturat, fotografia unei foi din «Registru pentru naştere şi botez» pe anul 1850», păstrat în arhiva Primăriei de Botoşani, arată că la „cincisprezece ghenari” 1850 s'a botezat fiul *Mihail* al „D. Gheorghii Iminovici, Căminar, cu soţia sa Ralu, proprietari”. În rubrica «Politia sau satul unde s'au născut pruncul», în acest registru se scrie: „în Oraşul Botoşani”. Naş a fost: D. Vasile Ioraşcu, Stolnic. „În rubrica: Iscăliturile: a Preutului, a Naşului şi a Părinţilor”, sunt semnaţi: „Ioan Iconom, Vasile Ioraşcu Stolnic au fost naş. G. Iminovici Căminar, Raluca Iminovici Căminăreasă”.

În monografia aceasta vorbim despre cele ce s'au petrecut, în Botoşani, numai până la Unirea Principatelor. Cu toate acestea nu putem să încheiem acest capitol, fără să pomenim că un fiu al Botoşanilor, cu care oraşul acesta se mândreşte, este marele nostru învăţat, d. N. Iorga.

REGISTRUL NĂSCUTILOR									
ANUL 1864									
No.	Data Nașterii		Data Botezării		Căminul		Numele părinților	Numele copilului	Numele mamei
	Ziua	Luna	Ziua	Luna	Oră	Loc			
1	20	Dec.	20	Dec.	10	10	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
2	21	Dec.	21	Dec.	11	11	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
3	22	Dec.	22	Dec.	12	12	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
4	23	Dec.	23	Dec.	13	13	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
5	24	Dec.	24	Dec.	14	14	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
6	25	Dec.	25	Dec.	15	15	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
7	26	Dec.	26	Dec.	16	16	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
8	27	Dec.	27	Dec.	17	17	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
9	28	Dec.	28	Dec.	18	18	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
10	29	Dec.	29	Dec.	19	19	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
11	30	Dec.	30	Dec.	20	20	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu
12	31	Dec.	31	Dec.	21	21	Ion Popescu	Ion Popescu	Ion Popescu

FOAIE DIN REGISTRUL PENTRU NĂSCUȚI
 păstrat în arhiva Primăriei Botoșani, în care este înscrisă data și locul nașterii lui Mihail Eminescu.

Bisericile din Botoșani.

Sentimentul religios, care a stăpânit sufletele moldovenilor, în veacurile trecute, s'a concretizat, la oamenii cu dare de mână, prin construire de biserici pentru mântuirea sufletului lor.

Orașul Botoșani fiind un centru comercial, și locuitorii orașului putând, din această cauză, să se îmbogățească mai lesne, a fost împodobit cu un număr de biserici poate mai mare de cât ar fi fost necesar pentru numărul relativ restrâns de credincioși, chemați să înalțe laude Domnului, în aceste lăcașuri sfinte.

Bisericile din Botoșani ar putea face obiectul unei monografii speciale. Una din ele, biserica parohială Sf. Neculai, foastă Mănăstirea Popăuți, este pe larg, și cu multă competență, studiată în o lucrare conștiincioasă a Iconomului Stavrofor Al. H. Simionescu.

Pentru celelalte biserici se găsesc date interesante în o altă lucrare frumoasă: «Cultul ortodox din județul Botoșani 1906» (Tipografia B. Saidman), un album luxos tipărit și bine ilustrat.

Pe cât permite cadrul monografiei noastre, vom pomeni despre aceste biserici.

Mănăstirea Păpăuți este zidită de Ștefan cel Mare în anul 1496. La început biserică mirenească, a fost mai târziu transformată în mănăstire, și a încăput pe mâna călugărilor greci, cari au tras toate foloasele din veniturile ei, precum și domnii fanarioți au secătuit bogăția țării.

Biserica Uspenia sau **Ospenia**, catedrala orașului, zidită în 1552 de doamna Elena a lui Petru Rareș, are o clopotniță zidită de târgoveți în 1819.

Biserica Sfântul Gheorghe, zidită de aceeași Elena Doamna la 1541, reînnoită de Mihai Racoviță și restaurată în zilele noastre.

Biserica Roset, cu hranul *Întâmpinarea Domnului*, zidită, în 1825, de Spatarul Const. Roset.

Biserica Duminica Mare (Pogorârea sfântului Duh), zidită în 1838 alături de locul unde fusese o biserică veche de lemn, cu hramul *Sf. Vasile*, despre care nu ştim nimic.

Biserica Vovidenia (*Intrarea în Biserică*), zidită în 1834, cu cheltuiala Baronului Cârstia, în locul unei bisericuţi de lemn, durată de Manoli Varlaam.

Biserica Sfinţii Voevozi, zidită la 1856, cu cheltuiala lui Turel Pisoschi, nepotul şi moştenitorul Spatarului Teodor Pisoschi, în locul unei biserici de lemn, făcută în 1770 şi strămutată în satul Cotârgaci unde se află şi astăzi.

Biserica Sfântul Ioan Botezătorul, zidită la 1750 de Aniţa Chiriceasa.

Biserica Sf. Ilie, zidită înainte de 1778, pe locul unei biserici vechi de lemn. A fost, pe vremuri, biserica breslei blanarilor.

Biserica Sfinţii Trei Ierarhi, zidită în 1789.

Biserica Sfântul Nicolai, zidită înainte de 1808 de Dimitrie Hriste în locul unei biserici de lemn făcută de Sandu Borcilă şi Dumitraş.

Biserica Sfântul Spiridon, zidită în 1801, în locul unei biserici de lemn.

Biserica Sfântul Dimitrie, zidită în 1833, cu ajutorul Comisului Ioan Mavromati şi osteneala Medelnicului Grigori Racliş.

Biserica Cuvioasa Paraschiva, zidită în 1816, în locul unei biserici de lemn.

Afară de aceste biserici mai sunt şi trei capele:

Capela Spitalului Sf. Spiridon.—Sub fereasta dela altar, este această inscripţie: «Ospitalul fondat la anul 1838 Oct. 1, de răposatul comis Ioan Mavromati şi soţia sa Maria, născută Başotă. Iar în anul 1846 s'au început zidirea din nou a acestui institut, cu paraclisul din lăuntru, purtător hramul Sf. Ioan Botezătorul, spre pomenirea fondatorilor, şi s'au desăvârşit în anul 1849 Oct., în ocârmuirea prea Înălţatului Domn stăpânitor Grigore Alexandru Ghica V. V., prin sânguinţa D-sale Gheeneralnicilor epitropi a casei Ospitalului central, Logofăt şi Cavaler Gheorghe D. Ghica, Vornic Grigori Crupenschi, şi a celor din urmă sinepitropi, Post. Iacob Veisa şi Post. Ioan Coroi, prin însărcinarea dată asupra localnicului epitrop din acest oraş Botoşani, Spatarul C. Pisoţchi».

Capela dela întirimumul Pacea, cu hramul *Naşterea Maicei Dom-*

nului, e zidită în 1907, iar *capela* dela țințirumul Eternitatea, poartă hramul *Invierea Sf. Lazăr*.

Pentru cultul lor, pașnicii armeni din Botoșani, își vor fi durat biserici de lemn încă din primii ani ai stabilirii lor în acest oraș. Vițregia timpurilor nu a lăsat urme despre existența acestor biserici, dar în locul acestor lăcașuri modeste, bogătașii armeni au ridicat biserici mărețe de piatră, care sunt monumente importante ale orașului.

Biserica *Adormirea Născătoarei de Dumnezeu*, după cercetările lui Gr. Goilav (Bisericile armene de prin țările române. București 1912), este cea mai veche, citată pe la anul 1669, dar nu se știe dacă actuala biserică de piatră este amintită la această dată, sau biserica de lemn, pe locul căreia este zidită cea de astăzi.

A doua biserică armenească, cu hramul *Sf. Treime*, a fost zidită la sfârșitul veacului XVIII, în locul unei alte biserici de lemn, cu hramul Sf. Axinte.

Catolicii din Botoșani au și ei o biserică frumoasă.

Pecetea Târgului.

Cea mai veche pecete a târgului Botoşani, este cea de pe un document din 5 August 1670 (fig. 1), publicată de Al. Papadopol Calimach, în lucrarea menţionată. Această pecete reprezintă un păun cu coada răsfirată, o lucrare primitivă a unui gravor neîndemănat. Tot aşa de puţin reuşite sunt peceţile cu păunul publicate de d. Iorga (Studii VII) din jumătatea secolului XVIII, şi din 1661, (Studii, V).

Tot un păun reprezintă pecetea de pe un document din 20 Martie 1774 (fig. 2), din colecţia D-lui Norbert Ştefan Dombrowski, cea ce ar însemna că păunul a continuat să fie marca oraşului Botoşani, măcar în curs de două veacuri.

Peceţile cu păunul au, ca inscripţie, cuvintele: „Pecetea târg Botăş”.

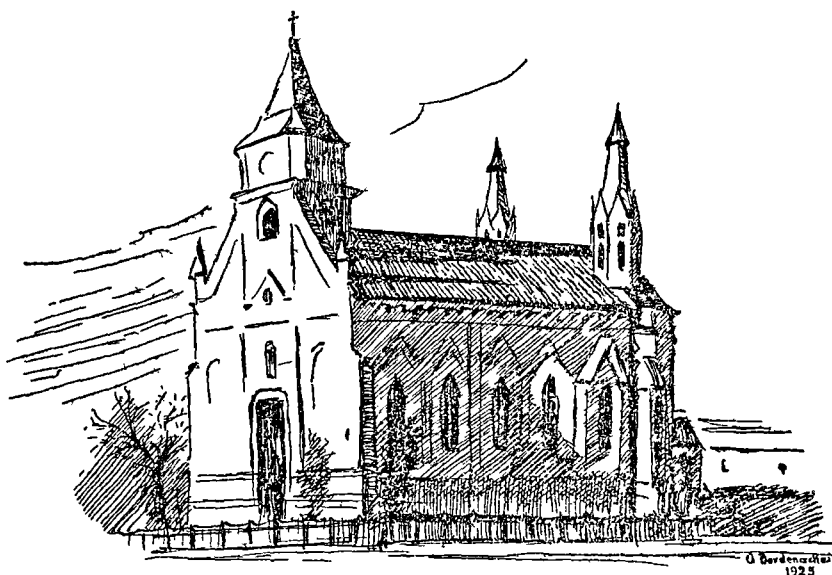
În 1780 apare pecetea cu icoana Sf. Gheorghe, cu inscripţia: „Pecetea târgului Botoşani afierosit la Sf. Gheorghe 1780», (Iorga, Studii, V), pe o jalbă dată domnitorului, de către locuitorii târgului, cari se plâng de supărările ce pătimesc despre arhimandritul grec Io-nichentie, egumenul mănăstirii Popăuţi (fig. 3).

Pecetea cu Sf. Gheorghe se menţine până la Regulamentul organic, şi pe un document din 4 Mai 1831 [colecţia Dombrowski] se vede cu oare care surprindere, că în anul 1780 târgul Botoşani avea două peceţi. În adevăr, comparând pecetea din cartea d-lui Iorga, cu cea de pe documentul din 1831, (fig. 4), se constată o deosebire mare între ele. Picioarele calului au poziţii diferite; capul calului, în una este alături de biserică, în alta deasupra bisericii; în una balaurul are un picior, în alta are două picioare; între balaur şi biserică în pecetea d-lui Iorga este un ornament care lipseşte în pecetea din 1831, în fine în aceasta din urmă, cartuşul deasupra capului Sf. Gheorghe, care în cea întâi se întinde dealungul cercului, lipseşte sau are numai un mic crâmpie.

Cum se poate explica faptul că, în acelaş an, oraşul Botoşani îşi face două peceţi deosebite? răspunsul nu se poate încă să se deie,

La 1832 apare, pentru prima oară, o *coasă* în pecetea târgului Botoşani. Pe un document din 25 iulie 1832, din arhiva Primăriei Botoşani, pecetea cu coasa are inscripţia: «Pecetea sfatului muniŕipal de Botoşani 1832» (fig. 5).

Coasa o găsim şi în pecetea tribunalului de Botoşani, pe un document din 2 Sept. 1832 [colecŕia autorului], sub cumpăna dreptăŕii, cu inscripŕia: „Pecete giudecătorie ținutul Botoşani» (fig. 6), după cum găsim *coasa*, între semilună şi o stea, pe o pecete a Vorniciei oraşului Botoşani, din 1811 (fig. 7), pe mai multe documente din arhiva Statului din Iaşi.

Catedrala Catolică

Scurtă privire asupra Botoşanilor de după Unire.

Toate câte au fost expuse, în paginile de până acum, despre oraşul Botoşani, până în anul 1859, când s'a făcut Unirea principatelor, ni dau impresia că oraşul acesta ar fi fost situat într'o ţară mult înapoiată, ai cărui locuitori s'ar fi aflând încă în primele faze ale dezvoltării civilizaţiei.

Şi câtă deosebire între ceea ce era înainte de 1859, şi între starea înfloritoare în care se găseşte oraşul acesta, după urcarea pe vechiul tron al Moldovei, a Domnitorului care a înfăptuit Unirea şi a pus prima temelie a statului român : Cuza Vodă !

Ori cât am fi de pesimişti prin firea noastră, trebuie să rămânem uimiţi când, primblându-ne pe stradele pavate ale Botoşanilor şi înveselindu-ne ochii privind clădirile care se profilează, aşa de frumos, sub lumina albă a becurilor electrice, ni aducem aminte că, pe aceleaşi strade, acum câteva decenii în urmă, nu puteau răzbate carăle cu boi, prin băltoacele şi glodăria care deveniseră proverbiale, şi lumânări de său, în felinare primitive, aruncau o lumină tristă şi sfioasă spre căsuţele acoperite cu stuh şi cu ferestrele de o palmă.

În locul odăiţelor cu miros de mucegaiu, în care, într'o vreme nu tocmai îndepărtată, se împărţea dreptatea şi se cărmuia oraşul, astăzi admirăm palate : Primăria, Prefectura, Tribunalul. În locul căsuţei posomorâte din ograda unei biserici, în care dascăli improvizaţi întemeiau şcoala Domnească, astăzi se înalţă clădiri măreţe, în care mulţimea de elevi îşi luminează mintea. În locul salei cu abia 40 de scaune, din care Nicolini improvizase un Teatru pentru boerimea doritoare de distracţii, astăzi se înalţă falnic un teatru frumos, care ar putea să steie, cu cinste în mijlocul oricărui oraş din lumea mare.

E destul să comparăm starea pe care o găsim descrisă în fiecare pagină din această monografie, cu starea de astăzi a acestui oraş, privit din orice punct de vedere, pentru a ne putea mândri cu

generaţia dela 1859 încoace, care a fost în stare să creieze un oraş modern, dintr'un sat mai mare, cufundat în glod şi întuneric.

Conducătorii oraşului Botoşani, cari au contribuit să-l aducă în starea de astăzi, adică primarii cari s'au perândat dela 1862 încoace, sunt următorii, după lista alcătuită din dosarele Primăriei:

- 1862 Gheorghe Cocotă
- 1867 Dimitrie Cristea
- 1868 Constantin I. Placa
- 1869 Ioan Frank
- 1871 Constantin Dimachi
- 1872 Constantin I. Placa
- 1873 Ioan Frank
- 1875 Teodor Boian
- 1884 Gheorghe Hasnaş
- 1888 Al. Enacovici
- 1890 Luţă Ciolac
- 1891 Neculai Sofian
- 1893 Eduard Ullé
- 1895 Teodor Sillion
- 1895 Eduard Ullé
- 1900 Jlie Văsescu
- 1901 Eduard Ullé
- 1905 Teodor Sillion
- 1906 Vasile Isăcescu
- 1907 V. D. Vasiliu
- 1908 D. Ursian
- 1911 Mihai Ciulei
- 1913 Teodor Sillion
- 1915 R. Savinescu
- 1918 Comisie Interimaiă : D. Ursianu preşedinte
- 1919 Comisie Interimară : T. Herescu, preş.
- 1921 Comisie Interimară : I. P. Darie preş.
- 1922 Comisie Interimară : O. Lupaşcu, preş.
- 1922 noembre, Comisie Interimară :
Preşedinte : D. D. Hangan
Vice-preşedinţi : I. Romanescu, Eug. Neculau,
Dr. N. Frunzescu
- Membrii : Ramiro Savinescu, Pr. Cristofor Manolescu, Const. Opreescu, Petre Demetrescu,
Dr. Emil Tauber, Ioan Manoliu, Ioan Bunea,
H. Iosopovici, V. Cornea, Dim. Aranovici,
D-na Ema S. Antonescu.

O însemnătate deosebită a avut, în toate timpurile, magistratura. Lista magistraţilor tribunalului Botoşani, întocmită de d. Mircea Gorovei, magistrat, pentru timpul dela 1867 încoace, nu este completă, pentru primii ani, din pricină că o parte din dosarele tribunalului s'au rătăcit în timpul războiului. Unde a fost cu putinţă, se arată şi data decretului de numire a fiecărui magistrat.

Tribunalul Botoşani a fost astfel compus, în cursul vremii:

Preşedinţi

- 1867 — A. Juan
- 1870 — Siriteanu
- 1876 maiu 16 — Ioan T. Burada
- 1880 — Christache Pilat
- 1883 — G. I. Gheorghiu
- 1884 feb. 8 — Christache Pilat
- 1888 april 30 — Mihai Ciulei
- 1908 iulie 7 — G. Dumitrescu
- 1913 iulie 16 — Laurenţiu Pilat
- 1814 april 20 — C. V. Rugină
- 1919 iunie 11 — Ciprian Scripcă
- 1919 oct. 23 — C. Radovici
- 1926 ian. 1 — C. M. Ciulei

Judecători de Instrucţie

- 1868 febr. 23 — Mihail Grigoriu
- 1874 noemb. 16 — Ioan T. Burada
- 1877 — Titus Istrati
- 1878 ianuar 18 — N. C. Budu
- 1880 dec. 16 — Mihai Ciulei
- 1886 noemb 4 — I. Mănescu
- 1887 ianuar 2 — Teodor Crivăţ
- 1888 iunie 13 — N. Teodoru
- 1890 sept. 19 — G. I. Niculcescu
- 1912 mart 16 — G. Rangli
- 1920 decemb. 27 — Bogdan Baroncea
- 1922 oct. 4 — Mircea Gorovei

Membri de şedinţă

- 1867 dec. 8 — Mihail Grigoriu ¹⁾.

1. — În lista făcută de d. Traian Ichim, se arată că în 1858 era preşedinte A. Juan, şi Calcăntraur era asesor.

1878 mart. 16 — Const. Milicescu
1880 dec. 16 — T. N. Buzdugan
1885 iulie 8 — Aristide Bontăş
1885 noemb. 11 — Emanoil Cernătescu
1886 ian. 18 — D. Donici
1886 mart. 6 — G. I. Niculcescu
1890 sept. 19 — G. Cerchez
1894 maiu 5 — I. Ivaşcu
1900 ian. 13 — Corneliu Botez
1906 april 1 — Mihai D. Patron, până la 3 Iunie 1909, când schimbându-se numele magistratului în acel de *judecător de şedinţă*, şi fiind doi judecători de şedinţă, la fiecare tribună, d. Patron funcţionează până la 3 maiu 1911.
1911 maiu 3 — G. C. Ioan
1911 iulie 13 — Mihail Brăileanu
1919 iunie 17 — C. M. Ciulei

În locul de al doilea judecător de şedinţă:

1909 iulie 6 — Laurenţiu Pilat
1913 iulie 6 — C. Radovici
1919 oct. 23 — Vasile Pilat
1924 feb. 19 — Anibal Placa
1924 feb. 26 — N. N. Pelin

Judecător Sindic

1895 iunie 14 — George Nicolau

Supleanţi

1867 — Dumitru Neagu
1867 sept. 19 — Mihail Grigoriu
1875 — Constantin Milicescu
1877 — George Belcic
1878 april 1 — M. Ciulei
1880 — T. N. Buzdugan
1880 maru 1 — Hasnaş
1880 dec. 16 — Vârgolci
1881 febr. 23 — G. I. Neculcescu
1882 mart. 23 — T. Grivăţ
1885 iunie 19 — Al. Frank
1885 iulie 8 — D. Donici
1886 ian. 18 — Uliş Cariadi
1888 april 15 — G. Cerchez

1890 febr. 5 — G. Rangli
1894 iulie 2 — C. Gheuca
1895 maiu 5 — C. S. Crupenski
1895 iunie 26 — Corneliu Botez
1896 iunie 26 — Emil C. Lepadatu
1898 febr. 12 — Al. Prasa
1898 iunie 14 — I. M. Pârvulescu
1901 mart. 29 — I. C. EustaŃiu
1901 maiu 31 — V. Andriescu
2903 sept. 20 — G. E. Vrănceanu
1908 april 30 — Şt. Praporgescu

MagistraŃi stagiari

1909 iunie 3 — Şt. Praporgescu
1912 mart 29 — Norbert St. Dombrowski
1912 dec. 22 — C. C. Simionescu

SupleanŃi

1913 sept. 1 — C. C. Simionescu
1916 iulie 14 — Vasile Pilat
1918 sept. 13 — I. N. Babic
1920 april 9 — G. C. Liteanu
1920 sept 19 — Norbert St. Dombrowski
1922 oct. 4 — Al. Iacoban
1924 noem. 1 — Petre I. Gherghel
1925 maiu 12 — Const. A. SmelŃ

Procurori

1876 — Const. Milicescu
1880 — G. C. Răileanu
1880 mart. 21 — Tigran Buicliu
1880 dec. 16 — Hasnaş
1882 mart. 16 — G. I. Neculcescu
1886 mart. 6 — Teodor CrivăŃ
1887 ian. 12 — V. Tataru
1887 april 11 — T. Canari
1887 noem. 28 — G. S. Cristofor
1888 april 30 — D. Emanoil
1889 iunie 30 — Radu Bălescu
1889 dec. 14 — St. Plitos
1890 febr. 5 — Gh. Cercez

1890 sept. 19 — Oton Placa
1891 iulie 2 — I. V. Niculescu
1892 maiu 15 — Gh. Nicolau
1894 maiu 5 — Gh. Cerchez
1895 ian. 11 — D. Soroceanu
1895 april 25 — Matei C. Costache
1896 ian. 18 — G. M. Moisiu
1898 sept. 21 — Corneliu Botez
1900 ian. 27 — M. D. Patron
1906 Apr 1 — Vasile Tufescu
1906 dec. 14 — George Livadiți
1907 april 5 — Vasile Tufescu
1911 maiu 31 — Mihail Costea
1914 febr. 28 — V. M. Dumitriu
1918 april 12 — C. M. Ciulei
1919 iunie 11 — Al. D. Ionescu
1921 mart 5 — Alois S. Cheriș
1921 april 29 — N. N. Pelin
1924 febr. 26 — I. S. Manea

Substituți de Procuror

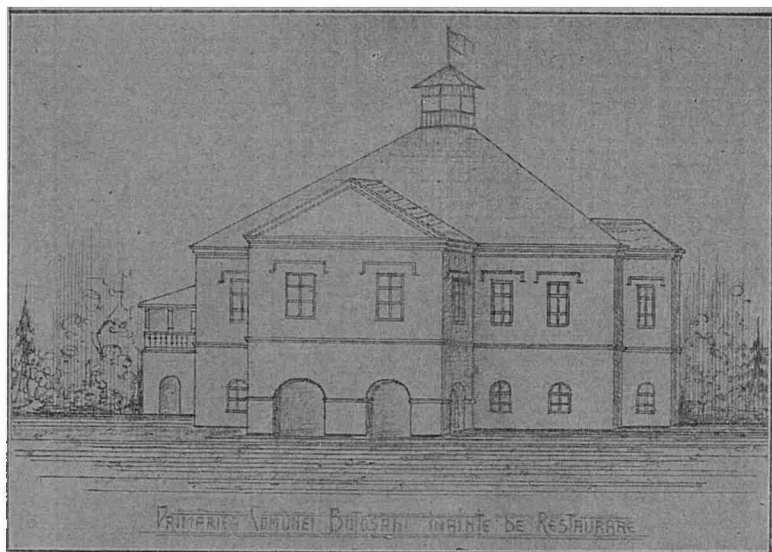
1878 — Tigran Buicliu
1880 — Hasnaș
1880 maiu 1 — G. I. Niculescu
1881 febr. 23 — D. Cristescu
1882 mart 16 — T. Aronovici
1883 noemb. 28 — A. M. Cantacuzin
1884 feb. 22 — Oton Placa
1885 april 19 — G. Petrovan
1887 febr. 10 — G. Cerchez
1887 dec. 14 — Emanoil Miclescu
1888 april 30 — Sc. Coslovan
1891 iulie 3 — N. N. Botez
1892 sept. 12 — Matei C. Costache
1894 sept. 3 — G. M. Moisiu
1895 maiu 5 — Al. Prasa
1898 febr. 12 — Ramiro Savinescu
1900 oct. 28 — Const. Sc. Romano
1902 ian 31 — Victor I. Stamatopol
1905 april 2 — Laurențiu Pilat
1907 april 12 — G. Diaconescu
1909 iulie 6 — Mihai Cațichi
1911 mart. 19 — C. M. Ciulei

1918 oct. 13 — I. A. Vasilescu
1920 ian. 28 — N. N. Pelin
1921 april 26 — I. S. Manea
1924 febr. 26 — Petru I. Gherghel
1924 noemb. 1 — Const. A. Şmelţ
1925 maiu 19 — N. Tarcinius

În arhiva Baroului de avocaţi, din Botoşani, nu se găsesc acte, din care să se poată alcătui o listă a avocaţilor înscrişi în primul tablou, după organizarea acestui corp. D. C. I. Mighiu, decanul actual, a bine voit să ni comunice prima constituire a Corpului, din anul 1868, când în tabloul din acel an, figurează următorii avocaţi: Antipa Vasile, Bazac Anghel, Bobeica Constantin, Boian Teodor, Botez Anastasie, Budachevici Dumitrieş, Cambureanu Adam, Constantinescu Ştefan, Davidel Dimitrie, Ferim Constantin, Goilav Luca, Grecinski Ioan, Grigoriu Mihai, Ioan Vasile, Iorga Emanoil, Iorga Nicu, Miclescu S. Dimitrie, Pilat Cristea, Radu Ioan, Sacară Ioan, Sava Anastasie, Soroceanu Dimitrie, Soroceanu Grigore, Țaranu Andronic Ioan

Decanii Baroului de Botoşani au fost :

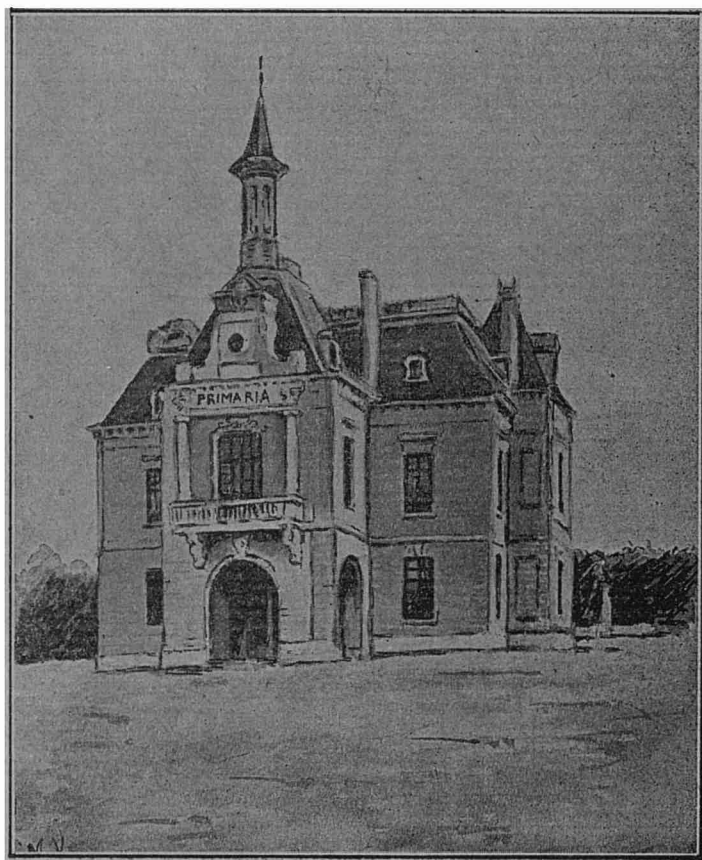
1864 — Constantin Bobeică
? până la 1874 — Dumitru Sc. Miclescu
1874 — 1889 — Alexandru Enacovici
1889 — 1895 — Eduard Ullé
1895 — 1903 — Ioan Nicoleanu
1903-1907 — Ştefan G. Gane
1907-1910 — Ioan Nicoleanu
1910-1912 — Stefan G. Gane
1912-1918 — Ramiro Savinescu
1918-astăzi — C. I. Mighiu

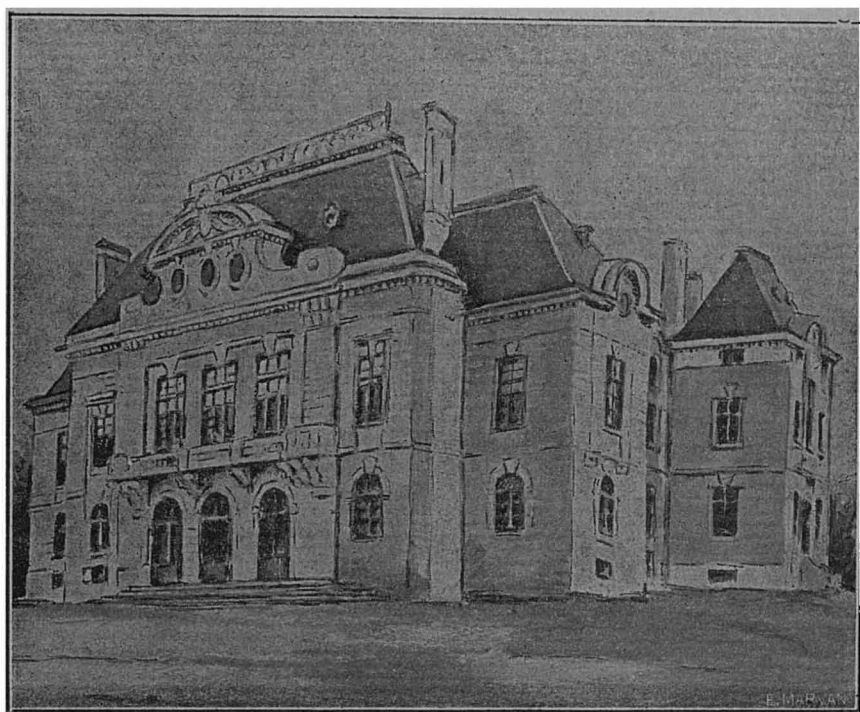
PRIMĂRIA BOTOŞANI

Înainte de restaurare

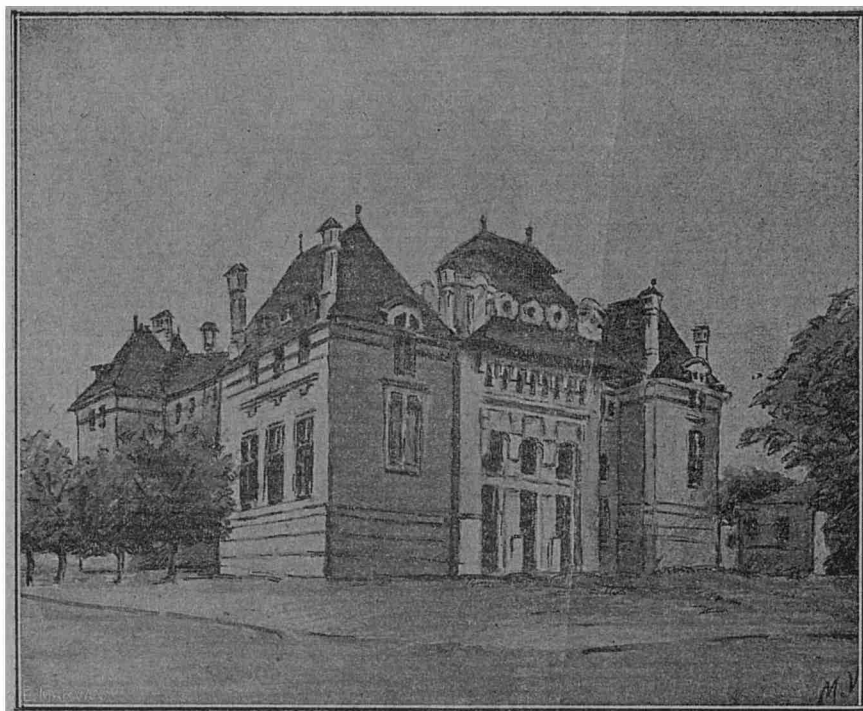
Desen făcut de Ştefan Emilian, pe planul oraşului Botoşani, întocmit de el.

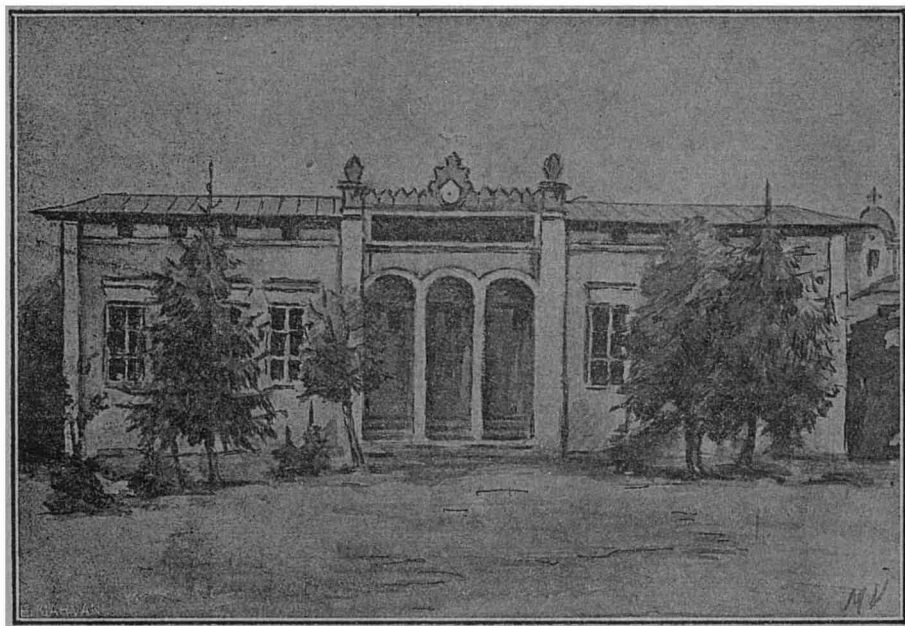
PRIMĂRIA BOTOŞANI
după restaurare

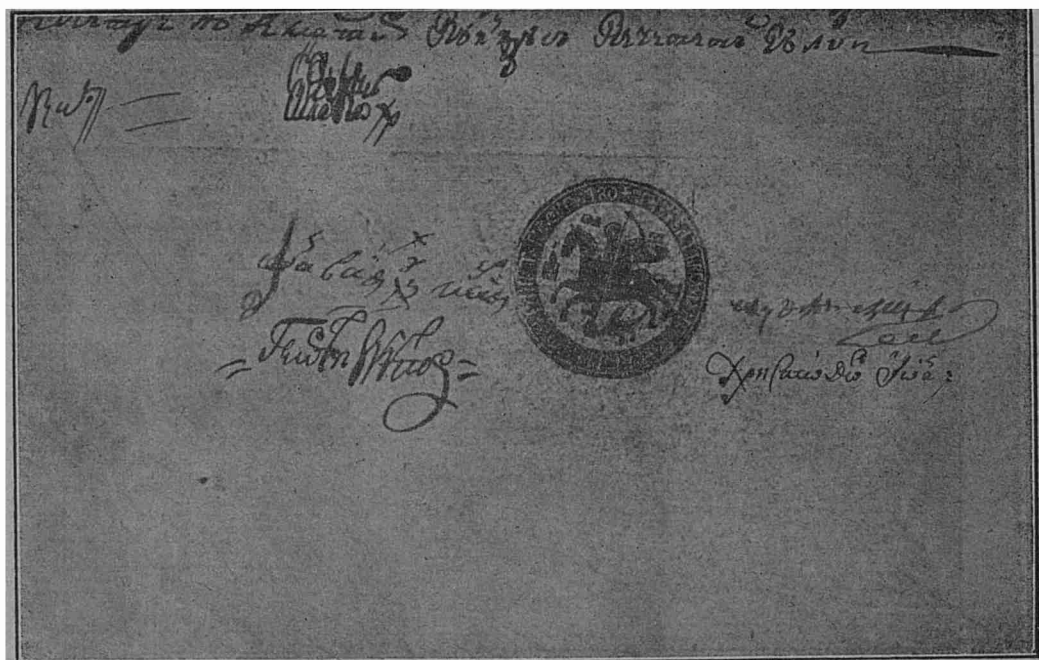
PALATUL ADMINISTRATIV

PALATUL DE JUSTIȚIE

ŞCOALA PRIMARĂ MARCHIAN

PECETA TĂRGULUI BOTOȘANI

Fig. 1

Fig. 2

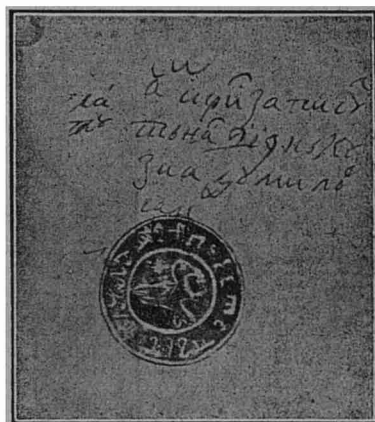

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

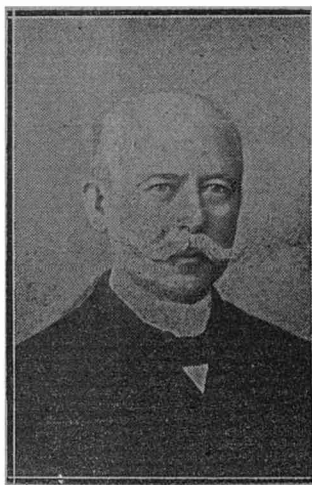

**ICONOMUL GHEORGHE POPOVICI GHEORGHIU
ŞI PRESVITERA MARIA**

dela biserica sfinţii Voevozi, părinţii Mitropolitului Iosif Gheorghian

V. GHEORGHIAN

I. S. VRANCEANU

Mitropolitul Primat
CALINIC MICLESCU
şi **IOSIF GHEORGHIAN**
Episcop de Galaţi

Mitropolitul
IOSIF GHEORGHIAN

MAGISTRAȚII DIN BOTOȘANI IN DECEMBRIE 1925

Rândul de jos, dela stânga spre dreapta: V. V. TARCINIUS, substitut; N. N. PELIN judecător de ședință; C. RĂDOVICI, președintele tribunalului; MIRCEA A. GOROVEI, judecător de instrucție; CONST. A. ȘWELȚ, supleant.

Rândul de sus, dela stânga spre dreapta: EMIL M. COSTINESCU, ajutor la judecătoria de ocol rurală; AL. ROMĂNESCU, ajutor la judecătoria de ocol urbană; C. M. CIULEI, judecător de ședință; I. S. MANE, procuror; NORBERT ȘTEFĂN DOMBROWSKI, judecător ocolului rural; GH. VASILOVICI, judecător ocolului urban.

D-I D. D. HANGAN

PRESEDINTELE COMISIEI INTERIMARE DE BOTOSANI

Indice Alfabetic

- Abageriu Hristea** 358
 — Ileana 367
 — Mane 358; Neculai 268
Abdul Megid 404
Acsiniei Apostol 212
Acsinte Simon, fon 378
Adal-Gherei 17
Adam Nec. 278
Adamachi Vas, 41
Adrian Maria 102
Altanasa preut 154-8
 — proin iconom 62
Agache Ioan 225
Agalton manastire 129 134
Agapia man, 135
Alaci Bogdan 426
Albinei Gh, Stol 80 97
 — Tudorachi, lancu, Marghioala, Catinca 97 358
Albotă 182
 — Neculai 309
Albrecht Rege 15
Albu Andronic Pelin 86
Alexandrachi Maria Jit 143
Alexandri V. 117
Alexandru cel bun 3
 — Pah. 97
 — Sard 223
Ana preuteasa 156
Anastasă sin Toader 322
Anastasiu Nec. 224,5 232 305
Anania Calistru 56
 — Vornic 183,5
Ancăi Pricop 212
Andriescu V. 424
Andronachi Safta 143
 — Vornic 185
Andronic Comisul 182
 — Crăste 89
 — Hagi 87
 — sin Zaharia 177
Anfim Egumen 54
Anghel bașceauș 87
 — Ion 213 226 232
 — Bozac 426
Anglia 75
Antipa Grig. 128
 — Vasile 426
Antonaș Simion 89
Antonescu Ema 421
Apostol Gh. Sard 39 41
 — Șatrar 231, 5
 — Nicola 205 232
 — Traistă 2
Apostoleanu Elena 148
Aranovici Dim. 421
Arapu 103
 — Alexandra 151
 — Balașa 151
 — Lupașcu 103
 — Natalia Ion 106
 — Vasile Post 43
 — Sard 39 230
Ardeal 7 84
Argenti 122
 — Catinca 288
 — Gheorghe 263
Arghira Pah. Alexandru 79
Arghiri Sard 372
Argintaria Apostol 90
 — Gh. 263
Arhip 97
Arhiri Vasile 314
Ariton 84
 — Garabet 225
 — Ioniță 233 321
Armag Ban 98
 — Catinca 79
Armanu Ioniță 85
Armașu Ban 77
Aron Rusu 263
Aronovici Dim. Pit 42 234-6 308 406
Asachi Gh. 345,7 362,7
 — P. Aga 383,5
Asanachi Com. 356
Asani Spiridon 284
Aslan A. 387
Atanasu Zamfir 236
Avacum Dascalu 312
Avedic Andrieș 224
Avram Alexie 233
 — Const Căm 83 98
 — Familia 98
 — Catinca Căm. 375
 — Grigoraș 340
Avramică Geambașu 264
Asachi Petru 24, 6 9, 98 186
 — Catinca 98
Aslan Anastasia 98
 — Iorgu Post 43
 — Neculai Med 77 98 185
Aumale Ducde 117
Austria 54

- Babic Ioniță 25 424
 Bacalu Panaite 226
 — Stefan 263
 Băcilă Ioan C. 20
 Bădărău dascal 157
 Badașcă vezi Greceanu
 Bacalbașa Tudurachi 191,7
 Bacău 134 368,9
 Bacinski Mihai 372
 Băila 2
 Balămoaia Catinca 358
 Bălăneasa Smaranda 358
 Balasan 85
 — Cerchez sin Ioniță 177 220,5
 — Ion 304
 Bălăceanu Costache 412
 Balașu Căpitan 21
 Bălescu Radu 424
 Balin Garabet 233
 Baltă Ana 46 134
 — Gheorghe Ban 42 232 372
 — Nadia V. 134
 Balș Căminar 186
 — Alecu Vist 21 219
 — Catinca Vorn 81 98
 — Cost. Log 77 98
 — — Pah. 103
 — — Spat 77
 — Ioana Matei 131
 — Iordachi Spat 22
 — Lupu Log 81 99 110
 — Nastasiica 101
 — Toedor Vorn 21 160
 — Toader Spat 98
 — Vasile Căm 77 98
 — — Spat 80 99
 — — biv vt Log 54
 — Catrina V. Spat 146
 — Zoita Lupu Log 144 152
 Bălușani 43
 Banat 84
 Banatul Timișan 1
 Bănești 23 43
 Bantăș Teodor 130
 Bărbieriu I. 233
 Bârlad 111,2 368 376
 Bărjovanu Zamfira 414
 Baronce Avam 329
 — Bogdan 422
 Baronți M. Căm 45
 Baroți P. Eugenia 145
 Bărsănești 41,2
 Bărsei țara 1
 Basarabia 22 48 85 98 122 133 144 148,9
 160 303,8 384
 Bașotă Căm 186
 — Alex. 99
 — Anastasă Log 43 296-8
 — Andrieș 99 132
 — — Profirița 144 152
 — — Zoita 132
 — Ion Bragadir 222 360
 — Ioniță Căm 77 99
 — Iordachi Comis 99 223 230
 — Ștefanachi 152
 — Log 355
 Băscăteni 43
 Batus-chan 1
 Bayer Hieronimus 108
 Bazgan Vasile 25
 Băznoasa 43
 Becker Iohann 123
 Bejan Smaranda 376
 Belcic Alex. Sard 31 39 42 230 390
 — George 423
 Beldiman Alecu Aga 44
 — G. Safta 147
 — Dimitrie Pah. 367 376 390,1
 Belgrad 118
 Berariu Toader Polcovnic 81 100
 Berezinski Grig. 87
 Berlin 118
 Beșate Grig. 212 232
 — Nec. 312
 Beșleaga 78 80
 Berthemý General 116
 Berza 43
 Bibescu Gh. Vodă 117
 Bibire Nec. Cam 384
 Binder Iohann Sard 13 121 288 355 372
 — Ana idem
 — Emilia 373
 Birnoschi Ilie 261
 Biserica Albă 84
 Bistrița 7 8 84 87 122 329
 Bivolari 114
 Blanariu Serban 225
 Blanchin 378
 Bobeică Aglaia 106
 — Costache Comis 31, Sard 406
 426
 — — Post 42,4
 — Elena 104
 — Petru Sard 41
 — Const. Stol 386,9 390; Cl 385
 Bobulești 43
 Bodiasa 84
 Boerescu 134
 Bogdan Vodă 3-5
 — Dimitrachi Post 224

— Suzana 365
Bogos Ioniță 225
 — Maxim 313
Boian Iord. Post 43
 — — Ban 142
 — Natalia 46
 — Teodor 421,6
Bolboacă Andrei 25
Bolboc Toader 83
Boldescu Alecu 44
Bolțosu Andronic Iacob 42
 — Anton 90 406
 — Garabet 25 80-7 119
 — Iacob 45
 — Sava Căm 42,5
 — Ioniță 225 232 394
 — Mihai 296 321
Bontăș 1
 — Aristide 423
Bontea 1
Bontul 1
Borcea Gh. 366
Borcilă Sandu 416
 — Teodor 358
Bortă Gh. 323
Borș Iancu Ban 134
 — Profira 46 134
Bosie Stef. Camaraș 64
Boșneagu Ion 83
Botăș 1
Botășan 1
Boteanu Vasile 151
Botenița Ilzana 151
Botez Anița 151
 — Elvira 106
 — Forăscu Alecu 99
 — Jean 131
 — Lupu, Ioniță 151
 — Dumitru Pah 280, 385 6
 — Scarlat 307
 — Anastasă 426
 — Mihalachi Sard. 382
 — Corneliu 423,4
 — N. N. 425
Botezatu Cost. 100
 — Catinca 100
 — Samoil 410
Botezatu Smaranda 100
 — Neculai 95, 159
 — Onofrei 87
 — Zima 278
Botoș Petre 2
Botoșănița 87
Boțan Neculai 212
Bou Antohi Md. 100 224

— Dumitrașcu Vorn 184
 — Manolachi Sulger 100, 213, 231, 358.
Bozance 83, 9
Brăescu Alecu 38
Brăești 97,8 120
Brăileanu Cristea 6
 — Mihail 423
Bran Vasile vezi Radu Dumitrachi
Brăhoae Safta 141
Brănișteanu Elencu 107
 — Iancu 48
 — Ion Ban 191,9
 — Ioan Pah 79 100 192,3 220,3
 — Ioniță Pit 77 100
 — Iordachi Stol 79 100
 — Mihalachi Pah 230,5 386, 405,6
Brânzariu Andrei 315
Brăteni 43
Bratu Ilie 69
Brașov 7 85,7 123 216 256
Brașoveanu Dumitrachi 205
 — Grigori 225 232,3
Brody 51,3
Broșteni 41
Brünn 53
Bucecea 365
Buceliu Bogdan Pascalovici 85
Buchner Dr 108
Bucioe Ion 225
Bucovina 17 21 30 51 303
Bucșan Dumitru 100
Bucșănescu Iord. Spat 79 100
 — Iord. biv vel Pah 185
Bucur Maria 105
Buda sat 98 127
Budachevici Dumitrieș 426
Budapesta 122
Budenita 132
Budu N. 422
Buhuș Ileana 150
 — familia 150
Buiciu Ariton 45 231
 Asfador 84
 Avram 45
 Bogdan 45
 Iacob 46
 Anton 406
 Tigran 424,5
Buinc Lupu 178 323,5
 — Gheorghe 323,5
 — Vasile 322,4
Bulgaria 1
Bulucbașa Stefan 83
Bunea Ioan 421

- Buneni 41
 Burada I. T. 422
 Burchă Ion 233
 Burchi familia 100 406
 — Const. Pit. 341,4
 — Gh. 358
 Burdea Bogdan 233 406
 Burdujeni 413
 Burgele Armaş 184
 — Neculai 365
 Butmy de Katzmann Lola 122
 Buţcovschi Iosef 96
 Buţureanu Ion 229 306
 — Grigori 306
 Buzdugan 24
 — Catinca 45
 — Eugenia 102
 — Toader 31-44.106 133 230,4 185,6
 — familia 106
 — Aga 406
 — T. N. 423
 Buzilă Gh. Sard 42; Spat. 230
 Maria 104
 Teodor Comis 39
 — Post 43
 Todiraşc 232
 Buţnea Adela 102
 Elencu 102
 Tofana 151
 Buzneştii 151
 Căciuleşti 105
 Caimacan Const. Com 42 406
 Calcăntaur 422
 Căldăraru Nec. 89
 Căldăruşă 2
 Căldăruşani măn. 413
 Calimah Alecu Vorn 81 90 186 192
 — 205 220 282 350-61
 — Mărioara 80 100
 — Marghioala 284, 5, 8
 — Ruxanda Pah 77 100
 — Dumitraşcu Vorn 185
 — Ionachi Vorn 185
 Călimănescu Nec. 233
 Călin Stefan vel Cap 100
 — Clucer 40
 — Ioan Sard 231
 — Vasile 233
 Călinescu I. Sard. 42 376
 Călineşti 43 120,7
 Calino Ch. 377
 Calinov Marghioala 376
 Calistru Haralamb 85 159
 Calmaş Dumitrachi Vorn 185
 Calmuschi Maria 151
 Călugăreanu Vasile Pit 224 231
 Călugăreni 43
 Cambani Neculai 302
 Cambureanu Adam 426
 Comeniţa 4 5
 Câmpulung 8
 Câmpul Părăului 2
 Canano Cost. Spat 80 101
 — Gh. Pos 36
 — Ion 34 Post 193
 — Iancu Spat 81
 — Neculai Spat 31 40 Post 4
 — Petru 35
 — Sevastian Vorn 31, 9
 — Vasile Post 43
 — Veniamin egumen 101
 — familia 131-5
 Canari T. 424
 Canaris Iorgu Aga 229
 Caniola Natalia 131
 Canta Cost. Vist 81
 — Vorn 186
 — Iordachi Spat 101 132 190, 9
 — Mariuţa Log 80 101
 — 355
 Cantacuzin 117
 — Iancu Log 144
 — Alex. Vorn 160
 — Lascar Vorn 43
 — Safta Aga 152
 — familia 144
 — A. M. 425
 Cantemir Gh. 369
 Căpitanu Vasile 96
 Caracaş Ioan 82
 Caraceni Const. 69 205
 — Const. Ion 86 211, 7
 Caragea Antohi Vorn 185 336
 Carageali Costache 410
 Caraiman Gh. 101
 Carale Alecu Sulg 38 234 406
 — Iordachi 205
 — Ion 234
 — Dim. 390
 Caramfil Iordachi Spat 105 186 229 247
 — 383,4 398 400
 Cariadi Ulis 423
 Cărmăz Dimitrie 85
 Carniol Leiba 252
 Carol XII 16
 Carol prinţul 413
 Carp Catinca Med 151
 — Cost. Post 160
 — — Spat 247

— Grigori Spat 186 275 295 400
 — Gavril Polcovnic 101
 — Iordachi Capitan 101 213
 — Familia 151
Carpovici Panaite 366
Cârstea Vorn 14 182-5
 vezi și Cristea
 — Baron 416
Cârstian Chiriac Sard 141
Caruz Iancu 41 390
 — Iorgu Hagi 41
 — Ion Aga 44
 — Doftor 80
 — Smaranda 376
Casandra Sărdăreasa 101
Catargi 30 105
 — Iordachi Vorn 81 101
 — Catrina Vist 292
Catinca Greaca 146
 — Pităreasa 81
 — Polcovniceasa 101
Cațichi Săndulachi Stol 101
 — C. Comis 383
 — Mihai 425
Căușani 48
Căvășoia Dobrița 25
Cazaciu Enachi 95 159
 — Hristofor 224
Cazacu Gh. 278
Cazimir Maria 147
 — Panaite Post 43
 — frații 28
Cekmak Radu 141
Ceplenita 366
Cerbu Vasile 225,6
Cerbureanu Adela 177
Cerchejeni 43 120
Cerchez Alina M. 131
 — Cost. Post 42
 — — Hatman 21
 — David 86
 — sin ceauș 177
 — Mihai 38
 — Neculai Sard 45 389
 — Gh. 423-5
Cerchezul Andronic 64
Cernătescu Em. 423
 — Ioan 377
Cernăuți 5 17 51 83,7 98 117 125
Cernești 143
Cerneșchi Iancu 212
 — Varvara 366
Cervicești 132
Cervinski Vasile 280
Cervinovdali familia 134

Cetățuia Mănăst. 83
Cheancea Gh. 182
Chebariu Gh. 324
Chelialbă Mihai 86
Cheptănescu N. 366
Chiriș Alois 425
Chetruș Savasta 365
Chiriac din București 85
 — Zoe 106
 — Vornic 184
Chiriceasa Anița 416
Chirilă dascal 155
Chistol Zoița 358
Chișcariu Petru 178
Chișinău 91 149 303
Chrisoverghi 117
Giobârzan Gh. 273
Ciceiu 7
Cihak Dr. 110
Ciobanu Stef. 90 177
 — Cost Com 376
Ciocalacana Ovanes 84
Ciogole Const. 184 231
 — Sulg 41
Ciolac Cost. Aga 31,9. Căm. 218 230
 — Vorn 43
 — Iod. Vorn 42 Spat. 230
 — Petru Sard. 45
 — Luță 421
 — familia 101,2 131
Ciolan Cost. Căp 223
Ciomag 45 87,9 91 177 202 406
Ciordită Stef. 225
Ciornei Andrei Căp 80 103
 — Cost. 103 205 220,1 360
Ciritel Iord. 233
Ciumulești 384
Ciulei Cost. Stol familia 104 223 383 358
 — Dim. Clucer 41 224
 — Iancu Comis 39 41
 — Arsachi Sulg familia 104
 — 406
 — Mihai 421-3
 — C. M. 422-5
Ciurea Teodor Căm. 152
 — Casandra Vasile 137
 — Elena, Vasile 414
Clement Anghelachi Com. 59 104 190
 197,8 383
 — Familia 104
Glimescu Vasile 31
 — I. C. 388
Clopoțel Gh. Pah 39 ; Post 43
Cnipu 377
Cobiceni 41

- Cocăneț Gh. 36
 Cacea familia 104
 Cociu Mihai Sard, 42
 Cocorăni 43
 Cocotă Ene Sard 81 136
 — Gh. 44 232,6 390 406 421
 — Nastasia, Zoe 46
 — Iancu 42,4 390
 — Ion Sard 192 205 220,3,8 383-7
 — — Aga 230
 — familia 316
 Codăcel Al. 316
 Codrescu Cost. Post 42; Căm 230
 — Gh. Post 42; Com 230 dvor 224
 — Enachi Stol 296
 Cogălniceanu Lucia 147
 — Mihai 70
 — Safta Stol 77 107 292
 — Smaranda 77 81 107
 Cojocariu Stef 315
 — Tanasă 312
 Colăcel Niță 212,311,4
 Colomeia 5
 Colțariu Neculai 60
 Coman Ion Pit 234,4
 — Stoian Pit 231 308
 Constantinescu Iancu 393
 — Stef. 426
 Contemir 61
 Conțescu 25
 — Gh. 233
 Copălău 43
 Corban Iord. 220 312
 Corjescu Elena 147
 Cornea Mihai 277
 — Vasile 212 226 421
 Corni 43
 Corlățianu Elena 411
 — Alecu 363,4
 Corocăești 43
 Coroiu Ion Post 416
 Corombahion Pavăl 372
 Corvin Ion familia 155
 Coslovanu Scarlat 425
 Cosovei Maria 129
 Costachi Anița Vorn 151 186
 — Sulg 224
 — Iord. Spa. 223 230
 — Matei C. 425
 Costandachi Nicu Post 151 186
 Costea Mihai 425
 — Panaite 263
 Costin Elencu 155
 — 387
 Costițești 43
 Coșteanu Gh. Clucer 41
 Coșula 8
 Coșuleni 41
 Cotărgaci 43 416
 Cotnari 75
 Coțovanu Iord. 225
 Covrig Dum. Polc 107
 Covășel Cost. 233
 — Dumitru 225
 Covalcic Ionică 225
 Govazi Manolachi 366
 Cozmulici Grig. 233
 — Panaite Pah 230
 — Alecu 390
 Cracan 5
 Crăciun Iacob 178
 Crăciuneni 41
 Crăm 8
 Crasna 94
 Crasnaleuca 84
 Crasnăș 1
 Crasnea 1
 Crâste David 90
 — Baron 90
 — Alex. 387
 Creangă Ion 235
 Crețu Gh. 84
 Cristea 34,9
 — Dim. 41 421
 — Petru Sard 31; Post 42
 — Petrachi 390
 — Sofia 414
 Cristescu Alecu Post 43
 — Elena 147
 — Ior. Spat 186; Ban 223; Vorn. 229
 — Neculai Cl. 77
 — Dimitrie 425
 Cristești 43 402
 Cristofor G. S. 424
 Crivăț Teodor 422-4
 Croația 1
 Croitoriu Dum. 233
 Gron Dr. 289
 Grupenski Catinca 118 152 354 372
 — Toader, Ioan. Elencu, Profira 118
 — Const. Pah. 185
 — Grig. Vorn. 43 416
 — Mărioara spat 152
 — Vasile Com. 81
 — Mărioara Spat 152
 — Vasile Spat 81 118 196 144
 — Const. S. 424
 Cucorăni 256
 Cuciureanu familia 107
 — Enachi 107, 218, 259

— Gheorghe Dr. 107 224
 — Miluță, Ioan, Victor 107 111 117
 — Vasile 213
 Curcan Vasile 212
 Culcovtchi 83
 Curtești 43 71 141,2
 Cușu Hristodor 83
 Cuza Alecu 41 224 232
 — Gh. Vorn. 21 ; Hatm
 — Catrina 151
 — Catinca 144,5
 — Vodă 413
 Czengery Olga 122
 Dabija Vodă 16
 — Mihai Clucer 224 364 383,5 118
 Dafina Doamna 16
 Dalama Nec. Pit 118
 Dalamaci Nec. Pah 80
 Damian scripcariu 60
 Damianovici Nec. 85 364
 Dămideni 43
 Danalachi Alex. Sulg 143
 Danilan 378
 Danu Const. 232
 Danzig ' 75
 Dărăngă Pavăl 224
 Darie iconom 80
 — I. P. 421
 Daru Grig. 232
 David Bogdan 81
 — nemesnicul 74
 Davidel Alecu 365
 — Dimitrie 40 388
 — Petru 406
 — Vasile Pah 364 384
 Dejerne Josef 377
 Deleni 28 43 303
 Deliu Gh. 225 366
 Demetrescu Petre 421
 Derecliu Sulg. 275
 Despot Vodă 15
 Diaconescu C. 425
 Diaconiței Vas. 205 212 226 234 264 314
 — Panaite 224
 Dimachi Grig. Stol 118
 — Catinca 365
 — Const. 421
 — Manoli Vorn 77,9 118 144 185
 — — biv vtori Jit 292
 — Marița Post 144
 — Neculai Vorn 68 70
 Dimitrachi Vorn 186
 Dimitrescu Natalia 131
 Dimitriu Aristița 137
 — Anastasă Căp 302

— Andrei 233
 — Const 69 224 364
 — — Pitar 77 118
 — — Sard 81
 — Gheorghe 87 137 232
 — Mihalachi Com 41
 — Nastasă 3 5
 — Neculai 215 242,7 270 300 402
 — Parasch. v 220
 — Teodorie 86
 — Iancu Stol 223 231
 — Ioan 372 8
 Dinga Armașu 185
 — Hatman 143
 Diubsche 22
 Divan Efendi 78 81
 Dobârzeni 43
 Dobrovoțchi 263
 Dobrovolschi Ion Pit 42
 Docan Neculai Log 70
 Dolhasca 22
 Dolina 148 152
 Dombrowski Sigismund familia 122
 — Norbert 122 424
 Doncilă 90
 Donici Andronachi Ci 119
 — Log 143
 — Const. 119
 — Iancu Aga 118 196
 — Spat 119 186
 — Dimitrie 423
 — Stefan 118
 — Catinca 148
 — Ruxanda Ban 81 118
 — Smaranda Log 152
 — familia 118
 Dorohoiu 2 5 17 21 121 372 384
 Dorostor 9
 Dracșani 43 258
 Dracșin Simon 7
 Drăghici lord, Vorn. 194
 — Dimitrie Med 349
 Drăgoiu Manol. 226 319
 Dragoman T. 226 264
 Dragomir Ilie 91 212
 Dragomirești 43
 Dragoș Enacachi 205
 — Cost. 224,8 302
 Drăgușeni 331
 Dubova 331
 Duber Ioan 377
 Duca Vodă 16
 — Comis 71
 Dumbali 81
 Dumbrava Roșie 15

- Dumitrachi Șoltuz 183
 -- Vorn 185
 Dumitrescu G. 422
 Dumitriu Andrei 236
 -- Toader 233
 -- Vasile M. 425
 Dumitru Pavăl 372
 -- Vorn 184
 -- Iancu 118
 -- Nastasă Căpitan 118
 -- Neculai 205
 Dumitrașcu Vist. Vorn. 2 184
 Dunăre 17 30
 Durnești 43
 Dușescu Aspasia 99
 Dvelling Ignatius 108
 Ețstatie Dr. 284
 Elena Doamna 8 10
 Elisabeta Doamna 46
 Elisalta 5
 Emanoil Dim. 474
 Eminescu 129 414
 Eminovici Raluca 129
 Enache Tomachi 212
 Enacovici Alex. 421,6
 Ene berarul 87
 Enescu Cons. Sard. 42 390
 Equator 116
 Eremia Movilă 2 182
 -- Dumitru 205
 Erlangen 121
 Eșanu Const. 205 224 232 306 312 366
 -- Iorgu 406
 Eustațiu I. C. 424
 Eva frânghierita 96
 Evlochie Gh. dascal 92
 Ezovit Iorgu 390
 -- familia 119
 Fotin Const. 212 372,5
 Fotino Antonie Dr. 283
 -- Maria 137
 Frâncu Ioan 44
 Frângelari Const. 224
 Frangopoli 53
 Frank Ioan 421
 -- Alex. 423
 Frânzăloaie 55
 Frențiber Const. 264
 Fridrich Gh. 84
 Frim C. Spat. 44
 Frunzescu N. Dr. 421
 Frunzeti Stef. Stol. 41
 Furculiță Gh. 23
 -- Ioniță Log. 79 119
 Furmagiu Atanasă 358
 Führerr Rudolf, Matilda 121
 Fabry 17,8
 Facăș Gh. 233
 Făclieriu Sard. 79
 -- Gh. N. 277
 Fandole 178 323,5
 Fântânele 23 127
 Fășneța Dum. 225 232
 Fătu Ioan 44
 -- Al. Dr. 115
 Feldioara 7
 Ferderber 378
 Feredieriu 43
 Ferim Const. 426
 Feștileștii 150
 Fideal arhitect 291
 Figa Statachi Sard 119
 Filinți 384
 Flămânzi 43 372 6 400
 Flondor familia 151
 Floarea Vas. Căm. 230
 Florescu Const. Com. 230 377 383 5
 Foca Iord. Spat. 220
 -- Iancu 364 377 383 5
 Focșa Lupu 358
 Focșani 10 21 51 87 118 122 216 237
 Focșaneanu Andrieș 47 9 87 177 211 361
 -- Neculai, Ștefan 83
 Folticeni 99 117,8 122 131,7 414
 Forăscu familia 99
 Formagiu Tanasă 263
 Fote Dim. 41
 -- Costea Hagi post 12
 -- Iancu Hagi Post 43
 -- Gh. 367
 -- Iordachi Spat 119 195,6
 -- Costică 225
 -- Familia 119
 Galați 51 111 122 216 237 255 276 368
 Galgotzy von Galgotz 121
 Gălen Căp. 119
 Galiția 15 87 125 376
 Gane Dim. Spat 85 220 254 324 426
 -- Fncache 384,5
 Gânscă Udrea 103
 Gârbești 43
 Gavril Dim. 226
 Gavrilache Dim. 360
 Gavrilăș D. Spat. 39 43
 Gellert 121
 Gemănuș Ioan 178
 Gemene sat 152
 Geolroi farmacist 123
 Georgescu 236
 Georgulcasa Zoița 358

- Gerine I. de 372
 Germania 117 136
 Ghenadiu C. 386
 Gheorghe Diiacul 183
 — Enachi 178
 — Părcalabul 182
 — Ștefan Aga 44
 — Vasile Cap. 44
 — Vornic 184
 Gheorghian Iosif Mitru. 155 413
 — familia 413,4
 Gheorghiane 406
 — Doctor 199 288
 Gheorghias Ioan Spat. 79
 Gheorghiaș Log. 2, 184
 Gheorghiu Anastasă 232
 — Anton 347-351
 — Dimitru 119,224
 — Gh. 242 422
 — Grig. 226
 — Haretu 224
 — Ioan 82,4 232 283 4
 — Manolachi 205 225
 — Scarlat Slg 376
 — Toader 233
 — Vasile 212,20 26 260 365
 Gheragoșovici Mihai 85
 Gherghel ispravnic 28-30
 — Gavril 97
 — Ion Comis 186 274 383
 — Ioniță Ban 223
 — Ilie Aga 376
 — — Comis 119
 — — Post 120 229
 — — Vornic 42
 — Mihai Căm 120 385
 — Neculai 97
 — Olga 127
 — Ștefan Căm. 21 80 120
 — Teodor Comis 120 223 230 366 372,6
 — — Spatar 41
 — Tobias 127
 — Petru I. 424,6
 Gheuca 146 153 292 424
 Ghica Alecu Log 43 80 120 186 269 357
 — Cost. Log 77 120
 — Dumitrache Aga 80 120
 — — biv V. Căm 103 185
 — Dimitrie 148
 — Gh. Log. 416
 — Grigori Vodă 16 114 292,7
 — Ion 392
 — Iorgu 28,9
 — Maria 148
 — Smaranda 148
 — Ștefan 122
 — Teodor Vorn 43
 — Vasile Vorn 392
 — Logofăt 306
 — Visternic 194
 — Prinț 410
 — Comănești 105
 Ghițăscu C. Stol 386
 Giansus Dum. 311
 Gioan lord. Sard. 77
 — — familia 120,1
 — — Stolnic 80
 Giosan Ioniță 205
 — Tanasă Pah 121 185
 Giurăscu familia 107 117 145
 Gurge Catinca Căm. 144
 Glăira Vadana 358
 Gligori Post. Vorn. 184
 Gligorovici Garabet 197
 Glovaska 378
 Gociu Mihai Sard. 231
 Gogasievici Ioan 83
 Goian Vorn. 225
 Goilav Andrieș Căm. 42,5
 — Anton 45
 — Arion 45
 — Cristea Sard. 42,5 231
 — — sin David 177
 — David Sulg. 45 160 227
 — Garabet 160
 — Gaspar Sard. 160 177 228 231 304 406.
 — Gh. sin Toader 177
 — Hăcires 177
 — Iacob 45
 — Ion Spat. 45 160
 — Luca Sard. 42,5 61 84 177 225 231 278 426
 — Ștefan Pit. 177 191 220,2,9 231 305 323.
 — Toader Sard. 45 148 160
 — Vasile Căm. 45 160
 Gorgias Iohan 53 121 198 221,4,8 267,9
 — Enachi 122
 — Elencu 372
 Gorovei Catrina 81
 — Catinca 127
 — Gheorghe 137
 — Grigori 137
 — Ilinca 148
 — Ioan Sardar 381,2
 — Mircea 422
 — Miron Cămăraș 50 98
 — — Anița 98

— Victoria 106 137
 Gorschi Iosef bucatar 95
 Gosan Ilinca Pah. 77
 — Vasile 233
 Grasu Vasile 178
 Greaca Maria Sulg. 79
 — Smaranda 46
 Greceanu Aristița 101
 — Catinca Nec. 144,5
 — Neculai Vorn. 186 215
 — familia 145 8
 Grigoraș Căm. 79 81 127
 Grigori Șoltuzul 183
 Grigoriu Mihai 422,3,6
 Grigorevici Lohan 178 406
 Gro Fridrich, Olimpia 377
 Grosu Martin 87
 — Tanasă 270
 — Teodor 87
 Guranda 43
 Guriță A. 386
 Gușu Vasile 178
 Hagî Anastasă Nec. 220
 — Arbure Const. 195
 Hagienciu Ioan 84
 — Enachi 142
 Hagiescu Aneta 131
 Hagioglu Dum. 57
 — Cost. 303
 Hagiu Iordache 358
 Halco Andronic 91
 Halici 5
 Hamuzov Gh. Med. 235,6
 Hancea 43
 Haneș Manea 225
 Hangan Dimitrie D. 421
 Haret Adam Sulg 42
 — Costea Căm. 42 220,2
 — Const. Sard 228 230 301 364
 — Iancu, Maria, Eliza 127
 — Gheorghiu 57 159
 — Mihail Sard 42
 — Neculai Sard 231
 — Sofia 130 306
 Hariton Const 220
 Hârjoabă Toader 313,4
 Hârliu 97
 Hârlescu Iorgu, Elena 122
 Harnav George 38
 Harizan Catinca 127
 Hârtie Iftimie 83
 Hasnaș I. 423,5
 — Aga 39
 — Gh. Ban 31,6 41 421
 Hasnea 1

Hău Gaspar 84
 Haynal Emelina 23 46
 — familia 121 288
 Hazu Cost. 236 304
 — Vasile 236 365
 Heidelberg 136
 Held Iosef 377,8
 Hențescu 46 147
 Herescu Gh. Păh. 127 192 223 230 358
 — Ioan Căm. 127 223 230 360 376
 — — Spat 44
 — Teodor 44
 — familia 102,4 127
 Hermeziu Elencu 375
 — Gh. 44
 — Ion 388
 Herja 98 308 372
 Herjanu Vasile 83
 Hilișeu 146
 Hințin 87
 Holban Alex. familia 134
 — Grig. Post. 36 44
 — Grig 389
 — Mihai Căm. 385; Post 42
 — Mihalachi Spat. 230,4 406
 — Mihai 3:0 372,5
 — Mihalachi Stol. familia 127
 — Ioan 390
 — Maria 366
 Horodîște V. Căp. familia 128
 Hortopan Grig. 205
 Hotin 17 148 182
 Holineanu Hristea 233
 Holtzschuber preot 126
 Holtzreger Emanoil Aga 230
 Hrănaci Ioniță, Casandra 127
 Hrăste Căp. 79
 Hrisoverghi '89 264
 Hriste Dim. 416
 — Ion 211,3 222 361
 — Stefan 220
 Hristodor Ioan 211
 Hristofor Iorgu Med. 228,9 231-6 304
 Hristoviu Iacob 89
 Hrișcanu 309
 Hudești-Mari 118
 Hudic Bogdan 178
 Hulabei Gh. 232
 — Grig. 87 358
 Hulață Gh. 225 232,3 358
 Hurmuzachi Camaraș 185
 Huși 363,8 413
 Hușu Anastasă 364
 Hynek Agripina 102
 Iacob Stef. 225

- Iacoban** Al. 424
Iacobeni 41
Iacobenț Hagi Ohan 84
Iacobovici Anton 45
 — Stef. 82
Iacovachi Colonel 389
 — Iorga 38
 — Stef. 365
Iamandi Iord. Ban 127 223 230 372
 — Lascar 127; Post. 43; Ağa 36
 — Maria 46
 — familia 127 387
Ianachi b. Pah. 185
Iancu sin Iord. Șatr. 58
Iani Dr. 288
Ianina 105
Iași 5 16-18 51 83-8 98 118 121,3 136
 198 201 216 249 265 276 295 363
 372 413,4
Ibrahim Nazir Pașa 17
Iceștii 85
Ichim Grig. Dominte 360
Iftodi Cost. 128
Iliade Elena 412
Ilie - diverși 56,8
Ilieș Vodă 9 182
Iliopoleos Inocenție 68 251 405
Iminovici Gh. Căm., Ralu 41 230 414
Iacob Stef. 220
Ioan Dănilă 232
 — Gh. 82 211,7 221 357 360
 — G. C. 423
 — Iordachi 56
 — Stolnic 84
 — Regele 7
 — Hriste 59 219 220 243,4 263 323 348
 — Stefan 89 220,6
 — Teodor 42 128 220,8 231 366
 — Vasile 58 69 81 128 200 219-41
 376 399 403 426
Ionașcu Enachi Med. 231
 — Ioniță Sard. familia 128
 — Popa 6
Ionășani 43 146,8 384
Ionescu Al. D. 425
Ioniță Căm. fam. 128
 — Căpitan 56
 — sin Zaharia 177
Iorașcu V. Stol. 414
Iordachi Const. 151
 — Haralamb 212
 — Mih. Ioan Pit. 128
 — Polcovnic 128
Iorga Alecu Stol. 23 231 385
 — Cost. 224
 — Emanoil 426
 — Manolache 191
 — Nicu 426
 — N. 414
Iorguleasa Zoița familia 128
Iosătescu Agap. 87
Iosopovici H. 421
Ipoțești 41
Ipsilante Al. 18
Isăcescu Alecu 41
 — Gh. Sard 39 41
 — Maria 151
 — Nec. Vorn 41
 — Vasile 421
Ismail 17
Ispirescu Maria 106
Istrati Agachi monah 128
 — Gavril Pah. 21,280 128
 — Neculai 128
 — Titus 422
Iștoc Cămarăș 16
Italia 90
Iurașcu fam. 129
Ivan Șoltuzul 183
 — Vornicul 185
Ivanov 220
Ivanovici Alexe 26
 — Iacob Cam 45
Ivașcu Adela 104
 — Gh. 366
 — I. 423
Izovit Gh. Stol 231
Izmana Ion Sat. Vorn 185
Jăvărteni 43
Jena 121
Jeschki Dr 122
Jianu Al. Ağa 36
 — Cost. Stol 41
 — Ioniță Sard 223
 — Doctor 127
Jocu Vas. 225
Joldea Vodă 9
Joldești 22
Jora Vornic 16 184
 — Ion Post. 356
Juan A. 387,8 422
 — Ban 390
 — Iordache 364
 — Ioniță Sard 230
 — Zaharia 141
 — Zoița Med. 141
Kamieńki Hatm. 5
Kapri Barac Iacob 45
Karadja C. 20
Karousos Konte 205

- Kerenbach Pavăl 376
 Keșcu 105 150
 Kiriac Catrina 46
 — Toader, Vasile 141
 Kiril Arhim. 70
 Kokata V. Cocotă
 Kunički Hatm. 16 47
 Kvitiński 378
 Lalari Aglae 99
 Lazul Iord. Pah. Vorn. 185
 Lăpușneanu Al. 7-9
 Larga 17,8
 Lascăr Elena 359
 — Safta 146
 Lătăi 43
 Lătoiul 55
 Lătescu Gh. 118
 Lazăr Grecu 263
 — Stef. 273
 Leahu Dum. 225
 Lebădă Iacob 177 225 394
 Letter Gh. b. V. Armaș Vorn. 185
 Leipzig 51,3 329
 Lemberg 376
 Lencuță Gh. 232
 Leon Aga 405
 — Catinca N. 146
 — Enache Pah. 128 230 359
 — — Familia 128
 — — Spatar 254
 — Doctor 128
 Leonti Manolache 83
 Lepădatu 387
 — Emil C 424
 Levărda 43
 Licachi Mihai 302
 Licu Neculai 228
 Liov 5 85,7 216
 Lipan Cost. Spat. 198
 Lippa Iohann 126
 Liptea 84 87
 Liteanu G. C. 424
 Liteni 147
 Livadariu Grig. 314
 Livadiți George 425
 Lochman Anton 121 284,5
 Loiz 23
 — Cost. Spat. 80 129
 — Gh. Căm. 80 129 296
 — Ioan 296
 — Maria Căm. 297
 Lorhi Iohanos 96
 Luca Adam Slug. 152
 — Grigoraș fam. 152
 — Neculai Cl. 69 201 220,4,8
 — Safta 152
 Lucinescu Eliza 127
 Ludcovtchi Gh. 83
 Luncescu Maria 137
 Lupașcu Ion 17
 — Maria 106
 — Octav 421
 Lupeiu Cost. 232
 — Dum. 232
 — Ștefan Pit. 129 224
 — — familia 129
 Macarov Patatie 266
 Machedon Olimpiada 152
 Macri Vasile Vorn. 185
 Maxim Șoltuzul 183
 — Hristea 232
 — Luca 232 321
 Magheruș 122
 Maghistan Alecu Com. 42
 — Cost. Căm. 42
 — Nec. Stol. 42
 Mahmud Sultan 4 404
 Maican Eufrosina 102
 — Mihalache 41
 — Petru 42 389
 — Teodor 42
 Malbaș Grig. 233
 Mălinescu Corina 127
 Mănăstirea Doamnei 9
 Mănăstireni 44 365
 Măndrescu Ioan 395
 Măndrești 83 275
 Mane Criste 25 42,5 84 177
 — Gh. 406
 — Grig. 177
 — Iacob 45
 — Ion 87,9 425,6
 — M. 45
 — Ștefan 89
 Mănescu I. 422
 Manoilescu Hristofor 421
 Manolăchioaia Vorn 150
 Manoli 195 331
 — Cost. Stol. 77 129
 — Clucer Vorn. 185
 — Clucereasa 77
 — Hagi 128
 — Irimia 128
 — Rozina M. 131
 — Ștefan Slg 77 80 129
 — Teodose 82
 — Tudurachi 225
 — Vasile Sard 81
 Manoliu Ioan 421
 — Tudurachi 232

- www.digibuc.ro

Mironescu Mihai, Iancu 376
 Misihănescu 387
 Missir 45 225 406
 Mișoglu Maria 102 131
 — Mihalache 411
 — Manolache Post 42
 Miteșcu Simion Polc. Fam. 132
 Mitrovici Ion 205
 — Gheorghijă 273
 Mocanu Ioan 316
 Moza Stefan 205
 Moisa Cristea 177
 — Stefan 211 224
 Moisiu G. M. 425
 Moldova 2-4
 Moldovanu Maria 132
 Molinschi Niță 220
 Montmorency Duc de 117
 Morțun Dim. 411
 — Ioan Stol. 132 220 231 364
 — — fam. 132
 — Maria Em. 102
 — Profira 102
 — Smaranda 421
 Moruzi Alex. 43 58
 Moscu Dim. 232 366
 Moșcovici Cost. Sard 229 303
 — Tanasă Slg. 231
 Moșorul Grig. 87
 Motăș, Motea, Motul 1
 Moțoc Alecu 41
 — Panaite fam. 233
 — Vornic 9 184
 Movila ruptă 43
 Movruiani Gh. Slg. 231
 Munteanu Ilie 225
 Murgul Leitenant 406
 Murguleț Elencu Căm. fam. 133
 Muscalagiu Ion 325
 Mustaca Nec. 358
 Mustafa Pașa 17
 Mutea „Chiriac” 212 225
 — Gh. 232,3
 Muteață Teodor Baron 123 340,1
 — Vas. Sard. 42
 Muteneu Vas. Fam. 133
 Muțăș Luiza 378
 Müller Henry 108,9
 München 107-9
 Nacul b. v. Post 185 192
 Naghi Petre 85 261
 Naitaus 371,7
 Nalman Franz Xavier 284
 Naingiu Nec. 325
 Nanul (poate Nacul) 292

Narzis Avac 90
 — Mardiros 90
 Nastasă Căp. 201
 — Grecul 264
 Natanzi Daniil 376
 Nazarie Gh. 225 232 241 257 263
 Naegsa 2
 Neagu Dum. 423
 — Vas. 224,6 264
 Neala Adam 57
 Neamțul măn. 393 412
 Nebuneli Nec. D. 228
 Necșoi Gh. 232
 Necula Vorn 185
 Neculan Fotachi 282
 — Gh. 314
 — Grig. 211 247 258 265 300 399
 — Enachi 232,3
 — Tanasă 232
 — Toader 233
 Neculce Ion Spat 79 133
 — I. Stol 383
 Nedelcu 312
 Negel Spat Vorn 186
 Negrei Ion 326
 Negrescu Gh. Slg 42
 Negrăți C. 117
 — Cost. Post 369
 — Iordachi, fam. 133 192
 Nicolau George 423,5
 — Eugen 421
 — Grig. 403
 — Panaite Slg 42
 Nicoleanu Ioan 426
 Nicolini 410,1
 Niculescu G. I. 422-5
 Niculescu Alecu 406
 — I. V. 425
 — N. 148
 — Vas Cl. 234 308,9
 — Post 42
 Nistru 5 86
 Oberndorfer I. Adamus 109
 Obrăstain 87
 Obrenovici Natalia 105
 Odaia Lehești 42
 Odohești 221
 Odrîtki 376,7
 Oghială lord 233
 Ojog Vasile 212 354
 Olarin Petrea 225
 Olivari G. Profira 365 371,7
 Onicescu Anton 83 133 360
 Ouatu Dum. Slg 79
 Opreșcu C. 421, Elena 145

Orheiu 149
 Orenstein Moritz 372,6
 Ouatu Dum. Stol 133 192
 -- lord. Sard 133
 Pădure Tinca 414
 Paladi 118 135 147
 Pălărieriu Iacob 233
 Păltiniș 376
 Panait popa 55
 Panaite Ioniță Stol 231 376 390
 Păncu Adam Pit 54
 -- Costășco Vorn 184,5
 Pandlea Cost Com. 42
 Pantazi Spiru Căp. 21
 Pantovici Mih. 312,4
 Panu Anastase 100
 Pânzariu Cost. 311
 -- Ioniță 225 233
 Papadopol Const. Zoița 133
 Papandopolos Gh 364
 Paraschiv Anastasă 212 224 314 325,6
 -- Dum. 412
 -- Lăutar 402
 -- Petrache 324,5
 Părăul Glodului 101 146
 Paris 413
 Paros 302
 Parnaxoi 302
 Partenie Morăițu 105
 Părvulescu I M. 424
 Patachi tălpălar 178
 Pătrașc Enachi 81 101
 -- Grig. 35 ; Mihai- 423,5
 -- Ispravnic 183; Vornic 182,4
 Patron Mihai 423,5
 Paulini Vas 365
 Păun Nec. 225; Pintilie 85
 Pavalachi Zmaranda Sărd 133
 Pavlescu Dim. 377
 Pavlo fam. 98
 Pavlov C. 228,303
 Pavlovici Șagan 85
 Pelin N N. 423,5,6
 Pelinești 56
 Pendedeka 21,2
 Perieni 376
 Perjescu fam. 148
 Perju Maria, Catrina 141
 Persiceanu Col. 127
 Pesenschi Anton 233
 Pesta 117,8
 Petcu Margareta 131; Gh. 226
 Peterson Dr. 84,288
 Petia 143 183
 Petrachi Post 186 205

Petreanu Axinte 224
 Petrești 41
 Petreu Grig. Po'c fam 133
 Petrograd 118
 Petrovanu G. 425
 Petrovici Ion 212 224,6 233
 -- Păstea 366
 Petru Vodă 5; Rareș 6-9; Șchiopul 329; I 16
 Piasoski 15
 Piatra 45 117 377 414
 Pilat Cristea 422,6
 -- Elena Rusela 131
 -- Laurențiu 422-5; Nastasia 106
 -- Todosia 136; Vasile 423,4
 Pilug Stef 225
 Pisacenski 15
 Pisoski Alistar, fam 134; Căm. 192
 -- Catrina 102; Cătrina 133
 -- Cost. 366; Aga 230
 -- -- Stol 80 134 195 223
 -- -- -- fam. 134
 -- -- Spat 391 416
 -- Dum. 135 264 360
 -- Elena 122
 -- Ioan 135 358 365 387
 -- -- fam 135
 -- Nec. 34,9 134; Căm 230; Post 39
 -- -- Colonel, fam 134
 -- Toma Post 44
 -- Teodosia 46
 -- Teodor Com 42; Slg 406; Sard 223 Spat 416
 -- -- Tudurachi 81 134,5 197,8 228
 -- -- Sard. 70 135 220 230
 -- -- fam. 135
 -- Turel 134 416
 -- Vasile 134
 -- -- 44; Com. 80; Căm. 135 232
 -- -- fam. 134
 -- Zenaida 134
 Pităli Maria Căp. 81 135
 Pitrachi Pit fam. 103
 Pitulășani 40,3
 Placa Anibal 423
 -- -- Const. 224,9 234
 -- -- Slg. 231 305 406
 -- Const. I. 421
 -- Neculai 211,3,7 224 228,9 236 243 4 301 348 357 360
 -- -- Sard. 231
 -- Oton 425
 -- Vera 138
 Pleșânschi Mihai 177
 Pleșca Iacob 225,6

- Plitos St. 424
 Plopcanu Ionică 25
 Plopeni 43 82
 Poditaru Teod. 233
 Pocuția 4,5
 Podolia 5 15
 Pogor Vas. Post. 70
 Polonia 1 9 16 225
 Polonic Ionică 225
 Pomir Marghioala 85
 Popa 77 135 212 233
 Popăscu 86 231 367
 Popovici Alecu 69; Anania 233; Cost. 135
 192 218 223 231; Cristea 25
 225; Dim. 232; Enachi 370;
 Gh. 231; Grig. 233; Iacob Sava
 84; Ioan 314 406; Mihalachi
 220; Luca 45; Nechita 226;
 Sava 177; Simion 45 406; Ser-
 ban 212 232
 Prăjăni 43
 Prăjvan Ioniță Polc. 77 135
 Praporgescu St. 424
 Prasa Al. 424,5
 Proboța 9
 Procopescu 22
 Protopopeni 85
 Pruncu 45 91 406
 Raab consul 276
 Răchițanu Toader 314
 Răcleanu Andrei 312
 Radliș Grig. Med 25-7 135 211-17 243
 253 348 357 360 416
 — Ștefanachi Sard. 192 213,8
 222,3 242 360
 Racova 2
 Racoviță Maria 151
 Rădăuți 87 121
 Rădeni 43
 Rădu 402
 Răduț Mare 122
 Radovici Const. 422,3
 — Virginia 130
 Radu Dumitrachi 141,2
 Radu Ion 212 304 426; Căm. 42,406;
 Sig. 228 231 235; Ilincă 141; Vodă 72
 Răducanul Vorn. 185
 Rafailă Ștef. Hagi 178
 Raftivanu Ilincă 77 135
 Răileanu G. C. 424
 Ralet Alecu Spat. 81,5,6 117 135 186
 191,6 200 222,6 348 355 360 383 403
 — Dim. 406; Aga 230 385,6; Vorn.
 40 368; Iancu Post. 43
 Ralu Domnița 10-12, 60
 Ranet Iacob 34; Iacovachi 43; Iancu 392
 Rangli G. 422,4
 Rap 85
 Răpicieni 43
 Rășca 101
 Rășcanu Iord. Căm. 21; Aurel 106
 Rattyani Vincenz 51
 Rătilă Niță 178
 Răutu Elena 414
 Rengsels Dr. 108
 Resmeriță Elena 137
 Riglet Ioniță 406
 Rigu Vas. Cl. 234-6 302 406
 Rizu Grig. Stol. 21,2
 Robovici Neculai 90
 Rogalschi Gh. 137
 Rohan Rochefort Prince 117
 Rolla C. 114
 Roma 122
 Roman 2 86 111 148 216 302 332 368
 376 384 406
 Romanescu Catinca 147; Ion 103 421
 Romano Enachi Sard. 223
 — Eleonora 102
 — Iancu 390
 — Ștefanachi 303
 — Costea 425
 Romanov Enachi Sard. fam. 135
 — Zoița fam. 141
 Romașcanu Botez 122 131
 Ropce 82
 Roset Cost. Spat. Vorn. 39 41 136 153
 185 191-8 205 218-29 323 406 415
 — Ghenadie Arhim 21
 — Ioan (Iancu) Post 42,4 406
 — Iord. Vel Vist. 68 344
 — Mihalache Cornet 42,4 406
 — Neculai Pah. fam 136; Com 223;
 Aga 229 375; Lgf 406
 — Răducanu Hatm. 21
 — Scarlat Vorn 160
 — Vasile Vorn 81 135
 — Aspasia 145; Frăsinița 118; Ilin-
 că 144; Ileana 152; Maria 134
 136 141,8; Artur 134
 Rosnoveanu Vist 194
 Rossignon 107 121
 Roșca Dim. Vorn 184
 Rozin Maria 129
 Rozinel Anton 96
 Rudești 331
 Rușină C. V. 422
 Ruginoasa 28,9
 Rusani 98
 Ruscuc 85

- Rusia 4 160
 Russo Alecu 117
 Rusu Mihai 225; Todosica 144
 Rușii (moșie) 6
 Ruxanda Domnița 9
 Săcăluș Ionică 325
 Sacară Ioniță Pah. fam. 136
 — Ioan 426
 Săcna 292
 Sadăgura 87
 Sahar Cheri Sultan 72
 Saint Antoine Hip, de 116
 Saintgeorges Eugenia A. 131
 Sait Efendi 335
 Salcea 43
 Sălceanu Em. Com. 44 232
 Sălișcanu 42,3
 Salișchi Stefan 87
 Samureaș Dim. Post Dr. 97 112 205
 224 277 288 356 fam. 136
 — lord. Com 136 230
 Sandulache 408
 Sandul judele 183
 Sângiorzu Teod. Med. 224
 Sângiorz Gh. 232 384,5
 Sărăcuțu Gh. 322; Ioniță 178
 Sarata 160
 Sârbi sat 365
 Sărbu Petre Polc 136; Stefan 86
 Sărghiș Dim. 212; Stefan 45 225
 Sărghișciul Dim. Com. 192 223 356
 Săulescu 363
 Săulică Bogdan 232; Gh. 220
 Sava Anastasă 426; Dum. 224 264;
 Grig. 212; Tincă 46
 Savinescu Ramiro 421,5,6
 Săvoae Lazăr 314
 Săvulică Gh. 313 321
 Scăntee Dum. 212 314
 — Stef. Pah. 376
 Scărcea Dum. 311
 Scheting Iancu Sard. 372
 Scheț Dr. 288
 Schüller 117
 Schipor Gh. 59 86 220,4,8 303
 — Teodor Slg 309 406
 Schmidt Dr. 289
 Scobitorn Ban 372
 — Maria Pah. fam. 136
 Scoto Gepar 376; Zacico 96
 Scripcă Ciprian 422; N. 236
 Sculeni 22
 Scurtu Grig. 219
 Sekil Anița 143
 Serbia 1
 Sergiu George 35,7
 Sevastos Alecu 377
 Sgârcea Dim. Cam. 42
 Siena 53
 Sighet 2
 Silezia 1
 Silion Catrina 147; Maria 155
 — Ștefan Aga 389
 — Toader Spat 81 135 186 195,6 421
 — — — fam 136
 Silișcani 41
 Siminicea 43
 Simion a Stancăi 40
 Simionovici 378; Cost. 233; Gh. 206
 — C. C. 424
 Sin Gioan Ketii 131
 Sinescu Gh. Log. fam. 136 365 406
 — — Căm 235
 Sinihău 98
 Sion Alex. Aga 39
 Siret 21 240
 Siretanovici I. 370
 Sireteanu 422; Natalia 46 106
 Slatina măn. 413
 Smirna 302
 Sniatin 5 83
 Snizinski Josef 87
 Sobieski Rege 16
 Socrujani 41 103 132 367 378
 Solian N. Stol 231; Sard. 42 44 390
 406 421; Ruxanda 45 127
 Solronie Mitru 393
 Softa Grig; fam. 102; Alisa 99
 Sohațki Vasile 225 311
 Solca 87
 Solomon Vorn 184
 Soloneț 113
 Soltan Gh. 233
 Soponariu Ioniță; Tanasă 232
 Sorbona 413
 Soroceanu Al. Căp. 41; Post. 39 43
 — Damian Stol 41
 — Dim. 387,8 411 425; Spat. 41,4
 — Grig. 42; Sard. 39 41
 Soroceni 41,4
 Soutzo G. 110,3,4; Natalia 118
 Spănu Ion 358
 Spătărești 118
 Sprinceana Gh. 83
 Sprincenatu Ștef. 263
 Stamati Post. 16; Ștef. 308
 Stamatina Maria 46
 Stamatopol C. 365; Enacachi 90; Maria
 106; Victor 425; Zoe 414
 Stancă 43

Stăncean Mih. 367; Toader 233
 Stănceni 43 84 365
 Stăncești 22 44 192 351
 Stanciu Vasile 224
 Stanislav 83
 Stârcea Vasile 213; Post. 43; Stol. 375
 Starosilța 41
 Stati Ioan 201
 Stavăr Iancu Sard. 21
 Stavri Iancu Sard. 39 41
 — Lascar 411; Eleonora 102
 Stefanovici Aglae 46
 Sterie Pah. 80 137
 Stihii Alecu 232
 — Anania 58 224 264 313
 — Catinca 376
 — Gh. Cl. fam. 137 220,4
 — Iordache 224,6; Nicu 41
 Storești 43 366
 Străchinaru Nec. 311
 Străjescu Alecu 366
 Strechie Ilie 220,5 272
 Strahotin 41 Iord. 322,5
 Stroești 43
 Stroiici Const. 85 Iancu 372
 Stroja Alecu 229 232 305
 Sturza Alecu Vorn. 186; Vist. 110
 — Cost. Log. 28,9 392; Vist. 198
 — Elena 146,7
 — Grigoraș Spat. 103 185; Vist. 77 137
 — Ion Sandu 119 126 192 204
 — Ioniță Vorn. 21
 — Mihai Log. 144; Vorn. 151
 — — Vodă 43 11,7 251,2,8 260 271,8 295 347 398 401
 — Petrachi Spat. 21 87
 — Sandu Vist. 82 137
 — Sandulachi Hatm 81
 — Todiraș Hatm. 211 257
 — Agripina 118; Anița 151; Maria 143,152; Safta 144
 Suceava 5 6 16 18 51 82-91 182 303 332 413
 Suceveanu Dim. 366; Ioniță 220; Mane 225 232, 321; Mihai 312; Petrache 312 322
 Suedia 116
 Suliman Sultanul 2 8 9
 Sulița 43 87
 Suli Ignat 87
 Sunguroff Olga 99
 Suta Mihai Vodă 256 281
 — N. Log. 392
 Șahan Anton Sard. 45

Șahanovici Ariton 406; Iacob 45,406;
 — Sava 45
 Șain Iosefina 377
 Șan Anastasă fam. 80 137
 Șătrăreni 41 365
 Ștefănești 375
 Șendre Cost. Pah. 137; Elena 137
 — Ioniță Sard. 223
 Șendriceni 120
 Șeptelici Zoța 141
 Șipote 9
 Șmeli Elena 104; Const. A. 424,5
 Șoldan Todirașcu Vorn. 184
 Șoldănești 43 90,9 132 152
 Ștefan cel mare 2 3 6 7 15
 — Post. 142; Pitar 80
 Ștefănești 5 38 43 73
 Ștefăniță Vodă 9
 Ștefanovici Aglae 106; Iacob 177; M. 406
 Tabacul Crăste 89
 Tabără Natalia 137
 Tabora 106
 Talabă Ilie 232
 Tălhărești 143
 Talianu Agram 79 138; Dim. Vist 77 137
 Tălpă Iord. 103; Mihalachi b. v. Log. 185; Rarița 80 133
 Tâmpesți 137
 Tanta Iacob 233
 Tarariu Marița 145
 Tarasie episcop 8
 Tărășăuți 5
 Tarcinius N. 426
 Târgul-Frumos 17 268
 — Mureșului 121
 Tarnovski Hatman 5
 Tașadin Carolus 378
 Tătărașani 65
 Tătărași 64 168; (Iași) 86
 Tataru Andrei 394; Vas. 424
 Tauber Emil Dr. 421
 Tăutu Alex. Pah. 230
 — Catinca Med. fam 138; Const 331
 — Filip Sard., fam. 140 223
 — Gheorghe 138 414
 — Hurmuzachi 41
 — Ioan Com 40 198,9; Pah. 141; Vorn 21; Ionică 102
 — Mihai 80 138; Sofia 102
 — Stavarachi Med 80 138
 — Valachi 138
 — Vasile Pah. 197,9; Vas. 102;
 — Vasile I. 102
 Tecuciu 276

Teodor Dumitrache 69 84
 — Ioan Slg 229; Neculai 234,6 422
 — — Stol. fam 140 223
 — — Satrar 231,5; Petru 229
 — Panaite 140 221,5,6,8 232 264
 — Vasile 225
 Teodorini fam. 137
 Teodoros Vorn. 186
 Teodorovici Bogdan 177; Criste 90 177
 Ioniță 220
 Teofan Vorn. 185
 Teohari Cost. Pah., fam. 141 192 220 358
 Timuș Cost. Stol 34 41
 — Gheorghe 141 24
 — Grigoraș 103; Vasile 236
 — Zmaranda fam. 141
 Tiron Toader 85
 Tismenița 5
 Toderășcu Vorn. 184
 Toma Vorn. 184
 Tomești 41 372,5
 Tomșa Stefan 2 15
 Toniț Grig. 225
 Tonosi Iulius 378
 Topan Ilie 225
 Torino 413
 Toros Ioniță, Pavăl 177
 Tott Baron de 47
 Iancu Bogdan 25; Gh. 90; Grig. 232;
 Ioniță 177 225, Isaia 232, Neculai
 25, 177; Stefan 25
 Transilvania 1
 Irestiana 376
 Ireter Idalia 378
 Iriest 90
 Ireștetitele bis. 78 80
 Iroscu Nec. 273; Vas. 225
 Irbale 77
 Iruș 4
 Indor Viorica 104; Catrina 151
 Indora 43 152
 Iudurachi b. v. Pit. 54 185
 Infescu Vas. 425; Maria 107
 Iurcia 7 54
 Iararu Andronic I. Com. 42
 — Andronic I. 426
 — Gh. Pah. 45; I. A. 45, 406; Mi-
 hai 406; Mihai Sard. 45; Ma-
 ria 358
 Tarigrad 17 199
 Țigănești 367
 Ținta Gh. 226
 Țuțora 22
 Udrea Gorcea 103; Patrașcu 184
 Udritzki 122; Gh. Dr., Smaranda 137
 Ullé Eduard 421,6

Ungaria 85 376
 Unguraș castelul 7
 Ungureanu Andronic 87
 Ungureni 41
 Unțani 43
 Ureche Marghioala Sulg. 142
 — Neculai 150.1
 Ursachi Slg. 224; Enachi 225; Gh 302;
 Nastasă 225 311; Vasile 261
 Ursian Dim., Ion 421
 Urzică Maria 104
 Valea Nebunei 83
 Valentinois Duc de 116
 Vărgolici 423; Saffa 135
 Varlaam Cost 360 392
 — — Căm. 142 218 355,6
 — — Spat. 223
 — — Aga 228,9 234
 — Gh. Spat. 142 218,9 223 230
 247 253,8 262,5 294 300 364
 386 399 4(3
 — — familia 142
 — Grig. fam. 142
 — — Ban 223
 — Iordachi Ban 230
 — Manoil 416
 — Nastasiica 142
 — Profira 142
 Varna 143
 Vărnăv Alecu Spat. 144 ; Vorn 148
 — Alexandru 147,8
 — Andrei, familia 143
 — Catinca 127 136 142
 — Costache 153
 — Const. 145,6 152
 — — Căpitan 148
 — — Medelnicer 153
 — — Ban 144 151,2
 — — Vornic 144,5
 — — Doctor 146
 — Costin 3 39 40 144 153 389 392
 — Dumitrache Slg 146
 — Dum. Colonel 148
 — Dimitrie 148
 — Enache Ban 77 142,6
 — Ernest 148
 — Ghedeon fon 148
 — Gheorghe Post 148
 — George Liteanu 147
 — George 107 147
 — Grigori 148
 — Iancu 145
 — Ilarion ierodiacon 144
 — Ioan 144 ; Post 142 144
 — Ioniță Jich 152; Stol 77,142; Spat.
 — 80 ; Post 152; Ban 151

- Iordachi 146; Căm 153; Comis 142,9 223
- — Ion 144 152
- Iorgu Vorn 147
- — Liteanu 145,7
- Irimia 143
- Machedon 143
- Manolachi Stol 144,8 152
- Mihai Liteanu 147
- Maria 99 142,6,8 152
- — Băneasă 80 142
- — George 118
- — Ion 118
- Neculai 148
- Nicu 144,5 230 385; Post 43
- Nastasia 142
- Natalia 99
- Petrache 227
- — Căminar 77 142
- — Baz 294
- — Post 142,4 152 192,8 222 360
- — familia 142
- Petru 22
- Profira 142
- Safta 151
- Scarlat 146
- Smaranda 152
- Stefan 144,6 152
- Teodor 136 146
- Vasile 143,6; Căm. 153; Stol. 146 Ban 146
- Văsescu Elena 122
- Const. Căpitan 122
- Ilie 421
- Maria Alecu 46 134
- Vărtan Antonaș 177 197; Garabet 91
- Vasilca sin Ion 311
- Vasile Lupu 6 8
- Șoltuzul 183
- Polcovnic ot Săveni 79
- Vasilescu I. A. 426
- Vasilievici M. 386-8; Sard. 406; Manoil Post. 42
- Vasilii 39; Ban 39
- Cost. 34; Pit. 412
- Dimitrie 212; Enuță 366
- Gh. 36, 8, 314; Spat. 31
- Vasilii Kir Iani 153 200,1 256; fam. 153
- Ion 59 205 263
- Nec. 233; Com. 389 392; Spat. 41
- Teodor 221; V. D. 421
- Vaslui 98
- Veisa Iacob Post. 416; I. Spat. 110; Vas. Spat. 259
- Vele A. 354,5
- Velini A. 356 360,3
- Velniceriu Vas. 280
- Veniamin Mitru. 345,7
- Ventura Alecu 95 406; Com. 100 153 391; Aga 372,6 Vorn. 31,9 43
- Gheorghe 387
- Grigore Post. 153
- Maria Post. 100 153
- Vercicani 15
- Verdiș Căpitan 831
- Vicoleni 43
- Vicolovici Iftimie 305
- Viena 118 122
- Vierul Dumitru sin Ioniță 213
- Viforăni 41
- Vinograschi Ilie 314
- Vișnoviețki 15
- Vișu Vas. 212 225 232 358
- Vizanti Const. Com. 230 327 376
- Vlădeni 43 182
- Vladovici Mih. 406
- Vlasăi Petre 316
- Vogel Henricus Augustus 109
- Voina Dim. 233
- Voinov general 25
- Volcinski C. 235 Dim. Med. 308
- Vorona 42 43 393
- Vorniceni 256 367
- Vorotinski Iacob 86
- Vrânceanu Ioan 414, Florica 104; G. E. 424
- Walther A. Dr. 108
- Weissbrod Ioan Bapt. 108
- Zablău Ioan 314
- Zadarovici 277
- Zaharia Andronic 225,8 191
- Ioniță 220
- Zăicești 40,1
- Zama Tudosca 143
- Zamfira Pităreasa 81
- Zamvel Halek 291
- Zapan familia 153
- Zareczky de Zarietzi 122
- Zaromet Alecu 360
- Zavirska 378
- Zbiera Ilie Vorn. 184
- Zelinska 378
- Zeuean Andronic 86
- Zgârcea Gh. 366
- Ziegler Iohann Dr. 123
- Zodieriu Ion 225 233
- Zosia Ion Șatrar 103
- Zota Cost 225
- Zvoriștea 21
- Zugravu Dum. 155

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Numirea oraşului	1
Năvălirile duşmanilor asupra Botoşanilor	4
Botoşanii reşedinţă domnească	6
Târgul Doamnei	10
Evenimente istorice	15
Eteria din 1821	21
Ocupaţia rusească	24
Anul 1848	28
Unirea Principatelor	31
Războiul din 1877	45
Aspectul oraşului	47
Moşia târgului	64
Populaţia oraşului	73
Boerimea	97
Tagma bisericească	154
Clasul mai de gios	159
Cârmuirea oraşului în vremurile vechi	182
Administraţia comunală după hrisovul din 1820	187
Bugetul Epitropiei Obştiei Botoşanilor	197
Activitatea Casei obşteşti	204
Administraţia comunală după Regulamentul Organic	207
Bugetele Eforiei	237
Stradele	256
Luminatul oraşului	262
Paza contra focului	268
Indestularea oraşului cu carne	272
Asistenţa publică	274
Higiена şi salubritatea publică	276
Prima farmacie şi primii medici din Botoşani	281

	<u>Pagina</u>
Incercări de aducerea apei în Botoșani	291
Piața orașului	292
Clădirile publice ale Eforiei	296
Slujbașii Eforiei	301
Breslele din Botoșani	310
Breasla blănarilor	317
Breasla lăutarilor	321
Comerțul în trecutul Botoșanilor	329
Târgul Făinei	336
Școala Domnească	338
Școli particulare	369
Școli străine	379
Tribunalul giudecătoresc	381
Moravuri sociale	389
Manifestații cetățânești	398
Inceputuri culturale	407
Bisericele din Botoșani	415
Pecetea târgului	418
Scurtă privire asupra Botoșanilor de după Unire	420
Indice alfabetic	439

PREȚUL 150 LEI

~~150~~

Institutul de Arte Grafice „M. SAIDMAN“, Fălticeni

[Lei 15]